

Regeringens proposition

1984/85: 115

om regional utveckling och utjämning;

beslutad den 21 februari 1985.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

INGVAR CARLSSON

THAGE G PETERSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisas mål och riktlinjer för regionalpolitiken samt överbäganden om de regionalpolitiska medlens allmänna inriktning och utformning m. m.

Förslag och bedömningar redovisas på grundval av bl. a. betänkanden från den regionalpolitiska utredningen, glesbygdsdelegationen och malmfältsutredningen.

Målen för regionalpolitiken bör ligga fast. Regionalpolitiken bör inriktas på att skapa förutsättningar för en balanserad befolkningsutveckling i landets olika delar och att ge människor tillgång till arbete, service och god miljö oavsett var de bor i landet. Glesbygdens utvecklingsmöjligheter skall tas till vara.

Det regionalpolitiska arbetet bör bedrivas med inriktning på att främja en positiv utveckling av näringsliv, sysselsättning m. m. i alla delar av landet och att åstadkomma regional utjämning mellan skilda delar av landet.

Nuvarande stödområdesindelning föreslås vara oförändrad och nedsättningen av företagens socialavgifter liksom i dag omfatta Norrbottens län.

Det regionalpolitiska arbetet bör ha en bred inriktning så att mål och riktlinjer kan vägas in i regionalpolitiskt betydelsefulla samhällssektorer. Ökad vikt bör under de närmaste åren bl. a. läggas på insatser för att åstadkomma kunskaps- och teknikspridning till regionalpolitiskt prioriterade regioner.

För att underlätta för företag i norra Sverige att få kontakt med marknader i andra delar av landet föreslås att ett persontransportstöd införs. Det nuvarande godstransportstödet utvidgas på visst sätt för transporter till hamnar längs norrlandskusten och i Vänern och Mälaren.

Den regionalpolitiska planeringen, sektorssamordningen och projektverksamheten, lokaliseringstödet och investeringsbidragen i samband med investeringar, offertstödet, sysselsättningsstödet och nedsatta socialavgifter, glesbygdstödet samt transportstödet bör utgöra grunden för det regionalpolitiska arbetet och insatserna. För att ytterligare öka effektiviteten i de regionalpolitiska insatserna föreslås vissa förändringar och kompletteringar.

Länsstyrelserna föreslås få ökade medel för regionala utvecklingsinsatser. Användningsmöjligheterna för medlen föreslås vidgade så att förstärkt företagsservice och ökat stöd till företagens produkt-, teknik- och marknadsutveckling kan lämnas till företag i regionalpolitiskt prioriterade regioner. Den ökade medelstillelningen ger länsstyrelserna möjligheter att bl. a. stödja teknikspridningsprojekt och att också intensifiera glesbygdssatserna. Sammanlagt 488 milj. kr. föreslås för regionala utvecklingsinsatser m. m. under budgetåret 1985/86.

Särskilda medel föreslås ställas till regeringens förfogande för bl. a. utvecklingsstöd till teknik- och kunskapspridning. Investeringsstöd föreslås kunna ges till teknikcentra i regionalpolitiskt prioriterade regioner.

För att främja forskning och utveckling i Umeå högskoleregion föreslås att medel tillförs universitetet i Umeå för insatser för bioteknisk forskning och utbildning samt högskolan i Luleå för insatser för datateknisk forskning och utbildning. Vidare föreslås insatser för rymdteknisk forskning och högskoleutbildning på rymdområdet i Kiruna.

En viss utökning av de verksamheter som bör kunna erhålla regionalpolitiskt stöd föreslås. Det regionalpolitiska stödet i samband med investeringar i byggnader och maskiner föreslås sänkas något. För beslut om lokaliseringsbidrag m. m. som fattas på central nivå föreslås för budgetåret 1985/86 362 milj. kr. För beslut om lokaliseringslån där beslut fattas på både central och regional nivå begärs 300 milj. kr. Kostnaderna för sänkta socialavgifter i Norrbottens län och förhöjt sysselsättningsstöd beräknas till 360 milj. kr. resp. 120 milj. kr. För person- och godstransportstödet begärs 221 milj. kr.

En redovisning lämnas för de särskilda insatser som görs eller planeras i Norrbotten/Malmfälten, Bergslagen och Uddevallaregionen. Beträffande Malmfälten föreslås fortsatta insatser för att på olika sätt stärka och bredda näringslivet i regionen.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-02-21

Närvarande: statsrådet I. Carlsson, ordförande, och statsråden Lundkvist, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsråden Peterson och Boström

Proposition om regional utveckling och utjämning

Statsrådet Peterson anför:

Den regionala problembilden

När riksdagen vid mitten av 1960-talet beslöt om en aktiv lokaliseringspolitik var det den snabba minskningen av antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruket som utgjorde det dominerande problemet. Denna nedgång drabbade sysselsättning och befolkning i alla delar av landet, men främst skogslänen där dessa näringar dominerade. Industrin expanderade under denna tid och det var naturligt att de regionalpolitiska medlen huvudsakligen inriktades mot att påverka lokaliseringen av industrins investeringar. Även den offentliga sektorn expanderade under 1960-talet med tyngdpunkt i utbyggnaden av universiteten, den mera specialiserade sjukvården och gymnasieskolan, vilket bidrog till den snabba tillväxten i främst storstäder och länscentra.

Under 1970-talet fortsatte tillbakagången av antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruket, men i en klart långsammare takt. Både industrin och den offentliga sektorn visade nya utvecklingsdrag. Den allt snabbare strukturomvandlingen inom industrin och den allmänt sett svaga ekonomiska utvecklingen under främst den senare delen av 1970-talet ledde dels till regionalt koncentrerade kriser, nu också i delar av landet där man tidigare varit förskonad från allvarigare regionala problem, dels till en allmän tillbakagång inom industrin, som vänts först de två senaste åren. Den offentliga sektorn fortsatte under 1970-talet att öka i snabb takt, men utbyggnaden fick nu en regionalt mera spridd inriktning. Denna över landet jämnt fördelade tillväxt möjliggjordes främst av statliga transferringar till kommunerna, vilket fortfarande utgör en politik som vid sidan

om de direkta regionalpolitiska insatserna i hög grad bidrar till en regional utjämning.

Sammantaget blev resultatet att flyttningsrörelserna minskade både mellan och inom län. Nettoflyttningen till storstadsregionerna byttes i en viss utflyttning och flertalet skogslän hade en viss nettoinflyttning. Skillnaderna mellan och inom län vad gäller sysselsättningsgraden tenderade att minska. Som jag kommer att redovisa senare, kvarstår dock fortfarande stora skillnader vad gäller arbetsmarknadens storlek och kvalitet. Fortfarande är arbetslösheten hög relativt sett och yrkesverksamhetsgraden låg inom i stort sett samma områden som under 1960-talet var de främsta problemregionerna.

Under de senaste åren har det skett en uppbromsning av tillväxten inom den offentliga sektorn och dess tidigare stabiliserande inflytande på sysselsättningen har därmed minskat. Industrins nedgång har samtidigt upphört och förbytt i ökning. Det kan vidare noteras att tillväxten inom industrin har haft en regionalt förhållandevis jämn fördelning. En ny tendens, av potentiellt stor framtida betydelse, är den snabba tillväxten inom främst företagsinriktade privata tjänster.

Den bedömning, som redovisas i den senaste långtidsutredningens huvudalternativ (SOU 1984: 4), innebär att de senaste årens tendenser i stort sett kommer att stå sig. En förhållandevis långsam tillväxt inom den offentliga sektorn kommer att gå parallellt med en svag sysselsättningsökning inom industrin. Enligt de analyser, som expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) gjort, kan en sådan utveckling väl förenas med en rimlig regional balans.

Strukturumvandlingen inom industrin kommer emellertid att fortsätta också inom ramen för denna utveckling mot en totalt sett bättre balans i ekonomin. Detta kan leda till regionalt koncentrerade obalanser främst på grund av att näringslivet har en branschmässigt ojämn regional fördelning. Malmfälten, Bergslagen och Uddevallaregionen är exempel på vilka problem ett ensidigt beroende av någon eller några få branscher kan leda till.

Den svenska Ortsstrukturen är gles i en internationell jämförelse. I de flesta industrialiserade länder bedrivs industriell verksamhet i tätbefolkade regioner, där det ryms en betydande variation i näringslivet. Samtidigt har Sverige en öppen ekonomi och produktionsstrukturen måste anpassas efter hur den internationella marknaden utvecklas. Tillsammans med några andra högt industrialiserade och glest befolkade länder står vi därför sannolikt inför en svårare anpassning mellan näringsliv och regional struktur än vad våra viktigaste konkurrenter har att klara av. Som jag kommer att utveckla i det följande ställer detta krav på en aktiv industri- och regionalpolitik, som måste byggas under med en god tillväxt i ekonomin.

Den ekonomiska politiken i stort

En utgångspunkt vid utformningen av regionalpolitiken är att utvecklingen i enskilda regioner på ett avgörande sätt påverkas av situationen i ekonomin i stort och av den samlade ekonomiska politikens inriktning. En annan utgångspunkt är att regionalpolitiken skall vara en integrerad del av den ekonomisk-politiska strategin. Jag skall därför här kortfattat redovisa min syn på situationen i den svenska ekonomin och huvudinriktningen av den ekonomiska politiken.

Den stagnation i den svenska ekonomin som inträdde vid mitten av 1970-talet präglade starkt utvecklingen i enskilda regioner. Sjunkande lönsamhet och försämrad konkurrenskraft i industrin ledde till en nedgång i produktionen och en påtagligt minskad industrisysselsättning. Den industriella tillbakagången medförde att industriinvesteringarna föll kraftigt under senare delen av 1970-talet. Därmed försvann praktiskt taget möjligheterna att utnyttja omlokalisering av industriell expansion för regional utjämning. Samtidigt uppstod en mängd företagskriser som skapade allvarliga sysselsättningsproblem på lokala arbetsmarknader.

Det stod klart för regeringen när den tillträdde hösten 1982 att den fortgående försämring av situationen i den svenska ekonomin som pågått sedan mitten av 1970-talet måste brytas. En central uppgift blev att stärka industrisektorn. Dess konkurrenskraft måste förbättras och dess produktion, sysselsättning och investeringar åter bringas att växa. Den snabba tillväxten i den offentliga sektorn måste hejdas. En sådan omläggning av den ekonomiska politiken var en förutsättning för att jämvikten i bytesbalansen skulle kunna återställas och att den offentliga sektorns finanser skulle kunna saneras.

Regeringens första åtgärd blev en kraftig devalvering, som skapade förutsättningar för både en starkt ökad konkurrenskraft och en förbättring av den tidigare mycket svaga lönsamheten i den svenska industrin. Vidare fattades beslut om ett omfattande investeringsprogram inom transport-, energi- och byggnadssektorerna. Resultatet av politiken har kunnat avläsas i en snabb produktionsökning inom industrin och förbättrad bytesbalans samtidigt som sysselsättningen och industriinvesteringarna ökat.

Den ekonomisk-politiska strategin har med nödvändighet inneburit uppoffringar för medborgarna. Väsentliga inslag har varit stark återhållsamhet med den privata konsumtionen och de offentliga utgifterna och en påtaglig förbättring av lönsamheten i industrin. För att fördela krisens och krispolitikens bördor rättvist har därför olika fördelningspolitiska åtgärder satts in.

Industripolitiken har, som ett led i det ekonomiska rekonstruktionsarbetet, lagts om radikalt. Den kraftiga förbättringen av industrins allmänna konkurrensförmåga och den sanering av de statliga företagen som genomförts har inneburit att subventioner till krisföretag har kunnat ersättas med offensiva industripolitiska insatser. Under 1984 genomfördes en rad åtgär-

der för att stimulera teknikutveckling och teknikspridning inom industrin och för att stödja nyföretagande och expansion inom mindre och medelstora företag.

Jag vill här också peka på den förändring i den industri- och regionalpolitiska myndighetsorganisationen som genomförts. Handläggningen av regionalpolitiskt och industripolitiskt företagsstöd har sammanförts till statens industriverk. Förändringen skapar bl. a. förutsättningar för en förenklad stödgivning.

Den av regeringen förda politiken har varit framgångsrik. Situationen i den svenska ekonomin är i dag avsevärt bättre än för några år sedan, och utvecklingen går i rätt riktning. Det kommer emellertid att ta ytterligare avsevärd tid innan den långsiktiga balansen i den svenska ekonomin har återställts. Om detta skall kunna ske krävs att den nu gällande inriktningen av den ekonomiska politiken ligger fast.

Regionalpolitiska insatser sedan regeringsskiftet

Regeringen har under de drygt två år som gått sedan regeringsskiftet beslutat om omfattande regionalpolitiska insatser. Den förda regionalpolitiken inrymmer tre utvecklingslinjer inom ramen för betydligt höjda anslag till regionalpolitiska insatser. Den första förändringen består i samlade program för kraftfulla punktinsatser i särskilt drabbade regioner som Norrbotten, Bergslagen och Uddevallaregionen. Den andra delen i omläggningen av politiken utgörs av långsiktigt verkande åtgärder för spridning av ny teknik. Experiment i denna riktning har inletts i Blekinge och Jämtlands län samt kring tre kärnkraftverk.

Den tredje förskjutningen av insatserna är de kraftiga uppräkningsarna av de regionalpolitiska medel som ställs till länsstyrelsernas förfogande och då i synnerhet för glesbygdsinsatser.

Problemen i de områden där särskilda program satts in är olika från fall till fall, men kännetecknas i regel av att man under lång tid varit beroende av en eller ett fåtal näringar eller företag. Industrin i Norrbottens län har huvudsakligen bestått av ett fåtal stora företag inom tunga basindustrier som gruv-, järn- och skogsindustri. Bergslagsregionen har i stort sett varit beroende av samma typ av industrier och företag som Norrbotten. I Bergslagen har ändå funnits en något mera differentierad industristruktur med kortare avstånd till andra industrimiljöer. Uddevalla som ort har varit starkt beroende av en stor arbetsplats, varvet, men ligger samtidigt i en region med betydande industriell växtkraft.

Även om situationen således är olika i de olika exemplen är den ensidiga näringslivsstrukturen ett gemensamt drag.

De tre särskilda åtgärdsprogram som satts in i Norrbotten, Bergslagen och Uddevallaregionen syftar alla till att skapa en miljö för ny industriell utveckling, såväl genom utveckling i befintliga företag som genom utveck-

ling av nya företag i nya branscher. Åtgärderna har bl. a. innefattat förbättring av infrastrukturen t. ex. i form av ökade forsknings- och utvecklingsinsatser och utbildning.

Åtgärderna i *Norrbottenprogrammet* (prop. 1982/83: 120) bestod bl. a. av rekonstruktion av de statliga företagen, särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder, sänkta arbetsgivaravgifter, medel för företagsutveckling och vissa insatser inom energiområdet, resurser för utökade forsknings- och utvecklingsinsatser samt särskilda medel för utveckling av rymdverksamheten i Kiruna. Programmet innehöll omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser, men huvudvikten lades vid åtgärder för att skapa ny företagssamhet och en breddning av näringslivet.

Resultatet av insatserna i Norrbottens län, tillsammans med de allmänna förbättringar i den svenska ekonomin som har åstadkommit, är att en positiv utveckling har inletts i länet. Nyföretagandet ökar samtidigt som näringslivet har genomgått en breddning. Särskilt intressant är den mycket positiva utveckling som pågår inom data- och elektroniksektorn samt rymdverksamheten i Kiruna. Åtgärderna har dock sin stora effekt först på lång sikt och sysselsättningsproblemen i länet är fortfarande betydande.

Bergslagsprogrammet, som sattes in i anslutning till uppgörelsen om en ny struktur för specialstålindustrin, omfattar på samma sätt åtgärder för att stärka det befintliga näringslivet och skapa förutsättningar för att bryta ensidigheten och komplettera befintligt näringsliv med nya verksamheter.

De medel för Bergslagen som ingick i specialstålspropositionen (prop. 1983/84: 157) kompletterar de utvecklingsresurser som finns vid berörda länsstyrelser och utvecklingsfonder. Insatserna tar huvudsakligen sikte på olika företagsutvecklande åtgärder samt åtgärder för teknikutveckling och teknikspridning. Åtgärderna i *Bergslagsprogrammet* omfattar också utbildningsinsatser och stimulans av nyföretagande. Statens industriverk (SIND) och styrelsen för teknisk utveckling (STU) har båda givits särskilda uppdrag att arbeta aktivt med utveckling av näringslivet i Bergslagen.

Uppgårelsen om specialstålindustrin omfattade finansiella rekonstruktioner av företagen, huvudsakligen från privata intressenter och ägare. Därtill kom *Bergslagsprogrammet*, som kraftigt ökade regionens medel för industriell förnyelse.

Även åtgärderna i *Uddevallaregionen* är inriktade på att skapa en bas för ny industriell utveckling i en region som varit ensidigt uppbyggd kring en enskild industrigren. De statliga insatserna i Uddevallaregionen omfattar bl. a. lokaliseringstöd till industriprojekt samt infrastrukturförbättrande åtgärder, främst kommunikationer, forskning och utveckling samt utbildning.

Regeringen har sedan regeringsskiftet vid sidan om åtgärderna för särskilt utsatta regioner påbörjat ett arbete, som syftar till att via åtgärder för att förbättra infrastrukturen och stimulera företagsutveckling lägga en grund för en balanserad regional utveckling.

Exempel på sådana åtgärder är de program för teknikspridning som länsstyrelserna i Blekinge och Jämtlands län har utarbetat på uppdrag av regeringen. Dessa program syftar till att ta till vara de tekniska och andra resurser som finns vid stora företag, högskolor och andra organisationer inom eller i kontakt med länen och utnyttja dessa resurser för företagsutvecklande åtgärder. Båda länen kommer att kunna genomföra sina resp. utvecklingsprogram med regionalpolitiska medel.

På samma sätt har länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar och Hallands län på uppdrag av regeringen utarbetat program och erhållit regionalpolitiska medel för att utnyttja de tekniska kunskaper som finns hos personalen vid kärnkraftverken i Forsmark, Oskarshamn och Ringhals för företagsutvecklande åtgärder. Syftet är att utnyttja verkens högt utbildade personal för nyföretagande, företagsutveckling och teknikspridning.

Av stor betydelse för stora delar av de regionalpolitiskt prioriterade områdena har vidare den kraftigt ökade projekterings- och prospekteringsverksamheten varit. Detta har möjliggjorts genom det hösten 1982 beslutade 300-miljonerkronorsprogrammet för ökad projekterings- och prospekteringsverksamhet. Inte minst i Bergslagen och Norrbottens län har detta haft stor betydelse.

Erfarenheterna av olika åtgärder för att skapa nya förutsättningar för näringslivsutveckling visar också på det starka sambandet mellan industripolitik och regionalpolitik. Propositionen om industriell utveckling och förnyelse (prop. 1983/84: 135), som riksdagen beslutade om våren 1984, innehöll en rad åtgärder i det syftet, något som har stor betydelse för utvecklingen i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna. Jag vill här särskilt peka på de utökade möjligheterna för de regionala utvecklingsfonderna att stimulera investeringar i produktutveckling, marknadsföring m. m., de ökade insatserna för stimulans av nyföretagande samt åtgärder för teknikspridning bl. a. via en utvecklad samverkan mellan högskola och småföretag.

Sammanfattningsvis visar denna redogörelse att en lång rad åtgärder har vidtagits sedan regeringsskiftet 1982 i syfte att skapa förutsättningar för en balanserad regional utveckling. Samtidigt har åtgärder vidtagits inom ramen för industripolitiken vilka har stor betydelse även för de regionalpolitiskt prioriterade regionerna. Åtgärderna ligger i linje med den inriktning av den framtida regionalpolitiken, som jag kommer att förorda i denna proposition.

Regionalpolitikens mål och inriktning

Målen för regionalpolitiken bör enligt regionalpolitiska utredningens uppfattning vara att ge alla människor oavsett var de bor i landet tillgång till arbete, service och en god miljö. Denna målformulering överensstämmer i stort med vad som gällt alltsedan början av 1970-talet. Som framgår

av vad som tidigare sagts om den regionala problembilden, finns i samhällsutvecklingen starka krafter som verkar för geografisk koncentration.

Slutsatsen måste enligt min uppfattning, liksom den regionalpolitiska utredningens, bli att de allmänna målen för regionalpolitiken bör ligga fast. Jag instämmer också i utredningens bedömning att stödområdesindelningen inte nu bör förändras genom att ytterligare kommuner hänförs till stödområdet eller att någon kommun förs därifrån.

Förändringarna skall i stället gälla instrumenten, och siktet måste vara inställt på en högre grad av måluppfyllelse. De förändringar i de regionalpolitiska medlen som föreslås i det följande är avsedda att effektivisera regionalpolitiken och därmed skapa bättre förutsättningar för en varaktigt förbättrad regional balans. Förslagen motiveras också av de förändrade betingelser som de senaste årens ekonomiska utveckling i Sverige inneburit från regionalpolitisk utgångspunkt.

Jag vill i detta sammanhang också betona att regionalpolitiken skall ses som en integrerad del i arbetet för att föra landet ur den ekonomiska krisen. En bättre regional balans bidrar till att hålla uppe utnyttjandet av landets samlade produktionsresurser. Å andra sidan gäller att fullföljandet av regeringens ekonomiska politik är av avgörande betydelse för möjligheterna att på sikt bedriva en framgångsrik regionalpolitik. Erfarenheten har visat att en stagnation i ekonomin slår hårt mot sysselsättningen i de regioner som har de största problemen. Därtill kommer att en bräcklig samhällsekonomi leder till att grunden för fördelningspolitiska insatser försvagas.

Dagens situation i den svenska ekonomin innebär att förutsättningarna för regionalpolitiken är väsentligt bättre än bara för några år sedan. Industris konkurrensförmåga har kraftigt förbättrats och lönsamheten är totalt sett god. Även om man inte kan räkna med en stark långsiktig sysselsättningsexpansion i industrin med åtföljande möjligheter till betydande omlokalisering av företag, har förutsättningar skapats för en industriell utveckling i alla delar av landet.

Slutsatsen blir, enligt min uppfattning, att regionalpolitiken i ökad utsträckning bör inriktas på att ta vara på de naturliga förutsättningarna för utveckling av näringslivet inom olika regioner. Det kan gälla att bygga upp en infrastruktur som skapar underlag för en långsiktigt positiv utveckling av de egna resurserna. Förslag lämnas bl. a. om insatser för att främja forskning och utbildning i Umeå, Luleå och Kiruna. Det kan också vara fråga om att stödja utvecklingen av befintliga företag i regionen. Det kan, då det gäller glesbygden, gälla att med okonventionella och för det enskilda fallet särskilt utformade insatser ta vara på de speciella förutsättningar för produktiv verksamhet som finns i dessa områden.

Jag vill understryka att de påfrestningar på enskilda regioner som ligger i den fortgående strukturomvandlingen inte får leda till att regionalpolitiken

utformas så att den konserverar näringsstrukturen. Regionalpolitiken måste tvärtom syfta till att ta vara på de positiva inslagen i förändringen.

En sådan inriktning av det regionalpolitiska arbetet överensstämmer också väl med det krav som jag tidigare redovisat, nämligen att insatserna skall ligga i linje med den ekonomisk-politiska strategin i stort.

Min allmänna bedömning är att det regionalpolitiska stödet i huvudsak har fungerat bra och bidragit till en positiv industriutveckling i stöd-områdeslänen. Också vad beträffar glesbygdstödet är erfarenheterna enligt min uppfattning goda. Detta är också regionalpolitiska utredningens bedömning. Några mer långtgående förändringar i stödets utformning finns det därför inte skäl att göra. Det finns emellertid anledning att göra vissa förändringar vad gäller såväl utformningen som hanteringen av de regionalpolitiska medlen.

Som jag tidigare har framhållit är en grundläggande utgångspunkt att det praktiska regionalpolitiska arbetet i ökad utsträckning skall inriktas på att ta vara på möjligheter till tillväxt i befintligt näringsliv och att utveckla ny verksamhet på basis av regionernas egna förutsättningar. Detta är viktigt.

Jag vill här sammanfattningsvis redovisa några slutsatser, som mot bakgrund av vad jag hittills anfört är utgångspunkt för utformningen av de i fortsättningen presenterade förslagen.

En *första* slutsats är att regionalpolitikens genomförande till stor del kan och bör decentraliseras till länsnivån. Detta är en naturlig följd av att politiken i större utsträckning inriktas på att utveckla regionernas och glesbygdens egna resurser. Det innebär också en förenkling för företag som söker stöd.

En *andra* slutsats är att regionalpolitiken i ökad utsträckning bör inriktas på att bygga upp infrastrukturen i de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Det behövs exempelvis aktiva åtgärder för att åstadkomma kunskaps- och teknikspridning till regionalpolitiskt prioriterade regioner. Risken är annars överhängande för en ökad koncentration av verksamheter och arbetstillfällen till de orter och regioner i landet som har större högskoleenheter och/eller större företag med stora egna forsknings- och utvecklingsresurser.

En *tredje* slutsats är att det regionalpolitiska stödet till företagen bör utformas så att det mer än tidigare ger möjlighet att stödja "mjuka" investeringar, i främst teknik- och marknadsutveckling. Stödet bör också ges en sådan utformning att företagens kundkontakter och möjligheter att nå marknaden med sina produkter underlättas.

En *fjärde* slutsats är att det finns ett stort behov av speciella glesbygd-insatser för att nå ut med regionalpolitiken till de mest utpräglade glesbygdsområdena. Även i glesbygdspolitikerna bör tyngdpunkten ligga på att ta till vara och utveckla lokala resurser och förutsättningar.

En *femte* slutsats är att det regionalpolitiska arbetet måste ske på bred front – med en aktiv medverkan från flera politikområden. Industri- och

regionalpolitiska insatser måste göras så att de stöder och kompletterar varandra. Samverkan med bl. a. arbetsmarknads-, utbildnings-, kommunikations- och jordbrukspolitiken är nödvändig för att resultat skall nås med regionalpolitiken. Att påverka den offentliga sektorns verksamhet och lokalisering utgör också en viktig del av den samlade regionalpolitiken. Det är viktigt att komma ihåg att ett stort antal beslut som påverkar den regionala utvecklingen positivt eller negativt fattas utanför regionalpolitikens ram.

Avslutningsvis vill jag redovisa *omfattningen av de insatser* som föreslås i det följande. Förslagen ligger i linje med vad som redovisades av den regionalpolitiska utredningen.

För att genomföra de regionalpolitiska insatserna kommer jag att föreslå att 1 740 milj. kr. anvisas för olika former av utvecklingsarbete och företagsstöd.

Betydelsen av att initiativ och idéer som finns regionalt och lokalt kan utvecklas på ett effektivt sätt motiverar att det regionalpolitiska arbetet till en betydande del genomförs i decentraliserade former. Av de medel jag föreslår skall användas för regionalpolitiska insatser anser jag att länsstyrelserna bör disponera 457 milj. kr. för regionala utvecklingsinsatser.

Chefen för kommunikationsdepartementet kommer att begära att riksdagen anvisar 19 milj. kr. till gods- och persontransportstöd utöver de 202 milj. kr. som föreslagits i budgetpropositionen (prop. 1984/85: 100 bil. 8).

Statsråden Peterson och Boström anmäler sina förslag. Anförandena och förslagen redovisas i underprotokoll för resp. departement.

Statsrådet Peterson hemställer att regeringen i en proposition förelägger riksdagen vad han och statsrådet Boström har anfört för de åtgärder och de ändamål som de har hemställt om.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som de har hemställt om.

Regeringen beslutar att de anföranden och förslag som redovisas i underprotokollen skall fogas till propositionen som *bilagorna 1 och 2*.

Bilaga 1

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
 PROTOKOLL
 vid regeringssammanträde
 1985-02-21

Föredragande: statsrådet Peterson

Anmälan till proposition om regional utveckling och utjämning

1 Inledning

Det senaste mer övergripande riksdagsbeslutet om regionalpolitiken togs våren 1982 (prop. 1981/82: 113, AU 23, rskr 305). Riksdagen beslöt därvid också att föreslå regeringen tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att se över regionalpolitikens inriktning och omfattning efter budgetåret 1983/84.

Utredningen, som tillsattes av regeringen i december 1982, avlämnade i augusti 1984 betänkandet (SOU 1984: 74) Regional utveckling och mellanregional utjämning. Därutöver har ett flertal andra utredningsbetänkanden och rapporter rörande regionalpolitiken redovisats för regeringen. Sammanfattningar av betänkanden, rapporter m. m. och remissynpunkter på dessa bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagorna 1.2–1.5* enligt följande:

Utredningsbetänkanden		Bilaga
SOU 1984: 74	Regional utveckling och mellanregional utjämning + bilagor, Ds I 1984: 21–25. Betänkande avgivet av regionalpolitiska utredningen. ¹	1.2
Ds I 1984: 1	Statligt stöd till glesbygd – utvärdering av stödgivningen 1968–1982. Rapport avlämnad på industridepartementets uppdrag av planeringsdirektör Bengt Berglund.	1.3

¹ Professor Pär-Erik Back, ordförande, riksdagsledamöterna Per-Ola Eriksson, Anders G. Högmark, Christer Nilsson, Gunnar Ström, Marianne Ståhlberg, Jörn Svensson, docenten Lars Nordström samt dåvarande länsrådet Uno Williamsson.

Utredningsbetänkanden		Bilaga
Ds I 1984: 20	Glesbygden – resurser och möjligheter. Rapport från delegationen för glesbygdsfrågor. ²	1.4
Ds I 1984: 9	Framtid i Malmfälten. Betänkande avgivet av Malmfälsutredningen. ³	1.5

Dessutom har ett antal skrivelser, rapporter m. m. inkommit från länsstyrelser, kommuner, företag, organisationer m. fl.

En beskrivning och analys av den regionala utvecklingen och problem-bilden redovisas i *bilaga 1.1.*, som bör fogas till protokollet i detta ärende.

I budgetpropositionen 1985 (prop. 1984/85: 100 bil. 14 s. 60) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1985/86 beräkna

1. till *Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet* ett förslagsanslag av 350 000 000 kr.,
2. till *Regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliseringsbidrag m. m.* ett reservationsanslag av 264 000 000 kr.,
3. till *Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån* ett reservationsanslag av 500 000 000 kr.,
4. till *Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser* ett reservationsanslag av 398 250 000 kr.,
5. till *Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.* ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
6. till *Ersättning för nedsättning av socialavgifter* ett förslagsanslag av 330 000 000 kr.

Jag avser nu att ta upp frågor om den fortsatta regionalpolitiken med utgångspunkt från bl. a. nämnda utredningsbetänkanden och rapporter och redovisa mina överväganden och förslag. Jag börjar med regionalpolitikens allmänna inriktning (avsnitt 2). Därefter tar jag upp regionalpolitikens medel (avsnitt 3). Jag går sedan in på särskilda insatser i vissa regioner (avsnitt 4). Därefter behandlar jag det nordiska regionalpolitiska samarbetet (avsnitt 5) och den regionalpolitiska forskningen (avsnitt 6). Efter hemställan (avsnitt 7) tar jag upp vissa anslagsfrågor (avsnitt 8).

De frågor som behandlas är delvis av olika karaktär. En del kräver riksdagens ställningstagande och jag presenterar där *förslag* till beslut. Andra frågor kräver inte beslut från riksdagens sida och mina *bedömningar* är i dessa fall en information till riksdagen.

² Kommunalrådet Åke Edin, ordförande, f. d. förbundsordföranden Sixten Bäckström, riksdagsledamöterna Bertil Jonasson, Ove Karlsson, Barbro Nilsson och Tore Nilsson samt köpmannen Rune Rydén.

³ I kommittén ingick vid betänkandets avlämnande landshövding Erik Hammarsten, ordf., riksdagsledamöterna Karl Björzén, Arne Fransson, Lilly Hansson, Karl-Erik Häll, Birgitta Johansson, fru Eivor Marklund samt fru Eva Winther.

2 Regionalpolitikens allmänna inriktning

2.1 Regionalpolitikens mål och uppgifter

Sammanfattning av mina bedömningar:

- Målen för regionalpolitiken bör ligga fast. Regionalpolitiken bör sålunda inriktas på att skapa förutsättningar för en balanserad befolkningsutveckling i landets olika delar och på att ge människor tillgång till arbete, service och god miljö oavsett var de bor i landet. En grundläggande uppgift bör därvid vara att ta till vara och utveckla de resurser och förutsättningar som finns i skilda regioner och att främja en positiv utveckling av näringsliv och sysselsättning i alla delar av landet. Särskilda insatser bör härvid göras för att främja utvecklingen i glesbygden.
- Det regionalpolitiska arbetet bör ha en bred inriktning och mål och riktlinjer vägas in i regionalpolitiskt betydelsefulla samhällssektorer. Ökad vikt bör under de närmaste åren läggas vid insatser för att sprida ny kunskap och teknik till alla delar av landet.

Utredningsförslag: Såväl regionalpolitiska utredningens som glesbygdsdelegationens syn överensstämmer med min. Regionalpolitiska utredningen anser att de allmänna målen för regionalpolitiken bör behållas oförändrade även om de kan tyckas avlägsna i förhållande till de nuvarande regionalpolitiska problemens omfattning och svårigheterna att lösa dessa. Enligt utredningen måste en viktig uppgift för regionalpolitiken under det närmaste årtiondet bli att se till att de krafter som verkar i riktning mot fortsatt centralisering inte får slå igenom. Fortsatt snabb strukturomvandling, fortsatt relativt låg tillväxt i ekonomin, ökade svårigheter att omlokalisera verksamheter samt framväxt av nya högteknologiskt baserade företag – vilka dras till befintliga kunskapscentra – är faktorer som enligt utredningen medför risker för en utarmning av områden som redan drabbats hårt. Utredningen föreslår mot denna bakgrund att ökade insatser görs de närmaste fem à tio åren för att sprida ny teknisk forskning och utveckling.

Glesbygdsdelegationen förordar en fortsatt offensiv och utvecklingsinriktad politik för att skapa en livskraftig glesbygd. Delegationen betonar de utvecklingsmöjligheter som finns i glesbygden och vikten av att insatser görs för att främja ett utnyttjande av dessa möjligheter.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser redovisar samma synsätt beträffande målen för regional- och glesbygdspolitikerna som regionalpolitiska utredningen och glesbygdsdelegationen. Flera remissinstanser, bl. a. AMS, LO och TCO, pekar på den stora skillnaden mellan mål och medel i det regionalpolitiska arbetet, men stannar ändå vid uppfattningen att de nuvarande målen bör gälla också framöver. Flera remissinstanser fram-

håller – liksom regionalpolitiska utredningen – vikten av att ökade insatser görs de närmaste åren för att geografiskt sprida ny teknik och teknisk forskning och utveckling.

Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet anser i ett gemensamt yttrande att det nu finns anledning att göra en mer omfattande översyn av regionalpolitiken än som varit möjligt med den begränsade tidsram regionalpolitiska utredningen har haft till sitt förfogande. Organisationerna anser att det nu är dags att sammanfatta tjugo års erfarenheter av regionalpolitik och skapa ett enkelt och överskådligt system som är baserat på en realistisk syn på mål och möjligheter. De föreslår därför att det nuvarande stödssystemet behålls oförändrat tills vidare och att en ny parlamentarisk utredning tillsätts med vidare direktiv och längre tid för sitt arbete än den nu avslutade.

Det stora flertalet remissinstanser delar som nämnts glesbygdsdelegationens syn vad gäller målen för glesbygden. Samtidigt finns det en del erinringar mot den bakomliggande analysen liksom mot att delegationen i sin bedömning av utvecklingsmöjligheterna i glesbygden överbetonat möjligheterna och underskattat hoten och svårigheterna.

Mina bedömningar: Regionalpolitikens mål att ge människor i alla delar av landet tillgång till arbete, service och en god miljö ingår som en viktig del i en samlad välfärdspolitik för landet. Ett tillvaratagande av skilda regioners arbetskraftstillgångar och resurser i övrigt är av grundläggande betydelse för landets ekonomi. Regional utjämning av sysselsättningsmöjligheterna är också väsentlig för att åstadkomma jämställdhet mellan kvinnor och män. Tillgång till service och god miljö är viktig både från allmänna välfärdssynpunkter och för möjligheterna att främja och utveckla näringslivet i skilda regioner.

En balanserad regional utveckling, utan snabba och omfattande befolkningsomfördelningar mellan och inom länen, gör att utbyggt samhällskapital kan användas effektivt i alla delar av landet. En sådan utveckling främjar möjligheterna för människor att upprätthålla stabiliteten i sina sociala kontakter och minskar risken för ofrivilliga flyttningar. Stabilitet i befolkningens geografiska fördelning gör det också möjligt att bevara ett varierat kulturellt och socialt mönster i olika delar av landet. Regional balans är viktig också från försvarspolitisk synpunkt. Jag vill betona att det även i ett läge med regional balans kan ske och sker omfattande flyttningar såväl mellan kommuner som mellan län. En viss geografisk och yrkesmässig rörlighet är naturlig och nödvändig. Befolkningsutvecklingen påverkas förutom av flyttningen också av förhållandet mellan antalet födda och döda. De f. n. allmänt låga födelsetalen ger tillsammans med snedheten i åldersstrukturen hos befolkningen ett negativt födelsenetto i många kommuner. Vissa befolkningsförändringar sker sålunda även om flyttningsrörelserna väger jämnt regionalt sett.

Det har funnits och finns en bred uppslutning kring de hittillsvarande målen för regionalpolitiken. Några avgörande förändringar i den regionala problembilden eller förutsättningarna för regionalpolitiken har enligt min mening inte inträffat som motiverar en ändring av dessa mål. Jag anser sålunda – i likhet med regionalpolitiska utredningen och remissinstanserna – att målen för regionalpolitiken bör ligga fast.

Jag delar vidare regionalpolitiska utredningens uppfattning att en viktig uppgift i det regionalpolitiska arbetet under det närmaste årtiondet måste bli att förbättra förutsättningarna för teknisk forskning och utveckling i olika delar av landet och att geografiskt sprida ny kunskap och teknik över landet.

Glesbygdspolitiken utgör enligt min mening en viktig del av den samlade regionalpolitiken. Den allmänna regionala utvecklingen och regionalpolitiken är av största betydelse också för glesbygden och för dess människor. Kompletterande insatser, delvis med en annan utformning och inriktning än i regionalpolitiken i övrigt, måste dock göras i den utpräglade glesbygden för att välfärdsmålen om arbete, service och miljö skall kunna uppnås även i dessa områden och för att ta till vara de utvecklingsmöjligheter som finns i glesbygden.

2.2 De regionalpolitiska medlens allmänna inriktning, utformning och hantering

Sammanfattning av mina bedömningar:

- De nuvarande regionalpolitiska medlen – i form av bl. a. regionalpolitisk planering, sektorssamordning och projektverksamhet, lokaliseringstöd i samband med investeringar, sysselsättningsstöd, nedsatta socialavgifter, glesbygdstöd samt transportstöd – bör utgöra grunden för det regionalpolitiska arbetet och insatserna också i fortsättningen. Vissa förändringar och kompletteringar bör dock göras med hänsyn till delvis ändrade förutsättningar och för att i övrigt öka slagkraften i de regionalpolitiska insatserna.
- Länen bör tillföras ökade medel för regionala utvecklingsinsatser och också ges ökade beslutsbefogenheter när det gäller dessa medel. Användningsmöjligheterna för dessa medel bör vidgas så att förstärkt företagservice och ökat stöd till nyföretagande och investeringar i produkt-, teknik- och marknadsutveckling kan lämnas till företag i regionalpolitiskt prioriterade regioner. Samtidigt bör subventionsnivån sänkas något vad gäller stöd i samband med investeringar i byggnader och maskiner.
- Ökade insatser bör vidare göras för att allmänt förbättra näringslivsmiljön i de sysselsättningssvaga delarna av landet. Regionalpolitiskt stöd bör således även kunna användas för att initiera och främja kunskaps- och teknikspridning till dessa delar av landet. Chefen för kommunikationsdepartementet kommer senare (bilaga 2) att föreslå att ett person-

transportstöd införs för företagen i norra delen av landet och att en viss utvidgning görs av det nuvarande godstransportstödet.

Utredningsförslag: Regionalpolitiska utredningens och glesbygdsdelegationens synsätt överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser ansluter sig till utredningsförslagen när det gäller den allmänna inriktningen av de regionalpolitiska åtgärderna och medlen. Många motsätter sig dock att subventionsnivån sänks för stöd i samband med investeringar i byggnader och maskiner. Flera remissinstanser anser att utredningen inte lyckats förenkla stödsystemet i riktning mot färre medel, enklare regler och färre beslutsinstanser. Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet anser i sitt gemensamma yttrande att inriktningen på medlen bör förändras i väsentliga delar. Organisationerna anser bl. a. att de selektiva formerna av stöd till företagen – lokaliseringssöd, offertstöd m. m. – bör sammanföras till ett enda riskkapitalstöd med villkorlig återbetalningsskyldighet. De anser vidare att sysselsättningsstödet och på sikt också transportstödet bör avvecklas till förmån för en ytterligare sänkning av företagens socialavgifter.

Opinionen är starkt splittrad i synen på vissa förslag som rör enskilda medel. En utförligare redovisning av remissynpunkterna görs i anslutning till behandlingen av de olika medlen (avsnitt 3).

Mina bedömningar: Åtgärder och beslut inom många samhällsområden påverkar den regionala utvecklingen. Det reguljära regionalpolitiska stödet utgör endast en liten del av de samlade statliga transfereringarna till skilda regioner. Det är därför viktigt att regionalpolitiska aspekter vägs in i sektorspolitiken och att detta sker på såväl central som regional nivå. Sektorsövergripande planering och samordning blir därvid ett viktigt inslag i det regionalpolitiska arbetet för att åstadkomma väl fungerande regioner och goda utvecklingsbetingelser för näringslivet. Jag återkommer senare till dessa frågor (avsnitt 2.3 och 3.2.).

Grunden för det nuvarande regionalpolitiska stödet utgörs av det lokaliseringssöd – i form av lån och bidrag till investeringar – som infördes i mitten av 1960-talet. Stödet har efter hand kompletterats och förändrats. Det regionalpolitiska stödet omfattar i dag lokaliseringssöd, investeringsstöd, offertstöd, sysselsättningsstöd, nedsatta socialavgifter, glesbygdsstöd, transportstöd samt medel för projektarbete. Det senaste mer övergripande beslutet angående medlen tog riksdagen våren 1982. Stödet har sedan dess byggts ut genom riksdagens beslut år 1983 om sänkta socialavgifter i hela Norrbottens län från att tidigare under ett år ha gällt endast den nordligaste delen av länet.

Min allmänna bedömning är att det regionalpolitiska stödet har fungerat

bra och bidragit till en bättre regional balans och en förbättrad arbetsmarknad i de sysselsättningssvaga delarna av landet. Denna bedömning gäller också glesbygdstödet. Jag vill i detta sammanhang emellertid också peka på den betydelse andra samhällsinsatser har i regionalpolitiskt avseende. Jag avser då den kommunala skatteutjämningen, arbetsmarknadspolitiska åtgärder m. m.

Den nuvarande utformningen och inriktningen av det regionalpolitiska stödet bör mot nämnda bakgrund enligt min mening i sina huvuddrag gälla också i fortsättningen. Vissa förändringar bör dock göras bl. a. med hänsyn till att nya faktorer fått ökad betydelse för näringslivets utveckling och lokalisering.

Med en ökad betoning inom regionalpolitiken på att ta till vara regionala och lokala utvecklingsmöjligheter bör också följa ökade beslutsbefogenheter på länsnivå vad gäller användningen av det regionalpolitiska stödet. En ytterligare decentralisering till länen bör, enligt min mening, därför ske. Länen bör sålunda tillföras ökade medel för regionala utvecklingsinsatser och också ges ökade möjligheter att besluta om användningen av medlen.

Dessa medel bör vidare i ökad grad inriktas på att stödja företagsutveckling och nyföretagande. Erfarenheterna från det praktiska arbetet i länen pekar entydigt i denna riktning, något som också framgår av de regionala industriprogram som arbetats fram i länen. Länsstyrelsernas medel för regionala utvecklingsinsatser bör sålunda kunna utnyttjas för att förstärka de regionala utvecklingsfondernas resurser för företagsservice och stöd till företagens investeringar i marknads-, teknik- och produktutveckling i regionalpolitiskt prioriterade regioner. Samtidigt med denna vidgning av användningen av det regionalpolitiska stödet finns det, enligt min mening, skäl att minska subventionsnivån något i samband med investeringar i byggnader och maskiner. Jag återkommer till detta (avsnitt 3.4.3).

Ökad vikt bör vidare läggas på infrastrukturåtgärder inom bl. a. utbildning, forskning och teknisk utveckling. Åtgärder måste enligt min mening vidtas för att ge små och medelstora företag i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna möjligheter att ta del av och utnyttja ny teknik och kunskap. Det gäller här att initiera och främja kunskaps- och teknikspridning i sådana regioner. Jag kommer senare (avsnitt 3.3) att föreslå att regionalpolitiska medel skall kunna användas för detta ändamål.

2.3 De regionalpolitiska insatsernas geografiska inriktning

Sammanfattning av mina bedömningar:

- Det regionalpolitiska arbetet bör bedrivas med inriktning på att främja en positiv utveckling av näringsliv, sysselsättning m. m. i alla delar av landet och att åstadkomma regional utjämning mellan skilda delar av landet.

- De regionalpolitiska insatserna bör geografiskt fördelas så att alla län tilldelas resurser för vissa allmänt utvecklingsfrämjande insatser och i övrigt med hänsyn till problemens omfattning i skilda delar av landet.
- Vissa typer av åtgärder bör förbehållas vissa områden i landet som preciseras av regering och riksdag. Avgränsningen av dessa områden kan variera för olika slags åtgärder.
- Nu gällande stödområdesindelning för det regionalpolitiska stödet bör ligga fast liksom nuvarande geografiska avgränsning för nedsättning av socialavgifter. Chefen för kommunikationsdepartementet kommer senare (bilaga 2) att förorda att även områdesindelningen för godstransportstödet behålls oförändrad.
- Regeringen bör som hittills kunna förklara orter/regioner som drabbas av regionalpolitiska problem i samband med strukturförändringar som tillfälliga stödområden eller på annat sätt ge särskilt stöd till sådana orter/regioner.
- Det ankommer på länsstyrelserna att ange geografiska prioriteringar och riktlinjer för det regionalpolitiska arbetet i länen.

Utredningsförslag: Regionalpolitiska utredningens syn överensstämmer i allt väsentligt med min vad avser den geografiska inriktningen av regionalpolitiken. Det gäller såväl grunderna för de geografiska prioriteringarna som den konkreta indelningen i stödområden m. m. Utredningen gör en uppdelning av regionalpolitiken i två delar – regional utveckling och mellanregional utjämning. Utredningen anser att stödområdesindelningen för det regionalpolitiska stödet bör ligga fast. Tre landsdelar – Norra inlandet, Norrlands kustland och Bergslagen – framstår enligt utredningen som de områden som bör prioriteras vad avser åtgärder för mellanregional utjämning. Problemen skiljer sig en del mellan landsdelarna, varför sammansättningen av åtgärder bör variera dem emellan. Utredningen framhåller också betydelsen av starka stödjepunkter i dessa delar av landet och angelägenheten av att åtminstone en arbetsmarknad i varje län utvecklas så att den kan fungera som alternativ till expansiva orter på andra håll i landet. Såväl regionalpolitiska utredningen som glesbygdsdelegationen förordar en geografisk utvidgning av systemet med sänkta socialavgifter. Jag behandlar den frågan senare (avsnitt 3.4.4).

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser ansluter sig till regionalpolitiska utredningens bedömningar och slutsatser beträffande de allmänna geografiska prioriteringarna inom regionalpolitiken. Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet framhåller dock i sitt gemensamma yttrande att det i en fungerande marknadsekonomi är omöjligt att bedriva en regionalpolitik som omfattar större delen av landet. Organisationerna anser att det krävs en bättre precisering av de geografiska prioriteringarna och ser detta också

som en förutsättning för en delegering av verkställigheten till verk och myndigheter.

Remissopinionen är till viss del splittrad när det gäller de geografiska avgränsningarna för enskilda stödformer bl. a. vad gäller nedsättningen av socialavgiften. En närmare redogörelse härför lämnas i anslutning till behandlingen av de olika stödformerna (avsnitt 3).

Många remissinstanser tillstyrker utredningens förslag att stödområdesindelningen inte bör förändras. En del remissinstanser, bl. a. ett antal länsstyrelser i södra och mellersta Sverige, tillstyrker att ingen ändring sker under förutsättning att län som har områden med betydande regionalpolitiska problem kan få detta beaktat vid tilldelningen av medel för regionala utvecklingsinsatser, även om dessa områden ligger utanför stödområdet.

Ett antal remissinstanser, främst länsstyrelser och kommuner, föreslår inplacering eller ändrad inplacering av enskilda kommuner i stödområdet. Flera av förslagen gäller kommuner i eller gränsande till Bergslagen. Kravet är där inplacering i stödområde C eller att få räknas in bland de kommuner i Bergslagen som nu är föremål för särskilda insatser från statens sida. TCO anser att samtliga 22 kommuner i Bergslagsområdet bör föras till stödområde C.

Några kommuner, bl. a. Lindesberg och Kiruna, anser att det är otillräckligt med endast en utvecklad arbetsmarknad i varje län i en kommentar till regionalpolitiska utredningens skrivning i denna fråga.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser att den nuvarande stödområdesindelningen ger en mycket splittrad och svåröverskådlig bild av stödmöjligheterna i länets olika delar. Länsstyrelsen anser att en ny indelning bör göras utan delningar av kommuner och helst omfattande hela länet.

Mina bedömningar: Den uppdelning som regionalpolitiska utredningen gör mellan *regional utveckling* och *mellanregional utjämning* beskriver enligt min mening två viktiga dimensioner i den geografiska inriktningen av det regionalpolitiska arbetet. Härtill kommer insatser för att motverka att lokalt och regionalt koncentrerade akuta sysselsättningskriser i samband med strukturförändringar inom näringslivet leder till långsiktiga regionalpolitiska problem.

Den sektorsövergripande planeringen och samordningen utgör en viktig del i regionalpolitiken. Detta arbete tjänar flera syften. Ett syfte är att genom samordning mellan olika samhällssektorer allmänt främja utvecklingen i alla delar av landet – vad regionalpolitiska utredningen kallar regional utveckling. Det är viktigt att åtgärder inom skilda sektorer planeras och genomförs på ett samordnat sätt – tidsmässigt, geografiskt osv. Därmed uppnås en ökad effektivitet och hushållning med tillgängliga resurser. Den sektorsövergripande regionalpolitiska planeringen bildar ock-

så – tillsammans med den översiktliga fysiska planeringen i länen – en viktig grund för trafikplanering, vägplanering, bostadsplanering m. m.

Alla län bör tillförsäkras vissa resurser från anslaget för regionala utvecklingsinsatser för denna typ av allmänt utvecklingsfrämjande insatser. Samordningsansvaret för dessa insatser ligger på länsstyrelserna. Den decentralisering av resurser och beslutsbefogenheter inom regionalpolitiken som sker till länsstyrelserna innebär också ökade krav på samordning, uppföljning m. m. I detta sammanhang vill jag också betona vikten av att det inom länsstyrelserna finns en beredskap för att hantera lokala och regionala strukturkriser.

En huvuduppgift för regionalpolitiken är att åstadkomma regional balans och utjämning såväl inom som mellan länen – av regionalpolitiska utredningen benämnt mellanregional utjämning. Som en viktig del i detta arbete ingår också att främja utvecklingen i länens glesbygdsområden. Problemens karaktär och omfattning i skilda regioner skall utgöra grunden för de geografiska prioriteringarna när det gäller denna del av de regionalpolitiska insatserna, t. ex. vid fördelningen till länen av medel från anslaget för regionala utvecklingsinsatser liksom vid avgränsning av stödområden m. m. Sådana analyser skall också ligga till grund för de geografiska prioriteringarna inom länen. Faktorer som låg sysselsättningsgrad, långvarigt hög arbetslöshet och hög andel personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder liksom omfattande nettoutflyttning och befolkningsminskning bör härvid tillmätas stor vikt. Hänsyn måste vidare tas till situationen inom större sammanhängande områden och avstånd till större orter och deras arbetsmarknad.

Vissa typer av åtgärder bör förbehållas de delar av landet som har de största regionalpolitiska problemen. Även om ansvaret för genomförandet och den geografiska fördelningen av stödinsatserna i ökad utsträckning delegeras till statens industriverk och länsstyrelserna bör av regering och riksdag fastlagda stödområdesindelningar m. m. också i fortsättningen vara vägledande för insatsernas omfattning och inriktning i skilda delar av landet. Dessa indelningar och till dessa knutna regler om högsta stöd m. m. ger också en viss enhetlighet i behandlingen av likartade områden i skilda län.

Jag skall nu behandla stödområdesindelningen för det regionalpolitiska stödet, dock utan att gå närmare in på vilka stöd och regler som bör gälla i de olika stödområdena. Den redovisningen sker i anslutning till behandlingen av de olika stödformerna (avsnitt 3). Områdesavgränsningen för nedsättningen av socialavgifter tar jag upp senare (avsnitt 3.4.4), medan områdesindelningen för transportstödet kommer att behandlas senare (bilaga 2) av chefen för kommunikationsdepartementet.

En genomgång av den regionala problembilden och bedömning av utvecklingen visar att de stora och långsiktiga balansproblemen fortfarande återfinns i de regioner som omfattas av de nuvarande stödområdena. Det

gäller skogslänen, Bergslagen, norra Dalsland samt Gotland. Det har i detta avseende inte skett några större förändringar sedan våren 1982, då den nu gällande indelningen beslutades av riksdagen. De analyser som gjorts av den regionalpolitiska utredningen och inom industridepartementet leder fram till slutsatsen att den nuvarande stödområdesindelningen bör ligga fast. Det är vidare viktigt att inte ändra stödområdesindelningen för ofta utan låta den ligga fast över en längre tid. Jag är mot denna bakgrund inte beredd att föreslå några utökningar eller ändringar i övrigt. En beskrivning och analys av den regionala utvecklingen och problembilden redovisas i bilaga 1.1.

Jag är inte heller beredd att göra några ändringar i själva principerna för stödområdesindelningen av det slag som länsstyrelsen i Gävleborgs län förordar. Det måste vara möjligt att klara ut vilka stödvillkor som gäller i skilda delar av länet även vid nuvarande indelning.

Genom de medel länsstyrelserna disponerar för regionala utvecklingsinsatser finns möjligheter att vidta åtgärder också i orter och regioner med regionalpolitiska problem, även i de fall de inte ligger inom stödområdet. Detta gäller även direkta företagsstöd, t. ex. i samband med investeringar i byggnader och maskiner. Avgörande för möjligheterna till åtgärder i denna typ av problemorter/regioner belägna utanför stödområdet blir storleken på de medel för regionala utvecklingsinsatser som regeringen beslutar tilldela resp. län. Detta förhållande gäller också för insatser inom stödområdena för projekt upp till en viss storlek, medan stöd till större projekt beslutas av SIND eller regeringen. Jag vill i detta sammanhang peka på den möjlighet som regeringen har och bör ha också i framtiden att i särskilda fall besluta om lokaliseringstöd till projekt även utanför stödområdet.

Fördelningen av medel för regionala utvecklingsinsatser skall, som jag tidigare angivit, grundas på problemens omfattning och karaktär i de skilda länen. Detta innebär att även problem i orter/regioner utanför stödområdena bör beaktas vid regeringens fördelning av dessa medel, t. ex. i Östra Småland, Blekinge och Sjuhäradsbygden.

Det ankommer sedan på länsstyrelserna att ange vilka delar av resp. län och vilka ändamål som bör prioriteras för olika typer av regionalpolitiska insatser. Här ingår bl. a. att avgränsa vilka områden som skall bli föremål för särskilda glesbygdsinsatser.

Som jag tidigare framhållit bör ökad vikt läggas på åtgärder som förbättrar näringslivsmiljön i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet. Jag kommer senare (avsnitt 3.3) föreslå att regionalpolitiska medel får användas i dessa områden för att initiera och främja kunskaps- och teknikspridning m. m. Det är viktigt att i vissa fall se denna typ av satsningar i ett läns- eller landsdelsperspektiv och något som kommer hela länet/landsdelen till godo.

Insatser för att förbättra infrastrukturen är en typ av åtgärder som

naturligt kan passas in i ett landsdels- och stödjepunktsresonemang av det slag som utredningen för. Jag kan i stort ansluta mig till de principiella överväganden som utredningen redovisar. Utredningen anser att de skillnader som finns i problemens karaktär mellan olika *landsdelar* inom de regionalpolitiskt prioriterade områdena innebär att åtgärdernas inriktning och sammansättning bör anpassas med hänsyn härtill. Detsamma gäller utredningens betoning av värdet att det finns *stödjepunkter* som allmänt kan understödja utvecklingen i dessa områden. Samtidigt anser jag, i likhet med utredningen, det inte vara möjligt att tillämpa landsdels- och stödjepunktperspektiven vid den regionala fördelningen av regionalpolitiska insatser. De geografiska prioriteringarna bör som hittills komma till uttryck genom fördelningen av medel till länen och genom områdesavgränsningar för olika typer av åtgärder.

Ett viktigt inslag i den framtida regionala problembilden kommer, liksom under det senaste årtiondet, med all sannolikhet att vara *lokalt och regionalt koncentrerade sysselsättningskriser* förorsakade av strukturförändringar inom näringslivet och då främst industrin. Den svenska ortstrukturen är förhållandevis gles och många orter och regioner är starkt beroende av någon eller några få branscher, många av något enda företag. Omfattande nedläggningar eller personalminskningar i sådana orter och regioner kan leda till allvarliga sysselsättningsproblem, såväl kort- som långsiktigt. Behovet och inriktningen av åtgärder i sådana situationer får bedömas utifrån problemens omfattning och karaktär i det enskilda fallet. Självfallet måste ortens/regionens storlek, geografiska läge och situation i övrigt vägas in i en bedömning. I vissa fall kan det vara nödvändigt att vidta särskilda insatser – ofta med en kombination av arbetsmarknads-, industri- och regionalpolitiska åtgärder.

Exempel på regioner där staten under senare år gjort omfattande insatser i samband med större strukturförändringar inom näringslivet är Norrbottens län, Bergslagen och nu senast Uddevallaregionen. Problemen har i dessa regioner varit av varierande art och omfattning. Gemensamt har dock varit att strukturförändringarna berört ett stort antal anställda. Skilda lösningar har använts både vad gäller beslutsorganisation och medel. Jag skall senare (avsnitt 4) översiktligt redogöra för insatserna i dessa tre områden. Jag skall därvid också redovisa min syn på det fortsatta arbetet i Malmfälten med utgångspunkt från malmfältsutredningens betänkande (Ds I 1984: 9) Framtid i Malmfälten.

Det är viktigt att utnyttja de erfarenheter som vunnits från de senaste årens insatser i orter/regioner som drabbats av i förhållande till regionens storlek mycket omfattande strukturproblem. En erfarenhet är att det är svårt att peka ut en generell modell för hur arbetet bör organiseras och för vilka insatser och medel som bör användas i denna typ av situationer. Såväl organisation som insatsernas inriktning måste anpassas till de förhål-

landen som gäller i varje enskild region. Några allmänna slutsatser kan dock enligt min mening dras från senare års arbete med dessa frågor.

En viktig slutsats är att det är angeläget att redan från början inrikta ansträngningarna på att långsiktigt få fram ny verksamhet och sysselsättning som kan ersätta de arbetstillfällena som försvinner vid en strukturförändring. En annan är vikten av att beslutsorganisationen görs klar och enkel och att i de fall där särskilda delegationer eller arbetsgrupper tillställs, dessa får en klart angiven beslutskompetens i förhållande till ordinarie organ vad gäller omfattning, tidsperiod för arbetet m. m. Erfarenheterna visar också vikten av en stark lokal och regional förankring av arbetet och att skilda organ samarbetar och samordnar sina resurser på ett effektivt sätt. Möjligheterna att nå resultat ligger således i ett effektivt utnyttjande av tillgängliga medel och i en samverkan mellan olika sektorsområden.

Jag har tidigare redogjort för vilka faktorer som skall beaktas i analysen av de regionalpolitiska problemen och ligga till grund för de geografiska prioriteringarna inom och mellan länen. Regionalpolitiska problem i anslutning till lokala och regionala sysselsättningskriser inom näringslivet skall vägas in vid fördelningen av medel till länen för regionala utvecklingsinsatser. De skall likaså beaktas vid den geografiska fördelningen av de regionalpolitiska insatserna inom länen.

Regeringen bör som hittills kunna peka ut orter/regioner som drabbas av regionalpolitiska problem i samband med omfattande strukturförändringar inom näringslivet som tillfälliga stödområden. Ett sådant utpekande innebär att lokaliseringstöd kan påräknas även för större projekt och att beslut om sådant stöd kan fattas av industriverket. Regeringen bör, liksom nu, ha möjlighet att besluta om stöd till företag utanför stödområdet och om synnerliga skäl föreligger också kunna lämna högre bidrag än normalt. Stor restriktivitet bör gälla för såväl utpekande av tillfälliga stödområden som stöd till företag utanför stödområdena. Jag återkommer till detta (avsnitt 3).

Följande sammanställning visar vilka kommuner och delar av kommuner som tillhör stödområdena A, B och C samt vilka kommuner och delar av kommuner som genom regeringens beslut f. n. tillhör tillfälliga stödområden.

Stödområden

Kommuner och delar av kommuner som f. n. är inplacerade i stödområdena A, B och C.

Län och kommun	Stödområde
<i>Gotlands län</i>	
Gotland	C
<i>Älvsborgs län</i>	
Bengtsfors	C
Dals Ed	C
Åmål	C
<i>Värmlands län</i>	
Arvika	C
Eda	C
Filipstad	C
Hagfors	C
Munkfors	C
Storfors	C
Sunne	C
Säffle	C
Torsby	B
Årjäng	C
<i>Örebro län</i>	
Hällefors	C
Lindesberg, Guldsmedshyttans och Ramsbergs församlingar	C
Ljusnarsberg	C
<i>Västmanlands län</i>	
Fagersta	C
Norberg	C
Skinnskatteberg	C
<i>Kopparbergs län</i>	
Avesta	C
Ludvika	C
Malung	B
Mora, Venjans församling	B
Orsa	C
Smedjebacken	C
Vansbro	B
Ålvdalen	B
<i>Gävleborgs län</i>	
Hofors	C
Hudiksvall, Bjuråkers församling	C
Ljusdal	B
Nordanstig	C
Söderhamn	C

Län och kommun	Stöd område
<i>Västernorrlands län</i>	
Kramfors	C
Sollefteå	B
Sundsvall,	
Holms och Lidens församlingar	C
Ånge	B
Örnsköldsvik,	
Anundsjö, Björna, Skorped och Trehörningsjö församlingar	B
Övriga församlingar	C
<i>Jämtlands län</i>	
Berg	A
Bräcke	B
Härjedalen	B
Krokom,	
Aspås, Näskotts, Rödöns och Ås församlingar	C
Övriga församlingar	A
Ragunda	A
Strömsund	A
Åre	B
Östersund	C
<i>Västerbottens län</i>	
Bjurholm	B
Dorotea	A
Lycksele	B
Malå	B
Nordmaling	C
Norsjö	B
Robertsfors	C
Skellefteå,	
Fällfors, Jörns och Kalvträsk församlingar	B
Övriga församlingar	C
Sorsele	A
Storuman	A
Vilhelmina	A
Vindeln	B
Vännäs	C
Åsele	A
<i>Norrbottens län</i>	
Arjeplog	A
Arvidsjaur	B
Boden	C
Gällivare	A
Haparanda	A
Jokkmokk	A
Kalix	A
Kiruna	A
Luleå	C
Pajala	A
Piteå	C

Län och kommun	Stödområde
Älvsbyn	B
Överkalix	A
Övertorneå	A

Kommuner och delar av kommuner i vilka f. n. regionalpolitiskt stöd tillfälligt kan lämnas.

Områden med möjlighet till högst 30% lokaliseringsbidrag

Län och kommun

Västerbottens län

Umeå

Hörnefors församling

Gävleborgs län

Hudiksvall

Delsbo församling

Göteborgs och Bohus län

Lysekil

Munkedal

Uddevalla

Blekinge län

Olofström

Områden med möjlighet till högst 20% lokaliseringsbidrag

Län och kommun

Örebro län

Degerfors

Karlskoga

Värmlands län

Kristinehamn

Uppsala län

Tierp

Östhammar

3 Regionalpolitikens medel

3.1 Inledning

Jag har tidigare (avsnitt 2) översiktligt redovisat min syn på de regionalpolitiska medlens inriktning, utformning och hantering. Jag skall nu närmare utveckla mina bedömningar och förslag angående de olika medlen.

Jag tar först upp formerna och ansvarsfördelningen för samt inriktningen av det regionalpolitiska utvecklingsarbetet på central och regional nivå (avsnitt 3.2). Jag redogör sedan för mina förslag och bedömningar beträffande åtgärder för att stärka teknisk forskning och utveckling i de regional-

politiskt prioriterade delarna av landet liksom åtgärder för att främja spridningen av ny kunskap och teknik (avsnitt 3.3). Därefter går jag in på utformningen och hanteringen av det regionalpolitiska stödet till företagen och av åtgärder i övrigt för att stödja företagens utveckling (avsnitt 3.4). Avslutningsvis redovisar jag mina förslag och bedömningar vad gäller glesbygdsstödet utformning och hantering samt arbetet i övrigt med glesbygdsfrågorna (avsnitt 3.5).

3.2 Regionalpolitiskt utvecklingsarbete

3.2.1 Ansvarsfördelning och inriktning

Jag kommer i detta avsnitt att, för riksdagens information, redovisa vissa bedömningar dels om organisation och ansvarsfördelning på det regionalpolitiska området, dels om inriktningen av det regionalpolitiska utvecklingsarbetet.

Sammanfattning av mina bedömningar:

- Mål och riktlinjer inom regionalpolitiken bör vägas in vid genomförandet av åtgärder inom regionalpolitiskt betydelsefulla samhällssektorer.
- Länsstyrelserna bör besluta om mål och riktlinjer för regionalpolitiken i länen. Därvid bör bl. a. en precisering göras av mål och riktlinjer för en inomregional utjämning. Utgångspunkter bör vara statsmakternas beslut om regionalpolitiken, analyser av utvecklingen samt de medel som använts.
- Länsstyrelserna bör samverka med och anlita de regionala utvecklingsfonderna för att genomföra regionalpolitiskt motiverade åtgärder för nyföretagande och företagsutveckling.
- Statens industriverk har samordningsuppgifter på central myndighetsnivå för frågor om industri- och regionalpolitiskt stöd samt genomföra viss regionalpolitisk projektverksamhet. Industriverket bör följa den regionala utvecklingen och det regionalpolitiska arbete som bedrivs regionalt och centralt.

Utredningsförslag: Regionalpolitiska utredningen anser att de samhällsproblem som skall lösas i många fall är komplexa och att det därför är en förutsättning att flera sektorsmyndigheter deltar i arbetet. Glesbygdsdelegationen menar att sektorspolitiken måste utformas så att offensiva glesbygdsinsatser inte motverkas utan tvärtom understöds.

Regeringens samordningsansvar på central nivå och länsstyrelsens på regional nivå betonas av regionalpolitiska utredningen. Statens industriverks roll bör enligt utredningen vara att dels hantera större engagemang i företag, dels utveckla samspelet mellan industri- och regionalpolitik.

De regionala utvecklingsfonderna föreslås av utredningen få ökat ansvar

för olika företagsutvecklande insatser. Medel som länsstyrelserna skall kunna avsätta till utvecklingskapital föreslås överföras till fonderna efter en överläggning om hur medlen bör användas i resp. län. Andra företagsutvecklande medel bör enligt utredningen fördelas av regeringen direkt till berörda utvecklingsfonder.

För att belysa det statliga resursflödets regionalpolitiska konsekvenser föreslås expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) få i uppdrag att utveckla metoder för en regional konsekvensanalys av statsbudgeten. Vidare föreslås att ERU och delegationen för arbetsmarknadspolitisk forskning (EFA) ges i uppdrag att analysera och bedöma vilka effekter en överföring av medel från arbetsmarknadspolitik till regionalpolitik skulle ha för berörda individer och orter i Norrlands inland.

Remissinstanserna: En bred samstämmighet råder bland remissinstanserna om behovet av en väl fungerande samordning av insatser inom olika samhällssektorer för att de regionalpolitiska målen skall kunna nås. Regeringens samordningsansvar på central nivå understryks och länsstyrelsen i Värmlands län, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet m. fl. anser att regeringens roll bör stärkas.

Statens industriverks regionalpolitiska roll accepteras i allmänhet, men vissa remissinstanser hyser en viss skepsis till ett centralt verks möjligheter att verka inom regionalpolitikens vida område.

Länsstyrelsernas samordningsroll betonas starkt från de flesta remissinstanser. Flera länsstyrelser, bl. a. de i Kalmar och Västmanlands län, påpekar att en viktig förutsättning för att man skall nå bra resultat är att länsorganen har befogenheter att fatta beslut men också har tillgång till resurser. Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att länsstyrelsens möjligheter till påverkan för att uppnå regional sektorssamverkan överdrivs av utredningen och att en övertro på frivillig samverkan uppvisas.

Vad gäller relationen mellan länsstyrelse och utvecklingsfond förordar en majoritet av de remissinstanser som behandlat frågan att medel fördelas till länsstyrelserna som sedan anlitar utvecklingsfonderna för företagsutvecklande insatser i länen. Landstingsförbundet liksom landstingen och utvecklingsfonderna förordar dock att de regionalpolitiska medlen för utvecklingskapital och övriga företagsutvecklande åtgärder fördelas direkt av regeringen till utvecklingsfonderna.

Flera centrala myndigheter, t. ex. AMS, skogsstyrelsen och statens vägverk, påpekar att man i sitt arbete verkar för de regionalpolitiska målen. Vägverkets erfarenheter av sektorssamverkan är goda, inte minst på den regionala nivån där tyngdpunkten i verksamheten ligger. Verket framhåller dock att de regionalpolitiska aspekterna måste anges tydligare.

Även lantbruksstyrelsen framför liknande synpunkter. Man påpekar att lantbruksnämnderna endast undantagsvis har haft tillgång till ett lokalt

eller regionalt underlag för vad som från allmän synpunkt skall vara att anse som en önskvärd utveckling i olika områden. Det bör enligt lantbruksstyrelsen åligga länsstyrelser och kommuner att i den utsträckning dessa anser det önskvärt förse lantbruksnämnderna med sådana målformuleringar.

Utredningens förslag om att uppdra åt ERU att utveckla metoder för en regional konsekvensanalys av statsbudgeten får stöd av ett stort antal remissinstanser. Landsorganisationen menar att detta stämmer väl med utredningens slutsats att regionalpolitisk sektorspåverkan på central nivå måste vara en regeringsuppgift och tillägger att det möjligen är utredningens viktigaste förslag.

Även förslaget att uppdra till ERU och EFA att analysera effekterna av överföringar av medel från arbetsmarknadspolitik till regionalpolitik får stöd av många remissinstanser. AMS, EFA och TCO anmäler dock viss tveksamhet till förslaget och menar att frågan om dimensionering av olika politikområden inte är en forskningsuppgift utan främst en politisk fråga som bör utredas av en parlamentarisk kommitté.

Mina bedömningar: I arbetet med att nå de mål som gäller för regionalpolitiken krävs beslut och insatser inom en rad samhällssektorer. Aktörerna i form av statliga myndigheter på central och regional nivå, kommuner, företag, organisationer m. fl. blir därför många. För att den politik som riksdagen beslutar om skall kunna genomföras på ett effektivt sätt krävs samverkan mellan sektorerna. De organisatoriska förhållandena inom och utom den statliga förvaltningen påverkar i hög grad detta arbete.

Ett antal utredningar har nyligen behandlat en rad organisatoriska frågor av betydelse för regionalpolitikens genomförande. Främst gäller detta myndigheterna på den regionala nivån. I detta sammanhang kan bl. a. följande nämnas

- Norrbottensprojektet, där statskontoret på regeringens uppdrag bl. a. har utarbetat ett förslag till samordnad länsförvaltning,
- en arbetsgrupp inom civildepartementet som har undersökt möjligheterna att ge länsstyrelserna rätt att i större utsträckning själva bestämma sin organisation,
- stat-kommunberedningen som bl. a. har behandlat olika frågor som gäller samverkan mellan statliga och kommunala verksamhetsområden.

Dessa utredningar är en del av underlaget för det samlade program för den offentliga sektorns omvandling och utveckling som aviseras i prop. 1984/85: 100 bil.15. Chefen för civildepartementet framhåller där bl. a. att han avser att behandla statskontorets förslag om samordnad länsförvaltning i Norrbotten i det aviserade programmet. Han framhåller vidare att han, i avvaktan på remissbehandlingen av ovan nämnda arbetsgrupps förslag, är beredd att i positiv anda behandla framställningar från olika

länsstyrelser som försöksvis vill pröva en annan intern organisation av planeringsavdelningen än den nuvarande.

Mot denna bakgrund finner jag det inte motiverat ått i detta sammanhang närmare gå in på den regionalpolitiska myndighetsorganisationen. Jag kommer dock i det följande att redovisa vissa allmänna överväganden dels om organisation och ansvarsfördelning på det regionalpolitiska området, dels om inriktningen av det regionalpolitiska arbetet. I likhet med regionalpolitiska utredningen anser jag att berörda myndigheter bör kunna utföra de föreslagna arbetsuppgifterna utan att ytterligare administrativa resurser anvisas.

Regionalpolitiskt planerings- och programarbete på länsnivå

En effektiv regionalpolitik förutsätter god information om den regionala utvecklingen och ett väl fungerande planerings- och programarbete. Tyngdpunkten i det regionalpolitiska planerings- och programarbetet har lagts på länsnivån. Länsstyrelserna har i dessa frågor liksom i fråga om regionalpolitikens genomförande i länen givits en samordningsroll. Med utgångspunkt från statsmakternas beslut om regionalpolitiken skall länsstyrelserna precisera och lägga fast mål och riktlinjer för arbetet inom det egna länet. Häri ingår att ange regionalpolitiska riktlinjer för såväl länsstyrelsens egen verksamhet som för verksamheten hos andra statliga länsorgan och andra statliga myndigheter som arbetar i länet. I det löpande regionala utvecklingsarbetet skall länsstyrelserna sedan verka för att statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet står i samklang med målen för länets utveckling.

Förutsättningarna för länsstyrelsernas samordningsuppgifter ges främst i länsstyrelseinstruktionen (1971: 460) och förordningen (1982: 877) om regionalt utvecklingsarbete. Länsstyrelserna ges här befogenheter på en rad områden som är betydelsefulla för länets utveckling. Samtidigt åläggs andra statliga länsorgan och andra myndigheter att efter sina förutsättningar verka för att de regionalpolitiska målen uppnås och att lägga resultatet av länsplaneringen till grund för sin egen planering av sådan verksamhet.

I förordningen (1982: 877) om regionalt utvecklingsarbete föreskrivs att länsstyrelsen för samverkan i sysselsättningsfrågor mellan länsstyrelsen, länsarbetsnämnden och den regionala utvecklingsfonden skall utse en beredningsgrupp. Jag ser arbetet i denna grupp som en viktig del av den eftersträlvade samordningen som är nödvändig för att åstadkomma en effektiv användning av de resurser som de berörda länsorganen förfogar över. I gruppen bör därför, utöver beredningen av enskilda ärenden, även sysselsättnings- och näringslivsfrågor i vidare mening kunna tas upp. Detta gäller även uppföljning av olika insatser i länet etc.

Länsstyrelserna gavs genom riksdagsbeslut år 1982 ansvar att själva bestämma när och på vilket sätt mål och riktlinjer för det regionala utvecklingsarbetet tas fram. Detta ligger i linje med den decentraliserade inrikt-

ning som jag anser att regionalpolitiken bör ha. Det föreskrivs dock att länsplaneringen skall utgå från kommunernas översiktliga planering och att övriga statliga myndigheter skall lämna länsstyrelserna den hjälp som behövs.

I flera län utgör fortfarande analyser samt målsättningar och riktlinjer som lades fast i 1980 års länsprogram grunden för det regionalpolitiska arbetet. Det har mot denna bakgrund i vissa län tagits initiativ i syfte att förnya det långsiktiga perspektivet i planeringen och att förbättra kunskaperna på områden som är strategiska i resp. län. Då det är angeläget att man i samtliga län arbetar utifrån en aktuell analys av problemen ser jag det som naturligt att ett sådant arbete bedrivs i alla län. Det är i detta sammanhang av stor betydelse att man i länen utformar arbetet så att kompetens från en bred krets av länsorgan, kommuner, fackliga organisationer m. fl. engageras. Ett arbete med denna inriktning bör ge en god grund för utformningen av riktlinjer för verksamheten inom skilda sektorer och för länsstyrelsernas projektverksamhet m. m. Jag vill här, med anledning av bl. a. de synpunkter som framförts av lantbruksstyrelsen och vägverket, betona vikten av att dessa riktlinjer ges en sådan konkret och preciserad utformning att de kan utgöra ett användbart underlag för inriktningen av sektorsorganens verksamhet.

I det regionalpolitiska arbetet i länen utgör den årliga länsrapporten ett väsentligt dokument. Den ger information till statliga länsorgan, kommuner, landsting, företag, organisationer m. fl. om vilken verksamhet som bedrivs i länet, om vilka resultat som har uppnåtts och om vilka resultat man vill åstadkomma.

Jag vill betona att arbetet med länsrapporterna bör syfta till att skapa ett samlat program för regionalpolitikens genomförande i resp. län. Länen ges stor frihet i fråga om utformningen av länsrapporten. Vissa föreskrifter beträffande innehållet ges i förordningen (1982: 877) om regionalt utvecklingsarbete. Det bör vara en väsentlig uppgift att i länsrapporten redovisa de mål och riktlinjer som skall ligga till grund för en regionalpolitik med inriktning på att åstadkomma inomregional utveckling och utjämning. Jag avser här dels geografiska prioriteringar inom länet och den syn länsstyrelsen har på olika samhällssektorsers medverkan, dels riktlinjer för användningen av de regionalpolitiska medel länsstyrelsen disponerar. Med denna utformning riktar sig länsrapporten i första hand till myndigheter och organisationer i det egna länet. Samtidigt kan länsrapporterna, trots skillnader mellan länen vad gäller innehåll och uppläggning, ge viktig information till regeringen och centrala myndigheter om regionalpolitikens inriktning i länen.

Regionalpolitisk sektorspåverkan bygger på ett förtroende för sektorsorganens kompetens inom resp. område och utgår från att de är beredda att efter förmåga samverka med andra organ i arbetet för att utveckla en region. Sektorsmyndigheten har huvudansvaret och den regionalpolitiska

påverkan av verksamheten avser i alla normala fall en marginell del av resursanvändningen. Utgångspunkten för en regionalpolitisk påverkan kan vara de långsiktiga strukturella effekterna av vissa insatser, behovet av olika åtgärder i en eftersatt landsdel/länsdel eller möjliga samordningsvinster i ett konkret projekt.

Kraven på ett samlat uppträdande i länen från statens sida har ökat under de senaste åren. Mot denna bakgrund har länsstyrelsens samordningsroll successivt utvecklats och förstärkts, bl. a. i takt med att länsstyrelsen har fått ett ökat ansvar i fråga om de regionalpolitiska medlens användning. Av särskild betydelse har här varit medlen för regionalt utvecklingsarbete, de s. k. projektmedlen. Som jag senare kommer att redovisa närmare har ett omfattande projektarbete kunnat genomföras i länen. Det konkreta samarbetet mellan olika regionala och lokala organ i projekt har skapat förutsättningar för en mera effektiv samordning av resursanvändningen inom olika sektorer.

Som framhålls av den regionalpolitiska utredningen är det en svår uppgift för en länsstyrelse att kontinuerligt följa och påverka utvecklingen inom alla sektorer. Det finns därför anledning att under vissa perioder prioritera sådana områden som kan bedömas vara av särskild betydelse för utvecklingen i länen eller i ett nationellt sammanhang. Regeringen har i detta syfte uppdragit åt länsstyrelserna att dels utarbeta regionala industriprogram, dels medverka i utbildningsplaneringen i länen. Arbetet har skett i samarbete med en rad regionala och lokala myndigheter och organisationer.

De båda uppdragen har haft delvis olika karaktär. Gemensamt har emellertid varit att informationsunderlaget, på två för den framtida utvecklingen betydelsefulla områden, både har breddats och fördjupats. I första hand har ett viktigt underlag skapats för det fortsatta arbetet inom ramen för de befogenheter och resurser som varje län förfogar över. Det framkomna materialet ger också väsentlig information för det arbete som bedrivs av centrala myndigheter och av regeringen. Arbetet med de båda uppdragen har även inneburit att formerna för samverkan mellan olika aktörer i länen har utvecklats på ett positivt sätt.

Det är min bedömning att de båda sektorsgenomgångarna har utgjort ett värdefullt inslag i det fortlöpande regionala utvecklingsarbetet. Det är nu viktigt att arbetet på det regionala industripolitiska området liksom på utbildningsområdet kan drivas vidare i länen.

De former för samverkan som finns utvecklade för flera sektorsområden bör självfallet kunna tillämpas även inom andra sektorsområden, men också när det gäller sektorsövergripande frågor. Regeringen har t. ex. uppdragit åt länsstyrelserna att i samverkan med länskolnämnderna och länsarbetsnämnderna redovisa program för att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden. Jag återkommer senare (avsnitt 3.3) till ett förslag som dataeffektutredningen i sitt betänkande (SOU 1984: 20) Datorer och

arbetslivets förändring lämnat om att regionala utvecklingsprogram på dataområdet bör utarbetas.

Jag har tidigare framhållit det angelägna i att de regionalpolitiska medlen i ökad utsträckning används för att stimulera företagens utveckling. Jag återkommer senare (avsnitt 3.4) med förslag om att ökade medel för sådana insatser tillförs länen. Vad gäller ansvarsfördelningen i länen i fråga om företagsutvecklande åtgärder som är regionalpolitiskt motiverade, delar jag den uppfattning som en majoritet av remissinstanserna företräder. Medlen bör således tillföras länsstyrelserna inom ramen för anslaget för regionala utvecklingsinsatser. För att genomföra de konkreta insatserna är det naturligt att länsstyrelserna nära samverkar med de regionala utvecklingsfonderna och anlitar den kompetens som dessa har. Länsstyrelserna bör tillsammans med utvecklingsfonderna fastställa de villkor som skall gälla för insatsernas inriktning och utformning.

Regionalpolitiska uppgifter på central myndighetsnivå

Regeringen har samordningsansvaret på central nivå i fråga om regionalpolitiken. Flera centrala myndigheter kan emellertid på olika sätt tilldelas regionalpolitiska uppgifter, var och en inom sitt ansvarsområde eller i samverkan med andra myndigheter. För initiering och samordning av viss utvecklingsverksamhet på det regionalpolitiska området har regeringen särskilda organ till sitt förfogande. Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) har sådana uppgifter i fråga om regionalpolitisk forskning. Glesbygdsdelegationen bedriver bl. a. utvecklingsarbete vad gäller inriktning och utformning av glesbygdsinsatser.

Bland de centrala myndigheterna intar statens industriverk (SIND) en särställning genom sina uppgifter i fråga om det regionalpolitiska stödet till näringslivet. Dessa innefattar handläggning av stöd i vissa ärenden, uppföljning av den stödgivning som regeringen, SIND och länsstyrelserna svarar för samt rådgivning m. m. till länsstyrelserna. Det ankommer på regeringen att utfärda de närmare anvisningar som erfordras för detta.

SIND har också i sin instruktion, samt i form av särskilda uppdrag, tilldelats vissa andra uppgifter på det regionalpolitiska området. SIND skall således bedriva viss projektverksamhet, svara för lokaliseringssamråd med den privata tjänste- och servicesektorn samt bedriva utredningsverksamhet på det regionalpolitiska området. Det är angeläget att verksamheten på samtliga dessa områden bedrivs så att samverkan mellan industri- och regionalpolitiska insatser, såväl inom som utom den egna myndigheten, främjas.

SIND bör också på regeringens uppdrag, med utnyttjande av tillgängliga resurser och medel, kunna svara för samordning av insatser i projekt där flera myndigheter och organ medverkar. I första hand bör SIND därvid arbeta med projekt som berör flera län eller där utvecklingsinslaget i arbetet är stort och där viktiga erfarenheter kan överföras till andra län.

Mot bakgrund av riksdagens tidigare ställningstagande (prop. 1983/84: 100 bil. 14, AU 23, rskr 352) har regeringen uppdragit åt SIND att särskilt analysera och utveckla metoder och medel för att påverka utbyggnaden och lokaliseringen av företag och verksamheter inom den privata tjänste- och servicesektorn till stödområdena. På grundval av detta arbete skall industriverket, i enlighet med dess uppgift i fråga om lokaliseringssamråd, bedriva en aktiv uppsökande verksamhet riktad till företag och verksamheter inom den privata tjänste- och servicesektorn.

Regeringen har vidare uppdragit åt SIND att i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen och Sveriges turistråd genomföra en branschstudie av turistnäringen, vilken har stor betydelse för sysselsättningen i vissa av de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Studien skall syfta till att ge underlag för åtgärder som kan förbättra turistnäringens villkor utan att beroendet av olika statliga stödformer ökar.

Det är nödvändigt att på central nivå ha en god överblick över vilka mål och riktlinjer som regionalpolitiken bedrivs efter, hur resurserna fördelas och vilka resultat som uppnås. Det förhållandet att regionalpolitiken bedrivs av ett stort antal myndigheter och på såväl regional som central nivå, liksom att betydande belopp årligen anvisas för regionalpolitiska insatser, gör att kraven på överblick blir särskilt stora. Jag anser det vara naturligt att SIND, på grundval av sådan information om och dokumentation av den praktiska regionalpolitiska verksamheten som tas fram på central och regional nivå, fortlöpande följer det regionalpolitiska arbete som bedrivs. Jag tänker då på information om befolknings- och sysselsättningsutvecklingen samt mål, riktlinjer, prioriteringar etc. beträffande de regionalpolitiska stödinsatserna.

Även andra centrala myndigheter än SIND bör i ökad omfattning kunna ges uppgifter på det regionalpolitiska området. Teknikutveckling och teknikspridning utgör viktiga inslag i den förnyelse av svensk industri som nu pågår. Det är angeläget att detta sker på ett sätt som främjar de regionalpolitiska målen. Styrelsen för teknisk utveckling (STU) bör i detta avseende kunna spela en betydelsefull roll i samverkan med SIND, högskolan, gymnasieskolan och regionala och lokala organ. Jag återkommer (avsnitt 3.3) till konkreta förslag i detta avseende.

På transportområdet har transportrådet inlett ett regionalpolitiskt orienterat projektarbete med särskild inriktning mot transporter och materialadministration.

Som jag tidigare redovisat har länsstyrelserna på regeringens uppdrag medverkat i utbildningsplaneringen i länen. En avrapportering av arbetet har skett i anslutning till 1984 års länsrapport. Arbetet syftar främst till att förbättra planeringsunderlaget och utveckla samverkan inom länen. Det redovisade materialet innefattar emellertid även sådan information som är av betydelse för utbildningsplaneringen på central myndighetsnivå och inom regeringen. Jag avser därför, efter samråd med cheferna för utbild-

nings- och arbetsmarknadsdepartementen, att senare återkomma till regeringen med förslag om att uppdra åt skolöverstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet och arbetsmarknadsstyrelsen att sammanställa och bearbeta det redovisade materialet samt överväga om erfarenheterna från det hittills genomförda arbetet föranleder några förändringar i fråga om formerna för och inriktningen av planeringen av den yrkesinriktade utbildningen m.m.

De former av sektorspåverkan jag här redovisat är exempel som bör kunna tillämpas även i det fortsatta regionalpolitiska arbetet. Därutöver bör det ankomma på alla myndigheter som bedriver verksamhet som direkt och indirekt har regionalpolitisk betydelse att i sin verksamhet väga in de mål och riktlinjer som läggs fast för regionalpolitiken.

Jag skall här också behandla den regionalpolitiska utredningens förslag beträffande dels utveckling av metoder för analyser av statsbudgetens regionala utfall, dels analyser av konsekvenserna av en överföring av medel från arbetsmarknadspolitik till regionalpolitik.

Jag finner för min del att kraven på regionalpolitisk medvetenhet hos sektorsorganen gör det angeläget att dessa i sin verksamhet dels tar hänsyn till de skilda förutsättningar som råder i olika regioner dels i verksamhetsplaner, program etc. redovisar insatsernas fördelning och inriktning i ett regionalt perspektiv. STU framhåller i sitt yttrande över den regionalpolitiska utredningens betänkande att det finns motiv för att ytterligare analysera möjligheterna till teknisk industriell utveckling utifrån regionala utgångspunkter och även genomföra särskilda planerings- och utredningsaktiviteter inom området. Inom ramen härför avser STU att utifrån ett teknikperspektiv analysera olika regioners speciella utvecklingsförutsättningar. Studierna skall bl. a. resultera i förslag om hur STU kan effektivisera olika verksamheter med hänsyn till regionala behov.

Jag anser att det arbetssätt som STU har redovisat bör kunna tillämpas även av andra sektorsorgan. Därmed kan dels informationen om resursanvändningen inom områden av stor betydelse för den regionala utvecklingen förbättras, dels en effektivare resursanvändning sett från regionalpolitiska utgångspunkter nås. Jag anser att åtgärder inom sektorsorganen av det slag jag här har redovisat skulle ge såväl regering och riksdag som sektorsorganen själva ett mera praktiskt användbart informations- och beslutsunderlag än vad omfattande nedbrytningar av statsbudgeten skulle ge.

Beträffande förslaget att analysera effekterna av en överföring av medel från arbetsmarknadspolitik till regionalpolitik delar jag utredningens syn att avvägningsproblemet mellan olika statliga insatser är störst i de regionalpolitiskt mest prioriterade områdena. Här råder en varaktig brist på arbetstillfällen. Betydande belopp ansåls därför årligen i syfte att dels öka antalet arbetstillfällen i dessa områden, dels på olika sätt underlätta för dem som ändå drabbas av arbetslöshet. Det är självfallet angeläget att

dessa resurser får en så effektiv användning som möjligt och att olika insatser i möjligaste mån får långsiktiga effekter. För att avvägningen mellan olika typer av insatser skall bli ändamålsenlig krävs god kunskap om olika åtgärders effekter på kort och lång sikt.

Den regionalpolitiska utredningen tar i sitt förslag endast upp avvägningen mellan arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska medel. Jag anser för egen del att avvägningsproblemen också berör andra delar av den statliga resursöverföringen till den typ av region det här är fråga om. Skatteutjämningsbidragen har t. ex. direkt och indirekt stor betydelse för sysselsättningen i berörda kommuner. Det gäller även stöd till de areella näringarna m. m. Jag anser också att effektiviteten i den samlade resursanvändningen inte bara är en fråga om hur tillgängliga resurser fördelas mellan olika ändamål. Genom förbättrad samordning mellan olika insatser bör den totala effekten kunna förbättras. För att underlätta sådan samordning och samverkan kan vissa förändringar i gällande regelsystem behöva göras.

Mot bakgrund av vad jag här anfört avser jag att senare föreslå regeringen att uppdra åt ERU att genomföra en studie av de statliga insatserna i några olika delar av stödområdet. Studien bör omfatta sådana resurser som mera direkt är avsedda att påverka sysselsättning och viss infrastruktur. Syftet med studien bör vara att kartlägga nuvarande omfattning och användning av sådana resurser samt att analysera effekterna av olika insatser. Vidare bör, inom ramen för nuvarande totala resursnivå, förändringar i avvägningen mellan olika ändamål och förändringar i reglerna för medelsanvändningen diskuteras samt de sannolika effekterna av sådana förändringar analyseras. ERU bör i sitt arbete samverka med andra forskningsorgan liksom med berörda myndigheter.

Resultaten av en studie med den inriktning jag redovisat bör tillsammans med annan tillgänglig information ge ett förbättrat underlag för de avvägningar och prioriteringar av resursanvändningen som regering och riksdag svarar för. En sådan studie ligger också väl i linje med överväganden om försök med en samordnad länsförvaltning i Norrbottens län.

Jag vill nu ta upp frågan om planeringstalen som styrinstrument i regionalpolitiken.

Den regionalpolitiska utredningen konstaterar att planeringstalen knappast har haft någon styrande effekt när det gäller att inom olika politikområden fördela relativt sett större resurser till de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet. Utredningen konstaterar vidare att planeringstalen spelar en mindre roll i dag när en bättre regional balans uppnåtts och utbyggnaden av bostäder, samhällsservice, vägar och annan infrastruktur minskat i omfattning.

Inte någon remissinstans har berört planeringstalen och deras roll som regionalpolitiskt styrinstrument.

Senast riksdagen fattade beslut om planeringstal för länen var år 1982 (prop. 1981/82: 113, AU 23, rskr 388). Nu gällande planeringstal avser år 1990.

Jag delar i stort den bedömning som regionalpolitiska utredningen gör beträffande planeringstalens alltmer minskade betydelse som regionalpolitiskt styrinstrument. Den bättre regionala balansen och de minskade samhällsinvesteringarna förklarar troligen endast en del av det minskade intresset för planeringstalen som underlag för dimensioneringsbeslut m. m. En del av förklaringen torde ligga i själva systemet för framtagandet och fastställandet av planeringstalen.

Myndigheter, institutioner, företag m. m. efterfrågar för sin planering information om befolkningsutvecklingen i län och kommuner. Ett krav är dock att informationen skall innehålla aktuella uppgifter och bedömningar samt ofta en relativt detaljerad bedömning av förändringar inom olika åldersgrupper. De av riksdagen fastlagda planeringstalen för länen blir snabbt inaktuella och detsamma gäller naturligtvis de planeringstal för kommunerna som länsstyrelserna fastställer med utgångspunkt från planeringstalen för länen.

I flera län har länsstyrelserna för att få fram realistiska planeringstal för kommunerna fått lämna en del av planeringstalen för länen ofördelade som ett slags restpost. Detta är otillfredsställande. I andra län används prognoser i stället för de fastlagda planeringstalen som underlag i planeringen.

Den regionalpolitiska utredningen har inte redovisat något faktaunderlag, som innebär att en bedömning kan göras om planeringstalen tjänat ut sin roll som regionalpolitiskt styrmedel eller inte. Utredningen har inte heller redovisat några förslag om och i så fall hur planeringstalen skulle ersättas med någon annan form av styrinstrument.

Det saknas således enligt min mening underlag för att nu kunna bedöma planeringstalens regionalpolitiska betydelse.

Jag avser därför att i särskild ordning ta fram erforderligt faktaunderlag för att kunna bedöma planeringstalens roll i regionalpolitiken och därefter föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag i denna fråga. I avvaktan på detta faktaunderlag är jag inte beredd att nu föreslå några nya planeringstal för länen.

3.2.2 Regional projektverksamhet

Sammanfattning av mina bedömningar: Projektverksamhet bör även i fortsättningen vara ett av ändamålen inom det s. k. länsanslaget. Inriktningen bör utvecklas vidare på grundval av hittillsvarande erfarenheter och den andel av detta anslag som får användas för projektverksamhet bör höjas.

Utredningsförslag: Regionalpolitiska utredningens förslag överensstämmer med mitt vad gäller verksamhetens inriktning. Utredningen anser att projektmedlen bör ha kvar sin nuvarande karaktär av relativt liten resurs som

kan användas för utredningar, utvecklingsprojekt och försöksverksamhet i syfte att befärma den regionala utvecklingen. Hur stor andel av länsanslaget som skall gå till projektverksamhet föreslår utredningen att länsstyrelserna själva bör få avgöra. Glesbygdsdelegationen föreslår att projektmedel skall kunna lämnas till kommunerna för konsultinsatser m. m. Jag kommer att behandla denna fråga i avsnitt 3.5.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig i frågan är positiva till länsstyrelsernas projektmedel och deras användning.

Mina bedömningar: Med medlen för regionalt utvecklingsarbete, i fortsättningen benämnt regional projektverksamhet, kan länsstyrelserna helt eller delvis finansiera vidareutvecklingen av de olika förslag, som kommer fram i det regionalpolitiska utvecklingsarbetet i länen. Det kan t. ex. gälla konkreta projekt som senare genomförs med hjälp av regionalpolitiskt stöd, projekt som till slutresultat ger en förbättrad samordning mellan olika statliga insatser eller olika former av lokala utvecklingsprojekt som tar till vara lokala och regionala förutsättningar och initiativ.

Regionalpolitiska utredningen har beskrivit verksamheten relativt ingående och menar att den lett till en mer konkret inriktning av det regionala utvecklingsarbetet och förbättrad sektorssamordning etc. Jag delar utredningens bedömning att verksamheten är ett viktigt regionalpolitiskt medel. För länen utanför stödområdet är projektmedlen det dominerande regionalpolitiska medlet.

Länsstyrelsernas beslutanderätt över medlen innebär, enligt min mening, dels en klar decentralisering av viktiga prioriteringsbeslut, dels bättre möjligheter för samhället att effektivt ta till vara de initiativ, idéer, resurser etc. som finns i regionerna. Genom närheten till problemen har regionala och lokala organ bättre förutsättningar än centrala organ att finna konstruktiva lösningar. Jag tillmäter också det lokala och regionala engagemanget stor betydelse för möjligheten att nå framgång i det delvis svåra arbetet med olika utvecklingsfrågor. Engagemanget ökar självfallet när det finns ekonomiska resurser som möjliggör konkreta åtgärder.

En annan viktig faktor bakom de goda erfarenheterna är kopplingen mellan utvecklings- och genomförandefaserna i ett projekt. I och med att hela denna process i hög grad är decentraliserad går det snabbare att komma från idé till genomförande.

Projektmedlen har enligt min mening också medverkat till att länsstyrelsernas roll i regionalpolitiken förstärkts. Som exempel på detta vill jag nämna de slutsatser som redovisas i en delredovisning (Regionala organ för näringslivsutveckling – beslutsprocesserna) från forskningsprojektet "Decentralisering och samordning i regionalpolitiken" som bedrivs vid statsvetenskapliga institutionen vid universitetet i Lund. I rapporten beskrivs och analyseras bl. a. de beslutsprocesser som föregick bildandet av

nio regionala FoU-organ och riskkapitalbolag. I sju av de studerade fallen har, enligt rapporten, resp. länsstyrelse haft en pådrivande roll. Som en av huvudorsakerna nämns att länsstyrelserna genom tillgången till projektmedlen kunnat föra aktiva förhandlingar om ett genomförande. Enligt flertalet av de intervjuer som rapporten bl. a. grundas på har projektmedlen i de sju fallen varit avgörande för att organen skulle bildas.

I anslutning till detta kan också noteras att en betydande samfinansiering kunnat ske i det regionala projektarbetet. Enligt det underlag som utredningen tagit fram, och som belyser verksamheten under budgetåren 1979/80 t. o. m. 1982/83, avsatte andra intressenter 850 000 kr. för varje miljon kronor som länsstyrelserna anvisade. Den tendens till stigande andel delfinansiering från andra intressenter som också redovisas av utredningen noterar jag för min del med tillfredsställelse. En sådan utveckling bör bl. a. innebära en allt bättre förankring av projekten och en ökad möjlighet till praktiska resultat. Jag vill här nämna att om en länsstyrelse ställer projektmedel till förfogande för enskilt företag, skall företaget i fråga svara för minst hälften av den beräknade totalkostnaden för projektet. En aspekt på samfinansiering av projekt som jag också vill nämna är att länsstyrelse och övriga intressenter kan finansiera olika stadier i utvecklingsarbetet. Så kan t. ex. länsstyrelse och länsarbetsnämnd samverka i ett projekt där projektmedlen finansierar utrednings- och konsultinsatser, samt kanske viss försöksverksamhet, och genomförandet ske med hjälp av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, t. ex. arbetsmarknadsutbildning eller beredskapsarbete. Den beredningsgrupp som finns för samverkan mellan länsstyrelsen, länsarbetsnämnden och den regionala utvecklingsfonden har, enligt min mening, en viktig roll vad gäller inriktningen av den regionala projektverksamheten.

Beräknade inriktningen vill jag nämna att det av länsstyrelsernas anslagsframställningar framgår att de ca 50 milj.kr. som avsattes till olika projekt budgetåret 1983/84 fördelades på följande större projektområden:

Industriell utveckling	39%
Jord, skog och glesbygd	12
Utbildning, teknikspridning	11
Kommun- och regionprojekt	9
Turism	8
Energi	4
Kommunikationer	3
Övrigt, information, projekt-administration m. m.	14

Det kan också nämnas att en genomgående tendens de senaste åren har varit att ökat utrymme har givits åt projekt med inriktning mot samverkan mellan högskola och näringsliv, teknikutveckling och teknikspridning. Jag återkommer senare (avsnitt 3.3.2) till detta. Inom ramen för projektmedlen

kan länsstyrelserna vidare avsätta medel för s. k. regionalt nyföretagande. Jag kommer senare (avsnitt 3.4.2) att närmare behandla dessa frågor.

Mot bakgrund av de redovisade goda erfarenheterna bör projektverksamheten även fortsättningsvis ingå som en del av det samlade länsanslaget och kunna användas för utredningar, utvecklingsprojekt och olika former av försöksverksamhet. Jag vill dock inte biträda regionalpolitiska utredningens förslag om att ta bort maximeringen av den del av anslaget som resp. länsstyrelse får disponera för projektverksamhet. Mitt skäl för detta är att prioritet bör ges åt regionalpolitiskt stöd till företag och glesbygdssöd. Jag kommer däremot senare att föreslå regeringen en uppräkningsram för detta ändamål inom länsanslaget till 80 milj. kr.

3.2.3 Kommunernas och landstingskommunernas näringspolitiska roll

Jag kommer i detta avsnitt att, för riksdagens information, redovisa vissa allmänna överväganden beträffande kommunernas och landstingskommunernas näringspolitiska roll.

Regionalpolitiska utredningen markerar kommunernas och landstingskommunernas betydelse för att regionalpolitikens mål skall kunna förverkligas. För landstingskommunerna gäller det främst de insatser som kanaliseras till utvecklingsfonderna, men även andra utvecklingsorgan har på senare år fått stöd. Kommunernas ökade engagemang på näringslivsområdet ses som ett nödvändigt komplement till statens insatser. Samtidigt anser utredningen att en förutsättning för att de ökade kommunala insatserna skall ha positiva nettoeffekter nationellt sett är att den kommunala aktiviteten ligger inom ramen för den kommunala kompetensen.

Glesbygdsdelegationen tar i sin rapport upp vissa förslag om ett ökat kommunalt engagemang bl. a. i fråga om hanteringen av glesbygdssödet. Jag återkommer senare (avsnitt 3.5) till dessa förslag.

Flertalet remissinstanser delar regionalpolitiska utredningens uppfattning att kommunernas ökade engagemang på näringslivsområdet utgör ett nödvändigt komplement till statens egna insatser. Svenska kommunförbundet understryker dock att ett ökat kommunalt engagemang inte får bli ett argument för en minskad statlig regionalpolitisk insats. Flera länsstyrelser framhåller värdet av att kommunerna har byggt upp en kompetens i näringslivs- och sysselsättningsfrågor. Samarbetet mellan länsstyrelsen och kommunerna underlättas härigenom. Landstinget i Västmanlands län betonar vikten av att olika satsningar av regionalpolitisk betydelse sker inom ramen för någon typ av gemensamt handlingsprogram, där länsplaneringen utgör grunden. Det är olyckligt, menar man, om kampen om sysselsättningsstillfällen ger upphov till inbördes konkurrens mellan kommunerna.

Samhällets insatser på näringspolitikens område är i första hand en uppgift för statliga organ. Staten har det övergripande ansvaret för sysselsättningspolitiken och för det regionalpolitiska stödet. De åtgärder som

vidtas av såväl kommunerna som landstingskommunerna har dock väsentlig betydelse för att de regionalpolitiska målen skall kunna förverkligas. Förändringar inom näringslivet leder ofta till sådana konsekvenser för samhälle och enskilda på den lokala och regionala nivån att kommuner och landstingskommuner inte kan vara överksamma eller sakna handlingsberedskap.

De kommunala befogenheterna inom näringslivsområdet är starkt begränsade. Grundläggande för bedömningen om en kommun eller en landstingskommun får engagera sig i näringslivsfrågor är den allmänna kompetensregeln i 1 kap. 4 § kommunallagen (1977: 179). I denna bestämmelse anges att kommuner och landstingskommuner själva får vårda sina angelägenheter. Bestämmelsen är således mycket allmänt hållen. Närmare besked om kompetensregelns räckvidd ges i förarbetena till kommunallagen och i regeringsrättens omfattande rättspraxis.

De kommunala insatserna för att stödja och utveckla näringslivet är av skiftande slag. På länsnivån är landstingskommunerna tillsammans med staten huvudmän för de regionala utvecklingsfonderna. Huvudparten av de landstingskommunala insatserna för att främja näringslivsutvecklingen kanaliseras genom fonderna. I flera län medverkar även landstingskommunerna i och stödjer andra utvecklingsorgan som växt fram under senare år. Med den ökade roll företagsutvecklande insatser kommer att ha i den framtida regionalpolitiken följer att de regionala utvecklingsfondernas medverkan i politikens genomförande kommer att utökas. En nära samverkan mellan staten och landstingskommunerna på detta område är därför av stor betydelse.

Kommunerna svarar för väsentlig samhällsservice såsom utbildning, social omsorg och bostäder som indirekt påverkar näringslivets utveckling. Det kommunala ansvaret för kommunalteknisk service, industriområden och lokaler för småindustri är andra exempel på verksamheter som i detta sammanhang har stor betydelse. Den kommunala verksamheten har därför stor betydelse för de statliga industri- och regionalpolitiska insatserna.

Regionalpolitiskt stöd kan f. n. under vissa förutsättningar lämnas till kommuner eller andra organ där kommuner har ägarintresse. De ändamål som kan komma i fråga för sådant stöd är turismverksamhet, fastbränsleframställning och uppförande av industrilokaler för uthyrning. Glesbygdstöd kan lämnas till kommuner bl. a. i form av stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser. Jag kommer vidare att (avsnitt 3.4.3) föreslå att regionalpolitiskt stöd i viss utsträckning skall kunna lämnas till s. k. teknikcentra där även kommuner kan vara engagerade.

Kommunernas och landstingskommunernas engagemang i näringspolitiska frågor har under senare år uppmärksammats på olika sätt. Statens industriverk har på regeringens uppdrag kartlagt omfattning, inriktning och vissa ekonomiska konsekvenser av den kommunala näringspolitiken. Ver-

ket har i en rapport (SIND 1984: 8) visat att kommunerna i viss omfattning subventionerat näringslivet genom mark- och lokalinsatser, rådgivning och service och i samband med avgränsade industriella samverkansprojekt. Dessutom har kommunerna stött enskilda företag med lån, borgen och garantier. Kommunerna deltar också aktivt i utvecklingen av näringslivet via s. k. industriutvecklingsbolag. I en särskild rapport (SIND 1984: 1) har aktiviteterna i dessa bolag kartlagts. Industriverket har vidare kartlagt och analyserat olika typer av industriella samverkansprojekt (SIND 1982: 7 och 1984: 3).

Statens industriverk konstaterar att den årliga nettokostnaden för den kommunala näringspolitiken successivt ökat fram till år 1982, då den beräknades uppgå till 340 milj. kr. Enligt verkets bedömningar har de hittillsvarande insatserna haft marginell betydelse för konkurrenssituationen i enskilda branscher och för regionalpolitiken.

Frågan om en allmän översyn av kommunernas befogenheter på näringslivsområdet har tagits upp i olika sammanhang. Regeringen har därför givit stat-kommunberedningen (C 1983: 02) i uppdrag att utreda kommunernas och landstingskommunernas roll i närings- och sysselsättningspolitiken. Beredningen skall bl. a. analysera erfarenheterna av de kommunala näringslivsinsatserna och belysa konsekvenserna av olika kommunala kompetensgränser inom näringslivsområdet. I beredningens uppdrag ingår vidare att pröva formerna för ökad samverkan mellan kommunerna, landstingskommunerna och olika statliga organ samt företag och fackliga organisationer.

Avslutningsvis vill jag betona att kommunerna har viktiga uppgifter av betydelse för att de regionalpolitiska målen skall nås. Det är emellertid nödvändigt att, som den regionalpolitiska utredningen framhåller, den kommunala aktiviteten sker inom ramen för den kommunala kompetensen.

3.3 Åtgärder för att främja utbildning, forskning, teknikutveckling och teknikspridning

3.3.1 Den allmänna inriktningen

Sammanfattning av mina bedömningar:

- Ett nära samspel mellan utbildningspolitiska och regionalpolitiska insatser bör utvecklas.
- Inom en begränsad ram bör regionalpolitiska medel kunna disponeras för att åstadkomma en ökad kunskaps- och teknikspridning för att höja teknisk och annan kompetens i befintliga företag samt för att stimulera nyföretagande.

Utredningsförslag: Både den regionalpolitiska utredningens och glesbyggsdelegationens bedömning av den betydelse utbildning, FoU-verksamhet,

teknikutveckling och teknikspridning har för regional utveckling och utjämning överensstämmer med min. Regionalpolitiska utredningen menar att forskning och högre utbildning har en nyckelroll som drivkraft i den ekonomiska och sociala utvecklingen. Stor vikt läggs vid att ny teknik och kunskap sprids även till de regionalpolitiskt utsatta områdena. Utredningen tar speciellt upp de mindre högskolornas roll. Genom sin utbildningsfunktion och genom forsknings- och utvecklingsarbete kan en högskola aktivt bidra till den egna regionens utveckling.

Glesbygdsdelegationen betonar särskilt behovet av glesbygdsanpassad utbildning inom olika områden.

Regionalpolitiska utredningen föreslår vidare att SIND ges i uppdrag att belysa de möjligheter och hinder för utvecklingen i olika delar av landet, som introduktionen av de nya data- och telekommunikationsnäten innebär. Glesbygdsdelegationen föreslår att regeringen ger televerket i uppdrag att utveckla modeller för hur informationstekniken skall komma glesbygden till godo.

Remissinstanserna: Utredningarnas bedömning av utbildningssektorns betydelse för den regionala utvecklingen får stöd av en enig remissopinion. De regionala och kommunala remissinstanserna markerar betydelsen av att de mindre högskolorna utvecklar utbildning med teknisk inriktning för att ytterligare stimulera det regionala näringslivet. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) menar att det kan finnas en konflikt mellan å ena sidan regionalpolitik och å andra sidan forsknings- och utbildningspolitik, men konstaterar också att de åtgärder som är önskvärda av regionalpolitiska skäl ofta är neutrala och ibland positiva i förhållande till de mål som gäller för forskning och utbildning.

Många remissinstanser menar att utredningens konkreta förslag inom detta område är alltför begränsade. Glesbygdsdelegationens betoning av utbildningsfrågorna får starkt gensvar hos remissinstanserna.

De remissorgan som yttrat sig beträffande data- och telekommunikationsnätens regionala konsekvenser, bl. a. televerket, statskontoret och statens planverk, ställer sig positiva till att frågan belyses närmare.

Mina bedömningar: Mycket tyder på att de närmaste åren kommer att präglas av en snabb teknikutveckling som starkt förändrar betingelserna för den långsiktiga industriella verksamheten. På en rad områden kan nya produkter, produktionsmetoder, system och organisationsformer komma att utformas och tas i bruk i begränsad skala för att under 1990-talet få en bredare spridning. Teknikutvecklingen rymmer flera regionalpolitiskt viktiga aspekter.

Det är för det första angeläget att stimulera spridning av ny teknik och ny kunskap till redan existerande företag. Detta är en viktig del av förnyelsen av svensk industri. Därför måste sådana hinder som försvårar sprid-

ningsprocessen i de regionalpolitiskt prioriterade områdena uppmärksammas och åtgärdas.

En annan aspekt är framväxten av s. k. nya teknikbaserade företag. I ett längre perspektiv kan dessa företag få stor betydelse för utvecklingen av produktion och sysselsättning. Strategiska beslut om t. ex. geografisk påverkan av denna utveckling måste dock i hög grad ske redan nu. För att en tillväxt inom dessa områden skall komma fler regioner till del är det därför angeläget att ytterligare utveckla förutsättningarna för högteknologisk FoU-verksamhet och samverkan mellan högskola, utbildningsväsendet i övrigt och näringsliv i olika regioner, särskilt i landets norra del.

En tredje aspekt är den omfattande utbyggnad av tele- och datakommunikationsnät som kommer att ske. Härigenom ändras förutsättningarna, både lokaliserings- och sysselsättningsmässigt, för verksamheten inom många samhällssektorer.

Regionalpolitiska utredningen har försökt att få en bild av vilken betydelse investeringarna i tele- och datakommunikationsnät kan ha för den framtida regionala utvecklingen. Någon entydig slutsats har utredningen inte kunnat dra. Det är emellertid uppenbart att nätutbyggnaden och nätets kapacitet i olika regioner kan bidra till en regional utjämning av produktionsförutsättningar och livsvillkor. En snabb utbyggnad av telenätet minskar riskerna för att denna del av infrastrukturen skall utgöra ett hinder för en önskvärd regional utveckling. Jag delar den uppfattning som såväl utredningen som flera remissinstanser framför, att denna fråga bör belysas närmare. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet har jag erfarit att bl. a. sådana frågor kommer att behandlas i det förslag rörande telefrågor som han avser att senare under våren föreslå regeringen att förelägga riksdagen.

En väl utbyggd infrastruktur inom utbildningens och forskningens område är en viktig förutsättning för en god utveckling i landets olika delar. Den omfattande uppbyggnad och geografiska spridning av högskoleutbildningen som har genomförts har otvetydigt haft stor betydelse för utvecklingen i landet som helhet och i olika regioner. Tillgången till resurser för utvecklingsarbete har därmed också förbättrats. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad chefen för utbildningsdepartementet anför i årets budgetproposition (prop. 1984/85: 100 bil. 10) beträffande bl. a. omstruktureringen av de mindre högskoleenheterens utbildningsutbud.

Hon framhåller där att det enligt hennes mening är nödvändigt för varje högskola utanför universitetsorterna att ha en bas för sin verksamhet i någon eller några allmänna utbildningslinjer som är av betydelse bl. a. för utvecklingen av regionens arbetsliv. Många av dessa högskolor har en bas som i ett längre perspektiv inte är tillräckligt stabil, varför den bör breddas mot främst de tekniska och ekonomiska utbildningsområdena. Genom en sådan breddning och förändring av utbildningsutbudet bör dessa enheters roll som regional utvecklingsfaktor och bas för teknikspridning kunna förstärkas ytterligare. En omstrukturering av de mindre högskoleenheter-

nas utbildningsutbud bör av dessa skäl göras systematiskt och planmässigt och med utgångspunkt i de förhållanden, problem och behov som finns vid enheten och i dess närmaste omgivning.

De mindre högskolorna är en resurs för regional utveckling inte bara med hänsyn till den egna verksamheten, utan också som kontaktlänk till högskolesystemet i stort. För att stärka denna kontaktfunktion har basorganisationen för kontakterna med det omgivande samhället och med enheterna med fast forskningsorganisation förstärkts.

Jag ser också gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen som viktiga resurser i utvecklingsarbetet. I juni 1982 uppdrog regeringen åt skolöverstyrelsen att i samråd med SIND och glesbygdsdelegationen inventera, utarbeta och fastställa kursplaner för företagsutvecklande utbildningar och för yrkesinriktade glesbygdsanpassade utbildningar. I sin rapport för år 1984 redovisar skolöverstyrelsen dels länsbaserade inventeringar, dels försöksverksamheter. I inventeringsarbetet har överstyrelsen funnit utbildningsbehov inom vitt skilda områden och av olika omfattningar. Överstyrelsen avser bl. a. att i samarbete med några länskolnämnder arbeta fram ett åtgärdsprogram för att motverka att yrkesutbildningar inom hantverkssektorn försvinner. Ett omfattande utvecklingsarbete har startat beträffande småföretagarutbildning i samverkan mellan utbildningsenheterna vid vissa regionala utvecklingsfonder och kommunal och statlig vuxenutbildning. Försöksverksamhet med utbildning inom vattenbruksområdet kommer att pågå under budgetåren 1984/85 och 1985/86 med statens skola för vuxna i Härnösand som utbildningsanordnare.

Det uppdrag att medverka i utbildningsplaneringen i länen som regeringen i mars 1983 gav samtliga länsstyrelser har enligt min mening inneburit, förutom en ökad lokal och regional samverkan inom utbildningssystemet, en intensifierad diskussion om anpassning av utbildningens inriktning till den lokala och regionala arbetsmarknadens behov och ett ökat inslag av lokalt förankrade utvecklingsprojekt.

Fr. o. m. den 1 juli 1985 har alla länskolnämnder möjlighet att utforma och besluta om regionalt arbetsmarknadsanpassade högre specialkurser i gymnasieskolan. I fem län, bl. a. de fyra nordligaste, har detta varit möjligt sedan 1983. Erfarenheterna därifrån vittnar om ett vitaliserat samarbete mellan gymnasieskolan och näringslivet.

En väsentlig del av det regionala utvecklingsarbetet har kommit att omfatta åtgärder för att bygga upp nätverk av kontakter mellan företag, regionala organ och utbildningen/forskningen. För att främja teknikutveckling och teknikspridning har i ökande omfattning förslag om olika former av teknikcentra förts fram som ett sätt att skapa gemensamma lösningar för att tillfredsställa olika intressenters utvecklings- och utbildningsbehov.

Det är angeläget med ett fortsatt och fördjupat samarbete i utbildnings- och utvecklingsfrågor både på regional och central nivå mellan regionalpolitiskt och utbildningspolitiskt ansvariga organ. Teknikfrågor i vid mening bör ägnas fortsatt stor uppmärksamhet.

I det följande kommer jag att särskilt behandla åtgärder för att underlätta teknikspridning (3.3.2) och åtgärder för att främja FoU-verksamhet i Umeå högskoleregion (3.3.3).

3.3.2 Teknicspridning

Mitt förslag: Särskilda medel bör ställas till regeringens förfogande från anslaget Regionala utvecklingsinsatser m. m. för stöd till teknik- och kunskapsspridning i regionalpolitiskt prioriterade regioner.

Sammanfattning av mina bedömningar i övrigt:

- Länsstyrelserna bör genom anslaget för regionala utvecklingsinsatser tillföras ökade resurser för olika teknikspridningsprojekt. Vidare bör länsstyrelserna få i uppdrag att samordna programarbete inom data- och elektronikområdet.
- Centrala myndigheter bör engageras i bl. a. samordning, rådgivning och informationsutbyte.

Utredningsförslag: Regionalpolitiska utredningen föreslår *dels* att SIND ges i uppdrag att i samråd med STU och UHÄ följa de regionala projekten för teknik- och kunskapsspridning till små och medelstora företag, *dels* att länsstyrelserna ges möjlighet att delta i finansieringen av samverkansorgan och särskilda teknikspridningsprojekt, *dels* att 3 milj. kr. avsätts för etableringen av en filial i Östersund till stiftelsen Industriellt Utvecklingscentrum (IUC), *dels* att 30 milj. kr. avsätts under en treårsperiod för att stimulera produktutveckling och vidareförädling hos sågverks- och träförädlingsföretagen i stödområdena.

Dataeffektutredningen (DEU) föreslår att regionala utvecklingsprogram för data- och elektronikområdet utarbetas i länen med länsstyrelserna som huvudmän och samordnare.

Glesbygdsdelegationen föreslår att STU och SIND ges i uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt den småskaliga tekniken.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan – utom STU – är positiva till att SIND ges ett uppföljningsuppdrag. STU hävdar att ett sådant uppdrag bör falla inom styrelsens ansvarsområde.

Samtliga remissinstanser ställer sig positiva till regionala samverkansprojekt, men en genomgående åsikt är också att utredningen inte tillräckligt beaktat behovet av ekonomiska resurser. Några länsstyrelser, bl. a. de i Älvsborgs och Kopparbergs län, menar att länsanslaget inte kommer att räcka för satsningarna på teknikcentra m. m. Det behövs enligt deras mening även tillskott från central nivå.

Samtliga remissinstanser ställer sig bakom förslaget att utarbeta regionala utvecklingsprogram enligt DEU:s förslag. Däremot invänder flera re-

missinstanser mot förslaget att bygga upp en central organisation för samordningen.

Ett antal remissinstanser, bl. a. STU, är positiva till förslaget att inrätta en IUC-filial i Östersund. Flera berörda organ i länet, liksom SIND, hänvisar till det pågående teknikspridningsprojektet i Jämtlands län och vill bedöma frågan om en IUC-filial i detta sammanhang.

Förslaget att förstärka branschprogrammet för träindustrin får stöd av flertalet remissinstanser i norra Sverige, medan t. ex. länsstyrelsen i Jönköpings län motsätter sig förslaget och länsstyrelsen i Kalmar län menar att även östra Småland bör omfattas av ett utvidgat branschprogram.

Glesbygdsdelegationens förslag rörande småskalig teknik får ett positivt mottagande av remissinstanserna. STU framhåller att det är viktigt att delegationen redovisar sin definition av begreppet.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Jag har tidigare allmänt angett de regionalpolitiska motiven för att främja spridning av ny teknik. Tekniskspridning innefattar en rad aktiviteter med ömsesidigt informationsutbyte mellan företag och utbildnings-, utvecklings- och forskningsorgan. I samband med att jag här redovisar skälen för att anvisa särskilda medel vill jag för riksdagens information lämna en bredare redovisning av sådana pågående och planerade insatser inom området som kan ha betydelse för riksdagens ställningstagande.

Regionala och lokala initiativ

De regionala FoU-råd och forskningsstiftelser som vuxit fram, inte minst i anslutning till de mindre högskolorna, visar att man på lokal och regional nivå känner behov av och vill pröva nya vägar för samverkan mellan företag och utbildningssektorn. De nya organen har enligt min mening medverkat till ett förbättrat kontaktnät och effektivare former av informationsutbyte och kunskapsöverföring. Erfarenheterna av verksamheten är hittills genomgående goda, vilket också en enig remissopinion understryker.

De regionala samverkansorganen har i sin tur i flera fall medverkat till att teknikcentra i olika former skapats. Med teknikcentra avser jag sådana organ som inrättas för att på olika sätt underlätta spridning av ny teknik till främst små och medelstora företag. Verksamheten kan bestå av konsultverksamhet (t. ex. CAD/CAM), utvecklingsarbete (prototyp tillverkning m. m.), utbildning (för gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning, högskola, företag, länsarbetsnämnd m. fl.) och uthyrning av teknisk utrustning.

Den typ av teknikcentrum jag här avser kan bedrivas i form av t. ex. en stiftelse med företag, kommuner, regionala organ, branschorgan etc. som huvudmän. Andra former kan också förekomma. Genom att samordna verksamheten kan utrustning och personal utnyttjas effektivare. De olika

intressenterna får på så sätt tillgång till resurser som de var för sig inte skulle kunna skaffa sig. Utrustningen kan också förnyas snabbare än om var och en skulle svara för sin utrustning. Jag vill erinra om att de förnyelsefonder som riksdagen nyligen beslutat om (prop. 1984/85: 86, FiU 9, rskr 108) bl. a. kan utnyttjas för investeringar i byggnader och maskiner i samband med utbildning, forskning eller utvecklingsarbete.

Jag vill vidare erinra om vad chefen för utbildningsdepartementet anför i årets budgetproposition om det kommunala skolväsendets medverkan i teknikcentra. Genom sådan medverkan, framhåller hon, kan en skola dels hålla en nära kontakt med den tekniska utvecklingen, dels på sikt begränsa utrustningskostnaderna samtidigt som utrustningen fortlöpande hålls modern. Från statsbidraget till utrustning för gymnasieskolan har regeringen beviljat s. k. särskilt verksamhetsstöd till teknikcentra. I budgetpropositionen anmäler utbildningsministern vidare att verksamhetsstödet bör kunna utnyttjas som stöd till finansiering av teknikcentra i avvaktan bl. a. på förslag från arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen, som behandlar frågan om teknikcentra och införande av ny teknik i yrkesutbildningen.

Jag vill framhålla det angelägna i att de avgörande besluten om inrättande av sådana organ som t. ex. teknikcentra fattas av regionala och lokala organ. Det är där som förutsättningarna är bäst kända. Förutsättningarna eller underlaget för denna verksamhet kan variera kraftigt från region till region, bl. a. beroende på om det finns intresserade företag, gymnasieskolor med lämplig inriktning m.m.

Jag ser tillkomsten av teknikcentra som ett av flera viktiga inslag i teknikspridningsprocessen. De bör kunna utgöra viktiga komplement till de resurser som finns på STU, branschinstitut m. fl. centrala organ och på de regionala utvecklingsfonderna. De regionala utvecklingsfonderna arbetar operativt med att sprida ny kunskap och teknik till små och medelstora företag. Relationerna mellan teknikcentra och utvecklingsfonderna kan utformas så att resp. teknikcentrum blir en av fondens huvudresurser i den teknikkaserade företags servicen.

Länsstyrelserna har en viktig roll att spela när det gäller att t. ex. förhandla fram och samordna olika statliga, kommunala m. fl. insatser.

Jag vill i detta sammanhang behandla DEU:s förslag om regionala utvecklingsprogram på dataområdet. Utredningen prioriterar detta förslag och menar att regionalt baserade insatser är ett effektivt medel för att få till stånd en god teknikanvändning. Ett genomgående motiv för DEU:s förslag är att kunskapsnivån bland företag, organisationer m. fl. inte står i paritet med teknikens möjligheter.

Enligt utredningen bör ett program innefatta informations spridning, rådgivning, erfarenhetsutbyte, utbildningsinsatser, samordning av resurser samt utredningsarbete. Utredningen lämnar exempel på innehåll i dessa delar, men föreslår att varje län får bygga upp sitt program enligt egna

behov av kunskapsuppbyggnad på dataområdet. Utredningen baserar sina förslag bl. a. på försöksverksamhet som bedrivits i Värmlands och Malmöhus län.

Jag finner flera skäl som talar för att i väsentliga delar genomföra utredningens förslag. Regionala utvecklingsprogram bör passa väl in i de regionala teknikspridningsaktiviteter som jag redogjort för. Enligt min mening föreligger behov av ett visst program- och samordningsarbete eftersom utvecklingen går snabbt och många aktiviteter pågår som berör många aktörer. Vidare bör en samordnad process komma igång i samtliga län.

Jag kommer därför senare att föreslå regeringen att länsstyrelserna får i uppdrag att genomföra ett regionalt programarbete inom data- och elektronikområdet med tonvikt på behovet av samordning. Jag är däremot inte beredd att biträda utredningens förslag om en särskild central organisation utan menar, i likhet med flera remissinstanser, att främst SIND och STU bör ha den uppgiften inom ramen för sin ordinarie verksamhet.

I samtliga de regionala aktiviteter jag har berört spelar länsstyrelsen en viktig roll. Som jag tidigare nämnt kommer jag att föreslå regeringen att medelsramen för länsstyrelsernas projektverksamhet räknas upp till 80 milj. kr. Därigenom får länsstyrelserna inom anslaget för regionala utvecklingsinsatser ökat utrymme för att stödja teknik- och kunskapsspridning i olika former. Jag vill slutligen nämna att länsstyrelserna redan nu kan medverka i finansieringen av samverkansorgan och särskilda teknikspridningsprojekt. Inom ramen för projektmedlen har länsstyrelserna möjligheter att genom försöksverksamhet, initialstöd och projektvist stöd främja denna verksamhet. Stödet bör vara av engångskaraktär och inte ha formen av reguljärt driftstöd. Som villkor bör gälla att verksamheten därefter kan drivas vidare utan krav på ytterligare regionalpolitiska insatser.

Särskilda medel till regeringens förfogande

Huvudlinjen bör, som jag nyss framhållit, vara att såväl det organisatoriska som det ekonomiska ansvaret för regionalt inriktade teknikspridningsåtgärder ligger i regionerna. Utöver det ansvar som åvilar kommuner och företag blir därvid länsstyrelsernas samordningsroll och projektmedlen inom länsanslaget viktiga faktorer. En av regeringens möjligheter att främja olika former av teknikspridningsprojekt i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet är därför medelstildningen till berörda länsstyrelser.

Jag finner det emellertid motiverat att regeringen bör kunna stödja särskilt angelägna projekt om t. ex. medelsfrågan inte kan lösas på enbart regional nivå, eller om projektet är av länsövergripande karaktär eller av försökskaraktär med speciellt intresse.

Jag föreslår således att regeringen ges möjlighet att med medel från anslaget Regionala utvecklingsinsatser m. m. lämna stöd till tekniksprid-

ningsprojekt i regionalpolitiskt prioriterade regioner enligt följande riktlinjer.

Som geografiska riktlinjer bör gälla att stöd i första hand bör kunna lämnas till projekt som främjar utvecklingen i stödområdet och vissa stödjepunkter i nära anslutning till detta samt de delar av Bergslagen som inte tillhör stödområdet. Vidare bör projekt som främjar utvecklingen i Östra Småland, Blekinge och Sjuhäradsbygden kunna komma ifråga för stöd.

Dessa särskilda medel bör användas till bl. a. sådana projekt som regeringen stött med de medel som avsatts för fördjupad samverkan mellan småföretag och högskolor innevarande budgetår (prop. 1983/84: 135 s. 67, NU 42, rskr 379). Regeringen har därvid stött dels projekt där tyndpunkten ligger på att bygga upp kontaktnät och samverkansformer för kunskapsöverföring mellan företag och kunskapscentra, t. ex. sammanhållna teknikspridningsprogram i Blekinge och Jämtlands län, dels projekt av konkret karaktär som syftar till direkt överföring av kunskap från tekniska högskolor (motsvarande) till grupper av företag med likartade kunskapsbehov.

Visst stöd har också lämnats av regeringen till teknikcentra. Inom ramen för teknikspridningsprogrammet i Blekinge har således länsstyrelsen fått medel för att slutföra planeringen av ett elektronikcentrum i Svängsta och ett verkstadstekniskt centrum i Karlskrona. Ett annat projekt som nu håller på att genomföras är ett utvecklingscentrum i Sandviken, där regeringen tilldelat STU medel till detta inom ramen för Bergslagsprogrammet. Jag återkommer senare till insatserna i Bergslagen, där teknikspridningsåtgärder har givits hög prioritet.

Stöd till teknikcentra från dessa särskilda medel bör utformas från fall till fall efter beslut av regeringen. En riktlinje bör därvid vara att stödet bör vara av engångskaraktär och kunna täcka en del av inkörningskostnaderna i ett initialskede upp till tre år. Därefter bör verksamheten kunna drivas vidare utan krav på ytterligare regionalpolitiska insatser. För att stöd skall lämnas bör normalt högst en tredjedel av engagemanget i form av stiftelsekapital (eller motsvarande) vara statligt. Övrigt stiftelsekapital (eller motsvarande) bör privata och andra intressenter svara för. Vidare bör regionala och lokala organ svara för en betydande del.

Stöd till teknikcentra i samband med investeringar i maskiner och lokaler bör kunna lämnas i form av regionalpolitiskt stöd genom beslut av regeringen i varje särskilt fall. Jag återkommer senare till frågan om stöd till teknikcentra i de fall kommun är delägare (avsnitt 3.4.3).

Vad gäller utredningens förslag om en IUC-filial i Östersund vill jag inte nu förorda att särskilda medel avsatts för detta ändamål. Flera remissorgan i länet har i viss utsträckning ställt sig tveksamma till om en IUC-filial är den mest angelägna åtgärden i den teknikspridningsåtgärdsplan som f. n. görs.

Jag vill också kommentera utredningens förslag att avsätta 30 milj. kr. under en treårsperiod för att stimulera produktutveckling och vidareförädling hos sågverks- och träförädlingsföretagen i stödområdena. Jag delar utredningens uppfattning att det finns stora möjligheter till utveckling av sågverksindustrin i inlandet genom sådana åtgärder. För att stimulera till sådana insatser har SIND fr. o. m. budgetåret 1983/84 tilldelats ökade resurser till det branschprogram för träindustrin som verket driver. För egen del anser jag inte att ytterligare medel behöver anvisas utöver de som ingår i SIND:s branschprogram. Om berörda länsstyrelser prioriterar sådana insatser bör det ankomma på SIND och länsstyrelserna att inom ramen för branschprogrammet samordna centrala och regionala resurser.

Centrala myndigheters medverkan

Jag har tidigare (avsnitt 3.2) allmänt redogjort för den roll olika centrala myndigheter bör spela inom regionalpolitiken. En huvudlinje var därvid samordning, rådgivning och informationsöverföring som komplement till det decentraliserade beslutsfattandet.

Jag vill därför anmäla att jag i stort ansluter mig till utredningens förslag om berörda centrala myndigheters medverkan i teknikspridningsinsatser. Jag kommer därför senare att föreslå regeringen att uppdra åt SIND, STU, UHÅ och SÖ att följa de olika regionala verksamheterna med teknik- och kunskapsspridning till små och medelstora företag samt att ta initiativ till samverkan och informationsutbyte mellan projekt i olika regioner. I årets budgetproposition (prop. 1984/85:100 bil. 10) anmäler chefen för utbildningsdepartementet att SÖ i nästkommande anslagsframställning kommer att redovisa ett kartläggnings- och utvecklingsarbete avseende samarbetsformer mellan teknikcentra och gymnasieskolan.

En viktig uppgift för de centrala verken bör vara att sprida erfarenheter och lämna råd vad gäller medfinansiering från t. ex. näringslivet, graden av självfinansiering m. m. samt att svara för rådgivning bl. a. i fråga om utformning och inriktning av verksamheten.

Slutligen vill jag beröra glesbygdsdelegationens förslag att STU och SIND bör få i uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt den småskaliga tekniken. För egen del anser jag att även frågor rörande s. k. småskalig teknik faller inom ramen för SIND:s och STU:s ordinarie verksamhet. Glesbygdsdelegationen arbetar med frågor rörande småskalig teknik. Det bör enligt min mening ankomma på delegationen att i samråd med SIND och STU ytterligare precisera problemen. Exempel på lösningar bör vidare kunna belysas i konkreta projekt.

3.3.3 Särskilda åtgärder för att främja forskning och utveckling i Umeå högskoleregion

Mitt förslag:

- Universitetet i Umeå bör tillföras medel för en intensifiering av den påbörjade satsningen inom det biotekniska området.
- Högskolan i Luleå bör tillföras medel för en förstärkning av datateknisk forskning och utbildning.

Utredningsförslag: Mina förslag överensstämmer med regionalpolitiska utredningens med undantag för att utredningen inte föreslår någon konkret lösning i medelsfrågan vad gäller högskolan i Luleå. Därutöver föreslår utredningen åtgärder för att underlätta rekryteringen av kvalificerad personal vid dessa enheter samt att frågan om lokalisering av en superdator till Umeå högskoleregion utreds närmare.

Malmfältsutredningen föreslår att högre utbildning och forskning inrättas i Kiruna. Jag kommer att behandla detta förslag i avsnitt 4.2.2.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslagen om särskilda insatser inom det biotekniska området vid Umeå universitet och det datatekniska området vid högskolan i Luleå. Skogsstyrelsen påpekar att utredningens förslag inte beaktar den betydande kompetens inom det biotekniska området som finns vid lantbruksuniversitetets skogsvetenskapliga fakultet i Umeå.

Även övriga förslag möts av övervägande positiva reaktioner från remissinstanserna.

Av de negativa reaktionerna kan nämnas att TCO avstyrker utredningens förslag om rekryteringsfrämjande åtgärder. Organisationen anser att det vid tillsättande av tjänster skall vara de sökandes kvalifikationer som ger utslaget.

När det gäller lokalisering av en superdator till Umeå anser STU att utgångspunkten måste vara de nationella behoven och inte regionala investeringsönskemål. Liknande synpunkter lämnas av bl. a. Forskningsrådsnämnden.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Jag delar utredningens bedömning att forsknings- och utbildningsinsatser har en särskild betydelse i norra Sverige beroende på dels närings- och sysselsättningsstrukturen inom regionen, dels att kunskaps- och utvecklingscentra utanför högskolan är få och volymmässigt små. Även det företagsinterna forsknings- och utvecklingsarbetet är volymmässigt mindre än i övriga delar av landet. För att näringslivet i regionen aktivt skall kunna bidra till tillväxt och förnyelse i svensk ekonomi krävs en allmän höjning av tekniknivån och speciella satsningar på högteknikområden med snabb expansion.

I Umeå finns f.n. en betydande kompetens inom det biotekniska området. Forskning och utbildning anordnas inom de medicinska, matematisk-, naturvetenskapliga och skogsvetenskapliga områdena. Forsknings- och utvecklingsarbete bedrivs även inom FOA 4, Röbbäcksdalens försöksanstalt vid Sveriges Lantbruksuniversitet m. fl. institutioner i Umeå. Det är också främst inom det biotekniska området som en rad samverkansprojekt med näringslivet håller på att utvecklas.

För att underlätta och påskynda den önskvärda och påbörjade förstärkningen av forsknings- och utbildningsresurser till det biotekniska området, föreslår jag, i samråd med chefen för utbildningsdepartementet, att universitetet i Umeå för budgetåret 1985/86 tillförs 20 milj. kr. att disponeras under en fyraårsperiod.

Trots att endast drygt tio år har gått sedan högskolan i Luleå startades är det helt uppenbart att den har stor betydelse för utvecklingen i såväl Luleå som hela Norrbottens län och övre Norrland i övrigt. Vad gäller den datatekniska forskningen och utbildningen vid högskolan delar jag utredningens uppfattning att forskningsorganisationen bör byggas ut för att säkra fortsatt framgång inom de områden där uppbyggnad skett.

Jag vill emellertid gå ett steg längre än utredningen när det gäller att genomföra en utbyggnad av forskningsorganisationen inom dataområdet. Därvid kan, enligt min mening, samma modell för finansiering tillämpas som den jag nyss redovisat beträffande forskning och utbildning inom bioteknik i Umeå. Jag föreslår således, i samråd med chefen för utbildningsdepartementet, att högskolan i Luleå för budgetåret 1985/86 tillförs 8 milj. kr. att under en fyraårsperiod disponeras för en förstärkning av den datatekniska forskningen och utbildningen. Jag anser att medlen i detta fall bör kunna tas från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län.

En tredje större FoU-satsning som jag vill nämna här är de förslag till insatser i anslutning till Kiruna geofysiska institut som jag närmare kommer att utveckla när jag behandlar Malmfältsutredningens betänkande (avsnitt 4.2.2). Genom satsning på forskning och påbyggnadsutbildning som komplement till den nuvarande rymdverksamheten kommer Kiruna att få en ytterligare förstärkt ställning som svenskt "rymdcentrum". Medelsbehovet för de insatser jag kommer att föreslå i Kiruna beräknar jag till 5 milj. kr. under en fyraårsperiod.

Sammantagna innebär förslagen att 33 milj. kr. anvisas för en förstärkning av forskning och högre utbildning inom nämnda områden i Umeå, Luleå och Kiruna.

Gemensamt för förslagen bör gälla att tillskotten bör disponeras under de fyra kommande budgetåren. Kostnaderna för den verksamhet som därefter kommer att bedrivas inom de berörda områdena bör, enligt min och chefens för utbildningsdepartementet mening, bestridas inom ordinarie utbildnings- och forskningsanslag. För medlens disponering, t. ex. i

fråga om tillsättande av tjänster etc. bör för högskoleenheterna gällande regler tillämpas. Viss del av medlen bör kunna avse utrustning. Jag återkommer senare till anslagsfrågan.

Vad gäller högskolans organisation i övrigt i regionen vill jag framhålla att den omstrukturering mot tekniskt och ekonomiskt inriktade utbildningar vid högskolorna i Östersund och Sundsvall/Härnösand, som chefen för utbildningsdepartementet föreslår i budgetpropositionen, också är ett led i strävandena att stärka regionens förutsättningar inom FoU-området.

Beträffande åtgärder för att underlätta rekryteringen av kvalificerad personal till högskolan i Luleå och universitetet i Umeå är jag inte beredd att biträda utredningens förslag. Jag vill däremot peka på det s. k. medflyttarbidraget som finns inom arbetsmarknadspolitiken. Genom en ändring i reglerna, vilken gjorts helt nyligen, kommer detta bidrag att kunna utgöra ett mer aktivt stöd för arbetsgivare som söker personal. Genom bidraget får arbetsförmedlingen möjlighet att under sex månader betala lönen för en medflyttare som annars skulle haft svårigheter att få arbete.

Frågan om den lämpligaste lokaliseringen av en superdator anser jag, i likhet med bl. a. STU och forskningsrådsnämnden, bör behandlas i ett vidare perspektiv. Lokaliseringsfrågan är därvid en av flera aspekter.

Utöver direkta FoU-insatser i högskolesystemet, som inslag i en politik för regional utjämning, vill jag här erinra om mitt förslag att regeringen ges möjlighet att stödja olika teknikspridningsprojekt. Slutligen har, som jag tidigare nämnt, även fördelningen av länsanslaget stor betydelse, eftersom en klar prioritering av de nordligaste länen i medelsfördelningen ger dessa län betydande möjligheter att med regionala medel stödja t. ex. projekt med inriktning på forskningssamverkan.

3.4 Regionalpolitiska åtgärder för företagsutveckling, stöd i samband med investeringar m. m.

3.4.1 Utgångspunkter

Sammanfattning av mina bedömningar: Det regionalpolitiska stödet till företagen bör utvecklas så att det inriktas på att

- ytterligare ta till vara olika regioners egna resurser,
- ge ökade möjligheter att stödja företagsutveckling, produktutveckling, marknadsföring m.m.,
- ge utrymme för ytterligare insatser inom utbildningsområdet,
- genomföras i mer decentraliserad form och förenklas

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med mina bedömningar.

Remissinstanserna: Statens industriverk anser att såväl utredningens direktiv som utredningstiden har förhindrat en förutsättningslös principiell

prövning av det regionalpolitiska stödets utformning och att en sådan bör komma till stånd. Även Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammareförbundet yrkar i ett gemensamt yttrande att en ny utredning skall tillsättas för att se över regionalpolitiken i ett vidare perspektiv.

Utredningens förslag till utveckling av det regionalpolitiska stödet tillstyrks genomgående av remissinstanserna. En allmän kritik mot utredningens är dock att den misslyckats med att föreslå förenklingar av stödssystemet.

Mina bedömningar: De nuvarande regionalpolitiska stödmedlen som riktar sig direkt till företagen är lokaliseringsstöd (lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån), offertstöd, lån till regionala investmentbolag, investeringsbidrag, sysselsättningsstöd, nedsatta socialavgifter och transportstöd. Därtill kommer att även glesbygdssöd kan lämnas till investeringar i företag. Jag kommer i det följande att närmare behandla den framtida utformningen av alla dessa stödmedel utom transportstödet. Sistnämnda stöd kommer senare att behandlas av chefen för kommunikationsdepartementet (bilaga 2).

Förutom dessa direkta stöd till företag har vissa organ som inrättats av staten stor regionalpolitisk betydelse. Här kan nämnas Stiftelsen Industricentra, Stiftelsen Administrativ Produktion i Malmfälten (APM), Stiftelsen Industriellt Utvecklingscentrum i övre Norrland (IUC) och Stiftelsen Norrlandsfonden. IUC har jag berört i ett tidigare avsnitt. Jag återkommer senare till Stiftelsen Industricentra. Som framgått av 1985 års budgetproposition (prop. 1984/85: 100 bil. 14 s. 44) har regeringen föreslagit att 20 milj. kr. anvisas för Norrlandsfondens verksamhet budgetåret 1985/86. Jag avser att under 1985/86 års riksmöte förelägga regeringen förslag om Norrlandsfondens verksamhet efter utgången av år 1985 samt om fortsatta medelstillskott efter budgetåret 1985/86.

Härtill kommer att de regionala utvecklingsfonderna svarar för viktiga uppgifter i genomförandet av regionalpolitiken. Förutom att fondernas egen verksamhet skall stå i samklang med samhällets regionalpolitiska strävanden så har de exempelvis viktiga uppgifter i anslutning till handläggningen av lokaliseringsstöd.

Även systemet med allmänna investeringsfonder i företagen har ett uttalat regionalpolitiskt syfte. Särskilt under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet användes fonderna som ett led i regionalpolitiken. Under denna tid etablerades ett flertal filialer till större företag i stödområdet.

F.n. gäller att företagen får ta i anspråk sina allmänna investeringsfonder för inventarier som anskaffas före utgången av mars 1986 och är avsedda att användas inom stödområdena. För inventarier som skall användas utanför stödområdena upphör möjligheten till fondutnyttjande vid utgången av mars 1985. Vidare föreligger rätt till investeringsavdrag enligt 7 §

lagen om allmän investeringsfond endast i fråga om byggnads- och markarbeten som utförs i stödområdena.

Regeringen avser att ytterligare förbättra möjligheterna att utnyttja investeringsfundsystemet i regionalpolitiskt syfte. Sålunda bör orter och kommuner utanför stödområdet, som regeringen anger skall tillfälligt komma i fråga för regionalpolitiskt stöd, jämföras med stödområdet vad avser ianspråktagande av investeringsfonder.

Regeringen avser även att mer generellt tillåta kombination av fondutnyttjande och regionalpolitiskt stöd. En förutsättning för kombination är dock att fondutnyttjandet faller inom ramen för de generella frisläpp som regeringen beslutar om.

Utvecklingen beträffande villkor och förutsättningar för näringslivet gör det enligt min mening nödvändigt att göra vissa förändringar av de regionalpolitiska medel som är avsedda att påverka företagets verksamhet.

Statsmakterna kan i princip påverka sysselsättningen i en region antingen genom att söka styra över tillväxt från områden med spontan växtkraft eller genom att stimulera befintligt näringsliv och nyföretagande i regionen. När det regionalpolitiska stödet infördes var situationen i Sverige sådan att det var naturligt att inrikta en stor del av politiken på att omfördela den industriella expansionen från områden med stark tillväxt till stödområdena. Sedan mitten av 1970-talet har förutsättningarna för en sådan politik förändrats, främst på grund av att den totala sysselsättningen inom industrin minskat under flera år. Den ekonomiska politiken och industripolitiken har gett till resultat att industrisysselsättningen ökar under 1984 och 1985. På lång sikt kan man dock inte räkna med en sysselsättningsexpansion inom industrisektorn. Politiken har därför under senare år alltmer kommit att inriktas mot att initiera och stödja nyskapande och nyföretagande samt att utveckla de företag som finns i de sysselsättningssvaga områdena. Enligt min mening är det nödvändigt att denna inriktning av politiken ytterligare förstärks och medlen därför ytterligare anpassas för att ta till vara olika regioners egna resurser.

Investeringar i forskning och utveckling samt i marknadsföring har successivt kommit att bli allt viktigare för företagets utveckling. De regionalpolitiska stödmedlen har efter hand anpassats härtill, och enligt min mening är det önskvärt att nu ytterligare öka möjligheterna till stöd för sådana investeringar. Erfarenheterna har visat att behovet av produktutveckling, en väl fungerande produktionsapparat samt en god förankring på marknaden har större betydelse än vad dessa faktorer hittills tillmätts inom det regionalpolitiska stödsystemet.

En följd av att företagandets villkor förändras är att behovet av utbildningsinsatser för företagsledare och anställda ökat. För att stimulera näringslivsutvecklingen i regionalpolitiskt prioriterade områden är det motiverat att använda regionalpolitiska medel för att åstadkomma sådan utbildning.

Inriktningen av politiken mot att i större utsträckning utveckla olika regioners egna förutsättningar utgör motiv för att ytterligare decentralisera genomförandet av regionalpolitiken och därigenom också ta till vara alla möjligheter att förenkla stödgivningen.

I utredningens direktiv angavs bl. a. att den borde överväga och föreslå förenklingar i stödsystemet. I likhet med flera av remissinstanserna konstaterar jag att utredningen inte har några egentliga förslag i detta avseende. Även förslagen från remissinstanserna är få.

Som jag närmare beskrivit i årets budgetproposition (prop. 1984/85: 100 bil. 14 s. 13) har regeringen sedan sitt tillträde hösten 1982 genomfört en omläggning av industripolitiken med utgångspunkt i behovet av att stärka industrisektorn. Omläggningen har genomförts i olika steg. Det första syftade till att skapa en ny grund för tillväxt, det andra till förnyelse av industrin. Nästa steg syftar till att skapa en stabil och gynnsam miljö för industriell tillväxt och förnyelse, kreativitet, nya initiativ och nyföretagande. Häri ingår bl. a. att undanröja och motverka administrativa hinder och byråkratiskt krångel för företagen.

Insatser har redan inletts på detta område. Inom regeringskansliet har en arbetsgrupp tillsatts med syfte att gå igenom den statliga normgivningen gentemot näringslivet. Den s. k. normgruppen skall motverka regler som är onödigt kostnadsdrivande, försvårar strukturförändringar eller får konkurrensbegränsande effekter. Gruppen skall medverka till avreglering och motverka byråkratisering och krångel. Avsikten är att skapa regler som fyller samhällets målsättningar och samtidigt ger företagen goda produktionsvillkor. Gruppen arbetar i nära samverkan med näringslivets och löntagarnas organisationer.

Också vad gäller komplexiteten i samhällets stödgivning har åtgärder inletts för att åstadkomma förenklingar. Samhällets samlade stöd för en önskvärd utveckling inom näringslivet från industri-, regional-, arbetsmarknads- eller miljöpolitiska utgångspunkter är uppdelat på ett mycket stort antal stödformer. Förberedande utvärderingar av möjligheterna att begränsa antalet stödformer pågår.

Sålunda har industridepartementet inlett en kartläggning av hur väl företagen känner till de industri- och regionalpolitiska stöden, i vilken omfattning de utnyttjas och vad företagen anser om stödets utformning i relation till företagets behov. Syftet med denna undersökning är bl. a. att erhålla underlag för eventuell omprövning av stödformerna, förbättring av information och administration av stöden samt ge underlag för förenklingar av stödsystemet.

Jag har vidare initierat ett arbete inom industridepartementet att gå igenom nu gällande stödformer för att lägga förslag om förenklingar och minskning av antalet stödformer.

Att ett flertal beslutsnivåer blir inblandade i ett stödärende försvårar möjligheterna att fatta snabba beslut. I dagsläget fattas ca 80 % av antalet

beslut om lokaliseringstöd och investeringsbidrag av länsstyrelserna. Den ytterligare delegering av beslutanderätten beträffande regionalpolitiskt stöd som föreslås i denna proposition är därför av stor betydelse även från förenklingssynpunkt. Jag kommer i det följande (avsnitt 3.4.3) att föreslå *dels* att beloppsgränsen för länsstyrelsernas beslutsfattande skall höjas till investeringar med ett totalt kapitalbehov av 9 milj. kr., *dels* att lokaliseringstöd i orter och kommuner utanför stödområdet som regeringen anger tillfälligt skall komma ifråga för regionalpolitiskt stöd även skall kunna lämnas av länsstyrelsen. Detta bör innebära att ett ännu större antal beslut kommer att fattas på regional nivå och därmed kunna leda till att handläggningstiderna förkortas.

Jag har vidare erfarit att statens industriverk vidtagit åtgärder för att på ett tidigt stadium kunna delta i handläggningen av ärenden som via länsstyrelsen skall överlämnas till verket för beslut. Även detta bör göra att snabbare beslut kan fattas.

Sammanfattningsvis pågår på olika sätt ett omfattande arbete med syfte att underlätta företagets verksamhet genom att undanröja administrativa hinder.

3.4.2 Regionala insatser för företagsutveckling

Mitt förslag: Regionalpolitiska medel bör i fortsättningen kunna användas för

- att stimulera nyföretagande och företagsförnyelse genom exempelvis information om företagandets villkor samt insamling och utvärdering av idéer och produktförslag,
- att i form av utvecklingskapital stödja bl. a. produktutvecklings- och marknadsföringsprojekt,
- att underlätta företagets löpande verksamhet genom företagsserviceåtgärder och utbildningsinsatser.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningen föreslår att de regionala utvecklingsfonderna i de regionalpolitiskt prioriterade landsdelarna under en treårsperiod skall tilldelas regionalpolitiska medel

- för att stimulera nyföretagande och produktidéer (45 milj. kr.),
- för utvecklingskapital (minst 225 milj. kr.),
- i form av administrationsbidrag för företagsserviceåtgärder (50 milj. kr.),
- för utbildningsverksamhet som de regionala utvecklingsfonderna i Luleå och Falun bör bedriva (15 milj. kr.).

Utredningen föreslår också att engagemangsgränsen för utvecklingskapital och rörelselån för samtliga fonder bör höjas till 5 milj. kr., samt att utvecklingsfonderna i de regionalpolitiskt prioriterade områdena bör få möjlighet att i stället för rörelselån kunna tillskjuta kapital i form av skuldebrev med optionsrätt.

Remissinstanserna: Så gott som samtliga remissinstanser tillstyrker utredningens förslag om att de regionalpolitiska medlen i ökad utsträckning skall användas för företagsutvecklande insatser. Enighet råder även om att de konkreta åtgärderna bör genomföras av de regionala utvecklingsfonderna. En del instanser påpekar att begränsningen beträffande utbildningsverksamhet till utvecklingsfonderna i Luleå och Falun innebär att en del regionalpolitiskt prioriterade områden inte får del av de förstärkta insatserna.

Statens industriverk avstyrker utredningens förslag om höjd engagemangsgrens för utvecklingsfondernas låneverksamhet. Beträffande förslaget om att vissa fonder skall få tillskjuta kapital i form av lån med optionsrätt m. m. så anser SIND att detta tills vidare måste betraktas som en försöksverksamhet som skall användas med stor restriktivitet.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Länsstyrelserna disponerar f.n. vissa medel för att stimulera bl. a. nyföretagande, produktutveckling och marknadsföring samt företagserviceinsatser. De regionala utvecklingsfonderna svarar i flertalet fall för genomförandet av åtgärderna. Mina motiv för att ge länsstyrelserna möjlighet att använda ytterligare regionalpolitiska medel för bl. a. dessa ändamål är följande.

Genom att informera om möjligheter och villkor för att starta företag, att stimulera kreativt tänkande genom exempelvis informationskampanjer för att få fram idéer och uppslag till nya produkter samt genom att delta i eller skapa förutsättningar för en teknisk och kommersiell utvärdering av produktidéerna bör regionalpolitiska effekter kunna uppnås.

Dessa *företagsstimulerande åtgärder* bör kunna genomföras i alla delar av landet för att åstadkomma såväl inomregional utjämning som utjämning mellan olika delar av landet. De med nödvändighet högre ambitionerna i stödområdena bör främst åstadkommas genom en ökad medelstilldelning och en geografisk prioritering inom länen.

Jag föreslår därför att denna verksamhet intensifieras genom att länsstyrelserna får möjligheter att satsa ytterligare regionalpolitiska medel på sådana åtgärder. Det är naturligt att länsstyrelserna låter de regionala utvecklingsfonderna svara för det praktiska genomförandet av dessa typer av företagsutvecklingsåtgärder.

Jag föreslår dessutom att ett ytterligare steg tas i denna riktning genom att skapa möjligheter att använda regionalpolitiska medel även som *regionalpolitiskt utvecklingskapital*.

Jag föreslår därför att länsstyrelserna skall kunna tillföra utvecklingsfonderna medel för regionalpolitiskt utvecklingskapital. Utvecklingsfonderna är enligt min bedömning med sina nära kontakter med de enskilda företagen väl skickade att svara för den här typen av företagsutvecklingsinsatser. Fonderna har dessutom redan en etablerad stödform anpassad för denna typ av stödändamål.

Det regionalpolitiskt motiverade utvecklingskapitalet bör lämnas i form

av lån eller bidrag för att delfinansiera avgränsade projekt i företagen, inom exempelvis områdena marknadsföring eller produktutveckling. För nuvarande form av utvecklingskapital, som utvecklingsfonderna kan bevilja, gäller att medlen i regel inte behöver betalas tillbaka om projektet i fråga misslyckas. Å andra sidan bör fonden om projekten lyckas kunna få tillbaka ett större belopp än det som har satsats. Utvecklingsbidrag lämnas således vanligen med krav på royalty, för att fonden skall få del av de framtida intäkterna av projektet eller av företagets verksamhet i dess helhet. Samma regler bör gälla för regionalpolitiskt motiverat utvecklingskapital. Av de medel länsstyrelserna i stödområdet disponerar för regionala utvecklingsinsatser m. m. bör de kunna överföra medel för utvecklingskapital till utvecklingsfonderna och i samband därmed tillsammans med fonderna fastställa de villkor i övrigt som skall gälla för insatsernas inriktning och utformning.

Det bör ankomma på regeringen att besluta om hur reglerna för regionalpolitiskt utvecklingskapital närmare skall utformas. De bör så långt som möjligt anpassas till reglerna för nuvarande form av utvecklingskapital. För riksdagens information vill jag emellertid anmäla att jag anser att bl. a. följande bör gälla för utvecklingskapital som lämnas med hjälp av regionalpolitiska medel.

- Medlen skall användas inom stödområdena eller i orter eller kommuner som regeringen beslutat skall tillfälligt komma i fråga för regionalpolitiskt stöd.
- Regionalpolitiskt utvecklingskapital skall kunna beviljas alla typer av verksamheter som är berättigade till regionalpolitiskt stöd.
- Medlen skall normalt inte användas vid investeringar i byggnader och maskiner.
- Det är angeläget att stödgivningen sker i sådana former att så stor del som möjligt av satsat kapital återbetalas till fonden.
- Medel som återbetalas skall få behållas av fonden för ny stödgivning.

Beträffande engagemangsgränsen för utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet så ankommer det numera på regeringen att besluta om dennas storlek. Denna gräns höjdes den 1 juli 1984 från 2 till 3 milj. kr. Gränsen kan överskridas i särskilda fall efter samråd med statens industriverk. Denna möjlighet anser jag vara tillräcklig för att tillgodose syftet med utredningens förslag att höja engagemangsgränsen.

Utredningen föreslår att utvecklingsfonderna skall få tillskjuta kapital till företagen i form av lån med optionsrätt i stället för rörelselån. Enligt vad jag erfarit har vissa fonder redan använt sig av denna eller liknande finansieringsformer inom ramen för utvecklingskapital. I likhet med statens industriverk betraktar jag tills vidare detta som en försöksverksamhet som skall användas med stor restriktivitet och anser i likhet med verket att verksamheten bör utvärderas innan finansieringsformen utökas och prövas ytterligare.

Företagsserviceåtgärder. För att underlätta den löpande verksamheten i ett företag kan det ibland vara motiverat att samhället gör olika typer av insatser. Sådana insatser kan bestå dels av rådgivnings- och konsultinsatser i huvudsak inom områdena marknadsföring/export, underleverantörsinsatser, produktutveckling, energihushållning, administration/ADB m. m., dels av utbildningsservice. Det kan också vara fråga om insatser som syftar till att underlätta för företagen att komma i kontakt med rätt instans när de behöver krediter, råd eller annan service.

Inom ramen för arbetsmarknadsutbildning (AMU) i företag bedrivs f.n. en omfattande utbildning av anställda. Utbildningen syftar till att stärka de anställdas och företagets möjligheter att följa med i bl. a. den tekniska utvecklingen. Ett annat syfte är att motverka s. k. flaskhalsproblem i produktionen. Under det senaste året har också inom ramen för arbetsmarknadsutbildning i företag en särskild satsning gjorts på utbildning av anställda i datateknik.

I detta sammanhang vill jag erinra om att riksdagen nyligen på förslag av regeringen beslutat att införa ett system med förnyelsefonder i företagen (prop. 1984/85: 86, FiU 9, rskr 108). Dessa fonder tar sikte på att främja utbildning av de anställda i företagen samt forskning och utvecklingsarbete.

En viktig utgångspunkt för företagsserviceverksamheten vid utvecklingsfonderna är att den skall komplettera befintligt utbud av dessa tjänster och således koncentreras till tjänster där det privata konsultutbudet inte är så utbrett. Det privata tjänsteutbudet är starkt koncentrerat till storstäderna och vissa andra större orter och således mycket begränsat inom exempelvis delar av stödområdena. För att företagen inom stödområdena över huvud taget skall få tillgång till företagsserviceverksamhet av detta slag inom rimligt avstånd är det motiverat att det fortsättningsvis blir möjligt att använda regionalpolitiska medel för dessa ändamål. Jag föreslår därför att länsstyrelserna skall kunna disponera medel från anslaget för regionala utvecklingsinsatser för företagsservice och utbildningsverksamhet. Jag anser det vara naturligt att länsstyrelserna utnyttjar den kompetens som finns hos de regionala utvecklingsfonderna för genomförandet av sådana insatser. Då det åligger huvudmännen för fonderna att svara för medel till fondernas löpande verksamhet bör de regionalpolitiska medlen inte anvisas som administrationsbidrag till fonderna.

I likhet med vad jag anfört om de företagsstimulerande insatserna bör även dessa företagsserviceåtgärder kunna genomföras för att åstadkomma inomregional utveckling i alla delar av landet och medverka till regional utjämning mellan stödområdet och landet i övrigt. Den regionalpolitiska prioriteringen bör således främst åstadkommas genom en medelstilldelning som är anpassad till den regionala problembilden.

I många län, och då speciellt i stödområdena, är de geografiska avstånden så stora att de utgör allvarliga hinder för företagen att ta del av

utvecklingsfondernas finansierings- och företagsserviceverksamhet. Vissa utvecklingsfonder har byggt upp en lokal företagsservice för att övervinna dessa hinder. På andra håll har särskilda personella resurser avdelats för vissa delar av länen. Sådan verksamhet kan behöva utvecklas i flera län. Jag anser därför att länsstyrelserna skall kunna överföra medel från länsanslaget till utvecklingsfonderna, om det av länsstyrelsen och fonden bedöms motiverat, för att åstadkomma en utökad företagsservice inom länet och därigenom ge möjlighet även för företagare med långa avstånd till huvudkontoret att få del av fondens tjänster. Sådan företagsserviceverksamhet bör i första hand inriktas mot de regionalpolitiskt högst prioriterade delarna av stödområdena och därigenom utgöra en strategisk resurs för företagsutvecklingen i dessa områden. Jag anser att en sådan decentralisering av utvecklingsfondernas verksamhet ligger väl i linje med de regionalpolitiska strävandena.

Jag återkommer senare till frågan om medel för de företagsutvecklande åtgärder jag nu beskrivit.

3.4.3 Stöd i samband med nyetablering och expansion

Utfall av den nuvarande stödverksamheten

Av följande sammanställning framgår beviljat *lokaliseringsstöd*, *investeringsbidrag* och *offertstöd* samt beräknad sysselsättningsökning och subvention per arbetstillfälle under de senaste budgetåren.

	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84
Antal arbetsställen	326	293	271	266	360
Beviljat stöd (milj. kr)					
avskrivningslån/ lokaliseringsbidrag ¹	332,1	298,7	375,4	410,2	365,8
lokaliseringslån	575,9	516,6	401,9	176,9	300,7
Summa	908,0	815,3	777,3	587,1	666,5
Beräknad sysselsättningsökning	2 392	1 959	1 706	2 000	2 136
varav kvinnor	1 059	809	684	672	809
Subvention per nytt arbetstillfälle (tkr) ²	102	119	131	169	151

¹ Inkl. investeringsbidrag och offertstöd.

² I beloppet ingår inte stöd till industrilokaler för uthyrning.

Sammanställningen visar att den nedåtgående trenden i stödgivningen nu kunnat brytas. Detta är en återspeglning av den ökade investeringsaktiviteten i industrin. Stöd har således under budgetåret 1983/84 beviljats i ökad omfattning jämfört med föregående budgetår. Ökningen av antalet beviljade stöd faller till stor del på ökat antal beviljade investeringsbidrag. Det beloppsmässiga utfallet under olika år påverkas i stor utsträckning av enstaka stora stödärenden. Av under budgetåret 1983/84 beviljade bidrag avser 19,8 milj. kr. investeringsbidrag och 5,8 milj. kr. offertstöd. Den

beräknade sysselsättningsökningen har stigit under de två senaste budget-åren. Den lägre subventionsnivån per arbetstillfälle förklaras även den till stor del av ökad användning av investeringsbidrag.

Den långsiktigt minskade trenden i totalt beviljat stöd beror huvudsakligen på att andelen lokaliseringsslån minskat. Denna minskning hänger i sin tur huvudsakligen samman med ändrade regler för stödgivningen på så sätt att något subventionsinslag inte längre finns i lokaliseringsslånen.

Beviljat stöd budgetåret 1983/84 länsvis fördelat på antal arbetsställen, investeringskostnad, stödform och beräknad sysselsättningsökning framgår av följande tabell.

Län	Antal arbetsställen	Investeringskostnad	Beviljat stöd		Beräknad sysselsättningsökning
			Bidrag	Lokaliseringsslån	
Uppsala	7	29,0	4,4		56
Södermanland	6	4,8	1,0		37
Östergötland	4	6,1	0,7		31
Jönköping	6	6,8	1,0		34
Kronoberg	4	1,8	0,4		20
Kalmar	1	3,0	0,6		13
Gotland	4	10,1	3,5	2,6	17
Blekinge	14	13,9	2,2		57
Kristianstad	1	23,8	6,0		50
Göteborgs och Bohus	14	23,7	4,6		83
Älvsborg	9	21,8	4,5	2,7	59
Skaraborg	1	0,8	0,2		4
Värmland	26	64,8	15,5	15,4	140
Örebro	19	56,5	9,6	13,6	101
Västmanland	12	40,2	5,3	12,5	130
Kopparberg	27	73,5	16,0	14,2	136
Gävleborg	29	71,8	19,1	20,2	208
Västernorrland	41	717,6	51,4	164,5	243
Jämtland	50	109,5	49,8	13,2	212
Västerbotten	46	133,6	69,3	9,1	208
Norrbotten	39	245,4	100,9	32,6	297
Summa	360	1 658,5	365,8	300,7	2 136

En stor del av stödet har beviljats i Västernorrlands län i form av lokaliseringsslån till ett företag med 150 milj. kr. I likhet med tidigare år har Norrbottens län beviljats en mycket stor del av stödet.

Länsstyrelserna fattade under budgetåret 279 beslut varav 97 gällde investeringsbidrag. Länsstyrelserna svarade för 78 % av alla beslut och för 31 % av det totalt beviljade stödet. Av länsstyrelserna beviljat stöd uppgick till 111 milj. kr. i lokaliseringssbidrag, 20 milj. kr. i investeringsbidrag och 73 milj. kr. i lokaliseringsslån. Av sammanlagt 2 136 nya arbetstillfällen hänför sig 1 395 till länsstyrelsernas beslut.

En fördelning av stödet under budgetåret 1983/84 på stödområden visar att drygt två tredjedelar av antalet arbetsställen som fått stöd ligger inom stödområdena. Även sysselsättningseffekten visar samma fördelning. Vidare har 85 % av bidragen och 95 % av lokaliseringsslånen gått till stödområ-

dena. Därtill kommer att en stor del av stödet utanför stödområdet gått till de orter och kommuner i vilka regeringen ansett att regionalpolitiskt stöd tillfälligt kan lämnas.

Av nedanstående tabell framgår fördelningen på olika stödområden av antal arbetsställen, investeringskostnad, stödform, beräknad sysselsättningsökning och subvention per nytt arbetstillfälle.

Stödområde	Antal arbetsställen	Investeringskostnad (milj. kr.)	Beviljat stöd		Beräknad sysselsättningsökning	Subvention per nytt arbetstillfälle (tkr) ²
			Bidrag ¹ (milj. kr.)	Lokaliseringsslån (milj. kr.)		
A	55	230,4	116,7	29,2	339	327
B	96	315,6	116,3	40,7	453	234
C	103	848,6	76,3	215,5	634	108
Tillfälligt	29	123,3	31,9	6,6	162	73
Utanför	77	140,6	24,6	8,6	548	45
Summa	360	1 658,5	365,8	300,7	2 136	151

¹ Lokaliseringsbidrag, investeringsbidrag och offertstöd.

² I beloppet ingår inte stöd till industrilokaler för uthyrning.

Av följande tabell framgår stödets fördelning under budgetåret 1983/84 på olika branscher, arbetsställen, stödform och beräknad sysselsättningsökning.

Bransch	Antal arbetsställen	Beviljat stöd		Beräknad sysselsättningsökning
		Bidrag ¹	Lokaliseringsslån	
Livsmedel	23	11,6	7,4	90
Textil	7	1,4	0,3	35
Trävaror	47	80,1	30,3	374
Massa, grafisk	18	23,8	163,5 ²	161
Kemisk	36	29,8	7,6	261
Metall/verkstad	140	74,1	45,9	776
Övrig industri	15	21,7	15,8	102
Partihandel	2	15,5	—	19
Turism	36	50,4	23,1	228
Uppdragsverksamhet	15	22,0	3,8	24
Övrigt	21	35,3	2,9	66
(varav industrihus)	7	22,2	0,5	—)
Summa	360	365,8	300,7	2 136

¹ Lokaliseringsbidrag, investeringsbidrag och offertstöd.

² Lån på 150 milj. kr. till ett företag ingår.

Metall- och verkstadsindustrin har liksom tidigare år beviljats det mesta stödet (18 %), men stödet till trävaruindustrin har ökat och ligger nu på nästan samma nivå. Stöd till partihandel, turism och uppdragsverksamhet har lämnats i ungefär samma omfattning som tidigare budgetår. Stödet till industrihus har minskat.

Antalet företag som fick *sysselsättningsstöd* uppgick under år 1982 till 532, vilket är en ökning jämfört med 1981. Ökningen av antalet anställda per arbetsställe kvarstår dock oförändrat och uppgår till i genomsnitt fyra årsarbetskrafter.

För 1982 beviljades sysselsättningsstöd för 73,3 milj. kr. Härav avsåg 32,3 milj. kr. förstaårsstöd till 393 arbetsställen med ökad sysselsättning av 1857 årsarbetskrafter. Det är en ökning med 658 årsarbetskrafter från föregående år. Större delen av ökningen hänför sig emellertid till ett företag som ensamt svarade för 355 årsarbetskrafter.

Antal företag som fick sysselsättningsstöd för år 1983 uppgick till 634, vilket är en ökning med drygt 100 företag jämfört med år 1982. Ökningen per arbetsställe kvarstår dock oförändrad till knappt fyra årsarbetskrafter.

För 1983 beviljades sysselsättningsstöd för 84,7 milj. kr. Härav avsåg 30,6 milj. kr. förstaårsstöd till 479 arbetsställen med ökad sysselsättning av 1701 årsarbetskrafter. Det är en minskning med 156 årsarbetskrafter från föregående år. År 1982 låg dock ökningen på hög nivå.

Av följande sammanställning framgår beviljat sysselsättningsstöd för åren 1979-1983 fördelat på antal arbetsställen, årsarbetskrafter samt beviljat belopp.

År	1979	1980	1981	1982	1983
Antal arbetsställen	432	518	452	532	634
Antal årsarbetskrafter	2 520	3 356	3 409	4 355	5 150
Beviljat belopp (milj. kr.)	31,3	54,5	59,5	73,3	84,7

Stödberättigad verksamhet m. m.

Mitt förslag: Utöver de verksamheter som för närvarande kan erhålla regionalpolitiskt stöd bör all uppdragsverksamhet samt pälsdjursuppfödning och fiskodling vara stödberättigad. För turistverksamhet bör möjlighet ges att lämna stöd även i de fall driften av en anläggning utarrenderas. Vidare bör regionalpolitiskt stöd kunna lämnas för verksamhet med teknikcentra även när kommun är delägare.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningens förslag innebär att de grundläggande utgångspunkterna för utformningen av det regionalpolitiska stödet till företagen i huvudsak behålls oförändrade. Utredningen framhåller bl. a. att de projekt som samhällsorganen engageras i alltid bör uppfylla kravet på företagsekonomisk lönsamhet. Endast i undantagsfall vid tillskapande av nödvändiga basresurser som kan komma flera företag tillgodo bör stöd lämnas till projekt som i sig inte är lönsamma på kort sikt. Vidare anser utredningen att det är angeläget att den s. k. könskvoteringen av tillkommande arbetsplatser bibehålls. I det enskilda fallet bör dock hänsyn tas till förhållandena på den lokala arbetsmarknaden.

Utredningen föreslår att utöver ovan nämnda verksamheter även gruv- och mineralföretag, all partihandel med produktionsvaror samt konferensverksamhet skall vara stödberättigade. Den föreslår dessutom att affärsverksamhet som bedrivs av de statliga affärsverken skall vara stödberättigad. Vidare föreslås att stöd till kommuner för uppförande av industrilokaler i vissa fall skall kunna lämnas även på större orter.

Remissinstanserna: De flesta instanser accepterar utredningens förslag att behålla huvuddragen i det nuvarande stödssystemet. Några remissinstanser föreslår dock omläggningar för att förenkla stödgivningen bl. a. genom att införa mer generella stödformer. Statens industriverk framhåller när det gäller mindre förändringar att dessa måste vara väl motiverade och av långsiktig bäring eftersom de förorsakar betydande administrativa besvär och skapar förvirring gentemot näringslivet. Bland de synpunkter i övrigt som behandlar de allmänna villkoren för stödet kan nämnas att arbetsmarknadsstyrelsen anser att könskvoteringen haft begränsad effekt och styrelsen föreslår därför att man i stället prövar möjligheterna att främja sysselsättningen för kvinnor i stödområdena genom exempelvis någon form av bidragssystem.

Remissinstanserna är i allmänhet positiva till förslagen att utvidga de stödberättigade verksamheterna. Statens industriverk anser dock inte att gruv- och mineralverksamhet, partihandel med produktionsvaror och konferensverksamhet skall vara generellt stödberättigade. Beträffande affärsverksamhet som bedrivs av de statliga affärsverken anser industriverket att man i stället bör pröva möjligheterna till avskrivning av statskapital via statsbudgeten. Verket avstyrker även förslaget om att finansiera större ny- eller ombyggnader av industrilokaler utanför stödområdet.

I övrigt har remissinstanserna en del förslag på ytterligare verksamheter som de anser bör vara stödberättigade. Många instanser anser därutöver att stöd till turistnäringen bör kunna lämnas inom ett större geografiskt område än för närvarande.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: De regionalpolitiska stöden är utformade som ekonomiska stimulansmedel, dvs. bidrag och lån som påverkar företagens ekonomiska kalkyler. Huvuddelen av stödet har karaktär av initialstöd. Stöd kan lämnas både för att påverka företagens kapitalkostnader och deras personalkostnader.

Huvuddelen av stödet lämnas efter individuell prövning av de olika stödärendena. Det sammanlagda stödet skall härvid inte vara större än vad som behövs för att verksamheten i fråga skall komma till stånd.

Bortsett från sysselsättningsstödet så styrs numera stödverksamheten i högre grad än tidigare av tillgången på medel. Sålunda gäller att länsstyrelsernas beslut om lokaliseringstöd och investeringsbidrag skall inrymmas tillsammans med andra ändamål inom anslaget för regionala utvecklingsin-

satser. För statens industriverks och regeringens beslut finns ett gemensamt anslag som skall inrymma både lokaliseringsbidrag och lån till regionala investmentbolag. För lokaliseringslån finns ett gemensamt anslag för alla beslut. Jag återkommer närmare till anslagsfrågorna (avsnitt 8).

Som allmänna villkor för att erhålla regionalpolitiskt stöd gäller bl.a.

- att stöd får lämnas endast till verksamheter som bedöms få tillfredsställande lönsamhet och ge de anställda en varaktig sysselsättning,
- att minst 40 % av det antal arbetsplatser som tillkommer till följd av stödet skall förbehållas vardera könet,
- att stöd får beviljas endast i den mån de anställda uppbär lön och andra anställningsförmåner som är minst likvärdiga med dem som utgår enligt tillämpligt kollektivavtal,
- att en stödmottagare skall ha auktoriserad eller godkänd revisor.

Dessa grundläggande utgångspunkter bör enligt min mening gälla även fortsättningsvis. Jag anser sålunda bl. a. att den s. k. könskvoteringen har haft positiva effekter för att åstadkomma en ökad jämställdhet på arbetsmarknaden. Målsättningen att minst 40 % av de tillkommande arbetsplatserna skall förbehållas vardera könet har sålunda i det närmaste uppnåtts. De möjligheter till dispens från detta villkor som redan finns gör det vidare möjligt att som utredningen anser ta hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet. Efter samråd med statsrådet Anita Gradin föreslår jag därför att könskvoteringen bibehålls i nuvarande omfattning.

I princip gäller att alla verksamheter som kan påverkas i fråga om lokalisering eller omfattning kan få stöd. Denna princip bör gälla även fortsättningsvis. De verksamheter som i dag är stödberättigade bör dock kompletteras i enlighet med vad jag anför i det följande.

För att uppdragsverksamhet skall vara stödberättigad erfordras f.n. *dels* att den är inriktad mot företagssektorn och därigenom utgör en viktig komponent i regionens industriella miljö, *dels* att den har mer än lokal betydelse och därför är av relativt betydande omfattning, *dels* att stödet ger sysselsättningseffekt. Jag anser det angeläget att bättre ta till vara möjligheterna att etablera och bevara också sådana uppdragsverksamheter som bedrivs i mindre skala för att underlätta företagets verksamhet på mindre orter. För uppdragsverksamhet bör därför gälla samma kriterier som för annan stödberättigad verksamhet.

Pälsdjursuppfödning och fiskodling har hittills inte varit stödberättigade verksamheter annat än vad avser beredning eller förädling. Eftersom dessa verksamheter har utvecklingsmöjligheter inom stödområdena och därmed kan bidra till att de regionalpolitiska målen uppnås föreslår jag att de i fortsättningen skall vara stödberättigade även för regionalpolitiskt stöd. I fråga om övergripande planering för fiskodlingens lokalisering, prioriteringar inom verksamheten och principen för i vilken ordning olika beslut bör fattas hänvisar jag till vad chefen för jordbruksdepartementet inom kort kommer att anföra när han anmäler sina förslag på fiskets område.

Vad beträffar turistverksamhet är det vanligt att ägarna till anläggningen arrenderar ut rörelsen. Jag föreslår därför att det i fortsättningen blir möjligt att lämna regionalpolitiskt stöd till turist- och konferensanläggningar även i de fall avsikten är att arrendera ut rörelsen. I de fall stöd lämnas under förutsättning att en viss ökning av sysselsättningen skall ske bör det finnas ett avtal mellan arrendatorn och den som äger anläggningen om att sysselsättningsplanen skall följas. I övrigt bör gälla samma villkor beträffande återkrav av stöd m. m. som gäller för verksamheter som inte utarrenderas. I likhet med vad som gäller för hyressättning i kommunala industrilokaler för uthyrning bör villkor för arrendets storlek m. m. kunna föreskrivas av myndighet.

Jag har tidigare redogjort för betydelsen av att samhället gör stora ansträngningar för att förbättra den industriella miljön i stödområdena – bl. a. i form av åtgärder för spridning av ny teknik. Jag har därvid (avsnitt 3.3.2) föreslagit att vissa medel skall ställas till regeringens förfogande för stöd till teknik- och kunskapsspridning i prioriterade regioner. Genom regionala och centrala initiativ har redan skapats olika former av teknikinriktade institut. För att driva dessa verksamheter behöver ofta avancerad maskinutrustning, och ibland särskilda lokaler, anskaffas. Kommuner deltar ofta i uppbyggnaden av dessa typer av verksamheter. Med nuvarande bestämmelser för när regionalpolitiskt stöd kan lämnas till projekt med kommunalt hel- eller delägande är det inte möjligt att stödja denna typ av teknikcentra. Under förutsättning att resurserna är tillgängliga för alla företag i kommunen ligger de väl i linje med reglerna om den kommunala kompetensen. Jag förordar därför att stöd till kommuner fortsättningsvis skall kunna lämnas även till denna typ av teknikcentra. Vid bedömning av om stöd skall lämnas bör som villkor ställas bl. a. att verksamheten i ett fortvarighetstillstånd kan drivas vidare utan krav på ytterligare regionalpolitiskt stöd.

Gruv- och mineralföretag kan i dag få stöd endast om de bedöms få väsentlig betydelse för näringslivet i regionen eller annars bedöms ha särskild regionalpolitisk betydelse. I praktiken har detta inneburit att dessa verksamheter på grund av sin geografiska belägenhet ofta har erhållit stöd om de uppfyllt övriga villkor för att erhålla sådant. De möjligheter som redan finns att stödja gruv- och mineralverksamhet är enligt min mening tillfredsställande. Jag anser det därför inte vara motiverat att införa någon generell möjlighet till stöd för dessa verksamheter.

Beträffande partihandel gäller f. n. samma villkor som för uppdragsverksamhet för att den skall vara stödberättigad. Jag har nyss redogjort för dessa villkor och för att jag anser att de bör slopas för uppdragsverksamhet. För partihandel anser jag i likhet med statens industriverk att de nuvarande villkoren bör bibehållas.

Stöd till konferensverksamhet kan f. n. generellt lämnas i den mån verksamheten har anknytning till turistverksamhet. I undantagsfall kan stöd

därutöver lämnas om verksamheten bedöms få väsentlig betydelse för näringslivet i regionen eller annars ha särskild regionalpolitisk betydelse. Enligt min mening är denna avgränsning väl anpassad till angelägenheten av att koncentrera stödet till turistnäringen till de mest utsatta områdena. Jag föreslår därför inga förändringar vad avser stödberättigad konferensverksamhet.

Utredningen föreslår även att regionalpolitiskt stöd skall kunna lämnas till affärsverksamhet som bedrivs av statliga affärsverk och som är av särskild regionalpolitisk betydelse på vissa orter. Jag kan inte biträda detta förslag, eftersom statsmakterna har andra möjligheter att påverka affärsverken att ta regionalpolitiska hänsyn. Liksom f. n. bör dock exempelvis dotterbolag till affärsdrivande verk kunna få stöd om de uppfyller övriga villkor.

Lokaliseringsstöd kan, som jag tidigare nämnt, i vissa fall även lämnas för uppförande av industrilokaler för uthyrning. Enligt riksdagens beslut (prop. 1981/82: 113 s. 116–122, AU 23, rskr 388) får stöd lämnas endast för lokaler på mindre orter och i lokalerna får endast bedrivas industriell eller industriliknande verksamhet eller industriserviceverksamhet. Därutöver gäller bl. a. att lokalytan i normalfallet inte bör överstiga 2 000 m².

Utredningen föreslår att lokaliseringsstöd till industrilokaler för uthyrning i fortsättningen skall kunna lämnas även på större orter som drabbats av akuta strukturkriser samt till större lokaler än för närvarande.

Motivet för att införa stöd till uppförande av industrilokaler för uthyrning var främst att ge de ekonomiskt och sysselsättningsmässigt mest utsatta kommunerna i stödområdena möjlighet att förse mindre, nystartade eller expansiva företag med lokaler. Detta bl. a. mot bakgrund av erfarenheten att ekonomiskt starka kommuner ofta byggde industrilokaler på egen hand, vilket de mest utsatta kommunerna inte hade möjlighet till. Avsikten har däremot inte varit att medverka till en utveckling som innebär att samhället mer generellt tar över ansvaret för att förse företagen med industrilokaler. En sådan utveckling kan också lätt leda till att stödet kommer i konflikt med reglerna om den kommunala kompetensen.

Mot bakgrund av vad jag anfört om motivet till införande av stöd till industrilokaler för uthyrning och de principiella invändningar jag redovisat är jag inte beredd att föreslå några förändringar av de nuvarande reglerna.

Lokaliseringsstöd

Mitt förslag: Den maximala andelen lokaliseringsbidrag i ett projekt bör sänkas till 50% i stödområde A, 35% i stödområde B och 20% i stödområde C. För projekt i sådana orter eller kommuner utanför stödområdet som regeringen beslutar skall tillfälligt komma i fråga för regionalpolitiskt stöd bör den maximala andelen lokaliseringsbidrag sänkas till antingen 15% eller 20%. För markberedning för torvproduk-

tion bör den maximala andelen lokaliseringsbidrag sänkas till 25 % i stödområde A och till 10 % i stödområde B. Regeringen bör dock i undantagsfall kunna lämna högre lokaliseringsbidrag, maximalt 70 %, i hela landet.

Länsstyrelsernas rätt att besluta i lokaliseringsstödsärenden bör utökas till investeringar med ett beräknat totalt kapitalbehov på högst 9 milj. kr. Det bör även bli möjligt för länsstyrelse att besluta om lokaliseringsstöd till investeringar med ett beräknat totalt kapitalbehov av högst 9 milj. kr. i orter och kommuner utanför stödområdet vilka regeringen anger skall tillfälligt komma i fråga för regionalpolitiskt stöd.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med mina. Utredningen tar dock inte upp frågan om länsstyrelsernas beslutanderätt i mindre stödärenden i vissa orter och kommuner utanför stödområdet som regeringen beslutar skall tillfälligt komma i fråga för regionalpolitiskt stöd. Dessutom föreslår utredningen

- att lokaliseringsstöd skall kunna lämnas, förutom i samband med investeringar som ökar sysselsättningen, även i samband med investeringar som bedöms vara en förutsättning för att sysselsättningen helt eller delvis skall kunna upprätthållas eller som i annat avseende är av stor betydelse för ett företags fortsatta utveckling,
- att den tidsperiod under vilken statens fordran på grund av lämnat lokaliseringsbidrag skrivs ned skall förkortas från sju till fem år,
- att lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån tillsammans högst skall kunna lämnas med 70 % i stödområde A, 50 % i stödområde B och 30 % i stödområde C.

Remissinstanserna: Det övervägande antalet instanser motsätter sig utredningens förslag om sänkning av de maximala andelarna lokaliseringsbidrag. Statens industriverk tillstyrker dock förslaget av handelspolitiska skäl, men föreslår att utrymme lämnas på central nivå att i vissa fall överskrida de föreslagna maximala andelarna.

Endast ett fåtal instanser yttrar sig om förslaget om ökad beslutskompetens för länsstyrelserna. Statens industriverk finner den nuvarande gränsen väl avvägd och förordar dessutom att en engagemangsgräns på 10 milj. kr. införs på så sätt att beslut om stöd som ökar statens engagemang över denna gräns skall fattas centralt. Landsorganisationen är tveksam till förslaget och Svenska Träindustriarbetarförbundet avstyrker det.

Flertalet remissinstanser är positiva till att lokaliseringsstödet knytning till sysselsättningsökningen görs mindre fast.

Utredningens förslag att begränsa det totala lokaliseringsstödet storlek avstyrks bl. a. av industriverket och kommunförbundet.

En del remissinstanser, däribland Bankföreningen, anser att lokaliseringsslånen bör ersättas med statliga garantier.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Lokaliseringsstöd utgörs av lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån.

Lokaliseringsbidrag kan lämnas för att täcka en del av de totala kostnaderna i samband med investeringar som gäller

- ny-, till- eller ombyggnad av byggnader eller anordnande av markanläggningar,
- maskiner eller inventarier med en beräknad avskrivningstid av mer än tre år, eller
- markberedning för torvproduktion, om det finns särskilda skäl.

Lokaliseringsslån kan dessutom lämnas till kostnader för förvärv av mark, byggnader eller markanläggningar, för anskaffning av omsättnings-tillgångar, patent, licenser eller liknande eller för marknadsföring, produktutveckling eller liknande.

För lokaliseringsstödet gäller i övrigt bl. a. de allmänna villkor om stödberättigad verksamhet m. m. som jag nyss beskrivit.

Beträffande lokaliseringsstödet användning kan noteras att investeringarna i stödprojekt haft en helt annan inriktning än investeringarna i stort i skogslänen. Inslaget av stöd till basindustrierna är mycket litet. Däremot finns en stark inriktning mot träförädling, kemisk industri, metallindustri, maskinindustri, transportmedel samt övrig tillverkning. Ett genomgående drag är således att lokaliseringsstödet bidragit till att förnya och utveckla industristrukturen.

De flesta projekt som fått stöd har erhållit både lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån. Förlusten på grund av låntagarens konkurs eller på grund av att fordringar eftergivits har under senare år legat runt 3–4 % av utstående lokaliseringsslån.

Storleken på ett lokaliseringsbidrag grundas på de totala kostnaderna inklusive inkörsningskostnader och liknande i samband med en investering. Bidraget bestäms med hänsyn till antalet nya arbetstillfällen, investeringens storlek och inriktning samt angelägenheten från samhällssynpunkt att den genomförs. Bidraget får dock inte vara större än vad som behövs för att investeringen skall komma till stånd och vidare uppgå till högst följande procentandelar av den del av totalkostnaderna som avser byggnader, markanläggningar, maskiner och inventarier:

Stödområde A	70 %
Stödområde B	50 %
Stödområde C	30 %

För verksamheter i kommuner som regeringen beslutar tillfälligt skall komma i fråga för regionalpolitiskt stöd uppgår den högsta procentandelen lokaliseringsbidrag till 20 eller 30 %.

Lokaliseringsbidrag till industrilokaler för uthyrning får lämnas högst med belopp som är tio procentenheter lägre än nyss nämnda procentsatser. För markberedning för torvproduktion kan bidrag lämnas med högst 30 % av totalkostnaderna i stödområde A och högst 15 % i stödområde B.

Om det finns synnerliga skäl kan regeringen medge att lokaliseringsbidrag lämnas med högst 70% i hela landet.

Regionalpolitiska utredningen konstaterar att den nuvarande subventionsnivån i det regionalpolitiska stödet internationellt sett är hög. Utredningen föreslår bl. a., som tidigare redovisats, att den maximala andelen lokaliseringsbidrag i de olika stödområdena minskas. Jag ansluter mig till förslaget. Skälen härtill är flera.

Jag vill inledningsvis peka på den starka förbättring i industrins lönsamhet och soliditet som åstadkommit under de senaste åren. Förbättringen gäller även företagen i stödområdet, som därför f. n. har väsentligt större möjligheter än tidigare att genom egna finansiella insatser och via den reguljära kreditmarknaden finansiera sina investeringar.

Vidare gäller – vilket också utredningen påpekar – att riskkapitalförsörjningen inom de regionalpolitiskt prioriterade områdena har förbättrats under senare år. Utöver den ökade kreditvärdigheten i näringslivet kan man peka på tillkomsten av aktiemarknaden för mindre bolag, den s. k. OTC-marknaden, och av ett stort antal riskkapitalföretag. Vidare har de prioriterade landsdelarna tillförts betydande kapital via statliga regionala investmentbolag och genom delvis via statlig långivning finansierade, privata regionala investmentbolag. Därtill kommer att jag nu (avsnitt 3.4.2) föreslår förbättringar i företagens möjligheter att få regionalpolitiskt stöd till s. k. mjuka investeringar.

Jag vill också i detta sammanhang peka på att ett av de allmänna villkoren för stöd är att sådant endast skall lämnas till verksamhet, som bedöms få tillfredsställande lönsamhet och ge de anställda en varaktig sysselsättning. Avsikten är alltså att verksamheten på sikt skall kunna drivas vidare utan fortsatt stöd. Kraven på avkastning från de investeringar som ges regionalpolitiskt stöd bör därför inte sättas alltför lågt. Dessutom får det inte råda någon tveksamhet om att ansvaret för ett projekt ligger hos företaget och dess finansärer.

De skäl som jag här angivit talar enligt min uppfattning för att bidragsandelen i lokaliseringsstödet bör ändras i enlighet med utredningens förslag.

Som en konsekvens av de sänkningar av den maximala bidragsprocenten i olika stödområden jag förordat bör också den högsta andelen lokaliseringsbidrag för markberedning för torvproduktion minskas till högst 25% av totalkostnaderna i stödområde A och högst 10% i stödområde B. För verksamheter i kommuner som regeringen beslutar tillfälligt skall komma i fråga för regionalpolitiskt stöd bör den högsta andelen lokaliseringsbidrag fortsättningsvis vara 15 eller 20%.

Övriga regler för lokaliseringsbidragets storlek bör vara oförändrade. Det innebär att bidrag till industrilokaler för uthyrning i normalfallet skall kunna lämnas med högst ett belopp som är 10% lägre än om företaget bygger egna lokaler. Vidare skall regeringen även fortsättningsvis, om det finns synnerliga skäl, kunna lämna lokaliseringsbidrag med högst 70% i hela landet.

Beträffande den praxis som utbildats av myndigheterna att vid bestämmande av ett lokaliseringsbidrags storlek ta hänsyn till bidrag per nytt arbetstillfälle vill jag betona att detta kriterium endast bör användas som en bland flera bedömningsfaktorer och att bidragets storlek skall grundas på en avvägning mellan alla de faktorer jag tidigare nämnt. Det viktigaste kriteriet anser jag även fortsättningsvis bör vara att stödet inte är större än vad som behövs för att en investering skall komma till stånd. De högsta procentandelarna bör liksom hittills vara maximigränser för den statliga stödinsatsen.

Det ankommer på regeringen att besluta om handläggningsordningen för lokaliseringsstödet. En regel har dock en sådan betydelse för anslagsfördelning m. m. att riksdagen bör ta ställning härtill. Det gäller *storleken av en investering till vilken beslut om stöd skall fattas på regional nivå*. F. n. gäller att länsstyrelsen, med vissa undantag, skall avgöra ett ärende om det godkända totala kapitalbehovet i samband med den investering som ligger till grund för ansökningsuppgår till högst 7 milj. kr. Denna beloppsgräns har gällt sedan den 1 juli 1982.

Utredningen anser det motiverat att höja denna beloppsgräns till 10 milj. kr. från den 1 juli 1985 bl. a. med hänsyn till penningvärdeförändringen.

De senaste åren har präglats av en starkt ökad decentralisering av beslutsfattandet inom regionalpolitiken. Vid en internationell jämförelse är den svenska regionalpolitiken bland de mest decentraliserade. Vad beträffar lokaliseringsstöd och investeringsbidrag så svarade länsstyrelserna under budgetåret 1983/84 sålunda för 78 % av alla beslut. Jag har tidigare förordat att regionalpolitiken i ännu större utsträckning än f. n. bör inriktas mot att ta till vara regionernas egna resurser. Som ett led häri har jag även föreslagit en starkare inriktning av stödet mot s. k. mjuka investeringar och att länsstyrelserna skall kunna tillföra de regionala utvecklingsfonderna medel härför. Jag anser det logiskt att fullfölja dessa intentioner med att även höja beloppsgränsen för länsstyrelsernas beslutsfattande i fråga om lokaliseringsstöd. Jag föreslår därför att denna gräns höjs till 9 milj. kr., vilket är en större höjning än som motiveras av kostnadsutvecklingen.

Länsstyrelsernas beslutanderätt i mindre stödärenden i vissa orter och kommuner. Beslut om lokaliseringsstöd utanför stödområdena A-C fattas normalt av regeringen. Regeringen kan dock bemyndiga statens industriverk att i speciella situationer bl. a. lämna lokaliseringsstöd till projekt med ett beräknat totalt kapitalbehov som överstiger 7 milj. kr. Det sker genom att regeringen i särskild ordning anger orter eller kommuner som tillfälligt bör komma ifråga för regionalpolitiskt stöd för sådana projekt. Maximalt lokaliseringsbidrag är f. n. härvid antingen 20 eller 30 %.

För projekt med ett kapitalbehov av högst 7 milj. kr. kan enligt nuvarande ordning länsstyrelsen inte bevilja lokaliseringsstöd. Endast regeringen kan f. n. fatta beslut om sådant stöd i dessa områden.

Jag föreslår därför, för att förenkla beslutsfattandet och förkorta hand-

läggningstiderna i sådana stödärenden, att länsstyrelse bör få möjlighet att besluta om lokaliseringsstöd till investeringar med ett beräknat totalt kapitalbehov av högst 9 milj. kr. i orter eller kommuner utanför stödområdet vilka regeringen anger skall tillfälligt komma i fråga för regionalpolitiskt stöd. Denna möjlighet bör ersätta möjligheten att bevilja investeringsbidrag.

Enligt nuvarande regler kan i undantagsfall lämnas *lokaliseringsstöd i samband med investeringar som inte leder till ökad sysselsättning*. Det ankommer på regeringen att närmare utforma bestämmelserna härom. Regeringen har i förordningen (1982:677) om regionalpolitiskt stöd föreskrivit att stöd, förutom när investeringen beräknas leda till ökad sysselsättning, kan lämnas

- i samband med en väsentlig omläggning av verksamheten som är nödvändig för att bevara sysselsättning eller
- om investeringen sker i ersättnings- och rationaliseringssyfte i en verksamhet som har väsentlig betydelse för sysselsättningen på orten, om verksamheten på sikt inte bedöms kunna fortsätta utan att investeringen kommer till stånd och denna inte kan genomföras utan att lokaliseringsstöd lämnas. Dessa ärenden prövas av statens industriverk.

För egen del vill jag påpeka att det grundläggande motivet för lokaliseringsstödet är att skapa ny sysselsättning. Dessutom anser jag att det grundläggande kravet på lönsamhet för att stöd skall lämnas innebär att företagen normalt skall kunna genomföra ersättningsinvesteringar utan statligt stöd. Som jag ovan redovisat finns dessutom i vissa fall möjlighet att göra undantag från huvudregeln. Min bedömning är därför att de nuvarande reglerna är väl avvägda.

Utredningen anser att *lokaliseringsbidragets nedskrivningsperiod* bör begränsas till fem år för att förstärka bidragets resultatpåverkande effekt under ett projekts inkörningsfas.

I samband med att lokaliseringsbidraget fick sin nuvarande utformning upphävdes skyldigheten att skriva av värdet av de med stödet anskaffade tillgångarna i samma takt som bidraget intäktsförs. Syftet härmed var att företagen tidigare skall få ett positivt tillskott till resultatet. Detta uppnås genom att bidraget successivt kan intäktsföras eftersom det lämnas för att täcka de inkörnings- och merkostnader som uppstår i samband med investeringen. Dessa kostnader antas i normalfallet fördela sig över en sjuårsperiod med resp. 30, 20, 10, 10, 10, 10, 10% av lokaliseringsbidraget per år från utbetalningstidpunkten. Om det av någon anledning är önskvärt att fördela bidraget på något annat sätt finns möjlighet att i undantagsfall medge en annorlunda tidsmässig fördelning av bidraget.

Vid bestämning av hur bidraget skulle fördela sig över tiden var avsikten således att uppnå balans mellan de inkörnings- och merkostnader som under en längre tidsperiod uppstår i samband med en investering i stödområdena och stödets resultatpåverkande effekt. Vid bestämning av perio-

dens längd togs även hänsyn till vikten av att underlätta företagens långsiktiga överlevnad. Enligt min mening har hittills inga avgörande förändringar inträffat som motiverar en ändring av denna tidsperiod. Med hänvisning härtill och till möjligheten att i undantagsfall medge en annorlunda tidsmässig fördelning av bidraget föreslår jag ingen förändring i detta avseende.

Den beskrivna utformningen av lokaliseringsbidraget har i de allra flesta fall visat sig ändamålsenlig. I några undantagsfall, exempelvis vid stöd till uppförande av industrilokaler, där inkörnings- och merkostnader inte uppstår hos stödmottagaren är det dock lämpligare att lämna stödet till investeringsutgifterna. Det bör därför, enligt min mening, vid stöd till uppförande av industrilokaler för uthyrning vara möjligt att lämna lokaliseringsbidraget även till detta ändamål. Härvid skall en motsvarande avskrivning ske av de med stödet anskaffade tillgångarna. Detta förfarande bör även vara tillämpligt i samband med stöd till en turistanläggning som utarrenderas och till teknikcentra. Jag vill i detta sammanhang även understryka vikten av att det av beslutet om stöd klart framgår till vilket ändamål stöd lämnas.

Vid införandet av det nya lokaliseringsbidraget anförde föredraganden, med anledning av att en allmän översyn av beskattningen av stöd till företag pågick, att det kunde finnas anledning att återkomma till den skatterättsliga behandlingen av lokaliseringsbidraget.

För näringsbidrag som lämnas efter den 1 juni 1983 gäller sålunda nya bestämmelser på skatteområdet. Bestämmelserna finns intagna i punkt 2 av anvisningarna till 19 § kommunalskattelagen.

De nya bestämmelserna innebär bl. a. att om näringsbidrag har använts för en utgift i verksamheten som är omedelbart avdragsgill vid taxeringen så utgör bidraget skattepliktig intäkt. Om ett sådant bidrag har erhållits i förskott, dvs. bidraget avser driftskostnader e. d. först ett senare beskattningsår än det då bidraget uppburits, får den skattskyldige skattemässigt balansera bidraget till användningsåret. För att få flytta fram beskattningen av bidraget krävs dock bl. a. att den skattskyldige yrkar detta i sin deklARATION. Dessa regler kan vara tillämpliga på lokaliseringsbidrag som erhålls för att täcka inkörnings- och merkostnader i samband med en större investering.

Näringsbidrag som används för anskaffning av anläggningstillgångar, dvs. byggnader, inventarier eller markanläggningar, skall inte tas upp som skattepliktig intäkt. Å andra sidan skall vid beräkning av värdeminskningsskatt avdrag anskaffningsvärdet minskas med den del av utgiften som har täckts av bidraget. Beskattningen kommer alltså att ske indirekt genom att de årliga värdeminskningsskattavdragen blir lägre. Dessa skatteregler torde vara tillämpliga på lokaliseringsbidrag som erhålls för att täcka utgifter för anskaffning av byggnader, markanläggningar, maskiner och andra inventarier.

Beträffande redovisningen av lokaliseringsbidraget vill jag slutligen

nämna att bokföringsnämnden nyligen har utfärdat en ny anvisning beträffande redovisningen av näringsbidrag m. m. (KFS 1984:44, BFN: 23). Denna anvisning knyter an till ändringarna i skattelagstiftningen. Genom anvisningen föreligger således numera överensstämmelse mellan den skattemässiga och den redovisningsmässiga behandlingen av näringsbidrag.

Det totala lokaliseringsstödet storlek. Lokaliseringsstöd utgörs av lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån. Lokaliseringslån kan lämnas för fler ändamål än lokaliseringsbidrag och för att ge företagen en totalt sett lämplig finansiering.

Regeringen har på senare tid vidtagit en rad åtgärder för att underlätta företagets kapitalförsörjning, vilket bl. a. inneburit att tillgången på riskkapital förbättrats i landet. De projekt som får lokaliseringsstöd är dock ofta inte sådana som det riskvilliga kapitalet i första hand söker sig till. Nödvändigheten av att inom de regionalpolitiskt prioriterade områdena ta till vara alla projekt som kan bedömas bli lönsamma, även de mycket riskfyllda, gör det enligt min mening motiverat att även fortsättningsvis generellt kunna lämna lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån med tillsammans upp till 70% av det totala kapitalbehovet. Erfarenheterna pekar också enligt min mening mot att det inte bara, som utredningen anser, är inom stödområde A som de säkerheter som företagen kan lämna i form av exempelvis pantbrev i fastigheter ofta har ett mycket begränsat värde. Detta kan också gälla utanför stödområdet, t. ex. i orter med ensidigt näringsliv som drabbats av strukturomvandlingen inom industrin.

Den sänkning av de högsta procentandelarna för lokaliseringsbidrag, som jag tidigare förordat, innebär också att lokaliseringslånen kan väntas komma att svara för en större andel av finansieringen i samband med investeringar i byggnader och maskiner.

Jag vill i sammanhanget erinra om att riksdagen nyligen har beslutat (prop. 1983/84: 100 s. 47, AU 23, rskr 352) att höja den högsta andelen lokaliseringslån till 70% av det godkända totala kapitalbehovet i samband med en investering.

Investeringsbidrag

Mitt förslag: Den maximala andelen investeringsbidrag i ett projekt bör sänkas till 15%.

Storleken på en investering i samband med vilken investeringsbidrag kan lämnas bör höjas till högst 9 milj. kr.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med mina.

Remissinstanserna: Remissopinionen är splittrad om förslaget att sänka den maximala andelen investeringsbidrag. En del instanser anser att investeringsbidraget bör avskaffas.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Investeringsbidrag får lämnas av länsstyrelserna utanför stödområdena i samband med investeringar som medverkar till att lösa inomregionala obalansproblem eller strukturproblem inom näringslivet och leder till ökad sysselsättning.

Investeringsbidrag får enligt gällande regler beviljas i samband med investeringar med ett högsta totalt kapitalbehov av 7 milj. kr. och det får uppgå till högst 20 % av den del av kostnaderna som avser byggnader, markanläggningar, maskiner och inventarier. I övrigt gäller för investeringsbidrag i stort sett samma regler som för lokaliseringsbidrag. I likhet med utredningen anser jag att investeringsbidraget bör behållas med i huvudsak nuvarande utformning och inriktning.

Jag har tidigare, liksom utredningen, förordat att de maximala procentsatserna för lokaliseringsbidrag skall sänkas i stödområdet. I konsekvens härmed anser jag, liksom utredningen, att den maximala procentsatsen för investeringsbidrag bör sänkas till 15 %.

När jag behandlade lokaliseringsstödet föreslog jag att beloppsgränsen för länsstyrelsernas beslutsfattande skulle höjas till investeringar med ett totalt kapitalbehov av högst 9 milj. kr. Detta bl. a. som ett uttryck för en ökad delegering och decentralisering av beslutfattandet inom regionalpolitiken. Jag finner det logiskt att fullfölja detta förslag genom att höja även storleken på en investering i samband med vilken investeringsbidrag kan lämnas till högst 9 milj. kr.

Offertstöd

Sammanfattning av mina bedömningar: Offertstödet flexibilitet bör i ökad utsträckning kunna utnyttjas för att lämna stöd med villkor om återbetalningsskyldighet eller andel i värdetillväxt.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningen anser beträffande offertstödet

- att mer av resurserna för offertstöd bör satsas på att utveckla och stödja projekt som innehåller produkt- och marknadsutveckling,
- att det är viktigt att utbildningsprojekt avseende olika personalkategorier kan ges stöd,
- att man så långt som det är möjligt bör lämna offertstöd med villkor om återbetalningsskyldighet i någon form eller med villkor om andel i värdetillväxt,
- att medel för offertstöd och lokaliseringsbidrag som beslutas på central nivå bör slås samman till en anslagspost.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser är positiva till utredningens förslag om den framtida användningen av offertstödet.

Mina bedömningar: Offertstöd får inom stödområdena lämnas till alla verksamheter som är stödberättigade utom för uppförande av industrilokaler för uthyrning och till investmentbolag. Offertstöd kan även lämnas till produktutveckling på annan ort inom landet på villkor att tillverkningen av den färdiga produkten förläggs inom något stödområde.

Offertstödet skall användas när övriga stödformer inte är tillämpliga och skall främst lämnas för framtidsinriktade åtgärder i form av exempelvis produktutveckling, marknadsföring och utbildning. De närmare villkoren för stödet utformas från fall till fall.

Användningen av offertstödet har varierat mycket under senare år. Det har genom sin flexibilitet dock alltid varit värdefullt på så sätt att angelägna projekt som inte helt har passat in inom lokaliseringstödet kunnat genomföras. Särskilt vid projekt inom den privata tjänste- och servicesektorn, där investeringarna i byggnader och maskiner ofta är små, är offertstödet lämpligt. Som jag tidigare framhållit kan denna sektor väntas få ökad betydelse för sysselsättningen i framtiden.

Den ökade betydelsen av företagets investeringar i form av exempelvis produktutveckling och marknadsföring har också kunnat fångas upp genom offertstödet i den mån bidragsmedel för investeringarna har ansetts nödvändiga. Även denna utveckling väntas fortsätta under de närmaste åren.

Utredningens förslag om stödets användning till produkt- och marknadsutveckling samt utbildning ligger väl i linje med detta.

Många av de projekt till vilka regionalpolitiskt stöd lämnas är riskfyllda. Samtidigt innehåller de ofta framtida möjligheter som kan ge god avkastning för företagen. Denna tendens förstärks av att en allt större andel av investeringarna sker i tidigare led i produktionskedjan, exempelvis i form av produktutveckling. Jag anser det angeläget att staten i lämpliga fall kan tillgodogöra sig avkastningen av lyckade projekt. Utredningens förslag om att offertstöd så långt det är möjligt bör lämnas med villkor om återbetalningsskyldighet i någon form eller med villkor om andel i värdetillväxt är väl anpassat härtill.

Jag återkommer senare till medelsfrågan.

Lån till privata regionala investmentbolag

Mitt förslag: Lån till privata regionala investmentbolag bör kunna lämnas även om de verksamheter som bolaget engagerar sig i huvudsakligen bedrivs i orter eller kommuner utanför stödområdet vilka regeringen anger tillfälligt skall kunna komma i fråga för regionalpolitiskt stöd i vissa fall.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningen har inga förslag beträffande lån till privata regionala investmentbolag.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Stöd till privata regionala investmentbolag kan lämnas av regeringen i form av lån. Lånevillkoren bestäms för varje särskilt fall. Dessa har i allmänhet varit utformade så att bolagens likviditet i inledningskedet inte skall urholkas av räntor och amorteringar. Som kompensation härför förbehåller sig staten i allmänhet andel i bolagets eventuella värdetillväxt.

Syftet med långivningen är att främja expansion av främst små och medelstora företag inom stödområdena, dels genom att öka tillgången på riskvilligt kapital, dels genom att tillföra företagen kapacitet i form av ledningskunnande.

Erfarenheterna av dessa lån är hittills goda. Jag föreslår därför att lån till privata regionala investmentbolag fortsättningsvis skall kunna lämnas även om de verksamheter som bolagen engagerar sig i huvudsakligen bedrivs i orter eller kommuner utanför stödområdet vilka regeringen anger tillfälligt skall kunna komma i fråga för regionalpolitiskt stöd.

Sysselsättningsstöd

Mitt förslag: Sysselsättningsstödet bör höjas till sammanlagt 180 000 kr. per ny årsarbetskraft i stödområde A, till 110 000 kr. i stödområde B och till 55 000 kr. i stödområde C.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningen föreslår att sysselsättningsstödet skall höjas till sammanlagt 160 000 kr. i stödområde A, till 120 000 kr. i stödområde B och till 60 000 kr. i stödområde C och att stödet skall lämnas under fem år och med lika stort belopp per år. Den föreslår dessutom att handläggningen av ärenden om sysselsättningsstöd skall överföras från länsarbetsnämnden till länsstyrelsen.

Remissinstanserna: Remissopinionen är i stort positiv till utredningens förslag om höjning av sysselsättningsstödet. Majoriteten, däribland arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), har inte heller något emot att hanteringen av stödet överförs från länsarbetsnämnden till länsstyrelsen. AMS påpekar att även ärenden rörande dispens från könskvoteringsbestämmelserna bör föras över till länsstyrelsen.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Sysselsättningsstödet är avsett att täcka allmänna inkörningskostnader i nystartad eller utvidgad verksamhet.

Sysselsättningsstöd lämnas inom samtliga stödområden till all verksamhet som är stödberättigad utom till uppförande av industrilokaler och till

investmentbolag. Till turistverksamhet och framställning av fasta bränslen lämnas sysselsättningsstöd dock endast inom stödområdena A och B.

Sysselsättningsstöd lämnas f.n. med sammanlagt 130 000 kr. per ny årsarbetskraft i stödområde A, med 80 000 kr. i stödområde B och med 40 000 kr. i stödområde C.

I likhet med utredningen anser jag det viktigt att lämna en särskild stimulans till företag som ökar sin sysselsättning och därigenom något kompensera för de inkörningskostnader detta medför. Sysselsättningsstödet bör därför behållas som stödform.

Jag delar även utredningens uppfattning att stödet bör höjas. Beloppen har varit oförändrade sedan år 1979. De av utredningen föreslagna beloppen finner jag dock bör omfördelas något mellan stödområdena med hänsyn till att utredningen i sitt förslag utgått från att nedsättningen av socialavgifterna skulle utvidgas till att omfatta hela stödområde A. Jag återkommer till frågan om nedsatta socialavgifter (avsnitt 3.4.4). Jag kommer då inte att föreslå någon utökning av området för nedsättning av avgifterna. Jag föreslår därför att sysselsättningsstödet höjs till sammanlagt 180 000 kr. i stödområde A, 110 000 kr. i stödområde B och 55 000 kr. i stödområde C. Det innebär en ökning med närmare 40%.

Jag kan däremot inte finna tillräckliga motiv för utredningens förslag att ändra stödets konstruktion på så sätt att det i alla stödområden lämnas under fem år och med lika stora belopp per år. Även här vill jag hänvisa till att mindre förändringar av gällande regler måste vara väl motiverade eftersom de kan förorsaka betydande administrativa problem och förvirring gentemot näringslivet.

Jag föreslår därför att sysselsättningsstöd från och med kalenderåret 1985 lämnas med följande belopp per ny årsarbetskraft i de olika stödområdena.

	Stödområde A	Stödområde B	Stödområde C
Förstaårsstöd	40 000 kr.	30 000 kr.	25 000 kr.
Fortsatt stöd för			
andra året	35 000	25 000	20 000
tredje året	30 000	25 000	10 000
fjärde året	25 000	20 000	—
femte året	20 000	10 000	—
sjätte året	20 000	—	—
sjunde året	10 000	—	—
Sammanlagt	180 000 kr.	110 000 kr.	55 000 kr.

Handläggningen av ärenden om sysselsättningsstöd på regional nivå handhas av länsarbetsnämnden, medan statens industriverk är central myndighet. Utredningen anser att denna ordning principiellt sett inte är bra. Jag kan instämma med utredningen i att det finns problem i det att länsarbetsnämnderna på detta sätt kommer att styras av två myndigheter.

De ärenden om sysselsättningsstöd som avgörs av länsarbetsnämnderna är emellertid av generell karaktär så till vida att ingen prövning av företagets ekonomiska förutsättningsar sker. Sambandet med hanteringen av övriga regionalpolitiska stödärenden är bl. a. därför begränsad. Länsarbetsnämnderna har en naturlig kontakt med företagen i dessa frågor, besitter den nödvändiga kompetensen och har en organisation lämpad att utföra uppgifterna. Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet har jag bl. a. därför funnit att det nuvarande systemet i stort fungerar väl och föreslår ingen förändring beträffande hanteringen av sysselsättningsstöd på regional nivå. Detta innebär också att länsarbetsnämnderna även framtida bör ha kvar sina uppgifter inom de övriga regionalpolitiska stöden.

I detta sammanhang vill jag också erinra om det flyttningsstöd som kan lämnas till arbetstagare med kvalificerad yrkesutbildning som får anställning vid nyetablerat eller utvidgat företag som bedriver stödberättigad verksamhet inom stödområdet. Stödet utgörs bl. a. av starthjälp enligt regler i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 369). Starthjälpen höjdes den 1 juli 1984 till 9 000 kr. för ensamstående och till 20 000 kr. för flerpersoners-hushåll vid flyttning till stödområdet.

3.4.4 Nedsättning av företagens socialavgifter

Sammanfattning av mina bedömningar: Nuvarande system med nedsättning av företagens socialavgifter bör bibehållas oförändrat både vad gäller geografisk och branschmässig omfattning.

Utredningsförslag: Regionalpolitiska utredningen föreslår att nedsättningen av socialavgifter utvidgas också till övriga delar av stödområde A, men i övrigt inga ändringar i systemet. Glesbygdsdelegationen anser det angeläget att olika finansieringsvägar undersöks både för en geografisk utvidgning till hela stödområde A och för en branschmässig utökning till alla näringsgrenar utom den offentliga sektorn. Delegationen anser vidare att möjligheten bör övervägas att i Norrlands inland befria familjeföretag från arbetsgivaravgift för den första som anställs i företaget och eventuellt också reducera avgifterna för de nästkommande två anställda.

Remissinstanserna: Remissopinionen är splittrad om utredningarnas förslag. Många remissinstanser, bl. a. LO, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet, Svenska kommunförbundet, Bankföreningen, Landstingsförbundet samt flera länsstyrelser, utvecklingsfonder och kommuner, tillstyrker en *geografisk utvidgning* till övriga delar av stödområde A. Några vill gå längre och förordar en viss nedsättning av socialavgifterna även i stödområdena B och C. Många remissinstanser, bl. a. riksrevisionsverket (RRV), riksskatteverket (RSV), SIND, TCO och flera länsstyrelser, avstyrker dock en geografisk utvidgning. En utökning av kretsen berörda företag och lokala

skattemyndigheter skulle enligt RSV kunna leda till allvarliga störningar i det nya uppbördssystem som införts från den 1 januari 1985. SIND vill inte utesluta en eventuell framtida utvidgning, men avstyrker en sådan i avvaktan på ett bättre genomarbetat beslutsunderlag. Även RRV anser att ett bättre underlag måste finnas före ett eventuellt beslut om utvidgning. AMS anser att andra utformningar av avgiftsnedsättningen kan övervägas, vilka är mer selektivt inriktade och ger lägre statsfinansiella kostnader. Även TCO anser att andra former bör väljas för eventuella kostnadsänkningar i norrlandslänen t. ex. lägre teletaxor eller bensin- och energiskatter.

Remissynpunkterna går också isär beträffande frågan om en *branschmässig utvidgning* av systemet. Några remissinstanser – bl. a. lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen och LRF – anser att även jord- och skogsbruket bör omfattas av avgiftsnedsättningen, medan ytterligare några vill att den skall gälla all privat verksamhet. Många remissinstanser redovisar endast synpunkter vad gäller den geografiska omfattningen av systemet med sänkta socialavgifter. Flertalet av de som avstyrker en geografisk utvidgning synes av formuleringarna att döma också vara negativa till en utökning till fler branscher och näringsgrenar. RSV tillstyrker dock en branschmässig utvidgning om maskinell kontroll blir möjlig.

De av glesbygdsdelegationen framförda förslagen om befrielse för familjeföretag i Norrlands inland från arbetsgivaravgift för den först anställda och reduktion av avgiften för de nästkommande två anställda får stöd av Hushållningssällskapens förbund, SHIO/Familjeföretagen samt några kommuner. RSV, SIND och TCO avstyrker förslagen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller vikten av att preciseringar nu görs om att avgiftssänkningen kommer att gälla en längre tidsperiod, t. ex. minst återstoden av decenniet. Även SIND betonar att spelreglerna måste vara fasta och långsiktiga så att företagen i sin planering kan utgå ifrån att sänkningen står fast under en längre period.

Mina bedömningar: Den regionalpolitiskt motiverade nedsättning av företagens socialavgifter som riksdagen beslutade om år 1983 (prop. 1982/83: 120, AU 24, rskr 305 och prop. 1983/84: 38, AU 9, rskr 102) gäller företag i Norrbottens län inom verksamhetsområdena gruvverksamhet, industri, partihandel med produktionsvaror, uppdragsverksamhet samt hotell-, pensionats- och campingverksamhet. Remissinstanserna är som jag redovisat mycket splittrade i fråga om en eventuell utvidgning av systemet med sänkta socialavgifter. För egen del anser jag att skälen emot en utvidgning överväger både i fråga om geografisk och branschmässig utvidgning.

Jag börjar med frågan om en geografisk utökning av området för en avgiftsnedsättning. Ett viktigt skäl mot en utökning är att nedsättningen av socialavgifterna i Norrbottens län ingår som en del i de extraordinära insatserna som nu görs i detta län för att höja konkurrenskraften i näringsli-

vet. En utvidgning till ytterligare områden skulle delvis förta kraften i den satsning på länet som beslutades av riksdagen våren 1983.

Mot en utvidgning talar också att den nu gällande nedsättningen i Norrbottens län fungerat så kort tid. Den har i sin nuvarande utformning inte varit i kraft mer än drygt ett år. Det är alldeles för tidigt att dra några slutsatser om lämpligheten av att i ökad utsträckning använda differentierade arbetsgivaravgifter som ett medel i regionalpolitiken. Utvärderingar har på regeringens uppdrag påbörjats och de första resultaten från dessa beräknas föreligga i början av år 1986.

Ett ytterligare skäl för att nu inte göra någon geografisk utvidgning är behovet av stabilitet och långsiktighet i systemet. Detta måste ligga fast över en längre tid för att företagen skall kunna väga in avgiftsnedsättningen i sin planering och i sina kalkyler. Företagen måste kunna utgå ifrån att de konkurrensfördelar som nedsättningen innebär gentemot andra regioner kommer att bestå under en längre tid. En ändring redan nu skulle sannolikt minska tilltron till systemet på denna punkt.

Mot bakgrund av vad jag här anfört anser jag sålunda att nedsättningen av socialavgifterna inte bör omfatta något ytterligare område utöver Norrbottens län. Jag är medveten om de stora problem som råder även i andra delar av Norrland och då främst i Västerbottens inland och i delar av Jämtlands län. Problemen i dessa områden får dock enligt min mening hanteras med intensifierade åtgärder med andra regionalpolitiska medel. De utökade resurser som jag föreslår till regionalpolitiska utvecklingsinsatser på regional nivå skapar utrymme för förstärkta insatser bl. a. i dessa regioner. Jag har också föreslagit (avsnitt 3.4.3) en kraftig höjning av sysselsättningsstödet i stödområdena.

De skäl som jag nyss redovisat mot en geografisk utvidgning av avgiftsnedsättningen kan till vissa delar också användas som motiv mot en branschmässig utökning av systemet. Den korta tid som förflutit sedan det nuvarande systemet infördes gör att det inte heller här finns någon erfarenhetsgrund om effekter m. m. att basera ett beslut på.

Det enligt min mening viktigaste argumentet mot en utvidgning till fler branscher och näringar är dock de höga kostnader en sådan vidgning av systemet skulle föra med sig. En utvidgning till alla näringsgrenar utom den offentliga sektorn skulle i stort innebära en fördubbling av kostnaderna från ca 350 till ca 700 milj. kr. per år. I ett budgetläge som kräver hårdhänta prioriteringar vore det, enligt min mening, fel att göra en sådan branschmässig utvidgning, då detta skulle resa krav på neddragningar på andra punkter inom det regionalpolitiska stödet. Som jag tidigare framhållit bör det övriga regionalpolitiska stödet utgöra stommen i den regionalpolitiska medelsarsenalen också i framtiden. Därmed saknas utrymme för en utökning av avgiftsnedsättningen till andra branscher och näringar. Vidare anser jag det allmänt sett lämpligt att den regionalpolitiskt motiverade avgiftsnedsättningen inriktas mot samma näringsgrenar som omfattas av

det regionalpolitiska stödet i övrigt. Jag finner mot denna bakgrund den nuvarande branschmässiga avgränsningen väl avvägd och anser därför att den bör behållas oförändrad.

Enligt vad jag erfarit har administrationen av avgiftsnedsättningen hitintills fungerat utan större problem. I några fall har dock uppkommit problem som hänger samman med klassificeringen av företagens näringsgrenstillhörighet. Denna klassificering görs med utgångspunkt från företagets huvudsakliga verksamhet. Detta kan i vissa fall leda till en olycklig konkurrenspåverkan mellan företag, beroende på att en del företag inom sig bedriver olika typer av verksamhet. Ett företag där en del av verksamheten från branschsynpunkt skulle vara berättigad till avgiftsnedsättning, men den huvudsakliga verksamheten inte är det, erhåller ingen avgiftsnedsättning. Motsvarande verksamhet får nedsättning av socialavgiften i ett annat företag där den huvudsakliga verksamheten ingår bland de näringar som är berättigade till avgiftsnedsättning. Detta kan skapa problem, särskilt mellan företag som konkurrerar på en lokal marknad. För att undvika en önskad konkurrenspåverkan av detta slag anser jag att företag, vars huvudsakliga verksamhet ligger utanför de näringsgrenar som omfattas av systemet, i vissa fall och efter särskild prövning bör kunna få nedsättning för den del av verksamheten som kan hänföras till någon av de nedsättningsberättigade näringsgrenarna. Nedsättning bör medges i de fall där konkurrenspåverkan kan bedömas vara av mer betydande omfattning och där den nedsättningsberättigade verksamheten är möjlig att avgränsa från företagets verksamhet i övrigt.

När det slutligen gäller glesbygdsdelegationens förslag om avgiftsbefrielse/avgiftsreduktion för de första 1–3 anställda i familjeföretag i Norrlands inland anser jag att andra stödformer – sysselsättningsstöd, lokaliseringsstöd och glesbygdssstöd – redan ger betydande subvention till företag som expanderar och nyanställer personal. Härtill kommer vad jag tidigare anfört om den korta tid som det nuvarande systemet med avgiftsnedsättning varit i kraft och att det därför är för tidigt att dra några slutsatser om lämpligheten av att i ökad utsträckning använda det som ett regionalpolitiskt medel. Jag är mot denna bakgrund inte beredd att biträda delegationens förslag.

3.4.5 Stiftelsen Industricentra

Sammanfattning av mina bedömningar: Verksamheten vid statliga industricentra bör i större utsträckning än f.n. inriktas mot att skapa en god företagsmiljö med tillgång till allsidig service för hyresföretagen.

Eftersom stiftelsen har en stor andel tomma lokaler bör inga nya industricentra byggas.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningen anser det angeläget att nu konsolidera Stiftelsen Industricentras verksamhet och att som ett

led häri hyresintäkterna bör ökas. Endast sådana kompletterande nybyggnationer som kan hyras ut omedelbart bör genomföras. Högst 10% av lokalytan bör vara outhyrd. Sedan konsolideringsåtgärderna avslutats kan ställning tas till eventuella utbyggnader av stiftelsens verksamhet.

Remissinstanserna: Stiftelsen Industricentra betonar att verksamheten som regionalpolitiskt medel är långsiktig. Stiftelsen bedömer det som möjligt att genomföra den föreslagna konsolideringen med sikte på en senarelagd utveckling av verksamheten. Förutsättningar härför är att ägaren visar fortsatt tilltro och med all kraft stöder verksamheten samt att finansieringen av investeringarna ordnas så att verksamheten kan hävda sig i konkurrens med annat lokalutbud.

De flesta andra instanser som yttrat sig, däribland ett flertal kommuner med industricentraanläggningar, anser att konsolideringsalternativet är *alltför restriktivt och att en fortsatt offensiv satsning bör göras*. SAF, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet anser dock att stiftelsen bör avvecklas.

Mina bedömningar: Stiftelsen Industricentra har till ändamål att genom uppförande av industrilokaler för uthyrning stödja regionalpolitiskt högt prioriterade regioner *dels* genom att styra ny industrisysselsättning till strategiskt viktiga orter i dessa områden, *dels* genom att skapa en god industriell miljö i de industricenteranläggningar som byggs upp.

För att nå dessa mål har stiftelsen i uppgift att planera, uppföra, äga och förvalta industricenteranläggningar, rekrytera hyresgäster till dessa samt i övrigt skapa goda förutsättningar för verksamheten i anläggningarna. Anläggningarna skall enligt de mål som riksdagen ställt upp dimensioneras för ca 300 arbetsplatser. Utbyggnaden skall dock ske etappvis.

Riksdagen beslutar om i vilka orter industricenteranläggningar skall byggas. Det ankommer sedan på regeringen att, efter framställning av stiftelsen, besluta när byggen skall påbörjas och i samband därmed besluta om medel för projekten. Om behov av extraordinära insatser för att täcka merkostnaden för uppförande eller drift uppstår bör förslag till åtgärder dock föreläggas riksdagen.

Stiftelsens verksamhet skall drivas utan vinstsyfte. Hyran i industricenteranläggningarna skall ligga på en nivå som motsvarar de kostnader som företagen kan räkna med om de bygger egna lokaler med regionalpolitiskt stöd. Finansieringen av anläggningarna har därför i princip skett med maximalt lokaliseringstöd samt kapitaltillskott till stiftelsen. Stiftelsens kostnader för driften av anläggningarna skall täckas av hyrorna. Regionalpolitiskt motiverade kostnader för stiftelsens verksamhet i form av exempelvis kostnader för att rekrytera hyresgäster, för tomma lokaler och för hyresförluster kan dock täckas av statsbidrag. För budgetåret 1984/85 har stiftelsen beviljats sammanlagt 4,2 milj. kr. för dessa ändamål.

Stiftelsens lokaler skall hyras ut till företag som ökar sysselsättningen på orten och som driver verksamheter som är berättigade till regionalpolitiskt stöd. I undantagsfall får dock lokaler hyras ut till serviceföretag som inte är stödberättigade om de bidrar till utbudet av industriservice i vid mening inom anläggningarna.

Industricenteranläggningar finns uppförda på åtta orter. Orterna (inom parentes anges det år när anläggningarna påbörjats), uppförd lokalyta, uthyrd yta, antal hyresgäster samt antal sysselsatta hos dessa framgår av följande sammanställning som avser situationen i december 1984.

Ort	Uppförd lokalyta m ²	Uthyrd yta		Antal hyresgäster	Antal sysselsatta
		m ²	%		
Lycksele (1973)	14 440	11 400	79	11	152
Strömsund (1973)	25 530	20 190	79	8	85
Ljusdal (1976)	14 940	13 740	92	7	126
Haparanda (1978)	15 860	9 970	63	6	73 ¹
Vilhelmina (1980)	6 750	3 430	51	23	63
Ånge (1980)	6 310	2 680	42	4	23
Gällivare (1982)	4 730	970	21	2	15
Sveg (1982)	3 710	140	4	1	4
	92 270	62 520	68	62	541

¹ Dessutom 90 AMU-elever.

Från verksamhetens start har investerats sammanlagt ca 350 milj. kr. i anläggningarna. Härav har 217 milj. kr. finansierats med lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, 35 milj. kr. med lokaliseringslån/annuitetslån och 98 milj. kr. genom kapitaltillskott till stiftelsen. Sedan den 1 juli 1982 gäller att 10% av investeringskostnaderna skall finansieras på den öppna kreditmarknaden.

Stiftelsen har ett kansli i Skellefteå med nio anställda. För de delar av dess verksamhet som inte täcks av hyror får stiftelsen ett årligt statsbidrag. Detta uppgår budgetåret 1984/85 till 3,6 milj. kr.

Betydelsen av en kreativ företagsmiljö kan enligt min bedömning väntas bli allt större för att driva framgångsrik industriell verksamhet under kommande år. Ökade krav på avancerad teknik inom industrin, ett på grund härav ökat behov av kvalificerad utbildning av företagsledare och anställda, ett ökat behov av närhet och kontakt med marknaden m. m. hör till de behov som finns för företagsutveckling. Det finns således risk för att det blir svårare än i dag att bedriva industriell produktion på mycket små orter.

När stiftelsen inledde sin verksamhet år 1973 kunde företag med erbjudande om lokaler till låg hyra relativt lätt lockas att etablera sig i de nya industricentraorterna.

Den sedan dess under lång tid låga investeringsbenägenheten i svensk industri har dock negativt påverkat viljan till nya satsningar och etablering bl. a. i industricentraorterna. De senaste årens förbättringar i detta avseende har inte nämnvärt ändrat förutsättningarna på dessa orter.

Samtidigt har utbudet av hyreslokaler för företag ökat över hela landet, inte minst på grund av att kommunerna i ökad omfattning uppför industrilokaler för uthyrning på för företagen fördelaktiga villkor. Inom det regionalpolitiska stödområdet har även skett en utbyggnad av hyreslokaler med statligt stöd. Denna utveckling har medfört att stiftelsens uppgift blivit svårare och dess möjligheter att nå nu gällande mål för verksamheten med tillgängliga medel försämrats.

Samtidigt kvarstår angelägenheten från regionalpolitisk synpunkt att skapa ökad sysselsättning på dessa strategiska orter inom stödområdena. Industricenteranläggningarna utgör härvid utposter i industrifattiga regioner med mestadels stor utflyttning och arbetslöshet.

Jag anser därför att verksamheten skall fortsätta som en statlig regionalpolitisk satsning, att nuvarande riktlinjer för finansiering av stiftelsens investeringar och administration i huvudsak skall ligga fast, att verksamheten i större utsträckning än f.n. skall inriktas mot att skapa en god företagsmiljö, att i huvudsak befintliga resurser skall utnyttjas för att fortsätta verksamheten, att en ökad uthyrningsgrad skall eftersträvas samt att inga industricentra f.n. skall byggas på nya orter.

Jag vill nu peka på några åtgärder som enligt min mening väsentligt bör underlätta för stiftelsen att utveckla sin verksamhet på de orter där man har industricenteranläggningar.

Med hänsyn till den stora andelen tomma lokaler bör stiftelsen inte bygga nya lokaler eller expandera nuvarande förrän man med större säkerhet än hittills kan få dem uthyrda.

För att underlätta stiftelsens rekrytering av hyresgäster bör i fortsättningen inte samma krav ställas på att dessa skall öka sysselsättningen på orten. Även på orten befintliga företag som av andra orsaker behöver nya lokaler eller kan förbättra den industriella miljön i centrat bör kunna hyra lokaler av stiftelsen.

Liksom hittills bör alla typer av serviceföretag som kan bedömas vara av värde för att skapa en god industrimiljö kunna inrymmas i anläggningarna. Målet att skapa en god industrimiljö har ännu inte uppfyllts på någon ort. Endast vid en av anläggningarna har försök gjorts att systematiskt realisera detta genom att hyra ut lokaler till hyresgäster inom servicesektorn, såsom bokföringsbyrå, revisionsfirma, advokatverksamhet, spedition, konstruktionsbyrå etc. Stiftelsen bör eftersträva att skapa denna typ av industrimiljö på flera orter.

I än högre grad än tidigare ser jag det som nödvändigt för stiftelsen att samarbeta med och stötta av andra organ.

Framför allt är det viktigt med ett intimt samarbete med de kommuner där stiftelsen har anläggningar. Redan nu samarbetar stiftelsen med kommunerna på olika sätt. Hittillsvarande erfarenheter är att kommunen, inom ramen för den kommunala kompetensen i näringslivsfrågor måste stödja stiftelsens verksamhet för att den skall bli framgångsrik.

Ett nära samarbete med länsstyrelsen och utvecklingsfonden i de län där industricenteranläggningar finns ser jag också som mycket angeläget.

I samband med etablering av företag i de områden där industricenteranläggningarna finns är det ofta aktuellt att bevilja regionalpolitiskt stöd. Det är mestadels länsstyrelsen som beslutar om sådant. Det bör vara angeläget för länsstyrelserna att härvid beakta den resurs som industricentras lokaler utgör. Företag som inte har möjlighet att bygga egna lokaler kan härigenom påverkas att etablera sig i industricentra.

Hyresgästerna hos stiftelsen är ofta nystartade företag eller expanderande sådana med alla problem det innebär. Jag har tidigare föreslagit att länsstyrelserna över länsanslaget skall tilldelas resurser för företagsutveckling och att länsstyrelserna normalt bör anlita utvecklingsfonderna för bl. a. stimulering av företagandet, produktutvecklings-, marknadsförings- och företagserviceinsatser. Det bör därvid finnas möjlighet för utvecklingsfonden att underlätta verksamheten även för stiftelsens hyresgäster. Jag har här även föreslagit att länsstyrelserna skall kunna tillföra utvecklingsfonderna medel för att åstadkomma en lokal företagservice i de regionalpolitiskt högst prioriterade områdena. Möjligheterna att förmedla sådan service till företag i orter med industricentra bör undersökas.

Statens industriverk bör ha möjlighet att kombinera sina kunskaper om och kontakter med den svenska industrin samt sina resurser för branschmässiga och småföretagsinriktade insatser med regionalpolitiska insatser för att uppnå effekter på industricentraorterna. Verket bör t. ex. kunna påverka företag att söka sig till dessa orter samt inom ramen för sin projektverksamhet initiera och stödja insatser för att främja utvecklingen av de företag som redan finns i industricentra.

3.4.6 Lokaliseringssamråd

Sammanfattning av mina bedömningar: Systemet med lokaliseringssamråd med industriföretagen skall bli föremål för en översyn.

Utredningsförslag. Den regionalpolitiska utredningen föreslår att lokaliseringssamrådet bör utvecklas på så sätt att det koncentreras till ett mindre antal företag för att göra det möjligt att föra mer djupgående diskussioner om möjligheterna att förlägga viss expansion till de regionalpolitiskt prioriterade landsdelarna.

Remissinstanserna: Det fåtal instanser som yttrat sig stöder förslaget att lokaliseringssamrådet bör utvecklas. Ett undantag är dock länsstyrelsen i Stockholms län som motsätter sig att samrådet används för att styra den privata tjänstesektorn bort från Stockholmsregionen.

Mina bedömningar: Regeringen och industriföretagens organisationer – Sveriges industriförbund, Kooperativa Förbundet och Lantbrukarnas

Riksförbund – överenskom under åren 1976 och 1977 om att skapa ett särskilt lokaliseringssamråd mellan regeringen och de större industriföretagen. Motivet var att skapa en informell kontaktkanal direkt mellan regeringen och de stora industrikoncernernas företagsledning för utbyte av information om regional- och sysselsättningspolitiska frågor. En särskild delegation inom industridepartementet svarar för kontakterna med dessa samrådsföretag.

Riksdagen beslöt senare att systemet med lokaliseringssamråd skulle utvidgas till den privata service- och tjänstesektorn (AU 1978/79: 23, rskr 435). Detta samråd bedrivs numera av statens industriverk och bör även fortsättningsvis bedrivas i samma former som f. n.

Samrådet med industriföretagen omfattar i dagsläget ca 170 företag/koncerner som vardera har mer än 500 anställda. De i samråd ingående företagen omfattar ca hälften av industrissysselsättningen i Sverige.

En redovisning av erfarenheterna av systemet med lokaliseringssamråd lämnades i den regionalpolitiska propositionen 1982 (prop. 1981/82: 113 s. 137–140). När överenskommelsen om samrådet träffades antog man allmänt att industrins produktion, sysselsättning och investeringar skulle fortsätta att öka kontinuerligt. Avsikten var att nyetableringar och expansionsinvesteringar genom lokaliseringssamrådet och med hjälp av regionalpolitiskt stöd så långt möjligt skulle styras till sysselsättningssvaga regioner.

Industrins utveckling under senare delen av 1970- och början av 1980-talet blev emellertid mindre gynnsam. Industriproduktionen sjönk från år 1975 till år 1982. Antalet industrissysselsatta sjönk från 1 049 000 år 1975 till 887 000 år 1983. Industrins anläggningsinvesteringar har sjunkit mycket kraftigt under motsvarande period.

Detta har givetvis gett sämre förutsättningar att uppnå lokaliseringssamrådets ursprungliga syfte. Samrådet har därför i regionalpolitiskt hänseende främst kommit att avse frågor med anknytning till investeringar vid befintliga arbetsställen, omlokaliseringar och företagsrekonstruktioner. Antalet fall av rena nyetableringar eller filialutläggningar i gruppen av samrådsföretag har under årens lopp varit mycket ringa. I praktiken har också det regelbundna samrådet kommit att koncentreras till ett urval av de företag som berörs av överenskommelsen.

Under år 1984 skedde en ökning av antalet anställda inom industrin. I de större industriföretagen kan konstateras att ökningen av antalet anställda i huvudsak skedde i befintliga anläggningar. En eventuell fortsatt uppgång av sysselsättningen inom de större företagen kommer främst att tillföra arbetstillfällen till företagens redan existerande produktionsenheter.

Investeringar inom nya produktområden förväntas också ske i anslutning till befintliga arbetsställen. För detta talar såväl effektivitetsskäl som företagets strävan att långsiktigt trygga sysselsättningen på orter där de redan är etablerade.

Det är därför inte rimligt, trots en allmänt sett gynnsammare utveckling inom industrin, att förvänta sig några mera betydande nyetableringar eller omlokaliseringar bland de företag vilka är föremål för samråd.

Samrådet har också inneburit att överläggningarna med företagen gällt ett vidare industripolitiskt och branschorienterat perspektiv. Genom att få tillgång till initierad och aktuell information om utvecklingen i de större industriföretagen har regeringens kännedom om sådana aktuella förhållanden inom industrisektorn som kan vara av betydelse vid utformningen av industripolitiken förbättrats.

Med hänsyn till att förutsättningarna för verksamheten med lokaliseringsråd med industriföretagen har förändrats avsevärt sedan den påbörjades samt att inriktningen successivt förändrats anser jag det befogat att göra en översyn av systemet med lokaliseringsråd. Jag kommer i det sammanhanget också att överväga frågan om att koncentrera samrådsverksamheten med industriföretagen till ett mer begränsat antal företag.

3.5 Insatser i glesbygd

3.5.1 Allmän inriktning

Sammanfattning av mina bedömningar: Glesbygdsinsatserna, som utgör en betydelsefull del i den samlade regionalpolitiken, bör inriktas på att ta till vara glesbygdens resurser och utvecklingsmöjligheter. Mot bakgrund av de betydande sysselsättnings- och serviceeffekter som uppnåtts genom hittills gjorda insatser, bör insatserna intensifieras med förstärkt inriktning på offensiva och utvecklingsinriktade åtgärder.

Utredningsförslag: Glesbygdsdelegationen förordar en fortsatt offensiv och utvecklingsinriktad politik för glesbygden och anser att denna skall bygga på en mobilisering av glesbygdens resurser.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är genomgående positivt inställda till den angivna inriktningen på glesbygdsinsatserna.

Mina bedömningar: Regionalpolitiken måste i fortsättningen än mer inriktas på att ta till vara och utveckla olika regioners egna resurser. Särskilda insatser i glesbygd för att bättre ta till vara glesbygdens egna möjligheter och resurser, för att öka vidareförädlingen av råvaror, för att öka samverkan mellan verksamheter och sektorer samt en satsning på ny och småskalig teknik blir då exempel på viktiga inslag i en sådan politik. Insatserna bör vara offensiva och utvecklingsinriktade och i hög grad bygga på en mobilisering av glesbygdens resurser så att förutsättningar skapas för sysselsättning och boende i glesbygd. Detta utgör en del av den allmänna politikens inriktning på att skapa full sysselsättning i landet genom utnyttjande av alla produktionsresurser. Jag kommer senare att föreslå en uppräknig av det

anslag som länsstyrelserna disponerar för regionala utvecklingsinsatser. Härigenom skapas ökat utrymme för glesbygdsinsatser.

När det gäller insatser i glesbygd, så måste först konstateras att glesbygd inte är något entydigt begrepp. Det föreligger också stora skillnader mellan glesbygdsområdena i olika delar av landet vad gäller tillgång på service och sysselsättning. Det finns områden som ligger relativt nära större orter, men som i statistiska sammanhang betecknas som glesbygd. Dessa områden kan inte anses ha glesbygdsproblem, vilket däremot mindre tätorter på långt avstånd från större tätorter ofta kan ha. Den mest utpräglade glesbygden, som kännetecknas av långa avstånd till större orters sysselsättnings-tillfällen och service, finns i första hand i de sju skogslänen. Det finns emellertid glesbygdsområden även i andra delar av landet och då särskilt i skärgårdsområdena, i Småland, på Gotland och i norra delen av Älvsborgs län.

För att få en uppfattning om hur många människor som bor i utpräglad glesbygd gjordes inom industridepartementet år 1981 en geografisk avgränsning av glesbygdsområden där hänsyn togs till bl. a. pendlingsavstånd till större tätorter. I dessa områden inkluderades även mindre tätorter som låg långt från större tätorter. På så sätt erhöles i grova drag sådana områden som förordningen (1979: 638) om statligt stöd till glesbygd tar sikte på, dvs. stora sammanhängande områden med gles bebyggelse och långa avstånd till sysselsättning och service samt skärgårdar och andra liknande områden. Den närmare avgränsningen av de områden inom vilka glesbygdsstöd kan lämnas har emellertid uppdragits åt länsstyrelserna att genomföra. Jag återkommer (avsnitt 3.5.2) till dessa avgränsningar.

Inom de av industridepartementet avgränsade glesbygdsområdena bodde 572 000 invånare år 1980. Av dessa bodde ca 200 000 personer i glesbygdsområden som låg utanför skogslänen. Under en 15-årsperiod hade befolkningen i de avgränsade glesbygdsområdena minskat med ca 130 000 personer, varav över 100 000 i skogslänens glesbygd. Minskningstakten var dock avtagande. Således var minskningen under 1970-talets andra hälft endast 2% jämfört med 12% under 1960-talets andra hälft. Flera förklaringar finns till denna dämpning av befolkningsminskningen i glesbygd, bl. a. minskad flyttningsbenägenhet i kombination med minskad efterfrågan på arbetskraft i landets befolkningscentra. Dessutom hade antalet tänkbara utflyttande personer redan reducerats i flera av de tidigare utflyttningsområdena. Vidare lyckades fler personer få arbete på hemorten, bl. a. genom regionalpolitiska insatser, eller genom att pendla till tätorter där arbetstillfällena inom offentlig sektor ökade. Utvecklingsproblem av strukturell och långsiktig karaktär kvarstår dock i glesbygden. Bl. a. är den skeva åldersstrukturen ett problem, som hotar att leda till fortsatt befolkningsminskning.

Det föreligger ett ömsesidigt beroendeförhållande mellan glesbygdsområdena och tätorterna. Flera naturresurser, som t. ex. skogen, tas till vara i

glesbygden och ger viktiga sysselsättningstillfällen. En viss vidareförädling sker lokalt, men huvuddelen utgör råvaror i större tätorters förädlingsindustrier. Glesbygdens resurser är alltså betydelsefulla inte bara för glesbygden utan även i ett nationellt perspektiv. Pendling från glesbygd till tätorter förekommer trots de många gånger långa avstånden. Vidare kan konstateras att utvecklingen i glesbygden i hög grad är beroende av den allmänna ekonomiska utvecklingen, av olika samhällliga beslut eller av beslut inom näringslivet. För att upprätthålla en rimlig service- och sysselsättningsnivå även i glesbygdsområdena har samhällets transfereringar dit varit omfattande i form av t. ex. skatteutjämningsbidrag, arbetsmarknads- och regionalpolitiska medel. Även stödet till jordbruket i norra Sverige är av stor betydelse för glesbygden i de områden där det lämnas.

Beroendeförhållandena gör att förändringar inom olika samhällssektorer på ett avgörande sätt påverkar glesbygdens utvecklingsmöjligheter. Många av glesbygdsdelegationens förslag avser också hur sektorerna skall kunna påverkas att verka i en för glesbygden positiv riktning. Detta ligger i linje med den inriktning av regionalpolitiken som jag behandlat tidigare i denna proposition. Jag har därmed i det föregående redan behandlat flera av delegationens förslag. I det följande tar jag därför endast upp vissa frågor kring glesbygdsstödet samt vissa av delegationens övriga förslag och synpunkter.

I den utvärdering av glesbygdsstödet, som gjorts på uppdrag av industridepartementet (bilaga 1.3), påvisas betydande sysselsättnings- och serviceeffekter av hittills gjorda insatser. Glesbygdsdelegationen och remissinstanserna är också av den uppfattningen att glesbygdspolitikerna i huvudsak fungerar väl. Glesbygdsinsatserna bör mot denna bakgrund intensifieras med den inriktning jag här angivit.

3.5.2 Glesbygdsstödet

Allmänna bestämmelser

Sammanfattning av mina bedömningar: De nuvarande bestämmelserna anses allmänt fungera väl och medge stor flexibilitet i tillämpningen. Endast mindre förändringar är därför erforderliga för att nå den intensifiering och tyngdpunktsmarkering som jag förordat. Jag avser senare att för regeringen redovisa vissa förslag till förenklingar av bestämmelserna.

Utredningsförslag: Glesbygdsdelegationen anser att en ny struktur behövs i förordningen innebärande att två stödformer, stöd till företag och stöd till kommunala glesbygdsinsatser, skulle ersätta nuvarande fem stödformer. Stödet till kommunerna föreslås utökat till att omfatta även projektmedel för konsultinsatser m. m., medan butiksstöd, stöd till godstransporter och hemarbete skulle ingå i företagsstödet.

Delegationen föreslår också att möjligheten vidgas att lämna glesbygds-

stöd även om annat statligt stöd kan lämnas för samma ändamål. Glesbygdssstödet skulle mycket väl kunna utgöra "basstödet" för små investeringar i glesbygden. Den begränsning som bör gälla är att olika statliga stöd inte får kombineras så att högre subventionsgrad än vad som är tillåtet erhålls för en specifik investering.

Kraven på att en investering skall bedömas få tillfredsställande lönsamhet i strikt företagsekonomisk mening, och att företaget skall ha möjlighet att bestå under en längre tid, anser delegationen inte alltid är tillämpliga i glesbygden, t. ex. vid investering i ett kombinationsföretag, och föreslår att hänsyn tas till detta i förordningen.

Den uppläggningsavgift om f.n. 200 kr. per lån som uttas från låntagaren föreslås slopad liksom den årliga avgiften om 1% av utestående kreditgarantibelopp som bankerna skall erlägga.

Begreppet glesbygd finns definierat i 1 § förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd, varför delegationen föreslår att den allmänt hållna 4 § kan utgå. Länsstyrelserna bör svara för preciseringen av glesbygdsområden. Länsstyrelsernas samrådsskyldighet i en del stödärenden med vissa myndigheter och organ föreslås slopad.

Remissinstanserna: De flesta instanserna har ställt sig bakom delegationens förslag. Att ändra bestämmelserna vad gäller krav på lönsamhet m. m. har dock inte fått något mer allmänt stöd. I fråga om ny struktur i förordningen så önskas förenklingar, men meningarna är delade om behovet av en ny struktur och formerna för en sådan.

Mina bedömningar: Glesbygdssstöd kan lämnas till investeringar vid företag, till kommersiell service, intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS), samhällelig service och hemarbete. I storleksordningen 130 milj. kr. per år har under de senaste två åren lämnats i glesbygdssstöd.

Glesbygdsdelegationen har i sin rapport framhållit att glesbygdssstödet blivit det effektiva instrumentet för utvecklingen i glesbygden som statsmakterna avsett. Delegationen anser därför inte att det finns anledning att göra genomgripande förändringar av stödets inriktning och hantering.

För egen del anser jag inte heller att det finns anledning till omfattande förändringar. De nuvarande bestämmelserna – som återfinns i förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd – anses allmänt fungera väl och medge stor flexibilitet i tillämpningen. Jag finner därför inga vägande motiv för att genomföra en ny struktur i förordningen så som delegationen föreslagit. Dessutom finns en principiell invändning mot förslaget. Stödet till kommersiell service har inte samma stödbestämmelser och syfte som stödet till investeringar i företag. Stödet till kommersiell service, som infördes för över tio år sedan, har som primärt syfte att trygga glesbygdsbornas dagligvaruförsörjning. Det är således konsumenternas intressen som i första hand skall tillvaratas och inte företagets även om detta blir

mottagare av stödet. I stället för en ny struktur i förordningen, så förordar jag en allmän översyn och förenkling. Jag avser senare, att för regeringen redovisa vissa förslag till förenklingar av nyss nämnda förordning.

Beträffande förslaget att särskilda projektmedel till kommunerna skall ingå som en del av stödet till kommunala glesbygdsinsatser, så kan konstateras att länsstyrelserna sedan länge i samarbete med kommuner medverkar i olika lokala utvecklingsprojekt. Projekten delfinansieras med länsstyrelsernas medel för regionalt utvecklingsarbete. Länsstyrelserna i skogs-länen har dessutom detta budgetår tilldelats särskilda medel för glesbygdsinsatser, vilka bl. a. kan användas för lokala utvecklingsprojekt i glesbygden. Enligt min mening finns det därmed redan möjlighet att bedriva den verksamhet som åsyftas med delegationens förslag.

Jag vill i detta sammanhang, utöver vad jag tidigare anfört om kommunernas roll (avsnitt 3.2.3), något beröra kommunernas roll i hanteringen av glesbygdsstödsärenden och i glesbygdsutvecklingsarbetet i stort. Jag anser att kommunerna har en viktig roll när det gäller att hjälpa fram lokala initiativ, att underlätta företagets kontakter med myndigheter, att medverka till en väl utbyggd företagservice m. m. i syfte att stimulera småföretagandet i glesbygden. Kommunerna har också viktiga uppgifter vad gäller hanteringen av stödet till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS) och vad gäller varuförsörjningsplaneringen bl. a. genom hemsändningsverksamheten. I Jämtlands och Västerbottens län pågår en försöksverksamhet med aktiv medverkan från kommunerna i beredningen av ärenden som avser stöd till företag. Länsstyrelsen har fastställt kommunala ramar som anger hur stor volym varje kommun har att röra sig inom under budgetåret. Kommunen får sedan prioritera mellan ansökningarna.

Några långtgående slutsatser av försöksverksamheten kan ännu inte dras. I likhet med glesbygdsdelegationen anser jag att ett ökat kommunalt engagemang har ett värde genom att beredningsarbetet sker utifrån lokal-känedom och i nära kontakt med den stödsökande. Emellertid anser jag att det också kan finnas risker med ett sådant system. Olikheter i den kommunala prioriteringen kan uppfattas som orättvist av stödsökande på olika sidor om kommungräns. Fördelning av medel på kommunala ramar kan också medföra låsningar som försvårar omprioriteringar inom det samlade länsanslaget om efterfrågesituationen skulle förändras. Det är emellertid angeläget att den pågående försöksverksamheten får fortsätta och att det senare görs en grundlig utvärdering av vilka erfarenheter som vunnits.

Även om jag anser att flera positiva effekter kan uppnås av ett ökat kommunalt engagemang, så anser jag att länsstyrelsen även i fortsättningen måste ha ett samlat ansvar för genomförandet av regionalpolitiken och därmed även för beslut i enskilda ärenden och för medelshanteringen. Jag förordar därför ingen ändring beträffande handläggningsordningen för beslut om glesbygdsstöd.

Jag anser att det inte heller i framtiden skall vara möjligt att erhålla glesbygdssöd om annat statligt stöd beviljats eller bedöms kunna beviljas för samma investering. Dels får någon översubventionering inte åstadkommas och dels bör det vara av intresse för länsstyrelserna att i första hand prioritera sina medel till andra sektorer än sådana som kan få stöd från annat håll. Om sådant sektorstöd inte kan beviljas finns emellertid formellt inget hinder i förordningen att lämna glesbygdssöd. Vidare bör glesbygdssöd till en investering i byggnader och maskiner inte utesluta kombination med annat stöd som inte avser själva investeringen. Det kan exempelvis gälla det föreslagna utvecklingskapitalet till produktutveckling, marknadsföring o. dyl. (avsnitt 3.4.2). Om verksamheten uppfyller villkoren för sysselsättningsstöd bör sådant också kunna lämnas.

Min grundinställning är således att glesbygdssöd inte skall kunna kombineras med annat statligt stöd till samma investering. Samtidigt har jag erfarit att det i Ljusdals kommun kommer att startas en försöksverksamhet med samordning av resurserna för beredskapsarbeten och intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS). I projektet medverkar glesbygdsdelegationen, länsstyrelsen, länsarbetsnämnden och kommunen.

Jag anser att kravet på tillfredsställande lönsamhet bör behållas för att glesbygdssöd skall kunna lämnas. Vid stöd till kombinationsföretag bör företagarens hela verksamhet bedömas och inte bara avkastningen på den kompletterande investeringen. Varken statliga eller andra medel bör emellertid satsas i projekt som inte har förutsättningar att överleva ekonomiskt. Det är dessutom önskvärt att bankerna i ökad utsträckning deltar i finansieringen av projekt, vilket är uteslutet om rimlig lönsamhet inte kan ställas i utsikt. Slutligen, och kanske viktigast, så anser jag det vara felaktigt att med statliga stödmedel medverka till att projekt kommer till stånd, som för den enskilde stödmottagaren riskerar att medföra ekonomisk skada.

Beträffande delegationens förslag att slopa vissa avgifter som tas ut med anledning av beviljat glesbygdssöd, så rör det sig här om ett avgiftsfinansieringssystem som tillämpas generellt för alla typer av statligt stöd. Jag avser emellertid föreslå regeringen att avskrivningslån som lämnas enligt förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd skall undantas från uppläggningsavgift, vilket tillgodoser ett av glesbygdsdelegationens önskemål. Däremot kommer någon ändring vad gäller kreditgarantiavgiften inte att göras. Jag är medveten om att avgiftssystemet medfört vissa administrativa problem för länsstyrelserna, men dessa problem bör minska vid övergång till ADB-system för administration av glesbygdssödet. Industridepartementet har i november 1984 anslagit särskilda medel till länsstyrelsen i Västernorrlands län för att länsstyrelsen tillsammans med länsstyrelsernas organisationsnämnd och i samråd med statskontoret skall utveckla ett sådant ADB-system som skall kunna användas även av övriga länsstyrelser.

I glesbygdspolitiska sammanhang definieras glesbygd som stora sam-

manhängande områden med gles bebyggelse och långa avstånd till sysselsättning eller service samt skärgårdar och andra liknande områden. Insatser som görs med glesbygdsmedel bör koncentreras till utpräglade glesbygder. Jag anser det dock inte nödvändigt att införa ytterligare preciseringar i förordningen. Jag delar här glesbygdsdelegationens uppfattning om att glesbygdsstödsförordningens 1 § ger tillräcklig vägledning och jag förutsätter att länsstyrelserna i sina föreskrifter beaktar innebörden i paragrafen beträffande vad som är att betrakta som glesbygd.

Delegationen anser att bestämmelserna om att länsstyrelsen skall samråda med andra myndigheter och organ bör slopas och att länsstyrelsen själv bör avgöra när samråd behövs. Vad gäller stödet till kommersiell service så skall länsstyrelsen samråda med berörd kommun samt närmast berörda köpmannaorganisationer och konsumentföreningar. I principiellt viktiga ärenden skall samråd ske även med konsumentverket. Enligt min mening har detta förfarande inneburit en allsidig prövning av ärendena som många gånger tillfört värdefull information av betydelse för beslutsfattandet. Beträffande stödet till investeringar i företag är samrådsförfarandet endast aktuellt när länsstyrelsen prövar ärenden som berör vissa sektorsorgans ansvarsområden, vanligen lantbruksnämnd, utvecklingsfond eller regionalt rekreations- och turistorgan. Jag anser att dessa organ kan tillföra värdefulla fackkunskaper av betydelse för beslutsfattandet. Samtidigt har jag en viss förståelse för att samrådsplikten kan upplevas betungande när det rör sig om mycket små investeringar. Det bör dock konstateras att samrådsplikten inte behöver innebära ett formellt remissförfarande, utan vid mindre investeringar bör samrådet kunna ske i enklare former.

Stöd till företag

Mitt förslag: Högsta belopp för avskrivningslån höjs från 200 000 kr. till 260 000 kr.

Högsta belopp för avskrivningslån till uthyrningsstugor höjs från 30 000 kr. till 39 000 kr.

Stödet till hemarbete inordnas som en del av stödet till företag. Om särskilda skäl föreligger bör stöd även kunna lämnas till s. k. hemarbetscentral.

Utredningsförslag: Glesbygdsdelegationen och den regionalpolitiska utredningen har båda föreslagit att högsta belopp för avskrivningslån skall höjas till 300 000 kr. samt att högsta belopp för stöd till uthyrningsstugor bör vara 50 000 kr. Delegationen har också föreslagit att stöd till hemarbete skall kunna lämnas även utanför stödområdena samt att avskrivningslån skall kunna lämnas för produktutveckling, marknadsföring m.m.

Beträffande stödet till vissa godstransporter har delegationen föreslagit

att det inte som f.n. skall utgöra en del av stödet till samhällelig service utan att det skall kunna lämnas direkt till företag och inordnas i företagsstödet.

Remissinstanserna: Delegationens förslag har i allmänhet fått ett positivt mottagande. Vad gäller godstransportstödet har emellertid de länsstyrelser som utnyttjar denna stödmöjlighet förordat, att den bör finnas kvar inom ramen för stödet till samhällelig service, men utan nu gällande tidsbegränsning till tre år.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Drygt hälften av glesbygdstödsmedlen eller omkring 65 milj. kr. per år har under de senaste åren använts till avskrivningslån för investeringar i företag, främst i byggnader och maskiner. Över 1 000 företag per år har fått sådant stöd under senare år. Omkring 1 000 nya heltids- eller deltidsarbeten beräknas tillkomma per år genom detta stöd.

Utöver dessa direkta sysselsättningseffekter har kringeffekter uppstått i form av bibehållande av underlaget för servicen samt över huvud taget ett bättre tillvaratagande av lokala resurser. Företagsstödet har också haft stor betydelse för att möjliggöra kombinationssysselsättning för t. ex. småjordbrukare när det ordinarie arbetet inte givit tillräcklig sysselsättning och försörjningsmöjlighet.

Mina förslag om höjningar av beloppsgränserna för avskrivningslånen till 260 000 kr. resp. 39 000 kr. innebär en kraftig uppräkningsökning. Den regionalpolitiska utredningen och glesbygdsdelegationen har båda föreslagit en uppräkningsökning till 300 000 kr. resp. 50 000 kr. Med hänsyn till att beloppen räknades upp kraftigt så sent som år 1982 och att större projekt många gånger kan erhålla lokaliserings- eller investeringsbidrag finner jag inte anledning att föreslå fullt så stora uppräkningsökningar som utredningarna föreslagit.

I detta sammanhang finns det anledning att framhålla att stödets storlek i större utsträckning än hittills borde kunna differentieras mellan olika stödärenden. Den genomsnittliga stödandelen i riket är för företagsstödet ca 35 %, men variationen mellan länen är stor. En del län lämnar nästan genomgående maximal stödandel, medan andra – ofta de med liten tilldelning av resurser för regionala utvecklingsinsatser – ligger på en subventionsnivå som är hälften så stor. Det finns anledning att uppmärksamma att vid bestämmandet av stödets storlek skall även övriga finansieringsmöjligheter undersökas. Eftersom ett 50-procentigt avskrivningslån ofta kompletteras med en statlig kreditgaranti för lån, står staten ibland för i stort sett hela risktagandet i ett projekt. Jag har tidigare framhållit att lönsamhetskravet inte får eftersättas vid prövning av ett ärende. Om ett projekt bedöms kunna bli lönsamt bör en ökad medverkan från bankerna i finanseringen kunna uppnås.

Stöd till särskilda insatser avseende godstransporter till och från företag i glesbygd går i dag via kommun. Detta medför en i vissa fall onödigt krånglig hantering. Det finns behov av stöd till vissa transporter av fisk från fjällsjöar, till skärgårdstransporter m. m. Det kan i sådana fall vara mera ändamålsenligt att lämna stöd direkt till den som organiserar transporten än att gå via kommunen. Detta innebär dock ingen generell möjlighet att få stöd till godstransporter, utan det bör avse vissa speciella godstransporter som länsstyrelsen bedömer nödvändiga att stödja för att en viss verksamhet skall kunna bedrivas rationellt. Eftersom det inte är fråga om ett generellt stöd till glesbygdsföretagens godstransporter, anser jag att nödvändiga anpassningar av bestämmelserna bör göras inom ramen för stödet till samhällelig service. Jag återkommer senare till denna fråga.

När stödet till hemarbete år 1982 inordnades i glesbygdssstödsförordningen angavs entydigt att arbetet måste utföras i hemmet. Tidigare kunde s. k. hemarbetscentraler få stöd. Det kunde gälla att ett mindre antal personer utförde arbete i hemarbetsliknande former i en nedlagd skola eller bygdegård. En sådan lösning ansågs ha fördelar bl.a. från arbetsgemenskapssynpunkt. Om särskilda skäl föreligger anser jag att sådana mindre arbetsplatser åter bör kunna komma i fråga för stöd. Några andra driftmerkostnader än sådana som föranleds av egentligt hemarbete får dock inte beaktas. Jag anser vidare att stödet liksom hittills bör förbehållas de glesbygdsområden, som ligger inom det regionalpolitiska stödområdet.

Glesbygdsdelegationen har föreslagit att avskrivningslån skall kunna lämnas även till mjuka investeringar såsom produktutveckling, marknadsföring m. m. Jag finner det angeläget att investeringar sker även med denna inriktning men de bör inte bli stödberättigade inom glesbygdssstödet ram. Detta är frågor som naturligen hör hemma inom utvecklingsfondens ansvarsområde. Jag har tidigare (avsnitt 3.4.2) föreslagit att regionalpolitiskt utvecklingskapital skall kunna lämnas för sådana ändamål i de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Glesbygdsföretag i dessa områden bör också kunna få del av dessa medel.

Stöd till kommersiell service

Sammanfattning av mina bedömningar: Stödet till kommersiell service har haft mycket positiva effekter för varuförsörjningen i glesbygden, varför nuvarande bestämmelser bör fortsätta att gälla.

Utredningsförslag: Glesbygdsdelegationens förslag till ny struktur i förordningen innebär en splittring av stödformen på stöd till företag respektive kommuner, men ingen ändring av de enskilda bestämmelserna för stödet till kommersiell service.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna anser inte att några förändringar i bestämmelserna behövs.

Mina bedömningar: I storleksordningen 20 milj. kr. per år har under de senaste åren lämnats i stöd till kommersiell service. Under de drygt tio år som stödet till kommersiell service funnits har omkring 700 butiker i glesbygden fått möjlighet att leva vidare. Enligt konsumentverket har därmed drygt 200 000 glesbygdsbor och ca 30 000 fritidsboende fått en tryggad varuförsörjning genom att de har kvar en dagligvarubutik inom rimligt avstånd. Mot bakgrund av de positiva serviceeffekter som uppnåtts saknas grund för förändringar av denna stödform.

Stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser

Mitt förslag: Högsta stödbelopp till enskilda arbetsobjekt höjs från 30 000 kr. till 39 000 kr.

Utredningsförslag: Glesbygdsdelegationen har föreslagit att högsta stödbelopp bör vara 50 000 kr. Vidare har delegationen föreslagit att stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS) skall få lämnas även utanför det regionalpolitiska stödområdet. Begränsningen att IKS-arbetena skall reserveras för företrädesvis äldre lokalt bundna arbetslösa föreslås också slopad.

Remissinstanserna: Några erinringar mot förslagen har i allmänhet inte framförts.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Stödet till IKS är det i kronor räknat näst största stödändamålet inom glesbygdstödet. Drygt 30 milj. kr. per år har under senare år, genom de prioriteringar som länsstyrelserna gjort, lämnats i stöd till kommuner i stödområdeslänen för arbetsobjekt, som de ordnar för att sysselsätta företrädesvis äldre lokalt bundna arbetslösa.

Mitt förslag om höjning av högsta stödbelopp till enskilda arbetsobjekt till 39 000 kr. innebär en kraftig uppräknings. Eftersom beloppet dessutom räknades upp kraftigt så sent som år 1982 anser jag det inte motiverat att föreslå en så betydande höjning som delegationen föreslagit.

Glesbygdsdelegationen har föreslagit att IKS-stöd bör få lämnas även utanför det regionalpolitiska stödområdet om länsstyrelserna inom ramen för tilldelade medel vill göra en sådan prioritering. Delegationen anser också att begränsningen till företrädesvis äldre arbetslösa bör slopas. Motivet härtill anges vara att IKS-stöd även bör bidra till att lösa arbetslöshetsproblem för ungdomar. För egen del anser jag att IKS-systemet haft många positiva effekter i glesbygden. Samtidigt vill jag understryka att de regionalpolitiska insatserna för utveckling i glesbygden i första hand bör sikta mot långsiktiga lösningar och därmed bör tonvikten läggas på stödin-

satser som ger bestående arbetstillfällen. Jag förordar därför ingen utvidgning av det geografiska området där stöd till IKS kan lämnas.

Enligt min mening bör IKS-stödet även i fortsättningen reserveras för företrädesvis äldre arbetslösa. Dessa är ofta lokalt bundna och har svårt att få arbete på den öppna arbetsmarknaden. För ungdomsgrupperna görs särskilda insatser inom ramen för arbetsmarknadspolitiken.

Stöd till samhällelig service

Mitt förslag: Om särskilda skäl föreligger får stöd till vissa godstransporter lämnas direkt till företag eller ekonomisk förening.

Utredningsförslag: Glesbygdsdelegationen har föreslagit att godstransportstödet skall överföras till företagsstödet.

Remissinstanserna: Få remissinstanser har haft direkta synpunkter på förslaget. Några länsstyrelser avstyrker förslaget och vill i stället slopa tidsbegränsningen på tre år.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Jag har tidigare i avsnittet om stöd till företag anfört att stöd till vissa godstransporter i fortsättningen bör kunna lämnas direkt till företag eller ekonomisk förening inom ramen för stöd till samhällelig service. Stöd till kommuner lämnas f.n. i några län i samband med skärgårdstransporter. Eftersom man där funnit denna lösning ändamålsenlig anser jag att kommuner även i fortsättningen skall vara stödberrättigade i samband med godstransporter. Mitt förslag öppnar emellertid möjlighet att lämna stöd direkt till företag eller ekonomisk förening, när detta bedöms vara mera ändamålsenligt. Godstransportstödet bör även i fortsättningen vara ett initialstöd, som får lämnas under högst tre år.

Stöd till samhällelig service kan i övrigt lämnas till kommuner och landstingskommuner för att täcka kostnaderna för särskilda insatser avseende främst vård eller service för äldre eller handikappade samt aktiviteter för barn och ungdom. Under förra budgetåret utnyttjades merparten av de totalt 6 milj. kr. som länsstyrelserna avsatte för stöd till samhällelig service till sådana insatser. Det vanligaste ändamålet har varit upprustning av samlingslokaler. Det kan vara svårt att dra en gräns mot vad som är att betrakta som ordinarie kommunal verksamhet i glesbygd, men jag anser att det finns anledning att erinra om stödformens ursprung, som var en av socialstyrelsen bedriven försöksverksamhet i syfte att förbättra den sociala servicen i glesbygd. Även om jag inte föreslår någon formell ändring av stödformen, anser jag, liksom glesbygdsdelegationen, att stödet i större utsträckning än hittills bör kunna användas till försöksverksamhet som avser service och omsorg i glesbyden.

3.5.3 Ytterligare synpunkter på glesbygdsfrågorna

I detta avsnitt tar jag upp vissa ytterligare frågor som behandlats av glesbygdsdelegationen i dess rapport och som jag inte tagit upp i annat sammanhang i denna proposition. Det gäller bl. a. vissa sektorsfrågor. Jag finner det angeläget att bereda riksdagen tillfälle att ta del av mina synpunkter på dessa frågor.

Jag har en positiv inställning till åtskilliga av de synpunkter som delegationen framför, och jag kan samtidigt konstatera att många av frågorna som aktualiseras redan är föremål för åtgärder eller uppmärksamhet i olika sammanhang.

Skogen är en viktig bas för sysselsättningen i glesbygden. Här bör finnas betydande utvecklings- och sysselsättningsmöjligheter. Det kan gälla intensifierad skogsskötsel, skogsbränslesatsningar, lokal vidareförädling av råvaror och utnyttjande av småskalig teknik. Skogsbruket är också en viktig bas för kombinationssysselsättning i glesbygd, t. ex. i kombination med jordbruk, turism eller småföretagsamhet.

Glesbygdsdelegationen har föreslagit att ett försöksprojekt startas i några glesbygdskommuner, där storskogsbruket skulle utarbeta åtgärdsprogram för skogsskötsel m. m. med preciserade sysselsättningsmål. Några länsstyrelser och domänverket har ställt sig bakom förslaget. För egen del vill jag först konstatera att det är skogsvårdsstyrelserna som ute i länen svarar för att samhällets skogspolitik verkställs. Givetvis är det då viktigt att skogsvårdsstyrelser och länsstyrelser samverkar i det regionala programarbetet så att skogsbruksintressena kan samordnas med de regionalpolitiska. Enligt vad jag erfarit har glesbygdsdelegationen prioriterat skogsfrågorna i sitt arbete och inlett ett samarbete med skogshögskolan i Garpenberg om skogen som utvecklingsresurs för glesbygden. Delegationen har bl. a. avsatt medel för ett projekt i Älvdalens kommun. Vidare har skogsvårdsstyrelser tillsammans med länsstyrelser och kommuner på flera håll i landet medverkat i projekt för bättre skogsvård samtidigt som ökad sysselsättning i skogen erhållits. Även delegationens förslag till skogsprojekt bör kunna genomföras genom sådana lokala och regionala initiativ.

Glesbygdsdelegationen har också föreslagit att arbetsmarknadsmyndigheterna skall anmodas att bättre utnyttja de möjligheter som finns att ge arbetsmarknadspolitiskt stöd till samlade skogsvårdsåtgärder m. m. Denna verksamhet är redan prioriterad i regleringsbrev till arbetsmarknadsstyrelsen. Vid knapphet på medel måste emellertid olika arbetsmarknadspolitiska insatser vägas mot varandra. Det bör ankomma på länsstyrelserna och länsarbetsnämnderna att utifrån olika behov i de enskilda länen söka lösningar på dessa avvägningsproblem.

Jordbruket har stor betydelse för sysselsättningen i glesbygden. Förändringar i jordbrukspolitiken får därför stor betydelse för glesbygdens utvecklingsmöjligheter. Enligt vad jag erfarit avser chefen för jordbruksdepartementet att föreslå regeringen att under våren 1985 lägga fram proposi-

tion om livsmedelspolitiken. I detta sammanhang kommer bl. a. stödet till jordbruket i norra Sverige att behandlas.

Även s. k. inte utvecklingsbara jordbruk i glesbygden har visat sig kunna fortleva som kombinationsföretag tillsammans med skogsbruk, turism, hantverk, småföretagsverksamhet m. m. Glesbygdstödet har vid sådan breddning av verksamheten varit till stor hjälp. Men det är inte enbart ekonomisk hjälp som behövs vid sådana satsningar på ny verksamhet, utan det är också viktigt att erbjuda sakkunnig rådgivning. Länsstyrelsen, utvecklingsfonden och lantbruksnämnden bör i samverkan erbjuda rådgivning till sådana kombinationsföretagare.

Viktigt för möjligheten att bedriva kombinationsföretag är också att det vid prövningen av ärenden enligt jordförvärvslagen utnyttjas de möjligheter som lagen ger utrymme för vad gäller regionalpolitiska hänsynstaganden. Det bör ankomma på lantbruksnämnden att i samråd med länsstyrelsen verka för en tillämpning som underlättar bedrivandet av kombinationsjordbruk i de av länsstyrelsen prioriterade glesbygdstödsområdena.

Kust- och skärgårdsfisket är en viktig del av försörjningsunderlaget för många glesbygdsvånare. I insjöarna finns betydande outnyttjade resurser som kan ge fångster och utkomstmöjligheter. Samtidigt måste möjligheten till transporter, mottagning och vidareförädling beaktas när insatser görs för ökat fiske. Detsamma gäller vid satsningar på *fisk- och skaldjursodlingar* som blivit allt vanligare under senare år, inte minst i glesbygdssområdena. Flera av dessa har erhållit glesbygdstöd. Jag har tidigare (avsnitt 3.4.3) föreslagit att fiskodlingsverksamhet även skall bli berättigad att erhålla regionalpolitiskt stöd.

På uppdrag av regeringen har fiskeristyrelsen, sedan denna fått det övergripande ansvaret även för konsumtionsodling av fisk och skaldjur, redovisat hur verksamheten i fortsättningen bör bedrivas hos styrelsen. Bl. a. tas frågan om samordning m. m. med regionalpolitiska åtgärder upp. Enligt vad jag har erfarit kommer bl. a. dessa frågor att tas upp av chefen för jordbruksdepartementet inom kort, när han anmäler sina förslag på fiskets område.

Glesbygd delegationen har framfört vissa förslag rörande förenklad tillståndsprövning m. m. vad gäller vattenbruk. Dessa önskemål har i stora delar redan tillgodosetts. I syfte att åstadkomma en bättre samordning och undvika dubbelprövning har ändringar genomförts i miljöskydds- och vattenlagstiftningen när det gäller förprövningsplikten för vattenbruk. Ändringarna, som trädde i kraft den 1 januari 1985, innebär att tillstånd enligt vattenlagen inte längre krävs för odling av fisk, musslor eller kräftdjur. Ändringar i förprövningsplikten enligt miljöskyddslagen gjordes också vid årsskiftet. Dessa ändringar innebär att förprovning av fiskodling behöver ske först om möjlighet finns att hålla minst 10 ton fisk i odlingen. Förprovning av musselodling skall ske om odlingens areal, inbegripet förtöjningar, uppgår till minst 20 000 m².

Anmälningsplikt gäller för fiskodling med möjlighet att hålla mer än 500 kg men mindre än 10 ton fisk i odlingen samt för musselodling med en areal, inbegripet förtöjningar, av mer än 5 000 m² men mindre än 20 000 m². Dessutom gäller anmälningsskyldighet för anläggning för övervintring av mer än 500 kg fisk samt för kräftdjursodling med möjlighet att hålla mer än 500 kg kräftdjur i odlingen.

Regeringen har vidare, vid införandet av avgifter för provning och tillsyn enligt miljöskyddslagen, maximerat de belopp som myndigheterna får ta ut beträffande mindre odlingar.

Enligt vad jag har erfarit har chefen för jordbruksdepartementet för avsikt att föreslå ytterligare förenklingar i provningsförfarandet, i första hand när det gäller frågor om samordning mellan provning enligt fiskeriförordningen och miljöskyddslagen.

Ett ökat utnyttjande av *inhemska energikällor* har inte bara energipolitiska fördelar utan skogs- och torvenergi kan också få stor betydelse för sysselsättningen i glesbygden. Regeringen har på olika sätt sökt stimulera en sådan utveckling. Regeringen har nyligen i en särskild proposition (1984/85: 120) lagt fram förslag till riktlinjer för energipolitiken, varvid bl. a. dessa frågor har behandlats.

Glesbygdsdelegationen föreslår ytterligare stimulansåtgärder på området, bl. a. för utveckling av småskaliga energisystem. Delegationen anser också att prisrelationen mellan elström och inhemska fastbränslen måste förändras för att inte den fastbränslemarknad som börjat byggas upp skall slås sönder. Förslagen får inget direkt stöd av remissinstanserna.

Utredningen om el och inhemska bränslen arbetar med dessa frågor och föreslog i ett delbetänkande i november 1984 att det utan dröjsmål borde komma till stånd ett samråd på lokal nivå mellan kraftleverantörer, kommuner och fastbränsleintressenter för att åstadkomma en bättre organisation av oljeersättningen. Frågan om el och fastbränsle har behandlats i nyss nämnda proposition med förslag till riktlinjer för energipolitiken.

Turismen har under senare år utvecklats till en betydelsefull näring i många glesbygder.

Glesbygdsstöd har lämnats till mindre turistsatsningar. Under föregående budgetår lämnades avskrivningslån med 6 milj. kr. och kreditgarantier på 2 milj. kr. till turistinvesteringar, bl. a. till uthyrningsstugor. Turismen i glesbygden bedrivs ofta i kombination med annan verksamhet, t. ex. jord- och skogsbruk.

Jag har tidigare (avsnitt 3.5.2) föreslagit att det högsta beloppet för avskrivningslån till uthyrningsstugor räknas upp från 30 000 kr. till 39 000 kr. per stuga.

Sveriges turistråd har i uppdrag att upprätta en strukturplan för turism och rekreation. Rådet och statens industriverk bör kunna förutsättas uppmärksamma glesbygdens resurser och möjligheter på turistområdet i sitt arbete.

Många *servicefunktioner* fordrar ett visst minimum av befolkningsunderlag för att kunna upprätthållas. Därför har många mindre serviceinrättningar eller filialkontor dragits in i glesbygden. Sektorsmyndigheterna har därvid inte alltid beaktat de regionalpolitiska aspekterna och inte heller grundligt undersökt möjligheterna att i samverkan med andra sektorer genom personal- eller lokalsambruk upprätthålla en servicefunktion. Det finns dock några exempel på framgångsrika försök att samordna servicefunktioner i lokalkontor. Inte minst för det lokala utvecklingsarbetet har en del av dessa glesbygdskontor eller servicekontor fått stor betydelse. Lokalkontorsiden bör kunna utvecklas ytterligare, t. ex. inom ramen för försöket med sektorssamordning i Norrbottens län. I några andra län har länsstyrelserna redan med hjälp av sina medel för regionalt utvecklingsarbete medverkat till uppbyggnaden av lokalkontor.

I 1985 års budgetproposition framhåller chefen för utbildningsdepartementet att det är av avgörande betydelse för små kommuner i glesbygd att teoretisk gymnasieutbildning kan behållas och föreslår ett nytt resurssystem för att möjliggöra detta (prop. 1984/85: 100 bil. 10 s. 173).

Indragning av statliga myndigheters funktioner har vållat problem inte minst i skärgårdsområdena. Det har därför införts en av särskilda föreskrifter reglerad handläggning av frågor om indragning av statlig verksamhet utmed rikets kuster. Enligt förordningen (1982: 136) om handläggning av vissa personalfrågor i statlig verksamhet utmed rikets kuster skall en myndighet som planerar en inskränkning av personal som har direkt betydelse för tillsyn och övervakning av kusterna inhämta länsstyrelsens yttrande över den planerade åtgärden. Länsstyrelsen skall om den finner det befogat skyndsamt utreda följderna av åtgärden och om det bedöms angeläget med en fortsatt bemanning föreslå organisation, huvudmannaskap samt finansiering och kostnadsfördelning i fråga om denna. Om myndigheten trots länsstyrelsens invändning vill genomföra inskränkning av verksamheten skall myndigheten överlämna frågan till regeringens prövning.

En närallgande fråga gäller de *ombudskap* för offentliga organ som glesbygdsbutikerna ofta har. Det gäller t. ex. förmedling av post- och apotekstjänster och de statliga spelbolagens verksamhet. Sådana ombudskap är många gånger viktiga för glesbygdsbutikernas möjligheter att leva vidare, inte bara genom de direkta intäkter som de ger utan också, och kanske framför allt, genom att de förbättrar glesbygdsbutikernas konkurrenskraft i förhållande till tätorternas butiker. Avveckling av ombudskap kan sålunda stundtals få verkningar som går långt utöver det direkta inkomstbortfallet. Det är enligt min mening angeläget att också sådana verkningar kan lyftas fram och beaktas när beslut om t. ex. indragningar av ombudskap övervägs. Konsumentverket har här gjort värdefulla insatser, senast vid överläggningar med AB Tiptjänst. Jag förutsätter att sådana överläggningar i lämplig omfattning kommer till stånd även med andra berörda affärsverk och bolag.

Glesbygdsdelegationen har föreslagit att *kommunala glesbygdsramar*, innefattande medel från olika samhällssektorer, skall prövas i några försökskommuner. Syftet med förslaget är i första hand att skapa utrymme för ett stärkt kommunalt engagemang i det regionalpolitiska utvecklingsarbetet, där näringslivs- och sysselsättningsfrågorna skulle få en framträdande roll.

Jag anser att en ökad sektorssamordning behövs inom regionalpolitiken och att länsstyrelserna ytterligare bör utnyttja de möjligheter som finns att samordna de olika sektorsorganens insatser så att de regionalpolitiska målen beaktas. Vad gäller kommunernas engagemang i sammanhanget, vill jag hänvisa till de projekt som bedrivs för att pröva nya arbetsformer och då särskilt till det s. k. frikommunprojektet. Berörda nio kommuner får där komma med förslag inom vilka områden som de vill ha större frihet från bl. a. statliga regler för att kunna pröva nya arbetsätt.

En del av de lokala utvecklingsprojekten har skett i *kooperativa former*. Det kan gälla arbetskooperativ för jord- och skogsbruk, hantverk m. m. Det relativt nyligen bildade kooperativa rådet, som är knutet till industridepartmentet, har till uppgift att i samarbete med Kooperationen främja utvecklingen av såväl befintlig som ny kooperativ verksamhet. Det bör därmed falla sig naturligt för rådet att även verka för ett genomförande av de åtgärder som glesbygdsdelegationen föreslagit beträffande utbildningsinsatser på det kooperativa området. Huvudansvaret för Kooperationens utveckling ligger dock hos de kooperativa organisationerna själva och deras medlemmar.

Jag har redan nämnt att *små utvecklingsbara verksamheter* — ofta knutna till de areella näringarna — såsom fiskodling, trädgårdsodling, biodling, pälsdjursuppfödning, stuguthyrning m. fl. är betydelsefulla för utvecklingen i glesbygden. Behovet av lokala anpassningar av dessa verksamheter har gjort det naturligt att utvecklingsarbetet i huvudsak bedrivits på lokal och regional nivå. Stöd i arbetet har man bl. a. haft från hushållningssällskapen, nämnden för hemslöjdsfrågor och glesbygdsdelegationen. Enligt vad jag erfarit bedriver hushållningssällskapen i flera län — särskilt i skogslänen — ett intressant utvecklingsarbete som avser marknadsföring och försäljning av lokalt tillverkade livsmedelsprodukter. Verksamheten går under benämningen GÅRDEN-projektet. Vidare har jag erfarit att glesbygdsdelegationen har angett de små och utvecklingsbara näringarna som ett av sina viktigaste arbetsområden och avsatt medel för att stödja och driva på utvecklingsarbetet. Länsstyrelserna har medverkat i flera projekt, bl. a. finansiellt med medel för regionalt utvecklingsarbete. Enligt min mening är det arbete som pågår framgångsrikt, och bör även fortsättningsvis kunna stödjas med sådana medel. Jag bedömer i övrigt att några ytterligare initiativ från regeringens sida f. n. inte erfordras. Glesbygdsdelegationen bör fortsätta att följa utvecklingsarbetet och medverka i projekt av pilotkaraktär.

4 Särskilda insatser i vissa regioner

4.1 Inledning

Lokala och regionala sysselsättningskriser förorsakade av strukturförändringar inom näringslivet utgör, som jag tidigare konstaterat (avsnitt 2.3), en väsentlig del av den regionalpolitiska problembilden i landet. Norrbotten, Bergslagen och nu senast Uddevallaregionen är exempel på regioner som drabbats av stora strukturproblem under senare år och där staten gått in med omfattande åtgärder. Jag skall här översiktligt redogöra för de särskilda insatser som gjorts och görs i dessa regioner. Arbetet befinner sig i olika skeden i de tre regionerna vilket gör att omfattningen och detaljeringsgraden skiljer sig i redovisningen av insatserna regionerna emellan. När det gäller Norrbotten skall jag särskilt ta upp situationen i Malmfälten och de fortsatta insatserna där.

Problemens omfattning och karaktär skiljer sig en del mellan de tre regionerna. För Norrbottens del var arbetsmarknadssituationen mycket allvarig redan innan strukturproblemen blev akuta inom gruv- och stålindustrin i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet, bl. a. beroende på stora sysselsättningsminskningar inom jord- och skogsbruket. Den tidigare omfattande nettoutflyttningen från länet hade visserligen stoppats men arbetslösheten och undersysselsättningen låg kvar på en hög nivå. Länet tillhörde därför stödområdet redan före strukturkriserna inom gruv- och stålindustrin.

Även i Bergslagen var huvuddelen av kommunerna sedan tidigare inplacerade i stödområdet när strukturproblemen blev akuta inom stålindustrin i slutet av 1970-talet – beroende på stora sysselsättningsminskningar inom bl. a. skogs- och gruvnäringarna under 1960- och 1970-talen.

Kommunerna i Uddevallaregionen ingick inte i stödområdet när beslutet om att uppta förhandlingar om en nedläggning av Uddevallavarvet kom i slutet av år 1984. Regeringen har nyligen beslutat att utpeka Uddevalla, Munkedals och Lysekils kommuner som tillfälligt stödområde.

Situationen skiljer sig på viktiga punkter mellan de tre regionerna, vilket påverkar såväl förutsättningarna för som inriktningen av arbetet på att hjälpa dem som förlorar sina arbeten att få ny sysselsättning. Det gäller det geografiska läget i förhållande till andra arbetsmarknader av betydelse och till vilka pendling skulle vara möjlig. Det gäller också läget i landet i förhållande till avsättningsmarknader och övrigt näringsliv. Härtill kommer betydande skillnader i den allmänna näringslivsmiljön och i industriell tradition.

Som jag tidigare framhållit måste insatserna anpassas efter förhållandena i varje enskild region. Skilda lösningar har också använts i de tre aktuella områdena både vad gäller organisation och medel.

4.2 Norrbotten/Malmfälten

4.2.1 Insatser i Norrbotten under senare år

Riksdagen har vid tre tillfällen under senare år – 1979, 1982 och 1983 – beslutat om särskilda program med åtgärder för att stärka näringslivet och sysselsättningen i Norrbotten. Det år 1979 beslutade åtgärdsprogrammet (prop. 1978/79: 127, AU 33, NU 45, rskr 320 och 322) omfattade stöd till länet på totalt ca 1 miljard kr. Riksdagsbeslutet år 1982 (prop. 1981/82: 113, AU 23, rskr 388) omfattade dels 355 milj. kr. till särskilda sysselsättningsfrämjande insatser, dels en sänkning av socialavgifterna i länets fyra nordligaste kommuner. Beslutet år 1983 (prop. 1982/83: 120, AU 24, rskr 305) omfattade åtgärder till en beräknad kostnad av ca 4 miljarder kr. under en treårsperiod för att långsiktigt främja utvecklingen och sysselsättningen i länet och för att möta den akuta sysselsättningskris som uppstått i Malmfälten. I detta belopp ingick 390 milj. kr. i bidrag till SJ för att ge LKAB en samhällsekonomiskt motiverad fraktnedsättning för malmtransporterna under år 1983 samt kostnaderna för nedsättning av företagens socialavgifter i hela Norrbottens län med tio procentenheter beräknade till ca 350 milj. kr. per år under 1984–1986. Till de särskilda insatser jag här nämnt kommer ordinarie satsningar inom bl. a. arbetsmarknads- och regionalpolitiken.

Genom de omfattande åtgärder som därmed sattes in i Norrbotten lades en ny grund för länets utveckling. Situationen för de stora basindustrierna i länet har stabiliserats. AB Statens Skogsindustrier (ASSI), Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) och Svenskt Stål AB (SSAB) beräknas samtliga redovisa vinst för år 1984.

Vid sidan av den gamla industristrukturen baserad på skogen, stålet och malmen har nya verksamheter börjat växa fram, många med sin grund i ny teknik och nya produkter. Tekniska högskolan i Luleå utgör tillsammans med institutioner som Kiruna geofysiska institut (KGI), Institutet för verkstadsteknisk forskning (IVF) filial i Luleå m. fl. en viktig bas för denna utveckling.

Jag vill i detta sammanhang också peka på den viktiga resurs som investmentbolagen Bothnia Invest AB (nybildat) och Malmfältens Finans AB (under bildande) bör kunna utgöra för att få fram riskvilligt kapital och företagsledningskompetens för en expansion av länets näringsliv.

Jag noterar med tillfredsställelse att utvecklingen nu håller på att vända efter några mycket besvärliga år för länet. Samtidigt vill jag betona att problemen alltså är stora. Fortfarande har Norrbotten, trots de omfattande insatserna, den högsta arbetslösheten i landet, den högsta andelen personer i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten samt den lägsta relativa sysselsättningsgraden av alla län.

Det åtgärdsprogram riksdagen beslutade om våren 1983 avsåg insatser i länet under en treårsperiod. Drygt halva den tiden har nu gått och jag skall

här kortfattat redogöra för vad som hittills gjorts inom skilda områden.

Vad gäller *kommunikationsdepartementets* ansvarsområde anslag riksdagen 25 milj. kr. i särskilda medel till väginvesteringar i länet. Investeringarna har bl. a. inriktats på åtgärder för att öka bärigheten på vissa för skogstransporter viktiga vägar. Medlen har vidare använts för byggandet av en ny vägstation i Abisko, vilken skall betjäna den nya mellanriksvägen Kiruna–Narvik.

Riksdagen anslag 40 milj. kr. till SJ för upprustning av malmbanan mellan Gällivare och Kiruna. Arbetet beräknas bli klart under 1986. SJ erhöll också 2 milj. kr. för projektering av en ny tunnel vid Nuolja på sträckan Kiruna–Riksgränsen. Denna projektering har nu slutförts och SJ har beredskap för en eventuell byggstart under senare delen av 1985. Riksdagen ställde vidare 2 milj. kr. till regeringens förfogande för att täcka eventuella merkostnader för SJ i samband med beställningar av järnvägsmateriel i Norrbotten. Dessa medel beräknas vara förbrukade vid utgången av budgetåret 1984/85. SJ erhöll slutligen 390 milj. kr. för att under 1983 kunna ge LKAB en samhällsekonomiskt motiverad rabatt på frakterna på malmbanan. Genom de rationaliseringar som nu gjorts i malmbanetraffiken och de nya avtal som SJ träffat med LKAB har något fortsatt behov av statliga stödinsatser inte uppstått.

Riksdagsbeslutet våren 1983 innefattade också 11 milj. kr. till vissa byggnads- och anläggningsarbeten på Kiruna flygplats. Medlen har bl. a. använts för ombyggnad av verkstad och för lokaler för flygfrakt.

Vad gäller *utbildningsdepartementets* ansvarsområde innefattade riksdagsbeslutet våren 1983 om utveckling i Norrbotten bl. a. vissa insatser inom gymnasieskolan, vuxenutbildningen och vid högskolan i Luleå. Specialkurser genomförs i gymnasiaskolan för att ge ökade möjligheter till utbildning som är anpassad till den regionala arbetsmarknadens behov. Försöket har slagit väl ut och riksdagen har nu beslutat att utvidga försöksverksamheten till att omfatta alla län. Vuxenutbildningen fick utökade resurser i länet. Hittills har ca 5 000 extra undervisningstimmar till en kostnad av 1 milj. kr. genomförts.

Högskolan i Luleå anvisades 9 milj. kr. i extra anslag för ytterligare kompetensuppbyggnad främst inom områdena elektronik, datateknik och verkstadsteknik. Medlen utnyttjas för utvecklingsprojekt inom de angivna områdena och för forskarutbildning. Tre extra professorer har inrättats. Vissa resurser disponeras även för utvecklingsprojekt inom områdena industriell ekonomi och samhällsbyggnadsteknik. För att klara av den ökade externfinansierade verksamheten vid högskolan i Luleå anvisades 20 milj. kr. för investeringar i lokaler. En första etapp av utbyggnaderna har färdigställts och ytterligare lokaltillskott planeras. Vidare gavs möjligheter att genom ombyggnad av befintliga lokaler skapa utrymme för utbildning, för bibliotek m. m. Härigenom möjliggjordes inrättandet av en linje för industriell arbetsmiljö.

Riksdagen anvisade vidare 3 milj. kr. till Kiruna geofysiska institut (KGI) för tillämpad forskning och för utvecklingsarbete vid institutet. Medlen syftar till att skapa förutsättningar för att omsätta de unika kunskaper som framkommit genom grundforskning vid institutet, främst inom området atmosfäriska vågor, för en utveckling av produkter som på sikt kan ge produktion och sysselsättning i regionen. Efter 18 månaders verksamhet långtidsprovas f. n. som första produkt ett heldatoriserat övervakningssystem på mekaniska maskiner av sex olika slag. Den kommersiella tillämpningen bedöms kunna starta från mitten av år 1985. Tre ytterligare produkter befinner sig i ett tidigt utvecklingsskede och utvecklingen av dessa fortsätter.

Riksdagen anvisade också 4 milj. kr. till centrum för regionalpolitisk forskning vid universitetet i Umeå (CERUM) för forskning om Norrbotten. Ett 20-tal forskare arbetar nu inom de fyra huvudområdena basnäringarnas förnyelse, alternativnäringar för Norrbotten, offentlig politik för näringslivsförnyelse samt arbetsliv och arbetskraft. Forskningen skall behandla utvecklingen i regionen fram till år 2000. Forskningsarbetet kommer att slutföras under år 1985.

Vad gäller *jordbruksdepartementets* ansvarsområde har skogsstyrelsen årligen disponerat extra bidragsbelopp av 10 milj. kr. för särskilda skogsvårdsåtgärder och 5 milj. kr. för skogsvägar i Norrbotten. Det extra stödet kommer att avvecklas fr. o. m. budgetåret 1986/87. Denna särskilda satsning har inneburit ökad omfattning av återväxtåtgärder och byggande av skogsvägar i Norrbotten i förhållande till vad som annars hade varit möjligt. Återväxtåtgärder och röjning har sålunda under budgetåret 1983/84 kunnat utföras på ytterligare drygt 14 600 ha. Under samma tid har stöd kunnat lämnas till byggande av ytterligare 125 km skogsbilvägar. Sammanlagt har dessa extra insatser under budgetåret 1983/84 resulterat i drygt 35 000 dagsverken.

Utsättning av laxfisk i länets älvar till en årlig kostnad av 250 000 kr. ingår som en del i ett större laxprojekt i samarbete med Västerbottens län och Finland. Projektet utvecklas enligt planerna. Det är dock ännu för tidigt att redovisa konkreta resultat. Utvecklingsprojektet för fisket i Pajala kommun till en kostnad av totalt 1,2 milj. kr. är i ett planeringsskede. Bl. a. främjas bildandet av fiskevårdsområdesföreningar. Föreningarna utgör i stor utsträckning förutsättning för fiskevårdsåtgärderna i projektet.

Lantbruksnämnden i Norrbottens län arbetar f. n. med utvecklingsplanering för de fem nordligaste samebyarna. Det är i dessa byar i den extrema glesbygden som de största sysselsättnings- och boendeproblemen finns. Utvecklingsplanerna syftar till att i samråd med resp. sameby komma fram till en viljeförklaring beträffande högsta renantalet, betesmarker- nas användning, antal renkötsföretag, vilka anläggningar som behövs samt förutsättningarna för fortsatt sysselsättning och möjligheterna till kombinationssysselsättning. De anvisade medlen torde räcka till utvecklingsplaner för ytterligare ett par samebyar.

Vad gäller *arbetsmarknadsdepartementets* ansvarsområde beslöts, dels att vidga och möjliggöra en snabb lokal anpassning av arbetsmarknadsutbildningen, dels att underlätta för dem som söker arbete på annan ort samt dels att förstärka de sysselsättningsskapande åtgärderna. Vidare anslogs särskilda medel för de övertaliga vid LKAB i Malmfälten, vilket jag strax återkommer till. Särskilda resurser tillfördes också arbetsmarknadsinstitutionen i Kalix och Piteå.

Utvärdering av verksamheten pågår men redan nu kan vissa preliminära resultat redovisas. Traktamenten vid dubbel bosättning och förlängd tid under vilken månadsresor vid dubbel bosättning kan lämnas har visat sig vara ett bra medel för att hjälpa arbetslösa till arbete på annan ort. Inom arbetsmarknadsutbildningen har kursstyrelserna i länet bemyndigats att fastställa lokala läroplaner, vilket lett till en större anpassning av utbildningen till de lokala behov av arbetskraft som föreligger. Möjlighet öppnades också att aktualisera vissa projekt som beredskapsarbeten som annars svårligen skulle ha kommit till stånd. Inom Karlsviksområdet i Luleå pågår vissa turistinvesteringar liksom vissa energibesparande åtgärder i kommunala eller landstingskommunala byggnader i Gällivare. De 10 milj. kr. som avsatts för projekteringsbidrag i länet har nu förbrukats och därmed stärkt objektreserven.

I Malmfälten inrättades en särskild delegation för särskilda insatser bland de övertaliga vid LKAB. Jag återkommer till den senare.

Vad gäller *bostadsdepartementet* innebar riksdagsbeslutet våren 1983 särskilda satsningar inom lantmäteriområdet. Det gäller produktion i Norrbottens län av ekonomiska kartan och av vegetationskartor. Vidare beslöts att en modernisering av fastighetsregisterkartorna skulle ske genom uppbyggnad av en särskild kartcentral för detta i Norrbotten. Verksamheten är numera tryggad för en 10-årsperiod genom det beslut som fattades våren 1984 om kartpolitiken (prop. 1983/84: 100 bil. 13, BoU 18, rskr 192).

Framställning av ekonomisk karta för Norrbotten pågår för närvarande i Luleå. Verksamheten följer i stort uppställda planer. I mars 1985 kommer drygt 20 personer att vara sysselsatta med kartframställningen. Härutöver innebär verksamheten sysselsättning för personal vid överlantmätarmyndigheten och riksantikvarieämbetet. De tekniska resurser som tillförts lantmäteriet i Luleå genom att ekonomiska kartans produktion förlagts dit har också inneburit betydande sekundäreffekter. Resurserna har medfört att lantmäteriorganisationen i Luleå fått nya uppdrag inom områdena avancerad mätningsteknik och kartläggning. Detta har inneburit flera nya arbetstillfällen och allt tyder på en fortsatt utveckling i denna riktning. Vegetationskarteringen sysselsätter f. n. elva personer vid lantmäteriet i Luleå. Efterfrågan på vegetationskartorna är stor och ökar successivt, bl. a. från försvaret, skogsbruket, rennäringen, naturvården och allmänheten. Vegetationskarteringen har också visat sig värdefull när det gäller att utarbeta metoder för att utnyttja satellitinformation för översiktlig kartläggning.

Produktion av nya fastighetsregisterkartor startade i Kiruna i augusti 1983. F.n. arbetar totalt 15 personer i den kartcentral som inrättats i Kiruna. Erfarenheterna från första verksamhetsåret är goda och visar att det är rationellt att koncentrera framställningen av registerkartor för landet och att det går mycket bra att förlägga sådan produktion till Kiruna. De resurser som tillkommit genom centralen har medfört att det blivit rationellt att förlägga även annan produktion med anknytning till registerkartor till Kiruna. Resurserna har också möjliggjort ett utvecklingsarbete i Kiruna inriktat mot en digital registerkarteuppbyggnad.

De satsningar som kunnat göras genom beslutet våren 1983 och som följts upp genom beslutet om den tio-åriga kartplanen har redan överträffat det mål på ca 50 årsarbetstillfällen som ställdes upp (prop. 1982/83: 120). Hittills har 40 nya helårsarbetstillfällen tillskapats, tio tidigare helårsarbetstillfällen tryggats, tio säsongsarbetstillfällen tillkommit. Som sekundäreffekt har ytterligare 5–10 helårsarbetstillfällen kunnat tillskapas.

Vad i övrigt gäller bostadsdepartementets ansvarsområde kan nämnas att den genom riksdagsbeslutet om utveckling i Norrbotten våren 1983 för länet förlängda möjligheten till statsbidrag till hyresrabatter vid ombyggnad av hyres- och bostadsrättshus utnyttjas i betydande omfattning. Där emot utnyttjas den samtidigt förlängda möjligheten att få s. k. reparationslån i förhållandevis liten utsträckning. Detsamma gäller stödet till energisparande åtgärder i bostäder. Försöksverksamhet med inventering och besiktning av bostadsbeståndet pågår med statligt stöd i länets kommuner för att belysa behovet av ombyggnads-, underhålls- och energisparåtgärder.

Vad slutligen gäller *industridepartementets* ansvarsområde har LKAB beviljats ett kapitaltillskott på 1 000 milj. kr. för att genomföra en finansiell rekonstruktion genom nedskrivning av sina tillgångar. Företaget har vidare erhållit 381 milj. kr. för att täcka merkostnader för förlängd uppsägningstid och för sysselsättningsåtgärder m. m. för övertalig personal under åren 1983 och 1984.

Vidare har LKAB erhållit 50 milj. kr. för inköp av malm från forskningsgruvan i Luossavaara. Verksamheten vid forskningsgruvan har efter särskild utredning därutöver beviljats ytterligare medel så att den kan fortsätta fram till mitten av år 1985.

Utvecklingen inom LKAB har varit positiv under åren 1983 och 1984. Genom marknadsföringsinsatser, fortsatt produktutvecklingsarbete och förbättrad konjunktur har försäljningen av järnmalm ökat.

Enligt den plan som LKAB redovisade i samband med propositionen om utveckling i Norrbotten räknade man med att anpassa de personella och maskinella resurserna till en nivå på 15 milj. ton järnmalm per år. År 1983 bröts 11 milj. ton järnmalm och år 1984 kunde produktionen ökas till 15 milj. ton. Försäljningen uppgick de båda åren till 15 resp. 18 milj. ton.

Antalet anställda i järnmalmsrörelsen uppgick vid utgången av år 1984

till ca 4000. Detta är ett något högre antal än som planerades beroende på högre tillverkningsvolymen. Bl. a. har driften vid kulsinterverket i Svappavaara återupptagits.

År 1983 kunde LKAB för första gången på sju år redovisa ett positivt resultat av rörelsen. Resultatet före dispositioner och skatt uppgick till 65 milj. kr. För år 1984 beräknas motsvarande resultat bli ca 300 milj. kr.

I detta sammanhang vill jag också nämna att LKAB-ägda Viscaria AB beviljats närmare 50 milj. kr. i lokaliseringstöd i samband med investeringar i sin kopparmalmsgruva i Kiruna.

Vid riksdagsbeslutet våren 1983 om utveckling i Norrbotten ställdes 200 milj. kr. till SSAB:s förfogande för investeringar vid anläggningarna i Luleå. SSAB har påbörjat ett antal investeringar som finansieras med dessa medel. Vid utgången av år 1984 hade drygt 50 milj. kr. tagits i anspråk.

I propositionen om utveckling i Norrbotten nämndes att ASSI hade planer på att investera vid massa- och pappersbruket i Karlsborg. Det var fråga om dels en investering som skulle möjliggöra en ökad användning av gallrings- och röjningsvirke, dels ett projekt som avsåg viss kapacitetsutbyggnad. Regeringen beviljade hösten 1983 lokaliseringstöd och lokaliseringsslån om sammanlagt 45 milj. kr. till nämnda investeringar. Investeringarna, som beräknades ge sysselsättning för 50 till 60 personer, kommer att färdigställas under första halvåret 1985.

I januari 1984 anslog riksdagen 230 milj. kr. för att finansiellt rekonstruera Regioninvestgruppen. Under det senaste året har Regioninvest sålt ett flertal dotterbolag, rensat i produktprogrammet och gjort vissa personförändringar. Vid ingången av år 1985 består Regioninvestkoncernen av åtta helägda dotterbolag. Under år 1985 beräknas verksamheten konsolideras ytterligare och nå nollresultat. Antalet anställda i gruppen uppgår till ca 450.

Jag har tidigare (avsnitt 3.4.4) redovisat min syn på systemet med nedsättning av företagens socialavgifter och därvid förordat att det bör begränsas till Norrbottens län också i fortsättningen. Nedsättningen som sedan den 1 januari 1984 omfattar hela länet innebär för innevarande år en reduktion av företagens kostnader på i storleksordningen 350 milj. kr. Som hittills gäller fullständig befrielse från socialavgifter i Svappavaara samhälle. De minskade inkomsterna till socialförsäkringssystemet täcks med regionalpolitiska medel.

Den särskilda förhandlingsgrupp som på regeringens uppdrag haft överläggningar med ett antal större företag om att få till stånd ny verksamhet och ny sysselsättning i Norrbotten har avslutat sitt arbete under hösten 1984. Även den mindre grupp som på regeringens uppdrag försökt förmå företag att göra etableringar i Svappavaara har nu avslutat sitt arbete. Också inom ramen för upphandlingen av det nya JAS-flygplanet har bedrivits ett aktivt arbete med att söka förlägga produktion till Norrbotten.

Förhandlingsarbetet har bl. a. lett fram till en etablering av ett företag i Svappavaara som skall tillverka bilglasrutor. Det har också resulterat i att produktion i övrigt lagts på befintliga företag i länet.

I propositionen våren 1983 om utveckling i Norrbotten betonade jag vikten av att det privata näringslivet gör satsningar också i Norrbotten. Jag nämnde där några etableringsprojekt som aktualiserats från industrihåll. Ett var Gränges Aluminium AB:s planer på att etablera ett aluminium-smältverk i Piteå. Statens vattenfallsverk har under hösten 1984 överlämnat en utredning till regeringen beträffande förutsättningarna för en sådan etablering. Verket har nu erhållit regeringens medgivande att närmare undersöka förutsättningarna för att uppföra ett aluminiumsmältverk i Piteå.

Ett annat projekt gällde byggandet av ett järnsvampverk i Malmfälten vilket hade aktualiserats av SKF-Steel AB. Jag återkommer till denna fråga när jag kommer in på det fortsatta arbetet i Malmfälten (avsnitt 4.2.2). Jag skall därvid också beröra frågan om konstgödseltillverkning och utvinning av s. k. sällsynta jordartsmetaller baserad på apatiten i järnmalmen.

Stora satsningar görs i länet på prospektering för att finna nya malm- och mineralfyndigheter. Utöver insatser inom den ordinarie prospekteringsverksamheten satsas dels 28 milj. kr. för basprospektering från de medel som riksdagen anslag våren 1982 för särskilda regionalpolitiska insatser i länet, dels medel från det femåriga prospekterings- och projekteringsprogram, som riksdagen beslutade om våren 1983. Från de sistnämnda medlen har fram till årsskiftet 1984/1985 beviljats sammanlagt 52 milj. kr. till projekt i Norrbottens län.

Åtgärdsprogrammet våren 1983 innefattade också ett ramanslag på 200 milj. kr. till regeringens förfogande för särskilda regionalpolitiska insatser i länet under de närmaste tre budgetåren. I propositionen redogjorde jag för åtgärder som enligt min mening borde komma ifråga för stöd från denna medelsram. Statsrådet Dahl redogjorde i anslutning därtill för vissa energisatsningar som också borde finansieras från detta anslag. Härutöver förut-sattes en viss reserv för ytterligare ändamål. En del av energisatsningarna befinner sig fortfarande på inventerings- och utredningsstadiet. Regeringen har fram till årsskiftet 1984/85 beviljat stöd från detta anslag till ett sammanlagt belopp av drygt 134 milj. kr.

Beviljade medel från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län fram till årsskiftet 1984/1985

	Milj. kr.
Medel till Gällivare, Kiruna och Pajala kommuner och till utvecklingsfonden för särskilda näringslivsfrämjande insatser i Malmfälten	11
Medel till högskolan i Luleå för fortsatt verksamhet med att låta nyexaminerade civilingenjörer och ekonomer under viss tid arbeta i små och medelstora företag i Norrbotten	6
Medel till länsstyrelsen för särskilda glesbygdsinsatser i norra delen av länet	15
Medel till länsstyrelsen för förstärkt utrednings- och projektarbete i länet	3
Medel till länsstyrelsen för särskilda insatser vad avser produktökning, produktförmedling och produktutveckling samt annat utvecklingsarbete för det norrbottniska näringslivet	10
Medel till Satellitbild AB för etablering av fjärranalysverksamhet i Kiruna	30
Medel till Stiftelsen Administrativ Produktion i Malmfälten (APM) för konsolidering och vidareutveckling inom SIGA AB	20
Medel till utvecklingsfonden för att den skall kunna bibehålla sin utlåningskapacitet och även i fortsättningen satsa på riskfyllda projekt	15
Medel till högskolan i Luleå för inköp av kompletterande datorutrustning	1,25
Medel till Kiruna kommun för anordnande av högskoleutbildning för programmerare	2
Medel till experimentanläggning för avisning av flygplan vid Luleå flygplats	3,109
Medel till utvecklingsfonden för särskilda insatser för att främja ett ökat nyföretagande bland de anställda vid SCA:s fabrik i Munksund i Piteå	1
Medel till särskilda förhandlingsgrupper för Norrbotten och Svappavaara	0,5
Medel till Nordkalottens handelskonsult	0,210
Medel till experimentverksamhet avseende enerighushållning i näringslivets byggnader i länet	0,5
Bidrag till investeringar i fastbränsleeldade hetvattencentraler i skilda kommuner	10,533
Medel till fortsatt verksamhet vid forskningsgruvan i Kiruna	5
Summa	134,102

Utöver det i sammanställningen redovisade stödet på 10,5 milj. kr. till fastbränsleanläggningar har 55,8 milj. kr. anslagits till sådana anläggningar från arbetsmarknadsdepartementets anslag för särskilda sysselsättningskapande åtgärder i Norrbottens län som riksdagen beslutade om våren

1982 och 2 milj. kr. från ett anslag från det åtgärdsprogram riksdagen beslutade om 1979. Sammantaget har sålunda närmare 70 milj. kr. hittills satsats av särskilda arbetsmarknads- och regionalpolitiska medel på uppbyggandet av sådana anläggningar i länet.

I propositionen om utveckling i Norrbotten angav statsrådet Dahl att delegationen för frågor rörande upphandling inom energiområdet bör ägna särskild uppmärksamhet åt företagen i Norrbottens län. Delegationen har lämnat stöd om närmare 50 milj. kr. till olika företag och projekt i länet. De största insatserna har inriktats på att i länet lägga grunden för en utvecklad industri vad gäller projektering, installation och tillverkning av värmepumpar.

I nämnda proposition aviserade statsrådet Dahl ett uppdrag till länsstyrelsen i Norrbottens län och statens vattenfallsverk att utreda frågan om bildandet av ett regionalt fastbränslebolag med uppgift att skapa en säker bränsletillförsel till de fastbränsleeldade anläggningar som byggs i länet. Utredningen är genomförd och överlämnad till regeringen. Frågan bereds f. n. inom regeringskansliet.

En inventering har också gjorts i länet av möjliga energisparåtgärder i näringslivets byggnader. Inventeringen skall bilda underlag för en försöksverksamhet med statligt stöd i form av räntebidrag till sådana åtgärder.

Som framgår av min redovisning har omfattande insatser gjorts i Norrbotten under senare år för att möta akuta sysselsättningsproblem och för att långsiktigt vända utvecklingen i mer positiv riktning. Det gäller åtgärder inom många olika sektorer och med många parter inblandade lokalt, regionalt och centralt.

En betydande del av satsningarna i länet har gått till de båda malmfältskommunerna Gällivare och Kiruna, som drabbats mycket hårt av strukturförändringarna inom LKAB.

LKAB har sedan de stora problemen för företaget började i mitten av 1970-talet i olika omgångar fått statligt stöd för förlusttäckning, kapitaltillskott och sysselsättningsbidrag. Riksdagen har sedan år 1978 anvisat sammanlagt 5,6 miljarder kr. till företaget, varav som tidigare nämnts 1,4 miljarder kr. våren 1983. Till detta kommer stödet till SJ för att ge LKAB en nedsättning av fraktkostnaderna för malmtransporterna på malmbanan och de särskilda medel som tillförts SJ för en upprustning av malmbanan.

Även i övrigt har en betydande del av de särskilda insatserna gått till malmfältsregionen. Malmfältsutredningen har beräknat att drygt 200 milj. kr. gått till direkta särskilda regional- och sysselsättningspolitiska insatser i de båda malmfältskommunerna i de norrbottensatsningar som riksdagen beslutat om åren 1979, 1982 och 1983. Till detta kommer malmfältsdelegationens 308 milj. kr. för särskilda insatser för övertalig personal från LKAB. Härtill kommer vidare det särskilda stöd som kommit regionen tillgodo genom sänkta socialavgifter, via kapitaltillskott till Regioninvest m.m.

Även om en viss stabilisering och återhämtning nu skett också i Malmfälten är problemen fortfarande mycket stora. Jag skall i det följande redogöra för min syn på det fortsatta arbetet i regionen och då med utgångspunkt från malmfältsutredningens överväganden och förslag.

4.2.2 Fortsatta insatser i Malmfälten

Sammanfattning av mina bedömningar:

- Det långsiktiga arbetet med att stärka näringslivet och sysselsättningen i regionen bygger på två förutsättningar – en fortsatt stabil situation för LKAB och en utveckling av näringslivet vid sidan om järnmalsmbrytningen. Insatser bör härvid göras för att på olika sätt stärka och bredda näringslivet i regionen. Malmfältsåtgärderna bör också omfatta vissa insatser i Pajala kommun.
- Det är väsentligt att arbetet får en lokal förankring. Malmfältsdelegationen bör spela en aktiv roll för att initiera, utveckla och samordna olika insatser under de närmaste åren.

Utredningsförslag: Malmfältsutredningen menar att det inte räcker med att LKAB stabiliserar sin produktion och sysselsättning på nuvarande nivå för att långsiktigt trygga malmfältskommunernas framtid. Vid sidan om LKAB måste ett nytt näringsliv byggas upp.

Utredningen föreslår ett omfattande åtgärdsprogram för att stärka och utveckla näringslivet i de båda malmfältskommunerna. Den föreslår också åtgärder för att motverka de sociala problemen som följer av situationen och utvecklingen i Malmfälten. Utredningen föreslår vidare att särskilda insatser görs i Pajala kommun med tanke på den återflyttning som nu sker dit från Malmfälten.

Utredningen redovisar tre olika finansieringsvägar för insatser i Malmfälten

- utnyttjande av ordinarie medel så långt som möjligt
- ramanslag för särskilda insatser i form av ett samlat malmfältsanslag, samt
- särskilda medelsbeslut för större projekt som blir aktuella.

Utredningen bedömer behovet av medel för särskilda insatser – utöver ordinarie medel och eventuella särskilda medel till större projekt – till i storleksordningen 300–350 milj. kr. för tiden fram till år 1990. De särskilda insatserna bör enligt utredningen finansieras genom de medel malmfältsdelegationen redan förfogar över och vissa tillskott till dessa.

Utredningen föreslår att genomförandearbetet får en lokal förankring och att malmfältsdelegationen ges förlängt och vidgat mandat för sitt arbete.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser delar malmfältsutredningens uppfattning att stora insatser måste göras från samhällets

sida för att förhindra ökad arbetslöshet och fortsatt kraftig utflyttning från malmfältskommunerna. Några remissinstanser – RRV, SAF och Sveriges Industriförbund – anser dock att utredningen inte tillräckligt analyserat och diskuterat önskvärdheten och konsekvenserna av olika framtida befolkningsutvecklingar för området. SAF och Industriförbundet anser att regionalpolitikens uppgift måste vara att skapa möjlighet till utveckling i alla delar av landet, men den skall inte vara en garanti mot befolkningsförändringar i områden med otillräcklig näringsverksamhet. Organisationerna menar att malmfältskommunerna kanske är mer betjänta av en väl genomarbetad strategi för en befolkningsmässig minskning. Remissinstansernas synpunkter på olika delfrågor och åtgärdsförslag redovisas i det följande.

Mina bedömningar: Problemen för den svenska järnmalmsbrytningen har ställt malmfältskommunerna Gällivare och Kiruna i en mycket svår situation. LKAB har sedan mitten av 1970-talet i stort sett halverat sin personalstyrka i Malmfälten, från drygt 7 000 till i dag ca 4 000 personer.

Gällivare och Kiruna är i dag modernt utbyggda kommuner med 24 000 resp. 28 000 invånare. Arbetsmarknadssituationen har varit och är trots vissa förbättringar ytterst besvärlig med en stor andel personer utan arbete. En omfattande utflyttning har skett från regionen under de senaste åren, främst från Kiruna. Prognoser baserade på nu kända och överblickbara förhållanden pekar mot en kraftig befolkningsminskning framöver. Det som gör följdverkningarna särskilt svåra i Malmfälten är dels arbetsmarknadens ensidiga beroende av en enda näring – gruvbrytningen, dels det isolerade läget i förhållande till andra orter av betydelse. Problemen i Malmfälten får negativa återverkningar också i intilliggande kommuner, främst Pajala.

Den analys som malmfältsutredningen gjort av ett antal alternativa utvecklingar för Malmfälten och effekterna av dessa visar att malmfältskommunerna kommer att få svårt att hävda sysselsättningen och befolkningstalen framöver, även om en stabilisering uppnås inom LKAB vad gäller produktion och sysselsättning. Utredningen drar slutsatsen att ett nytt näringsliv måste byggas upp vid sidan av LKAB för att trygga kommunernas långsiktiga fortlevnad.

Omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser har, som jag tidigare redovisat, gjorts i Malmfälten under de senaste åren i form av beredskapsarbeten, arbetsmarknadsutbildning, särskilda projekt m. m. Särskilda insatser har därvid gjorts för de övertaliga vid LKAB inom ramen för den s. k. malmfältsdelegationens arbete.

Delegationen inrättades som en följd av riksdagsbeslutet våren 1983 om utveckling i Norrbotten och fick ansvar för genomförandet av särskilda insatser för övertalig personal från LKAB. Till delegationen anslogs för budgetåren 1983/84 och 1984/85 46 milj. kr. för extra förmedlings- och utbildningsinsatser och för ytterligare s. k. ami-lag samt 262 milj. kr. för

beredskapsarbeten och särskilda projekt. Fram till årsskiftet 1984–1985 har beslut fattats om drygt 180 milj. kr. av de senare medlen. Delegationens arbete omfattade från början ca 1800 personer. Fram till årsskiftet 1984/85 har ca 600 fått nytt arbete, varav ca 150 utanför Norrbotten. Ett 60-tal har flyttat tillbaka till Finland och drygt 300 har fått eller är aktuella för pension. Av de ca 700 personer som vid årsskiftet var i utbildning och tillfälliga arbeten i olika projekt, deltog i ami m. m. räknar delegationen med att huvuddelen bör kunna få arbete under det närmaste året.

Även om arbetslösheten fortfarande är mycket hög i Malmfälten har en påbörjad omstrukturering av näringslivet lett till att situationen för de arbetssökande nu har förbättrats.

Delegationens verksamhet skall enligt det ursprungliga riksdagsbeslutet från våren 1983 upphöra den 30 juni 1985. Malmfältsutredningen föreslår att *malmfältsdelegationen skall ges förlängd tid och ett vidgat arbetsområde för sitt arbete*. Regeringen har i budgetpropositionen 1985 (prop. 1984/85: 100 bil. 12 s. 115) anslutit sig till malmfältsutredningens förslag och föreslagit riksdagen att delegationen ombildas och ges förlängt förordnande fram till den 30 juni 1987. Delegationen föreslås därvid få en bredare inriktning mot insatser för att allmänt stärka och bredda näringslivet i malmfältsregionen. En viktig del i arbetet blir dock att även i fortsättningen skapa varaktiga arbetstillfällen för de personer som tidigare arbetat inom LKAB. Delegationens arbete inom förmedlingsområdet, arbetsmarknadsutbildningen och ami-verksamheten föreslås bli inordnat i den ordinarie arbetsmarknadsverksamheten i regionen. Den extra förmedlingspersonal som finns inom arbetsförmedlingsverksamheten i Gällivare och Kiruna föreslås bli kvar under ytterligare två budgetår, dvs. fram till den 30 juni 1987.

Jag delar malmfältsutredningens uppfattning att stora ansträngningar måste göras för att få fram ett näringsliv vid sidan om LKAB och järnmalmsbrytningen. Järnmalmsbrytningen kommer knappast att sysselsätta mer än ca 4000 personer även om produktionen på nytt skulle ökas till de 20–25 milj. ton per år som företaget tidigare producerade. I ett längre tidsperspektiv, frammot år 2020–2030, krävs för fortsatt gruvbrytning ny teknik för brytning på stora djup.

Jag skall i det följande redovisa min syn på hur arbetet med att långsiktigt trygga och stärka sysselsättningen i Malmfälten bör bedrivas. Jag börjar med frågan om LKAB:s framtid och andra frågor med anknytning till järnmalmsbrytningen. Jag har i frågor som rör LKAB samrått med statsrådet R. Carlsson.

Utredningen analyserar ett antal alternativ för LKAB:s framtida utveckling och belyser därvid både förutsättningarna för och effekterna av olika alternativ. Utredningen belyser också den osäkerhet – vad gäller priser, marknad, konkurrens m. m. – som LKAB arbetar under.

Med tanke på den centrala roll företaget också i fortsättningen kommer

att spela i Malmfälten anser utredningen det angeläget att *statsmakterna klargör hur man långsiktigt ser på LKAB:s framtid*. Många remissinstanser instämmer i detta.

Utredningen framhåller också vikten av att *LKAB:s roll och ansvar i det allmänna utvecklingsarbetet för att stärka och förnya näringslivet* i Malmfälten klaras ut. Utredningen säger sig vara medveten om de problem företaget befinner sig i och nödvändigheten av att koncentrera arbetet på att få järnmalmsrörelsen att fungera och gå ekonomiskt ihop, men anser det samtidigt viktigt att företaget aktivt deltar i arbetet på att få fram ny verksamhet och sysselsättning i regionen. Utredningen ser det t. ex. som angeläget och också naturligt att LKAB går in på ägarsidan i eventuella framtida projekt i Malmfälten med nära anknytning till järnmalmsrörelsen t. ex. apatit-/fosforsyratillverkning och järnsvampsproduktion. Detta synsätt delas av remissinstanser som TCO, gruvindustriarbetarförbundet m.fl.

Enligt min mening bör utgångspunkten när det gäller LKAB vara att bolaget fortsättningsvis skall kunna bedriva sin verksamhet utan ytterligare statliga stöd. Enligt LKAB:s nuvarande planering kommer järnmalmsbrytningen att fortsätta och nya huvudnivåer (eller motsvarande) att anläggas i Kiruna och Malmberget.

Vad beträffar LKAB:s engagemang i framtida projekt med nära anknytning till järnmalmsrörelsen måste utgångspunkten enligt min uppfattning vara att projekt av detta slag skall bedömas utifrån kommersiella grunder. LKAB har mot bakgrund av kommande stora investeringar inom bolaget, begränsat utrymme för att gå in med riskkapital utöver vad som krävs för järnmalmsrörelsen. Det ankommer på LKAB att bedöma om företaget skall gå in eller inte i skilda projekt.

Jag avser nu att behandla *de organisatoriska och finansiella grunderna för det fortsatta arbetet* i Malmfälten.

Flertalet av de åtgärdsförslag som malmfältsutredningen redovisat i sitt betänkande måste analyseras och utvecklas ytterligare innan slutlig ställning kan tas. Flera av förslagen gäller åtgärder med många olika parter inblandade liksom åtgärder som måste samordnas sinsemellan eller med andra åtgärder. Utredningen och många remissinstanser framhåller vikten av att åtgärderna får en lokal anpassning och förankring i regionen.

Malmfältsdelegationen – som i årets budgetproposition föreslagits få ett förlängt och vidgat mandat för sitt arbete – bör, enligt min mening, kunna spela en viktig roll i det fortsatta arbetet med att stärka och bredda näringslivet i Malmfälten.

Den förändrade inriktningen av delegationens arbete gör det angeläget att delegationen och andra organ kommer överens om en lämplig arbetsfördelning liksom om lämpliga rutiner för beredningen av olika frågor om stöd, former för samråd m. m. Vidare kan det vara lämpligt att komplettera delegationens sammansättning när arbetsområdet nu vidgas och förändras. Det är också viktigt att markera att delegationen har ett tidsbegränsat

uppdrag och att delegationens arbetsuppgifter därefter skall inlemmas i de ordinarie organens arbete. Det bör, som chefen för arbetsmarknadsdepartementet redan föreslagit i årets budgetproposition, ankomma på regeringen att besluta om den närmare utformningen av delegationen och inriktningen av verksamheten.

Vad jag här anført om malmfälsdelegationens ansvar i det fortsatta arbetet innebär att det blir delegationen som får vidareutveckla, bedöma och besluta om många av malmfälsutredningens olika förslag till åtgärder. En del av förslagen gäller dock frågor som bör bedömas och beslutas av annan instans. Några av malmfälsutredningens förslag har redan förverkligats. Det finns också en del förslag som enligt min mening bör avvisas eller blivit inaktuella med hänsyn till vad som framkommit i remissbehandlingen eller andra omständigheter.

När det gäller finansieringen av de fortsatta insatserna i Malmfälten anser jag i likhet med malmfälsutredningen att ordinarie medel skall användas så långt som möjligt. Jag tänker här på regionalpolitiskt stöd, arbetsmarknadspolitiska medel m. m. Vissa typer av insatser ställer emellertid krav på särskilda medel. Dessa krav bör, enligt min mening, kunna tillgodoses inom ramen för redan anvisade medel. Det åtgärdsprogram som riksdagen beslutade om våren 1983 för Norrbotten och Malmfälten innefattade dels ett anslag på 200 milj. kr. för särskilda regionalpolitiska insatser i länet, dels ett anslag på 262 milj. kr. för beredskapsarbeten och särskilda projekt för övertalig personal från LKAB. Som jag tidigare redovisat finns f. n. drygt 65 milj. kr. kvar att disponera för nya ändamål och projekt från det förstnämnda anslaget och ca 80 milj. kr. från det senare anslaget. Även om det förra är avsett för hela länet anser jag det rimligt att huvuddelen av de medel som nu återstår och som inte åtgår för vissa ytterligare satsningar på energiområdet, används till projekt i Malmfälten. Det senare anslaget bör – som chefen för arbetsmarknadsdepartementet redan föreslagit i årets budgetproposition – i fortsättningen allmänt få inriktas på insatser för att stärka och bredda näringslivet inom malmfälsregionen.

Dessutom bör enligt min mening situationen i Malmfälten särskilt beaktas vid fördelningen av medel för regionalpolitiska utvecklingsinsatser till Norrbottens län.

För större projekt som kan bli aktuella får frågan om eventuellt statligt stöd i form av lokaliseringsstöd m. m. prövas enligt gängse regler.

Jag skall nu med utgångspunkt från vad jag anført beträffande de organisatoriska och finansiella grunderna för det fortsatta arbetet i Malmfälten redovisa min syn på den vidare hanteringen av de olika förslag som malmfälsutredningen tar upp i sitt betänkande.

Utredningen föreslår att regeringen skall uppta förhandlingar med tänkbara intressenter om *byggande av järnsvampverk liksom om produktion av apatit och fosforsyra* i Malmfälten. I anslutning härtill bör enligt utredningen också studeras möjligheten att knyta an *ytterligare industriell produk-*

tion t. ex. framställning av ammoniak ur den brännas som bildas vid järnsvampstillverkning. Utredningen föreslår vidare att regeringen skall uppdra åt STU att närmare undersöka förutsättningarna för utvinning av sällsynta jordartsmetaller ur den apatit som finns i järnmalmen.

Många remissinstanser tillstyrker utredningens förslag. Flera pekar samtidigt på de osäkerheter som finns i projekten liksom att de måste bedömas på kommersiella grunder. Flera remissinstanser framhåller vikten av att ytterligare analyser och utvärderingar görs av de föreslagna projekten bl. a. vad gäller lönsamhet, avsättningsmöjligheter och tillgång på råvara. Några pekar också på de problem som uppstår om järnmalmsbrytningen tvingas upphöra i Malmbergs- och Kirunagruvorna en bit in på 2000-talet.

Jag delar den av många remissinstanser framförda uppfattningen att ytterligare utredningar är nödvändiga för att det skall vara möjligt att bedöma bärkraften i dessa projekt. Jag instämmer också i att projekten måste prövas på kommersiella grunder. Enligt vad jag erfarit pågår f.n. ett aktivt arbete som ursprungligen initierats av malmfältsdelegationen för att få fram ytterligare bedömningsunderlag och huvudmän/intressenter när det gäller en ev. framtida järnsvampproduktion i Malmfälten. I anslutning härtill studeras också möjligheterna att producera ammoniak ur den brännas som erhålls i processen. Jag anser det värdefullt att förutsättningarna för dessa projekts genomförande och för att få fram huvudmän för projekten på detta sätt klargörs. I den mån det visar sig möjligt att få projekten lönsamma och huvudmän som är beredda att satsa erforderligt eget kapital i dem bör reguljärt statligt stöd t. ex. i form av regionalpolitiskt stöd kunna komma ifråga.

Enligt vad jag vidare erfarit avser malmfältsdelegationen på motsvarande sätt ta initiativ till en studie av förutsättningarna för produktion av apatit och fosforsyra liksom för utvinning av sällsynta jordartsmetaller i Malmfälten. Även här får frågan om ev. statligt stöd prövas när det finns underlag som visar att projekten är ekonomiskt sunda och intressenter som är beredda att satsa erforderligt kapital i dem.

Utredningen föreslår att en utvärdering görs av de *förhandlingar* som på regeringens uppdrag sker *med storföretagen* om möjligheterna att förlägga verksamhet till Norrbotten och då speciellt Malmfälten och att beslut därefter tas om formerna för ett fortsatt arbete på detta område.

Jag har tidigare (avsnitt 4.2.1) redogjort för det förhandlingsarbete som bedrivits. Erfarenheterna av detta arbete visar hur svårt det är att genom förhandlingar av detta slag få till stånd etableringar från storföretagens sida utanför de orter där de redan bedriver verksamhet. Erfarenheterna visar också på vikten av att förhandlingsarbetet bedrivs i direkt anslutning till övrigt arbete för att stärka näringslivet i regionen. Jag ser det mot denna bakgrund som naturligt att de fortsatta kontakterna med storföretagen i dessa frågor sker inom ramen för malmfältsdelegationens arbete och det lokaliseringssamråd som jag tidigare behandlat (avsnitt 3.4.6). Det under

bildande Malmfältens Finans AB, som jag återkommer till, bör vidare kunna bli en viktig resurs i sammanhanget.

Utredningen föreslår en fortsatt utbyggnad av verksamheten vid *Servicecentralen i Gällivare AB:s (SIGA)* enheter i Gällivare och Kiruna. Utredningen föreslår vidare att Norrbotten och Malmfälten ges särskild prioritet i arbetet på att *decentralisera statlig förvaltning* från Stockholmsregionen.

Ett aktivt arbete pågår inom SIGA AB och SIGA Företagsutveckling AB att inrikta SIGA-verksamheten på utvecklingsbara och lönsamma administrativa serviceprojekt. Arbetet är till stor del inriktat på att bygga upp SIGA:s kompetens och produktion vad gäller olika tjänster till datoranvändare på såväl den offentliga som den privata marknaden. SIGA har därvid också engagerat sig i etableringen av nya serviceföretag i Malmfälten.

Riksdagen anslog hösten 1983 (prop. 1983/84: 26, bil. 1) 5 milj. kr. till statliga myndigheters beställningar av viss administrativ service. Medlen har använts för att motverka sysselsättningsproblem som skulle ha uppstått om större statliga beställningsprojekt i SIGA AB under kort tid hade avslutats eller trappats av.

Min uppfattning är att projekt som långsiktigt kan tillföra verksamheten intäkter och möjliggöra trygg sysselsättning måste prioriteras framför snabbt sysselsättningsökande projekt som fortlöpande kräver särskild statlig stödfinansiering.

När det gäller decentralisering av statlig verksamhet från Stockholmsområdet kan nämnas att Norrbotten och Malmfälten hör till de högst prioriterade områdena. Lokaliseringsfrågan måste prövas från fall till fall. Arbetet med dessa frågor måste som hittills ligga på central nivå.

Jag vill i detta sammanhang nämna att statsrådet Göransson inom kort kommer att ge Sveriges Radio i uppdrag att inför en ny avtalsperiod mellan staten och Sveriges Radio se över frågan om inkassering av TV-avgifter. Därvid skall utgångspunkten vara att TV-avgiftscentralen skall förläggas till malmfältsområdet.

Utredningen föreslår att *en enhet för vård och konservering av museiföremål* inrättas i Kiruna. En förutsättning måste, enligt utredningen, vara att verksamheten på sikt kan finansieras med ordinarie medel inom kultursektorn. Driftskostnaderna i inledningsskedet liksom investeringskostnaderna bör dock, anser utredningen, kunna finansieras med beredskapsmedel och särskilda medel.

Samtliga remissinstanser som kommenterat förslaget tillstyrker att en sådan enhet inrättas i Kiruna men anser inte att den långsiktiga finansieringen kan ske inom befintliga anslagsramar för kultursektorn.

Jag har efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet och statsrådet Göransson kommit fram till att förslaget bör studeras vidare. Grundförutsättningen är dock att den långsiktiga finansieringen kan ordnas inom ordinarie anslag för kultursektorn. Enligt malmfältsutredningen kan

den föreslagna konserveringsenheten till en del förläggas i tomma bostadslägenheter. Riksdagsbeslutet våren 1983 om utveckling i Norrbotten innebär att regionalpolitiskt stöd kan lämnas i Malmfälten vid ombyggnad av bostadslägenheter till annan användning. I likhet med utredningen anser jag att arbetsmarknadspolitiska medel liksom särskilda medel från malmfältsledagationen från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län bör kunna användas i ett inledningsskede vid uppbyggnaden och igångkörningen av verksamheten. En arbetsgrupp med representanter från berörda departement, malmfältsledagationen m. fl. studerar f. n. de ekonomiska och praktiska förutsättningarna för ett genomförande av förslaget.

Utredningen föreslår att regeringen ger kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna för lokalisering av en *kriminalvårdsanstalt* till Kiruna. Kriminalvårdsstyrelsen anser i sitt remissvar att det inte föreligger något behov av ytterligare platser på s. k. rixsanstalter inom de närmaste åren och avstyrker därför förslaget. Chefen för justitiedepartementet delar denna uppfattning och jag anser därför inte att det finns skäl att studera frågan vidare.

Utredningen föreslår att Sveriges turistråd och de båda malmfältskommunerna gemensamt utreder förutsättningarna för att bygga om och *använda tomma lägenheter för turiständamål*. De kostnader för erforderliga kompletteringar och anpassningar som inte kan täckas av beredskapsmedel och bostadsombyggnadsstöd bör enligt utredningen finansieras med särskilda medel.

Norrbottens läns landsting avstyrker förslaget med hänsyn till att det skulle kunna leda till en snedvridning av konkurrensen i branschen.

Efter samråd med cheferna för jordbruks-, arbetsmarknads- och bostadsdepartementen anser jag att förslaget bör utvecklas och prövas vidare inom ramen för ett samordnat arbete för att främja turistnäringen i området. En utgångspunkt bör vara att finna organisatoriska former m. m. som förhindrar en osund konkurrenspåverkan gentemot andra inkvarteringsformer. Jag ser det naturligt att malmfältsledagationen utvecklar förslaget vidare tillsammans med berörda parter. Som jag nyss nämnt kan regionalpolitiskt stöd användas för ombyggnad av bostadslägenheter i Malmfälten.

Utredningen föreslår att ytterligare statligt stöd skall anslås till *kommunernas och den regionala utvecklingsfondens näringslivsfrämjande arbete* i regionen. Remissinstanserna betonar vikten av ett sådant aktivt arbete. Jag delar denna uppfattning. Samtidigt anser jag det angeläget att kommunerna utvecklar arbetet på detta område med egna medel inom ramen för den ordinarie kommunala verksamheten. Några ytterligare statliga medel utöver de som redan lämnats via länsstyrelsen bör sålunda inte lämnas till kommunernas allmänna näringslivsarbete. Stöd för speciella projekt från kommunernas sida för att främja näringslivsutvecklingen bör dock kunna lämnas från anslaget för regionala utvecklingsinsatser liksom från malm-

fältsdelegationen. Även utvecklingsfondens särskilda insatser i regionen bör i fortsättningen kunna stödjas med medel från nämnda anslag. Jag har tidigare (avsnitt 3.4) föreslagit en förstärkning och vidgad användning av anslaget ifråga.

Utredningen betonar vikten av att det i Malmfälten skapas särskilda möjligheter att få fram såväl *ägar- och riskkapital* som *företagsledningskompetens* för näringslivet i Malmfälten, t. ex. genom ett förstärkt Bothniainvest eller ett särskilt investment-/finansbolag för Malmfälten. En bred remissopinion stödjer denna uppfattning. Staten medverkar med medel från malmfältsdelegationen till att ett Malmfältens Finans AB nu är under bildande.

Utredningen föreslår att länsstyrelsen tar initiativ till förhandlingar med LKAB och Boliden AB om att personella resurser avdelas inom resp. företag för att ta till vara och *utveckla produkt- och affärsidéer* som kommer fram bland de anställda. Utredningen föreslår vidare att länsstyrelsen och utvecklingsfonden tillsammans med dessa företag och de båda malmfältskommunerna utformar ett program för ett *samordnat utnyttjande av verkstäder och utrustning* i det lokala näringslivsarbetet.

Enligt vad jag erfarit har malmfälttsdelegationen stött utvecklandet av ett antal produkt- och affärsidéer som presenterats av företag och enskilda personer i regionen. Jag anser att delgationen bör fortsätta detta arbete. Vad gäller utredningens förslag om samutnyttjande av verkstäder och utrustning anser jag att malmfälttsdelegationen bör initiera en utredning om möjligheterna till ett sådant.

Utredningen föreslår att regeringen skall uppdra åt SIND att tillsammans med utvecklingsfonden i Norrbottens län låta göra *systematiska sektorsgenomgångar* för att få fram affärs- och produktidéer som kan placeras i Norrbotten och Malmfälten. SIND är i sitt remissyttrande positiv till förslaget men anser att huvudansvaret för verksamheten bör ligga på utvecklingsfonden med hänsyn till dess nära kontakt och kunskap om företagen i länet.

Visst arbete av detta slag pågår enligt vad jag erfarit redan inom såväl SIND som utvecklingsfonden i länet. I den mån verksamheten vid fonden behöver särskild finansiering anser jag att medel för detta bör kunna lämnas via länsstyrelsens anslag för regionala utvecklingsinsatser.

Utredningen föreslår att länsstyrelsen och utvecklingsfonden skall ta initiativ till åtgärder för att främja en *ökad upphandling* i Norrbotten och Malmfälten *av varor och tjänster för u-landsbistånd*. Enligt vad jag erfarit förbereder länsstyrelsen ett sådant initiativ.

Utredningen föreslår att länsstyrelsen tillsammans med högskolan i Luleå skall utarbeta en plan för *särskilda insatser från högskolans sida* vad avser anordnande av särskilda högskolekurser och högskolelinjer samt viss yrkesteknisk högskoleutbildning i Malmfälten. Utredningen föreslår vidare att länsstyrelsen och högskolan utreder intresset och-formerna för

en högskoleutbildning inom järnvägsområdet i Luleå. Utredningen redovisar också förslag om rymdteknisk forskning och utbildning, vilket jag återkommer till när jag behandlar rymd- och datasatsningarna i Malmfältet.

Högskolan i Luleå, STU och Norrlandsfonden är positiva till utredningens förslag. Kiruna kommun föreslår att en gruvteknisk högskoleutbildning lokaliseras till Kiruna. SIDA tillstyrker förslaget om en utredning om högre utbildning inom järnvägssektorn med inriktning på drift och underhåll, då en sådan utbildning skulle kunna bli värdefull för många mottagarländer för svenskt utvecklingsbistånd. SJ anser att en eventuell sådan utbildning bör förläggas till tekniska högskolan i Stockholm med hänsyn till närheten till SJ:s centrala maskin- och bantekniska avdelningar samt laboratorier.

Jag avser senare att tillsammans med chefen för utbildningsdepartementet föreslå regeringen att uppdra åt regionstyrelsen för Umeå högskoleregion att utreda frågan om möjligheterna att förlägga viss högskoleutbildning – t. ex. i form av enstaka kurser – till Malmfältet för att stödja utvecklingen där. Sådan utbildning bör under en begränsad tid framöver, enligt min mening kunna finansieras med medel från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län. Vad gäller förslaget om att förlägga järnvägsutbildning till högskolan i Luleå kan nämnas att SJ kommer att undersöka de närmare förutsättningarna för inrättandet av en internationell järnvägsutbildning i Sverige.

Utredningen anser också att *utbildningssektorn i övrigt* kan spela en viktig roll i en långsiktig förändring och utveckling av Malmfältens näringsliv. Utredningen föreslår att en samordningsgrupp inrättas inom utbildningsområdet i resp. kommun avseende grundskola, gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning. Utredningen menar att skolans möjligheter att ställa utrustning, lokaler, handledare m. m. till förfogande för det lokala näringslivet bör stärkas. Den anser vidare att praktiska och teoretiska moment om att starta, driva och utveckla företag bör läggas in i kursplanerna i såväl grundskola som gymnasieskola. Utredningen pekar också på behovet av utbildningar med speciellt intresse för Malmfältet.

Skolöverstyrelsen (SÖ) ansluter sig till utredningens förslag och påpekar att de står i samklang med utvecklingen inom skolväsendet under senare år. Eventuella särskilda medel bör enligt SÖ användas till bl. a. lärarfortbildning i ny teknik och andra områden med särskilt intresse för regionen, utrustning inom teknikområdet samt inköp av dataprogram för utbildningsändamål. SÖ pekar på den resurs som folkbildningen och folkhögskolan utgör i sammanhanget.

Min bedömning är – efter att ha samrått med chefen för utbildningsdepartementet och med statsrådet Göransson – att de åtgärder som utredningen föreslår bör kunna klaras inom ordinarie ramar inom utbildnings-

sektorn. Behovet av och formerna för en ytterligare samordning inom utbildningsområdet i Malmfälten bör enligt min mening kunna prövas inom ramen för den regionala utbildningsplanering som jag tidigare redogjort för (avsnitt 3.2.1).

Utredningen föreslår ett antal åtgärder för att stödja utvecklingen inom *data- och rymdområdet* i Malmfälten.

Utredningen föreslår att regeringen skall uppdra åt televerket att utreda ett system med *nolltaxa för datakommunikation* till och från Malmfälten. Kunder som utnyttjar datatjänster hos företag i regionen skulle debiteras för lokalsamtal och malmfältsföretagen för kostnaderna i övrigt. De senare skulle, enligt utredningen, kunna täckas med regionalpolitiska medel. Jag har samrått med chefen för kommunikationsdepartementet i denna fråga. Han kommer senare (bilaga 2) att föreslå försök med ett sådant system i Malmfälten.

Utredningen föreslår att *Rymdbolaget och dess dotterbolag Satellitbild AB* ges ekonomiska möjligheter till fortsatta investeringar i byggnader och maskiner och ges resurser för att i ökad utsträckning kunna ta tillvara och utveckla produkt- och affärsidéer som kommer fram i verksamheten. De remissinstanser som kommenterar förslaget – UHÄ, Rymdbolaget och delegationen för rymdverksamhet (DFR) – tillstyrker. Jag ser positivt på den utveckling som nu sker på rymdområdet i Kiruna. Denna har i stor utsträckning stötts med regionalpolitiska medel i form av lokaliseringssöd m. m. Även för en fortsatt expansion bör sådant stöd komma ifråga. Jag anser vidare att medel från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbotten bör kunna komma ifråga för stöd till företagen för ökade insatser på att utveckla nya projektidéer som kommer fram i verksamheten. Även malmfält delegationen bör kunna stödja utvecklandet av sådana projekt.

Utredningen föreslår att ökade resurser ges till *Kiruna geofysiska institut (KGI)* för produktutveckling och tillämpad forskning så att fler avancerade produkter och system kan utvecklas och skapa ny verksamhet i Kiruna. Utredningen föreslår också att grundforskningen vid KGI förstärks. Såväl KGI som DFR tillstyrker förslagen. Jag har samrått med statsrådet I. Carlsson och med chefen för utbildningsdepartementet i dessa frågor. KGI har tidigare erhållit särskilda regionalpolitiska medel för att ta tillvara och vidareutveckla produkt- och affärsidéer som kommer fram i verksamheten. Jag anser att ytterligare sådant stöd bör kunna komma ifråga från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län liksom från malmfält delegationens sida.

Utredningen föreslår att länsstyrelsen, tillsammans med Rymdbolaget, Satellitbild AB, KGI och högskolan i Luleå, arbetar fram ett förslag till en *stiftelse* med syfte att etablera och bedriva *högre utbildning och forskning inom rymdområdet* i Kiruna. Verksamheten bör enligt utredningen inledningsvis byggas upp kring forskarutbildning i rymdteknik, fjärranalys och

bildbehandling, specialkurser i nämnda ämnen samt sommaruniversitet och s. k. nobelsymposier inom det rymdtekniska området. Alla remissinstanser som kommenterar frågan – Rymdbolaget, lantmäteriverket, KGI, DFR, SMHI, UHÄ och Kiruna kommun – tillstyrker förslaget.

Jag delar utredningens och remissorganens uppfattning att en verksamhet av detta slag skulle kunna utgöra ett värdefullt stöd för den fortsatta utvecklingen på rymdområdet i Kiruna liksom i hela landet. Jag har här också samrått med statsrådet I. Carlsson och chefen för utbildningsdepartementet. Inledningsvis bör satsningar göras på två områden, dels på en breddning av forskningen vid KGI mot sådana områden som är av betydelse för verksamheten inom rymdområdet, främst fjärranalys och kommunikationsteknik (satellitkommunikation), dels på påbyggnadsutbildning inom det rymdteknologiska området för civilingenjörer. Enligt samma modell som jag tidigare redovisat för satsningarna inom det biotekniska området i Umeå och inom dataområdet i Luleå bör regionalpolitiska medel kunna användas i ett inledningsskede av fyra år för här nämnda satsningar inom rymdområdet i Kiruna.

Jag anser att medlen i detta fall bör kunna tas från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län. Jag avser att i samråd med statsrådet I. Carlsson och chefen för utbildningsdepartementet föreslå regeringen att dels uppdra till KGI att utarbeta en plan för utvidgning av forskningsverksamheten vid institutet mot rymdteknologiskt intressanta tillämpningsområden, dels uppdra till regionstyrelsen för Umeå högskole-region att utreda förutsättningarna och formerna för en högskoleutbildning inom det rymdteknologiska området i Kiruna samt att genomföra en sådan utbildning, till att börja med i form av enstaka kurser.

Det finns enligt malmfältsutredningen f.n. planer inom *lantmäteriverket*, *centralnämnden för fastighetsdata (CFD)* och *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)* på att etablera *utvecklingsenheter i Kiruna* med anknytning till rymd- och dataverksamheten. Utredningen ser dessa planer som mycket intressanta och föreslår att regeringen skall verka för att de skall fullföljas. Planerna bekräftas i remissvaren från respektive verk och myndighet som också förklarar sig beredda att förlägga utvecklingsverksamhet till Kiruna om de kan få hjälp med finansieringen. Rymdbolaget uttalar stort intresse för att verksamhet av detta slag förläggs till Kiruna.

Jag har samrått med cheferna för kommunikations- och bostadsdepartementen i dessa frågor. Jag har tidigare redogjort för de lyckade satsningar som redan gjorts inom lantmäteriområdet i Kiruna och Luleå. En fortsatt satsning i Kiruna genom etablering av nämnda utvecklingsenheter skulle ytterligare förstärka utvecklingen inom rymd- och dataområdet i Kiruna. Jag anser även här att medel från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län bör kunna komma ifråga under ett inledningsskede om finansieringen därefter kan ordnas genom omprioriteringar inom

ramen för myndigheternas ordinarie anslag. Jag avser att tillsammans med cheferna för nämnda departement föreslå regeringen att uppdra åt SMHI, lantmäteriverket och CFD att inkomma med förslag om förläggande av utvecklingsenheter till Kiruna med anknytning till rymd- och dataområdet.

Utredningen föreslår att en *särskild samarbetsgrupp* – ett Norrbotten Mineral – skapas i länet med uppgift och resurser att *följa upp och utvärdera malm/mineralfyndigheter* som kommer fram genom prospekteringen. Flertalet remissinstanser som berör frågan ställer sig positiva till samordnade insatser för att följa upp prospekteringsuppslag. Flera av dessa, bl. a. nämnden för statens gruvegendom (NSG), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Boliden AB och Svenska Gruvindustriarbetarförbundet, avvisar dock ett "Norrbotten Mineral" av det slag som utredningen föreslår. NSG föreslår i stället att ett regionalt prospekteringsforum skapas i länet där olika uppslag och andra frågor kan aktualiseras och eventuellt kanaliseras till nya intressenter. Nämnden är beredd att aktivt medverka i en sådan grupp. Jag ansluter mig till den modell som NSG här skisserar och avser att föreslå regeringen att uppdra åt NSG att ta initiativet till att en sådan grupp organiseras i länet.

Utredningen föreslår att regeringen uppftar förhandlingar med *Boliden AB* om tidigareläggning av en djupundersökning av bolagets dagbrottsgruva för kopparmalmbrytning i Aitik utanför Gällivare för att få fram ett underlag beträffande en framtida underjordsbrytning. Utredningen föreslår vidare att medel ställs till förfogande för ytterligare satsningar på försöken med utvinning av industrimineral ur avfallssanden vid Aitikgruvan. Vidare föreslår utredningen att regeringen tar initiativ till en utredning av prissättningen på järnvägstransporterna av malmen från Aitik.

Gällivare kommun och svenska gruvindustriarbetarförbundet tillstyrker utredningens förslag som rör Boliden AB:s Aitikgruva. SGU påpekar att beslut om ytterligare satsningar vad avser utvinning av industrimineral kan tas tidigast under 1986 när nu pågående försök är klara. Boliden AB anser – mot bakgrund av utvecklingen på kopparmarknaden – att en underjordsbrytning inte är aktuell i Aitik under överskådlig tid och att någon djupundersökning därför inte bör ske under 1980-talet, inte ens om staten skulle bidra till finansieringen av en sådan. SGU anser att ett beslut om djupundersökning i första hand bör avgöras på kommersiella grunder. SJ anser att gängse principer bör tillämpas när det gäller fraktpriserna för Aitikmalmen, dvs. att transportavtal tecknas på företagsekonomiska grunder.

Bolidens försök att utvinna industrimineral i Aitik har delvis finansierats med medel från de av riksdagen 1979 och 1982 anslagna särskilda regionalpolitiska medlen för insatser i länet. Frågan om eventuellt ytterligare statligt stöd till verksamheten får, enligt min mening, prövas när de nu pågående försöken har avslutats. Med hänsyn till företagets avstyrkan av en tidigareläggning av en djupundersökning av Aitik-malmen anser jag att

det saknas förutsättningar för en sådan tidigareläggning. När det gäller järnvägstransporterna anser jag – och jag har här samrått med chefen för kommunikationsdepartementet – att fraktpriserna bör bestämmas på kommersiella grunder genom förhandling mellan företaget och SJ.

Utredningen föreslår att *översyn och underhåll av SJ:s malmvagnar* på malmbanan bör ske i Kiruna och att lokverkstaden där byggs ut så den kan rymma också denna verksamhet. Jag kan – efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet – konstatera att beslut nu tagits om en sådan utbyggnad i Kiruna.

Utredningen föreslår att ett *allmänt utvecklingsstöd* för produktutveckling, marknadsföring o. dyl. införs för malmfältsföretag med upp till 200 anställda och inom de branscher som omfattas av systemet med sänkta socialavgifter. Utredningen föreslår vidare att *kompletterande stöd* skall kunna lämnas utöver *reguljärt lokaliseringsstöd* till vissa projekt i Malmfälten på samma sätt som skett från tidigare särskilda regionalpolitiska anslag för länet.

Remissinstanserna tillstyrker i allmänhet förstärkt stöd till produktutveckling, marknadsföring m. m. En del av dem har dock invändningar mot den föreslagna utformningen av stödet.

Jag delar utredningens syn beträffande behovet av ett ökat stöd till företagen när det gäller denna typ av insatser. Jag har tidigare (avsnitt 3.4) föreslagit att de regionala utvecklingsfonderna skall kunna få ökade medel för denna typ av stöd via anslaget för regionala utvecklingsinsatser. Vidare kommer chefen för kommunikationsdepartementet (bilaga 2) att föreslå att ett persontransportstöd inrättas för företagen i norra Sverige för affärsresor med flyg och tåg. Jag anser därmed att intentionerna bakom utredningens förslag om ett allmänt utvecklingsstöd är förverkligade. Vad gäller frågan om eventuella kompletterande stöd utöver gängse lokaliseringsstöd vill jag erinra om att regeringen har möjlighet att i undantagsfall lämna högre stöd än normalt. Ifall lokaliseringsstöd inte är tillämpligt kan i stället offertstöd lämnas.

Utredningen föreslår att regeringen skall uppdra åt Projekt Gastransitering att tillsammans med länsstyrelsen i Norrbottens län utreda förutsättningarna för att till Malmfälten förlägga dels ett underhållscentrum, dels driftledningscentralen för en eventuell framtida *gasledning genom Sverige för naturgas från Nord-Norge* till kontinenten.

Såväl statens vattenfallsverk som statens energiverk konstaterar att effekterna för Sveriges del av en eventuell exploatering av nordnorsk olja och gas ligger i en avlägsen och osäker framtid. De anser därför att det inte finns motiv för att nu göra de av utredningen föreslagna detaljstudierna. Vattenfallsverket fortsätter dock sin förprojektering för en gasledning så att en transitering genom Sverige skall bestå som ett reellt alternativ i en framtida beslutssituation. Efter samråd med statsrådet Dahl kommer jag fram till samma ståndpunkt som vattenfallsverket och energiverket – dvs. att de av utredningen föreslagna studierna saknar aktualitet i nuläget.

Utredningen föreslår ett antal åtgärder för att främja *turismen* i Malmfälten – försök med flygcharter, ökade marknadsföringsinsatser, anordnande av olika kringaktiviteter, utbildning av personal inom turistbranschen samt kompletterande investeringar i befintliga turistanläggningar. Dessutom föreslår utredningen, som tidigare redovisats, att tomma lägenheter skall utnyttjas för uthyrning till turister.

Remissinstanserna är allmänt sett positiva till utredningarnas förslag beträffande *turismen*. Luftfartsverket, SJ och Sveriges turistråd betonar särskilt betydelsen av goda transportmöjligheter till regionen, både från södra och mellersta Sverige och från kontinenten. Turistrådet bedömer det dock inte möjligt att starta en flygchartertrafik utan en föregående kraftig marknadsföringskampanj och en successiv uppbyggnad av resandet till regionen genom erbjudanden om paketresor med reguljärt flyg. SJ är berett att aktivt delta i en turistsatsning i Malmfälten med paketresor, biltåg m. m. Enligt SÖ kan utbildningar inom turistområdet startas omedelbart bl. a. inom kommunala vuxenutbildningen. SIND pekar på de ökade möjligheter som den nya vägen mellan Kiruna och Narvik innebär för en ökad turism i regionen. Glesbygdsdelegationen påpekar att inlandsbanan kan fungera som en resurs när det gäller att få turister till Malmfälten.

Turistnäringen bör, enligt min mening – och jag har här samrått med chefen för jordbruksdepartementet – ha goda utvecklingsmöjligheter i Malmfälten. En betydande utbyggnad av hotell- och stugkapaciteten har också skett under de senaste åren med stöd av regional- och arbetsmarknadspolitiska medel. Staten har finansiellt också medverkat till uppbyggnaden av en gemensam bokningsorganisation för *turismen* i länet. Det är viktigt att dessa satsningar nu följs upp med åtgärder för att göra malmfältsturismen känd och tillgänglig för en större marknad. Jag ser sålunda positivt på malmfältsutredningens förslag om ökade insatser på marknadsförings- och transportområdena.

Enligt vad jag erfarit har överläggningar inletts mellan Sveriges turistråd, Norrbottens läns turistråd, länsstyrelsen i Norrbottens län, malmfältdelegationen, malmfältskommunerna, transportföretagen samt företrädare för turistnäringen i regionen i syfte att på ett samordnat sätt öka marknadsföringsinsatserna i Sverige och på kontinenten för att främja *turismen* i Malmfälten enligt de utvecklingslinjer som malmfältsutredningen föreslår. På malmfältdelegationens initiativ har vidare under hösten 1984 gjorts en utredning om hur de båda malmfältskommunerna bättre skall kunna samordna sitt arbete på turistområdet. Jag ser det naturligt att delegationen tar en aktiv del – finansiellt och på annat sätt – i det fortsatta arbetet på att marknadsföra och samordna malmfältsturismen. Medel till satsningar på detta område bör också kunna komma ifråga från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län. Utbildningsfrågorna inom turistsektorn har jag berört tidigare.

Utredningen föreslår att resurser ställs till förfogande för *särskilda insat-*

ser i Gällivare och Kiruna glesbygder inom områden som småindustri, hantverk, pälsdjursuppfödning, småjordbruk, bärödling, fiske samt rennäringen. Den sistnämnda är av stor omfattning i de båda kommunerna och utredningen pekar på långsiktiga problem som måste lösas inom näringen. Det gäller bl. a. företagsstrukturen inom näringen, vidareförädlingen av renprodukter och kompletterande sysselsättning för samerna vid sidan om renskötseln.

Glesbygdsdelegationen betonar i sitt remissyttrande vikten av att aktiva insatser görs i kommunernas glesbygdsområden. Delegationen redovisar också förslag om inrättande av gemensamma lokalkontor i kommunernas glesbygdsområden där t. ex. länsstyrelse, lantbruksnämnd, utvecklingsfond och hushållningssällskap bör finnas representerade, liksom om intensifierad lokal rådgivningsverksamhet och om s. k. kommunala glesbygdssamar. Lantbruksstyrelsen och Svenska samernas riksförbund framhåller behovet av insatser inom rennäringen och för att skapa kompletterande sysselsättning för samerna. Båda framhåller också att rennäringens intressen måste beaktas i planeringen bl. a. vad gäller turism och torvutvinning för att minska intrångseffekterna mot näringen. SÖ erinrar i sitt yttrande om den utredning som styrelsen gjort på regeringens uppdrag angående yrkesinriktad utbildning i glesbygd. En del av de samordningsfrågor som malmfältsutredningen tar upp på utbildningsområdet har behandlats i styrelsens utredning.

Jag delar malmfältsutredningens uppfattning att insatser också bör göras för att stärka sysselsättningen i malmfältskommunernas glesbygdsområden. De förslag som jag tidigare redovisat (avsnitt 3) om en förstärkning av anslagen till regionala utvecklingsinsatser i länen och om ett utökat glesbygdsstöd innebär sammantaget förbättrade möjligheter till sådana insatser. Malmfältens situation bör som jag tidigare nämnt särskilt beaktas vid fördelningen av dessa medel till länet. Vidare bör det vara möjligt för malmfältsdelegationen att stödja denna typ av insatser. För angelägna projekt där andra finansieringsformer inte är tillämpliga bör medel från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län kunna komma ifråga. Utbildningsfrågorna har jag behandlat tidigare.

Utredningen föreslår att insatser skall göras också i *Pajala kommun* med hänsyn till de problem som uppstått även där som en följd av sysselsättningsminskningarna inom LKAB. Ett särskilt utvecklingsprogram har utarbetats för kommunen i anslutning till malmfältsutredningens arbete. Remissinstanserna ansluter sig till utredningens förslag att även Pajala kommun skall omfattas av de särskilda insatser som nu görs för Malmfältten.

Jag delar utredningens uppfattning att malmfältsinsatserna bör omfatta också vissa insatser i Pajala kommun. Det utvecklingsprogram som tagits fram bör enligt min mening bilda utgångspunkt för arbetet. Den förstärkning och vidgade användning som jag tidigare (avsnitt 3) föreslagit beträffande anslaget för regionala utvecklingsinsatser innebär ökade möjligheter

till stöd för den typ av insatser som redovisas i utvecklingsprogrammet för kommunen. Som jag tidigare anfört bör situationen i Malmfälten – och däri inräknat Pajala – särskilt beaktas vid fördelningen av medel till Norrbottens län från detta anslag. Vad jag vidare anfört om medel till satsningar i Malmfälten från anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län bör i tillämpliga delar gälla även Pajala kommun. Vidare bör malmfältsdelegationen liksom hittills på olika sätt stödja satsningar även i Pajala.

Utredningen framhåller avslutningsvis att åtgärder måste vidtas för att *motverka negativa sociala följdverkningar* av problemen i regionen och för att *trygga malmfältskommunernas service och ekonomi*. Särskilda insatser bör, enligt utredningen, göras bl. a. inom skolan, den sociala omsorgen, sjukvården och bostadssektorn och kommunerna måste tillförsäkras medel härför. Utredningen betonar vikten av att länsstyrelsen och andra länsorgan på olika sätt stödjer kommunerna i detta arbete. Utredningen föreslår att särskilda resurser avsätts för att allmänt *dokumentera och utvärdera erfarenheterna* från insatserna i Malmfälten.

SÖ instämmer i utredningens uppfattning att särskilda insatser bör göras inom skolan för att informera om problemen och om möjligheterna att göra något åt situationen på arbetsmarknaden och om behovet av en väl utbyggd och fungerande skolsocial verksamhet. Socialstyrelsen anser att det gäller att utveckla ett lokalt engagemang hos befolkningen och förhindra att den besvärliga situationen leder till uppgivenhet och passivitet.

Jag delar utredningens syn vad gäller behovet av insatser av detta slag. Grunden för hela detta arbete ligger naturligtvis i att omfattande åtgärder nu vidtas för att stärka näringslivet och sysselsättningen i regionen på det sätt som jag här redogjort för. Ansvaret för insatser inom skolan, den sociala omsorgen och bostadssektorn ligger primärt på kommunerna, medan sjukvården primärt tillhör landstingets ansvarsområde. Utredningen förordar att medel bör tillföras kommunerna och landstinget – i form av förstärkta extra skatteutjämningsbidrag eller på annat sätt – för de särskilda insatser som krävs med hänsyn till den situation som nu uppstått i Malmfälten. Malmfältskommunerna får redan idag ett omfattande stöd via skatteutjämningsystemet. De allmänna skatteutjämningsbidragen har för de båda kommunerna tillsammans uppgått till ca 100 milj. kr. per år under de senaste åren. Därutöver har de erhållit 3–4 milj. kr. per år i extra skatteutjämningsbidrag. Statligt stöd har vidare lämnats för att täcka hyresförluster i tomma lägenheter. Stödet till kommunerna och landstinget för insatser inom här nämnda områden bör – enligt min mening och jag har här samrått med cheferna för finans- och bostadsdepartementen – även i fortsättningen ske via dessa stödformer. En dokumentation och utvärdering av insatserna i Malmfälten bör enligt min mening göras inom ramen för den forskning om Norrbotten som nu sker vid centret för regionalpolitisk forskning vid Umeå universitet (CERUM) och för vilken riksdagen anslagit särskilda medel.

Avslutningsvis vill jag peka på betydelsen av det *nordiska regionalpolitiska samarbete* som sker på Nordkalotten och där Malmfälten genom sitt geografiska läge spelar en aktiv roll. Många av de frågor och förslag som jag här har berört diskuteras inom ramen för gränssamarbetet mellan kommunerna liksom inom nordkalottsamarbetet i övrigt. Nordkalottkommittén, som är ett samarbetsorgan under Nordiska ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna) driver och stödjer samarbetsprojekt på en rad områden. Stor vikt har från kommitténs sida de senaste åren bl. a. lagts på en förstärkning av industri- och handelssamarbetet, samordnade insatser för att främja turismen liksom på att få till stånd bättre utnyttjande och samordning av de resurser som finns i regionen för forskning och högre utbildning.

4.3 Bergslagen

Under år 1984 intensifierades arbetet med att bryta den negativa utvecklingen i Bergslagen. Utvecklingen i regionen hade under en följd av år varit mycket besvärlig med en rad driftsinskränkningar och företagsnedläggningar inom främst gruv- och stålindustrin. Samtidigt förelåg ett stort behov av en effektivare företagsstruktur inom specialstålindustrins rostfria sektor.

Regeringen tog ett samlat grepp över regionens problem och lämnade förslag till riksdagen vilka innebar

- statlig medverkan i rekonstruktionen av AB Bofors-Kilsta och i omstruktureringen av en viktig svensk industribransch, sektorn för rostfritt stål inom specialstålindustrin. Dessa finansiella rekonstruktioner innebar statliga eftergifter av utestående fordringar på sammanlagt 570 milj. kr. och åtaganden från ägare och övriga privata intressenter på sammanlagt drygt 900 milj. kr. Genom uppgörelserna tryggades långsiktigt tusentals arbetstillfällen i Bergslagen som annars riskerade att gå förlorade.
- väsentliga utfästelser från de privata ägarna att medverka till industriell förnyelse i regionen. Uppgörelserna innebar ekonomiska åtaganden från företagets sida på sammanlagt 125 milj. kr.
- särskilda insatser för industriell förnyelse inom en ram av 25 milj. kr. och uppdrag till SIND och STU att medverka i utvecklingsarbetet.

Det bör nämnas att regeringen redan tidigare hade givit ökat utrymme för regionala insatser genom kraftiga uppräknings av berörda länsstyrelser anslag för regionala utvecklingsinsatser. Innevarande budgetår disponerar länsstyrelserna i bergslagslänen sammanlagt 110 milj. kr. för sådana insatser.

I maj 1984 godkände riksdagen regeringens förslag (prop. 1983/84: 157, AU 23, rskr 352). De insatser som då beslutades befinner sig f. n. i olika stadier av genomförande. Jag vill för riksdagens information lämna en översiktlig redogörelse av det aktuella läget.

Omstruktureringen inom specialstålindustrin har påbörjats. Efter den ägarmässiga koncentration inom den rostfria sektorn från fyra till två företagsgrupperingar som skedde med statlig medverkan under år 1984, genomförs nu förändringar för att öka konkurrensförmågan. Omstruktureringen syftar till att minska överkapaciteten och koncentrera tillverkningen av vissa produkter till vissa produktionsenheter. Beslut har under hösten 1984 fattats om nedläggning av metallurgin i Fagersta, ett kallbandvalsverk i Avesta samt stålrorverket Lampertheim i Västtyskland.

De insatser som de privata ägarna utfäste sig att göra har också inletts. I samband med att staten medverkade i omstruktureringen av specialstålindustrin åtog sig de fyra ursprungliga ägarna inom den rostfria sektorn, Avesta AB, Fagersta AB, Sandvik AB och Uddeholms AB att tillskjuta 100 milj. kr. till ett särskilt investmentbolag, Bruksinvest AB, som på kommersiella grunder skall bidra till att nya verksamheter och därmed arbetsställen skapas på bruksorter och i regioner som kan beröras av omstruktureringen inom specialstålindustrin. Bruksinvest AB har bildats och inlett sin verksamhet. Vidare har ägarna i olika sammanhang förklarat att de skall göra ytterligare insatser utöver sin andel i Bruksinvest AB. Ett exempel på sådana insatser är att Fagersta AB bildat ett helägt dotterbolag, Fagersta Industri AB, som kan stödja nyetableringar i Fagersta genom bl. a. förmånliga lån och riskkapital.

Vidare förband sig AB Bofors i samband med statens medverkan i en finansiell rekonstruktion och strukturell omvandling av AB Bofors-Kilstas verksamhet att skjuta till 25 milj. kr. till en särskild stiftelse med uppgift att bl. a. stödja tillkomsten av nya företag i Karlskogaregionen. Regeringen godkände stadgarna för denna stiftelse, Bofors Stiftelse för Näringslivsutveckling, i juni 1984. I styrelsen är länsstyrelserna och utvecklingsfonderna i Värmlands och Örebro län företrädare liksom Karlskoga kommun, AB Bofors och de fackliga organisationerna vid detta företag. Verksamheten har inletts.

Som jag nämnt var en av regeringens första åtgärder för att främja utvecklingen i Bergslagen att kraftigt öka de ekonomiska resurserna för berörda länsstyrelser. Riksdagen biföll vidare regeringens förslag att avsätta 25 milj. kr. för särskilda utvecklingsinsatser i regionen.

Det arbete som nu pågår syftar till att

- ta till vara och utveckla lokala initiativ
- utveckla befintliga och skapa nya företag
- ge företagen tillgång till ny kunskap och teknik.

Tyngdpunkten i arbetet ligger på länsstyrelser och utvecklingsfonder i samarbete med kommunerna i berörda län. Enligt vad jag har erfarit pågår ett intensivt utvecklingsarbete i bergslagslänen, både i form av företagsutvecklande åtgärder och särskilda utvecklingsprojekt bl. a. med inriktning på teknikfrågor. Jag vill också nämna att det, inom ramen för ett OECD-projekt, pågår ett utvecklingsarbete kring lokala sysselsättningsinitiativ i Fagerstaregionen.

På grund av de speciella förhållandena, med många län och kommuner och likartade problem, har SIND och STU fått regeringens uppdrag att medverka i utvecklingsarbetet i Bergslagen. SIND har samordningsansvaret och har tillkallat en Bergslagsdelegation med bred representation från regionen.

Enligt regeringens uppdrag skall SIND bl. a. initiera och samordna länsövergripande projekt, företagsutvecklande aktiviteter samt särskilda branschinsatser. Regeringen har fördelat 10 milj. kr. till SIND av de särskilda s. k. bergslagsmedlen. STU skall bl. a. samordna och initiera åtgärder för teknikutveckling och teknikspridning i regionen i form av regionalt inriktade utvecklingsenheter samt ett teknikspridningsprogram för regionen. Även STU har genom beslut av regeringen erhållit 10 milj. kr. från bergslagsmedlen. Ett större utvecklingsprojekt är redan i ett genomförandeskede, nämligen Utvecklingscentrum i Sandviken, som inordnats i Institutets för verkstadsteknisk forskning (IVF) organisation.

Enligt vad jag har erfårit är SIND:s och STU:s verksamhet, efter inledande samråd med berörda länsstyrelser och utvecklingsfonder, nu inne i ett aktivt skede. Efter rekommendation av Bergslagsdelegationen har verken sammantagna fattat beslut om medel till olika projekt om ca 12 milj. kr. Konkreta projekt som initeras i detta samarbete mellan SIND, STU, länsstyrelser och utvecklingsfonder bör också kunna prövas av Bruksinvest AB och Bofors Stiftelse för Näringslivsutveckling för medverkan med riskkapitalförsörjning.

Jag vill understryka att åtgärderna i detta sammanhållna utvecklingsprogram för Bergslagen är långsiktiga. SIND och STU redovisade i sitt förslag att det tar mellan tre och fyra år innan åtgärderna är fullt genomförda.

Förutsättningarna för att genomföra olika åtgärder är enligt min mening goda. I och med att Bergslagen är ett regionalpolitiskt prioriterat område tas vid bl. a. olika beslut om resursfördelning hänsyn till regionens problem. Jag vill också erinra om att 14 av de 21 kommuner som riksdagen angivit som prioriterade för särskilda insatser är placerade i stödområdet. Fem kommuner har vidare angivits av regeringen som tillfälligt stödområde. Härigenom har företag som vill etablera sig i eller bygga ut sin verksamhet i regionen möjlighet att söka regionalpolitiskt stöd.

4.4 Uddevallaregionen

För riksdagens information kommer jag att redogöra för regeringens planerade insatser i Uddevallaregionen.

Bakgrunden till Uddevallaregionens problem är beroendet av ett enda stort företag, Uddevallavarvet, och den utdragna krisen inom sjöfarts- och varvsnäringsarna. Riksdagsbeslutet år 1983 om varvsnärings räddade Uddevallavarvet från nedläggning och Svenska Varvskoncernen från konkurs. Svenska Varv AB gjorde emellertid vid slutet av år 1984 bedömning-

en att fortsatt drift vid Uddevallavarvet inte längre var möjlig och beslöt att inleda MBL-förhandlingar om en nedläggning.

Vid den planerade nedläggningen av varvet försvinner ca 2 500 arbetstillfällen. Ett antal underleverantörer påverkas också av varvsnedläggningen, men den sysselsättningsminskning detta kan leda till är svår att bedöma. Samhällets åtgärder måste utformas mot bakgrund av Uddevallas viktiga roll som arbetsplats även för invånarna i angränsande kommuner. Den region som mera direkt berörs av nedläggningen kan avgränsas till Uddevalla, Munkedals och Lysekils kommuner.

Varvets nedläggning innebär att nästan en tredjedel av regionens arbetsplatser försvinner inom industrisektorn. Vid en så snabb och omfattande reduktion måste samordnade insatser vidtas inom flera politikområden. För att uppnå den nödvändiga bredden görs dessa insatser inom främst de industri-, regional-, arbetsmarknads-, transport- och turistpolitiska områdena.

Vad gäller industri- och regionalpolitiken skall de föreslagna åtgärderna dels bidra till att befintliga företag i Uddevallaregionen utvecklar nya produkter och söker nya marknader, dels stimulera företag att förlägga ny produktion till Uddevallaregionen, dels skapa en förbättrad industriell miljö genom att regionen tillförs resurser för forskning och utveckling, dels ge en särskild stimulans åt nystartandet av företag. För att nå dessa resultat kommer regeringen att förelägga riksdagen förslag om bl. a. medel

- för att bilda ett regionalt investmentbolag,
- till styrelsen för teknisk utveckling (STU) för att tillsammans med Chalmers tekniska högskola utarbeta ett program som syftar till att tekniskt utvecklingsarbete förs över i industriell produktion,
- till den regionala utvecklingsfonden i Göteborgs och Bohus län för särskilda insatser
- till länsstyrelsen för regionala utvecklingsinsatser inom bl. a. områdena utbildning, turism, transporter och marin teknik.

Regeringen har den 14 februari 1985 beslutat att regionalpolitiskt stöd skall kunna lämnas i Uddevalla, Lysekils och Munkedals kommuner.

Regeringen har dessutom tagit kontakt med ett stort antal större företag med sikte på att etablera ny produktion i Uddevallaregionen. En av dessa kontakter har resulterat i att AB Volvo nu undersöker möjligheterna att bygga ut sin personbilsproduktion i Uddevalla. Totalt beräknas en ny anläggning kunna sysselsätta drygt 1 000 personer.

Inom det arbetsmarknadspolitiska området förstärks insatserna för arbetsförmedling, arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten. Vidare förbättras möjligheterna till arbetsresor.

Vägprojekt på E 6 norr om Uddevalla påbörjas och en arbetsplan för en motorväg mellan Stenungsund och Uddevalla skall utarbetas.

En grundtanke i programmet för Uddevallaregionen är att ordinarie

samhällsorgans verksamhet skall tillfälligt intensifieras och förstärkas. Regeringen har bedömt att samordningen mellan de olika verksamheterna sköts bäst på den regionala nivån och en samordningsgrupp i länet har därför tillkallats.

Jag avser att återkomma till frågan om hur dessa åtgärder skall finansieras vid min anmälan till propositionen med förslag till medel på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1984/85.

5 Nordiskt regionalpolitiskt samarbete

För riksdagens information avser jag nu att redogöra för det samarbete som bedrivs i Norden på det regionalpolitiska området.

Ett konkret och praktiskt samarbete bedrivs inom ett antal *gränssamarbetsområden*. De samarbetsområden som genom beslut av Nordiska ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna) erhåller nordisk finansiering är Nordkalotten, Västnorden (Island, Färöarna och Grönland), Öresund, Kvarken, Mittnorden, Skärgårdsområdet (Stockholms skärgård, Åland och Åbolands skärgård), Arvika/Kongsvingerregionen (ARKO), Østfold-Norra Bohuslän, Bornholm-Sydöstra Skåne samt det s. k. Norra försöksområdet (gränskommunerna i Sverige, Norge och Finland på Nordkalotten) och Södra försöksområdet (gränskommuner i Jämtlands län samt Nord- och Sør-Trøndelags fylken i Norge) för gränskommunalt samarbete i glesbygden. Högst prioritet har insatser på Nordkalotten och i Västnorden. Sammantaget har de elva samarbetsområdena genom beslut av ministerrådet under de senaste tre åren fått *nordiskt regionalpolitiskt stöd* med ca 8,5 miljoner NOK för administrativa kostnader, utvecklingsinsatser m.m.

För att bedriva ett konkret samarbete i gränssamarbetsområdena finns utöver tidigare nämnda medel särskilda regionalpolitiska projektmedel. Under den gångna femårsperioden t.o.m. 1984 har ministerrådet anvisat drygt 21 miljoner NOK för att genomföra nordiska regionalpolitiska projekt. I den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning föreslår Nordiska ministerrådet (finansministrarna) en ökning av dessa projektmedel med 3,6 milj. NOK. Detta innebär att budgeten för perioden 1986–1988 ökar till 10 milj. NOK per år. Vidare planerar ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna) att under 1985 lägga fram ett förslag om att upprätta en särskild utvecklingsfond för Västnorden. Fondens grundkapital skall byggas upp successivt för att fullt utbyggd uppgå till ca 120 milj. NOK.

De projekt som har erhållit projektmedel är i första hand sådana som förbättrar sysselsättningsmöjligheterna, inkomstförhållandena samt tillgången till service för företag och människor. Stöd kan också ges till

försöks- och pilotprojekt. Den nordiska finansieringen skall gälla för initierande och nyskapande verksamhet. Investerings- och driftskostnader får inte subventioneras i enskilda företag på så sätt att konkurrenssnedvridande effekter kan uppstå.

De projektmedel som finns att tillgå i det nordiska regionalpolitiska samarbetet används i huvudsak på samma sätt som länsstyrelsernas medel för regionalt utvecklingsarbete. Genom ett samnordiskt agerande bör det i vissa sammanhang vara lättare att åstadkomma ett bättre resursutnyttjande och nå positiva resultat. Viktiga erfarenheter från den praktiska politiken i grannländerna bör också kunna erhållas. Jag avser därför senare föreslå regeringen att de medel länsstyrelserna disponerar för regionalt utvecklingsarbete också ska kunna användas i t. ex. nordiska gränssamarbetsprojekt.

Inom ramen för gränssamarbetet har också utredningar gjorts för att klarlägga vilka hinder och möjligheter som finns för en vidgad *gränshandel*. I den nordiska handlingsplanen har ministerrådet uppdragit åt en nordisk expertgrupp att till slutet av 1986 utarbeta ett konkret förslag till harmonisering och liberalisering av reglerna för gränshandeln på Nordkalotten. Gruppen skall vidare lämna förslag till förenklingar för och harmonisering av resandetraffiken i Norden.

För riksdagens information vill jag också kort redovisa inriktningen på det nordiska regionalpolitiska samarbetet utöver det gränsregionala och gränskommunala samarbetet, som bedrivs av Nordiska ministerrådet (de för regionalpolitiken ansvariga ministrarna).

Den nuvarande verksamheten grundas på ett handlingsprogram från 1979. Arbetet pågår f.n. med att utvärdera detta med sikte på en presentation för Nordiska ministerrådet av ett förslag till nytt handlingsprogram under hösten 1985 och behandling av detta vid Nordiska rådets session 1986.

Ett arbete bedrivs fortlöpande med att sammanställa och analysera grundläggande information om *regionala problem och utvecklingstendenser* samt aktuella regionalpolitiska frågor, åtgärder och utredningar. En årsrapport om den regionalpolitiska situationen utarbetas. Vidare genomförs utredningar av gemensamt nordiskt intresse. Exempel på utredningar som genomförts är Industrins regionala fördelning i Norden, Tynande gruvsamhällen i Norden, Ensidiga industriorter i Norden och en studie om datateknologins regionala spridning i Norden.

Ett annat utredningsprojekt som bedrivs av en särskild grupp är det s. k. *storstadsprojektet*. I den slutrapportering som planeras under 1985 kommer bl. a. den demografiska utvecklingen, teknologikutvecklingen, arbetskrafttillgången och arbetskraftsefterfrågan samt levnadsvillkoren i storstadsområdena i Norden att belysas.

Ett tredje utredningsprojekt bedrivs av den *glesbygdspolitiska arbetsgruppen*. En av arbetsgruppens huvuduppgifter är att främja kunskaps-

och erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna om åtgärder som gynnsamt påverkar utvecklingen av glesbygderna i Norden. Ett aktuellt projektområde är informationsbehandlingsmöjligheter för glesbygden.

Under 1984 har en särskild kommungrupp bildats där Nørre-Rangstrup kommun i Danmark, kommunförbundet i Vestlandet i Island, Ølen kommun i Norge, Bräcke kommun i Sverige samt Kauhajoki kommun i Finland ingår.

Kommungruppen har inriktat sitt arbete på frågor om utbildning, lokala utvecklingsmodeller, projektarbete, ADB i utvecklingsarbetet och insatser vad gäller bl. a. industrilokalfrågor.

Jag vill i det här sammanhanget nämna att det glesbygdstöd som finns i Sverige också kan lämnas till glesbygdsprojekt av intresse för annat nordiskt land.

Ett regionalpolitiskt forskningssamarbete sker inom Nordiska institutet för regionalpolitisk forskning (NordREFO). Under de senaste åren har frågan om den ekonomiska välfärdsmässiga förankringen av regionalpolitiken, industrins utvecklingsbetingelser i små orter, administrativa betingelser för regional planering i Norden, utvärdering av traditionella regionalpolitiska medel och av den offentliga sektorns roll i regionalpolitiken samt regionala konsekvenser av teknisk och ekonomisk utveckling behandlats av NordREFO. I mitten av 1985 flyttar NordREFO från Norge till Finland.

Det finns många likheter i det regionalpolitiska arbetet och problemen i de nordiska länderna. *Informations- och erfarenhetsutbyte* om aktuell regionalpolitik och regionalpolitiska beslut i de olika nordiska länderna är därför ett viktigt inslag i samarbetet. Ett informationssystem för det gränsregionala och gränskommunala samarbetet har också etablerats.

Slutligen vill jag informera om att det inom Nordiska Investeringsbankens verksamhet finns en s. k. *regionallåneordning*. Syftet med denna är att öppna möjligheter att finansiera investeringsprojekt av nordiskt regionalpolitiskt intresse i utvecklingsområden i hela Norden. Medlen kan utnyttjas dels i de områden som i respektive land har högst regionalpolitisk prioritet, dels i de gränsregionala samarbetsområdena. För perioden 1985–1986 har låneramen fastställts till ca 400 miljoner NOK. Av låneramen har Nordiska ministerrådet fördelat 40% till Västnorden-området (Färöarna, Grönland och Island med en tredjedel vardera) samt till Finland, Norge och Sverige med 20% till resp. land.

Regionallånen innebär att nationella utvecklingsorgan kan uppta lån hos Nordiska Investeringsbanken, och därigenom öka sin egen utlåningskapacitet för berörda projekt. I Sverige har Norrlandsfonden utnyttjat regionallåneordningen.

6 Den regionalpolitiska forskningen

Jag kommer att i detta avsnitt, för riksdagens information, redovisa vissa överväganden om den regionalpolitiska forsknings organisation och inriktning. Jag återkommer till anslagsfrågan i avsnitt 8.

Sammanfattning av mina bedömningar: Expertgruppens för forskning om regional utveckling (ERU) huvuduppgift bör vara att initiera och samordna forskning som bidrar till att förbättra regionalpolitikens kunskapsunderlag samt att medverka till att synsätt och resultat från forskningen ges en bred spridning.

ERU:s forskningsprogram bör ha följande inriktning:

- nya metoder för att beskriva pågående samhällsförändringar.
- drivkrafter och anpassningsmöjligheter i fråga om näringslivets strukturförändringar,
- konsekvensanalyser av olika utvecklingsalternativ nationellt och internationellt,
- politikanalys och utvärdering.

Inom programmet bör även sådan forskning som avser glesbygdsinriktade frågor behandlas.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningen framhåller vikten av samhällsvetenskaplig forskning för att utveckla kunskapsunderlaget för regionalpolitiken. Utredningen anser att ERU bör kunna spela en viktig roll dels i fråga om att stimulera sådan forskning vid universitet och högskolor, dels i fråga om spridningen av forskningsresultat till olika användargrupper. Glesbygdsdelegationen föreslår bl. a. att regeringen genom omprioritering av forskningsmedel specialdestinerar medel för glesbygdsinriktad forskning vid ett antal forskningsinstitutioner.

Remissinstanserna: De remissinstanser som berört dessa frågor delar i allt väsentligt utredningarnas syn på forskningens roll och betydelse. Vad gäller glesbygdsdelegationens förslag om hur man bäst kan tillgodose behovet av glesbygdsinriktad forskning är dock uppfattningarna delade. Socialstyrelsen, statskontoret, länsstyrelserna i Västernorrlands och Västerbottens län m. fl. delar delegationens syn i fråga om omprioritering av forskningsresurser. Bl. a. länsstyrelsen i Örebro län motsätter sig att glesbygdsinriktad forskning skall finansieras genom indragning av andra forskningsresurser. ERU anser att det i det pågående forskningsprogrammet finns utrymme för forskning kring glesbygdernas problem och möjligheter.

Mina bedömningar: Som den regionalpolitiska utredningen framhåller finns det anledning tro att strukturförändringarna i samhället kommer att bli omfattande även i framtiden. Som grund för regionalpolitikens inrikt-

ning och utformning är det därför viktigt att kontinuerligt följa och analysera utvecklingen inom olika samhällssektorer. Det är också viktigt att kunna genomföra analyser av skilda utvecklingsalternativ, deras förutsättningar och konsekvenser regionalt och i andra avseenden. Forskningen har här viktiga uppgifter såväl i fråga om metodutveckling som i fråga om att genomföra olika analyser etc.

Regeringen har tidigare (prop. 1983/84:107) angivit riktlinjer för att utveckla sektorsforskningen, så att långsiktig kunskaps- och kompetensuppbyggnad sker i tillräcklig omfattning samt att den vetenskapliga kvaliteten i forskningen stärks. I propositionen framhölls det angelägna i att sektorsorganen i tillräcklig utsträckning beaktar sitt ansvar för den långsiktiga kunskapsuppbyggnad som sker inom högskolan.

Det är emellertid också viktigt att forskare inom universitet och högskolor får kännedom om de forskningsbehov som finns inom skilda samhällssektorer. Det är också viktigt att synsätt och resultat från forskningen får en bred spridning till olika användargrupper och kan utgöra underlag såväl i en bred samhällsdebatt som för politiska överväganden och beslut. Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) har i dessa avseenden centrala uppgifter på det regionalpolitiska området som länk mellan forskningen och användare av forskningens resultat. I ERU, vars huvuduppgifter är att initiera och samordna forskning på regionalpolitikens område och om strukturovandlingsfrågor samt att se till att forskningsresultat blir kända och tillgängliga för olika intressenter, ingår företrädare för forskningen, berörda centrala och regionala myndigheter samt intresseorganisationer.

ERU har redovisat förslag till forskningsprogram med följande inriktning:

- nya metoder för att beskriva pågående samhällsförändringar,
- drivkrafter och anpassningsmöjligheter i fråga om näringslivets strukturförändringar,
- konsekvensanalyser av olika utvecklingsalternativ nationellt och internationellt,
- politikanalys och utvärdering.

Jag anser att den uppläggnings av forskningsprogrammet som ERU redovisar väl ansluter till vad jag inledningsvis framhållit om behovet och inriktningen av forskning på det regionalpolitiska området. Inom ramen för programmet bör även sådan forskning som avser glesbygdsinriktade frågor behandlas.

Genomförandet av ERU:s forskningsprogram sker huvudsakligen av forskare vid universitet och högskolor inom landet, men också i samverkan med internationella forskningsinstitutioner. En forskningsmiljö inom landet, av betydelse för en långsiktig kunskapsuppbyggnad på det regionalpolitiska området, är Centrum för regionalvetenskaplig forskning i Umeå högskoleregion (CERUM). CERUM som inrättades genom beslut av rege-

ringen våren 1983 är en enhet inom Umeå universitet. Centrumet har en egen styrelse som består av representanter för forskningen vid samtliga högskolor inom regionen samt ERU, SIND, STU och svenska kommunförbundet.

F. n. genomförs vid CERUM ett forskningsprogram om Norrbottens utvecklingsproblem. Särskilda medel anvisades för programmet genom beslut av riksdagen (prop. 1982/83: 120, UbU 32, rskr 380). Till CERUM har också knutits ett större forskningsprogram om Kommunerna och framtiden. Detta program finansieras av sekretariatet för framtidsstudier inom forskningsrådsnämnden.

I prop. 1984/85: 100 bil. 10 sid. 35 framhåller chefen för utbildningsdepartementet att även i fråga om forskning och utvecklingsarbete har de mindre högskolorna visat sig spela en viktig roll för den regionala utvecklingen. De har inga fasta forskningsresurser men ändå förekommer där en icke obetydlig forskningsverksamhet. Inriktningen av denna verksamhet har ofta anpassats till lokala och regionala förutsättningar och behov. Den glesbygdsvetenskap som bedrivs vid högskolan i Östersund utgör ett exempel på detta.

7. Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag att regeringen dels föreslår riksdagen att godkänna vad jag förordat om

1. stöd till teknik- och kunskapsspridning i regionalpolitiskt prioriterade regioner (avsnitt 3.3.2),
2. insatser för utveckling av bioteknisk forskning och utbildning vid universitetet i Umeå, för datateknisk forskning och utbildning vid högskolan i Luleå samt för rymdteknisk forskning och högskoleutbildning i Kiruna (avsnitt 3.3.3 och 4.2.2),
3. regionalpolitiska insatser för nyföretagande, företagsförnyelse, företagservice, utbildning samt produktutveckling och marknadsföring (avsnitt 3.4.2),
4. verksamheter som bör vara berättigade till regionalpolitiskt stöd (avsnitt 3.4.3),
5. den högsta andelen lokaliserings- och investeringsbidrag som skall kunna lämnas i samband med en investering (avsnitt 3.4.3),
6. beloppsgräns för beslut om lokaliseringsstöd och investeringsbidrag som bör kunna fattas av länsstyrelse (avsnitt 3.4.3),
7. länsstyrelsens möjligheter att lämna lokaliseringsstöd i orter eller kommuner utanför stödområdet vilka regeringen anger skall tillfälligt komma ifråga för regionalpolitiskt stöd (avsnitt 3.4.3),
8. lån till regionala investmentbolag med huvudsaklig verksamhet i orter eller kommuner utanför stödområdet vilka regeringen

anger skall tillfälligt komma ifråga för regionalpolitiskt stöd (avsnitt 3.4.3),

9. sysselsättningsstödet storlek i stödområdena A, B och C (avsnitt 3.4.3),

10. stödberättigad verksamhet och högsta beloppsgräns för stöd till företag i glesbygd (avsnitt 3.5.2),

11. högsta beloppsgräns för stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (avsnitt 3.5.2),

12. möjligheten att lämna stöd till företag eller ekonomisk förening för vissa godstransporter i glesbygd (avsnitt 3.5.2),

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anför om

13. målen för och inriktningen av regionalpolitiken (avsnitt 2.1 och 2.2),

14. den geografiska inriktningen av det regionalpolitiska arbetet (avsnitt 2.3),

15. ansvarsfördelningen och samverkan mellan olika myndigheter i genomförandet av regionalpolitiken samt inriktningen av den regionala projektverksamheten (avsnitt 3.2.1 och 3.2.2),

16. inriktningen av åtgärder för kunskaps- och teknikspridning (avsnitt 3.3.1),

17. inriktningen av regionalpolitiska åtgärder för företagsutveckling, stöd i samband med nyetablering och expansion samt lokaliseringsråd (avsnitt 3.4.1, 3.4.3 och 3.4.6),

18. nedsättningen av företagets socialavgifter (avsnitt 3.4.4),

19. verksamheten vid Stiftelsen Industricentra (avsnitt 3.4.5),

20. inriktningen av glesbygdssstödet och övriga insatser i glesbygd (avsnitt 3.5.1, 3.5.2 och 3.5.3),

21. insatser för att stärka och bredda näringslivet i Malmfälten (avsnitt 4.2.2),

22. inriktningen av det nordiska regionalpolitiska samarbetet (avsnitt 5).

8 Anslagsfrågor för budgetåret 1985/86

TOLFTE HUVUDTITELN

C. Regional utveckling

Innevarande budgetår anslås medel för regional utveckling över följande anslag och till följande huvudändamål.

Anslag	Huvudändamål
C 1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet	Äldre avskrivningslån/lokaliseringsbidrag Sysselsättningsstöd Offertstöd Centrala konsult- och utredningsinsatser
C 2. Regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliserings- bidrag m. m.	Lokaliseringsbidrag (centrala beslut) Lån till regionala investmentbolag
C 3. Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån	Lokaliseringslån
C 4. Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser	Lokaliseringsbidrag (länsstyrelsebeslut) Investeringsbidrag Glesbygdsstöd Regionalt utvecklingsarbete
C 5. Täckande av förluster på grund av kredit- garantier till företag i glesbygder m. m.	Infriande av garantier
C 6. Ersättning för nedsättning av social- avgifter	Täckande av bortfall av socialavgifter i Norrbottens län
C 7. Särskilda utvecklings- insatser i Bergslagen	Näringslivsfrämjande åtgärder, teknikspridning m. m.
C 8. Särskilda glesbygds- insatser i skogslänen	Stöd till företag och lokala utvecklingsprojekt i glesbygd

Jag har tidigare (avsnitt 3.3.2 och 3.4.2) förordat att medel skall kunna anvisas för vissa nya ändamål under det anslag som nu disponeras av länsstyrelserna. Jag har också lämnat förslag till utformning av de olika stödformerna.

Jag kommer vidare att föreslå att medel för beslut om offertstöd m. m. som fattas efter den 1 juli 1985 bör sammanföras med anslaget för Vissa lokaliseringsbidrag m. m. och att kostnaderna för sysselsättningsstödet bör bestridas från ett särskilt anslag. Jag har slutligen föreslagit att kostnaderna för ERU:s verksamhet fortsättningsvis bör bestridas från ett reservationsanslag.

Som en följd av bl. a. dessa förslag förordar jag att för budgetåret 1985/86

medel för regional utveckling ställs till regeringens förfogande över följande anslag. Liksom i uppställningen av innevarande budgetårs anslag anger jag även huvudändamålen.

Anslag	Huvudändamål
C 1. Visst regionalpolitiskt stöd	Äldre lokaliseringsbidrag/avskrivningslån Äldre offertstöd
C 2. Lokaliseringsbidrag m. m.	Lokaliseringsbidrag (centrala beslut) Offertstöd Lån till regionala investeringsbolag
C 3. Lokaliseringslån	Lokaliseringslån
C 4. Regionala utvecklingsinsatser m. m.	Lokaliseringsbidrag (länsstyrelsebeslut) Investeringsbidrag Företagsutveckling Glesbygdsstöd Regional projektverksamhet Teknikspridning m. m. Centrala konsult- och utredningsinsatser
C 5. Täckande av förluster p. g. a. kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.	Infriande av garantier
C 6. Ersättning för nedsättning av socialavgifter	Täckande av bortfall av socialavgifter i Norrbottens län
C 7. Sysselsättningsstöd	Sysselsättningsstöd
C 8. Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU)	Initiering och genomförande av regionalpolitisk forskning m. m.

Riksdagen beslutade år 1979 att regionalpolitiskt stöd i form av avskrivningslån (numera lokaliseringsbidrag), utbildningsstöd, sysselsättningsstöd, offertstöd och lokaliseringslån under budgetåren 1979/80–1983/84 fick beviljas – utöver outnyttjat utrymme av den ram för beslut om regionalpolitiskt stöd som fastställts för perioden 1973/74–1978/79 – inom en ram av 7 400 milj. kr. (prop. 1978/79: 112 s. 140, AU 23, rskr 435). Denna ram har riksdagen senare beslutat att utöka med sammanlagt 821 milj. kr.

Vid behandlingen av regionalpolitiken våren 1984 beslöt riksdagen (prop. 1983/84: 100 bil. 14, AU 23, rskr 452) att i avvaktan på den regionalpolitiska utredningens förslag förlänga denna ramperiod med ett år, dvs. t. o. m. budgetåret 1984/85. Eftersom delramen för lokaliseringsbidrag beräknades komma att tas i anspråk i sin helhet under budgetåret 1983/84 beslöts samtidigt att anvisa medel för centrala beslut om lokaliseringsbi-

drag, som beviljas efter den 1 juli 1984, över ett särskilt reservationsanslag benämnt C 2. Regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliseringsbidrag m. m.

Efter ramperiodens utgång kan konstateras att endast ungefär hälften av den av riksdagen fastställda flerårsramen på sammanlagt 8 221 milj. kr. har utnyttjats. Av de olika delramarna är det endast den för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån som överskridits.

Den viktigaste anledningen till att de för regionalpolitiskt stöd disponibla beslutsramarna inte har utnyttjats är att industriinvesteringarna varit små under perioden och därmed även efterfrågan på stöd. En annan anledning är den skärpning av stödreglerna som skett under perioden.

Metoden att fastställa en flerårig beslutsram för vissa stödformer har tillämpats i flera omgångar. Skälen härför har framför allt varit *dels* att ge de stödgivande myndigheterna möjlighet att långsiktigt planera stödverksamheten, *dels* att sätta en övre gräns för dess omfattning eftersom medel för dessa stödformer till stor del anvisades över förslagsanslag.

Jag kommer i det följande att föreslå att stödformer som inte är helt regelstyrda liksom innevarande budgetår anvisas över reservationsanslag. För att stödverksamheten även i fortsättningen skall kunna planeras långsiktigt vill jag anmäla att jag räknar med att den skall bedrivas med samma inriktning och i samma omfattning under fyraårsperioden 1985/86–1988/89. Jag räknar således med följande belopp och ramar i milj. kr. för anslagen:

	1985/86	1985/86– 1988/89
C 1. Visst regionalpolitiskt stöd	86	–
C 2. Lokaliseringsbidrag m. m.	362	1 448
C 3. Lokaliseringslån	300	1 200
C 4. Regionala utvecklingsinsatser m. m.	488	1 952
C 5. Täckande av förluster p.g.a. kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.	0,001	–
C 6. Ersättning för nedsättning av socialavgifter	360	1 440
C 7. Sysselsättningsstöd	120	480
C 8. Expertgruppen för forskning om regional utveckling	4,3	17
Summa	1 720,4	6 537

Därtill kommer de insatser jag redovisat på utbildningsdepartementets område samt de insatser på kommunikationsdepartementets område som statsrådet Boström senare skall redovisa.

C 1. Visst regionalpolitiskt stöd

1983/84 Utgift	320 745 049 ¹
1984/85 Anslag	350 000 000 ¹
1985/86 Förslag	86 000 000

¹ Avser anslaget C 1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet

Från anslaget bestrids huvudsakligen utgifter inom statens industriverks (SIND) huvudprogram Regional utveckling. De viktigaste ändamålen är regionalpolitiskt stöd i form av lokaliseringsbidrag, sysselsättningsstöd och offertstöd. Utgifterna för lokaliseringsbidrag som beviljas av länsstyrelse belastar dock anslaget C 4. Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser (jfr prop. 1981/82: 113, AU 23, rskr 388). Fr. o. m. budgetåret 1984/85 belastar vidare utgifterna för lokaliseringsbidrag som beviljas av statens industriverk eller regeringen från den 1 juli 1984 anslaget C 2. Regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliseringsbidrag m.m. (jfr prop. 1983/84: 100 bil. 14, AU 23, rskr 352). Verksamheten regleras av förordningen (1982: 677) om regionalpolitiskt stöd (omtryckt 1983: 702, ändrad 1984: 608). Anslaget belastas även med utgifter för stöd som beviljats enligt tidigare förordningar som reglerat den regionalpolitiska stödverksamheten.

Anslagsposten Lokaliseringsbidrag/avskrivningslån belastas även med utgifter för kapitaltillskott m.m. till Stiftelsen Industricentra, för lån till privata regionala investmentbolag som beviljats före den 1 juli 1984 (jfr prop. 1981/82: 113 s. 125–126, AU 23, rskr 388), för ombyggnad av outnyttjade bostadslägenheter i Kiruna (jfr AU 1981/82: 24 s. 33, rskr 305), för eventuell flyttning av Svenska Träimpregnering AB:s verksamhet i Ludvika till ett närliggande industriområde (jfr prop. 1978/79: 126 s. 24, AU 32, rskr 370) samt för ersättning till banker för deras administration av beviljat regionalpolitiskt stöd.

Från anslaget bestrids dessutom utgifter för utbetalning av tidigare beviljade utbildningsstöd samt för infriande av statliga garantier för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital och marknadsföringsåtgärder som beviljats enligt förordningen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd.

Över anslaget anvisas också medel för centrala konsult- och utredningsinsatser för projekt som avses leda till utbyggnad eller etablering inom stödområdet eller i vissa orter eller kommuner som regeringen utser skall tillfälligt komma i fråga för regionalpolitiskt stöd i vissa fall (jfr prop. 1983/84: 100 bil. 14 s.46, AU 23, rskr 352).

Stödform	1983/84	1984/85	1985/86 Beräknad ändring	
	Utgift	Anslag	SIND	Föredraganden
Lokaliseringsbidrag/ avskrivningslån	212 995 000	218 000 000	- 138 000 000 ¹	- 133 000 000 ¹
Utbildningsstöd	5 774 000	2 000 000	- 1 000 000 ²	- 1 000 000
Sysselsättningsstöd	76 573 000	79 000 000	+ 16 000 000	- 79 000 000 ³
Offertstöd	8 910 000	40 000 000	-	- 40 000 000 ⁴
Infriande av statliga garantier för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital m. m.	192 000	1 000 000	- 1 000 000	- 1 000 000
Regionala utvecklings- bolag	10 000 000	-	-	-
Centrala konsult- och utredningsinsatser	6 301 000	10 000 000	+ 5 000 000	- 10 000 000 ⁵
Summa	320 745 000	350 000 000	- 119 000 000	- 264 000 000

¹ Utgifter för lokaliseringsbidrag som beviljas av statens industriverk och regeringen efter den 1 juli 1984 belastar innevarande budgetår anslaget C 2. Regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliseringsbidrag m. m. (fr. o. m. budgetåret 1985/86 anslaget C 2. Lokaliseringsbidrag m. m.)

² Under förutsättning att nuvarande regler inte ändras

³ Utgifterna för sysselsättningsstöd föreslås fr. o. m. budgetåret 1985/86 belasta anslaget C 7. Sysselsättningsstöd

⁴ Utgifterna för offertstöd som beviljas efter den 1 juli 1985 föreslås fr. o. m. budgetåret 1985/86 belasta anslaget C 2. Lokaliseringsbidrag m. m.

⁵ Utgifterna för centrala konsult- och utredningsinsatser föreslås fr. o. m. budgetåret 1985/86 belasta anslaget C 4. Regionala utvecklingsinsatser m. m.

Jag har tidigare (avsnitt 3.4.3) redogjort för utfallet av stödverksamheten under de senaste budgetåren.

Beslut om lokaliseringsbidrag/avskrivningslån har under budgetåret 1983/84 fattats för 394 milj. kr. I denna summa ingår 33 milj. kr. i lån till privata regionala investmentbolag. Dessutom har beslut fattats om 10,4 milj. kr. i kapitaltillskott m. m. till Stiftelsen Industricentra. Ersättningarna till banker för deras administration av beviljat regionalpolitiskt stöd uppgick till 4,3 milj. kr.

Utbildningsstöd har numera avskaffats som särskild stödform.

Fyra företag har under budgetåret 1983/84 beviljats offertstöd med sammanlagt 5,8 milj. kr.

Utestående garanterad kapitalsskuld på lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital och marknadsföringsåtgärder som beviljats enligt den numera upphävda förordningen (1970: 180) om statligt regionalpolitiskt stöd uppgår till 0,4 milj. kr.

Av medel för centrala konsult- och utredningsinsatser har statens industriverk utnyttjat 4,2 milj. kr. och regeringen 2,2 milj. kr. under budgetåret 1983/84.

Statens industriverk

Lokaliseringsbidrag. SIND har beräknat att beslut under budgetåret 1985/86, under förutsättning att utrymme härför finns inom anslagen, kan

komma att fattas för totalt ca 375 milj. kr. Härav beräknas ca 100–125 milj. kr. avse lokaliserings- och investeringsbidrag varom beslut fattas av länsstyrelserna och som belastar anslaget C 4. Regionala utvecklingsinsatser.

Utbetalningarna beräknar SIND skall uppgå till 280 milj. kr., varav 200 milj. kr. för beslut som fattas efter den 1 juli 1984.

Utbildningsstöd. Utbildningsstöd upphörde som särskild stödform den 1 juli 1982. För budgetåret 1985/86 beräknar SIND ett medelsbehov av 1 milj. kr. för utbetalningar av stöd som tidigare beviljats.

Föredraganden

Medel för beslut om nya lokaliseringsbidrag som fattas av statens industriverk och regeringen anvisas fr. o. m. budgetåret 1984/85 över ett reservationsanslag benämnt C 2. Regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliseringsbidrag m. m.

För att renodla anslagskonstruktionen föreslår jag, med anledning av de förändringar som skett under de senaste åren, att över förslagsanslaget C 1. Visst regionalpolitiskt stöd för budgetåret 1985/86 endast anvisas medel för beslut som fattats före detta budgetår. Jag beräknar medelsbehovet till 80 milj. kr. för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån som beviljats av länsstyrelse före den 1 juli 1982 samt av regeringen eller central myndighet före den 1 juli 1984. Häri ingår även medel för offertstöd som beviljas före den 1 juli 1985. I övrigt beräknar jag 5 milj. kr. för beslutade ännu inte utbetalade lån till privata regionala investmentbolag samt 1 milj. kr. för utbildningsstöd. Därtill kan komma ett mindre belopp för infriande av garantier för lån i lokaliseringsssyfte till rörelsekapital och marknadsföringsinsatser. Detta garantisystem är avskaffat sedan den 1 juli 1979.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Visst regionalpolitiskt stöd* för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 86 000 000 kr.

C 2. Lokaliseringsbidrag m. m.

1984/85 Anslag	264 000 000 ¹
1985/86 Förslag	362 000 000

¹ Avser anslaget C 2. Regionalpolitiskt stöd: Vissa lokaliseringsbidrag m. m.

F. n. anvisas medel för två ändamål, lokaliseringsbidrag som beviljas genom beslut av statens industriverk eller regeringen samt lån till privata regionala investmentbolag, över detta anslag.

Statens industriverk

SIND uppskattar att summan av regeringens och SIND:s beslut om

lokaliseringsbidrag under budgetåret 1985/86 kommer att uppgå till ca 250–275 milj. kr. Verket föreslår att nuvarande begränsning av offertstödet till en ram av 40 milj. kr. slopas.

Föredraganden

Jag har i det föregående under punkten C 1. Visst regionalpolitiskt stöd närmare redogjort för bakgrunden till att medel för vissa nya ändamål fortsättningsvis bör anvisas över detta reservationsanslag.

De ändamål vartill medel under budgetåret 1985/86 bör anvisas över anslaget är

- lokaliseringsbidrag beslutade av statens industriverk eller regeringen efter den 1 juli 1984,
- offertstöd beslutade efter den 1 juli 1985,
- lån till privata regionala investmentbolag,
- kapitaltillskott m. m. till Stiftelsen Industricentra,
- ersättning till banker för administration av regionalpolitiskt stöd,
- eventuella medel för ombyggnad av outnyttjade bostadslägenheter i Kiruna.

Jag har tidigare föreslagit att offertstödet i ökad utsträckning bör kunna utnyttjas för att lämna stöd med villkor om återbetalningsskyldighet eller andel i värdetillväxt. Jag beräknar att offertstöd under budgetåret 1985/86 kommer att lämnas till ett belopp av 40 milj. kr.

Erfarenheterna av de medel för lån till privata regionala investmentbolag som riksdagen ställt till regeringens förfogande är hittills goda. Jag föreslår därför att ytterligare lån med denna inriktning får lämnas inom ramen för detta anslag.

Eftersom jag tidigare föreslagit att Stiftelsen Industricentras verksamhet skall utvecklas på nuvarande verksamhetsorter och att inga nya industricentra skall byggas förutser jag inte några stora kapitaltillskott till stiftelsen under budgetåret 1985/86.

För ersättning till banker för deras administration av regionalpolitiskt stöd beräknar jag 4 milj. kr. under budgetåret 1985/86.

För nämnda ändamål beräknar jag för budgetåret 1985/86 ett medelsbehov av sammanlagt 362 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokaliseringsbidrag m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag av 362 000 000 kr.

C 3. Lokaliseringslån

1983/84 Utgift	171 128 215 ¹	Reservation	2 275 781 438 ¹
1984/85 Anslag	500 000 000 ¹		
1985/86 Förslag	300 000 000		

¹ Avser anslaget Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån

Från anslaget bestrids utgifterna inom statens industriverks (SIND) huvudprogram Regional utveckling avseende lokaliseringsslån. Verksamheten regleras av förordningen (1982: 677) om regionalpolitiskt stöd (omtryckt 1983: 702 ändrad 1984: 608). Utbetalning förekommer även av lån som beviljats enligt tidigare förordningar som reglerat den regionalpolitiska stödverksamheten. Till skillnad mot lokaliseringsstöd i form av lokaliseringsbidrag belastas detta anslag även med utgifter för lokaliseringsslån som beviljas av länsstyrelse.

Jag har tidigare (avsnitt 3.4.3) redogjort för utfallet av stödverksamheten under de senaste budgetåren.

Under budgetåret 1983/84 har beslut om lokaliseringsslån fattats för 300,7 milj. kr. Lånetiden för lokaliseringsslån fastställdes till i genomsnitt 10,8 år. Avbetalningsanstånd har medgivits med genomsnittligt 1,2 år. Ett fåtal företag har beviljats ränteanstånd. Någon direkt statlig subvention i samband med långivningen förekommer inte längre.

Under budgetåret 1983/84 har vidare utbetalats 171 milj. kr. i lokaliseringsslån. I räntor och avbetalningar har under budgetåret inbetalats 297 milj. kr. resp 415 milj. kr. 87,5 milj. kr. har avskrivits på grund av låntagarens konkurs och 39,3 milj. kr. har eftergivits. Utestående fordringar på lokaliseringsslån uppgick den 30 juni 1984 till 3 282 milj. kr. varav 92 milj. kr. beviljats enligt förordningen (1979: 59) om särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner.

Statens industriverk

Under budgetåret 1985/86 räknar SIND med att beslut om lokaliseringsslån kommer att fattas för 200 milj. kr. Verket räknar med att även utbetalningarna kommer att uppgå till 200 milj. kr. under detta budgetår.

Föredraganden

För lokaliseringsslån under budgetåret 1985/86 beräknar jag medelsbehovet till 300 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokaliseringsslån* för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 000 kr.

C 4. Regionala utvecklingsinsatser m. m.

1983/84 Utgift	184 597 268 ¹	Reservation	264 534 017 ^{1, 2}
1984/85 Anslag	398 250 000 ¹		
1985/86 Förslag	488 000 000		

¹ Avser anslaget Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser

² De medel som vid budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till ca 33 milj. kr.

Från anslaget bestrids kostnaderna för av länsstyrelserna beslutade lokaliserings- och investeringsbidrag enligt förordningen (1982:677) om regionalpolitiskt stöd (omtryckt 1983:702, ändrad 1984:608). Vidare bestrids från anslaget kostnaderna för stöd i glesbygder till investeringar vid företag, kommersiell service, intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS), samhällelig service samt hemarbete enligt förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd (omtryckt 1982:678, ändrad 1983:678 och 1984:609). Kostnaderna för regionalt utvecklingsarbete, t. ex. projektverksamhet och åtgärder för regionalt nyföretagande, bestrids också från detta anslag.

Medlen disponeras av länsstyrelserna som fördelar medlen mellan de olika ändamålen. Samtliga länsstyrelser har tilldelats medel från anslaget.

Från anslaget har vidare avsatts 5 milj. kr. till regeringens förfogande för fördjupad samverkan mellan småföretag och högskolor (prop. 1983/84:135, NU 42, rskr 379).

Över anslaget C 1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet har innevarande budgetår anvisats medel för centrala konsult- och utredningsinsatser. Jag kommer att föreslå att även medel för detta ändamål och centrala medel för teknikspridning anvisas över anslaget C 4.

Länsstyrelserna

Samtliga länsstyrelser har inkommit med anslagsframställningar för budgetåret 1985/86. Sammanlagt beräknar länsstyrelserna medelsbehovet till 506 655 000 kr.

Statens industriverk

Verket beräknar medelsbehovet för centrala konsult- och utredningsinsatser till 15 milj. kr.

Föredraganden

Inom ramen för det s. k. länsanslaget har länsstyrelserna möjlighet att inom en given medelsram göra avvägningar mellan olika insatser genom att lämna lokaliseringsbidrag/investeringsbidrag eller glesbygdssöd eller att bedriva olika former av projektverksamhet.

Jag har tidigare (avsnitt 3.4.2) förordat att ett nytt ändamål – företagsutveckling – förs in i länsanslaget. Företagsutveckling omfattar företagsstimulerande åtgärder, företagserviceåtgärder och stöd till bl. a. produktutvecklings- och marknadsföringsprojekt i form av regionalpolitiskt utvecklingskapital. Den senare stödformen kan lämnas till företag i stödområdena och i områden där, enligt regeringens beslut, regionalpolitiskt stöd tillfälligt skall kunna lämnas. Jag har också redovisat vilka principer och villkor som bör gälla för den fortsatta verksamheten.

Medel under detta anslag bör således disponeras av länsstyrelserna för följande ändamål.

- Lokaliseringsbidrag i stödområde A–C och i områden där, enligt regeringens beslut, regionalpolitiskt stöd tillfälligt skall kunna lämnas.
- Investeringsbidrag utanför nämnda områden.
- Företagsutveckling.
- Statligt stöd till glesbygd.
- Regional projektverksamhet.

Det ankommer på regeringen att fördela anslaget mellan länen och att utfärda de föreskrifter som krävs. Det ankommer på resp. länsstyrelse att med utgångspunkt häri fördela anvisade medel mellan angivna ändamål och lämna föreskrifter och riktlinjer till de organ i länen som skall fatta beslut i de enskilda fallen.

Vidare bör regeringen disponera medel från anslaget för följande ändamål.

- Teknik- och kunskapsspridning i regionalpolitiskt prioriterade regioner.
- Centrala konsult- och utredningsinsatser.

Jag har i avsnitt 3.3.2 redovisat vilka principer och villkor som bör gälla för medlen till teknik- och kunskapsspridning. För medlen till centrala konsult- och utredningsinsatser bör nuvarande principer gälla.

Medelsbehovet för samtliga ändamål under anslaget har jag beräknat till 488 milj. kr.

Jag avser att föreslå regeringen att länsstyrelserna bör disponera 457 milj. kr. och beräknar att högst 80 milj. kr. därav skall användas till regional projektverksamhet.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Regionala utvecklingsinsatser m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag av 488 000 000 kr.

C 5. Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.

1983/84 Utgift	4 442 185
1984/85 Anslag	1 000
1985/86 Förslag	1 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för att infria statliga garantier för lån till företag i glesbygder och för lån till kommersiell service enligt förordningen (1979: 638) om statligt stöd till glesbygd (omtryckt 1982: 678, ändrad 1983: 678 och 1984: 609). Vidare bestrids från detta anslag kostnaderna för att infria garantier för lån som har lämnats enligt förordningen (1973: 608) om statligt stöd till kommersiell service i glesbygd (omtryckt 1978: 186,

upphävd 1980: 877), förordningen (1976: 208, upphävd 1979: 638) om statligt stöd till skärgårdsföretag och förordningen (1978: 465, upphävd 1979: 638) om särskilt stöd till lantbruksföretag i vissa glesbygder.

Länsstyrelserna

Samtliga länsstyrelser har inkommit med anslagsframställningar för budgetåret 1985/86. Sammanlagt föreslår länsstyrelserna en ram för statlig garanti på 78,7 milj. kr.

Föredraganden

Riksdagen har hittills årligen fastställt storleken på den ram som anger utrymmet för att teckna nya kreditgarantier. För innevarande budgetår uppgår den s. k. garantiramen till 52 milj. kr.

I prop. 1983/84: 150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1984/85, m. m. togs frågan upp om utformningen av statens kreditgarantigivning i framtiden. Förslaget innebar att man fr. o. m. nästa budgetår skall gå över till ett system med s. k. engagemangsramar. Detta blev också riksdagens beslut. Engagemangsram innebär att den kreditgivande myndigheten beviljas en flerårig ram för garantigivningen med möjlighet till ny kreditgarantigivning inom denna totalram i mån av utrymme. Systemet medför att myndigheterna får incitament att förkorta garantiernas löptider och även i övrigt hålla nere belastningen på garantiramarna. Detta är långsiktigt av statsfinansiell betydelse eftersom långa löptider på kreditgarantierna försvårar omprioriteringar och binder staten för potentiella utgiftsåtaganden under lång tid.

I enlighet med det principbeslut som jag nu har redovisat vill jag föreslå att länsstyrelserna fr. o. m. den 1 juli 1985 i stället för årliga kreditgarantirammar tilldelas en s. k. engagemangsram. Efter samråd med chefen för finansdepartementet föreslår jag att denna byggs upp successivt tills den uppgår till 290 milj. kr. För budgetåret 1985/86 bör ramen fastställas till 52 milj. kr. Utrymme för ny kreditgivning skapas i fortsättningen dels genom amorteringar av lån med statliga kreditgarantier som tecknats efter den 1 juli 1985, dels genom det utrymme som skapas genom den successiva uppbyggnad av engagemangsramen som jag förordat. Förluster till följd av infriade garantier skall inte utgöra utrymme för ny garantigivning.

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med oförändrat belopp, 1 000 kr. Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att statlig kreditgaranti för lån till företag i glesbygder och för lån till kommersiell service får beviljas i sådan omfattning att det sammanlagda beloppet för utestående garantier räknat från den 1 juli 1985 uppgår till högst 52 000 000 kr.,
2. till *Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

C 6. Ersättning för nedsättning av socialavgifter

1983/84 Utgift	205 289 278
1984/85 Anslag	330 000 000
1985/86 Förslag	360 000 000

Från anslaget, som disponeras av riksförsäkringsverket, täcks bortfall av avgiftsinkomster till följd av tillämpningen av lagen (1983:1055) om nedsättning av socialavgifter och allmän löneavgift i Norrbottens län.

Enligt denna lag skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter resp. egenavgifter sammanlagt utgår enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare sätts ned med tio procentenheter för verksamheter inom vissa näringsgrenar som bedrivs i Norrbottens län. För nedsättning av egenavgifter gäller bestämmelserna i uppbördslagen (1953:272). Berörda näringsgrenar är gruvverksamhet, tillverkning, produktionsvaruinriktad partihandel, uppdragsverksamhet och hotell-, pensionats- och campingverksamhet. Ett särskilt bidrag till kostnaden för socialavgifter lämnas vid ökning av sysselsättningen. Utgifter för detta bidrag belastar anslaget C 7. Sysselsättningsstöd.

Verksamheter inom nämnda näringsgrenar som bedrivs i Svappavaara samhälle är befriade från socialavgifter och allmän löneavgift under tiden den 1 januari 1984—den 31 december 1993.

Riksförsäkringsverket

Verket beräknar medelsbehovet för ersättning för nedsättning av socialavgifter till 350 000 000 kr. Hänsyn har härvid inte tagits till de löneökningar som kan komma att inträffa under åren 1985 och 1986.

Föredraganden

Jag har tidigare (avsnitt 3.4.4) föreslagit att det nuvarande systemet med nedsättning av företagens socialavgifter i Norrbottens län bör bibehållas oförändrat både vad gäller geografisk och branschmässig omfattning.

Med hänvisning härtill hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att till *Ersättning för nedsättning av socialavgifter* för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag om 360 000 000 kr.

C 7. Sysselsättningsstöd

Nytt anslag (förslag) 120 000 000

Medel för utgifter för sysselsättningsstöd anvisas innevarande budgetår över anslaget C 1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet. Jag har

tidigare föreslagit att över sistnämna anslag fortsättningsvis endast skall anvisas medel för beslut som fattas före den 1 juli 1985. Jag föreslår därför att medel för sysselsättningsstöd fr. o. m. budgetåret 1985/86 anvisas över ett nytt förslagsanslag, benämnt C 7. Sysselsättningsstöd.

I avsnitt 3.4.3 har jag närmare redogjort för utfallet av verksamheten med sysselsättningsstöd under de senaste åren. Jag har där även föreslagit att sysselsättningsstödet skall höjas i samtliga stödområden. Det bidrag till kostnaden för arbetsgivaravgifterna som under vissa förutsättningar lämnas vid verksamheter i Norrbottens län bör även fortsättningsvis belasta anslaget för sysselsättningsstöd.

Jag beräknar mot bakgrund härav det totala medelsbehovet för sysselsättningsstöd under budgetåret 1985/86 till 120 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sysselsättningsstöd* för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kr.

C 8. Expertgruppen för forskning om regional utveckling

Nytt anslag (förslag)   4 300 000

F. n. bestrids kostnaderna för expertgruppens för forskning om regional utveckling (ERU) verksamhet över anslaget A 3. Kommittéer m. m. Dessa kostnader redovisas under en särskild anslagspost, som behandlas som ett särskilt reservationsanslag. För budgetåret 1984/85 har 4,12 milj. kr. anvisats för ERU.

Expertgruppen

ERU har inkommit med anslagsframställning för budgetåret 1985/86. Medelsbehovet beräknas till 5,29 milj. kr.

Föredraganden

Jag har tidigare (avsnitt 6) redovisat min syn beträffande behovet av forskning som kan bidra till att förbättra kunskapsunderlaget för regionalpolitiken och det angelägna i att synsätt och resultat från forskningen får en bred spridning till olika användargrupper. Jag har också redovisat den roll som ERU bör ha i dessa avseenden som länk mellan forskningen och användare av forskningens resultat. Med hänsyn till inriktningen av ERU:s verksamhet anser jag att medel fortsättningsvis bör anvisas över ett särskilt reservationsanslag.

Med hänsyn till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Expertgruppen för forskning om regional utveckling* för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag av 4 300 000 kr.

ÅTTONDE HUVUDDTITELN

D. Högskola och forskning

Jag har tidigare redovisat och motiverat följande förslag som avser särskilda åtgärder för att främja forskning och utveckling inom Umeå högskoleregion.

Efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet föreslår jag att universitetet i Umeå för budgetåret 1985/86 tillförs 20 milj. kr. att under en fyraårsperiod disponeras för en intensifiering av den påbörjade satsningen inom det biotekniska området.

Vidare bör högskolan i Luleå för budgetåret 1985/86 tillföras 8 milj. kr. att under en fyraårsperiod disponeras för en förstärkning av datateknisk forskning och utbildning.

Regionsstyrelsen i Umeå högskoleregion bör för budgetåret 1985/86 tillföras 1 milj. kr. för att utreda förutsättningarna och formerna för en högskoleutbildning inom det rymdtekniska området i Kiruna samt för att genomföra en sådan utbildning. Medlen är avsedda att utnyttjas under en fyraårsperiod.

Vidare föreslår jag, efter samråd med statsrådet I. Carlsson, att Kiruna geofysiska institut tillförs 4 milj. kr. att under en fyraårsperiod disponeras för en utvidgning av forskningsverksamheten vid institutet mot rymdteknologiskt intressanta tillämpningsområden.

Kostnaderna för den verksamhet som efter fyraårsperioden kommer att bedrivas inom de berörda områdena bör, som jag tidigare anfört, bestridas inom ordinarie forsknings- och utbildningsanslag.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1985/86 anvisa ett i förhållande till prop. 1984/85: 100 bil. 10 punkt D 23 med 20 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 431 273 000 kr.,
2. till *Tekniska fakulteterna* för budgetåret 1985/86 anvisa ett i förhållande till prop. 1984/85: 100 bil. 10 punkt D 24 med 8 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 406 974 000 kr.,
3. till *Lokala och individuella linjer och enstaka kurser* anvisa ett i förhållande till prop. 1984/85: 100 bil. 10 punkt D 13 med 1 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 379 005 000 kr.,
4. till *Kiruna geofysiska institut* för budgetåret 1985/86 anvisa ett i förhållande till prop. 1984/85: 100 bil. 10 punkt D 38 med 4 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 19 678 000 kr.

Den regionala problembilden

Innehållsförteckning

1.1 Inledning	160
1.2 Befolkningsutvecklingen under perioden 1950–2000	160
1.3 Sysselsättningsutvecklingen under perioden 1950–2000	168
1.4 Pendlingen	177
1.5 Sysselsättningsgrader och arbetskraftsutbud under perioden 1975–2000	177
1.6 Arbetskraftsutbudet under perioden 1980–2000	181
Bilaga 1.1.1 Regional utveckling och mellanregional utjämning ..	183
1 Befolkningsutvecklingen	183
2 Arbetsmarknadsförhållanden m. m.	200
3 Näringsstrukturen	213
Bilaga 1.1.2 Befolknings- och sysselsättningsutveckling m. m. inom de regionalpolitiska stödområdena	226
Bilaga 1.1.3 Prognoser över befolknings- och sysselsättningsut- vecklingen under perioden 1980–2000	232
Bilaga 1.1.4 Regional avgränsning av regionalpolitiska utredning- ens landsdelar/kommungrupper	238

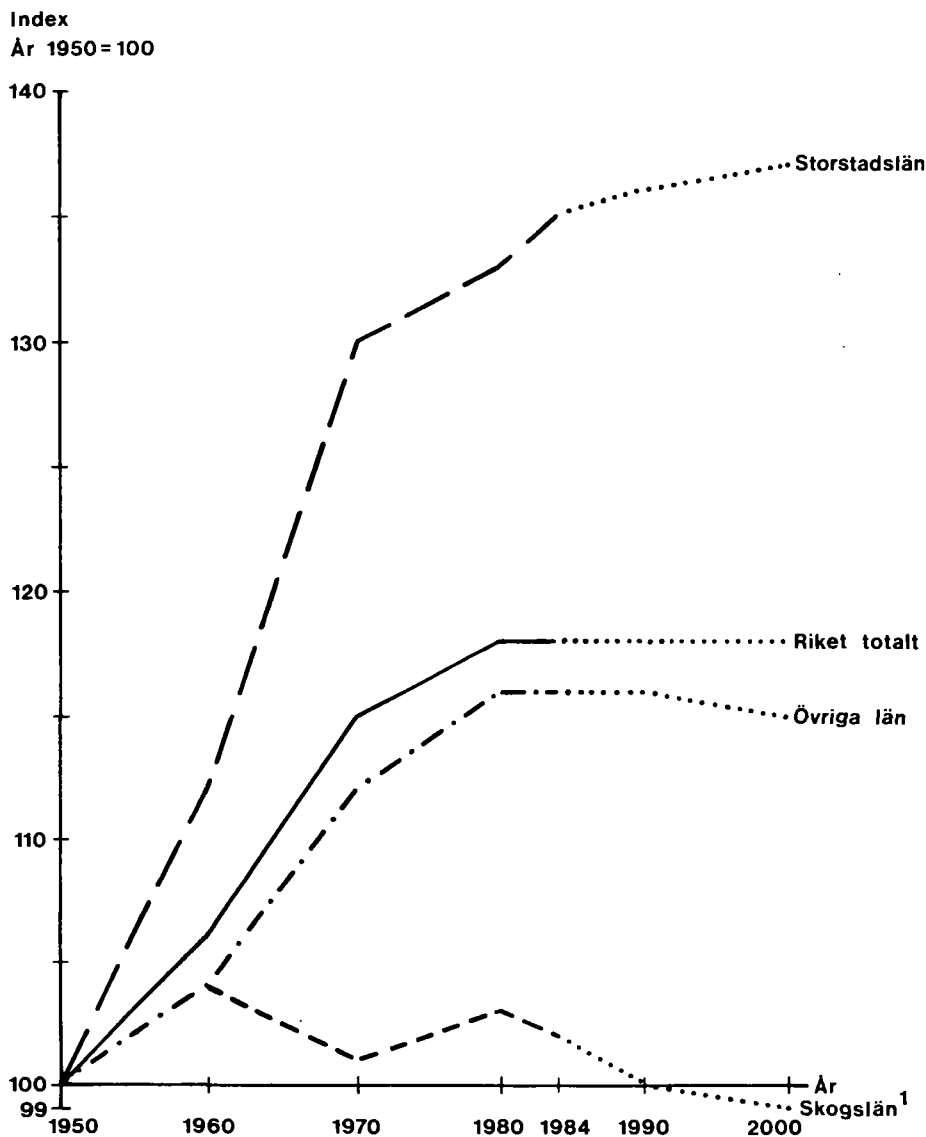
1.1 Inledning

Den regionalpolitiska utredningen (RUT) har redovisat ett omfattande material avseende befolknings- och sysselsättningsutvecklingen, sysselsättningsgrader, arbetslöshetssituation m.m. (SOU 1984:74 och Ds I 1984: 25). I denna bilaga redovisas därför endast översiktligt den regionala problembilden. Den regionalpolitiska utredningen redovisar geografiska avgränsningar omfattande tolv landsdelar/kommungrupper. Denna indelning används även i denna översikt av den regionala problembilden (geografiska avgränsningar se bilaga 1.1.4). Därutöver redovisas några data över utvecklingen inom de nuvarande stödområdena A-C och i området utanför dessa. Genomgången grundas på en analys av utvecklingen i samtliga kommuner. Bakgrundsuppgifter till bl. a. denna analys återfinns i *bilagorna 1.1.1–1.1.3*.

1.2 Befolkningsutvecklingen under perioden 1950–2000

Under perioden 1950-1983 ökade befolkningen i hela landet med närmare 1,3 miljoner invånare eller med 18%. Samtidigt ökade befolkningen i skogslänen med drygt 30 000 personer eller med omkring 2%. En väsentligt större befolkningsökning skedde i storstadslänen med drygt 760 000 och inom gruppen övriga län med närmare 530 000 personer, vilket motsvarade en ökning med 34 resp. 17%. En avsevärd koncentration av landets befolkning till storstadslänen har således skett under denna period. År 1983 fanns drygt en tredjedel av landets invånare i dessa län. Koncentrationen av befolkningen till storstadslänen skedde dock främst under 1950- och 1960-talen medan dessa läns befolkningsandel inte förändrats nämnvärt efter år 1970. Länsstyrelsernas senaste prognoser innebär för perioden 1984-2000 återigen en koncentration av befolkningen till storstadslänen och då huvudsakligen till Stockholms län. Skogslänens andel beräknas samtidigt minska med omkring en halv procentenhet, medan ingen nämnvärd förändring väntas ske av andelen för gruppen övriga län (se figur 1.1).

Figur 1.1 Befolkningsutvecklingen inom vissa länsgrupper och i hela riket mellan åren 1950, 1960, 1970, 1980 och 1984 samt åren 1990 och 2000 enligt 1984 års länsstyrelseprognoser (index där år 1950 = 100). För år 1984 endast preliminära uppgifter.

¹ Avser Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västertbottens samt Norrbottens län.

För att bättre förstå den befolkningsutveckling som skett bör förändringarna delas upp i födelseöverskott/underskott resp. nettoflyttning. I vissa fall kan det också vara motiverat att dela upp nettoflyttningseffekterna efter hur dessa beror på inrikes- resp. utrikes omflyttning.

Som framgår av tabell 2.1.1 har befolkningsutvecklingen inom *skogs-länen** kännetecknats av en förhållandevis kraftig befolkningsminskning under såväl 1960-talets senare hälft som under 1980-talets början medan 1970-talet innebar en något lägre befolkningstillväxt. En omfattande nettoutflyttning från skogs-länen under perioden 1966-1970 övergick under 1970-talet i en klar nettoinflyttning medan början av 1980-talet åter innebar flyttningsförluster men i en väsentligt lägre takt än tidigare. Ända fram till slutet av 1970-talet balanserades flyttningsförlusterna i skogs-länen av ett årligt födelseöverskott i storleksordningen 5000 personer. Under 1970-talet upphörde födelseöverskotten och under perioden 1981-1983 förbyttes dessa i underskott med drygt 2000 personer årligen.

Befolkningsutvecklingen inom *storstadslänen* karaktäriseras av att såväl födelseöverskott som totala flyttningsvinster bidrog till en klart positiv befolkningsutveckling under hela perioden 1966-1983. Invånarantalet i storstadslänen påverkades dock negativt genom flyttningsrörelserna under 1970-talet genom att en årlig nettoutflyttning till landets övriga län på ca 6800 personer översteg ett positivt flyttningsnetto gentemot utlandet på omkring 5000 personer per år. Under perioden 1981-1983 skedde dock åter en nettoinflyttning till storstadslänen från landets övriga län samtidigt som nettot gentemot utlandet fortsatte att vara positivt. Tilläggas bör dock att befolkningsutvecklingen varierar väsentligt mellan storstadslänen. Stockholms län har genomgående haft den gynnsammaste utvecklingen, medan Göteborgs och Bohus län noterat betydande flyttningsförluster. Delvis beror dock dessa förluster på en betydande utflyttning till vissa kommuner i angränsande län, som tillhör Göteborgsregionens arbetsmarknad.

Inom gruppen *övriga län* bidrog ungefär lika stora födelseöverskott och flyttningsvinster till en klart positiv befolkningsutveckling fram till början av 1980-talet. Under perioden 1981-1983 stagnerade dock invånarantalet inom denna länsgrupp genom att de tidigare födelseöverskotten och flyttningsvinsterna i stort sett upphörde.

Länsstyrelsernas senaste prognoser från våren 1984 innebär för skogs-länens del att *födelseunderskotten* för hela 1980-talet kommer att bli omkring 3400 personer per år. Detta är en klart högre nivå än under perioden 1981-1983. För storstadslänens del visar prognoserna på ett årligt födelseöverskott med 2000 personer under perioden 1981-1990, vilket nästan betyder en halvering av de födelseöverskott som dessa län noterade under 1980-talets första år. Samtidigt bör dock noteras att det endast är Stockholms län som väntas svara för dessa överskott medan prognoserna för Malmöhus- och Göteborgs och Bohus län innebär att antalet döda i stort sett väntas balansera antalet födda. Prognoserna för gruppen övriga län betyder i sin tur ett födelseunderskott med 2400 personer årligen under 1980-talet. Jämfört med utvecklingen under perioden 1966-1983 betyder

* Avser Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Tabell 1.1 Befolkningsförändringar under perioden 1966–1983 samt prognos för perioden 1981–1990 enligt 1984 års länsstyrelseprognoser.

Länsgrupp	Befolkningsförändringar i genomsnitt per år (avrundade värden)											
	Födelseöverskott			Nettoflyttning ¹			Total förändring					
	1966– 1970	1971– 1980	1981– 1983	1981– 1990 ²	1966– 1970	1971– 1980	1981– 1983	1981– 1990 ²	1966– 1970	1971– 1980	1981– 1983	1981– 1990 ²
Storads-län	14 600	9 000	3 800	2 000	21 800	-1 800	4 100	3 600	39 800	6 600	7 900	5 900
Skogs-län	5 000	0	-2 100	-3 400	-9 200	3 600	-1 700	-900	-3 800	3 300	-3 700	-3 800
Ovriga län	14 600	6 200	100	-2 400	14 200	6 800	-200	2 400	27 800	12 600	0	-400
Riket totalt	34 200	15 200	1 600	-3 700	26 800	8 600	2 300	5 200	63 800	22 600	6 300	1 600

¹ Inklusive utrikes omflyttning

² Prognosmodellen utgår från år 1980 som basår, varför en redovisning av prognosen med utgångspunkt från faktiska värden t. o. m. år 1983 blir missvisande. Observera också att summerade över ett antal år överensstämmer inte summan av prognoserna över fördelseöverskott och nettoflyttning exakt med den totala befolkningsförändringen.

Källor: SoS, Befolkningsförändringar (SCB) och länsplaneringens databas (UMDAC).

detta att de stadigt minskande överskotten kommer att övergå i födelseunderskott.

Länsstyrelsernas prognoser över *nettoflyttningen* visar för hela 1980-talet på en nettoinflyttning till storstadslänen och gruppen övriga län med omkring 3 600 resp. 2 400 personer (tabell 1.1). Jämfört med den faktiska nettoflyttningen under perioden 1981-1983 betyder detta en viss minskning för storstadslänens del, medan det för gruppen övriga län innebär en väsentligt gynnsammare utveckling. Beträffande storstadslänen bör samtidigt påpekas att det främst är Stockholms län som väntas svara för merparten av nettoinflyttningen, medan Göteborgs och Bohus län får en nettoutflyttning av ungefär samma omfattning som Malmöhus väntade nettoinflyttning, dvs. ca 900 personer per år. Prognoserna för skogslänen betyder en årlig nettoutflyttning med 900 personer under 1980-talet, vilket är en halvering av den faktiska nettoutflyttningen under 1980-talets första år.

Den stabilitet i befolkningshänseende som utmärker skogslänen som helhet under perioden 1950-1983 gäller emellertid inte när man studerar den inomregionala utvecklingen. Således har flertalet kommuner i det s. k. norra inlandet haft en betydande folkminskning medan större kommuner främst stödjepunkter inom detta område och längs Norrlands kustland haft en betydande ökning av sin folkmängd. Under perioden har invånarantalet i norra inlandet minskat i ungefär samma takt som det har ökat i dessa stödjepunkter (tabell 1.2).

Även i Syd- och Mellansverige varierade befolkningsutvecklingen påtagligt mellan de större och de mindre kommunerna. Detta gällde emellertid främst fram till början av 1970-talet med en dubbelt så stor befolkningsökning relativt sett i de s. k. stödjepunkterna som i de medelstora och mindre regionerna i samma områden. Under 1970-talet var tillväxten lika stor i dessa båda kommungrupper medan utvecklingen under de senaste åren åter varit något gynnsammare i stödjepunkterna.

I de tre storstadsregionerna var det under perioden 1971-1982 främst födelseöverskotten som bidrog till befolkningstillväxten, medan flyttningsrörelserna verkade i motsatt riktning med undantag för Stockholmsregionen som hade en liten nettoinflyttning. För stödjepunkter i Syd- och Mellansverige och i norr förstärkte betydande födelseöverskott en förhållandevis stor nettoinflyttning, vilket resulterade i en gynnsam befolkningsutveckling. Detta gällde särskilt stödjepunkterna i norr. Även de medelstora/mindre regionerna i Syd- och Mellansverige hade en omfattande nettoinflyttning, men samtidigt var födelseöverskotten obetydliga.

Bland RUT:s övriga områden var det under samma period endast medelstora/mindre regioner i norr som hade nettoflyttningsvinster, medan de övriga områden förlorade invånare genom omflyttningen. Detta gällde särskilt för Bergslagen och det norra inlandet där nettoutflyttningen var förhållandevis stor. Mer nämnvärda födelseunderskott relativt sett hade endast medelstora/mindre regioner i norr, norra inlandet samt östra Småland (tabell 1.3).

Tabell 1.2 Befolkningsutvecklingen i av RUT definierade landsdelar/kommungrupper mellan åren 1950, 1960, 1970, 1983, 1990 och 2000 (avrundade värden)

Landsdel/ kommungrupp	1 000-tal Antal invånare		Förändring (index 1950 = 100)					(%) Andel invånare	
	1950	1983	1960	1970	1983	1990	2000	1950	1983
Stockholmsregionen	1 055	1 509	116	136	143	146	150	15	18
Göteborgsregionen	495	696	114	136	141	139	137	7	8
Sydvästra Skåne	328	404	113	135	138	139	140	5	5
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	1 394	1 760	107	121	126	127	127	20	21
Stödjepunkter i skogslänen	715	898	113	117	126	125	125	10	11
Medelstora/mindre regioner i Syd- och Mellansverige	1 431	1 614	99	109	113	113	113	21	19
Sjuhäradsbygden	160	177	105	112	111	110	108	2	2
Östra Småland	130	113	96	92	87	85	83	2	1
Gotland	59	56	92	92	95	95	97	1	1
Bergslagen ¹	305	311	112	109	102	98	96	4	4
Medelstora/mindre regioner i norr	424	379	95	89	89	88	85	6	5
Norra inlandet	475	363	99	81	76	73	71	7	4

¹ Den geografiska avgränsning som regionalpolitiska utredningen gör avviker från den avgränsning riksdagen gjort (prop. 1983/84: 157, AU 23, rskr 352) genom att Sandvikens kommun tagits bort och Surahammars kommun lagts till.

Källor: Ds I 1984: 25, länsplaneringens databas (UMDAC) samt 1984 års länsstyrelseprognoser.

Tabell 1.3 Total folkmängdsförändring uppdelad på nettoflyttning resp. födelseöverskott/underskott i landsdelar/kommungrupper under perioden 1971–1982

Landsdel/ kommungrupp	Förändring antal inv.		nettoflyttning ¹		däruv födelseöverskott	
	1971–1982	%	%	%	%	%
Stockholmsregionen	64 550	4,5	1 470	0,1	63 080	4,4
Göteborgsregionen	18 820	2,8	-11 770	-1,7	30 590	4,5
Sydvästra Skåne	11 460	2,6	- 4 950	-1,1	16 410	3,7
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	77 650	4,6	23 140	1,4	54 510	3,2
Stödjepunkter i skogslänen	60 100	7,2	33 200	4,0	26 900	3,2
Medelstora/mindre regioner i Syd- och Mellansverige	59 540	3,8	56 760	3,7	2 780	0,1
Sjuhäradsbygden	- 1 220	-0,7	- 3 100	-1,7	1 870	1,0
Östra Småland	- 5 690	-4,8	- 2 270	-1,9	- 3 420	-2,9
Gotland	2 120	3,9				
Bergslagen	-19 010	-5,7	-14 500	-4,4	- 4 510	-1,3
Medelstora/mindre regioner i norr	3 160	0,8	18 810	5,0	-15 650	-4,2
Norra inlandet	-20 520	-5,3	- 9 410	-2,4	-11 110	-2,9

¹ Inklusive utrikes omflyttning.

Källor: Länsplaneringens databas (UMDAC).

Tabell 1.4 Befolkningsutvecklingen inom olika stödområden och övriga delar av landet under perioden 1970–1990

Område	Antal invånare (1000-tal)			Årlig relativ förändring (%)			
	1970	1983	1990	1971–1975	1976–1980	1981–1983	1984–1990
Stödområde A	187	175	166	-0,6	-0,4	-0,7	-0,7
” B	218	188	185	-0,8	-1,9	-0,4	-0,2
” C	772	769	756	0,2	-0,1	-0,3	-0,2
Summa A–C	1177	1132	1107	-0,1	-0,5	-0,4	-0,3
Övriga landet	6767	7019	7049	0,4	0,3	0,1	0,1
Riket totalt	8077	8337	8334	0,3	0,3	0,1	0,0

Källa: Länsplaneringens databas (UMDAC).

Befolkningsutvecklingen inom de *regionalpolitiska stödområdena* och i övrigt delar av landet redovisas i tabell 1.4. Som framgår av denna tabell hade stödområde B den klart ogynnsammaste befolkningsutvecklingen under perioden 1971–1983 med en minskning av invånarantalet med 30 000 personer eller sammanlagt omkring 14 %. Samtidigt förlorade stödområde A 12 000 invånare vilket motsvarade en minskning med 6 %. Invånarantalet i stödområde C var i stort sett oförändrat, medan folkmängden ökade med omkring 4 % utanför stödområdena. Under perioden 1981–1983 hade dock stödområde A en procentuellt sett större befolkningsminskning än stödområde B och C vilka hade en likartad utveckling. Sammanfattningsvis kan konstateras att stödområdena tillsammans och var för sig haft en klart ogynnsammare befolkningsutveckling än resten av landet under perioderna 1971–1975, 1976–1980 och 1981–1983. Vidare har stödområde A och B haft en sämre utveckling än stödområde C.

Länsstyrelsernas senaste prognoser (från år 1984) fram t.o.m. år 1990 innebär beträffande stödområdena att i stort sett samma tendens som under de senaste åren beräknas bestå med en klart större befolkningsminskning i stödområde A än i stödområde B resp. C, vilka väntas få en något mindre negativ men likartad utveckling. Invånarantalet utanför stödområdena väntas inte förändras nämnvärt under 1980-talet.

De områden som enligt folk- och bostadsräkningarnas definition utgör *glesbygd* har under perioden 1965–1980 haft en starkt avtagande befolkningsminskning. Under 1960-talets senare hälft minskade invånarantalet i dessa områden med omkring 250 000 eller med ca 14 % medan minskningen under perioden 1975–1980 endast var 12 000 personer eller omkring en procent. Även enligt en snävare avgränsning av glesbygdsområden som industridepartementet redovisat (prop. 1981/82: 113, bilagedel sid. 489–490) har befolkningsminskningen planat ut under perioden 1965–1980. I detta fall från ca -12 % under perioden 1965–1970 till ca -2% under 1970-talets senare hälft.

En faktor som successivt ökat i betydelse för befolkningsutvecklingen i olika regioner är den naturliga folkmängdsförändringen som är beroende

av åldersstrukturen. Som delvis framgått tidigare har ett ökande födelseunderskott en alltmer negativ betydelse för befolkningsutvecklingen i många kommuner och regioner. Dessa kommuner och regioner har dessutom ofta redan en betydande nettoutflyttning, vilken medför att andelen personer i arbetsför ålder minskar ytterligare och att skevheten i åldersstrukturen förstärks. Detta betyder emellertid i sin tur att det lokala/regionala arbetskraftsutbudet krymper, vilket i viss utsträckning minskar behovet av nya arbetstillfällen för att upprätthålla sysselsättningsgraden. Andelen förvärvsarbetande är dock redan i nuläget förhållandevis låg i många av de kommuner/regioner som främst berörts eller kommer att beröras av problem av denna typ.

För att i någon mån belysa var och av vilken omfattning problem med ökande födelseunderskott, nettoutflyttning och förändringar i arbetskraftsutbudet kan väntas redovisas i tabell 1.5 länsstyrelsernas senaste prognoser för dessa variabler under 1980-talet fördelade på landsdelar/kommungrupper. Som tidigare påpekats utgår man i länsstyrelsernas prognosmodell från basåret 1980, vilket bl. a. medför att nettoutflyttning m. m. måste redovisas för hela prognosperioden.

Tabell 1.5 Länsstyrelsernas prognoser 1984 för summerade födelseöverskott/underskott och nettoutflyttning under perioden 1981–1990 samt förändringar av arbetskraftsutbudet (15–64 år) under perioden 1980–1990 i landsdelar/kommungrupper och i hela riket (avrundade värden)

Landsdel/ kommungrupp	Födelse- överskott	Nettoutflyttning	Förändring arbets- kraftsutbud ¹
Stockholmsregionen	24 000	32 000	51 100
Göteborgsregionen	6 500	-12 100	800
Sydvästra Skåne	1 200	1 900	6 900
Stödjepunkter i Syd- o. Mellansverige	3 900	16 600	16 500
Stödjepunkter i skogs- länen	4 800	- 7 400	6 400
Medelstora/mindre regioner i Syd/Mellan- sverige	-24 000	20 600	17 000
Sjuhäradsbygden	- 3 200	1 000	700
Östra Småland	- 4 400	- 200	- 800
Gotland	- 300	1 100	700
Bergslagen	-11 300	- 6 900	-7 900
Medelstora/mindre regioner i norr	-19 000	9 000	1 200
Norra inlandet	-15 400	- 3 400	-3 300
Riket totalt	-37 300	52 100	89 500

¹ Beroende på dels förändrade sysselsättningsgrader dels på förändringar av åldersstrukturen.

Källa: Länsplaneringens databas (UMDAC).

Rättelse: S. 168, Tabell 1.6, siffrubrik 2–4 och 8–9 ändrade
Tabellens nedre ramlinje halvfet stil.

1.3 Sysselsättningsutvecklingen under perioden 1950–2000

Grovt räknat ökade totala antalet sysselsatta i hela landet under perioden 1950–1982 med närmare 860 000 personer eller med ca 30%. Samtidigt minskade sysselsättningen med 425 000 personer inom jord- och skogsbruket, vilket motsvarande en nedgång med hela 70%. Inom industrin förändrades inte sysselsättningen nämnvärt, medan en liten ökning skett inom byggnadsverksamheten. Den absolut största förändringen ägde rum inom offentlig förvaltning och tjänster, där antalet sysselsatta ökade fyra och en halv gånger eller med närmare 1 miljon. En betydande expansion hade också privata tjänster med omkring 200 000 eller ca 60% fler sysselsatta år 1982 jämfört med år 1950. Dessa strukturförändringar inom näringslivet utgör den främsta förklaringsfaktorn bakom de befolkningsrörelser inom och mellan olika regioner som skett sedan början av 1950-talet och de obalanser i befolknings- och sysselsättningshänseende som uppkommit.

I tabell 1.6 sammanfattas sysselsättningsutvecklingen inom olika näringsgrenar under perioden efter år 1970 och jämfört med länsstyrelsernas senaste prognoser (LPL) och med bedömningar i 1984 års långtidsutredning (LU84).

Tabell 1.6 Sysselsättningsutveckling inom olika näringsgrenar i hela riket under perioden 1970–1990

Näringsgren	Andel sysselsatta (%) 1980	Antal sysselsatta ¹ (1 000-tal)		Årlig relativ förändring (%)					
		1970	1980	LPL 1990	LU84 1990	1970– 1980	1980– 1982	LPL 1980– 1990	LU84 1980– 1990
Jord- o skogsbruk	6	278	222	203	182	-2,2	-3,7	-0,9	-2,0
Tillverkningsind. m. m.	26	1 062	1 016	917	986	-0,4	-3,5	-1,0	-0,3
Byggnadsverksamhet	7	329	268	234	268	-2,0	-1,9	-1,3	0,0
Varuhandel	12	455	487	481	467	0,7	-1,7	-0,1	-0,4
Samfärdsel m. m.	7	238	273	283	318	1,4	1,5	0,4	1,4
Privata tjänster	14	441	551	647	661	2,3	0,4	1,6	1,8
Offentl.förv. o tj.	29	711	1 136	1 243	1 346	4,8	4,6	0,9	1,7
Totalt	100	3 517	3 956	4 012	4 223	1,2	0,0	0,1	0,7

¹ Avser såväl hel- som deltidsarbetande.

Källor: FoB 1970 resp. 1980, en specialbearbetning av 1982 års inkomststatistik samt framtids-bedömningar enligt länsstyrelserna våren 1984 resp. LU 84 (alt. 1).

Som framgår av tabell 1.6 väntas sysselsättningen fortsätta att minska inom basnäringarna och att, med undantag för varuhandeln, öka inom servicenäringarna. Långtidsutredningens bedömningar, som dock inte är prognoser i egentlig bemärkelse, är med undantag för varuhandeln genomgående mer optimistiska än länsstyrelsernas prognoser. Största skillnaden redovisas beträffande byggnadsverksamheten, samfärdsel m. m. samt offentlig förvaltning och tjänster där skillnaden i förändringstalet av sysselsättningen uppgår till omkring en procentenhet per år. Jämfört med den sysselsättningsutveckling som tycks ha skett inom de olika sektorerna

under perioden 1980–1982 innebär båda dessa framtidsbedömningar i de flesta fall en väsentligt lugnare utveckling.

Ser man till den totala sysselsättningsutvecklingen inom storstadslänen, skogslänen resp. gruppen övriga län under 1970-talet kan konstateras att skogslänen med en sammanlagd tillväxt på sexton procent haft en något gynnsammare utveckling än storstadslänen och övriga län. Detta medförde bl. a. att skogslänens andel av rikets sysselsättning ökade med en halv procentenhet till 20,3 %, vilket kan jämföras med en befolkningsandel på 21,4 % år 1980. Storstadslänens motsvarande andelar var samma år 38,6 % resp. 35,9 % och gruppen övriga läns andelar 41,0 % resp 42,8 %. En sådan jämförelse visar främst storstadslänens mer gynnade läge i förhållande till de båda övriga länsgrupperna när det gäller relationen mellan befolkning och arbetstillfällen. Sammanlagt tillkom omkring 440 000 nya arbetstillfällen i landet under 1970-talet. Av dessa hamnade omkring 25 % i skogslänen och ca 38 % i storstadslänen.

Beräkningar av uppgifter i vissa administrativa register vid statistiska centralbyrån (SCB) tyder på att sysselsättningen ökat med ytterligare 3 000 arbetstillfällen under perioden 1980–1982. Därvid beräknas ökningen i storstadslänen ha varit drygt 25 000 arbetstillfällen, medan gruppen övriga län och skogslänen antas ha förlorat 19 000 resp. 3 000 arbetstillfällen. Även de s. k. arbetskraftsundersökningarna från SCB visar på en sysselsättningsminskning inom skogslänen och gruppen övriga län, medan tillväxten i storstadslänen är väsentligt mindre än enligt den förstnämnda källan.

De inomregionala skillnaderna i fråga om sysselsättningsutveckling är liksom beträffande befolkningsutvecklingen väsentligt större än de mellanregionala skillnaderna. Detta förhållande framkommer bl. a. om man studerar sysselsättningsutvecklingen under 1970-talet inom *landsdelar/kommungrupper*. Den klart gynnsammaste utvecklingen hade stödjepunkterna i norr där antalet arbetstillfällen ökade med ca 73 000 eller hela 20%. Gotlands kommun hade relativt sett en nästan lika gynnsam utveckling som dessa stödjepunkter, medan tillväxten i Stockholms- och Göteborgsregionen, stödjepunkter i Syd- och Mellansverige samt i medelstora/mindre regioner i norr låg nära den riksgenomsnittliga ökningen på närmare 13%. Den ogynnsammaste sysselsättningsutvecklingen hade samtidigt Sjuhäradsbygden med en i det närmaste oförändrad sysselsättningsnivå. Även Bergslagen och östra Småland hade en förhållandevis svag utveckling med en obetydlig ökning av antalet arbetstillfällen (tabell 1.7).

Tabell 1.7 Totalt antal sysselsatta i landsdelar/kommungrupper samt förändringar under perioderna 1970–1980, 1980–1982 samt 1980–1990

Landsdel/ kommungrupp	Antal sysselsatta (1000-tal) 1980	Andel %	Förändring antal sysselsatta (1000-tal)			Förändring % per år		
			1970– 1980	1980– 1982	1980– 1990	1970– 1980	1980– 1982	1980– 1990
Stockholmsregionen	787,6	20	97,1	18,7	56,2	1,3	1,2	0,7
Göteborgsregionen	339,3	9	38,3	4,1	3,1	1,2	0,6	0,1
Sydvästra Skåne	227,8	6	19,3	6,6	7,2	0,9	1,4	0,3
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	850,4	21	104,8	11,5	7,7	1,3	0,7	0,1
Stödjepunkter i skogslänen	431,3	11	73,0	16,5	3,8	1,9	1,9	1,0
Medelstora/mindre regioner i söder	703,1	18	62,0	-25,8	- 4,4	0,9	-1,8	-0,1
Sjuhäradsbygden	83,3	2	-0,5	- 0,1	- 0,4	-0,1	0,0	-0,1
Östra Småland	50,3	1	1,6	- 2,6	- 1,8	0,3	-2,6	-0,4
Gotland	26,9	1	3,9	- 0,7	0,5	1,6	-1,3	0,2
Bergslagen	142,4	4	5,1	- 6,4	-11,1	0,4	-2,3	-0,8
Medelstora/mindre regioner i norr	160,9	4	17,0	- 7,9	- 0,6	1,1	-2,5	0,0
Norra inlandet	152,9	4	10,5	-11,0	- 4,7	0,7	-3,7	-0,3
Riket totalt	3956,3	100	439,0	3,1	55,5	1,2	0,0	0,1

Källor: FoB för år 1970 resp. 1980, en specialbearbetning av inkomststatistiken för år 1982 (SCB) samt 1984 års länsstyrelseprognoser (avser såväl hel- som deltidssysselsatta).

Länsstyrelsernas senaste *prognoser* innebär att Stockholmsregionen beräknas få den gynnsammaste sysselsättningsutvecklingen under perioden 1980–1990 med en årlig tillväxt på närmare 1 %. Då år 1980 utgör basår för prognosen och då den förhållandevis stora tillväxt som tycks ha skett i regionen under 1980-talets första år beaktats vid upprättandet av prognoserna, blir tillväxten sannolikt väsentligt lägre under den resterande delen av 1980-talet. Sammanlagt för hela decenniet betyder prognosen en ökning med ca 56 000 arbetstillfällen. Under 1990-talet beräknar länsstyrelsen att ytterligare 59 000 personer skall sysselsättas inom regionen. Dessa 115 000 arbetstillfällen motsvarar f.ö. antalsmässigt hela den sysselsättningsstillväxt som länsstyrelserna prognoserat för landet som helhet under perioden 1980–2000.

I övriga landsdelar/kommungrupper är det endast sydvästra Skåne och Gotland som beräknas få någon mer nämnvärd sysselsättningsstillväxt under perioden 1980–2000. För sydvästra Skånes del är det fråga om en ökning med sammanlagt ca 13 000 arbetstillfällen. Under 1980-talet beräknas flertalet av de övriga landsdelarna/kommungrupperna få en stagnerande sysselsättning. Detta med undantag för det norra inlandet, östra Småland och Bergslagen där sysselsättningen väntas minska med mellan 0,5–1 % årligen. Under 1990-talet är det dock endast Sjuhäradsbygden som enligt dessa prognoser kommer att få en mer nämnvärd minskning av sysselsättningen. En viss nedgång kan dock även Bergslagen få men väsentligt mindre än under 1980-talet. Sammantaget för hela perioden 1980–

2000 betyder detta en minskning av antalet arbetstillfällen i Bergslagen, östra Småland, norra inlandet samt Sjuhäradsbygden med ca 14 000, 2 000, 4 000 resp. 5 000.

Sysselsättningsutvecklingen inom de *regionalpolitiska stödområdena* och i området utanför dessa var förhållandevis likartad under 1970-talet och innebar en ökning av antalet arbetstillfällen med sammanlagt omkring 13%. Enda undantaget utgjorde stödområde B med en tillväxt på endast 2%. Under 1970-talets första hälft var f.ö. detta område det enda som hade en liten minskning av den totala sysselsättningsnivån. Länsstyrelsernas senaste sysselsättningsprognoser innebär för såväl 1980- som 1990-talen en klart ogynnsammare utveckling inom samtliga tre stödområden liksom i området utanför dessa. Den sämsta utvecklingen väntas inom stödområde A med en årlig minskning kring 0,5% medan stödområdena B och C väntas få en stagnation av sysselsättningen. Utanför stödområdena beräknas en mycket svag tillväxt ske.

Sysselsättningsutvecklingen inom gruv- och tillverkningsindustrin m. m.

Under perioden 1975–1980 minskade sysselsättningen inom flertalet branscher inom industrin och det var endast inom kemisk industri m. m. som en större ökning skedde. Såväl absolut som relativt sett minskade sysselsättningen mest inom tekoindustrin. I tabell 1.8 redovisas länsstyrelsernas senaste sysselsättningsprognoser för vissa industribranscher under hela 1980-talet. Återigen erinras om att en betydande del av den prognoserade sysselsättningsminskningen redan skett under 1980-talets början och att följaktligen en väsentligt gynnsammare utveckling kan väntas under resten av 1980-talet.

Tabell 1.8 Sysselsättningsförändring inom vissa industribranscher och inom hela industrisektorn under perioderna 1975–1980, 1980–1983 och enligt 1984 års länsstyrelseprognoser under perioden 1980–1990

Bransch	Förändring antal sysselsatta ¹		% per år		
	1975–1980	1980–1990	1975–1980	1980–1983	1980–1990
Teko	-19 700	-13 000	-6,4	-6,4	-2,9
Järn, stål- och metallverk	-11 300	-13 000	-3,2	-6,0	-2,2
Trävaruindustri	-4 600	-11 700	-1,0	-6,2	-1,5
Transportmedelsindustri	-10 800	-10 200	-1,9	-3,1	-1,0
Maskinindustri	-14 500	-10 000	-2,1	-4,0	-0,8
Massa-, pappers- och pappvaruind.	-3 400	-8 900	-1,1	-3,3	-1,6
Jord- och stenvarvsindustri	-6 000	-5 800	-3,5	-6,6	-2,0
Skyddad livsmedelsindustri	-5 600	-5 400	-1,8	-2,4	-1,0
Grafisk industri	-1 000	-5 100	-0,3	-1,4	-0,8
Gruv- och tillverkningsindustrin totalt	-84 100	-99 200	-1,6	-3,7	-1,0

¹ Avrundade värden (endast branscher med en prognoserad minskning på minst femtusen arbetstillfällen har tagits med). Avser såväl hel- som deltidssysselsatta.

Källor: FoB 1975 resp. 1980, industristatistik för år 1980 resp. 1983 (SCB) samt 1984 års länsstyrelseprognoser.

Som framgår av tabell 1.8 innebär länsstyrelsernas prognoser sammantagna en fortsatt betydande sysselsättningsminskning i flertalet av de branscher som minskade avsevärt redan under perioden 1975–1980. Bland de branscher som väntas få den största minskningen av arbetstillfällen är det dock relativt sett fråga om en något lugnare utveckling än tidigare. Detta med undantag för trävaru-, massa- och pappers- samt grafisk industri där sysselsättningen beräknas minska något mer. F.ö. kan nämnas att den enda industribransch som väntas få en sysselsättningstillväxt är elektroindustrin med omkring 1 100 fler sysselsatta under 1980-talet.

Prognoserna för *byggnadsverksamheten* visar för landet som helhet en minskning med ca 35 000 arbetstillfällen under 1980-talet. Under den senare hälften av 1970-talet minskade sysselsättningen inom denna sektor med ca 16 000 personer. Relativt sett innebär prognoserna en minskning i ungefär samma takt som under perioden 1975–1980.

Beträffande sysselsättningsutvecklingen inom gruv- och tillverkningsindustrin m. m. i de tre *länsgrupperna* under 1970-talet kan, som indirekt framgår av tabell 1.9, konstateras att endast skogslänen hade en svag tillväxt med sammanlagt 8 000 arbetstillfällen eller omkring 4%. Särskilt gynnsam var utvecklingen i skogslänen under 1970-talets första hälft då industrissysselsättningen ökade med 10% medan perioden 1975–1980 innebar en minskning med närmare 5%. Inom gruppen övriga län respektive storstadslän ökade sysselsättningen med endast 2% under perioden 1970–1975 varefter den minskade fram t.o.m. år 1980 med 7 resp. 10%. Sammantaget betydde detta en minskning med ca 26 000 arbetstillfällen inom industrin inom gruppen övriga län medan motsvarande minskning i storstadslänen var ca 28 000.

Enligt industristatistiken (SCB) har industrissysselsättningen minskat inom samtliga tre länsgrupper under slutet av 1970- och början av 1980-talet. Minskningen har under perioden 1980–1983 varit förhållandevis likartad inom de tre länsgrupperna. Länsstyrelsernas prognoser innebär med den utveckling som varit de första åren av 1980-talet en väsentligt måttligare minskning av industrissysselsättningen i samtliga tre länsgrupper under senare delen av 1980-talet.

Tabell 1.9 Sysselsättningsutvecklingen inom gruv- och tillverkningsindustrin m. m. inom vissa läns grupper och i riket under perioden 1970–1990

Länsgrupp	Antal sysselsatta (1000-tal)			Årlig relativ förändring (%)			
	1970	1980	1990	1970–1975	1975–1980	1980–1983 ¹	1980–1990
Storstadslän	332	304	269	0,4	-2,1	-3,5	-1,2
Skogslän	205	213	191	1,9	-1,1	-3,9	-1,1
Övriga län	526	500	458	0,4	-1,4	-3,7	-0,9
Riket totalt	1 062	1 016	917	0,7	-1,6	-3,7	-1,0

¹ Endast arbetsställen med minst fem sysselsatta ingår.

Källor: FoB 1970, 1975 resp. 1980, industristatistik för år 1980 resp. 1983 (SCB) samt 1984 års länsstyrelseprognoser.

Liksom tidigare beträffande den totala sysselsättningsutvecklingen kan det finnas skäl att belysa den inomregionala utvecklingen av industrisysselsättningen i *landsdelar/kommungrupper*. Därvid bör särskilt noteras att det var det s. k. norra inlandet, som relativt sett hade den klart gynnsammaste utvecklingen av industrisysselsättningen under 1970-talet med en tillväxt på sammanlagt 13%. I absoluta tal betydde detta en ökning med närmare 4 000 arbetstillfällen. Ytterligare ett intressant faktum är att det under detta decennium endast var medelstora/mindre regioner i norr och stödjepunkterna i norr som förutom norra inlandet hade en mer nämnvärd ökning av industrisysselsättningen. Den klart ogynnsammaste förändringen hade samtidigt Sjuhäradsbygden där omkring vart fjärde arbetstillfälle inom industrin försvann. Därefter följde Bergslagen, sydöstra Skåne, Göteborgs- och Stockholmsregionen med uppemot 10% färre sysselsatta inom sektorn. Den förhållandevis positiva förändringen av industrisysselsättningen i landets norra delar skedde dock främst under 1970-talets första hälft. Under perioden 1975–1980 minskade antalet sysselsatta inom denna sektor i samtliga här studerade landsdelar/kommungrupper.

Länsstyrelsernas senaste *prognoser* över industrisysselsättningen betyder för olika landsdelar/kommungrupper bl. a. att Stockholmsregionen beräknas få den största minskningen relativt sett med omkring 2% årligen, vilket sammanlagt motsvarar ett bortfall av ca 24 500 arbetstillfällen under 1980-talet. Som tidigare påpekats har dock redan en betydande del av denna minskning redan skett. Andra områden med en förhållandevis pessimistisk prognos är Sjuhäradsbygden och Bergslagen med en nästan lika stor relativ minskning som Stockholmsregionen. Även norra inlandet och östra Småland beräknas få betydande minskningar. Den minst ogynnsamma förändringen väntas samtidigt sydvästra Skåne få med knappt 0,5% minskning årligen.

Mot bakgrund av att det regionalpolitiska stödet sedan starten främst var inriktat mot industriföretag är det av särskilt intresse att belysa sysselsättningsutvecklingen inom industrin inom och utanför de *regionalpolitiska stödområdena*. Som framgår av tabell 1.10 ökade industrisysselsättningen mest inom stödområde A under 1970-talet. Det rörde sig här om en sammanlagd tillväxt med närmare en fjärdedel, vilket motsvarades av drygt 3 000 nya arbetstillfällen. Inom stödområde B och C var ökningen väsentligt svagare, medan industrisysselsättningen utanför stödområdena minskade med sammanlagt omkring 6%. Ser man enbart till utvecklingen under 1970-talets senare hälft, så var industrisysselsättningen i stort sett oförändrad i stödområde A, minskade något i stödområde B, medan stödområde C och övriga delar av landet hade en likartad och väsentligt större minskning av antalet industriarbetsplatser.

Länsstyrelsernas senaste *prognoser* betyder att ett trendbrott kan väntas beträffande industrisysselsättningen inom stödområde A, som beräknas få en omkring dubbelt så stor minskning som de övriga områdena där

utvecklingen väntas bli förhållandevis lika. Detta gäller med undantag för stödområde B, som enligt dessa prognoser kommer att få en något mindre nedgång och i ungefär samma takt som under perioden 1975–1980.

Tabell 1.10 Sysselsättningsutvecklingen inom gruv- och tillverkningsindustri m. m. inom och utanför stödområde A–C under perioden 1970–1990

Område	Antal sysselsatta (1000-tal)			Årlig relativ förändring (%)		
	1970	1980	1990	1970– 1975	1975– 1980	1980– 1990
Stödområde A	14,1	17,7	14,3	4,3	-0,1	-1,9
” B	14,9	15,6	14,6	3,5	-0,5	-0,6
” C	103,1	104,7	94,2	1,9	-1,6	-1,1
Summa ” A–C	132,1	137,6	123,1	2,4	-1,3	-1,1
Övriga områden	899,4	847,2	764,7	0,5	-1,6	-1,0
Riket totalt	1 062	1 016	917	0,7	-1,6	-1,0

Källor: FoB 1970, 1975 resp. 1980 samt 1984 års länsstyrelseprognoser.

Sysselsättningsutvecklingen inom privata tjänster

Antalet sysselsatta inom privata tjänster i hela landet ökade under 1970-talet med en fjärdedel eller med ca 110 000 personer. Relativt sett var det endast den offentliga sektorn bland de övriga sektorerna som hade en något större relativ tillväxt med en ökning av antalet sysselsatta med sammanlagt närmare 30%. Som tidigare framgått väntas antalet sysselsatta inom privata tjänster fortsätta att öka under 1980-talet, men endast hälften så fort som under perioden 1975–1980. Trots den lägre tillväxttakten beräknas ökningen ändå blir klart större relativt sett än inom den offentliga sektorn.

Privata tjänster innefattar en mängd förhållandevis heterogena verksamheter vilka i stor utsträckning är lokaliserade till de tre storstadslänen. För att i någon mån belysa sektorns geografiska koncentration kan nämnas att drygt hälften av sektorns totala sysselsättning fanns i de tre storstadslänen år 1980 samtidigt som dessa läns andel av landets totala sysselsättning var ca 39%. Dessutom fanns detta år vart tredje arbetstillfälle inom sektorn i Stockholms län. Som kontrast till dessa förhållanden kan framhållas att skogslänens andel av sysselsättningen inom privata tjänster endast var 16% vilket kan jämföras med en total sysselsättningsandel på ca 20%.

Ett annat sätt att belysa sektorns speciella lokaliseringsmönster är att studera hur sysselsättningsstillväxten inom denna på sammanlagt 110 000 arbetstillfällen under 1970-talet fördelade sig på *landsdelar/kommungrupper*. Stockholms- och Göteborgsregionen svarar tillsammans med sydvästra Skåne för ca 56 000 eller omkring hälften av detta sysselsättningsstillskott. De större kommunerna i norr och söder svarade i sin tur för ca 36 000 eller omkring en tredjedel av tillskottet. Resterande 17% av sysselsättningsstillväxten inom privata tjänster skedde i övriga sju landsdelar/kommungrupper.

Länsstyrelsernas senaste *prognoser* för sektorn visar som tidigare nämnts på ett sysselsättningsstillskott i storleksordningen 96 000 under 1980-talet. Av denna tillväxt beräknas ca 60 000 ske i storstadsregionerna, vilket utgör en andel på hela 63 %. Ytterligare ca 20 000 arbetstillfällen eller ca 21 % av hela ökningen väntas ske i stödjepunkterna i norr resp. söder. Ungefär som under 1970-talet beräknar således länsstyrelserna att endast ca 16 % av tillväxten kommer att ske inom övriga landsdelar/kommungrupper.

Sysselsättningsutvecklingen inom offentlig sektor

Sysselsättningsstillväxten inom den offentliga sektorn efter år 1950 har jämfört med övriga sektorer av näringslivet varit ovanligt stor. År 1950 svarade sektorn för omkring 10 % av landets sysselsättning och år 1980 hade denna andel ökat till hela 29 %. Grovt räknat fanns omkring en miljon fler sysselsatta inom denna sektor år 1982 än det gjorde år 1950.

Till skillnad mot privata tjänster har ökningen av sysselsättningen inom den offentliga sektorn varit väsentligt mer jämnt fördelad över landet. Detta förhållande har bidragit till att utbyggnaden av den offentliga sektorn, samtidigt som den tillgodosett en mängd olika servicebehov, varit den främsta balanserande faktorn ur sysselsättningsynpunkt i många orter/regioner när sysselsättningen minskat kraftigt inom jord- och skogsbruket och när industrisysselsättningen också börjat minska. De senaste länsstyrelseprognoserna visar dock på en väsentligt lägre ökningstakt av sysselsättningen inom den offentliga sektorn, vilket tyder på att sektorns roll som balanserad faktor kommer att minska i framtiden.

För att ge en viss uppfattning om vad sysselsättningsstillväxten inom den offentliga sektorn betytt regionalt redovisas i tabell 1.11 utvecklingen under 1970-talet och enligt prognoserna i olika *landsdelar/kommungrupper*. Därvid sätts tillväxten inom sektorn i relation till den totala sysselsättningsförändringen inom resp. område.

Tabell 1.11 De offentliga sektorns betydelse för sysselsättningsutvecklingen i landsdelar/kommungrupper under perioden 1970–1990

Landsdel/kommungrupp	Sektorns syssels år 1980 som andel av: sektorn			Sysselsättningsförändringar (1000-tal)			
	totalt i riket	antalet invånare	av tot syssels	1970–1980		1980–1990	
				sektorn	totalt	sektorn	totalt
Stockholmsregionen	20,8	15,9	30,0	74,4	97,1	23,1	56,2
Göteborgsregionen	8,4	13,7	28,0	36,2	38,3	8,2	3,1
Sydvästra Skåne	6,2	15,5	30,9	25,2	19,3	7,3	7,2
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	23,2	15,1	31,2	100,9	104,5	20,1	7,7
Stödjepunkter i skogslänen	11,8	15,0	31,0	54,3	73,	14,5	3,8
Medelstora/mindre regioner i Syd- o. Mellansverige	15,1	10,6	24,4	71,2	62,0	18,1	- 4,4
Sjuhäradsbygden	1,7	11,1	23,8	7,8	-0,5	2,6	- 0,4
Östra Småland	1,1	10,6	24,4	4,4	1,6	1,1	- 1,8
Gotland	0,7	14,9	30,5	2,8	3,9	0,6	0,5
Bergslagen	2,9	10,5	23,4	11,9	5,1	1,4	-11,1
Medelstora/mindre regioner i norr	3,9	11,8	27,9	17,6	17,0	5,3	- 0,6
Norra inlandet	3,9	11,9	29,1	16,3	10,5	4,2	- 4,7
Riket totalt	100,0	13,7	28,7	424,9	439,0	107,3	55,5

Källor: FoB år 1970 resp. 1980 samt 1984 års länsstyrelseprognoser (avser såväl hel- som deltidsarbetande).

Som framgår av tabell 1.11 har storstadsregionerna och de s. k. stödjepunkterna en något högre andel sysselsatta inom sektorn per invånare än flertalet av övriga landsdelar/kommungrupper. Detta beror mycket på att i dessa områden finns servicefunktioner som riktar sig mot hela län resp. landet som helhet. Skillnaderna måste trots detta betraktas som små, vilket belyses av att andelen offentligt sysselsatta i medelstora/mindre regioner i norr resp. det norra inlandet endast var tre till fyra procentenheter lägre än i storstadsregionerna. En viktig förklaring till detta är transferingarna i form av kommunala skatteutjämningsbidrag, vilka för flertalet av dessa kommuner möjliggör en högre kommunal servicenivå än det egna skatteunderlaget skulle medge.

Av tabell 1.11 framgår också den mycket stora betydelse som tillväxten inom den offentliga sektorn haft för den totala sysselsättningsutvecklingen inom resp. landsdel/kommungrupp under 1970-talet.

Länsstyrelsernas senaste sysselsättningsprognoser för den offentliga sektorn visar som framgått tidigare på en beräknad tillväxt under 1980-talet, som endast är omkring en fjärdedel så stor som ökningen under 1970-talet. Likafullt kommer den prognoserade tillväxten att ha en avgörande betydelse för den totala sysselsättningsutvecklingen i samtliga landsdelar/kommungrupper. I tre fall kommer den (allt övrigt lika) att upprätthålla en viss tillväxt och förhindra att en större minskning sker totalt sett, nämligen i Göteborgsregionen samt i stödjepunkter i norr resp. söder. I flertalet av de övriga landsdelarna/kommungrupperna kommer sysselsättningsstillväxten inom den offentliga sektorn att bidra till att sysselsättningsminskningen totalt blir något eller väsentligt mindre än den annars skulle ha blivit.

1.4 Pendlingen

Antalet förvärvsarbetande som pendlade ökade starkt under 1970-talet, vilket bl. a. berodde på ett ökat småhusboende. Som framgår av tabell 1.12 var ökningen av pendlingen mellan enskilda kommuner omkring tre gånger så stor under perioden 1970-1975 som under 1970-talets senare hälft. Länsstyrelsernas senaste prognoser innebär beräknad en ökning av pendlingen mellan kommunerna med ca 8% under 1980-talet. I detta sammanhang har Stockholms storstadsregion behandlats som en enda kommun.

Tabell 1.12 Pendlingens utveckling under perioden 1970–1980

Typ av pendling	Antal pendlare (1000-tal)			Relativ förändring (%)	
	1970	1975	1980	1970–1975	1975–1980
Till annan kommun	487	664	747	+36	+13
Från tätort till tätort	463	761	884	+64	+16
Från tätort till glesbygd	97	115	136	+18	+18
Från glesbygd till tätort	235	280	326	+20	+16
Totalt	795	1 157	1 346	+46	+16

Källor: FoB år 1970, 1975 resp. 1980 (avser förvärvsarbetande 20-W tim.)

Resultatet av in- och utpendlingsströmmarna över kommungränserna blir den s. k. nettopendlingen, vilken fördelad på landsdelar/kommungrupper år 1980 visar att det endast är de tre storstadsregionerna samt större kommuner i norr och söder som har positiva värden, dvs. att fler förvärvsarbetande pendlar in än ut. I förhållande till antalet arbetstillfällen inom resp. område var denna nettoinpendling något större i storstadsregionerna än i större kommuner. Denna skillnad kommer enligt prognoserna att bli ännu mer markerad år 1990. Prognoserna visar nämligen på en ökad nettoinpendling till storstadsregionerna, medan nettoinpendlingen till stödjepunkterna i stort sett väntas upphöra.

Om man för de landsdelar/kommungrupper som år 1980 hade en nettoutpendling relaterar detta till arbetskraftsutbudet inom resp. område finner man att medelstora/mindre regioner i söder hade den klart största nettoutpendlingen. För övriga områden var nettoutpendlingen jämförd på motsvarande vis förhållandevis lika med undantag för Bergslagen, som hade en klart lägre nettoutpendling.

1.5 Sysselsättningsgrader och arbetskraftsutbud under perioden 1975–2000

Andelen förvärvsarbetande av befolkningen inom en viss åldersgrupp – den s. k. sysselsättningsgraden – har sedan länge utgjort en av de viktigaste mätarna på långsiktiga regionala arbetsmarknadsproblem. Trots en förbättrad mellanregional balans i befolkningshänseende visar sysselsätt-

ningsgraderna betydande skillnader mellan olika län främst beroende på att variationen i den kvinnliga sysselsättningsgraden är mycket större än för männen. Olikheterna beträffande sysselsättningsgraden är ännu större om man jämför kommuner av olika storlek. Den förbättring av den mellanregionala balansen som ändå skett i sysselsättningshänseende har inte åtföljts av motsvarande förbättring av den inomregionala balansen, utan i flertalet län har det skett en inte oväsentlig koncentration av arbetstillfällena till de större kommunerna.

Av tabell 1.13 framgår en del av den mellanregionala utjämning av sysselsättningsgraderna som skett under perioden 1975–1982 och den förändring som länsstyrelserna väntar skall ske fram t.o.m. år 2000. Som framgår av denna tabell tycks, enligt vissa beräkningar som gjorts av SCB, sysselsättningsgraden ha minskat något inom samtliga tre länsgrupper under perioden 1980–1982. Om detta stämmer skulle det innebära ett trendbrott, då sysselsättningsgraden för båda könen sammantagna sedan flera decennier ökat stadigt. Prognoserna tyder dock på en allmän ökning av sysselsättningsgraderna inom de tre länsgrupperna under perioden 1982–1990 varvid skogslänen, liksom under 1970-talets senare hälft, beräknas få en något gynnsammare utveckling än storstadslänen och en klart bättre utveckling än gruppen övriga län. Under 1990-talet väntas sysselsättningsgraden i stort sett stagnera inom de tre länsgrupperna.

Tabell 1.13 Sysselsättningsgraderna bland män och kvinnor inom åldersgruppen 16–64 år i vissa länsgrupper och i riket under perioden 1975–2000

	Sysselsättningsgrad, M+K, 16–64 år				Förändring (procentenheter)			
	1975	1980	1982	1990	1975– 1980	1980– 1982	1982– 1990	1990– 2000
Storstadslän	74,4	76,4	75,7	77,3	2,0	–0,7	1,6	1,1
Skogslän	69,6	72,9	71,8	74,0	3,3	–1,8	2,1	0,5
Övriga län	73,3	76,1	74,8	75,5	2,8	–1,3	0,8	–0,5
Riket totalt	72,9	75,7	74,5	75,8	2,6	–1,0	1,4	0,3

Källor: FoB 1970, 1975 resp. 1980, en specialbearbetning av 1982 års inkomststatistik (SCB) samt 1984 års länsstyrelseprognoser.

Ser man på utvecklingen av sysselsättningsgraden inom olika åldersgrupper kan bl. a. konstateras att den nedgång som tycks ha skett under perioden 1980–1982 beror på en betydande minskning av sysselsättningsgraden inom åldersgruppen 16–24 år. En viss minskning inom denna åldersgrupp inträffade redan under 1970-talets senare hälft. Prognoserna tyder däremot på att denna grupp kommer att få den gynnsammaste utvecklingen fram t.o.m. år 1990. Under perioden 1975–1982 ökade sysselsättningsgraden inom åldersgrupperna 25–44 år och 45–64 år med omkring fyra procentenheter. Prognoserna för dessa båda åldersgrupper innebär för perioden 1982–1990 en stagnation för gruppen 25–44 år och drygt en procentenhets ökning inom gruppen 45–år.

Sysselsättningsgraden i *enskilda län* ökade allmänt under 1970-talets senare hälft. Højningen var förhållandevis likartad och låg i allmänhet inom intervallet två till tre procentenheter. Beräkningarna för perioden 1980–1982 visar däremot för flertalet län på en minskning med en till två procentenheter. Länsstyrelsernas prognoser visar i sin tur på en svag ökning av sysselsättningsgraden i flertalet län under perioden 1982–1990. Därvid väntas Kristianstads, Värmlands och Västerbottens län få den gynnsammaste utvecklingen med närmare fyra procentenheters ökning. Den ogynnsammaste förändringen beräknas ske i Uppsala och Örebro län med drygt en procentenhets minskning. Prognoserna för 1990-talet visar en mer splittrad bild med en mindre ökning av sysselsättningsgraden än under 1980-talet i flertalet län samtidigt som fler län väntas få en svag minskning.

Sysselsättningsgradens utveckling med hänsyn till kön utmärks sedan lång tid av en förhållandevis kraftig ökning för kvinnornas del och en stagnation eller svag minskning för männens del. När det gäller *männens sysselsättningsgrad* visar SCB:s beräkningar att den minskat i samtliga län under perioden 1980–1982. Minskningen tycks ha varit förhållandevis likartad och i storleksordningen två till fyra procentenheter. Prognoserna för perioden 1982–1990 innebär däremot en ökning av männens sysselsättningsgrad i flertalet län. I en tredjedel av länen beräknas sysselsättningsgraden i stort sett stagnera. Den största ökningen beräknas ske i Jämtlands, Värmlands och Kristianstads län med mellan plus fyra till fem procentenheter. Under 1990-talet väntas dock en mer nämnvärd ökning endast ske i Stockholms, Uppsala och Jämtlands län, medan flertalet övriga län liksom under 1970-talet beräknas få en svag minskning av männens sysselsättningsgrad.

När det gäller *kvinnornas sysselsättningsgrad* inom åldersgruppen 16–64 år så ökade denna förhållandevis kraftigt under 1970-talet, vilket till största delen kan förklaras av den mycket kraftiga utbyggnaden av den offentliga sektorn. Højningen av kvinnornas sysselsättningsgrad var förhållandevis likartad mellan länen och uppgick under 1970-talets senare hälft till mellan fem till nio procentenheter. Utvecklingen under perioden 1980–1982 tycks ha inneburit en väsentligt lägre ökning än tidigare i samtliga län. Prognoserna för perioden 1982–1990 innebär i sin tur en fortsatt ökning i de flesta län, men av väsentligt mindre omfattning än under 1970-talet. Noteras bör att några län t.o.m. väntas få en mer nämnvärd minskning, nämligen Uppsala, Östergötlands, Kalmar och Örebro län. Under 1990-talet väntas endast omkring hälften av länen få en mer betydande, ökning vilken dock i samtliga fall är långt mindre än under 1970-talet. Östergötlands och Kalmar län kommer att få en fortsatt svag minskning, medan den kvinnliga sysselsättningsgraden i övriga län i stort sett kommer att stagnera kring 1990 års nivå.

Av tabell 1.14 framgår att sysselsättningsgraden bland män och kvinnor inom åldersgruppen 16–64 år i olika *landsdelar/kommungrupper* var om-

kring tio procentenheter lägre i norra inlandet än i Stockholmsregionen år 1982. Som jämförelse kan noteras att motsvarande skillnad mellan sämsta och bästa län samma år var omkring åtta procentenheter. Av tabellen framgår också att förutom Stockholmsregionen, Gotland och det norra inlandet och i viss mån också medelstora/mindre regioner i norr var sysselsättningsgraden förhållandevis likartad i de olika landsdelarna/kommungrupperna.

Tabell 1.14 Sysselsättningsgraden bland män och kvinnor inom åldergruppen 16–64 år i olika landsdelar/kommungrupper och i riket under perioden 1975–2000

Landsdel/kommungrupp	Sysselsättningsgrad Män + Kvinnor, 16–64 år					Förändring (procentenheter)			
	1975	1980	1982	1990	2000	1975– 1980	1980– 1982	1982– 1990	1990– 2000
Stockholmsregionen	75,7	77,9	77,4	79,5	81,3	2,2	-0,5	2,1	1,8
Göteborgsregionen	72,2	73,9	73,6	73,4	72,9	1,7	-0,3	-0,2	-0,5
Sydvästra Skåne	73,9	75,6	74,0	75,8	75,9	1,7	-1,6	1,8	0,1
Stödjep. i Syd- och mellansverige	73,5	75,8	74,6	75,1	74,9	2,3	-1,3	0,6	-0,2
Stödjep. i skogslänen	71,2	74,4	73,8	75,0	75,1	3,3	-0,6	1,1	0,1
Medelstora/mindre regioner i söder	73,0	76,2	74,8	76,2	75,8	3,2	-1,4	1,4	-0,4
Sjuhäradsbygden	77,3	78,3	76,5	77,4	75,8	1,0	-1,8	0,9	-1,6
Östra Småland	71,2	75,7	73,6	75,4	75,2	4,5	-2,1	1,8	-0,2
Gotland	73,8	77,6	77,4	77,2	77,0	3,8	-0,2	-0,3	-0,2
Bergslagen	71,1	73,4	72,8	73,2	73,6	2,3	-0,6	0,5	0,4
Medelstora/mindre regioner i norr	69,7	73,1	71,5	74,3	74,9	3,4	-1,6	2,8	0,6
Norra inlandet	65,0	69,0	67,3	71,1	72,3	4,0	-1,7	3,8	1,2
Riket totalt	72,9	75,5	74,5	75,8	76,1	2,6	-1,0	1,4	0,3

Källor: FoB 1970, 1975 resp. 1980, en specialbearbetning av 1982 års inkomststatistik (SCB) samt 1984 års länsstyrelseprognoser.

Ser man till utvecklingen av sysselsättningsgraden under perioden 1975–1980 kan noteras att flera av områdena haft en gynnsammare utveckling än storstadsregionerna och stödjepunkterna i söder. Detta gäller särskilt för östra Småland, norra inlandet och Gotland. Efter år 1980 tycks detta mönster ha brutits med en allmän minskning av sysselsättningsgraden, vilken med undantag för sydvästra Skåne varit något mindre inom storstadsregionerna än bland flertalet av de övriga landsdelarna/kommungrupperna.

Prognoserna innebär för perioden 1982–1990 en ökad sysselsättningsgrad i flertalet landsdelar/kommungrupper. Ökningarna av sysselsättningsgraderna är dock, med visst undantag för det norra inlandet resp. medelstora/mindre regioner i norr, förhållandevis små. Prognoserna för 1990-talet betyder i sin tur att hälften av landsdelarna/kommungrupperna väntas få en viss minskning av sysselsättningsgraden. Den klart ogynnsammaste förändringen beräknas ske i Sjuhäradsbygden med omkring en och en halv procentenhets minskning. Stockholmsregionen väntas i sin tur få den mest positiva förändringen med närmare två procentenhets ökning av syssel-

sättningsgraden, men även det norra inlandet beräknas få en förhållandevis positiv utveckling.

Ser man på sysselsättningsgraden bland män och kvinnor inom åldersgruppen 16–64 år i de olika stödområdena och i övriga delar av landet kan bl. a. konstateras att denna var hela elva procentenheter lägre i stödområde A än i området utanför stödområdena år 1982. Motsvarande skillnad var år 1975 tio procentenheter, vilket innebär att det inte skett någon nämnvärd utjämning. Stödområdena B resp. C hade år 1982 en sysselsättningsgrad som var omkring nio respektive fyra procentenheter lägre än i området utanför stödområdena. Motsvarande skillnad år 1975 var ca åtta respektive fyra procentenheter. Inte heller beträffande stödområdena B och C har således någon utjämning skett.

Det finns en betydande skillnad beträffande sysselsättningsmöjligheterna inom främst stödområdena A och B och området utanför stödområdena. För att ytterligare belysa denna skillnad kan konstateras att det år 1982 skulle ha behövts att omkring 22 000 eller ca 15 % fler av de som bodde inom stödområdena A och B hade varit sysselsatta för att sysselsättningsgraden skulle ha legat på samma nivå som i området utanför stödområdena.

Prognoserna för sysselsättningsgraderna innebär för hela 1980-talet fördelade över stödområden en svag ökning i stödområdena A och C och en tre gånger så stor ökning i stödområde B, medan sysselsättningsgraden i övriga delar av landet väntas stagnera. Om man i stället utgår från de beräkningar som SCB gjort över utvecklingen 1980–1982 visar prognoserna för perioden 1982–1990 på en ungefär dubbelt så stor ökning i stödområde B som i A resp. C. För övriga delar av landet väntas även under denna något kortare period en stagnation av sysselsättningsgraden.

1.6 Arbetskraftsutbudet under perioden 1980–2000

En viktig faktor att ta hänsyn till när man söker beräkna mer långsiktiga betingelser inom skilda lokala arbetsmarknader är arbetskraftsutbudet och dess förändringar. I den mån detta arbetskraftsutbud minskar inom yrkesverksamma åldrar inom en region minskar också, åtminstone teoretiskt, behovet av arbetstillfällen och vice versa. Utbudets nuvarande struktur är en följd av nettoflyttningseffekter som kan sträcka sig långt bakåt i tiden och dess framtida struktur påverkas i sin tur av de flyttningseffekter som uppstår.

För att översiktligt belysa något av sådana förändringar redovisas i tabell 1.15 de förändringar som länsstyrelserna förväntar skall ske av arbetskraftsutbud under 1980- resp. 1990-talen i olika landsdelar/kommungrupper.

Tabell 1.15 Prognoserad förändring av arbetskraftsutbud bland män och kvinnor, 15–64 år under 1980- och 1990-talet i olika landsdelar/kommungrupper

Landsdel/kommungrupp	Förändring arbetskraftsutbud (1000-tal)			
	1980–1990	%	1990–2000	%
Stockholmsregionen	51,1	6,7	54,7	6,7
Göteborgsregionen	0,8	0,2	- 2,1	-0,6
Sydvästra Skåne	6,9	3,1	6,3	2,8
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	16,5	2,0	1,3	0,2
Stödjepunkter i skogslänen	6,4	1,5	2,5	0,6
Medelstora/mindre regioner i söder	17,0	2,3	12,8	1,7
Sjuhäradsbygden	0,7	0,9	- 4,4	-5,0
Östra Småland	- 0,8	-1,6	0,6	1,2
Gotland	0,7	2,8	1,0	3,5
Bergslagen	- 7,9	-5,5	- 1,4	-1,0
Medelstora/mindre regioner i norr	1,2	0,7	1,2	0,7
Norra inlandet	- 3,3	-2,1	1,0	0,6
Riket totalt	+89,5	+2,3	+73,4	+1,8

Källor: FoB 1980 samt 1984 års länsstyrelseprognoser.

Som framgår av tabell 1.15 väntas arbetskraftsutbudet bland män och kvinnor inom åldersgruppen 15–64 år öka förhållandevis kraftigt inom Stockholmsregionen under såväl 1980- som 1990-talen. Även sydvästra Skåne, Gotland samt stödjepunkterna och de medelstora/mindre regionerna i söder får enligt dessa prognoser en klar ökning. En nästan lika kraftig förändring av utbudet som i Stockholmsregionen beräknas ske i Bergslagen, men i detta fall är det fråga om en minskning. Även under 1990-talet kommer denna landsdel att få en viss minskning. Vid sidan om Bergslagen tyder prognoserna på att arbetskraftsutbudet kommer att minska mer påtagligt i östra Småland och det norra inlandet. Under 1990-talet väntas dock utbudet öka något i dessa båda landsdelar. Den största och enda mer betydande minskningen av arbetskraftsutbudet under 1990-talet beräknas ske i Sjuhäradsbygden.

Regional utveckling och mellanregional utjämning

Utdrag ur bilagedel V till regionalpolitiska utredningens betänkande (Ds I 1984: 25). Viss redigering gjord inom industridepartementet.

Inledning

Redovisningen avser vissa regionalpolitiska basdata om befolkningen och dess förändringar, arbetsmarknadsfrågor, näringsgrensstruktur och sysselsättningsutveckling för län, landsdelar och kommungrupper (geografiska avgränsningar se bilaga 1.1.4). Det statistiska underlaget utgörs i huvudsak av officiell statistik från statistiska centralbyrån (SCB). I vissa fall har specialbearbetat material använts. Kartorna är daterade vid Umeå högskoleregions datorcentral.

1 Befolkningsutvecklingen

Folkmängdens storlek och regionala fördelning har förändrats starkt under efterkrigstiden.

Den starkaste befolkningsökningen har ägt rum i Stockholms, Uppsala och Hallands län. Även Södermanlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Västmanlands län har ökat starkt. För Göteborgs och Bohus län samt Västmanlands län har skett en stagnation under 1970-talet. I dessa län väntar man också en stagnation under 1980-talet. Expansionen väntas fortsätta i Stockholms, Uppsala och Hallands län.

Jämtlands, Gotlands och Västernorrlands län har minskat sin folkmängd efter 1950. För Jämtland och Gotland skedde en återhämtning med början omkring år 1970. Västernorrlands län förutser i olikhet med Norrbottens, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län en minskning av befolkningen fram till år 1990. Även för flera av länen i södra Sverige väntas en tillbakagång fram till 1990. *Tabell 1* och *karta 1* visar befolkningsutvecklingen per län 1950–1980.

Tabell 1. Folkmängd i länen perioden 1950–1980. Nuvarande indelning.

Län	Folk­mängd år				Förändring 1950–80	Index 1950 = 100	
	1950	1960	1970	1980		1980	1990
Stockholms	1 092 373	1 260 718	1 477 234	1 528 200	435 827	139.9	145
Uppsala	174 679	185 384	218 635	243 585	68 906	139.4	142
Södermanlands	210 293	224 329	248 657	252 536	42 243	120.1	119
Östergötlands	352 934	361 419	383 319	392 789	40 255	111.4	110
Jönköpings	263 608	277 927	299 591	301 036	37 428	114.2	113
Kronobergs	150 275	152 447	166 950	173 691	23 416	115.6	117
Kalmar	239 583	238 471	241 119	241 581	1 998	100.8	97
Gotlands	59 054	54 196	53 835	55 346	- 3 708	93.7	95
Blekinge	145 909	144 466	153 784	153 542	7 633	105.2	98
Kristianstads	253 837	252 154	264 713	280 193	26 356	110.4	112
Malmöhus	589 190	631 468	721 821	743 286	154 096	126.2	127
Hallands	170 076	175 538	200 485	236 319	60 243	135.4	139
Göteborgs och Bohus	562 783	631 943	717 243	711 195	148 412	126.4	124
Älvsborgs	352 247	367 599	402 773	425 452	73 205	120.8	115
Skaraborgs	247 799	249 484	258 794	269 730	21 931	108.9	111
Värmlands	280 559	290 323	285 031	284 070	3 511	101.3	98
Örebro	247 316	263 211	275 697	274 356	27 040	110.9	109
Västmanlands	201 294	230 703	261 765	259 538	58 244	128.9	123
Kopparbergs	267 019	286 047	278 192	286 968	19 949	107.5	105
Gävleborgs	284 993	293 246	293 906	294 020	9 942	103.5	102
Västernorrlands	275 050	277 503	267 997	267 935	- 7 115	97.4	94
Jämtlands	152 707	147 972	131 413	134 934	-17 773	88.4	87
Västerbottens	231 740	239 626	233 134	243 856	12 386	105.3	106
Norrbottnens	241 602	261 802	255 694	267 054	25 452	110.5	104
Riket	7 046 920	7 497 976	8 091 782	8 317 937	1 271 017	118.0	118
Storstadslänen	2 244 346	2 524 129	2 916 298	2 982 681	738 335	132.9	135
Skogslänen	1 733 670	1 796 519	1 745 367	1 778 837	45 167	102.6	100
Övriga län	3 068 904	3 177 278	3 430 117	3 556 419	487 515	115.9	115

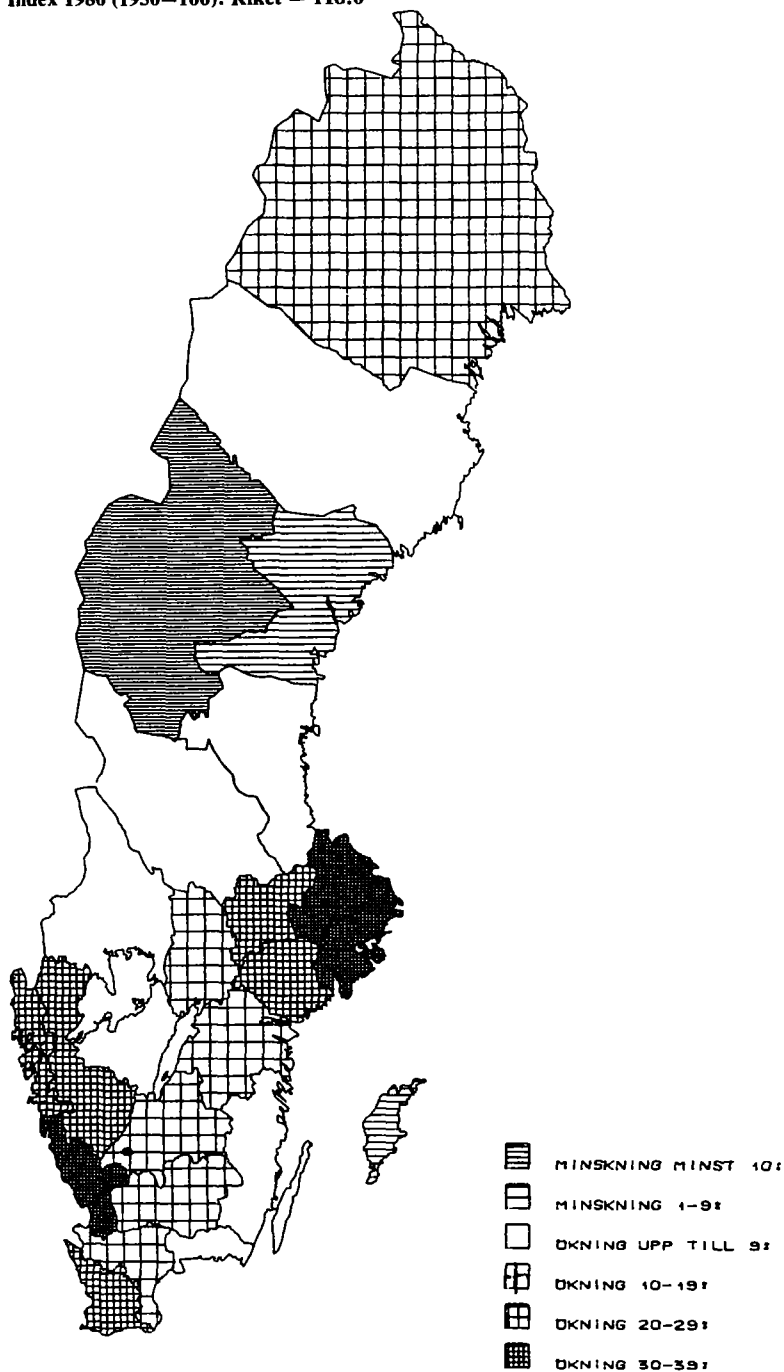
Länen har sammanfattningsvis haft en stark spridning ifråga om befolkningsutvecklingen efter 1950. Samma tendens kan spåras också för de landsdelar och grupper av kommuner som beskrivs i tabell 2.

Tabell 2. Befolkningsutveckling i kommungrupper 1950–1980

Landsdel/ kommungrupp	Folk­mängd (avrundat) år (1 000-tal)				Förändring 1950–80	Index 1950 = 100	
	1950	1960	1970	1980		1980	1990
Stockholmsregionen	1 055	1 225	1 439	1 487	432	141	146
Göteborgsregionen	495	565	675	693	197	140	138
Sydvästra Skåne	328	369	442	453	125	138	139
Stöd­j­punkter i Syd- och Mellansverige	1 394	1 497	1 680	1 752	358	126	126
Stöd­j­punkter i skogslänen	715	808	838	898	183	126	125
Medelstora/mindre regioner i Syd- och Mellansverige	1 431	1 421	1 555	1 616	185	113	113
Sjuhäradsbygden	160	168	179	179	19	112	110
Östra Småland	130	125	119	115	-15	88	85
Gotland	59	54	54	55	-4	94	95
Bergslagen	305	343	333	318	13	104	98
Medelstora/mindre regioner i norr	424	404	377	381	-43	90	88
Norra inlandet	475	472	386	369	-106	78	74

KARTA 1

Befolkningsutveckling i länen 1950–1980
 Index 1980 (1950=100). Riket = 118.0

UMDAC
 UMEÅ HÖGSKOLEREGIONS DATORCENTRAL

De tendenser som kan spåras i materialet på länsnivå framträder här klarare. Tillväxten har i stor utsträckning skett i storstadsområdena och i stödjepunkterna. Där väntas – frånsett Göteborg – också tillväxten fortsätta. Därefter har vi en fallande skala där Norra inlandet har haft den svagaste utvecklingen med en minskning med 22% efter 1950. Även framgent väntas Norra inlandet få en svag befolkningsminskning. Den starkaste minskningen förutses för Bergslagen. Utvecklingen för enskilda kommuner visar på *karta 2 och 3*.

Redan för en så kort period som åtta år framkommer stora skillnader i befolkningsutvecklingen. *Tabell 3* visar de kommuner som hade den starkaste tillbakagången resp. ökningen av folkmängden mellan 1975 och 1983.

Tabell 3. De 20 kommuner som hade den starkaste minskningen resp. ökningen av folkmängden perioden 1975–1983

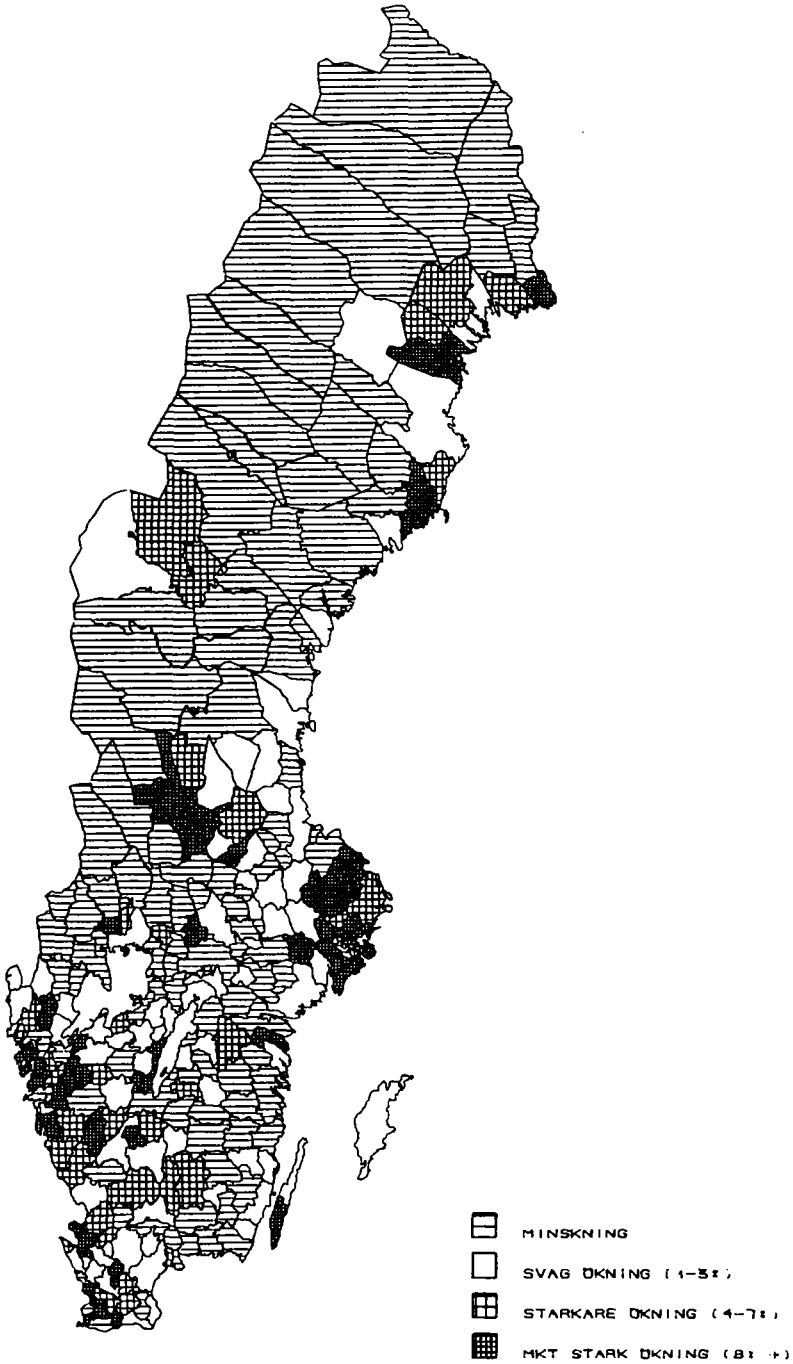
Kommun	Folkmängd index mot 1975	Kommun	Folkmängd index mot 1975
Hofors	86,3	Håbo	137,5
Olofström	88,5	Mullsjö	134,9
Kiruna	89,0	Upplands-Bro	131,3
Hällefors	90,0	Habo	128,7
Munkfors	90,2	Vallentuna	127,5
Hagfors	90,6	Svedala	124,4
Överkalix	90,9	Täby	123,0
Fagersta	90,9	Kungsbacka	121,2
Filipstad	91,0	Orust	120,3
Solna	91,1	Haninge	119,0
Åsele	92,0	Härryda	117,7
Jokkmokk	92,5	Söderköping	117,0
Kramfors	92,6	Hammarö	116,5
Ludvika	92,7	Hjo	116,2
Landskrona	92,8	Tjörn	115,3
Pajala	93,0	Värmdö	115,3
Uppvidinge	93,1	Kil	115,2
Hallstahammar	93,2	Vaxholm	114,2
Karlskoga	93,3	Höör	113,4
Säffle	93,5	Stenungsund	113,2
Hultsfred	93,9	Vårgårda	113,0
Avesta	94,0	Upplands-Väsby	112,6
Malmö	94,2	Vellinge	112,5
Gällivare	94,4	Mörbylånga	112,0
Arjeplog	94,5	Åstorp	111,3

De kommuner som har haft den starkaste befolkningsminskningen efter 1975 är i stor utsträckning sådana som drabbats av svår industriell omställning i samband med nedläggningar eller rationaliseringar. Härutöver finns vissa glesbygdskommuner bland de som haft den snabbaste minskningen.

Den snabbaste tillväxten har skett i kommuner inom pendlingsavstånd till större arbetsmarknader, både i storstadsområdena och i andra områden.

KARTA 2

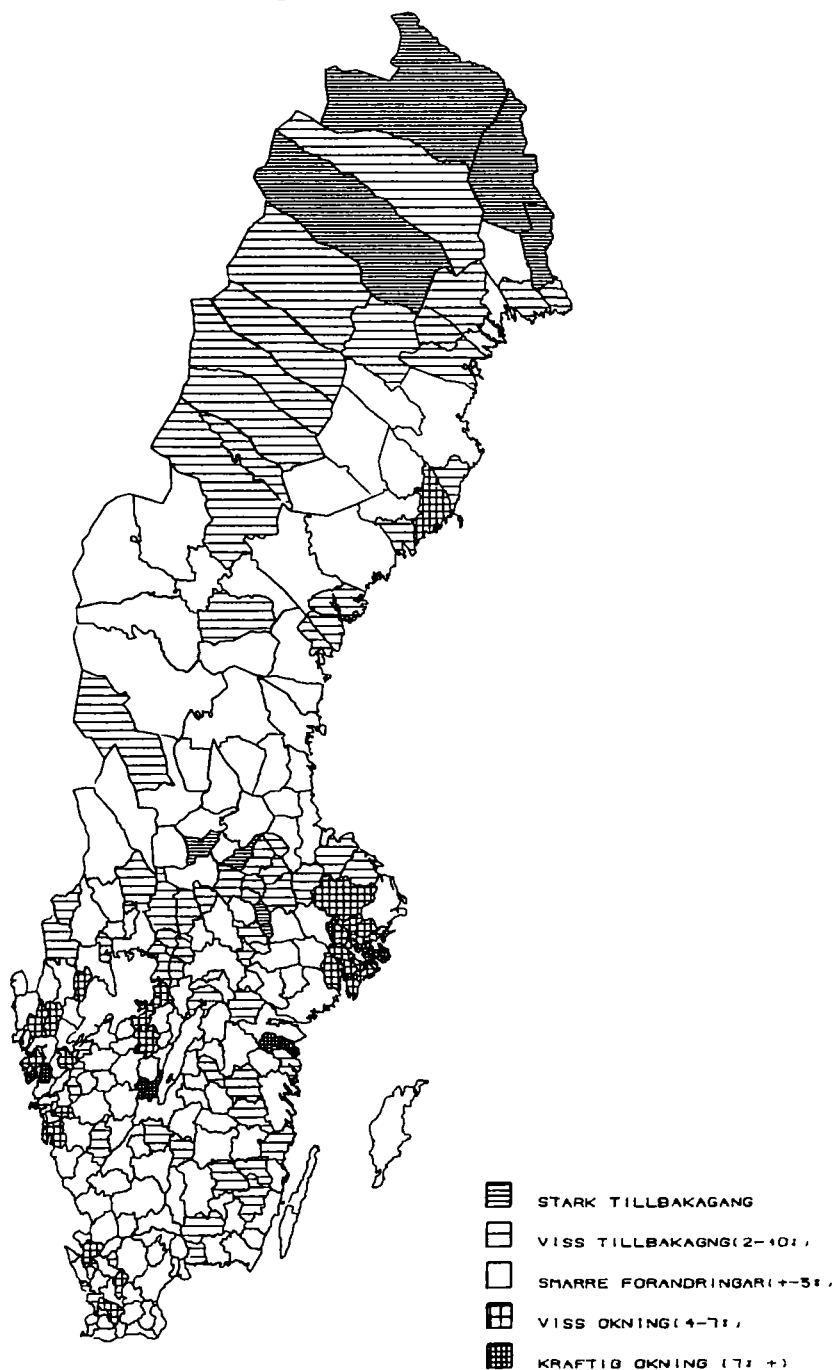
Befolkningsutveckling 1975–1983
Index 1983 (1975 = 100). Riket = 101,5

UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONALS DATACENTRAL

KARTA 3

Befolkningsutveckling 1983–1990
Index mot 1983 års befolkning

UMDAC
 UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONAL DATORCENTRAL

En väsentlig skillnad mellan kommuner i södra och mellersta Sverige och kommunerna i norr är det befolkningsunderlag som kan nås inom ett visst avstånd från t. ex. kommunernas centralorter. *Karta 4* visar det befolkningsunderlag som nås inom en radie, fågelvägsavstånd, på 50 km från varje kommuns centralort. Här har den förenklingen gjorts att hela befolkningen i en ort antas bo i centralorten. Det fel som uppstår med denna förenkling är dock inte så stort att det kullkastar bilden av väsentliga regionala skillnader i befolkningsunderlagens storlek. I inre Norrland ned till västra Dalarna är underlaget genomgående, fränsett Östersund med omnejd, lägre än 40 000 invånare inom 50 km. Sexton kommuner har ett underlag på mindre än 20 000 invånare, vilket grovt räknat motsvarar ca 250 personer i en ålderskull vid relativt jämn åldersfördelning. Detta antal är otillräckligt för att t. ex. ha fullständig gymnasieundervisning i en kommun. Ingen kommun i södra eller mellersta Sverige har så låga befolkningsunderlag inom en 50 km radie. För stora områden runt Mälaren, Östgötaslätten, västra Skåne samt runt Göteborg är underlaget 320 000 invånare eller mer inom 50 km, vilket torde vara tillräckligt för att upprätthålla merparten av det serviceutbud som kan efterfrågas.

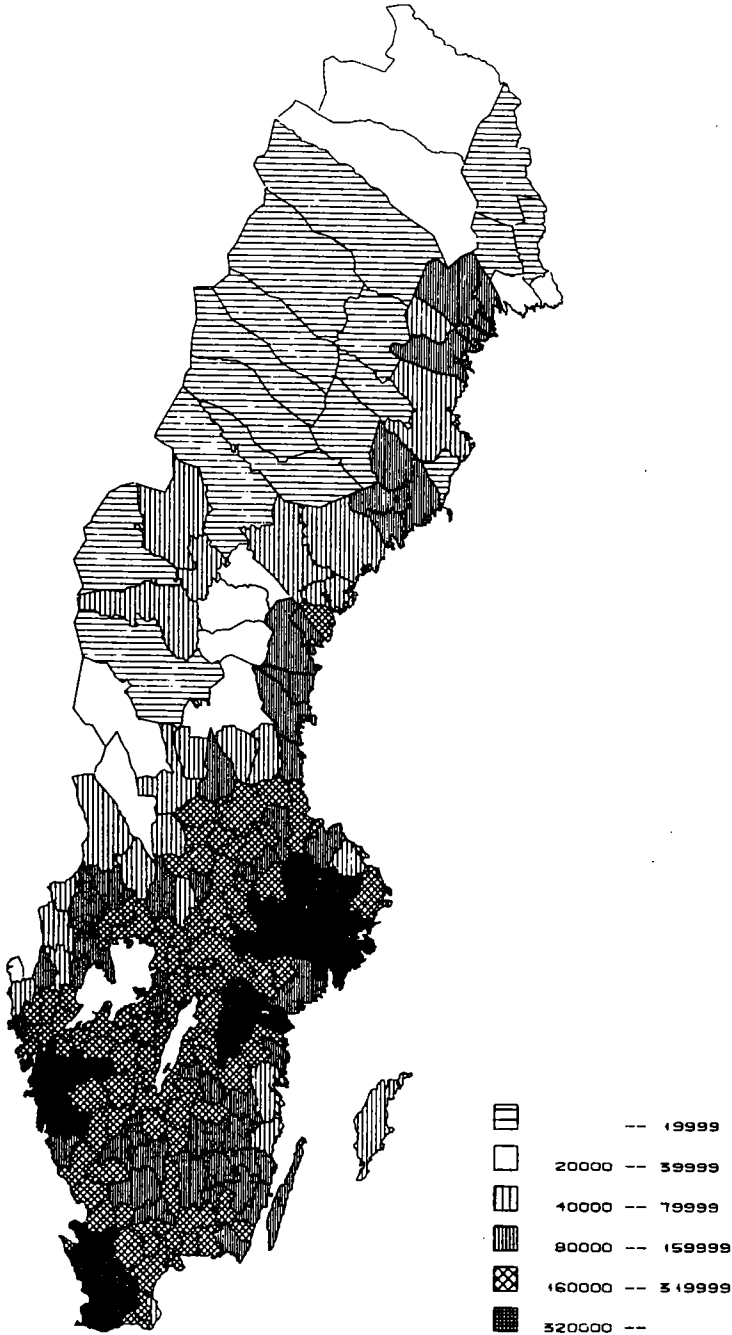
Befolkningen förändras dels genom den s. k. naturliga befolkningsförändringen, dvs genom födselar, åldrande och dödsfall, dels genom flyttningar. Den naturliga befolkningsförändringen har genom successivt minskande födelsetal och en åldrande befolkning medfört att vi totalt i landet nu har ungefärlig balans mellan antalet årligen födda och antalet avlidna. Tabell 4 visar relationstalen för landsdelarna åren 1970, 1975 och 1980 samt enligt aktuella prognoser för år 1990. Prognoserna är mycket ogynnsamma för Norra inlandet, de mindre orterna i norr, Bergslagen samt för Östra Småland. Stockholmsregionen har den mest gynnsamma bilden.

Tabell 4. Antal födda, relativt antal avlidna 1970–1990

Landsdel/kommungrupp	1970	1975	1980	1990
Stockholmsregionen	159,2	133,6	129,7	111,1
Göteborgsregionen	174,6	142,5	119,0	109,9
Sydvästra Skåne	160,7	137,4	112,2	95,7
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	152,5	129,2	111,9	102,4
Stödjepunkter i skogslänen	144,2	131,5	114,5	99,1
Medelstora/mindre regioner i Syd- och Mellansverige	120,8	104,5	95,3	90,6
Sjuhäradsbygden	133,6	114,0	99,3	90,2
Östra Småland	99,8	88,0	79,0	75,9
Gotland	114,4	109,8	104,3	96,9
Bergslagen	112,8	91,7	80,3	75,3
Medelstora/mindre regioner i norr	86,0	74,8	75,7	68,6
Norra inlandet	97,8	80,1	77,5	68,4
Riket	137,6	117,5	105,7	95,4

KARTA 4

Befolkningsunderlag per kommun inom en radie på 50 km.
1982 års befolkning.

UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLEREGIONS DATACENTRAL

Karta 5 visar kommunvis relationstalet födda/avlidna. De successivt minskade födelseöverskotten beror delvis på ett allmänt sett minskat födande, en trend som kan iakttas i hela västvärlden. De beror emellertid också på att antalet kvinnor i de fruktsamma åldrarna blir en minskande andel av befolkningen. Genom det successiva åldrandet i befolkningen ökar andelen personer över 65 år. *Tabell 5* visar andelen personer 65 år och äldre i kommungrupperna. Uppgifterna avser åren 1970, 1975, 1983 och 1990. *Karta 6* visar kommunuppgifter.

Tabell 5. Andel 65-åringar och äldre i kommungrupper år 1970–1990

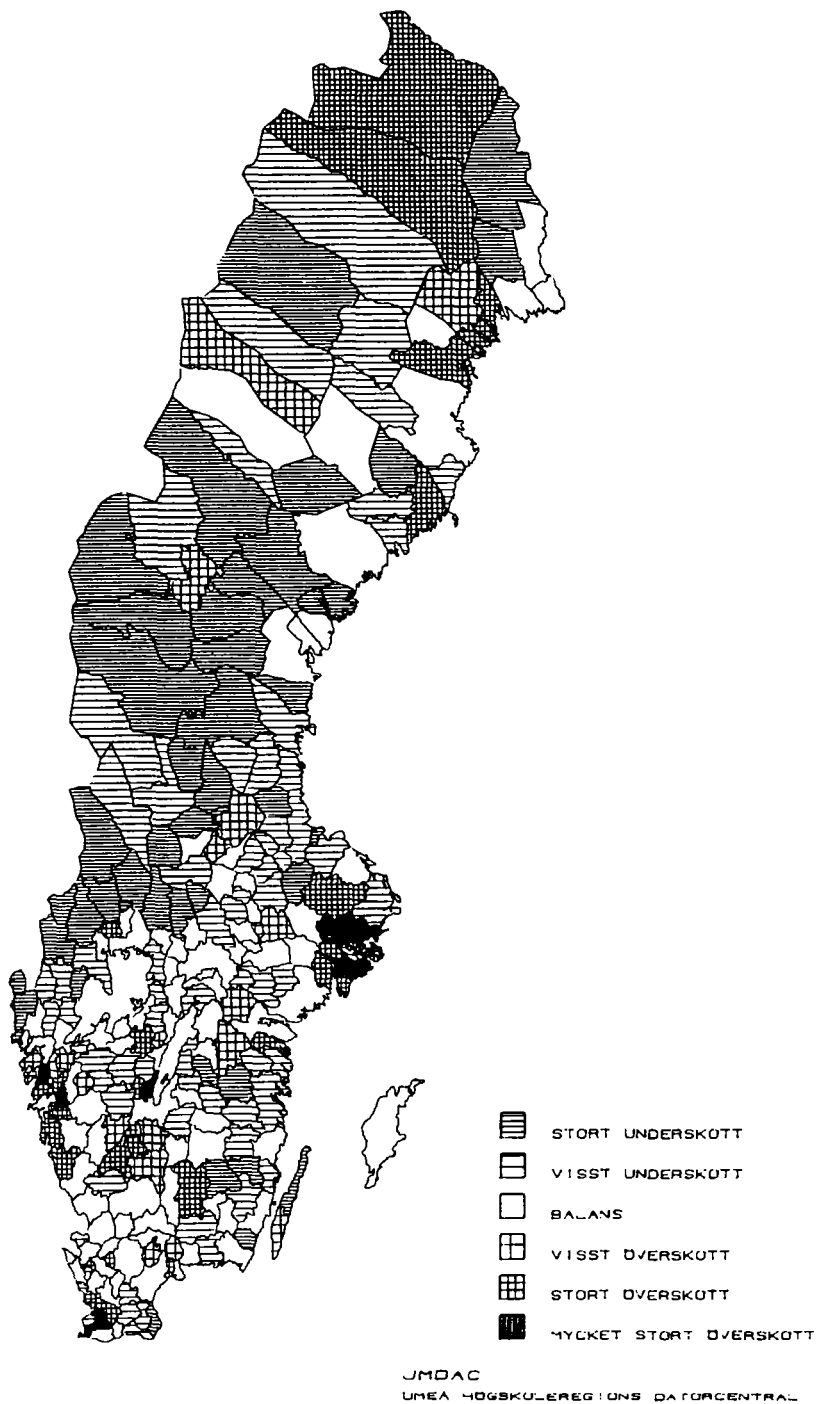
Landsdel/kommungrupp	1970	1975	1983	1990
Stockholmsregionen	11,6	13,1	14,7	15,5
Göteborgsregionen	12,1	13,5	15,5	16,4
Sydvästra Skåne	12,7	14,2	16,3	17,5
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	13,5	14,8	16,6	17,1
Stödjepunkter i skogslänen	12,7	13,9	15,4	16,3
Medelstora/mindre regioner i Syd- och Mellansverige	16,2	17,2	18,4	18,2
Sjuhäradsbygden	14,6	16,4	18,5	18,4
Östra Småland	17,4	19,2	20,9	20,1
Gotland	15,2	16,2	17,5	16,6
Bergslagen	14,8	16,8	19,5	19,6
Medelstora/mindre regioner i norr	18,3	19,6	20,7	20,3
Norra inlandet	15,6	17,5	19,7	20,3
Riket	13,9	15,2	16,9	17,4

Andelen äldre är särskilt hög i Östra Småland, mindre kommuner i norr, inlandet samt i Bergslagen. Andelarna är relativt låga i Stockholmsregionen samt i stödjepunkterna i norr.

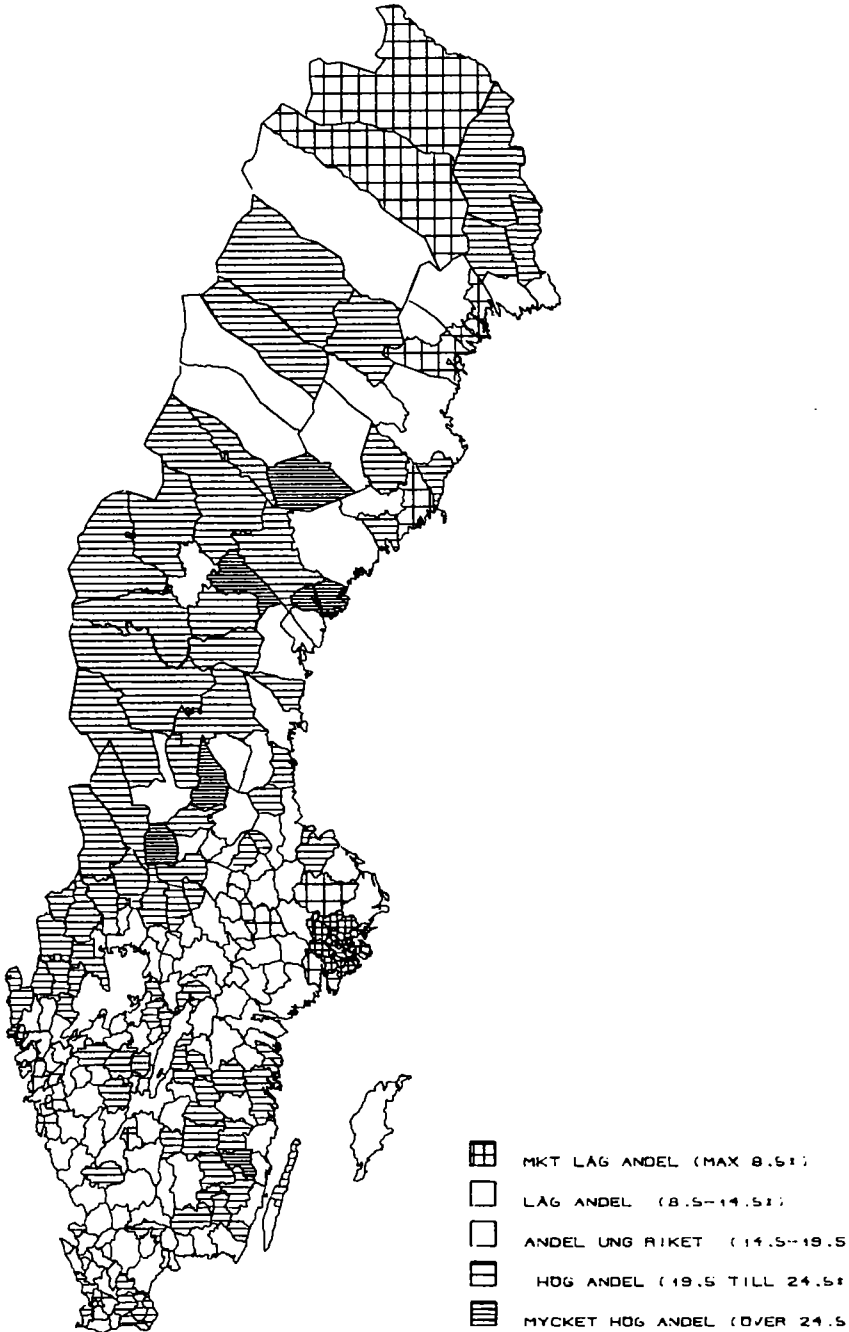
Den relativt ogynnsamma åldersstrukturen i bl. a. Norra inlandet har sin grund i en snabb utflyttning av personer i de arbetsföra åldrarna från dessa kommuner. Flyttningsströmmarna gick i stor utsträckning mot storstads-länen samt stödjepunkterna i skogslänen. *Tabell 6* visar nettoeffekterna av flyttningsströmmarna per län för perioden efter 1950, uppdelad på delperioderna 1951–1960, 1961–1965, 1966–1970, 1971–1975, 1976–1980 samt 1981–1983. Uppgifterna avser enbart den inrikes omflyttningen.

KARTA 5

Relationen nyfödda/avlidna per år 1977–1982

Andel 65-W år av befolkningen år 1983

JMDAC
UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONALDATORCENTRAL

Tabell 6. Nettoflyttning länsvis 1951–1983. Uppdelning på delperioder

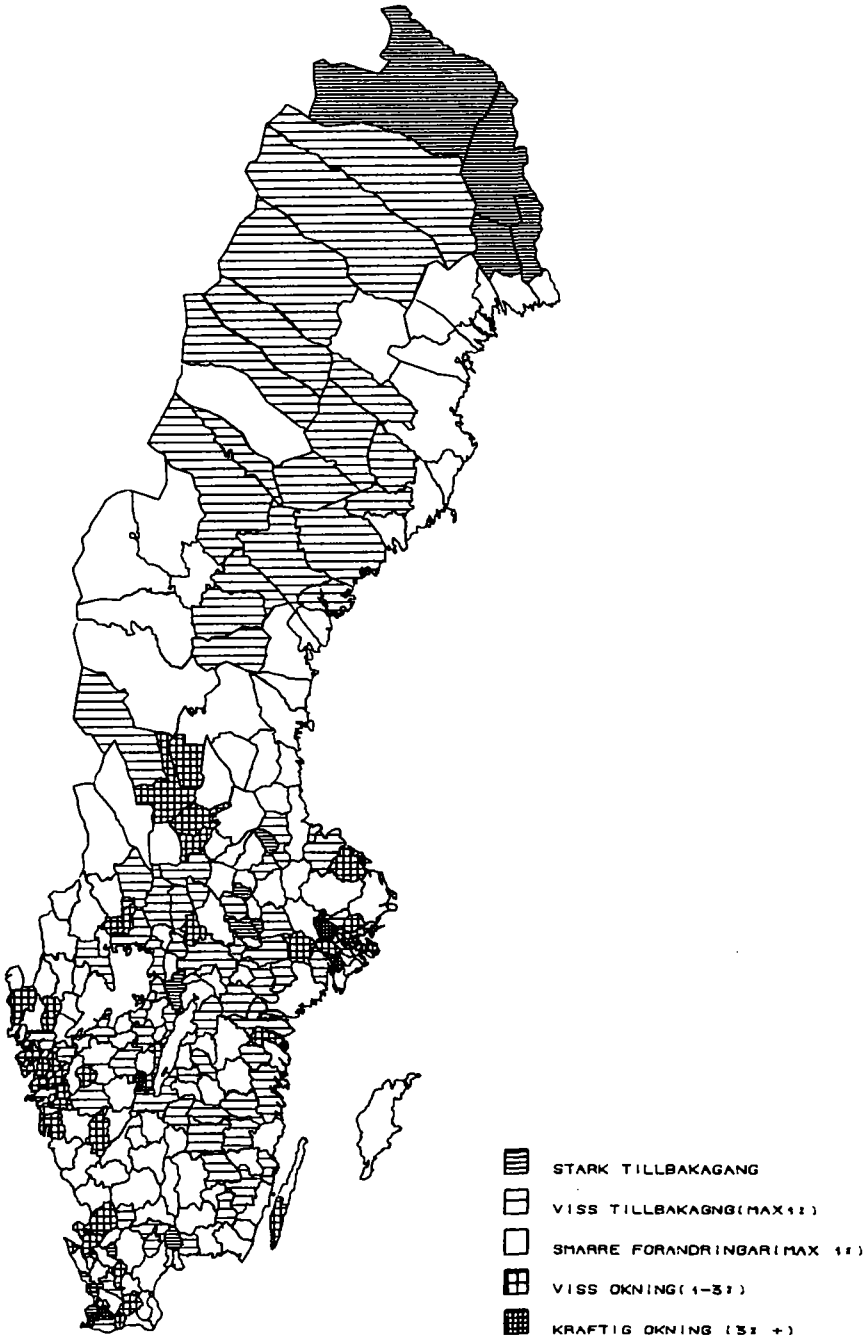
Län	Nettoflyttning perioden		1966–70	1971–75	1976–80	1981–83	1951–83
	1951–60	1961–65					
Stockholms	8 241	47 264	32 912	-19 503	-21 272	8 477	130 288
Uppsala	2 460	8 235	11 730	5 218	5 268	1 282	34 193
Södermanlands	820	2 802	- 2 421	1	- 2 239	- 2 046	- 3 083
Östergötlands	- 6 360	- 1 471	617	275	1 360	- 5	- 5 584
Jönköpings	- 2 100	- 84	- 2 383	- 3 412	- 2 302	-2 355	- 12 636
Kronobergs	- 4 770	688	344	- 3 178	- 818	- 915	- 8 659
Kalmar	-10 050	- 5 793	- 4 028	- 1 287	1 700	68	- 19 390
Gotlands	- 7 500	- 1 565	- 760	205	674	293	- 8 653
Blekinge	- 6 840	- 271	- 2 195	- 199	- 1 947	-1 418	- 12 870
Kristianstads	13 440	- 177	- 633	4 439	6 019	- 315	13 440
Malmöhus	12 710	18 266	19 396	4 963	- 2 688	843	53 490
Hallands	- 2 330	4 299	11 954	14 758	8 634	3 427	40 742
Göteborgs och Bohus	28 110	10 414	3 413	-15 227	-13 782	-2 142	10 786
Älvsborgs	- 5 050	53	293	9 672	4 187	1 323	14 498
Skaraborgs	- 8 760	- 1 572	- 2 214	2 052	4 856	- 282	- 5 920
Värmlands	- 4 480	- 9 248	- 5 301	293	3 363	- 766	- 16 134
Örebro	2 430	- 2 078	- 2 822	- 3 566	- 241	- 960	- 7 237
Västmanlands	4 260	1 997	- 2 013	- 5 623	- 4 709	-2 804	- 8 892
Kopparbergs	340	-10 945	-10 052	4 404	7 471	120	- 8 662
Gävleborgs	- 5 990	- 6 643	- 5 669	1 984	2 253	- 154	- 14 219
Västernorrlands	-13 440	-13 151	- 8 078	460	917	-1 307	- 34 599
Jämtlands	-12 180	-11 294	- 6 519	3 241	2 988	905	- 22 859
Västerbottens	-10 730	-13 209	- 7 243	- 784	3 732	363	- 27 871
Norrbottnens	-11 120	-16 445	-15 897	1 319	- 2 905	-2 699	- 47 747
Skogslänen	-59 440*	-80 935	-58 759	10 917	19 819	-3 538	-171 936
Storstadslänen	123 230*	75 944	55 721	-29 767	-37 742	7 178	194 564
Övriga län	-30 350*	4 993	3 038	18 850	17 933	-3 640	10 824

* P. g. a. brister i statistiken 1951–1960 avviker summan från noll.

Anm. Tabellens första och sista kolumner har korrigerats inom industridepartementet p. g. a. vissa felaktigheter.

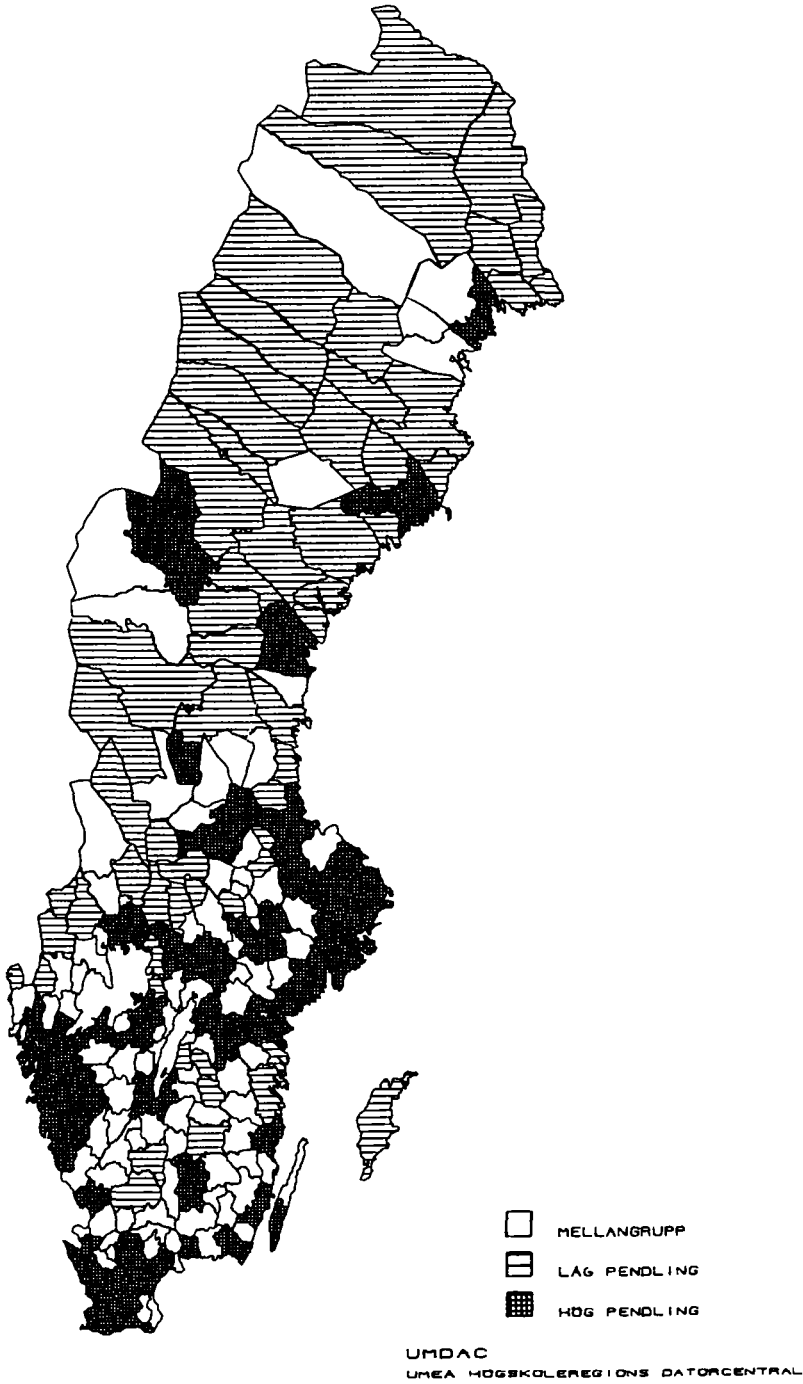
Den regionala omfördelning som framträder i tabellen ovan visar sig än mer när man ser till flyttningarna för kommungrupperna. *Tabell 7* sammanfattar nettoflyttningarna 1971–1982 med uppdelning på perioderna 1971–1976 resp. 1977–1982. Skälet till denna uppdelning är den kraftiga nedgång i flyttningarna som skedde från mitten av 1970-talet. Denna tabell omfattar hela flyttningen, dvs. både inrikes och utrikes flyttningar.

Nettoflyttningar 1971-1982
andel av befolkningen

UMDAC
UNIVERSITETSSKOLEN I UMEÅ
UMEA HOGSKOLEN REGIONENS DATORCENTRAL

Pendling år 1980

Tabell 7. Nettoflyttning per kommungrupp 1971–1982

Landsdel/kommungrupp	Nettoflyttning per år		Totalt 1971–82
	1971–76	1977–82	
Stockholmsregionen	-3 115	3 354	1 468
Göteborgsregionen	- 789	-1 187	-11 769
Sydvästra Skåne	- 198	- 632	- 4 954
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	2 064	1 783	23 138
Stödjepunkter i norr	4 191	1 463	33 198
Sjuhäradsbygden	- 489	- 30	- 3 096
Östra Småland	- 302	- 73	- 2 267
Bergslagen	-1 316	-1 092	-14 498
Mindre komm syd-mellsv.	4 304	5 133	56 764
Mindre komm i norr	1 278	1 844	18 809
Norra inlandet	-1 572	7	- 9 412

Vissa förskjutningar i mönstret kan iakttas. Stödjepunkterna har haft nettoinflyttning båda perioderna. En tendens till tyngdpunktsförskjutning till de mindre orternas förmån kan iakttas för den senare perioden. Samma tendens kan också spåras i den uppbromsning som skett för Norra inlandet. Den senare tendensen är särskilt anmärkningsvärd, eftersom Malmfälten – Kiruna och Gällivare kommuner – haft nettoutflyttning efter mitten av 1970-talet. För övriga delar av Norra inlandet måste vi således ha haft en betydande nettoinflyttning under periodens andra hälft. En kraftig expansion har inletts för Stockholmsregionen under periodens senare del. Den tenderar att förstärkas under början av 1980-talet. Övriga storstadsregioner har haft nettoutflyttning under båda perioderna och tendensen är snarast att denna trend förstärks mellan perioderna.

Flyttningarna på *kommunnivå* för hela perioden 1971–82 illustreras av *karta 7*. Inflyttning har skett främst till storstadsregionernas förortskommuner samt till andra mindre kommuner inom pendlingsavstånd från större arbetsmarknadsområden. Intressant är att notera en viss inflyttning netto, också till delar av inlandet. En jämförelse med *karta 2* visar emellertid att denna inflyttning har varit otillräcklig för att kompensera dessa områden den befolkningsminskning man får till följd av en ogynnsam åldersstruktur, vilket i sin tur är en effekt av utflyttningarna tiden före 1970.

Den mest påtagliga förändringen ifråga om flyttningarna är ändå det totalt minskade antalet flyttare. *Tabell 8* sammanfattar utvecklingen under en tioårsperiod.

Tabell 8. Flyttningar 1973–1983. Uppdelning på olika typer av flyttningar

År	Antal flyttningar				Totalt alla kategorier
	över länsgräns	över kommun- gräns i län	över församl inom kommun	mellan fast inom församl	
1973	193	197	333	—	—
1974	199	195	328	605	1 327
1975	196	185	311	578	1 270
1976	183	172	294	592	1 241
1977	164	159	276	498	1 097
1978	154	153	276	480	1 063
1979	162	155	284	490	1 091
1980	167	160	297	519	1 143
1981	145	146	290	506	1 088
1982	139	148	304	538	1 129
1983	139	147	299	520	1 105
Index					
1983	72	75	74	86*	81*
(1973 = 100)					

* 1974 = 100.

Olika hypoteser har förts fram om orsakerna till flyttningarnas minskning. En faktor som sannolikt har stor betydelse är det ökade småhusbyggandet och den därmed sammanhängande ökade stabiliteten i boendet. Kartan över nettoflyttningarna under 1970-talet bestyrker denna hypotes. Tillflödet har i stor utsträckning gått till kommuner i utkanterna till de större arbetsmarknadsregionerna. Samtidigt har den dagliga arbetspendlingen ökat dramatiskt. Denna ökning är många gånger större än den minskning som skett av antalet förvärvsarbetande flyttare. *Tabell 9* visar utvecklingen under 1970-talet för kommungrupperna.

Tabell 9. Pendlingens utveckling 1970–1980 i kommungrupper

Landsdel/kommgrupp	Antal pendlare över kommungräns				1980	%	Index 1980 (1970 = 100)
	1970	%	1975	%			
Stockholmsregionen	232 732	40,4	291 776	38,6	320 368	38,5	138
Göteborgsregionen	64 527	11,2	83 288	11,0	90 655	10,9	140
Sydvästra Skåne	37 492	6,5	56 390	7,5	60 770	7,3	162
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	72 090	12,5	95 765	12,7	104 042	12,5	144
Stödjepunkter i skogslänen	33 375	5,8	43 776	5,8	45 767	5,5	137
Medelstora/mindre regioner i Syd- och Mellansverige	79 094	13,7	112 418	14,9	134 048	16,1	169
Norra inlandet	15 137	2,6	18 135	2,4	16 310	2,0	108
Övriga områden	40 146	7,0	53 846	7,1	59 995	7,2	149
Totalt	575 593		755 394		831 955		145

Den minskning som skett i flyttningarna måste ställas i relation till den kraftiga ökningen av pendlingen. Mot minskningen i antalet förvärvsarbetande flyttare från ca 200 000 omkring år 1970 till ca 150 000 i dag skall ställas ökningen av pendlingen över kommungräns med ca 45 %, totalt mer än 250 000 personer.

Pendlingen är, som framgår av tabellen ovan och av *karta 8*, i hög grad koncentrerad till storstadsregionerna och stödjepunkterna. I Norra inlandet är ökningen obetydlig. Den största relativa ökningen har skett bland mindre orter i Syd- och Mellansverige. En bearbetning av pendlingsstatistiken där kilometeravståndet räknats fram för samtliga större pendlingsströmmar – materialet täcker ca 80 % av populationen – visar, att pendlingen till övervägnade del äger rum inom avstånden på högst 50 km. Tyngdpunkten i ökningen mellan 1970 och 1980 ligger också i denna kategori. Det är en relativt liten ökning i antalet pendlare över de längsta avstånden. Förändringarna sammanfattas i *tabell 10*.

Tabell 10. Pendling i olika avståndsklasser åren 1970 och 1980

År	Antal pendlare i olika avståndsklasser					
	<50 km	Andel	50–90 km	Andel	100 km–	Andel
1970	429 600	89 %	33 600	7 %	19 100	4 %
1980	674 900	91 %	49 200	7 %	19 800	3 %
Förändring	245 700		15 600		700	
Index	157		146		104	

En sambearbetning av folk- och bostadsräkningarna för 1975 och 1980 visar att av de personer som pendlade år 1975 var det bara 25 % som pendlade år 1980. Av de 75 % som slutat pendla hade 15 % lämnat arbetsmarknaden. Av de 60 % som fortfarande var i arbete och som hade slutat pendla hade 55 % slutat pendla genom att man bytt arbetsplatskommun. Endast 5 % hade bytt bostadskommun.

Den slutsats som kan dras av de minskade flyttningarna och den ökande pendlingen – ca 650 000 nya pendlare tillkom mellan 1975 och 1980 – pekar närmast på att vi för en stor del av arbetskraften, mer än 20 % i dagsläget, har en beredskap att söka sig arbete, uttryckt i den faktiska pendlingen inom relativt långa avstånd från bostadsorten. Denna tendens tycks snarast öka. Det fortsatta småhusbyggnadet tyder på att vi får förstärkta tendenser till skillnader mellan boende och arbete. Det kan vidare ses en tendens att boendet får större betydelse än tidigare för valet av arbetsplatsort.

En faktor som tillsammans med en ogynnsam åldersstruktur bidrar till en försvagad befolkningsutveckling i glesbygdsområden är den skeva könsfördelningen. Norra inlandet har i många kommuner bara ca 90 kvinnor per 100 män. Omvänt finns i storstadsområdena ett kvinnoöverskott. Om man jämför andelarna för kvinnornas barnafödande åldrar blir obalansen ännu större. *Tabell 11* visar de kommuner som har de största obalanserna.

Tabell 11. Kommuner med skev könsfördelning för åldrarna 20–44 år

Kommun	Andel kvinnor på 100 män	Kommun	Andel kvinnor på 100 män
Pajala	75,2	Danderyd	107,3
Övertorneå	77,2	Lomma	104,5
Överkalix	77,9	Tyresö	103,6
Ålvdalen	79,4	Ekerö	103,5
Dorotea	80,4	Staffanstorp	103,0
Ockelbo	81,1	Vellinge	103,0
Ragunda	81,2	Sollentuna	102,9
Storuman	81,3	Botkyrka	102,6
Arjeplog	81,7	Upplands-Väsby	102,5
Berg	82,8	Täby	102,3
Norsjö	83,1	Nacka	102,3
Vännäs	83,4	Lidingö	102,1
Sorsele	83,4	Örebro	101,6
Torsås	83,4	Umeå	101,1
Heby	83,7	Lund	100,8
Robertfors	85,0	Uppsala	100,6
Strömsund	85,3	Möln dal	99,9
Gullspång	85,4	Håbo	99,9
Vilhelmina	85,6	Partille	99,9
Bräcke	85,6	Karlstad	99,9

Relationerna är mycket skeva för flera av inlandskommunerna. Som en följd av att arbetsmarknaden i glesbygdskommunerna inte kunnat erbjuda arbete åt kvinnor i tillräcklig omfattning har det skett en kraftig utflyttning särskilt bland yngre kvinnor. Omvänt har de regioner som haft en ökad efterfrågan på arbetskraft för yrkesområden med stor andel kvinnor fått en kraftig inflyttning av kvinnlig arbetskraft.

2 Arbetsmarknadsförhållanden m. m.

Tillgången till arbete över hela landet är den kanske mest centrala regionalpolitiska målvariabeln. Fortfarande företer sysselsättningsgraden, dvs. andelen förvärvsarbetande i de arbetsföra åldrarna (16–64 år), stora regionala skillnader. *Tabell 12* visar sysselsättningsgraden åren 1975–1990 för kvinnor resp. män för länen.

Tabell 12. Sysselsättningsgraden 1975, 1982 och 1990 för båda könen

Län	Kvinnor 16-64 år			Män 16-64 år		
	1975	1982	1990	1975	1982	1990
Stockholms	69,4	75,5	79,0	82,0	79,3	80,5
Uppsala	61,6	69,6	66,5	81,6	79,0	77,9
Södermanlands	61,2	67,3	66,9	83,8	78,9	78,8
Östergötlands	62,0	70,1	68,7	84,8	80,4	80,7
Jönköpings	62,1	69,9	70,3	85,3	81,7	83,4
Kronobergs	61,6	70,0	70,4	84,2	80,2	82,6
Kalmar	59,2	68,5	65,0	84,1	79,7	82,6
Gotlands	63,1	72,9	75,4	84,1	81,7	79,9
Blekinge	58,7	66,6	68,7	84,1	78,5	80,5
Kristianstads	61,0	67,5	70,9	84,4	79,9	83,4
Malmöhus	65,3	70,2	72,6	82,8	78,4	80,2
Hallands	61,4	69,2	70,9	86,2	81,0	79,7
Göteborgs och						
Bohus	62,4	68,9	71,3	81,5	77,5	76,7
Älvsborgs	64,2	70,4	77,4	85,3	80,6	82,9
Skaraborgs	60,7	69,5	71,5	86,7	82,3	85,3
Värmlands	58,6	66,8	69,5	83,0	76,8	80,3
Örebro	61,9	70,8	68,5	83,6	79,1	76,9
Västmanlands	60,8	67,6	67,8	85,0	78,9	77,4
Kopparbergs	57,4	65,4	66,6	83,4	78,1	79,4
Gävleborgs	58,4	66,5	67,1	82,3	78,0	79,0
Västernorrlands	57,7	67,9	66,9	79,9	77,3	78,2
Jämtlands	59,1	70,3	70,2	76,9	75,6	80,1
Västerbottens	58,7	68,5	74,0	79,3	77,0	78,9
Norrbottnens	54,4	64,2	67,3	79,0	73,3	73,1
Riket	62,7	70,0	71,9	82,9	78,9	79,9

En viss utjämning har skett mellan "bästa" och "sämsta" län. Fortfarande är dock skillnaderna regionalt mycket stora. *Tabell 13* understryker denna slutsats.

Tabell 13. Sysselsättningsgrad 1975-1990 i kommungrupper

Landsdel/ kommungrupp	Kvinnor 16-64 år			Män 16-64 år		
	1975	1982	1990	1975	1982	1990
Stockholmsregionen	69,7	75,7	79,2	81,9	79,2	80,5
Göteborgsregionen	62,3	69,1	71,7	81,9	77,9	77,3
Sydvästra Skåne	66,3	70,7	72,9	81,6	77,3	79,1
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	63,3	70,1	70,4	83,6	79,0	79,5
Stödjepunkter i skogslänen	60,1	69,0	70,6	82,0	78,1	78,8
Medelstora/mindre regio- ner i Syd- och Mellan- sverige	59,8	68,1	69,1	85,5	81,1	82,6
Sjuhäradsbygden	69,3	72,7	76,5	85,3	80,2	82,9
Östra Småland	56,9	66,3	66,1	84,7	80,6	83,5
Gotland	63,1	72,9	75,4	84,1	81,7	79,9
Bergslagen	56,8	65,7	65,6	84,6	79,4	79,5
Medelstora/mindre regioner i norr	57,1	65,7	66,9	81,7	77,1	79,2
Norra inlandet	52,4	62,8	65,7	76,4	72,5	75,8
Riket	62,7	70,0	71,9	82,9	78,9	79,9

En tydlig utjämningstendens kan spåras. Man har haft en viss sysselsättningstillväxt i Norra inlandet, men denna har inte på långt när varit tillräcklig för att suga upp trycket på arbetsmarknaden till följd av ett ökat arbetskraftsdeltagande bland kvinnorna. Som resultat härav har man fått dels en kraftig utflyttning vilket medfört bl. a. en skev ålders- och könsfördelning vilket på sikt i sin tur förvärrar befolkningsutvecklingen i dessa områden – dels en hög arbetslöshet. Sysselsättningsgraderna har ökat men de är fortfarande väsentligt lägre i Norra inlandet än i landet i övrigt.

För stödjepunkterna i norr är bilden den omvända. Där har en kraftig sysselsättningsexpansion ägt rum, som har skapat en stark efterfrågan på arbetskraft, dels genom lokal rekrytering, vilket har höjt sysselsättningsgraderna särskilt bland kvinnorna i dessa regioner, dels genom en inflyttning under hela 1970-talet, vilket har förnygrat befolkningen och skapat en bättre åldersstruktur. Dessutom har dessa områden fått en kraftigt ökad inpendling. Följande tabeller visar vilka kommuner som 1982 har de högsta resp. lägsta sysselsättningsgraderna för kvinnor resp. totalt. Detta framgår även av *kartorna 9 och 10*. De högsta värdena för *kvinnorna* har storstadskommunerna samt några smålandskommuner. Östersund har det högsta värdet i Norrland. 26 av de 30 kommuner som har de lägsta värdena ligger i skogslänen. Skillnaden mellan högsta och lägsta värdet uppgår till 29 procentenheter. För *männen* har ett antal kommuner i Syd- och Mellansverige de högsta värdena. Ingen av kommunerna i Norrland finns med bland de 30 bästa. 27 av de 30 kommuner som har de lägsta värdena finns i skogslänen. Starkt oroande är att Göteborg och Malmö ingår i denna grupp. Även bland männen är spännvidden mellan högsta och lägsta värde 29 procentenheter.

Karta 11 visar var förändringen i sysselsättningsgraden varit starkast. Som framgår av kartan har ökningarna visserligen varit störst i de områden som har de lägsta sysselsättningsgraderna år 1975. I denna mening kan regionalpolitiken sägas ha haft viss framgång också i det skede när näringslivet totalt sett har haft en stagnation.

Tabell 14. Yv-grader, kvinnor 16–64 år, sorterat efter värdet år 1982

Kommun	Högsta värden			Kommun	Lägsta värden		
	1975	1982	1990		1975	1982	1990
Gnosjö	70,3	81,2	77,9	Pajala	40,0	52,1	51,4
Upplands-Väsby	71,4	78,5	80,3	Haparanda	47,5	53,9	58,6
Sollentuna	68,9	78,4	78,8	Övertorneå	45,6	55,1	57,5
Huddinge	70,8	77,7	79,6	Vansbro	49,7	55,4	62,7
Ekerö	66,6	77,5	76,8	Kiruna	49,2	57,1	60,5
Sundbyberg	74,8	77,4	80,3	Gagnef	49,4	57,8	58,9
Järfälla	70,6	77,3	79,0	Överkalix	47,0	58,1	60,0
Tyresö	69,6	77,0	77,7	Älvsbyn	48,0	58,6	61,0
Solna	73,4	76,6	80,3	Smedjebacken	52,5	59,9	61,5
Haninge	66,6	76,5	77,5	Ockelbo	54,0	60,1	63,8
Vadstena	61,4	76,1	76,8	Dorotea	48,2	60,2	65,6
Lidingö	69,8	76,1	79,9	Norsjö	50,1	60,5	66,9
Hörby	68,7	76,1	75,3	Eda	54,0	60,5	65,2
Täby	67,0	76,0	77,3	Töreboda	51,6	60,5	61,9
Nacka	70,8	75,9	80,8	Årjäng	56,7	60,7	68,7
Ulricehamn	69,9	75,9	75,2	Storuman	51,3	60,8	67,3
Stockholm	70,9	75,8	80,7	Ragunda	51,5	61,3	63,3
Värmdö	69,8	75,8	79,3	Grums	55,1	61,3	63,4
Upplands-Bro	64,4	75,4	75,5	Vilhelmina	55,2	61,3	68,2
Värnamo	66,1	75,3	75,5	Hofors	52,6	61,4	65,4
Gislaved	64,6	75,1	75,3	Vimmerby	53,9	61,5	61,6
Tranemo	71,2	75,0	78,3	Ödeshög	49,8	61,6	62,4
Vallentuna	61,9	74,9	76,2	Kalix	50,8	61,7	64,7
Sigtuna	65,2	74,6	75,0	Åmål	55,1	61,8	67,7
Vaxholm	62,5	74,5	75,3	Arvidsjaur	49,4	61,9	64,4
Staffanstorps	66,1	74,4	76,1	Orsa	53,6	62,0	65,3
Härryda	61,8	74,4	71,9	Sorsele	50,2	62,1	65,6
Östersund	65,2	74,3	74,1	Torsby	52,1	62,1	67,2
Skara	64,1	74,1	75,2	Älvdalen	50,6	62,3	64,8
Nynäshamn	64,4	74,1	77,6	Lilla Edet	57,9	62,4	67,6

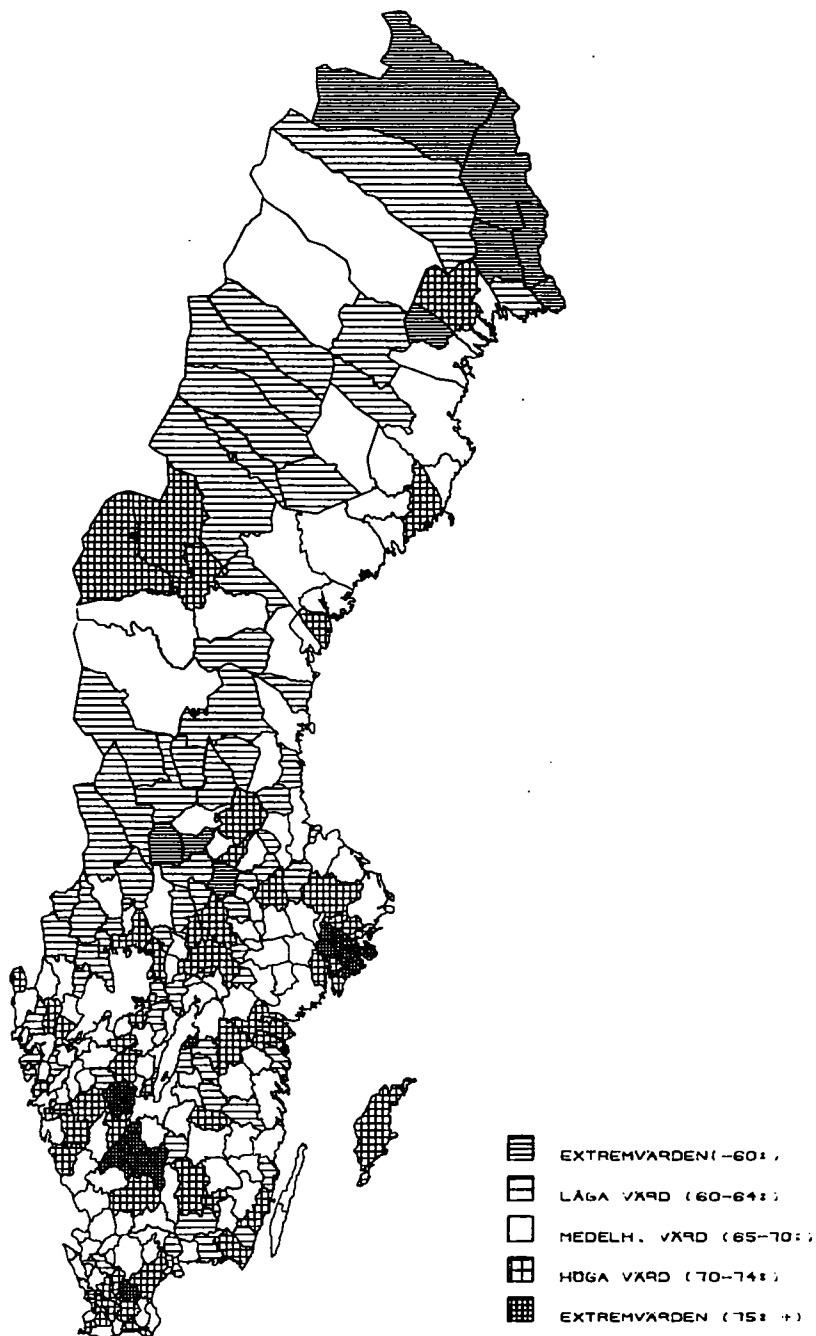
Tabell 15. Yv-grader, män 16-64 år, sorterat efter värdet år 1982

Kommun	Högsta värden			Kommun	Lägsta värden		
	1975	1982	1990		1975	1982	1990
Gnosjö	88,2	89,3	88,0	Övertorneå	67,1	60,3	62,4
Hörby	86,6	87,3	85,0	Haparanda	70,1	60,3	63,3
Tranemo	89,5	86,7	83,6	Pajala	65,7	62,8	61,9
Kävlinge	89,3	86,3	86,1	Överkalix	72,1	66,4	69,6
Svedala	90,1	86,2	87,4	Sorsele	70,9	67,9	73,5
Söderköping	85,8	86,0	85,0	Torsby	77,0	70,0	76,1
Habo	87,7	85,8	84,8	Strömsund	73,0	70,7	76,0
Aneby	85,6	86,8	88,1	Kalix	78,4	71,0	72,2
Tidaholm	87,3	85,7	86,6	Arvidsjaur	78,6	71,2	72,3
Mölnådal	85,0	85,4	79,8	Gällivare	76,4	71,7	71,4
Mullsjö	87,6	85,4	85,6	Sollefteå	76,4	71,8	79,9
Vara	85,9	85,3	85,6	Kiruna	81,1	72,1	71,7
Ekerö	88,9	85,3	83,8	Berg	73,5	72,5	78,3
Ockero	87,9	85,2	85,2	Härjedalen	77,2	72,6	79,1
Skara	86,8	85,0	84,7	Ljusdal	76,1	72,6	78,2
Lessebo	87,7	85,0	83,5	Älvsbyn	78,7	72,8	73,7
Götene	87,8	84,9	86,8	Årjäng	84,0	72,9	81,1
Håbo	88,7	84,8	86,3	Kramfors	78,6	72,9	77,1
Sävsjö	85,8	84,8	86,6	Storuman	75,5	73,3	79,1
Gislaved	87,4	84,8	86,0	Bräcke	74,3	73,5	78,7
Finspång	87,7	84,8	82,1	Ragunda	75,5	73,9	80,1
Varberg	87,8	84,2	80,9	Malmö	79,4	73,9	76,3
Vadstena	85,5	84,2	84,1	Vilhelmina	75,6	74,2	77,3
Härbyda	86,9	84,1	78,7	Göteborg	79,4	74,7	75,0
Askersund	84,5	83,9	80,5	Lycksele	77,7	74,8	78,6
Kungsör	86,2	83,8	77,7	Nordanstig	79,0	74,8	77,3
Upplands-Väsby	88,2	83,7	85,0	Åre	74,5	74,8	79,8
Ulricehamn	87,0	83,7	83,5	Hallstahammar	86,5	74,9	73,2
Värmdö	88,3	83,5	85,5	Vansbro	81,5	75,0	78,4
Vårgårda	86,6	83,5	83,3	Åsele	76,1	75,0	76,0

Tabell 16. Yv-grader, män och kvinnor 16–64 år, sorterat efter värdet år 1982

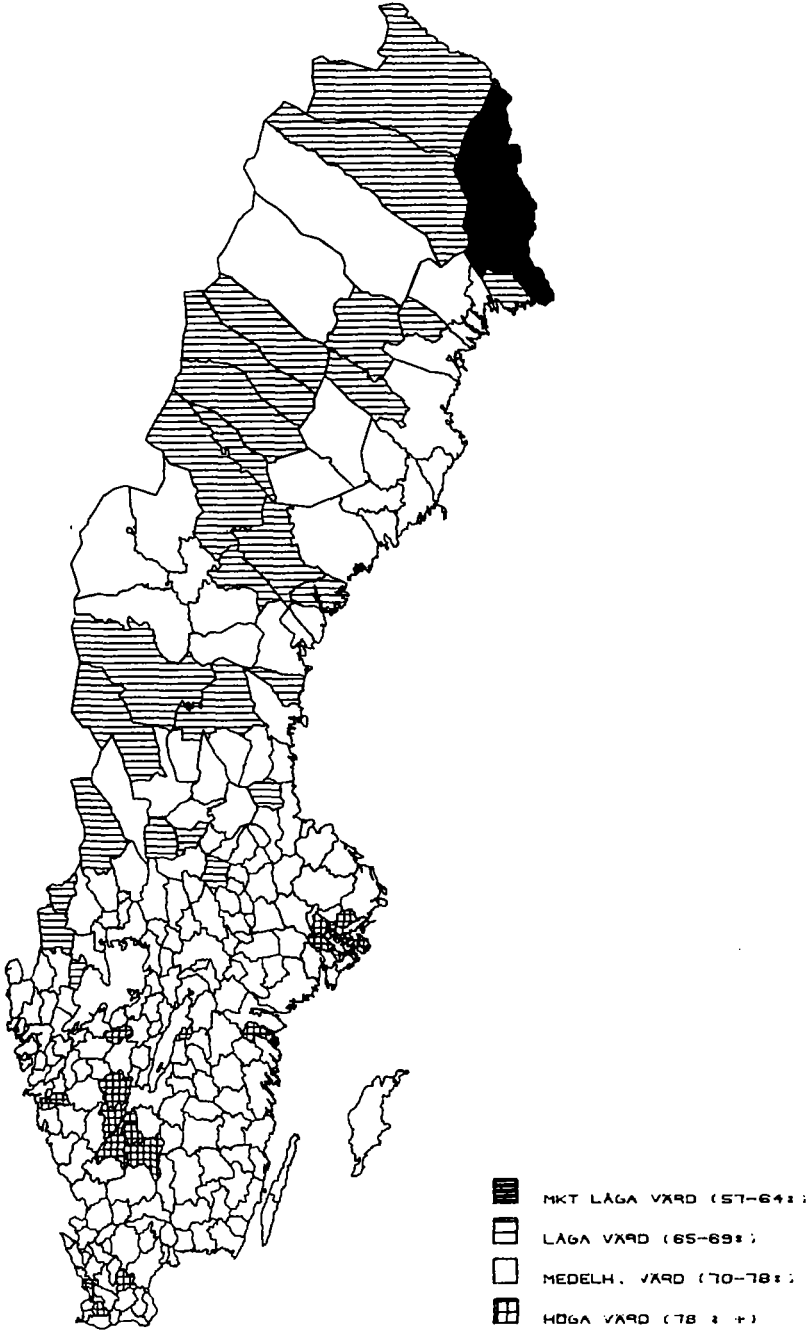
Kommun	Högsta värden			Kommun	Lägsta värden		
	1975	1982	1990		1975	1982	1990
Gnosjö	79,8	85,4	83,0	Haparanda	59,2	57,2	61,0
Hörby	78,1	81,9	80,3	Övertorneå	57,1	57,9	60,1
Ekerö	77,9	81,4	80,5	Pajala	54,1	58,0	57,2
Upplands-Väsby	79,8	81,1	82,6	Överkalix	60,3	62,6	65,1
Tranemo	80,6	81,0	81,1	Kiruna	66,3	65,1	66,4
Sollentuna	76,7	80,4	80,4	Sorsele	61,3	65,3	69,8
Gislaved	76,5	80,2	80,9	Vansbro	66,0	65,7	70,9
Vadstena	73,6	80,1	80,5	Älvsbyn	63,8	65,9	67,5
Kävlinge	77,7	80,0	80,9	Torsby	65,4	66,2	71,9
Ulricehamn	78,6	79,9	79,5	Kalix	65,0	66,5	68,6
Värmdö	79,5	79,8	82,5	Arvidsjaur	64,7	66,8	68,6
Söderköping	73,1	79,7	78,4	Årjäng	70,8	66,9	75,1
Järfälla	78,9	79,6	81,1	Strömsund	62,9	67,1	70,7
Skara	75,5	79,6	79,9	Storuman	64,2	67,4	73,5
Upplands-Bro	76,3	79,5	79,7	Gällivare	66,1	67,8	69,6
Huddinge	77,6	79,5	80,9	Ljusdal	65,1	67,9	72,5
Möndal	74,8	79,4	76,0	Ragunda	64,3	68,0	72,2
Härryda	74,6	79,4	75,4	Vilhelmina	66,1	68,2	73,0
Vallentuna	74,9	79,2	80,0	Dorotea	61,7	68,3	72,8
Värnamo	76,1	79,2	79,7	Eda	68,2	68,6	74,2
Svedala+Bara	76,7	79,1	80,3	Ockelbo	69,0	68,8	72,7
Tyresö	77,5	79,0	80,0	Sollefteå	67,2	68,9	73,7
Täby	76,3	79,0	80,1	Åmål	69,0	69,0	76,0
Staffanstorps	78,1	78,9	80,6	Nordanstig	65,7	69,0	69,9
Haninge	75,7	78,8	79,7	Smedjebacken	70,2	69,1	70,9
Habo	73,0	78,5	73,7	Gagnef	68,2	69,2	70,5
Nynäshamn	76,0	78,5	80,8	Norsjö	64,6	69,2	72,7
Sundbyberg	78,8	78,5	80,8	Älvdalen	66,2	69,3	72,9
Nacka	77,6	78,5	81,5	Härjedalen	65,9	69,4	72,8
Lidingö	76,2	78,4	80,7	Kramfors	67,6	69,4	71,7

Sysselsättningsgrad år 1982 för kvinnor 16-64 år

UMDAC
 UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONALS DATACENTRAL

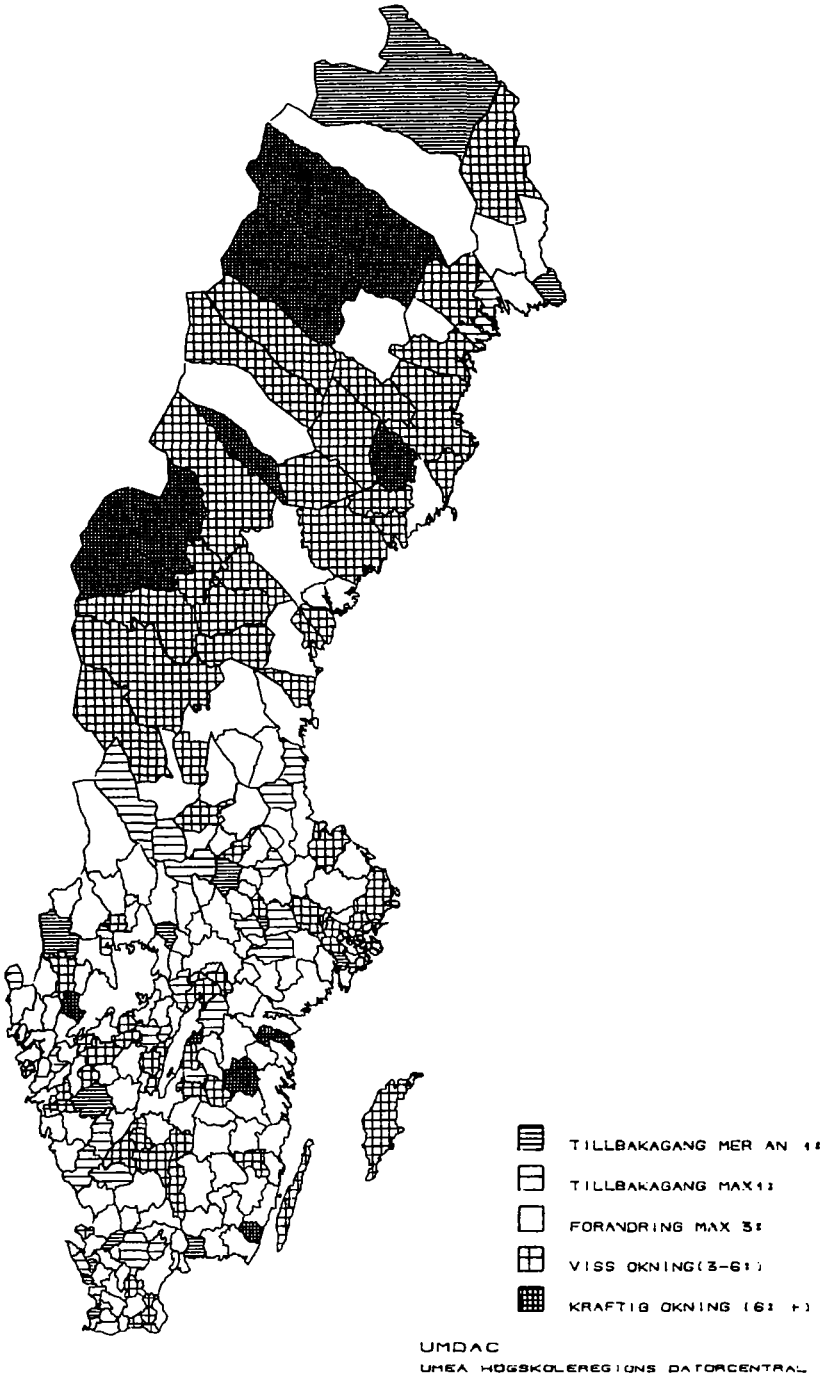
Sysselsättningsgrad år 1982 kvinnor+män 16-64 år

UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONAL DATORCENTRAL

KARTA 11

Förändring av sysselsättningsgraden 1975-1982
Absoluta tal. (Riket = 1,26 %)

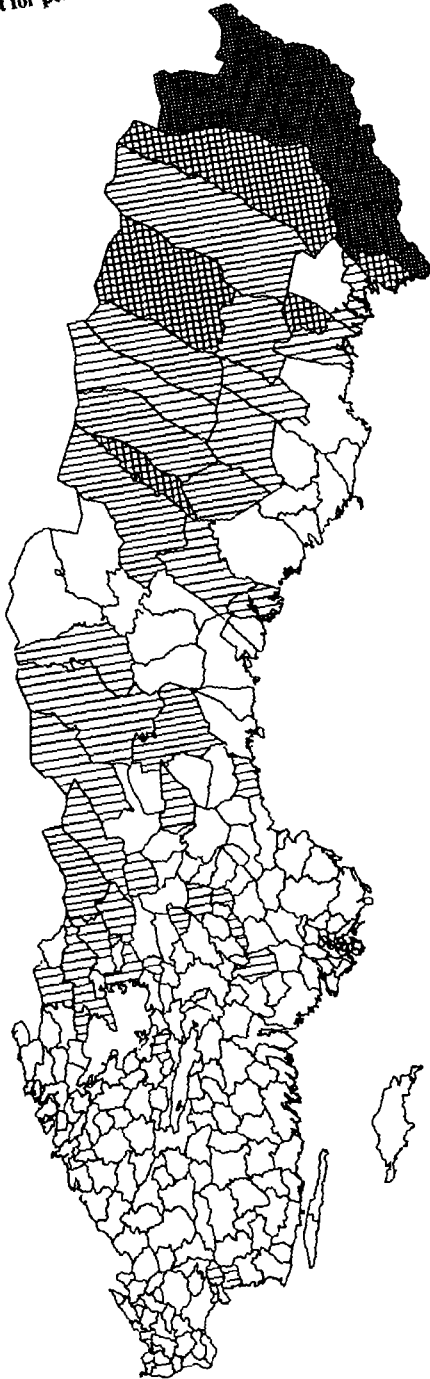

Uppgifter om *arbetslösheten* och *personer i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder* kan användas som komplement till data om sysselsättningsgraden. Här visas på *karta 12* summan av antalet arbetslösa, personer i utbildning (AMU) och i beredskapsarbete. Uppgifterna avser månadsgenomsnitt perioden 1981–1983 och antalet sett i relation till antalet invånare i åldern 16–64 år. Därmed är siffrorna direkt jämförbara med uppgifter om sysselsättningsgraden.

I stor utsträckning utgör sysselsättningsgraden och arbetslösheten varandras spegelbilder. Hög sysselsättningsgrad innebär i regel en relativt låg arbetslöshet. Detta framgår också av kartorna. Samtidigt finns vissa undantag. Hög arbetslöshet förekommer t. ex. tillsammans med hög sysselsättningsgrad i regioner med strukturproblem, t. ex. vid en industriell omstrukturering. Exemplet visas i t. ex. Bergslagen och Sjuhäradsbygden. Också det omvända förhållandet förekommer i vissa fall. Där kan orsakerna vara t. ex. en mycket hög förtidspensionering, vilket drar ner både arbetslöshetstalen och sysselsättningsgraden. Detta fenomen har iakttagits bl. a. för glesbygdskommunerna i Jämtlands län.

Tabell 17 visar för länen arbetslöshetstalen för nämnda period, samt förändringen i arbetslöshet m. m. mellan 1979, som var ett år av relativt gott arbetsmarknadsläge och 1983 då vi började få en tillbakagång av den höga arbetslösheten. Kraftiga ökningar kan ses för Blekinge, Värmlands och Kopparbergs län. Förändringarna är relativt små för Gotlands, Stockholms och Uppsala län. Också för Norrbotten är ökningarna relativt måttliga; detta är dock från en nivå 1979 som var den högsta i landet.

Arbetslösa i beredskapsarbete och i arbetsmarknadsutbildning
länadsgenomsnitt för perioden 1981-1983. Andel av bef. 16-64 år

- MAX 2% av befolkningen
- ▨ 2% - 4% av befolkningen
- ▤ 4% - 6% av befolkningen
- ▧ 6% - 10% av befolkningen
- ▩ 10% + av befolkningen

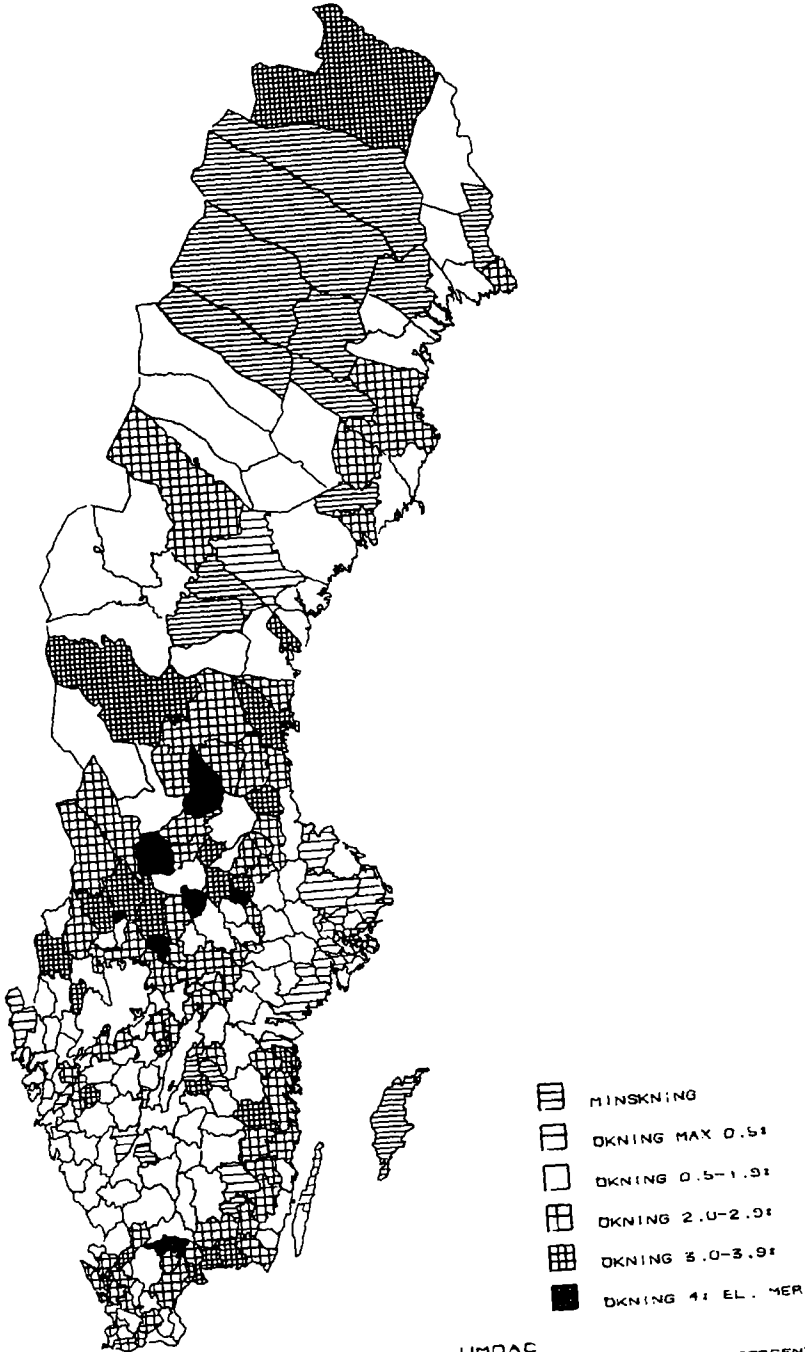
UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONALS DATACENTRAL

Tabell 17. Arbetslöshetstalen för länen 1981–1983 samt ökning 1979–1983

Län	Antalet arbetslösa, personer i AMU, beredskapsarbete	Befolkning 16–64 år	%	Ökning 1979–83 %
Stockholms	21 749	1 019 045	2,13	0,54
Uppsala	5 030	157 168	3,20	0,64
Södermanlands	8 000	157 345	5,08	1,20
Östergötlands	9 787	244 759	3,99	1,02
Jönköpings	6 719	184 773	3,63	1,16
Kronobergs	4 262	105 889	4,02	1,27
Kalmar	6 204	146 247	4,24	2,25
Gotlands	1 159	34 492	3,36	0,01
Blekinge	5 285	93 219	5,66	2,91
Kristianstads	7 409	169 961	4,35	2,38
Malmöhus	22 114	470 978	4,69	2,19
Hallands	5 199	144 670	3,59	1,29
Göteborgs och Bohus	19 699	457 497	4,30	1,10
Älvsborgs	12 120	262 161	4,62	1,61
Skaraborgs	7 744	164 867	4,69	1,68
Värmlands	11 738	175 064	6,70	2,59
Örebro	8 802	168 584	5,22	2,09
Västmanlands	8 670	164 985	5,25	1,80
Kopparbergs	9 061	176 074	5,14	2,27
Gävleborgs	10 883	182 489	5,96	2,50
Västernorrlands	8 954	165 208	5,41	1,69
Jämtlands	4 260	82 760	5,14	1,55
Västerbottens	9 056	155 005	5,84	1,71
Norrbottens	17 217	171 070	10,06	0,97
Riket	231 123	5 254 310	4,39	1,46

Förändringarna på kommunnivå 1979–1983 visas på *karta 13*. Ökningen av arbetslösheten, räknat i procentenheter, har varit särskilt stor i bl. a. Bergslagens krisområden. Det bör observeras att delar av Norra inlandet har fått en minskning av arbetslöshetstalen 1979 till 1983. Detta överensstämmer delvis med bilden av kraftigt ökade sysselsättningsgrader för flera inlandskommuner.

Förändringar av arbetslösheten 1979 till 1983
Absoluta tal. (Riket = +1,41 %)

UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONALFÖRSENDELSE

Tabell 18 visar de kommuner som har den högsta resp. lägsta arbetslösheten för perioden 1981–1983. Av de 25 kommuner som har den högsta arbetslösheten ligger 23 i skogslänen och därav 18 i norra inlandet. Av de kommuner som har de bästa siffrorna finns ingen i skogslänen.

Tabell 18. Kommuner med högsta resp. lägsta arbetslöshet

Kommuner med höga tal		Kommuner med låga tal	
Pajala	18,48	Ekerö	0,64
Övertorneå	15,81	Danderyd	0,79
Överkalix	15,01	Lidingö	0,82
Kiruna	14,44	Täby	1,25
Haparanda	14,44	Vaxholm	1,27
Åivsbyn	11,87	Vallentuna	1,33
Dorotea	11,35	Värmdö	1,42
Gällivare	11,17	Järfälla	1,55
Kalix	10,75	Sollentuna	1,60
Arjeplog	10,46	Lomma	1,63
Torsby	9,98	Upplands-Bro	1,64
Arvidsjaur	9,71	Gnosjö	1,66
Sorsele	9,44	Båstad	1,68
Vilhelmina	9,32	Upplands-Väsby	1,74
Jokkmokk	9,04	Nacka	1,81
Ljusnarsberg	8,76	Huddinge	1,92
Ljusdal	8,50	Storstockholm	1,99
Strömsund	8,46	Söderköping	1,99
Åsele	8,45	Härryda	2,12
Åmål	8,24	Stockholm	2,18
Munkfors	8,20	Staffanstorps	2,20
Hagfors	8,14	Sigtuna	2,23
Årjäng	8,06	Mölnadal	2,24
Sunne	8,01	Kungsbacka	2,25
Hallstahammar	7,91	Öckerö	2,25
Härjedalen	7,89	Solna	2,25
Norberg	7,81	Nynäshamn	2,28
Piteå	7,80	Sundbyberg	2,31
Luleå	7,57	Vellinge	2,36
		Tyresö	2,38

3 Näringsstrukturen

Den spontana utvecklingen i skilda näringsgrenar bildar en av förutsättningarna för regionalpolitikens handlingsmöjligheter. Den befintliga näringsstrukturen utgör härvid en bas på vilken det regionala utvecklingsarbetet kan arbeta.

Tabell 19 visar näringsstrukturen år 1982 i länen. Som underlag har använts en specialbearbetning av administrativa register som utförts inom SCB. Uppgifterna för areella näringarna kan vara något underskattade, beroende på effekter av olika kombinationsaktiviteter m. m., vilka är särskilt vanliga inom jordbruket. I motsvarande grad kan finnas en viss överskattning för andra näringsgrenar.

Tabell 19. Sysselsättning i näringsaggregat för år 1982

Län	Jord, skog	Indu- stri	Byggn. verks.	Varu- handel	Samf., post, tele	Privata tjänster	Offent. tjänster	Totalt
Stockholms	8 169	128 284	51 606	121 694	77 934	180 277	255 033	822 997
Uppsala	6 591	18 955	6 232	11 153	5 725	11 849	43 817	104 322
Södermanlands	6 196	31 674	6 223	11 678	5 107	13 364	35 727	109 969
Östergötlands	10 628	52 371	12 164	18 952	10 993	22 727	58 868	186 703
Jönköpings	10 031	48 274	7 449	15 396	8 304	14 528	42 081	146 063
Kronobergs	6 992	24 253	4 832	10 800	4 157	8 734	23 723	83 491
Kalmar	10 302	32 877	6 920	10 604	5 279	10 828	31 762	108 572
Gotlands	3 895	4 140	1 269	2 831	1 437	3 578	9 089	26 239
Blekinge	4 558	20 575	3 523	5 959	3 249	6 086	22 234	66 184
Kristianstads	12 779	31 261	7 011	14 069	6 588	12 295	36 555	120 558
Malmöhus	17 636	85 247	26 861	46 745	27 141	49 517	108 670	361 817
Hallands	10 213	25 538	5 924	11 688	5 309	10 970	29 204	98 846
Göteborgs och Bohus	7 044	72 196	28 018	52 183	38 555	61 126	109 946	369 068
Älvsborgs	11 708	56 062	10 693	20 004	8 654	18 734	54 066	179 921
Skaraborgs	12 353	34 746	5 706	12 650	5 274	12 179	38 849	121 757
Värmlands	9 430	33 919	8 878	12 895	7 491	13 734	41 768	128 115
Örebro	6 450	37 717	10 127	12 519	7 379	14 813	41 164	130 169
Västmanlands	5 281	42 332	5 984	11 513	5 687	14 880	35 669	121 346
Kopparbergs	9 102	36 992	8 033	13 218	7 149	14 721	38 021	127 236
Gävleborgs	8 131	41 416	7 757	13 286	8 707	13 296	40 512	133 105
Västernorrlands	7 315	29 455	10 975	13 279	9 547	14 178	38 432	123 181
Jämtlands	5 749	9 250	3 770	6 088	4 195	7 046	22 886	58 984
Västerbottens	8 554	24 803	9 284	10 890	7 852	12 323	40 197	113 903
Norrbottnens	6 804	23 965	8 678	11 043	9 595	13 016	43 726	116 827
Riket	205 911	946 302	257 917	471 137	281 308	554 799	1 241 999	3 959 373

Näringsgrenarnas procentuella fördelning framgår av tabell 20.

Tabell 20. Sysselsättningsstruktur i länen år 1982. Procent

Län	Jord, skog	Indu- stri	Byggn. verks.	Varu- handel	Samf., post, tele	Privata tjänster	Offent. tjänster	Totalt
Stockholms	1	16	6	15	9	22	31	100
Uppsala	6	18	6	11	5	11	42	100
Södermanlands	6	29	6	11	5	12	32	100
Östergötlands	6	28	7	10	6	12	32	100
Jönköpings	7	33	5	11	6	10	29	100
Kronobergs	8	29	6	13	5	10	28	100
Kalmar	9	30	6	10	5	10	29	100
Gotlands	15	16	5	11	5	14	35	100
Blekinge	7	31	5	9	5	9	34	100
Kristianstads	11	26	6	12	5	10	30	100
Malmöhus	5	24	7	13	8	14	30	100
Hallands	10	26	6	12	5	11	30	100
Göteborgs och Bohus	2	20	8	14	10	17	30	100
Älvsborgs	7	31	6	11	5	10	30	100
Skaraborgs	10	29	5	10	4	10	32	100
Värmlands	7	26	7	10	6	11	33	100
Örebro	5	29	8	10	6	11	32	100
Västmanlands	4	35	5	9	5	12	29	100
Kopparbergs	7	29	6	10	6	12	30	100
Gävleborgs	6	31	6	10	7	10	30	100
Västernorrlands	6	24	9	11	8	12	31	100
Jämtlands	10	16	6	10	7	12	39	100
Västerbottens	8	22	8	10	7	11	35	100
Norrbottnens	6	21	7	9	8	11	37	100
Riket	5	24	7	12	7	14	31	100

Tabell 21 visar näringsstrukturen i kommungrupperna. Här framstår de regionala skillnaderna i strukturen ännu tydligare än i tabellerna 19 och 20.

Tabell 21. Sysselsättningsstruktur i kommungrupperna år 1982

Landsdel/ kommungrupp	Jord, skog	Indu- stri	Byggn. verks.	Varu- handel	Samf., post, tele	Privata tjänster	Offent. tjänster	Totalt
Stockholmsregionen	6 887	124 901	50 104	120 069	76 880	178 226	249 261	806 328
Göteborgsregionen	5 099	65 630	26 653	49 748	36 304	57 683	102 302	343 419
Sydvästra Skåne	6 162	51 103	19 243	30 789	17 529	34 678	74 957	234 461
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	44 423	209 734	54 056	94 827	54 034	109 651	295 152	861 877
Stödjepunkter i skogslänen	20 375	103 891	35 805	48 435	33 094	53 438	152 768	447 806
Medelstora/mindre regioner i Syd- och Mellansverige	68 331	216 406	36 706	71 191	31 211	62 948	190 511	677 304
Sjuhäradsbygden	5 133	24 776	5 582	10 911	4 218	9 423	23 187	83 230
Östra Småland	5 992	15 870	2 374	4 256	1 925	3 765	13 606	47 788
Gotland	3 895	4 140	1 269	2 831	1 437	3 578	9 089	26 239
Bergslagen	7 861	57 779	7 201	10 240	6 063	11 839	35 017	136 000
Medelstora/mindre regioner i norr	14 319	43 071	9 079	15 269	8 120	14 897	48 233	152 988
Norra inlandet	17 434	29 001	9 845	12 571	10 493	14 673	47 916	141 933
Riket	205 911	946 302	257 917	471 137	281 308	554 799	1 241 999	3 959 373

Den procentuella fördelningen på näringsaggregat framgår av tabell 22.

Tabell 22. Sysselsättningsstruktur i kommungrupperna år 1982. Procent

Landsdel/ kommungrupp	Jord, skog	Indu- stri	Byggn. verks.	Varu- handel	Samf., post, tele	Privata tjänster	Offent. tjänster	Totalt
Stockholmsregionen	1	15	6	15	10	22	31	100
Göteborgsregionen	1	19	8	14	11	17	30	100
Sydvästra Skåne	3	22	8	13	7	15	32	100
Stödjepunkter i Syd- och Mellansverige	5	24	6	11	6	13	34	100
Stödjepunkter i skogslänen	5	23	8	11	7	12	34	100
Medelstora/mindre regioner i Syd- och Mellansverige	10	32	5	11	5	9	28	100
Sjuhäradsbygden	6	30	7	13	5	11	28	100
Östra Småland	13	33	5	9	4	8	28	100
Gotland	15	16	5	11	5	14	35	100
Bergslagen	6	42	5	8	4	9	26	100
Medelstora/mindre regioner i norr	9	28	6	10	5	10	32	100
Norra inlandet	12	20	7	9	7	10	34	100
Riket	5	24	7	12	7	14	31	100

De areella näringarna är särskilt stora i Norra inlandet, Östra Småland, på Gotland samt i mindre kommuner i södra Sverige. *Industrin* har särskilt stora andelar i Bergslagen, Östra Småland, Sjuhäradsbygden samt i de mindre orterna både i söder och i norr. Den är påfallande liten i Stock-

holmsregionen och på Gotland. *Varuhandeln* är överrepresenterad i stadsområdena samt i Sjuhäradsbygden. *Samfärdssektorn* avviker markant i storlek i Stockholms- och Göteborgsregionerna. Tjänstesektorn är starkt företrädd på den *privata* sidan i Stockholmsregionen. Östra Småland har den lägsta andelen. Det kan noteras att Gotland har nästan lika hög andel som sydvästra Skåne. Detta har sin grund i turismens roll som en basnäring i länet. Den *offentliga tjänstesektorn* har en relativt jämn spridning. Stödjepunkterna, Gotland och Norra inlandet har de högsta andelarna av sysselsättningen i sådan verksamhet. Bergslagen har den lägsta andelen.

På *karta 14* visas jordbrukets och skogsbrukets regionala fördelning år 1982. *Karta 15* visar industrins regionala betydelse. I båda fallen mäts antalet arbetstillfällen relativt befolkningen i åldrarna 16–64 år. Detta mått ger en mer neutral beskrivning än t. ex. andel av den totala sysselsättningen, eftersom sysselsättningen totalt i hög grad varierar regionalt.

För jord- och skogsbruket (*karta 14*) kan konstateras att vissa kommuner fortfarande har en sysselsättningsnivå som ligger på 10–15% av befolkningen 16–64 år, vilket grovt innebär mellan 15 och 20% av den totala sysselsättningen. Den fortsatta minskningen inom jordbruket kan i stor utsträckning väntas ske i dessa regioner.

Industrins länsvisa utveckling under en tioårsperiod sammanfattas i *tabell 23*, som visar totalsysselsättningen enligt industristatistiken varje år 1972–1982, samt i *tabell 24*, som visar sysselsättningen inom verkstadsindustrin för samma period. Det bör observeras att industristatistiken avgränsas att omfatta arbetsställen med minst fem anställda.

Ytterligare ett par kartor visar något av industrins regionala obalanser. *Karta 16* visar således andelen sysselsatta av industrisysselsättningen i basindustrierna, dvs. gruvor, skogsindustri, jord- och sten-, järn- och stål- samt varven. Som framgår av kartan är basindustrin av mycket stor betydelse i flera kommuner i skogslänen.

Karta 17 visar verkstadsindustrin exkl. varven samt inkl. den kemiska industrin. Här ligger tyngdpunkten längre söderut i landet.

Ett fenomen som uppmärksammas alltmer på senare tid är de problem som är förenade med ensidighet på lokala arbetsmarknader. *Karta 18* belyser situationen år 1982 avseende industriell ensidighet.

Kommuner betecknas här som ensidiga i de fall de har

- en industrisysselsättning på minst 40% av befolkningen 16–64 år;
- den största branschen inom industrin svarar för minst 40% av industrisysselsättningen totalt.

Kartan visar att det i dagsläget finns ett 50-tal kommuner som enligt denna avgränsning kan betecknas som ensidiga. I många fall utgör ett enda företag den helt dominerande arbetsgivaren i sådana orter. Bälten av sådana branschensidiga områden kan urskiljas bl. a. i Bergslagen, Sjuhäradsbygden och i Småland.

Tabell 23. Industrins utveckling länsvis 1972–1982

Län	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Stockholms	109 539	107 735	109 319	110 822	109 030	106 052	102 226	102 100	101 119	98 626	92 757
Uppsala	17 514	17 593	17 847	17 757	17 359	17 231	16 664	17 239	16 308	16 148	16 008
Södermanlands	35 411	35 609	36 573	36 993	37 063	35 404	33 760	33 091	32 417	31 378	29 039
Östergötlands	52 264	52 960	53 834	53 782	52 696	50 701	49 213	48 492	48 354	47 694	46 013
Jönköpings	44 949	46 768	48 279	48 030	47 381	46 397	44 669	44 852	45 288	43 593	41 409
Kronobergs	21 575	22 026	22 813	23 118	22 912	22 121	21 576	22 506	22 569	21 825	20 677
Kalmar	31 101	31 861	33 029	33 588	33 927	32 754	32 206	32 478	32 208	30 573	28 847
Gotlands	2 785	2 839	3 105	3 279	3 298	3 170	3 101	3 132	3 194	3 185	3 186
Blekinge	21 174	22 573	23 318	23 578	22 930	22 354	21 353	21 416	21 334	20 148	18 594
Kristianstads	29 332	30 271	31 390	31 810	31 826	31 058	30 361	30 251	30 371	29 046	26 739
Malmöhus	78 992	79 304	79 925	80 278	80 558	77 269	75 135	74 206	73 084	70 102	67 315
Hallands	20 537	21 252	21 675	21 959	22 127	21 478	20 502	20 524	20 919	20 109	19 321
Göteborgs och											
Bohus	79 404	79 649	80 591	83 388	83 984	77 283	75 634	74 119	74 652	74 059	74 129
Älvsborgs	63 014	65 011	65 144	63 799	62 642	59 710	57 021	56 690	55 764	52 858	50 176
Skaraborgs	31 307	33 365	34 503	35 133	35 272	34 090	33 137	33 563	33 690	32 592	30 693
Värmlands	34 012	34 656	35 715	36 391	36 816	35 687	34 015	34 173	33 194	31 745	29 788
Örebro	36 515	37 218	37 995	38 514	37 647	36 835	35 834	35 932	34 823	33 060	32 140
Västmanlands	42 751	42 072	43 093	43 918	43 707	42 348	40 079	40 298	40 406	39 453	37 683
Kopparbergs	34 911	35 770	36 974	37 171	37 979	36 020	33 857	34 335	34 054	32 912	31 137
Gävleborgs	36 753	37 195	39 170	39 314	39 612	38 703	37 897	37 627	37 224	36 334	34 755
Västernorrlands	24 010	24 591	25 330	26 017	26 838	26 720	25 727	25 604	25 512	24 765	23 872
Jämtlands	5 637	6 373	6 915	7 288	7 367	7 457	7 289	7 380	7 063	6 611	6 407
Västerbottens	17 809	18 841	20 645	21 761	21 937	21 810	21 351	21 372	21 373	20 675	19 981
Norrbottnens	19 178	20 491	22 024	22 634	23 656	22 770	21 623	21 787	21 560	21 081	20 216
Riket	890 434	906 023	929 206	940 322	938 564	905 422	874 230	873 167	866 480	838 572	800 882

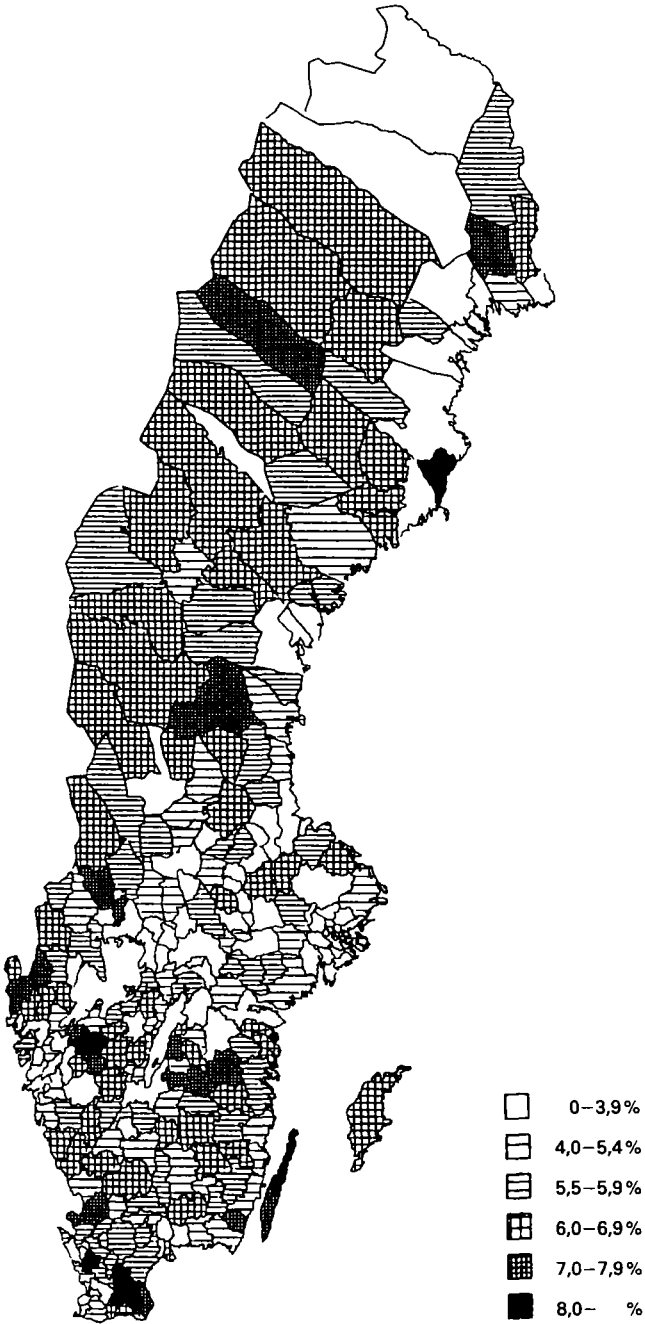
Tabell 24. Verkstadsindustrin i länen perioden 1972–1982

Län	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Stockholms	63 241	62 367	64 974	66 517	64 434	62 887	59 784	60 255	59 565	58 522	55 286
Uppsala	6 715	6 733	7 049	7 154	6 971	6 989	6 745	6 966	6 514	6 356	6 378
Södermanlands	17 733	17 755	18 535	18 695	18 831	18 067	17 009	16 659	16 344	15 998	14 753
Östergötlands	29 829	30 698	31 883	32 308	31 853	30 379	29 651	28 800	28 655	29 193	28 067
Jönköpings	17 552	18 289	19 532	19 938	20 159	19 632	18 631	18 220	18 289	18 060	17 132
Kronobergs	7 527	8 052	8 600	9 252	9 237	9 262	9 308	10 293	10 696	10 446	10 740
Kalmar	12 660	12 923	13 713	14 662	14 902	14 381	14 333	14 971	14 899	14 197	13 778
Gotlands	1 148	1 173	1 306	1 472	1 449	1 324	1 275	1 229	1 077	1 115	1 070
Blekinge	14 158	15 314	16 198	15 495	14 708	14 264	13 764	13 816	13 642	12 764	11 674
Kristianstads	7 316	7 466	8 597	8 901	9 609	9 206	8 346	7 918	7 956	7 862	6 711
Malmöhus	27 984	28 638	29 257	30 115	30 637	29 614	28 567	28 308	28 348	26 620	25 574
Hallands	6 840	7 435	7 545	7 757	7 477	7 003	6 470	6 614	6 973	6 646	6 500
Göteborgs och											
Bohus	52 693	53 389	54 600	57 140	57 816	52 731	51 650	50 653	51 367	51 539	52 089
Älvsborgs	21 522	22 930	23 679	24 717	24 554	24 277	23 668	24 050	24 477	23 807	22 831
Skaraborgs	12 982	13 983	15 049	15 630	15 239	15 351	14 751	15 136	15 151	14 924	14 379
Värmlands	11 848	12 181	12 497	13 413	13 203	12 861	11 997	12 202	12 276	11 647	10 943
Örebro	16 887	17 341	17 674	18 016	17 824	17 318	17 183	16 750	9 613	9 343	8 883
Västmanlands	25 620	25 053	26 670	28 001	28 023	27 229	25 646	25 719	25 871	25 975	25 474
Kopparbergs	12 322	9 466	10 031	10 426	10 896	10 277	9 488	9 487	10 196	10 478	10 324
Gävleborgs	9 561	9 842	11 088	11 389	11 630	11 291	11 028	10 846	10 907	10 801	10 304
Västernorrlands	8 519	8 790	9 644	10 397	10 680	10 631	10 133	10 115	10 218	10 416	10 216
Jämtlands	1 922	2 552	2 941	3 400	3 424	3 339	3 193	3 135	3 161	3 008	2 874
Västerbottens	5 671	6 105	7 023	7 642	7 784	8 017	8 008	8 143	8 307	8 019	7 759
Norrbottnens	3 367	3 643	4 014	4 150	4 236	4 243	4 438	3 463	3 618	3 631	3 508
Riket	392 507	402 118	422 099	436 587	435 576	420 557	405 066	403 748	398 610	391 367	377 247

Tjänstesektorns regionala fördelning framgår av karta 19. Där har antalet sysselsatta inom varuhandel, samfärdsel, privata och offentliga tjänster summerats och relaterats till befolkningen 16–64 år. Tjänstesektorn övertog omkring 1965 rollen som den sysselsättningsmässigt dominerande på arbetsmarknaden. Sektorns bundenhet till befolkningsunderlag m. m. gör att den är starkare företräd i större kommuner än i mindre. Skillnaderna märks än mer på ortsnivå. På karta 19 syns också tydligt dessa tendenser. Sektorn har en stark representation i storstadsregionerna, särskilt i kärnområdet i Stockholmsregionen, samt i stödjepunkterna. Solna kommun utgör här ett extremfall med väsentligt fler arbetstillfällen i denna sektor än antalet invånare 16–64 år. Ingen annan kommun har en på långt när så stor sysselsättning i tjänstesektorn.

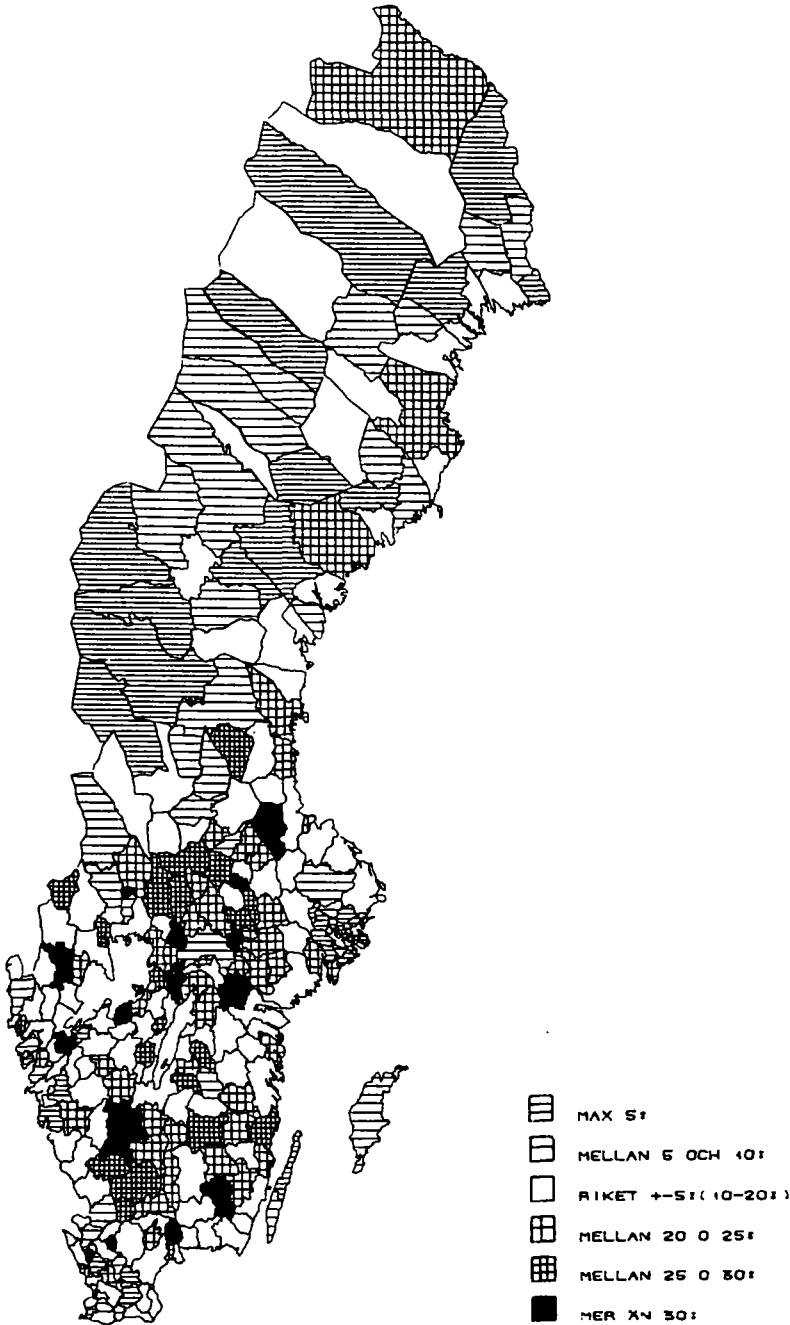
Tillväxten i tjänstesektorn under 1970 har varit mycket stor. På karta 20 visas tillväxtens regionala fördelning, mätt i absoluta tal. Även om det skett en icke obetydlig ökning också i mindre kommuner så är det i de större kommunerna som huvuddelen av tillväxten ägt rum.

Jord-skog 1982
Antal sysselsatta i procent av bef. 16-64 år. (Riket = 3,92 %)

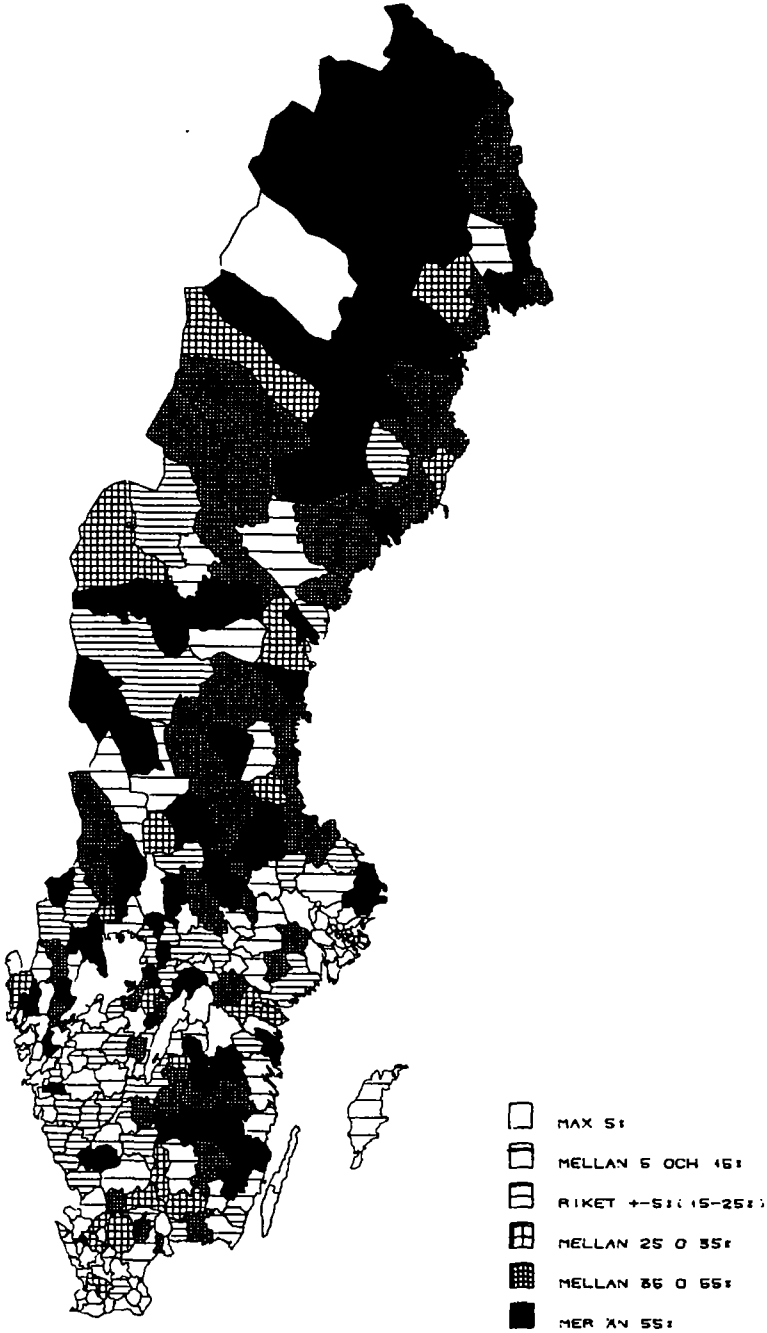
UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONALS DATACENTRAL

Industriandel år 1982
Andel av bef. 16-64 år

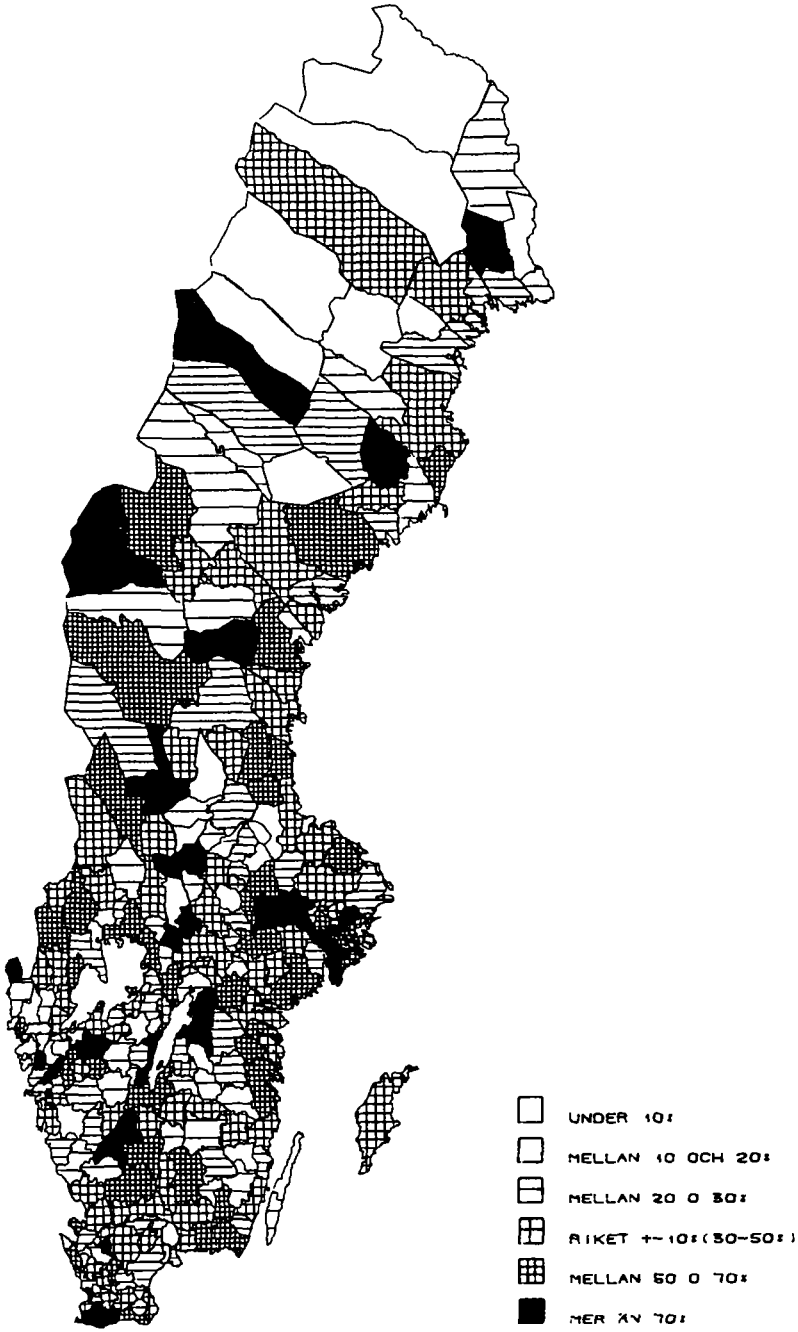
UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLEREGIONS DATORCENTRAL

Dominans av basindustrier år 1982
Andel av industrin totalt

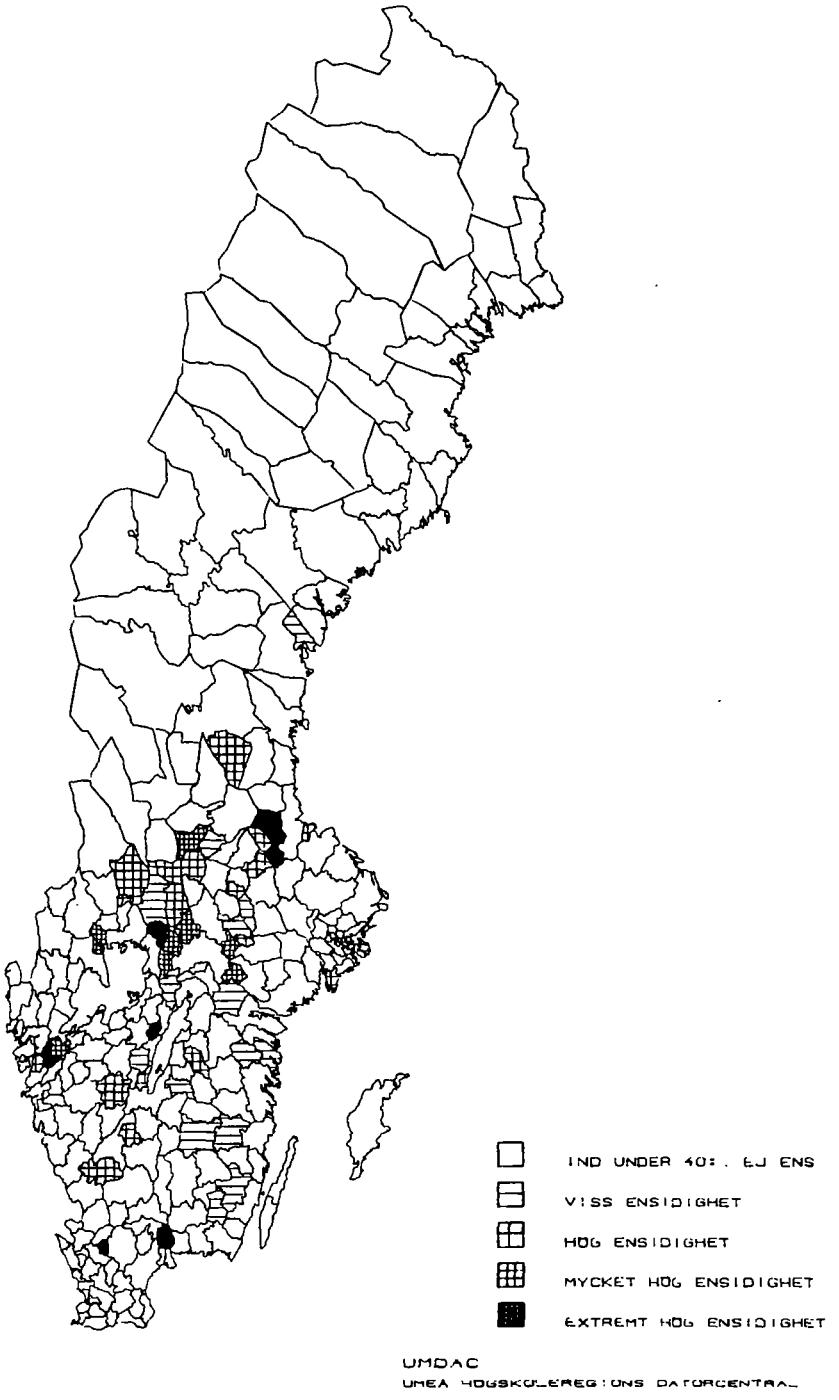
UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLAREGIONS DATORCENTRAL

Dominans av verkstadsindustri år 1982
Andel av industrin totalt

UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONS DATORCENTRAL

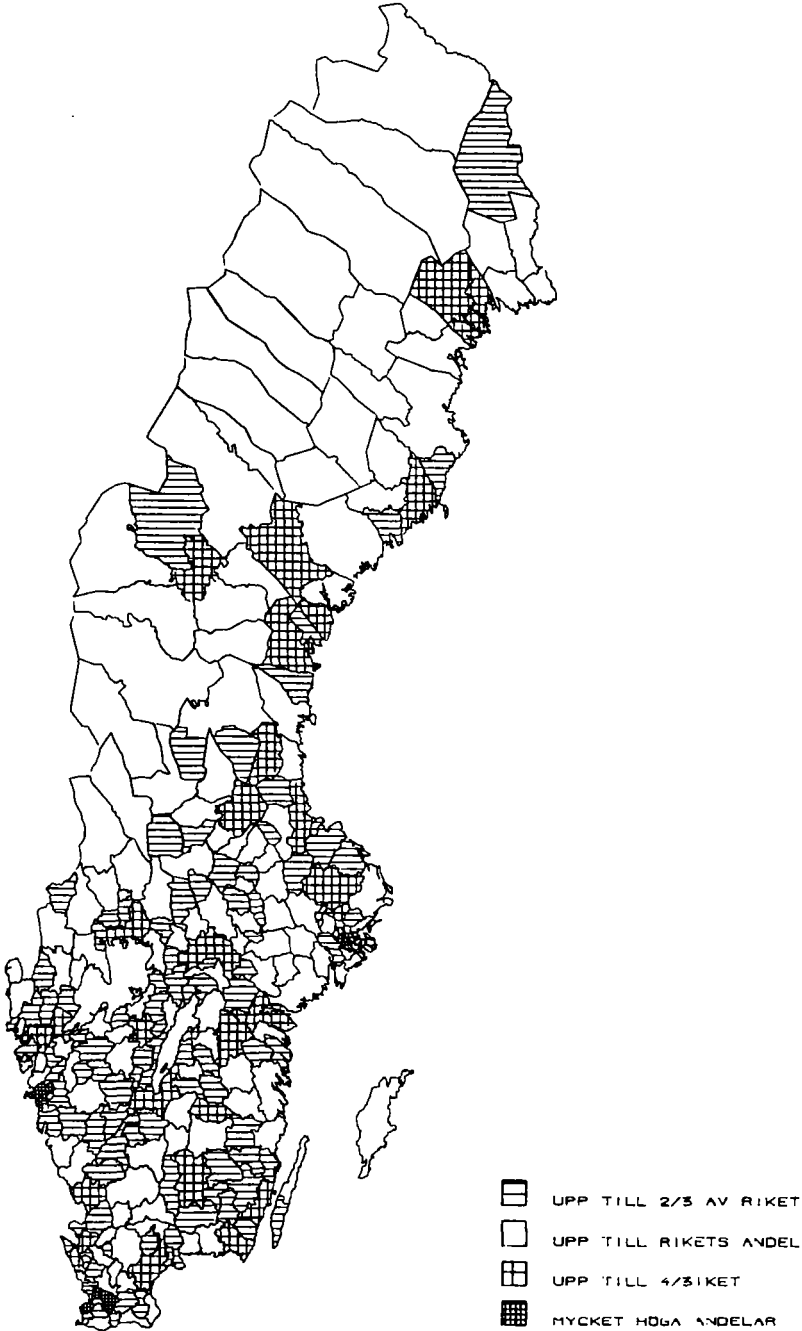
Industriell ensidighet 1982
Största bransch minst 40 % av antalet invånare 16-64 år

KARTA 19

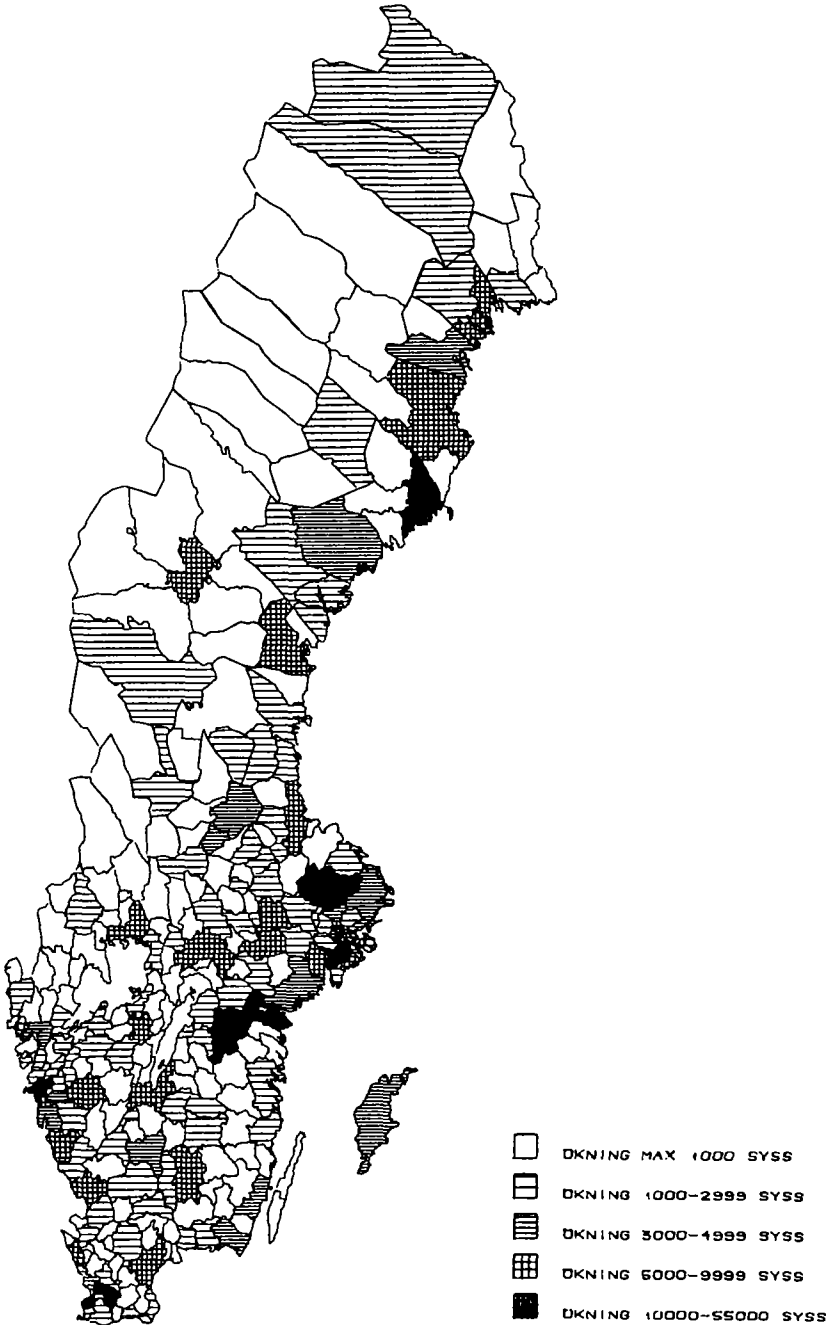
Tjänsteandel 1982

Antal sysselsatta relativt befolkningen 16-64 år. (Riket = 47,3 %)

UMDAG
UMEÅ HÖGSKOLENS REGIONS DATACENTRAL

Tjänstesektorns ökning 1970–1982
Absoluta tal. (Riket = 704 165)

UMDAC
UMEÅ HÖGSKOLEREGIONS DATACENTRAL

Bilaga 1.1.2

Befolknings- och sysselsättningsutveckling m. m. inom de regionalpolitiska stödområdena¹.

Tabell 1. Befolkningsutvecklingen under perioden 1970–1990

Stödområde Kommun	Antal invånare 1983	Årlig relativ förändring (%)			
		1971–1975	1976–1980	1981–1983	1984–1990
A:					
Ragunda	7 493	-1.6	-0.7	-0.3	-0.0
Strömsund	16 924	-0.8	-0.5	-0.8	-0.3
Berg	8 789	-1.2	.2	-0.8	-0.0
Storuman	8 275	-0.8	-0.3	-0.2	-0.5
Sorsele	3 842	-1.2	-0.7	-0.7	-0.5
Dorotea	3 882	-0.7	.0	-0.8	-0.7
Vilhelmina	8 649	-0.1	.0	-0.1	-0.3
Åsele	4 503	-1.7	-0.7	-1.5	-0.2
Arjeplog	3 960	-0.8	-0.7	-0.7	-0.4
Jokkmokk	7 027	-1.1	-1.4	-0.3	-2.7
Överkalix	4 964	-2.0	-1.4	-0.8	-0.5
Kalix	19 528	.6	1.0	-0.1	-0.7
Övertoneå	6 347	-2.4	-0.7	.3	-0.5
Pajala	8 763	-2.7	-1.4	.0	-1.2
Gällivare	23 993	-0.0	-0.6	-1.0	-0.8
Haparanda	9 944	.3	1.3	.9	-0.6
Kiruna	27 754	.4	-1.0	-2.2	-1.4
Summa A	174 637	-0.6	-0.4	-0.7	-0.7
B:					
Torsby	15 437	-1.0	-0.6	-0.4	-0.1
Vansbro	8 285	-0.7	-0.4	-0.9	-0.2
Malung	11 822	-0.4	.0	-0.4	-0.1
Ålvdalen	8 324	-1.4	-0.2	-0.1	-0.4
Ljusdal	21 426	-0.6	-0.3	-0.3	-0.3
Ånge	13 182	-1.5	-0.8	-0.4	-0.1
Sollefteå	25 566	-1.0	-0.1	-0.6	-0.2
Bräcke	9 021	-0.9	-0.6	-0.7	-0.6
Åre	9 535	-0.9	.6	.2	.4
Härjedalen	12 925	.4	.1	-0.4	-0.2
Bjurholm	3 319	-	-	-0.3	-0.9
Vindeln	6 863	-1.3	-0.1	-1.1	-0.0
Norsjö	5 641	-	-	-0.5	-0.3
Malå	4 283	-	-	-0.2	-0.2
Lycksele	14 309	-0.2	-0.3	-0.4	.0
Arvidsjaur	8 331	-0.7	.8	-0.2	-0.5
Ålvsbyn	9 616	1.0	1.0	-0.0	-0.0
Summa B	187 885	-0.8	-1.9	-0.4	-0.2

¹ I de fall där endast vissa delar av en kommun tillhör ett visst stödområde har hela kommunen i tabellerna 1–5 räknats till det område där merparten av invånarna i kommunen finns.

Stödområde Kommun	Antal invånare 1983	Årlig relativ förändring (%)			
		1971-1975	1976-1980	1981-1983	1984-1990
C:					
Gotland	55 987	.2	.3	.4	-.2
Dals-Ed	5 300	1.1	.1	.1	.8
Bengtstors	12 058	-.2	-.2	-.4	-.4
Åmål	13 313	-.1	.3	-.6	-.0
Eda	9 404	-.7	-.3	-.4	-.5
Storfors	5 507	-1.2	.9	-.0	-.5
Munkfors	4 945	-.8	-1.3	-1.2	-.9
Årjäng	9 759	-.3	-.0	-.2	-.5
Sunne	13 185	-.6	-.4	-.4	-.2
Filipstad	14 123	-.9	-1.2	-1.1	-.6
Hagfors	16 843	-1.0	-1.2	-1.3	-.7
Arvika	26 654	.1	-.4	-.3	-.2
Säffle	18 456	-.5	-.8	-.9	-.3
Hällefors	10 093	-1.2	-1.2	-1.5	-.6
Ljusnarsberg	6 869	-.6	-.6	-.7	-1.1
Skinnskatteberg	5 287	-.3	-.1	-.4	-.3
Norberg	6 618	-.4	.7	-1.1	-.7
Fagersta	14 466	-1.2	-1.0	-1.5	-.3
Orsa	7 357	.2	1.0	.0	-.2
Smedjebacken	13 390	.3	-.0	.0	-1.3
Avesta	25 527	-.7	-.6	-1.1	-.8
Ludvika	30 664	-.1	-.8	-1.1	.1
Hofors	12 476	-1.6	-1.8	-1.8	-1.2
Nordanstig	11 721	.2	.7	-.7	-.3
Söderhamn	30 736	.3	-.7	-.5	-.5
Kramfors	25 828	-.8	-.9	-1.0	-.5
Örnsköldsvik	60 105	.0	.1	-.2	-.2
Krokom	13 954	.2	.5	1.3	-.2
Östersund	56 305	1.8	.6	.3	-.2
Nordmaling	8 001	-1.1	1.0	-.5	-.6
Robertsfors	7 791	-.3	.7	.2	-.8
Vännäs ¹	8 179	-	-	.4	-.1
Skellefteå	74 247	.3	.5	.0	-.2
Luleå	66 512	2.5	.2	-.2	.3
Piteå	38 700	1.6	1.6	.3	-.0
Boden	29 018	.5	.7	.2	.3
Summa C	769 378	.2	-.1	-.3	-.2
Summa A-C	1 131 900	-.1	-.5-	.4	-.3
T²:					
Olofström	15 214	-.4	-1.9	-.9	.1
Tierp	20 078	-.4	-.2	-.9	-.5
Östhammar	21 348	.7	1.8	.5	-.5
Kristinehamn	26 565	.0	-.6	-.5	-.3
Degerfors	12 143	.4	.2	-.3	-.6
Karlskoga	35 539	-.8	-.7	-1.2	-.5
Utanför A-C	7 018 994	.4	.3	.1	.1
Riket totalt	8 336 930	.3	.3	.1	.0

¹ Kommunen har delats under de senaste åren, vilket medför att statistiska uppgifter saknas för vissa år och perioder (gäller även tabellerna 2-5).

² Avser kommuner som endast temporärt inplaceras i stödområde (Delsbo församling i Hudiksvalls kommun och Hörnefors församling i Umeå kommun har dock utelämnats).

Källa: Länsplaneringens databas (UMDAC), 1984 års länsstyrelseprognoser.

Tabell 2. Sysselsättningsutvecklingen totalt åren 1970–1990

Stödområde Kommun	Antal sysselsatta ¹			Årlig relativ förändring (%)			
	1980	1982	1990	1970–1975	1975–1980	1980–1982	1982–1990
A:							
Ragunda	2 763	2 445	2 800	–.3	1.9	–5.9	1.7
Strömsund	6 812	6 182	6 690	1.6	.4	–4.7	1.0
Berg	3 185	2 849	3 200	2.1	.6	–5.4	1.5
Storuman	3 473	3 114	3 450	3.5	–.6	–5.3	1.3
Sorsele	1 512	1 396	1 445	5.4	–2.5	–3.9	.4
Dorotea	1 482	1 141	1 440	–	1.5	–12.3	3.0
Vithelmina	3 798	3 492	3 970	3.2	1.1	–4.1	1.6
Åsele	2 380	1 852	1 950	–	4.5	–11.8	.6
Arjeplog	1 714	1 646	1 700	.9	–.2	–2.0	.4
Jokkmokk	3 555	3 066	2 650	4.7	.1	–7.1	–1.8
Överkalix	1 823	1 804	1 750	1.4	–.2	–.5	–.4
Kalix	8 109	7 654	8 000	1.8	2.3	–2.8	.6
Övertorneå	2 099	2 032	2 025	.2	.5	–1.6	–.0
Pajala	2 780	2 429	2 625	–1.1	.2	–6.5	1.0
Gällivare	11 121	10 465	10 300	2.4	.2	–3.0	–.2
Haparanda	3 296	2 968	3 275	.7	3.0	–5.1	1.2
Kiruna	13 734	12 826	11 400	2.3	–.0	–3.4	–1.5
Summa A	73 636	67 361	68 670	1.9	.7	–4.4	.2
B:							
Torsby	6 451	5 734	6 420	1.3	1.2	–5.7	1.4
Vansbro	3 298	2 695	3 285	1.6	.9	–9.6	2.5
Malung	5 415	5 150	5 270	1.3	–.2	–2.5	.3
Ålvdalen	3 369	3 088	3 220	2.7	1.7	–4.3	.5
Ljusdal	8 612	8 931	8 975	.1	1.4	1.8	.1
Ånge	5 866	5 372	5 769	1.9	.3	–4.3	.9
Sollefteå	11 023	11 309	10 937	.7	.6	1.3	–.4
Bräcke	3 366	3 107	3 320	1.1	–.1	–3.9	.8
Åre	4 332	4 009	4 650	1.5	2.4	–3.8	1.9
Härjedalen	5 567	4 945	5 570	3.9	.6	–5.8	1.5
Bjurholm	1 059	–	1 025	–	–.7	–	–
Vindeln	2 678	2 426	2 635	1.3	.6	–4.8	1.0
Norsjö ⁴	3 794	3 307	3 740	–1.2	–0.2	–1.2	0.1
Malå	1 575	–	1 600	–	–1.5	–	–
Lycksele	6 786	6 982	7 000	3.0	1.3	1.4	.0
Arvidsjaur	3 354	3 185	3 250	–.0	3.2	–2.6	.3
Ålvsbyn	3 311	3 327	3 375	2.5	1.4	.2	.2
Summa B	78 281	73 967	78 441	–.5	.9	–2.8	.7

Stödområde Kommun	Antal sysselsatta ¹			Årlig relativ förändring (%)			
	1980	1982	1990	1970-1975	1975-1980	1980-1982	1982-1990
C:							
Gotland	26 932	26 239	27 400	1.6	1.6	-1.3	.5
Dals-Ed	2 109	1 930	2 305	2.6	-.1	-4.3	2.2
Bengtstors	5 739	4 944	5 792	1.1	.2	-7.2	2.0
Åmål	5 526	5 299	5 645	.3	-.3	-2.1	.8
Eda	3 863	3 626	3 700	-.1	.7	-3.1	.3
Storfors	1 855	1 632	1 710	-2.5	-1.4	-6.2	.6
Munkfors	2 477	2 427	2 300	-.3	.4	-1.0	-.7
Årjäng	3 960	3 603	3 980	1.5	.7	-4.6	1.3
Sunne	5 428	5 131	5 340	.6	1.7	-2.8	.5
Filipstad	6 647	6 384	6 080	-.5	-.6	-2.0	-.6
Hagfors	7 595	7 422	6 950	.2	-.1	-1.1	-.8
Arvika	11 930	11 385	12 060	1.7	.6	-2.3	.7
Säffle	8 037	7 872	7 830	.3	-1.0	-1.9	-.1
Hällefors	4 520	5 035	4 000	-.3	-.9	5.5	-2.8
Ljusnarsberg	2 624	2 209	2 175	-.4	-1.4	-8.2	-.2
Skinnskatteberg	2 048	1 977	1 972	-.5	.9	-1.7	-.0
Norberg	2 470	1 945	2 330	1.5	.0	-11.3	2.3
Fagersta	8 094	7 617	7 305	.4	.3	-3.10	-.5
Orsa	2 381	2 255	2 340	2.0	.7	-2.7	.5
Smedjebacken	5 054	4 504	4 470	1.4	-.9	-5.6	-.1
Avesta	11 627	10 777	10 570	2.6	-1.1	-3.7	-.2
Ludvika	13 737	13 727	13 783	2.2	-1.5	-.0	.1
Hofors	5 892	7 066	5 425	-1.0	-1.7	9.5	-3.2
Nordanstig	4 041	3 635	3 950	-.5	1.3	-5.2	1.0
Söderhamn	13 731	13 749	13 675	2.0	-.6	.1	-.1
Kramfors	10 568	9 595	10 253	1.2	-1.4	-4.7	.8
Örnsköldsvik	27 126	29 139	26 469	1.9	.7	3.6	-1.2
Krokoms	4 326	3 932	4 520	2.4	-.1	-4.7	1.8
Östersund	30 007	31 515	30 600	3.0	2.0	2.4	-.4
Nordmaling	2 861	2 661	2 840	-1.3	.9	-3.6	.8
Robertsfors	2 956	3 118	2 920	.6	1.5	2.7	-.8
Vännäs ³	3 732	3 844	3 735	-0.2	.8	1.5	-.4
Skellefteå	34 536	34 505	34 850	2.8	1.4	-.0	.1
Luleå	35 023	37 308	35 975	6.7	.4	3.2	-.5
Piteå	15 613	15 603	15 925	2.2	2.5	-.0	.3
Boden	12 915	12 514	13 600	1.5	1.2	-1.6	1.0
Summa C	346 951	346 124	343 749	1.9	.5	-.1	-.1
Summa A-C	498 868	487 452	490 860	1.5	.6	-1.2	.1
T ² :							
Olofström	7 917	6 805	8 170	.2	-1.3	-7.3	2.3
Tierp	8 194	7 195	7 600	.1	.0	-6.3	.7
Östhammar	10 426	9 465	8 495	5.5	2.0	-4.7	-1.3
Kristinehamn	13 162	12 483	12 670	1.8	-1.1	-2.6	.2
Degerfors	4 324	3 934	3 840	-.9	-.4	-4.6	-.3
Karlskoga	19 236	18 476	17 925	.6	.3	-2.0	-.4
Utanför A-C	3 380 977	3 471 921	3 446 472	1.5	.9	1.3	-.1
Riket totalt	3 956 267	3 959 373	4 011 740	1.5	.9	.0	.2

¹ Avser såväl hel- som deltidssysselsatta.² Avser kommuner som endast temporärt inplacerats i stödområde.³ Inkl. Bjurholms kommun.⁴ Inkl. Malå kommun.

Källor: FoB för åren 1970, 1975 och 1980, en specialbearbetning av uppgifter i vissa administrativa register avseende år 1982 (SCB) samt 1984 års länsstyrelseprognoser.

Tabell 3. Sysselsättningsgrader åren 1982 och 1990

Stodområde Kommun	Sysselsättningsgrader, 16-64 år (%)					
	Män		Kvinnor		Män och kvinnor	
	1982	1990	1982	1990	1982	1990
Ragunda	73.9	80.6	61.3	63.7	68.0	72.7
Strömsund	70.7	76.5	63.0	65.1	67.1	71.1
Berg	72.5	78.9	66.2	67.1	69.6	73.5
Storuman	73.3	79.6	60.8	67.6	67.4	73.9
Sorsele	67.9	74.0	62.1	65.4	65.3	70.0
Dorotea	75.3	78.6	60.2	65.6	68.3	72.8
Vilhelmina	74.2	77.8	61.3	68.6	68.2	73.4
Åsele	75.0	76.4	63.8	70.9	69.7	73.8
Arjeplog	77.3	76.0	66.0	66.5	72.1	71.7
Jokkmokk	81.0	78.5	68.1	65.4	74.8	72.3
Överkalix	66.4	69.2	58.1	59.8	62.6	65.0
Kalix	71.0	76.1	61.7	64.5	66.5	70.6
Övertorneå	60.3	64.1	55.1	56.1	57.9	60.4
Pajala	62.8	64.6	52.1	52.3	58.0	59.2
Gällivare	71.7	71.6	63.4	65.4	67.8	68.7
Haparanda	60.3	65.1	53.9	56.6	57.2	61.0
Kiruna	72.1	69.4	57.1	57.5	65.1	63.7
Summa A:	70.9	73.2	60.6	62.8	66.0	68.3
B:						
Torsby	70.0	76.6	62.1	67.7	66.2	72.3
Vansbro	75.0	79.0	55.4	63.0	65.7	71.3
Malung	78.4	81.5	62.8	64.3	70.9	73.3
Älvdalen	75.5	80.3	62.3	65.2	69.3	73.3
Ljusdal	72.6	79.0	63.0	67.7	67.9	73.5
Ånge	77.0	81.7	63.6	66.1	70.6	74.2
Sollefteå	71.8	80.4	65.9	67.8	68.9	74.2
Bräcke	73.5	79.3	68.4	69.4	71.1	74.7
Åre	74.8	80.4	70.7	70.7	72.9	75.7
Härjedalen	72.6	79.5	65.8	66.3	69.4	73.3
Bjurholm	-	77.0	-	63.5	-	70.5
Vindeln	76.1	79.3	67.2	71.5	71.8	75.6
Norsjö	-	78.2	-	63.7	-	71.4
Malå	-	75.7	-	60.9	-	68.8
Lycksele	74.8	79.0	67.7	74.5	71.2	76.8
Arvidsjaur	71.2	73.0	61.9	63.5	66.8	68.5
Älvsbyn	72.8	76.7	58.6	60.1	65.9	68.5
Summa B:	72.6	79.0	62.9	67.0	68.0	73.2
C:						
Gotland	81.7	82.1	72.9	72.0	77.4	77.2
Dals-Ed	78.5	85.2	66.3	71.5	72.6	78.6
Bengtstors	81.2	84.2	67.3	72.7	74.4	78.6
Åmål	75.9	79.1	61.8	67.3	69.0	73.4
Eda	76.3	83.1	60.5	65.7	68.6	74.7
Storfors	77.5	82.6	64.2	67.3	71.0	75.3
Munkfors	78.6	80.6	63.2	65.7	71.1	73.5
Årjäng	72.9	81.7	60.7	69.1	66.9	75.6
Sunne	75.8	83.2	66.6	69.6	71.4	76.7
Filipstad	77.3	80.6	66.7	69.7	72.1	75.3
Hagfors	77.6	82.0	64.6	66.3	71.3	74.3
Arvika	75.9	81.2	64.0	66.3	70.0	73.9
Säffle	75.8	79.3	63.5	66.7	69.9	73.2
Hällefors	80.5	78.4	63.8	61.4	72.5	70.2
Ljusnarsberg	77.4	73.3	62.5	58.7	70.2	66.4
Skinnskatteberg	77.8	76.6	63.9	66.0	71.2	71.5
Norberg	80.5	77.0	63.6	67.2	72.3	72.3

Stödområde Kommun	Sysselsättningsgrader, 16-64 år (%)					
	Män		Kvinnor		Män och kvinnor	
	1982	1990	1982	1990	1982	1990
Fagersta	80.1	80.2	67.7	68.8	74.1	74.7
Orsa	78.2	79.3	62.0	65.6	70.2	72.5
Smedjebacken	77.5	80.0	59.9	61.8	69.1	71.3
Avesta	76.8	79.0	62.5	65.3	69.7	72.3
Ludvika	76.3	77.0	62.8	64.9	69.7	71.1
Hofors	80.7	83.9	61.4	65.0	71.5	74.9
Nordanstig	74.8	78.1	62.5	64.2	69.0	71.6
Söderhamn	77.0	79.6	63.9	66.9	70.6	73.4
Kramfors	72.9	77.6	65.6	66.3	69.4	72.2
Örnsköldsvik	82.1	80.8	65.5	64.0	74.1	72.6
Krokom	77.5	80.9	72.3	69.4	75.0	75.6
Östersund	78.4	82.6	74.3	74.5	76.4	78.5
Nordmaling	76.4	79.4	65.3	71.9	71.0	75.8
Robertfors	78.5	80.1	66.6	72.7	72.9	76.6
Vännäs	-	78.5	-	67.0	-	72.9
Skellefteå	78.7	80.7	67.2	74.5	73.1	77.6
Luleå	75.4	76.0	67.5	68.4	71.5	72.2
Piteå	76.3	78.4	65.7	66.3	71.1	72.4
Boden	78.6	78.0	73.9	74.1	76.3	76.0
Summa C	78.2	79.9	67.0	68.7	72.7	74.4
Summa A-C	76.1	78.7	65.4	67.5	70.9	73.3
T¹:						
Olofström	81.9	84.3	62.9	66.2	72.8	75.6
Tierp	82.9	82.1	68.1	61.5	75.8	72.3
Östhammar	83.4	80.1	67.4	63.3	75.8	72.1
Kristinehamn	78.7	82.0	70.1	72.1	74.4	77.1
Degerfors	78.5	78.5	65.5	62.1	72.2	70.7
Karlskoga	81.0	81.5	68.6	67.2	74.9	74.5
Utanför A-C	81.3	80.2	72.4	72.2	76.9	76.2
Riket totalt	78.9	80.1	70.0	71.5	74.5	75.8

¹ Avser kommuner som endast temporärt inplacerats i stödområde.

Källor: En specialbearbetning av 1982 års inkomststatistik (SCB) samt 1984 års länsstyrelseprognoser (avser samtliga förvärvsarbetande).

Prognoser över befolknings- och sysselsättningsutvecklingen under perioden 1980–2000. Länsvis.

Tabell 1. Befolkningsutvecklingen åren 1980–2000

Län	Antal invånare				Förändring (index 1980 = 100)		
	1980	1984 ¹	1990	2000	1984 ¹	1990	2000
Stockholms	1 528 200	1 562 525	1 589 342	1 639 699	102,2	104,0	107,3
Uppsala	243 585	249 669	256 178	248 303	102,5	105,2	101,9
Södermanlands	252 536	250 508	248 467	247 005	99,2	98,4	97,8
Östergötlands	392 789	392 929	391 677	391 926	100,0	99,7	99,8
Jönköpings	303 156	300 974	299 081	298 885	99,3	98,7	98,6
Kronobergs	173 691	174 282	175 220	175 727	100,3	100,9	101,2
Kalmar	241 581	239 985	236 481	239 091	99,3	97,9	99,0
Gotlands	55 346	56 196	55 374	56 033	101,5	100,1	101,2
Blekinge	153 542	151 629	150 958	149 388	98,8	98,3	97,3
Kristianstads	280 193	280 319	282 433	277 821	100,0	100,8	99,2
Malmöhus	743 286	747 119	750 445	754 148	100,5	101,0	101,5
Hallands	230 924	238 334	242 493	244 419	103,2	105,0	105,8
Göteborgs och Bohus	711 195	711 878	701 508	689 806	100,1	98,6	97,0
Älvsborgs	425 452	426 323	423 050	412 277	100,2	99,4	96,9
Skaraborgs	269 730	270 341	271 839	270 426	100,2	100,8	100,3
Värmlands	284 070	280 547	275 861	265 889	98,8	97,1	93,6
Örebro	274 356	231 090	269 326	261 581	98,8	98,2	95,3
Västmanlands	259 538	255 702	249 654	250 598	98,5	96,2	96,6
Kopparbergs	286 968	285 053	279 952	277 063	99,3	97,6	96,5
Gävleborgs	294 020	290 481	288 065	281 600	98,8	98,0	95,8
Västernorrlands	267 935	263 593	259 887	251 428	98,4	97,0	93,8
Jämtlands	134 934	134 755	133 222	128 853	99,9	98,7	95,5
Västerbottens	243 856	245 164	245 189	247 407	100,5	100,5	101,5
Norrbottnens	267 054	263 646	258 199	256 805	98,7	96,7	96,2
Storstadslänen	2 982 681	3 021 522	3 041 295	3 083 653	101,3	102,0	103,4
Skogslänen ²	1 778 837	1 763 239	1 740 375	1 709 045	99,1	97,8	96,1
Övriga län	3 556 419	3 557 681	3 552 231	3 523 480	100,1	99,9	99,1
Riket	8 317 937	8 342 442	8 333 901	8 316 178	100,3	100,2	100,0

¹ Preliminära uppgifter (SCB).

² Avser Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Länsplaneringens databas (UMDAC), 1984 års länsstyrelseprognoser.

Tabell 2. Sysselsättningsutvecklingen totalt åren 1980–2000

Län	Antal sysselsatta ¹				Index 1980 = 100		
	1980	1982	1990	2000	1982	1990	2000
Stockholms	804 356	822 997	861 938	922 125	102,3	107,2	114,6
Uppsala	106 634	104 322	108 110	102 405	97,8	101,4	96,0
Södermanlands	112 742	109 969	109 013	109 013	97,5	96,7	96,7
Östergötlands	185 328	186 703	181 630	182 190	100,7	98,0	98,3
Jönköpings	147 955	146 063	145 475	145 465	98,7	98,3	98,3
Kronobergs	82 848	83 491	84 970	84 225	100,8	102,6	101,7
Kalmar	110 976	108 572	107 280	110 095	97,8	96,7	99,2
Gotlands	26 932	26 239	27 400	28 200	97,4	101,7	104,7
Blekinge	69 688	66 184	70 640	70 640	95,0	101,4	101,4
Kristianstads	122 903	120 558	128 130	128 750	98,1	104,3	104,8
Malmöhus	359 907	361 817	368 400	377 250	100,5	102,4	104,8
Hallands	99 987	98 846	103 730	107 263	98,9	103,7	107,3
Göteborgs och Bohus	364 100	369 068	365 905	366 515	101,4	100,5	100,7
Älvsborgs	184 122	179 921	185 443	177 250	97,7	100,7	96,3
Skaraborgs	124 436	121 757	125 320	125 820	97,8	100,7	101,1
Värmlands	129 044	128 115	127 000	124 967	99,3	98,4	96,8
Örebro	127 958	130 169	123 600	121 900	101,7	96,6	95,3
Västmanlands	121 191	121 346	116 642	114 500	100,1	96,2	94,5
Kopparbergs	128 206	127 236	124 779	124 779	99,2	97,3	97,3
Gävleborgs	133 187	133 105	134 450	134 987	99,9	100,9	101,4
Västernorrlands	121 611	123 181	117 260	114 303	101,3	96,4	94,0
Jämtlands	60 388	58 984	61 350	62 170	97,7	101,6	103,0
Västerbottens	113 321	113 903	117 425	120 530	100,5	103,6	106,4
Norrbottnens	118 447	116 827	115 850	115 850	98,6	97,8	97,8
Storstadslänen	1 528 363	1 553 882	1 596 243	1 665 890	101,7	104,4	109,0
Skogslänen	804 204	801 351	798 114	797 586	99,6	99,2	99,2
Övriga län	1 623 700	1 604 140	1 617 383	1 607 716	98,8	99,6	99,0
Riket	3 956 267	3 959 373	4 011 740	4 071 192	100,1	101,4	102,9

¹ Avser såväl hel- som deltidssysselsatta.

² Avser Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Länsplaneringens databas (UMDAC), 1984 års länsstyrelseprognoser.

Tabell 3. Sysselsättningen inom jord- och skogsbruk åren 1980–1990

Län	Antal sysselsatta ¹			Andel av totala antalet sysselsatta (%)		
	1980	1982	1990	1980	1982	1990
Stockholms	7 421	8 169	6 000	,9	1,0	,7
Uppsala	7 584	6 591	7 240	7,1	6,3	6,7
Södermanlands	6 981	6 196	6 864	6,2	5,6	6,3
Östergötlands	11 596	10 628	10 720	6,3	5,7	5,9
Jönköpings	10 513	10 031	10 500	7,1	6,9	7,2
Kronobergs	7 672	6 992	7 010	9,3	8,4	8,2
Kalmar	11 165	10 302	10 655	10,1	9,5	9,9
Gotlands	4 892	3 895	4 650	18,2	14,8	17,0
Blekinge	4 756	4 558	4 075	6,8	6,9	5,8
Kristianstads	14 176	12 779	13 225	11,5	10,6	10,3
Malmöhus	19 003	17 636	17 430	5,3	4,9	4,7
Hallands	11 359	10 213	10 300	11,4	10,3	9,9
Göteborgs och Bohus	7 753	7 044	6 895	2,1	1,9	1,9
Älvsborgs	13 225	11 708	11 945	7,2	6,5	6,4
Skaraborgs	14 540	12 353	14 190	11,7	10,1	11,3
Värmlands	9 875	9 430	9 000	7,7	7,4	7,1
Örebro	6 936	6 450	5 775	5,4	5,0	4,7
Västmanlands	6 051	5 281	5 695	5,0	4,4	4,9
Kopparbergs	8 429	9 102	7 250	6,6	7,2	5,8
Gävleborgs	8 593	8 131	7 750	6,5	6,1	5,8
Västernorrlands	7 301	7 315	6 735	6,0	5,9	5,7
Jämtlands	6 713	5 749	6 010	11,1	9,7	9,8
Västerbottens	9 164	8 554	7 570	8,1	7,5	6,4
Norrbottnens	6 737	6 804	5 900	5,7	5,8	5,1
Storstadslänen	34 177	32 849	30 325	2,2	2,1	1,9
Skogslänen ²	56 812	55 085	50 215	7,1	6,9	6,3
Övriga län	131 446	117 977	122 844	8,1	7,4	7,6
Riket	222 435	205 911	203 384	5,6	5,2	5,1

¹ Avser såväl hel- som deltidssysselsatta.

² Avser Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Länsplaneringens databas (UMDAC), 1984 års länsstyrelseprognoser.

Tabell 4. Sysselsättningsutvecklingen inom gruv- och tillverkningsindustri m. m. åren 1980–1990

Län	Antal sysselsatta ¹			Andel av totala antalet sysselsatta (%)		
	1980	1982	1990	1980	1982	1990
Stockholms	130 092	128 284	105 176	16,2	15,6	12,2
Uppsala	20 098	18 955	19 035	18,8	18,2	17,6
Södermanlands	35 506	31 674	32 710	31,5	28,8	30,0
Östergötlands	53 792	52 371	49 090	29,0	28,1	27,0
Jönköpings	52 075	48 274	46 250	35,2	33,1	31,8
Kronobergs	25 776	24 253	24 085	31,1	29,0	28,3
Kalmar	36 601	32 877	31 855	33,0	30,3	29,7
Gotlands	4 230	4 140	3 800	15,7	15,8	13,9
Blekinge	23 647	20 575	23 105	33,9	31,1	32,7
Kristianstads	34 139	31 261	33 930	27,8	25,9	26,5
Malmöhus	87 540	85 247	83 540	24,3	23,6	22,7
Hallands	26 524	25 538	25 600	26,5	25,8	24,7
Göteborgs och Bohus	86 532	72 196	79 860	23,8	19,6	21,8
Älvsborgs	64 215	56 062	57 673	34,9	31,2	31,1
Skaraborgs	38 108	34 746	35 000	30,6	28,5	27,9
Värmlands	38 008	33 919	33 500	29,5	26,5	26,4
Örebro	39 848	37 717	36 000	31,1	29,0	29,1
Västmanlands	45 033	42 332	39 415	37,2	34,9	33,8
Kopparbergs	39 496	36 992	35 360	30,8	29,1	28,3
Gävleborgs	41 989	41 416	38 000	31,5	31,1	28,3
Västernorrlands	30 724	29 455	27 048	25,3	23,9	23,1
Jämtlands	10 118	9 250	9 600	16,8	15,7	15,6
Västerbottens	26 228	24 803	24 460	23,1	21,8	20,8
Norrbottnens	26 035	23 965	23 050	22,0	20,5	19,9
Storstadslänen	304 164	285 727	268 576	19,9	18,4	16,8
Skogslänen ²	212 598	199 800	191 018	26,4	24,9	23,9
Övriga län	499 592	460 775	457 548	30,8	28,7	28,3
Riket	1 016 354	946 302	917 142	25,7	23,9	22,9

¹ Avser såväl hel- som deltidssysselsatta.

² Avser Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Länsplaneringens databas (UMDAC), 1984 års länsstyrelseprognoser.

Tabell 5. Sysselsättningen inom byggnadsverksamhet åren 1980–1990

Län	Antal sysselsatta ¹			Andel av totala antalet sysselsatta (%)		
	1980	1982	1990	1980	1982	1990
Stockholms	49 279	51 606	46 757	6,1	6,3	5,4
Uppsala	8 129	6 232	6 190	7,6	6,0	5,7
Södermanlands	7 485	6 223	6 125	6,6	5,7	5,6
Östergötlands	11 949	12 164	10 450	6,4	6,5	5,8
Jönköpings	8 850	7 449	8 000	6,0	5,1	5,5
Kronobergs	5 680	4 832	4 775	6,9	5,8	5,6
Kalmar	7 769	6 920	6 585	7,0	6,4	6,1
Gotlands	2 040	1 269	2 000	7,6	4,8	7,3
Blekinge	4 484	3 523	4 075	6,4	5,3	5,8
Kristianstads	7 808	7 011	7 690	6,4	5,8	6,0
Malmöhus	23 301	26 861	21 010	6,5	7,4	5,7
Hallands	7 424	5 924	6 930	7,4	6,0	6,7
Göteborgs och Bohus	23 957	28 018	20 245	6,6	7,6	5,5
Älvsborgs	12 170	10 693	11 170	6,6	5,9	6,0
Skaraborgs	7 675	5 706	6 500	6,2	4,7	5,2
Värmlands	8 930	8 878	8 000	6,9	6,9	6,3
Örebro	8 321	10 127	7 000	6,5	7,8	5,7
Västmanlands	6 945	5 984	4 995	5,7	4,9	4,3
Kopparbergs	10 672	8 033	8 760	8,3	6,3	7,0
Gävleborgs	9 330	7 757	8 000	7,0	5,8	6,0
Västernorrlands	10 091	10 975	7 800	8,3	8,9	6,7
Jämtlands	5 320	3 770	4 800	8,8	6,4	7,8
Västerbottens	9 412	9 284	7 815	8,3	8,2	6,7
Norrbottnens	10 847	8 678	8 500	9,2	7,4	7,3
Storstadslänen	96 537	106 485	88 012	6,3	6,9	5,5
Skogslänen ²	64 602	57 375	53 675	8,0	7,2	6,7
Övriga län	106 729	94 057	92 485	6,6	5,9	5,7
Riket	267 868	257 917	234 172	6,8	6,5	5,8

¹ Avser såväl hel- som deltidssysselsatta.

² Avser Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Länsplaneringens databas (UMDAC), 1984 års länsstyrelseprognoser.

Tabell 6. Sysselsättningsutvecklingen inom servicenärningar¹ åren 1980–1990

Län	Antal sysselsatta ²			Andel av totala antalet syssel- satta (%)		
	1980	1982	1990	1980	1982	1990
Stockholms	615 891	634 938	704 005	76,6	77,1	81,7
Uppsala	70 823	72 544	75 645	66,4	69,5	70,0
Södermanlands	62 770	65 876	63 314	55,7	59,9	58,1
Östergötlands	107 991	111 540	111 370	58,3	59,7	61,3
Jönköpings	76 465	80 309	80 725	51,7	55,0	55,5
Kronobergs	43 720	47 414	49 100	52,8	56,8	57,8
Kalmar	55 441	58 473	58 185	50,0	53,9	54,2
Gotlands	15 770	16 935	16 950	58,6	64,5	61,9
Blekinge	36 767	37 528	39 385	52,8	56,7	55,8
Kristianstads	66 780	69 507	73 285	54,3	57,7	57,2
Malmöhus	229 793	232 073	246 420	63,8	64,1	66,9
Hallands	54 620	57 171	60 900	54,6	57,8	58,7
Göteborgs och Bohus	245 475	261 810	258 905	67,4	70,9	70,8
Älvsborgs	94 512	101 458	104 655	51,3	56,4	56,4
Skaraborgs	64 073	68 952	69 630	51,5	56,6	55,6
Värmlands	72 181	75 888	76 500	55,9	59,2	60,2
Örebro	72 819	75 875	74 825	56,9	58,3	60,5
Västmanlands	63 162	67 749	63 012	52,1	55,8	54,0
Kopparbergs	69 508	73 109	73 409	54,2	57,5	58,8
Gävleborgs	73 256	75 801	80 700	55,0	56,9	60,0
Västernorrlands	73 471	75 436	75 677	60,4	61,2	64,5
Jämtlands	38 212	40 215	40 940	63,3	68,2	66,7
Västerbottens	68 517	71 262	78 270	60,5	62,6	66,7
Norrbottens	74 746	77 380	78 400	63,1	66,2	67,7
Storstadslänen	1 091 159	1 128 821	1 209 330	71,4	72,6	75,8
Skogslänen ³	469 891	489 091	503 896	58,4	61,0	63,1
Övriga län	885 713	931 331	940 981	54,5	58,1	58,2
Riket	2 446 763	2 549 243	2 654 207	61,8	64,4	66,2

¹ Avser sysselsättningen inom varuhandel, samfärdsel, post- och televerk, privata tjänster och offentlig förvaltning och tjänster enligt länsplaneringens indelning.

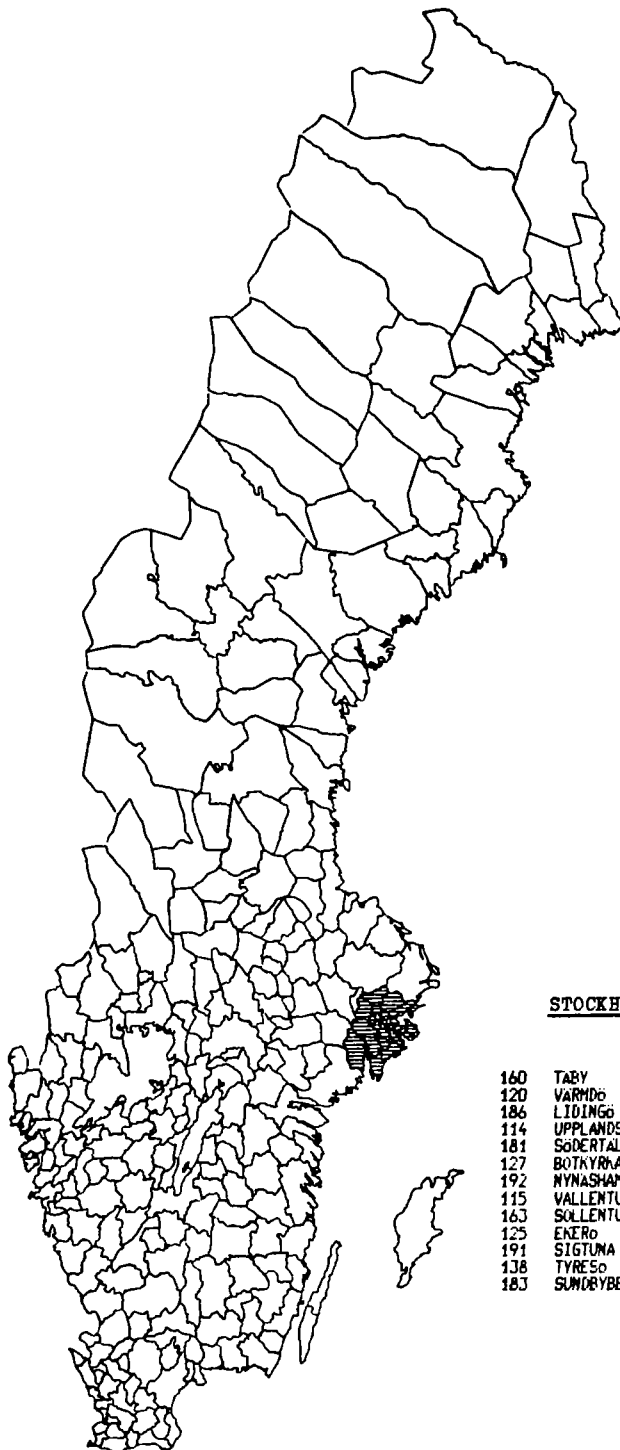
² Avser såväl hel- som deltidssysselsatta.

³ Avser Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Länsplaneringens databas (UMDAC), 1984 års länsstyrelseprognoser.

Bilaga 1.1.4

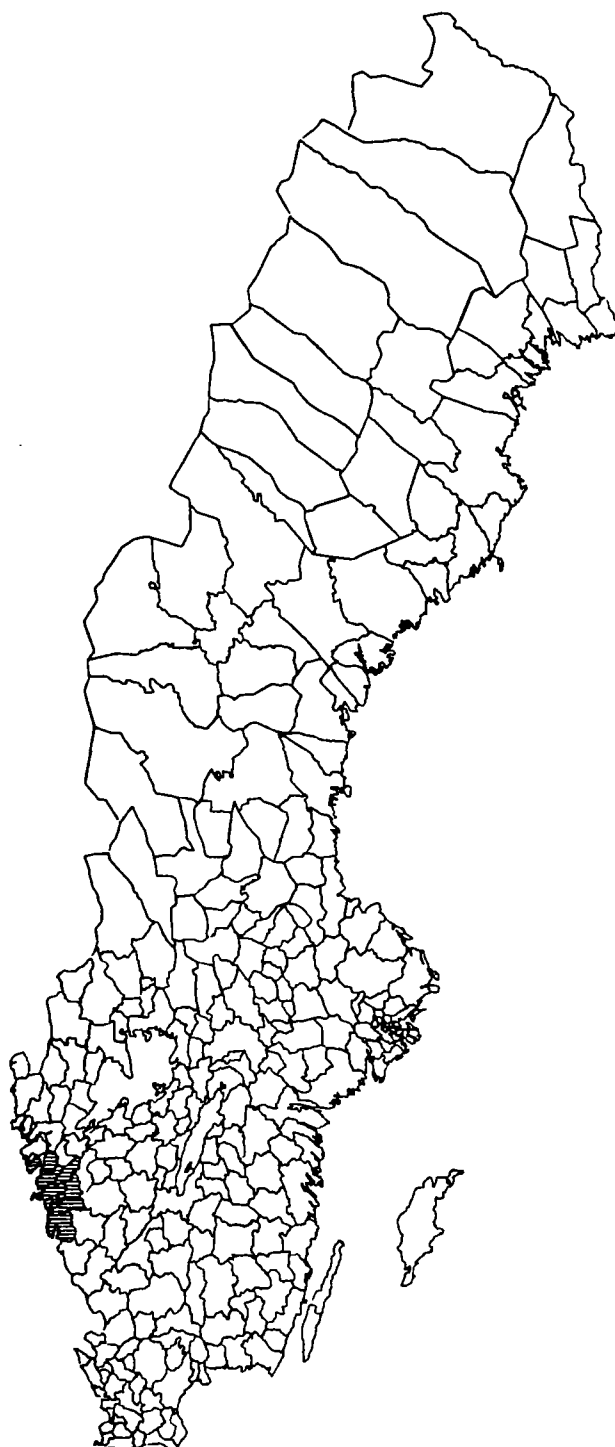
**Regional avgränsning av regionalpolitiska utredningens landsdelar/
kommungrupper
kartorna 1-11**

STOCKHOLMSREGIONEN :

160	TÄBY	123	JÄRFALLA
120	VÄRMDÖ	187	VÄXHOLM
186	LIDINGÖ	136	HÄNINGS
114	UPPLANDS-VÄSBY	162	DANDERYD
181	SÖDERTÄLJE	126	MIDDINGE
127	BOTKYRKA	182	NACKA
192	NYNÄSHAMN	139	UPPLANDS-BRO
115	VÄLLENTUNA	180	STOCKHOLM
163	SÖLLENTUNA	184	SOLNA
125	ENERS		
191	SIGTUNA		
138	TYRESÖ		
183	SUNDBYBERG		

□ INGAR EJ
 ■ INGAR I OMRÅDET

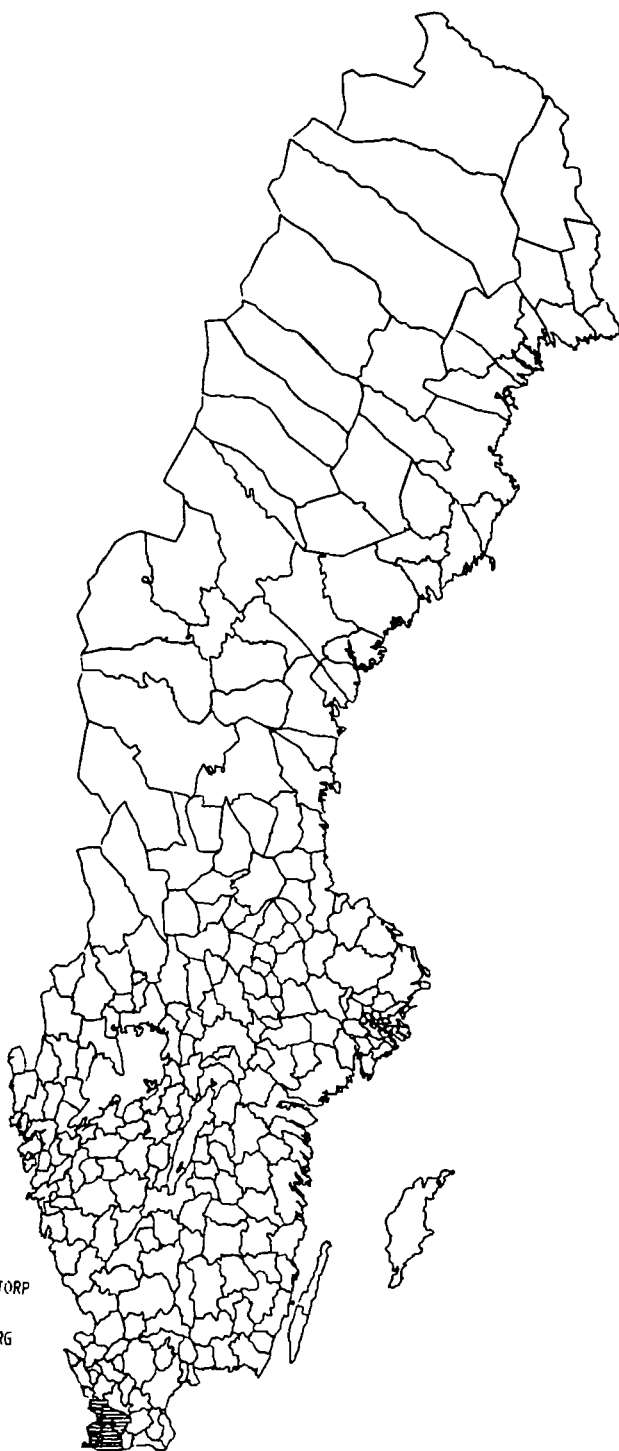

**GÖTEBORGS-
REGIONEN :**

- 1384 KUNGSBACKA
- 1521 ALE
- 1480 GÖTEBORG
- 1524 LERUM
- 1402 PARTILLE
- 1482 KUNGÄLV
- 1401 HÄRRYDA
- 1481 HÖLJNDAL
- 1415 STENUNGSUND
- 1407 ÖCKERÖ
- 1419 TJÖRN

- INGÅR EJ
- ▨ INGÅR I OMRÅDET

UMDAC
LINEA HÖRSKÖLERS: ONE DATOCENTRAL

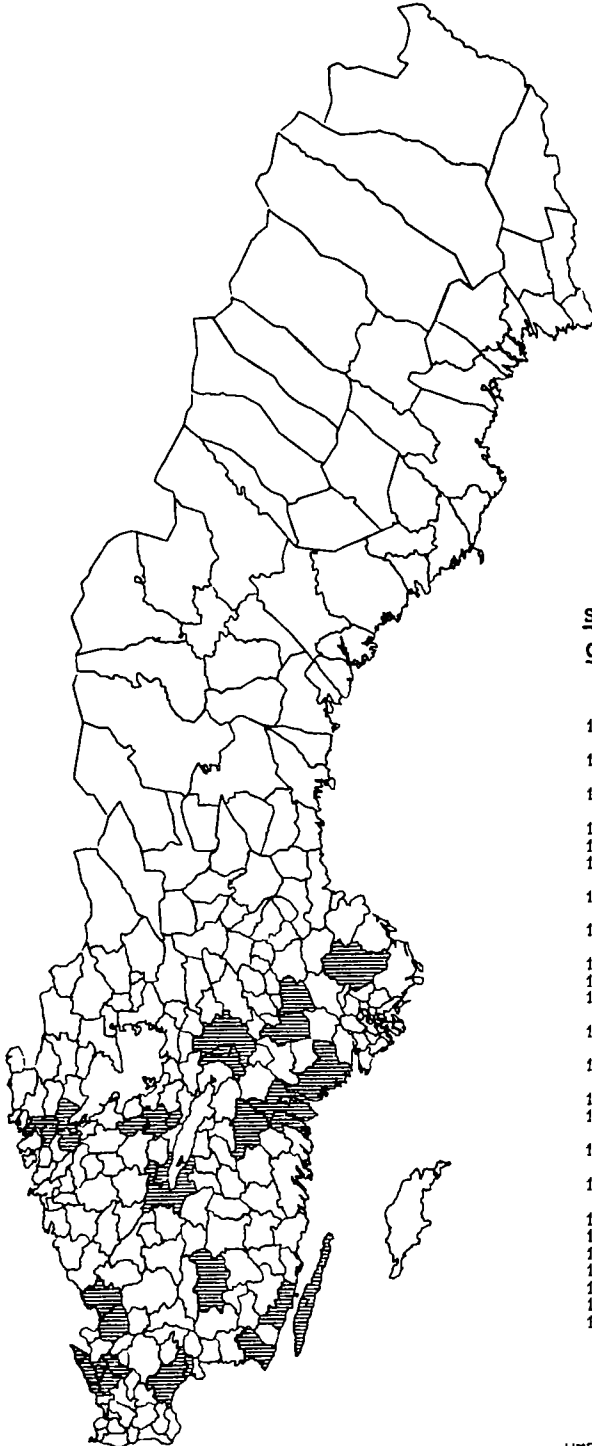
SYDVÄSTRA

SKÅNE :

- 1230 STAFFANSTORP
- 1263 SVEDALA
- 1233 VELLINGE
- 1287 TRELLEBORG
- 1231 BURLÖV
- 1280 Malmö
- 1261 KÄVLINGE
- 1281 LUND
- 1262 LÖNNA

- INGÅR EJ
- INGÅR I OMRÅDET

UMDAC
LINJA HÖRSKOLENS IONS DATOCENTRAL

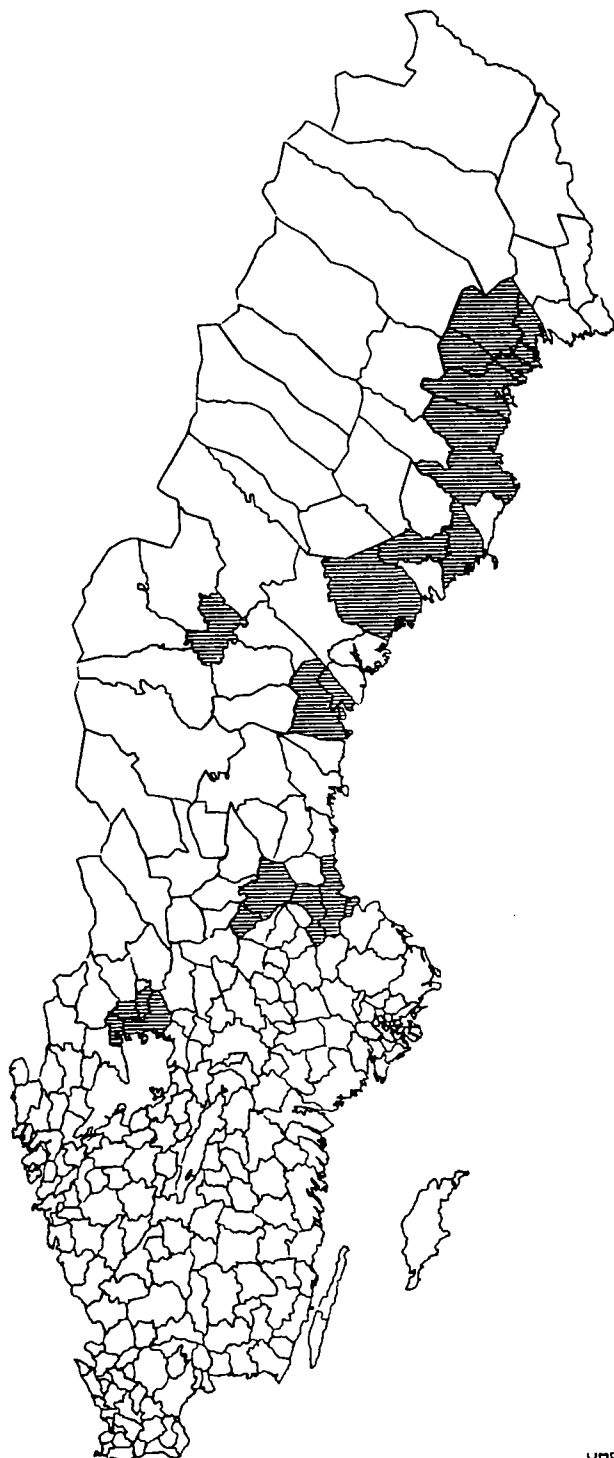
**STÖDJEPUNKTER I SYD-
OCH MELLANSVERIGE :**

- 1861 HALLSBERG
- 380 UPPSALA
- 1622 MULLSJÖ
- 780 VÄXJÖ
- 1980 VÄSTERÅS
- 580 LINHÖPING
- 1580 VÄNERSBORG
- 1263 HELSINGBORG
- 1880 ÖREBRÖ
- 484 ESKILSTUNA
- 1683 SKÖVDE
- 860 KALMAR
- 1881 KUMLA
- 680 JÖNKÖPING
- 1485 UDDEVALLA
- 1166 KLIPPAN
- 1665 TIBRO
- 480 NYKÖPING
- 1581 TROLLHATTAN
- 840 MÖREYLANGA
- 1623 HÄBO
- 581 NORRÖPING
- 1682 SKARA
- 1282 LANDSFRONA
- 481 OXELOSUND
- 1080 KARLSFRONA
- 582 SÖDERÖPING
- 1214 SVALÖV
- 885 BIRGHOLM
- 1380 HALMSTAD
- 1165 BRIMCLLA
- 1180 KRISTIANSTAD
- 1284 HÖGANÄS
- 1260 EJUVE
- 1381 LAHOLM
- 1167 ÅSTORP

□ INGAR EJ
 ▨ INGAR I OMRÅDET

UMDAC
 UMEA HÖRSKOLENS ÖPNIS DATACENTRAL

KARTA 5

STÖDJEPUNKTER I
SKOGLÄNEN :

2380	ÖSTERSUND
319	ÄLVKARLEBY
2080	FALUN
2560	ÄLVSRYN
1761	HÄMMARÖ
2460	VÄNNÄS
2262	TIMRÄ
2580	LULEÅ
1715	KIL
2480	UMEÅ
2180	GÄVLE
2582	BODEN
1780	KARLSTAD
2482	SKELLEFTEA
2284	ÖRNSKÖLDSVIK
2581	PITEÅ
1763	FÖRSHAGA
2081	BORLÅNGE
1764	GRUMS
2281	SUNDSVALL
2181	SANDVIKEN

□ INGAR EJ
▨ INGAR I OMRÅDET

MEDELSTORA/MINDRE REGIONER

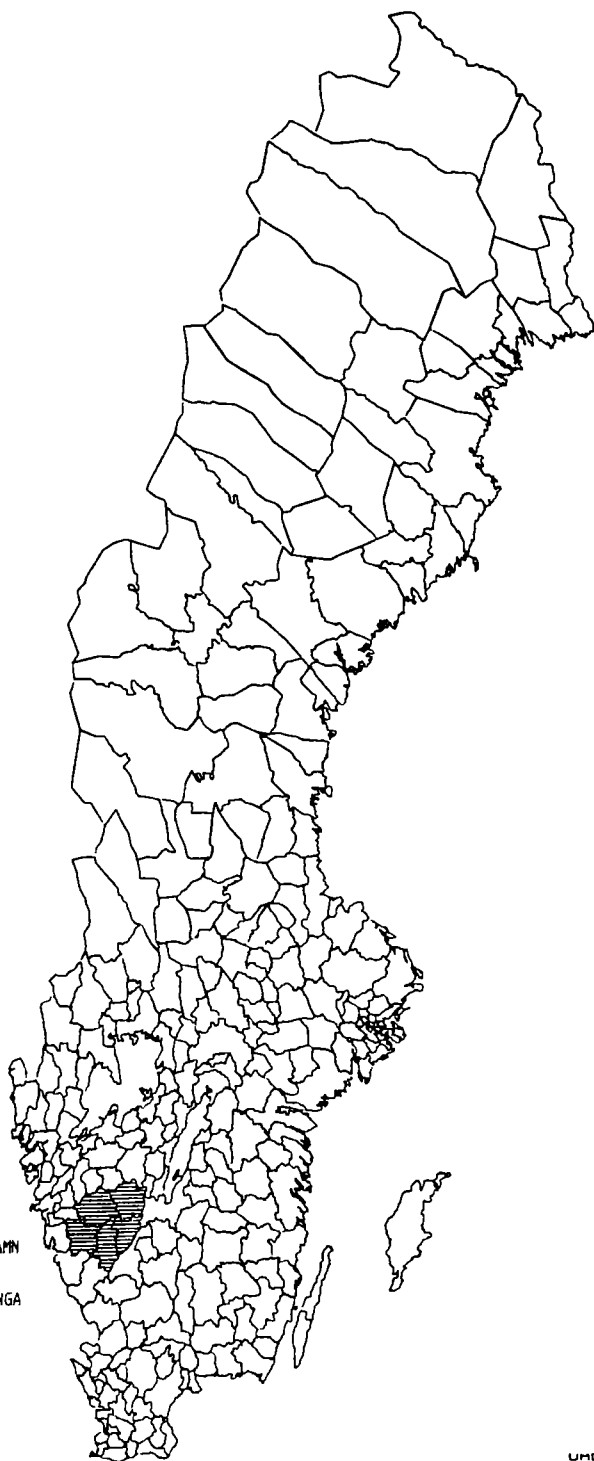
I SÖDER :

687	TRANÅS	1663	TÖREBODA
1421	ORUST	861	MÖNSTERÅS
560	BOXHOLM	1566	HERRLJUNGA
1983	KÖPING	381	ENKÖPING
1265	SJÖBO	1637	KARLSBORG
1582	ALINGSÅS	1315	HYLTE
188	NORRTÄLJE	1430	MUNEDAL
1860	LÅÅS	586	MJÖBY
882	OSKARSHAMN	1661	GÖTENE
1527	VÄRSÅDA	1121	ÖGGSINGE
662	MASSÖ	1486	STRÖMSTAD
1917	HEBY	486	STRÅNGNÅS
1183	HÄSSLEHOLM	1681	LIDKÖPING
1685	TIDÅHOLM	1168	BÄSTAD
305	HÄBO	1427	SÖTENÅS
1884	NÄRA	665	VÄGGERYD
834	TOPSÅS	1660	VARA
1382	FALKENBERG	761	LESSEBO
426	VINGÅNER	1562	LILLA EDET
1964	ÅRBÖGA	453	KATRINEHOLM
1225	ESLÖV	1680	MARIESTAD
1643	GULLSPANG	1264	SKURUF
582	NYTALA	1435	TANUM
1882	ÅSKERSUND	564	VÄDSTENA
1082	KARLSHAMN	881	NYBODA
1561	MELLERUD	562	FINEPANG
509	ÖDESÅS	1165	PERSTORP
1981	SALA	683	VARNAMO
1181	SIMRISHAMN	781	LJUNGBY
1664	HJÖ	604	ANERY
617	GNOSSÖ	1286	YSTAD
1885	LINGSBERG	662	GISLAVED
763	TINGSRYD	1081	RONNEBY
1484	LYSEKIL	1182	ÄNGELHOLM
482	FLEN	765	ÄLMHULT
1960	MUNGGÖR	1266	HÖRBY
1267	HÖR	883	VÄSTERVIK
1602	GRÄSTORP	862	EMTEBODA
563	VALBOMARSVIK	1160	TOMELILLA
1961	HÄLLSTANMAR	764	ÄLVESTA
1060	OLDFSTRÖM	1083	SOLVESBORG
1507	FÄRRELANDA	767	MARBYRD
561	ÄTVIDABERG	1137	ÖRKELLJUNGA
1686	FÄLKÖPING		
1163	ÖSERV		
1383	VÄRBERG		
684	SAVSÖ		

□ INGAR EJ

▨ INGAR I ÖFRÅDET

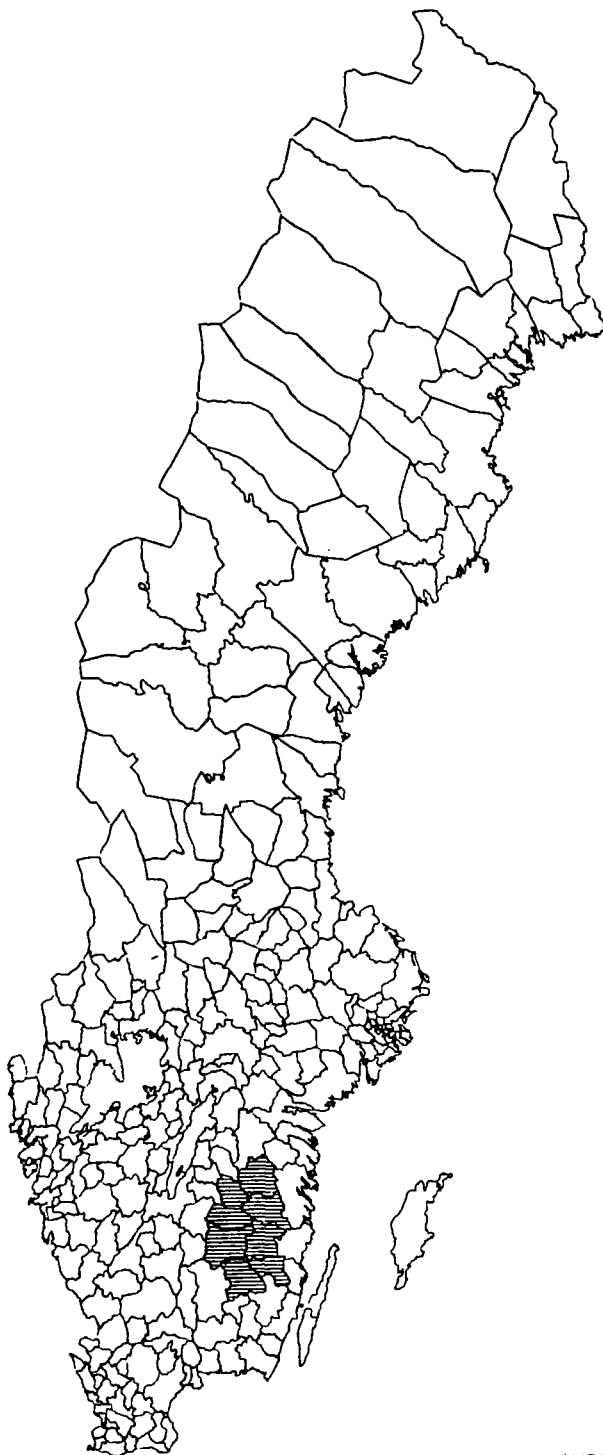
UMDÅL
UMEA HÖRSKOLEN REGIONENS DATACENTRAL

SJUHÄRADS-
BYGDEN :

- 1584 ULRIČEHAMN
- 1552 TRANEKU
- 1583 BORÅS
- 1565 SVENLJUNGA
- 1563 MARA

- INGÅR EJ
- ▨ INGÅR I OMRÅDET

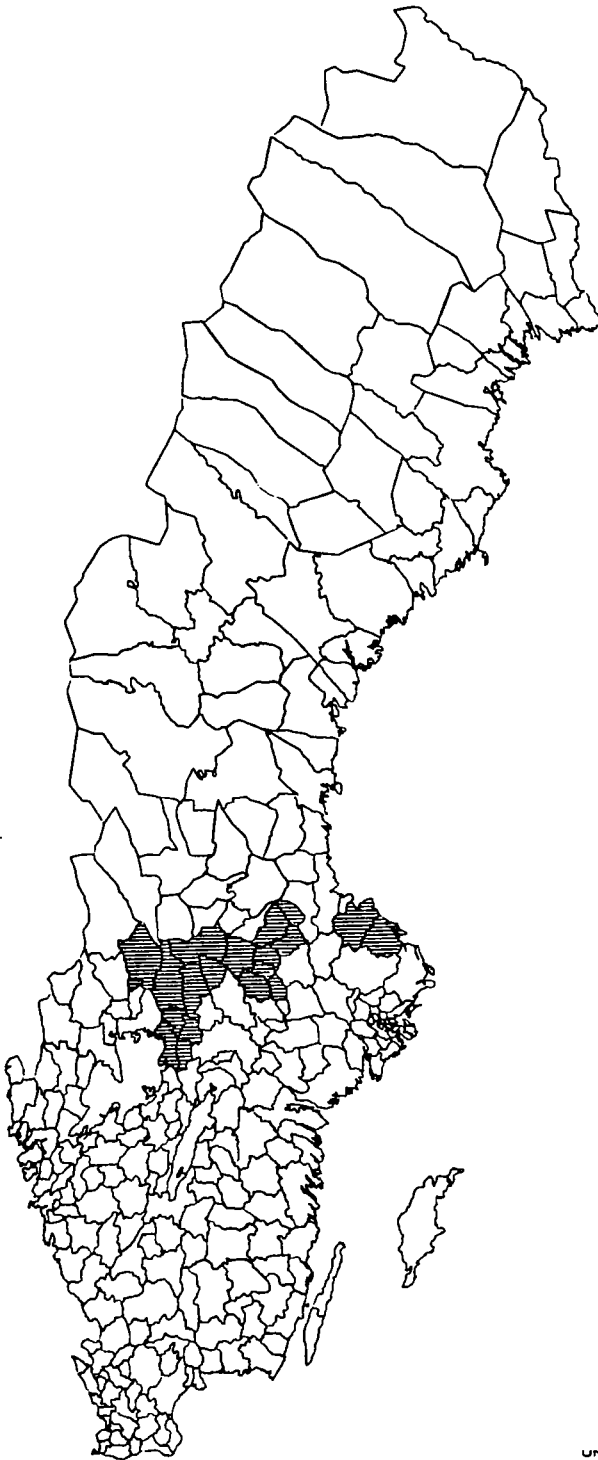

ÖSTRA SMÅLAND :

- 512 YDRE
- 821 HÖGSEBY
- 685 VETLANDA
- 884 VIMMERBY
- 513 KINNA
- 686 ENESJÖ
- 860 MULTSFRED
- 760 UPPVIÖDINGE

- INGÅR EJ
- ▨ INGÅR I OMRÅDET

KARTA 9

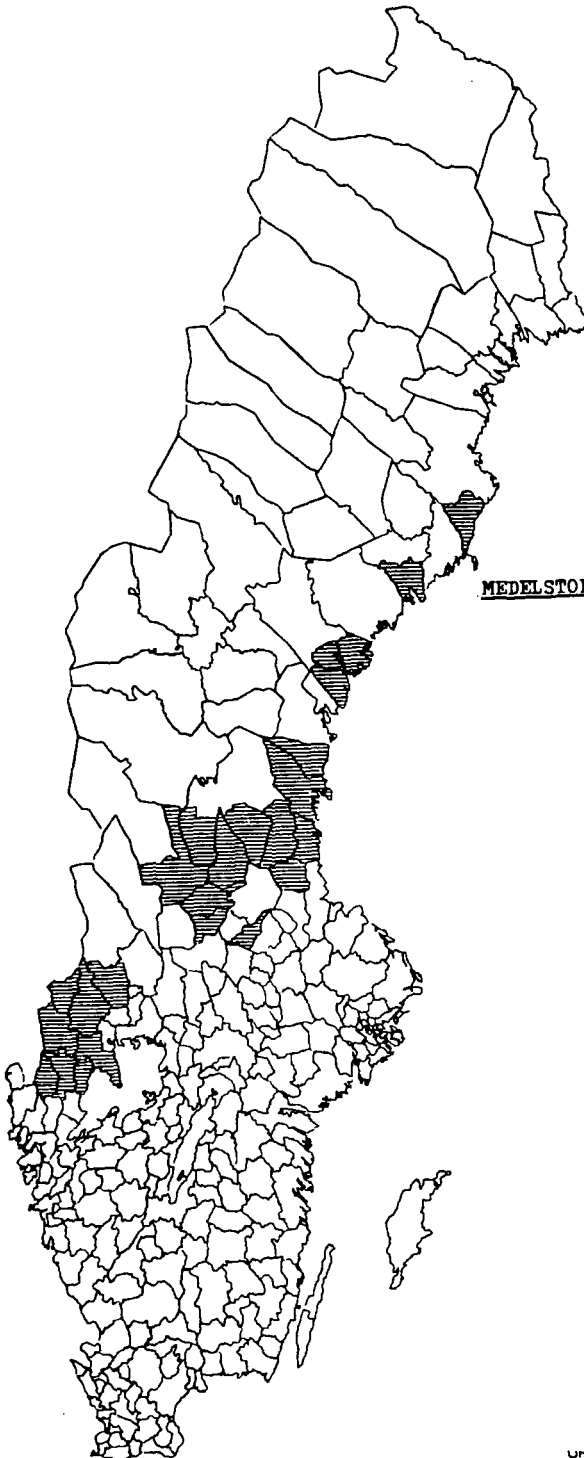

BERGSLAGEN¹:

- 2061 SMEDJEBACKEN
- 360 TIERP
- 1781 KRISTINEHAMN
- 382 ÖSTHAMMAR
- 1782 FILIPSTAD
- 1760 STORFORS
- 2085 LUDVIKA
- 1762 MUNKFORS
- 1962 NORBERG
- 2083 HEDEMORA
- 1864 LJUSNARSBERG
- 2104 HÖFORS
- 1907 SURAHAMMAR
- 2084 AVESTA
- 1862 DEGERFORS
- 1982 FAGERSTA
- 1863 KARLSKOGA
- 1783 HAGFORS
- 1904 SKINNSHATTEBERG
- 1863 HALLEFORS
- 1885 LINDESBERG (norra delen)

¹ Jämfört med riksdagens avgränsning (prop. 1983/84: 157, AU 23, rskr 352) har Surahammars kommun lagts till och Sandvikens kommun tagits bort.

- INGÅR EJ
- ▨ INGÅR I OMRÅDET

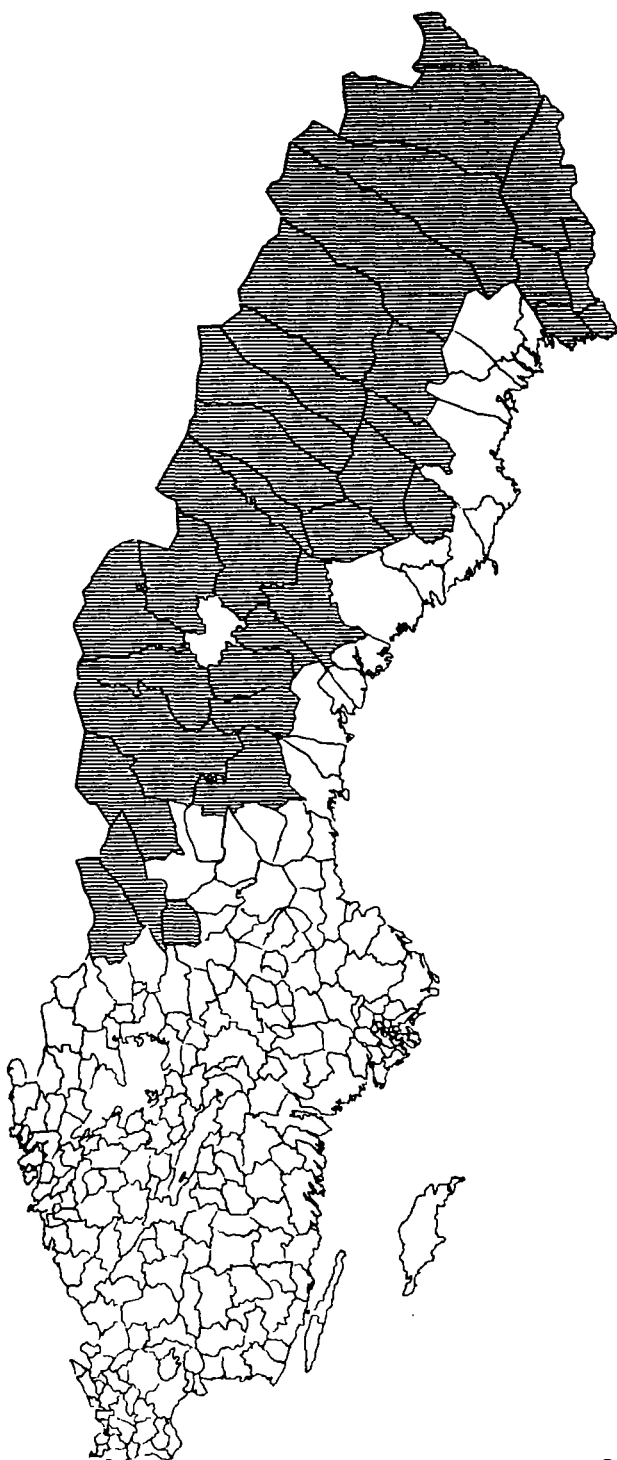
MEDELSTORA/MINDRE REGIONER I NORR

- 2409 ROBERTSFORS
- 1504 DALS-ED
- 2401 NORDMALING
- 2182 SÖDERHAMN
- 1585 ANÄL
- 2026 GAGNEF
- 1560 BENGTSFORS
- 2132 NÖRDANSTIG
- 1730 EDA
- 1784 ARVIKA
- 1765 ARJANG
- 2280 HARNOSAND
- 1766 SUNNE
- 2631 RATTVIK
- 2062 MORA
- 1785 SAFFLE
- 2184 HUGJÄSVALL
- 2029 LEKSAND
- 2101 ÖCKELBO
- 2034 ORSA
- 2282 KRANFORS
- 2082 SÄTER
- 2183 BOLLNAS
- 2121 OVANÅKER

□ INGÅR EJ
 ▨ INGÅR I OMRÅDET

KARTA 11

NORRA INLANDET :

2506	ARJEPLOG
1737	TORSBY
2462	VILHELMINA
2021	VANSBRO
2584	KIRUNA
2309	KROKOM
2421	STORUMAN
2023	MALUNG
2518	ÖVERTORNEA
2039	ALVDALEN
2481	LYCKSELE
2260	ÅNGE
2583	HAPARANDA
2161	LJUSDAL
2361	HARJEDALEN
2303	RAGUNDA
2513	ÖVERKALIX
2321	ÅRE
2425	DOROTEA
2283	SOLLEFTEA
2523	GÄLLIVARE
2313	STRÖMSUND
2417	NORSJÖ
2305	BRÄCKE
2510	JÖNKÖPINK
2326	BERG
2505	ARVIDSJÄUR
2521	PAJALA
2404	VINDELN
2514	KALIX
2463	ÅSELE
2422	SORSELE

□ INGAR EJ
 ▨ INGAR I OMRÅDET

Sammanfattning av och remissyttranden över regionalpolitiska utredningens betänkande (SOU 1984: 74) Regional utveckling och mellanregional utjämning

Innehåll

1. Inledning	250
2. Allmänna synpunkter på betänkandet	251
3. Regionalpolitikens mål	252
4. Geografiska prioriteringar	253
4.1 Landsdelar, stödjepunkter	253
4.2 Stödområdesindelningen	255
5. Organisatoriska frågor	255
5.1 Ansvarsfördelningen	255
5.2 Kommunernas och landstingens roll	256
6. Regionalt utvecklingsarbete	257
6.1 Sektorspåverkan och sektorssamordning	257
6.2 Projektmedlen	259
6.3 Decentralisering av funktioner och enheter	260
6.4 Uppdrag till ERU och EFA	261
7. Utbildning, forskning, teknikspridning	263
7.1 Allmänna synpunkter	263
7.2 Samverkan regionala högskolor-näringslivet	264
7.3 Bioteknik i Umeå	265
7.4 Datateknik i Luleå	266
7.5 Teknikstiftelser i Umeå och Luleå	266
7.6 Rekrytering till kvalificerade tjänster	267
7.7 Datanätsuppbyggnaden	268
7.8 Lokalisering av superdator till Umeå högskoleregion	269
7.9 IUC-filial i Östersund	270
7.10 SIND:s branschprogram för träbearbetande industri	270
8. Åtgärder för företagsutveckling	271
8.1 Allmänna synpunkter	271
8.2 Utvecklingskapital	274
8.3 Nyföretagande och företagsservice	275
8.4 Stödberättigad verksamhet	276
8.5 Lokaliseringsstöd	278
8.6 Investeringsbidrag	279
8.7 Offertstöd	280
8.8 Sysselsättningsstöd	280
8.9 Sänkning av socialavgifter	281
8.10 Industricentra	282
8.11 Lokaliseringssamråd	283
8.12 Kommunala industrilokaler	283
9. Transportstöd	284
9.1 Persontransportstöd	284
9.2 Landtransporter till hamnar	288
10. Regionalpolitisk forskning, ERU	289
11. Besparingsförslag	290
12. Remissinstansernas egna förslag	290

1 Inledning

Betänkandet (SOU 1984:74) Regional utveckling och mellanregional utjämning avgivet av den regionalpolitiska utredningen (I 1982:05) har remissbehandlats under hösten 1984.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av kommerskollegium, överbefälhavaren (ÖB), överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), riksförsäkringsverket (RFV), socialstyrelsen, televerket, statens järnvägar (SJ), vägverket, sjöfartsverket, transportrådet (TPR), luftfartsverket, riksskatteverket, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), forskningsrådsnämnden (FRN), regionstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Linköpings, Lunds, Göteborgs och Umeå högskoleregioner, skolöverstyrelsen, Centrum för regionalvetenskaplig forskning i Umeå högskoleregion (CERUM), universitetet i Umeå, högskolan i Luleå, lantbruksstyrelsen (LBS), skogsstyrelsen, Sveriges turistråd, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), delegationen för arbetsmarknadspolitisk forskning (EFA), statens planverk, statens industriverk (SIND), styrelsen för teknisk utveckling (STU), expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU), delegationen för glesbygdsfrågor, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), samtliga länsstyrelser, Stiftelsen Industricentra, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges industriförbund, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen (SHIO-Familjeföretagen), Svenska bankföreningen, Norrlandsfonden, Norrlandsförbundet, Svenska handelskammarförbundet, landstingen i Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Väster- norrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, utvecklingsfonderna i Gotlands, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Väster- norrlands, Jämtlands och Västerbottens län, kommunerna Stockholm, Tierp, Eskilstuna, Norrköping, Jönköping, Os- karshamn, Gotland, Karlskrona, Simrishamn, Lindesberg, Fagersta, Bor- länge, Älvdalen, Gävle, Söderhamn, Sundsvall, Ånge, Örnsköldsvik, Ös- tersund, Bräcke, Strömsund, Skellefteå, Sorsele, Umeå, Kiruna och Lu- leå, Svenska åkeriförbundet, Sveriges redareförening, Svenska Hamnför- bundet.

Dessutom har yttranden inkommit från AB Aerotransport, Kristine- hamns hamn, Vänerns Hamnförbund, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Vänerns seglationsstyrelse, Skaraborgs läns landsting, Statsan- ställdas förbund, Statens vattenfallsverk, Lunds universitet och en regio- nalpolitisk arbetsgrupp för de norrländska handelskammarna.

Remissammanställningen har i möjligaste mån strukturerats efter den regionalpolitiska propositionens disposition. Varje avsnitt inleds med en kortfattad beskrivning av utredningens förslag.

2 Allmänna synpunkter på betänkandet

Ett stort antal remissinstanser menar att utredningens analyser är bra. Många remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Kronobergs, Värmlands, Västmanlands, Jämtlands och Norrbottens län, LO, Norrlandsförbundet, CERUM* och *Kiruna kommun* anser dock att utredningen fått alltför snäva direktiv att arbeta efter, vilket hämmat nytänkande och kreativitet.

Utvecklingsfonden i Gävleborgs län, länsstyrelsen i Jämtlands län och Värmlands läns landsting anser att delar av utredningens förslag har svag förankring i den analys utredningen gjort. Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att utredningens betänkande är omfångsrikt och svåröverskådligt. Utredningen ger enligt länsstyrelsen motstridiga besked, genom att man säger sig vilja verka för en viss utveckling, men lämnar förslag som går i en annan riktning. Det är vidare svårt att kunna utläsa vilka effekter de olika förslagen får för länet.

SAF, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet anför följande i sitt gemensamma remissvar:

”Kommitténs egen analys av förutsättningarna för regionalpolitiken i framtiden i relation till de mål som kommittén betecknar som visionära, bidrar starkt till uppfattningen att det nu är dags att sammanfatta tjugo års erfarenheter av regionalpolitik och skapa ett enkelt och överskådligt system som är baserat på en realistisk syn på mål och möjligheter.

Organisationerna föreslår därför att det nuvarande stödssystemet förlängs oförändrat och att en *ny parlamentarisk utredning tillsätts med vidare direktiv*.

En sådan utredning bör kunna hantera frågan i ett brett perspektiv och bör inte vara låst vid de budgetposter som under industridepartementet kallas regionalpolitik. De främsta regionalpolitiska insatserna har åstadkommit av en ambitiös sektorspolitik som har verkat för att nå ut till de enskilda människorna. Den genomgång som gjordes av statskontoret för några år sedan visade att regionalpolitiken i snäv budgetmening endast svarar för en bråkdel av de överföringar som görs till olika delar av landet. Det är enligt organisationernas mening självklart att detta måste beaktas i en regionalpolitiskt översyn”.

SIND stödjer den satsning på det befintliga näringslivet som föreslås, ”men för att regionalpolitiken skall få full effekt och även med hänsyn till den begränsade totala tillväxten menar verket att möjligheterna till mellanregional påverkan av den industriella utbyggnad som faktiskt sker inte är prövad fullt ut”. *SIND* saknar vidare ett samhällsekonomiskt perspektiv på utvecklingen av det befintliga näringslivet samt på insatserna för regionalpolitisk påverkan på omlokalisering och nyetablering.

Socialstyrelsen anser att utredningen borde belyst socialsektorns roll i den regionalpolitiska utvecklingen då den pågående omstruktureringen inom hälso- och sjukvården kommer att få utbildningsmässiga, sysselsätt-

ningsmässiga och andra konsekvenser inte bara på näringspolitiken utan även på regionalpolitiken i stort. Socialstyrelsen anser vidare att en omstrukturering inte kan bli framgångsrik om inte de vårdpolitiska målen på ett rimligt sätt kan förenas med de sysselsättnings- och regionalpolitiska målen och med medlen för att nå dessa mål.

Regionstyrelsen i Stockholms län och utvecklingsfonden i Gävleborgs län anser att utredningen på ett förtjänstfullt sätt belyst forskningens och den högre utbildningens betydelse på stödområdenas utveckling. De båda remissinstanserna saknar dock en mera nyanserad diskussion kring olika förslag till åtgärder.

Planverket anser att utredningen intar "en uppgiven och passiv hållning till möjligheterna att utnyttja landets mark- och vattenresurser. Möjligheterna att förebygga och korrigera strukturförändringarnas negativa effekter på den regionala utvecklingen anses vara små. Förslagen innebär enbart marginella förändringar i förhållande till nuvarande ordning för regionalpolitiken".

Skaraborgs läns landsting och länsstyrelsen i Kronobergs län anser att urvalet av remissinstanser inte medger den allsidiga granskning av betänkandet som är önskvärd samt att remisstiden borde förlängts.

3 Regionalpolitikens mål

Enligt utredningen bör regionalpolitikens mål – att ge alla människor oavsett var de bor i landet tillgång till arbete, service och en god miljö – ligga fast, men kompletteras med riktlinjer av mera konkret natur för de närmaste fem till tio åren.

Majoriteten av de remissinstanser som kommenterat frågan, bl. a. *TCO*, *CERUM*, *ÖEF* samt ett antal länsstyrelser och kommuner, anser att det är bra att målen ligger fast.

Några remissinstanser, bl. a. *LO*, *TCO* och *AMS*, påpekar att skillnaden är stor mellan de mål som sätts upp och de medel som föreslås.

Bl. a. *vägverket* och *Oskarshamns kommun* anser att målen måste konkretiseras vad avser innehåll och horisontår då de i sin nuvarande utformning är svåra att tillämpa i det praktiska regionalpolitiska arbetet.

Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *Värmlands läns landsting* poängterar utredningens uppfattning att regionalpolitiken måste motverka de krafter som verkar i riktning mot fortsatt geografisk centralisering av sysselsättning och befolkning.

Utredningen anser vidare att regionalpolitiken har två uppgifter; dels en politik för regional utveckling dels en politik för mellanregional utjämning.

Många remissinstanser, bl. a. *ERU*, *länsstyrelserna i Jönköpings* och *Malmöhus län* samt *Oskarshamns kommun*, kommenterar i positiva ordalag denna precisering av regionalpolitikens uppgifter.

Norrlandsförbundet anser att de regionalpolitiska medlen måste ökas och att styrningen mot regional utjämning måste bli starkare – typ rege- ringsvillkor för utnyttjande av investeringsfondmedel. Förbundet anser vidare att storföretagen i Sverige och deras utveckling är av stor betydelse för mellanregional utjämning. De måste därför involveras i regionalpoliti- ken.

Enligt *länsstyrelsen i Kronobergs län* bör de inomregionala obalanserna i landet göra att medlen för regional utveckling bör ökas avsevärt på bekost- nad av medlen för mellanregional utjämning.

4 Geografiska prioriteringar

4.1 Landsdelar, stödjecpunkter

Enligt utredningen framstår Norra inlandet, Norrlands kustland och Bergslagen som regionalpolitiska problemområden av sådan dignitet att de bör bli föremål för utjämningsåtgärder. Utredningen framhåller vidare betydelsen av stödjecpunkter i varje region. Sett i ett mellanregionalt per- spektiv är det angeläget att åtminstone en arbetsmarknad i varje län ut- vecklas så att den kan fungera som alternativ till expansiva orter på andra håll i landet.

De remissinstanser som behandlat frågan, bl. a. *TCO, ERU, LRF, gles- bygdsdelegationen, regionstyrelsen i Uppsala högskoleregion* samt ett antal *länsstyrelser* och *kommuner*, är i stort sett positiva till utredningens geografiska prioriteringar. Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen i Västernorrlands län, Kiruna kommun, Skellefteå kommun, Sorsele kom- mun* och *utvecklingsfonden i Jämtlands län* betonar problemen i norra inlandet och anser att särskilda stödåtgärder är nödvändiga för denna landsdel.

Några remissinstanser, bl. a. *TCO, ÖEF* och *Oskarshamns kommun*, anser att även Östra Småland, Blekinge och Sjuhäradsbygden bör bli föremål för utjämningsåtgärder.

Länsstyrelsen i Västmanlands län hemställer att Hallstahammars kom- mun hänförs till den prioriterade landsdelen Bergslagen. *Eskilstuna kom- mun* och *länsstyrelsen i Södermanlands län* anser att Eskilstuna bör räk- nas till Bergslagen.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser att Älvkarleby kommun är ett sådant regionalpolitiskt problemområde att den "borde klassas som Bergslags- kommun och erbjudas de stödmöjligheter som åtföljer en tillfällig inplacering i stödområde".

Simrishamns kommun påpekar att även andra regioner (bl. a. Österlen) än de utredningen valt att prioritera har en sådan näringslivsstruktur och arbetsmarknad att det är befogat att även de tillförs ytterligare medel för regionalt utvecklingsarbete.

Värmlands läns landsting menar att de förslag som förs fram beträffande vissa generella insatser för delar av Norrlandslänen borde kunna tillämpas för de kommuner eller kommundelar i Värmland, som har de största problemen. En dylik utvidgning måste troligen kompletteras med beslut om vidgade anslagsramar för regionalpolitiken. Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelsen i Värmlands län*.

Gotlands kommun anser att utredningens bedömning av Gotland är alltför positiv och förenklad. Kommunen hävdar därför "att Gotland liksom norra inlandet, Norrlands kustland och Bergslagen måste ingå i de prioriterade landsdelarna".

SAF, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet anser att "länen är för små enheter för att kunna utgöra lämpliga regioner i regionalpolitiken. Det borde i stället tillskapas större näringsgeografiskt sammanhängande områden bestående av flera län som tillsammans hade att prioritera gemensamt anförtrodda medel. Organisationerna anser att denna fråga borde utredas ytterligare med utgångspunkt i att dessa områden inte bör vara fler än åtta".

LO tillstyrker resonemanget om stödje punkter. De behövs en koncentration av insatser till utvecklingsbara områden om det skall bli några större effekter. De regionalpolitiska medlen kan då bidra till att skapa minst en expansiv arbetsmarknad i varje län.

De orter utredningen pekat ut bör enligt *länsstyrelsen i Gävleborgs län*, med sitt utvecklade näringsliv och sina goda serviceförhållanden kunna utgöra ett tillfredsställande lokaliseringalternativ till storstäderna. Ett sätt att möjliggöra en dylik utveckling är att "effektivisera lokaliseringssamrådet mellan industridepartementet och de större företagen och i större utsträckning än tidigare utnyttja offertstödet för att förmå industri- och serviceföretag att lokalisera sig till de prioriterade områdena".

Östersunds kommun och *länsstyrelsen i Jämtlands län* framhåller båda Östersunds betydelsefulla roll som utvecklingscentrum. För att göra Östersund till en attraktiv stödjeort föreslår Östersunds kommun följande:

- förbättra infrastrukturen genom snabbutbyggnad av kommunikationer (främst flyget) samt en kraftig satsning på datakommunikationsnätet.

- utbyggnad av den högre utbildningen med ekonomiska och tekniska högskoleutbildningar.

- direktiv till statlig verksamhet att lämna förslag om utlokaliseringar till stödjeorterna.

- ett mer styrt och systematiskt lokaliseringssamråd med privata större företag.

- en inplacering i en högre stödområdesklass (B) av Östersunds kommun.

Lindesbergs kommun anser att det är otillräckligt med endast en utvecklad arbetsmarknad i varje län. Liknande synpunkter förs fram av *Kiruna kommun*.

4.2 Stödområdesindelningen

Utredningen anser att stödområdesindelningen inte bör förändras. Möjligheten för regeringen att temporärt placera kommuner i stödområde bör enligt utredningen behållas.

Flera remissinstanser, bl. a. *landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, länsstyrelsen i Blekinge län, utvecklingsfonden i Älvsborgs län, Örebro läns landsting, Lindesbergs kommun, Sorsele kommun, Skellefteå kommun* samt *Ånge kommun* delar utredningens uppfattning att stödområdesindelningen inte bör förändras.

LO menar, mot bakgrund av den ökade regionala hanteringen av regionalpolitiska medel och behovet av en koncentration av insatserna till utvecklingsbara områden, att stödområdesindelningen på sikt bör ses över.

TCO anser att samtliga 22 kommuner i Bergslagsområdet bör föras till stödområde C.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser att nuvarande stödområdesindelning ger en mycket splittrad bild av speciellt Gävleborgs län. Länsstyrelsen påpekar vidare att det är oerhört komplicerat att klara ut vilka stödmöjligheter och stödvillkor som gäller i länets olika delar. Länsstyrelsen anser att ny indelning bör göras och den bör utgå från hela kommuner och helst avse hela länet.

Länsstyrelsen i Uppsala län kan stödja en oförändrad stödområdesindelning, men förutsätter att fördelningen av medel – dimensioneringen av det samlade länsanslaget – skall följa utredningens prioriteringar av landsdelar.

Ett antal regionala och kommunala remissinstanser föreslår i övrigt utökning av stödområdet eller högre inplacering i vad avser de kommuner som resp. instans representerar.

5 Organisatoriska frågor

5.1 Ansvarsfördelningen

Utredningen föreslår inte några större förändringar avseende ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter och organ i genomförandet av regionalpolitiken. Regeringen samordnar på central nivå och länsstyrelsen på regional nivå. Det redan tidigare decentraliserade beslutsfattandet förstärks ytterligare genom utredningens förslag om större frihet vad gäller medlens disponering på regional nivå. *SIND* är centralt verk för det regionalpolitiska stödet till näringslivet och skall enligt utredningen utveckla samspelet mellan industri- och regionalpolitik. Utvecklingsfonden får enligt utredningens förslag ansvar för olika företagsutvecklande insatser.

Flertalet remissinstanser stöder utredningens förslag. *Länsstyrelsen i*

Värmlands län, Norrlandsförbundet, SAF, Sveriges industriförbund m. fl. markerar att regeringens roll måste stärkas. De senare menar således att "regionalpolitiken bör återföras till regeringskansliet och hanteras neutralt i förhållande till de olika fackdepartementen".

SIND:s roll i regionalpolitiken accepteras i allmänhet, men ett antal remissinstanser hyser en viss skepsis till ett centralt verks möjlighet att verka inom regionalpolitikens vida område. *Länsstyrelsen i Blekinge* vill begränsa SIND:s roll till ansvar för det regionalpolitiska stödet. *Länsstyrelsen i Kalmar* kan inte se några klara fördelar med ett centralt verk som mellannivå mellan regering och länsstyrelse.

Länsstyrelsens samordningsroll på regional nivå får ett starkt stöd bl. a. av *RRV, planverket, Svenska bankföreningen, TCO* och *SAF*. *Länsstyrelserna i bl. a. Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län samt Söderhamns, Sorsele, Kiruna och Luleå kommuner* tycker att länsstyrelsens roll bör stärkas ytterligare.

Vad gäller relationen mellan länsstyrelse och utvecklingsfond förordar en majoritet av remissinstanserna att medel fördelas till länsstyrelsen som sedan "kontrakterar" utvecklingsfonden för företagsutvecklande insatser i länets olika delar. *Landstingsförbundet* och *landstingen* förordar emellertid att de regionalpolitiska medlen för utvecklingskapital fördelas direkt av regeringen till utvecklingsfonderna.

5.2 Kommunernas och landstingens roll

Utredningen markerar kommunernas och landstingskommunernas betydelse för att regionalpolitikens mål skall kunna förverkligas. För landstingen gäller det främst de resurser som kanaliseras till utvecklingsfonderna, men även andra utvecklingsorgan har på senare år stötts av landstingen. Kommunernas ökade engagemang på näringslivsområdet ses som ett nödvändigt komplement till statens insatser. Samtidigt menar utredningen att en förutsättning för att de ökade kommunala insatserna nationellt sett skall ha positiva nettoeffekter är att den kommunala aktiviteten ligger inom ramen för den kommunala kompetensen.

Svenska kommunförbundet, TCO och ett antal länsstyrelser ansluter sig till utredningens synsätt. *Landstinget i Västmanlands län* betonar vikten av att "olika satsningar av regionalpolitisk betydelse sker inom ramen för någon typ av gemensamt handlingsprogram, där länsplaneringen utgör grunden. Det är olyckligt om kampen om sysselsättningstillfällen ger upphov till inbördes konkurrens mellan kommunerna".

Planverket påtalar den ökade kommunala aktiviteten inom detta område och framför att kommunal näringspolitik bör betraktas som ett etablerat politikområde.

Bl. a. *Borlänge* och *Jönköpings kommuner* accepterar utredningens synsätt, men *Tierps kommun* menar att beskrivningen av kommunerna som ett

komplement är helt felaktig. "I stället har under en 10-årsperiod skett en väsentlig tyngdpunktsförskjutning i näringslivsarbetet från stat till kommun. Delvis har detta varit betingat av lokala krav och opinioner i samband med svåra företagsproblem, delvis är det ett resultat av att statliga insatser ej har gett tillfredsställande resultat. Kommunens arbetsinsats och ekonomiska insats är omfattande, men går kanske inte direkt att avläsa för en utanförstående part, eftersom bl. a. personalresurser tas fram genom intern arbetsfördelning i kommunförvaltningen. Som ett komplement till detta arbete ser i stället vi, den arsenal av lån och stödformer, som regionala organ kan bistå med för att lösa problem".

Mot denna bakgrund vill kommunen understryka att det är hög tid att se över kommunallagen som betecknas som föråldrad med avseende på näringslivsinsatserna.

6 Regionalt utvecklingsarbete

6.1 Sektorspåverkan och sektorssamordning

Utredningen anser att de samhällsproblem som skall lösas i många fall är komplexa och att det därför är en förutsättning att flera olika sektorsmyndigheter deltar. För regionalpolitiken är detta enligt kommittén speciellt viktigt eftersom den regionala utvecklingen i allt väsentligt bestäms av beslut inom andra samhällssektorer.

Flera remissinstanser bl. a. *AMS* och *skogsstyrelsen* påpekar att man i sin verksamhet redan arbetar för de regionalpolitiska målen. *Vägverket* påpekar att man har mångårig erfarenhet av sektorssamverkan, där tyngdpunkten i arbetet har legat och alltså ligger på den regionala nivån. Samarbetet äger rum framförallt med länsstyrelsen, men även andra myndigheter som skogsvårdsstyrelsen och lantbruksnämnden. *Vägverkets* erfarenheter av sektorssamverkan är goda men verket vill framhålla att de regionalpolitiska aspekterna måste klargöras tydligare genom att sambandet mellan väghållningsåtgärder och länets långsiktiga utveckling preciseras så långt det är möjligt såväl generellt som i det enskilda fallet. Detta fordrar enligt *vägverket* FoU-insatser.

Enligt *lantbruksstyrelsens* uppfattning "har lantbruksnämnderna hittills inte haft några svårigheter att leva upp till de regionalpolitiska ambitioner som funnits inom länen. Det finns dock anledning påpeka att nämnderna endast undantagsvis har haft tillgång till ett lokalt eller regionalt underlag för vad som från allmän synpunkt skall vara att anse som en önskvärd utveckling i olika områden. Det bör åligga länsstyrelser och kommuner att i den utsträckning dessa anser det önskvärt förse lantbruksnämnderna med sådana målformuleringar för landsbygden i resp. län eller kommun. Kommunerna och länsstyrelserna kan t. ex. i samarbete med lantbruksnämnden utarbeta lokala handlingsprogram för hur jordbrukspolitikerna bör anpassas

till de lokala förutsättningarna. De enskilda företagens och företagarnas förutsättningar bedöms emellertid bäst av lantbruksnämnden där kompetens och erfarenhet i dessa frågor finns samlad. Prövningen av enskilda ärenden bör därför även fortsättningsvis åvila lantbruksnämnderna".

Planverket framför att även "omstruktureringen inom skol-, social- och sjukvårdssektorn som hänger samman med förändringar i befolkningens åldersfördelning ger effekter på den lokala och regionala servicestrukturen. Behovet av samordning med regionalpolitiken är här stort i ett regionalt utvecklingsperspektiv".

Länsstyrelsen i Västerbottens län och luftfartsverket anser att sektorsamordningen på den centrala nivån bör skötas av regeringen och att SIND inte kan ges en direkt påverkansroll avseende andra statliga verk. Luftfartsverket anser vidare att affärsverken bör behålla det totala ansvaret på verksamhetsnivå även för resursfördelningsuppgifterna.

TCO anser att regering och riksdag bör ge de statliga sektorsmyndigheterna direktiv att i ökad utsträckning ta hänsyn till de regionalpolitiska målen. Vidare anser *TCO* att det är angeläget och brådskande att utreda de generella nedskärningarnas konsekvenser ur regionalpolitisk synvinkel. *LRF* anser att om regionalpolitiska mål skall nås måste sektorsorganen åläggas ett större ansvar för regionalpolitikens genomförande.

Kommunförbundet menar att sektorssamordningen kan förbättras genom att något organ får i uppgift att bevaka att inte sektorspolitiken lägger hinder i vägen för en önskvärd regional utveckling.

Utredningen framför också att förutsättningarna för *regional sektorsamverkan* ytterligare måste förbättras. Detta kan, enligt utredningen, ske på tre olika sätt:

- de regionala sektorsorganen kan ges ett större handlingsutrymme i förhållande till sina resp. centrala verk genom ökad decentralisering av beslutsfattande och prioriteringsansvar
- länsstyrelsens regelstyrda samordningsbefogenheter kan stärkas
- länsstyrelsens ekonomiska medel för samordning utökas och användningsområdet breddas.

Många remissinstanser, bl. a. *planverket*, *SÖ*, *TPR*, *länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs, Hallands, Skaraborgs och Västernorrlands län, Jönköpings, Umeå och Luleå kommuner* samt *TCO* betonar vikten av länsstyrelsernas samordningsroll.

Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Västerbottens, Örebro och Värmlands län, Oskarshamns kommun* och *TCO* anser att länsstyrelserna kan bedriva sitt samordningsarbete bättre om de ges ökade ekonomiska medel och om medlen kan anpassas efter respektive regions förutsättningar. Ytterligare ett sätt att öka möjligheterna till en bättre sektorsamordning är enligt länsstyrelsen i Västerbottens län att tillåta "köp" av regionalpolitiskt betingade anpassningar från sektorsorganen. "Här bör en

försöksverksamhet kunna prövas genom att ge några länsstyrelser möjligheter att använda medel ur det samlade länsanslaget för bidrag eller delfinansieringar av olika utvecklingsprojekt som sektorsmyndigheterna kan vilja genomföra. Renodlade investeringar bör dock inte ingå i en sådan försöksverksamhet”.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att länsstyrelsens möjligheter till påverkan för att uppnå regional sektorssamverkan överdrivs av utredningen och en övertro på frivillig samverkan uppvisas. Länsstyrelsen i Kopparbergs län delar inte utredningens tilltro till de begränsade projektmedlens möjlighet att bidra till en avgjort förbättrad regional sektorssamverkan.

TCO anser att ”för att garantera en effektiv och ur regionalpolitisk synvinkel önskvärd sektorssamordning kan det vara nödvändigt att ge länsstyrelserna ett visst inflytande över bl. a. sektorsorganens ekonomiska resurser”. *TCO* anser vidare att det är viktigt att länsstyrelserna utvecklar ett nära samarbete med arbetsmarknadens parter. För att länsstyrelserna skall kunna spela den centrala roll i regionalpolitiken som *TCO* anser önskvärd, krävs att länsstyrelsernas arbete blir mer handlingsinriktat. En huvuduppgift måste då vara att tillvarata den kompetens som finns i intresseorganisationerna. I flera län har länsstyrelserna inrättat t. ex. informella samarbetsgrupper för sysselsättningsfrågorna i stort. *TCO* är mycket positiv till gruppernas arbete och föreslår att sådana arbetsgrupper inrättas i varje län. I grupperna bör arbetsmarknadens parter vara representerade.

Svenska kommunförbundet menar att för att samarbetet på regional nivå skall fungera friktionsfritt krävs att de statliga sektorsorganen får betydligt större möjligheter att anpassa sin verksamhet efter de förutsättningar som gäller i respektiva län.

Socialstyrelsen pekar på ”vikten av att länsstyrelsen driver en sektorsamverkande verksamhet så att näringspolitiska insatser på ett bättre sätt koordineras med landstingens planer för vårdens regionala utveckling”.

6.2 Projektmedlen

Utredningen anser att projektmedlen bör ha kvar sin nuvarande karaktär av relativt liten resurs som kan användas för utredningar, utvecklingsprojekt och försöksverksamhet i syfte att befrämja den regionala utvecklingen. Hur stor andel av länsanslaget som skall gå till projektverksamhet bör enligt utredningen länsstyrelserna själva få avgöra. Enligt utredningen bör regeringen vid sin fördelning av länsanslaget beakta behovet av att förstärka medlen för projektverksamhet i län utanför stödområdet och därvid speciellt se till förhållandena i sydöstra Sverige.

Remissopinionen är enig i bedömningen att projektmedlen är ett mycket värdefullt instrument i det regionalpolitiska arbetet. Medlen ses som intressanta främst därför att reglerna medger en mycket fri användning av dem och möjliggör en snabb och obyråkratisk hantering.

Flertalet remissinstanser ställer sig positiva till att länsstyrelsen ges full frihet att fördela det samlade länsanslaget på olika ändamål och att den ram som finns för hur stor del av anslaget som högst får användas för projektverksamhet tas bort.

Skogsstyrelsen anser att den del av projekten som haft skoglig anknytning mycket väl skulle kunna utökas. Skogsstyrelsen påpekar att medel regelbundet anslagits under de senaste budgetåren för projekt med starka regionalpolitiska inslag. Det gäller enligt skogsstyrelsen projekt som syftar till att höja aktiviteten i skogsbruket och att öka antalet arbetstillfällen i skogsbruket.

Utredningen föreslår också att nuvarande anslag för centrala konsultinsatser utökas från 10 milj. kr. till 20 milj. kr. Utredningen föreslår att 10 milj. kr. disponeras av regeringen och 10 milj. kr. disponeras av SIND.

SIND anser "att sådana åtgärdsmedel naturligen hör hemma på myndighetsnivå. Med den arbetsfördelning som traditionellt har rått inom den svenska förvaltningen har det inte ansetts lämpligt att driva sådan projektverksamhet i regeringskansliet. Industriverket vill erinra om att industriministern så sent som i prop. 1982/83: 113 anförde att de särskilda uppgifter som sammanhänger med dessa medel borde föras över till myndighetsnivå och att SIND därför i enlighet med hans förslag borde tillföras medlen för centrala konsult- och utredningsinsatser. SIND anser att denna princip naturligen bör gälla även det föreslagna medelstillskottet till samma anslag, dvs. att hela anslaget för centrala konsultinsatser tillförs SIND".

6.3 Decentralisering av funktioner och enheter

Utredningen hänvisar till ett regeringsuppdrag till ett tjugotal myndigheter att redovisa decentraliseringsplaner för perioden 1985-94. En minst 10-procentig överföring av årsarbeten bör eftersträvas. Utredningen betonar vikten av att en sådan överföring av sysselsättning förverkligas och menar att de utpekade stödjepunkterna kan vara lämpliga lokaliseringsorter.

TCO anser att det är viktigt av regionalpolitiska skäl att stärka det regionala och lokala inflytandet över den statliga verksamheten. *TCO* påpekar vidare att decentralisering av beslutsfunktioner från centrala till regionala eller lokala myndigheter är en viktig del i framgångsrik regionalpolitik.

Flera remissinstanser påpekar att en decentralisering ej endast bör omfatta de prioriterade landsdelarna. *Länsstyrelsen i Blekinge län* anser att decentralisering bör ske till Blekinge som kompensation för minskningen av statlig verksamhet. *Länsstyrelsen i Gotlands län* hänvisar till riksdagens uttalande i samband med personalinskränkningar i den militära organisationen på Gotland år 1980. "Även utskottet anser det vara angeläget med statliga insatser för att söka kompensera Gotland för de arbetstillfällen som

förloras genom omorganisationen. Utskottet förutsätter därför att regeringen uppmärksam följer sysselsättningsutvecklingen på Gotland och vidtar effektiva åtgärder för att möta problem som uppkommer i samband med organisationsändringarna”.

AMS anser att inte bara resurser utan även befogenheter i ökad utsträckning bör föras så långt ut i organisationen som möjligt. Enligt AMS ökar då förutsättningarna att välja lösningar som i högre grad är anpassade till specifika lokala förutsättningar. AMS nämner att verket tagit initiativ till en omorganisation av sitt centrala kansli och lämnat förslag till en decentraliseringsplan. Förslaget innebär att det centrala kansliet minskas med 150–200 tjänster som förs vidare till arbetsförmedlingen.

TCO anser att det är viktigt av regionalpolitiska skäl att stärka det regionala och lokala inflytandet över den statliga verksamheten. TCO påpekar vidare att decentralisering av beslutsfunktioner från centrala till regionala eller lokala myndigheter är en viktig del i framgångsrik regionalpolitik.

6.4 Uppdrag till ERU och EFA

Utredningen menar att beslut inom olika statliga sektorsmyndigheter har stor betydelse för den regionala utvecklingen. För att belysa det statliga resursflödets regionalpolitiska konsekvenser föreslås ERU få i uppdrag att utveckla metoder för en regional konsekvensanalys av statsbudgeten.

Utredningen för också en diskussion om utbytbarheten mellan regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska medel. Därvid föreslås att ERU och EFA ges i uppdrag att analysera och bedöma vilka effekter en överföring av medel från arbetsmarknadspolitik till regionalpolitik skulle ha för berörda individer och orter.

Det först föreslagna uppdraget får stöd av många remissinstanser bl. a. *planverket*, *LO*, *TCO*, *Norrlandsfonden*, *ERU*, *länsstyrelserna i Södermanlands, Västmanlands, Värmlands och Västerbottens län*. *LO* menar att detta stämmer väl med utredningens slutsats att regionalpolitisk sektorspåverkan på central nivå måste vara en regeringsuppgift. *LO* tillägger att detta ”möjligen är utredningens allra viktigaste förslag”.

ERU finner att ett uppdrag av detta slag passar väl in i dess forskningsprogram.

RRV instämmer i utredningens uppfattning att det är en viktig uppgift både på central och regional nivå att klargöra de regionalpolitiska konsekvenserna av olika beslut. *RRV* ställer sig dock tveksamt till om denna kunskap bäst tas fram på det sätt som föreslås av utredningen. Enligt *RRV*:s uppfattning bör övervägas om inte ansvaret för att konkret mäta det regionala utfallet av olika statliga insatser i stället bör läggas på länsstyrelserna enligt en modell där länsstyrelserna i sin tur kan lägga ut själva genomförandet som uppdrag till olika forskare/forskningsorgan.

SAF, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet föreslår att det ges bättre underlag för diskussioner av den regionala aspekten vid beredning av olika förslag i riksdagen, genom att alla förslag som framläggs förses med ett kompletterande avsnitt om vilka regionala och interregionala konsekvenser som kan förväntas av förslaget i fråga. "Det är helt uppenbart att den regionala utvecklingen i vårt land till övervägande del bestäms av beslut inom andra sektorer än regionalpolitiken. Det är därför nödvändigt att denna aspekt finns med redan när frågorna beredes, oavsett inom vilken sektor besluten fattas. Det är uteslutet att ett politikområde som förfogar över halvannan miljard skall kunna kompensera för åtgärder som vidtas till hundra gånger det beloppet inom övriga sektorer i samhället".

Uppdraget till ERU och EFA angående överföringen av medel från arbetsmarknadspolitik till regionalpolitik får stöd av många remissinstanser, bl. a. *SIND, statskontoret, skogsstyrelsen, LO, SHIO-Familjeföretagen, ERU, Svenska kommunförbundet* samt ett antal länsstyrelser.

Svenska kommunförbundet anser att uppdraget bör vidgas till att även gälla försöksverksamhet med sådan överföring i några kommuner inom stödområde A.

AMS, EFA och TCO anmäler viss tveksamhet till förslaget och menar att frågan om dimensionering av olika politikområden inte är en forskningsuppgift utan främst en politisk fråga som bör utredas av en parlamentarisk kommitté.

EFA säger vidare att "arbetsmarknadens spontana anpassningsförmåga verkar ha försämrats under de senaste 10-15 åren. Mot bakgrund av det senare verkar det inte rimligt att föra över resurser från arbetsmarknadspolitikens permanenta anpassningsunderlättande uppgifter till regionalpolitiken". EFA menar också att storleken på dess sekretariat medför att EFA inte kan ställa forskarresurser ur sitt eget sekretariat till förfogande för ett sådant uppdrag.

I avvaktan på en heltäckande analys av gränsdragningen mellan arbetsmarknads- och regionalpolitiken anser *TCO* att vissa mindre förändringar bör genomföras:

- De särskilda beredskapsarbetsplatserna i de norra länen bör permanentas.
- Arbetslösa som startar nya företag bör under en övergångsperiod kunna erhålla arbetslöshetsersättning.
- Möjligheterna att genom lagstiftning ge anställda rätt till tjänstledighet under viss tid för att försöka starta egna företag eller för att utveckla produktideer bör prövas.

Utvecklingsfonden i Gävleborgs län anser att "i avvaktan på resultatet av ERU:s och EFA:s utredning bör som ett första steg beslutas att beredskapsmedel kan användas för att bygga upp industriella basresurser som lokaler och maskinell grundutrustning. Sådana medel bör kunna beviljas

såväl kommuner som företag. Detta är särskilt angeläget nu när kommunernas objektreserver sinar. Detta förslag medför en angelägen uppbyggnad av den industriella infrastrukturen i de regionalpolitiskt intressanta områdena". Liknande synpunkter framförs från *länsstyrelsen i Kopparbergs län*.

7 Utbildning, forskning, teknikspridning

7.1 Allmänna synpunkter

Utredningen menar att forskning och högre utbildning har en nyckelroll som drivkraft i den ekonomiska och sociala utvecklingen. Stor vikt läggs vid att ny teknik och kunskap sprids även till de regionalpolitiskt utsatta områdena.

Denna bedömning delas av en enig remissopinion. *UHÄ* menar att det kan finnas en konflikt mellan å ena sidan regionalpolitik och å andra sidan forsknings- och utbildningspolitik men "de åtgärder som är önskvärda av regionalpolitiska skäl är ofta neutrala och ibland positiva i förhållande till de mål som gäller för forskning och utbildning".

Många remissinstanser menar att utredningens konkreta förslag inom detta område är alltför begränsade. *TCO* menar t. ex. att förslag borde ha framförts avseende utbildningssektorns regionalpolitiska ansvar, fortsatt utbyggnad av de regionala högskolorna och en ökad spridning av FoU-resurserna. Flera remissinstanser med anknytning till Bergslagen, bl. a. *länsstyrelsen i Örebro län*, är oroade över att utredningen endast föreslår utvecklingsinsatser inom Umeå högskoleregion. Förutsättningarna för tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete i Bergslagen måste förbättras.

Regionstyrelsen i Linköpings högskoleregion påpekar att högskolans insatser för fortbildning och vidareutbildning av redan yrkesverksamma inte berörs av utredningen. Regionstyrelsen menar att sådana insatser får ett betydligt snabbare genomslag i samhällsekonomin än t. ex. satsningar på forskning och grundutbildning.

STU finner motiv för att ytterligare analysera "möjligheterna till tekniskt industriell utveckling utifrån regionala utgångspunkter. *STU* avser därför att genomföra särskilda planerings- och utredningsaktiviteter inom området. Inom ramen härför avser *STU* att utifrån ett teknikperspektiv analysera olika regioners speciella utvecklingsförutsättningar. Studierna skall dels resultera i förslag om hur *STU* kan effektivisera olika verksamheter med hänsyn till regionala behov, dels ge underlag för förslag till regeringen om hur den tekniska utvecklingspotentialen kan tillvaratas för att utveckla den regionalt anknutna verksamheten. För *STU*:s del innebär en sådan insats en utveckling av tidigare gjorda erfarenheter bl. a. från arbetet med Bergslagenprogrammet. Det nya är att mer systematiskt se till de reella utvecklingsförutsättningarna och möjligheterna att samordna verksamheten och tillvarata regionala initiativ".

Lantbruksstyrelsen och SLU är missnöjda med att utredningens analys och förslag i övervägande del är knutna till industriell produktion och storskaliga teknikformer. Den forskning och utveckling som SLU bedriver, bl. a. i enheter i Norrland och Bergslagen, förbises helt. SLU menar bl. a. att enheterna i Garpenberg och Skinnskatteberg ger möjlighet att genom förstärkta lokala forsknings- och utbildningsresurser medverka i utvecklingen av näringslivet i Bergslagen.

7.2 Samverkan regionala högskolor – näringslivet

Utredningen tar speciellt upp de regionala högskolornas roll. Genom sin utbildningsfunktion och genom forsknings- och utvecklingsarbete kan en högskola aktivt bidra till den egna regionens utveckling. Utredningen är positiv till de samverkansformer mellan högskola, lokala och regionala organ och näringsliv som på senare år växt fram i syfte att befrämja spridning av teknik och kunskap till små och medelstora företag. Det föreslås att länsstyrelserna ges möjlighet att från länsanslaget finansiera sådana stiftelser eller andra samverkansorgan.

Utredningens synsätt och förslag får stöd av en enig remissopinion. De regionala och kommunala remissinstanserna markerar betydelsen av att de regionala högskolorna utvecklas i teknisk inriktning för att ytterligare stimulera det regionala näringslivet. *TCO* menar att också de större företagen utgör en teknisk och kunskapsmässig resurs i arbetet med teknikspridning.

SÖ menar att den fortsatta planeringen beträffande teknikspridning inom länen bör ske så att även behoven av avancerad utrustning för utbildningsändamål inom gymnasieskola, komvux och AMU beaktas. I anslagsframställningen för budgetåret 1985/86 har *SÖ* föreslagit att de statsbidrag kommunerna får för köp eller hyra av utrustning i gymnasieskolan får användas även för tekniska centra i egen eller annan kommun.

Även *SHIO-Familjeföretagen* tar upp gymnasieskolan och erinrar om att under senare år har försöksverksamheten med s. k. tekniks-service i form av samarbete mellan tekniska gymnasier med 4-årig linje och företag utvecklats på ett föredömligt sätt.

Några länsstyrelser bl. a. i *Älvsborgs* och *Kopparbergs län* menar att länsanslaget inte kommer att räcka för satsningarna på teknikcentra m. m. Det behövs även tillskott från central nivå.

Utredningen *föreslår* också att *SIND* får i uppdrag att följa sådan verksamhet med teknik- och kunskapsspridning till små och medelstora företag. Verket bör i samråd med STU och UHÄ kunna ta initiativ till att samverka och informationsutbyte mellan projekt i olika regioner kommer till stånd.

SIND är mycket positivt till att på detta sätt kunna bidra till regional utveckling, men påpekar att det kräver resurser.

Även UHÄ och regionstyrelsen i Umeå är positiva till förslaget. Regionstyrelsen anser dock att uppdraget till SIND bör kompletteras. Det bör innefatta uppgiften att öka medvetandet om högskolans kompetens i näringslivet och om hur den kan utnyttjas. En viktig uppgift när det gäller teknik- och kunskapsspridning till företag är att hitta de rätta rollerna för högskola och företag. Det är angeläget att det är företagets behov som styr utvecklingen, inte högskolans. En väg att åstadkomma detta är att så snart ett utvecklingsarbete går in i ett processkede föra över ansvaret för vidare utveckling till näringslivsorgan eller enskilda företag. Ett aktivt samarbete mellan SIND och högskolan bör, enligt regionstyrelsen, kunna tämja en sådan utveckling.

STU anser att utredningens förslag inte är ändamålsenligt då styrelsen redan har en sådan roll. STU anser det naturligt att STU får uppdraget att följa verksamheten med teknik- och kunskapsspridning till små och medelstora företag. Samråd bör härvid ske med SIND och UHÄ.

7.3 Bioteknik i Umeå

För att underlätta och påskynda den önskvärda omfördelningen av forsknings- och utbildningsresurser till förmån för det biotekniska området, föreslår utredningen att Umeå universitet tillförs totalt 25 milj.kr. från den regionalpolitiska treårsramen. Utredningen föreslår att medlen disponeras med 5 milj.kr./år under en femårsperiod.

Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag. Umeå universitet anser "att förslaget om en regionalpolitisk satsning inom området genteknologisk bioteknik är väl motiverad, att institutioner vid Umeå universitet besitter lämplig kompetens och forskningsprofil/volym för att på ett adekvat sätt utveckla regionens framtida näringsliv.

Detta innebär i konkreta termer:

- att satsning görs på doktorandutbildning
- att post-doc tjänster inrättas
- att tung och medeltung utrustning förnyas
- att grundutbildningskapaciteten inom Biologlinjen gren II ökas samt att uppbyggnad av teknisk utbildning stöds".

Länsstyrelsen i Kalmar län och forskningsrådsnämnden anser att en satsning på bioteknik i Umeå bör bedömas utifrån ett nationellt behov.

UHÄ hävdar "att starka skäl, bl. a. forskningens krav på långsiktighet och universitetets smala naturvetenskapliga bas med begränsade omfördelningsmöjligheter, talar för att stödet förlängs, t. ex. genom att åtminstone en del av förstärkningen tillförs fakultetsanslaget".

LRF anser att "en bioteknisk forskning för att finna nya användningsområden av råvaror från de areella näringarna är angelägen. Forskningen bör bedrivas i samverkan med råvaru- och förädlingsled. LRF finner det därför motiverat, med hänsyn till problemen i Norrlands inland, att även

en bioteknisk forskning förläggs till Östersunds högskola. Lantbruksuniversitetets möjligheter att delta i denna forskning bör enligt LRFs uppfattning förstärkas”.

Skogsstyrelsen påpekar att utredningens förslag inte beaktar den betydande kompetens inom det biotekniska området som finns vid lantbruksuniversitetets skogsvetenskapliga fakultet i Umeå. *Skogsstyrelsen* anser det är mycket olyckligt om man förbiser de samverkansmöjligheter som finns inom det biotekniska området mellan universiteten i Umeå.

7.4 Datateknik i Luleå

Den satsning på en utvecklad forskningsorganisation inom dataområdet som högskolan i Luleå föreslagit i anslagsframställningen för 1985/86 bör enligt utredningen genomföras. Den föreslagna förstärkningen av högskolans basresurser bör enligt utredningen till stor del kunna finansieras genom att de resurstillskott som högskolan under en följd av år erhållit via särskilda beslut permanentas genom en höjning av fakultetsanslaget. I takt med uppbyggnaden av forskningsorganisationen till den föreslagna nivån blir ytterligare förstärkning av anslaget nödvändig.

Flera remissinstanser, bl. a. *STU, SIND, statskontoret, UHÄ, regionstyrelsen i Umeå, Högskolan i Luleå, länsstyrelsen i Västerbottens län, TCO, Svenska kommunförbundet, Örnsköldsviks kommun, Skellefteå kommun* och *Luleå kommun* är positiva och stöder utredningens förslag. Länsstyrelsen i Västerbottens län och Skellefteå kommun påpekar att utbyggnaden av datateknisk forskning och utbyggnad vid Luleå högskola bör ske med hänsynstagande till utnyttjande och förstärkning av de forsknings- och utbildningsenheter som finns i Skellefteå.

När det gäller finansieringen anser högskolan i Luleå att finansieringen måste lösas genom en permanent höjning av fakultetsanslaget med minst 6 milj.kr.

Ett slutligt ställningstagande till förslagen kan, enligt *forskningsrådsnämnden*, endast göras i ett nationellt perspektiv för att få de önskade regionala utvecklingseffekterna.

7.5 Teknikstiftelser i Umeå och Luleå

För att underlätta och stimulera pågående och planerad verksamhet för två teknikstiftelser i Umeå och Luleå bör enligt utredningen nödvändiga lokaler för uthyrning till företag kunna uppföras med högsta möjliga regionalpolitiska stöd.

Flera remissinstanser, bl. a. *Umeå universitet, länsstyrelsen i Västerbottens län, regionstyrelsen i Umeå högskoleregion, Luleå högskola, utvecklingsfonden i Västerbottens län* och *Umeå kommun* är positiva till utredningens förslag. Beträffande det regionalpolitiska stödet för lokalerna kan,

enligt *Umeå universitet*, inte nog betonas det viktiga i att de s. k. avknoppnings- och groddföretagen i sin start kan erhålla lokaler i nära anknytning till universitetet till ett rimligt pris.

Regionstyrelsen i Umeå högskoleregion påpekar att "ett genomgående drag i stiftelsebildningarna är att kommunen är starkt engagerad. Det är alldeles säkert vitaliserande för den egna kommunen och dess högskola. Men konstruktionen vittnar också om att det är i den egna kommunen man väntar sig att dra kommersiell nytta av sin högskola. Detta kan innebära att perifera delar av en region kommer att få svårare än nu att tillgodogöra sig den kunskap som produceras vid dessa kunskapscentra".

På initiativ av länsstyrelsen i Norrbottens län utreds f. n. enligt *Luleå högskola* ett förslag om en utvecklingsby i anslutning till högskoleområdet. Med den finansiering utredningen föreslår kan enligt *Luleå högskola* uppförandet av utvecklingsbyn påskyndas radikalt och bidra till att kostnaderna för lokaler hålls nere till fördel för avknoppningsföretagen.

SIND anser att i frågor som dessa bör beslut fattas i särskild ordning.

7.6 Rekrytering till kvalificerade tjänster

Enligt utredningen har det på senare år i framför allt Luleå, men även i Umeå, blivit allt svårare att rekrytera kvalificerad personal, vilket är hämmande för verksamheten vid de båda högskoleenheterna. Problemen hänger främst samman med svårigheter för medföljande maka/make att inom rimlig tid få arbete på dessa orter. Det rör sig om relativt få fall där problemen uppstår, men dessa fall berör strategiskt viktiga befattningar vid de berörda högskoleenheterna. Därför anser utredningen att olika åtgärder borde prövas för att underlätta rekryteringen.

Utredningen föreslår att statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN) tillsammans med UHÄ ges i uppdrag att utforma principerna och beräkna kostnaderna för följande två åtgärder:

- att under viss tid underlätta dubbel bosättning
- att genom avtal mellan arbetsgivare och löntagarorganisationer inom berörda kommuner underlätta för medföljande maka/make att komma i fråga vid tillsättandet av tjänster inom den kommunala sektorn.

LO tillstyrker utredningens förslag men anser att det borde utvidgas till att gälla arbetsgivare också utanför det kommunala området.

Även *UHÄ* är positivt till förslaget. *UHÄ* framhåller "att ett minimikrav är att ett eventuellt utredningsuppdrag klart avgränsas till att avse regionalpolitiskt betingade undantagsåtgärder för vilka speciella ekonomiska och anställningsmässiga villkor skall gälla. Med hänsyn till det oklara saken – fackligt, juridiskt, ekonomiskt – borde kanske hellre resp. högskoleenhet av regionalpolitiska medel tilldelas ett engångsanslag för rekryteringsfrämjande åtgärder under ett år, varefter en utvärdering görs av åtgärdernas omfattning, utfall etc. såsom underlag för en seriös diskussion, eventu-

ellt också kompletterande utredningsinsatser, rörande mer permanenta stödåtgärder”.

AMS anser att betydande samhällsekonomiska vinster skulle kunna göras om rörligheten ökar i landet som helhet. Styrelsen erinrar vidare om att ersättning för dubbel bosättning pågår som försöksverksamhet t. o. m. budgetåret 1985/86 för personer i Kiruna och Gällivare som får anställning på annan ort.

TCO avstyrker utredningens förslag. Organisationen anser att det vid tillsättande av tjänster skall vara de sökandes kvalifikationer som ger utslaget.

Många andra remissinstanser, bl. a. *regionstyrelsen i Umeå högskoleregion, länsstyrelserna i Västerbottens och Värmlands län, Norrlandsförbundet samt kommunerna Umeå, Luleå och Skellefteå*, anser att frågan är viktig och är positiva till utredningens förslag. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *Skellefteå kommun* påpekar att problemet med rekrytering till nyckelbefattningar är stort även inom industrin i norra inlandet. De båda remissinstanserna anser att de åtgärder regionalpolitiska utredningen presenterat gällande högskoleområdet även borde kunna omfatta industrin.

Riksförsäkringsverket lämnar följande information i sitt remissvar:

”För att underlätta rekryteringen av läkare har regeringen från ingången av år 1985 medgivit att nyetablerade läkare i stödområdena A, B och C får tillämpa arvoden som överstiger normaltaxan med 15 %. Arvodeshöjningen skall avvecklas successivt efter ett år med tre procentenheter årligen. En analys av effekterna av denna taxehöjning kommer att genomföras”.

7.7 Datanätuppbyggnaden

Utredningen *föreslår* att SIND får i uppdrag att belysa de möjligheter och hinder för utvecklingen i olika delar av landet som introduktionen av de nya data- och telekommunikationsnäten innebär.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig – *televerket, planverket, statskontoret, Umeå kommun* samt TCO – är positiva till förslaget. Televerket säger sig vara berett ”att i önskad omfattning medverka i en eventuell vidare utredning” om telekommunikationernas betydelse i sammanhanget. Statskontoret anser att ”en aktiv styrning är nödvändig för att kommunikationsutvecklingen skall kunna användas i de regionalpolitiska syftena”. Enligt statskontoret måste därför det underlag som tas fram belysa många aspekter och intressenters syn.

Statens planverk anser att SIND inte ensamt skall bedriva utredningen om informationsteknologins effekter för den regionala utvecklingen. Den bör istället bedrivas av regering och/eller länsstyrelser samt ha en sektorsövergripande inriktning. Planverket anser vidare att det är av särskilt intresse att ”utreda i vilken utsträckning ekonomiskt och organisatoriskt stöd för en utbyggnad av data- och satellitbaserade telekommunikationer

kan kompensera norra inlandet och Norrlands kustland för de långa avstånden till specialiserad service och till personkontakter för marknadsrelationerna”.

TCO anser att nuvarande teletaxor bör ses över då de f.n. är avståndsberoende. Detta medför konkurrensnackdelar för de norrlandsföretag som är beroende av dataöverföring via telenätet. *Umeå kommun* anser att ”det måste bli ett viktigt mål för statsmakterna att ge de norra teleområdena bättre resurser och förutsättningar än övriga landet för att såväl tillgodose befintliga kundbehov som att bygga upp en marknad och stimulera utvecklingsinsatser av olika slag. Så många andra faktorer diskriminerar Norrland att det enligt kommunens uppfattning behövs en positiv särbehandling av teleområdena i de nordliga länen för att vår del av landet inte skall förbli på efterkälke”.

7.8 Lokalisering av superdator till Umeå högskoleregion

Enligt utredningens uppfattning skulle en förstärkning av datorkraften kunna öka Umeå högskoleregions attraktionsförmåga vad gäller avancerad forskning och högteknologiskt utvecklingsarbete. Utredningen föreslår att möjligheten att lokalisera en s. k. superdator till högskoleregionen utreds närmare.

Remissinstanser med anknytning till regionen är positiva till förslaget.

Regionstyrelsen i Luleå högskoleregion anser att beträffande placeringen av superdatorn så finns det flera forskningsområden vid Högskolan i Luleå som skulle kunna höja sin vetenskapliga nivå genom en omedelbar närhet till superdatorn. Av kommunikationstekniska motiv är, enligt högskolan i Luleå, en placering i Kiruna att föredra framför Umeå, då Kiruna är basstation för Tele-X. Även arbetsmarknadspolitiska motiv talar, enligt högskolan i Luleå, för Kiruna.

När det gäller lokalisering av en superdator till Umeå anser *STU* att utgångspunkten måste vara de nationella behoven och inte regionala investeringsönskemål. Liknande synpunkter lämnas av bl. a. *forskningsrådsnämnden*.

STU meddelar vidare att naturvetenskapliga forskningsrådet, mot bakgrund av den stora efterfrågan på CRAY 1-datorn i Saab-Scania's datacentral i Linköping, har tillsatt en grupp för att utvärdera hittillsvarande erfarenheter och utreda hur det framtida behovet av superdatorkapacitet skall kunna tillgodoses. *STU* vill avvakta redovisningen av dessa erfarenheter, vilket avses ske senast mars 1985.

UHÄ hänvisar till den pågående utvärderingen och anser att de speciella regionala aspekterna också bör kunna tas upp där. *UHÄ* framhåller att betydande förstärkningar måste tillföras både universitetet i Umeå och högskolan i Luleå. Utredningsverksamhet av detta slag riskerar, enligt *UHÄ*, att skymma behovet av en skyndsam ökning av dessa enheters

tillgång till datorkraft för både utbildnings- och forskningsändamål.

Enligt *statskontoret* "har regeringen redan tidigare uppdragit åt UHÄ att i samråd med statskontoret utarbeta en samlad ADB-strategi för högskolan. Denna strategi avses omfatta såväl utbildning och forskning som administration inom högskolan. Vidare skall strategin omfatta finansieringssystem för att möjliggöra rättvisande bedömningar av kostnader för såväl anskaffning som drift.

Statskontoret finner det angeläget att den av kommittén föreslagna utredningen om superdator till Umeå högskoleregion sker i direkt anslutning till utredningen om en samlad ADB-strategi för högskolan. UHÄ bör ges tilläggsuppdrag att utreda den frågan."

SIND anser att finansiering av en superdator ej bör belasta det regionalpolitiska anslaget.

7.9 IUC-filial i Östersund

Utredningen *föreslår* att 3 milj.kr. avsätts för etableringen av en filial till IUC (Industriellt Utvecklingscentrum) i Östersund.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *STU*, är positiva till förslaget. *IUC* stöder förslaget under förutsättning att kostnadstäckning för nödvändig initialinvestering och för de inledande tre årens drift kan garanteras. *IUC* föreslår att den befintliga CAD/CAM-utrustningen vid filialen i Örnsköldsvik förs över till Östersund och att en del av investeringsmedlen används för uppgradering av datautrustning i Örnsköldsvik. *IUC* har beräknat att det krävs ett driftsbidrag för de tre första åren i Östersund på ca 1,9 milj.kr. samt 2 milj.kr. för nyinvesteringar i Östersund och 3,2 milj.kr. i Örnsköldsvik.

Länsstyrelsen, *utvecklingsfonden* och *landstinget i Jämtlands län*, *Östersunds kommun* och *SIND* tar upp den satsning på teknikspridning som regeringen nu gör i Jämtlands län och menar att en möjlig *IUC*-filial måste ses i detta sammanhang. *Östersunds kommun* föreslår att medlen kvarstår men inte specialdestineras till en *IUC*-filial. Utvecklingsarbetet av teknikcentrum och teknikspridningsuppdraget bör påvisa var de största investeringsbehoven finns. *Länsstyrelsen* anser att det är nödvändigt med en fortsatt diskussion om inriktningen av *IUC*-filialens verksamhet så att den ges en sådan utformning att den kompletterar befintliga resurser i länet.

7.10 *SIND*:s branschprogram för träbearbetande industri

Utredningen föreslår att *SIND*s branschprogram för träbearbetande industri förstärks genom att 30 milj.kr. avsätts under en treårsperiod för att stimulera produktutveckling och vidareförädling hos sågverks- och träförädlingsföretagen i stodområdet. Utredningen föreslår vidare att *SIND* ges i

uppdrag att utreda vilka möjligheter det finns att på lång sikt påverka lokaliseringen av förädlingen av skogsråvaran så att en större förädling sker i norra inlandet.

Förslaget att förstärka branschprogrammet får stöd av bl. a. *länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, Ånge och Skellefteå kommuner* samt *SIND. Länsstyrelsen i Jönköpings län* motsätter sig förslaget eftersom det kan ge negativa effekter för sågverks- och träförädlingsföretagen i den östra delen av länet. *Länsstyrelsen i Kalmar län* menar att även östra Småland bör omfattas av branschprogrammet.

Vad gäller den långsiktiga påverkan av förädlingens lokalisering till inlandet stöds detta förslag av *länsstyrelsen i Jämtlands län, Bräcke kommun* samt *LRF*.

För skogsnäringen är det, enligt *planverket*, mycket som pekar mot en övergång från traditionella metoder med uppkapning av virket på sortiment vid hygget till delträds- och kanske helträdsmetoder, där träddelar eller hela träd avverkas och förs till virkesterminaler för industriell hantering. Det är lämpligt att dylika terminaler inrättas i anslutning till sågverk, massaindustrier och fjärrvärmeverk. Goda transportmöjligheter till marknaderna är ett villkor. Planverket menar att det ur regionalpolitisk synvinkel är angeläget med en medvetet styrd inlandslokalisering men utan stöd från statsmakterna torde en dylik lokalisering knappast vara möjlig i någon större omfattning.

8 Åtgärder för företagsutveckling

8.1 Allmänna synpunkter

Enligt utredningens mening bör ytterligare medel ställas till förfogande för åtgärder inriktade på företagsutveckling i Norra inlandet, Norrlands kustland och Bergslagen. Om åtgärderna skall bli effektiva är det nödvändigt att de organ som arbetar med medlen – både finansiella och andra – har nära och löpande kontakter med företagen. Det innebär i sin tur att man bör eftersträva en decentraliserad organisation. Den decentraliserade organisationen torde också, enligt utredningen, vara en förutsättning för att det skall vara möjligt att medverka till att leta upp och utveckla nya produktideer.

Remissinstanserna är positiva till att det regionalpolitiska stödet i ökad utsträckning bör inriktas på stöd till immateriella investeringar. Sålunda stöder bl. a. *SIND, RRV, ÖEF, LBS, STU, Norrlandsfonden, utvecklingsfonderna i Gotlands och Västernorrlands län* samt *länsstyrelserna i Uppsala, Västernorrlands och Gotlands län* denna inriktning.

Positiva till en decentraliserad organisation är bl. a. *SHIO-Familjeföretagen, länsstyrelsen i Uppsala län, utvecklingsfonden i Gävleborgs län* och *Tierps kommun*.

Remissopinionen är delad i frågan om vilken form av stöd – generella eller selektiva – som bör dominera. *SHIO-Familjeföretagen* förespråkar generella stödformer då de innebär mindre reglering och byråkrati och är mindre konkurrenssnedvridande. Även *SAF, Sveriges industriförbund* och *Svenska handelskammarförbundet* anser att generella medel är de bästa. *TCO* och *SIND* tillhör de remissinstanser som menar att selektiva stöd är att föredra. Selektiva stöd till näringslivet ger enligt *TCO* stor effekt till relativt begränsade kostnader, då de är anpassade efter respektive företags behov.

SAF, Sveriges industriförbund och *Svenska handelskammarförbundet* anser "att de selektiva industristöden bör sammanföras till ett enda riskkapitalstöd, som fördelas genom bankernas medverkan. Huvuddelen av det kostnadskompenserande stödet bör omvandlas till en sänkning av socialavgifterna".

Utvecklingsfonden i Jämtlands län anser att det är bra med en ökad samordning av industripolitik och regionalpolitik. Liknande åsikter framförs av bl. a. *landstinget i Västmanlands län* och *utvecklingsfonden i Gävleborgs län*.

Skaraborgs läns landsting anser att det skulle vara en klar fördel om de olika stödformer som samhället har att erbjuda kan handläggas av en och samma myndighet. Enligt landstinget är det rimligt att utvecklingsfonderna får denna funktion då de har kompetens på området och ett väl utvecklat kontaktnät med näringsliv, banker och konsulter. Liknande synpunkter framförs av bl. a. *SHIO, Gävleborgs läns landsting, utvecklingsfonden i Gävleborgs län* och *utvecklingsfonden i Kopparbergs län*.

RRV beklagar att utredningen misslyckats med att förenkla det regionalpolitiska stödsystemet. Liknande synpunkter framförs av *LO, SHIO-Familjeföretagen, landstingsförbundet, länsstyrelsen i Kopparbergs län* och *Tierps kommun*.

Utvecklingsfonden i Örebro län anser att det finns skäl att överväga samordning av glesbygdssödets industridel, lokaliseringsstödet och utvecklingsfondernas rörelselån. Dessa finansieringsstöd utgår till i huvudsak samma ändamål.

Utvecklingsfonderna i Kopparbergs och Gävleborgs län framför ett antal krav som de anser bör ställas på det regionalpolitiska stödet.

- Stödsystemet måste göras enkelt, överskådligt och flexibelt. Förenkling och flexibilitet kan exempelvis åstadkommas genom att regelverket ges karaktär av ramförfattning.
- Reducering av antalet handläggande organ.
- Stödets inriktning, utformning och handläggning måste vara sådan att det så långt möjligt styrs till och är attraktivt för de s. k. utvecklingsbara företagen och projekten.
- Stödet skall utgöra ett incitament till utvecklingssatsningar med stor potential. Det skall inte ses som subvention för icke-bärkraftiga affärsidéer.

- Stödet skall vara konkurrensneutralt.
- Statligt stöd skall även inom regionalpolitiken vara ett komplement till finansieringskällor på den ordinarie kreditmarknaden.
- Stödet bör primärt inriktas på avlyft av förlustrisk i stället för kostnads-subvention.
- Stödet bör utformas så att det förbättrar soliditeten.

TCO avstyrker kommitténs förslag att utvecklingsfonderna i de regionalpolitiskt prioriterade områdena skall kunna tillskjuta riskkapital till mindre och medelstora företag i form av skuldebrev med optionsrätt, s. k. konvertibla skuldebrev. Enligt TCO:s uppfattning leder förslaget till att utvecklingsfonderna hamnar i ägarroll vilket allvarligt skulle försvåra deras verksamhet. Liknande resonemang förs av *SIND*, som anser att man måste betrakta fondernas tillskjutande av kapital i form av bl. a. konvertibla skuldebrev som en försöksverksamhet och att detta bör användas med stor restriktivitet.

TCO säger vidare att organisationen i övrigt delar utredningens ”positiva syn på utvecklingsfonderna och deras näringslivsutvecklande verksamhet. Fondernas verksamhetsområde bör dock vidgas till att också omfatta den tjänsteproducerande sektorn. Detta förutsätter i sin tur att reglerna för stödgivningen vidgas och att staten tillför fonderna ökade ekonomiska och personella resurser.

Fondernas stödgivande verksamhet bör förenklas och större resurser satsas på strategisk företagsrådgivning, hjälp med produkt- och produktionsförbättringar och utbildning av företagsledare. För att förstärka fondernas utbildningsverksamhet bör man pröva att dela upp de sex nuvarande regionala utbildningsenheterna på de olika fonderna.

För att utvecklingsfonderna skall kunna spela en mer aktiv roll i länens utveckling är det nödvändigt att fonderna får ett bredare kontaktnät och att fondernas styrelser tillförs ett ökat kunnande om näringslivet. TCO anser därför att arbetsmarknadens parter bör ges representation i fondernas styrelser”.

Norrlandsförbundet påpekar vikten av att utvecklingsfonderna utvecklas till hjälporgan för det fria näringslivet och att de inte får bli kontrollerande myndighetsorgan. Vidare måste höga kompetenskrav ställas på fonderna.

SHIO-Familjeföretagen anför att i deras strävan att förenkla stödbilden bör Norrlandsfonden delas upp på de fyra utvecklingsfonderna inom Norrlandsfondens verksamhetsområde. Den del av Norrlandsfondens verksamhet som berör produktutveckling bör kunna överföras till Industriellt Utvecklingscentrum i Skellefteå.

Kommerskollegium anser att det finns risk för att den stödverksamhet som föreslås i utredningen kan upplevas som konkurrensnedvidande av våra handelspartners. Det krävs därför stor uppmärksamhet på handelspo-

litiska konsekvenser. Bl.a. stödåtgärder till teknikintensiva områden där den internationella konkurrensen är stor, är föremål för uppmärksamhet internationellt. Kommerskollegium säger vidare att det är viktigt att företagsstöd som syftar till omstrukturering är temporärt och successivt avtrappas.

Även *SHIO-Familjeföretagen* påpekar vikten av att stödverksamheten utformas så att de konkurrenssnedvridande effekterna blir så små som möjligt. *SHIO* anser vidare att det är väsentligt att stödet utformas så positivt som möjligt och att det står "i samklang med marknadskrafterna".

8.2 Utvecklingskapital

Utredningen anser det väsentligt att stimulera produkt- och marknadsutveckling hos företagen. Utredningen menar att minst 225 milj.kr. bör överföras från det samlade länsanslaget till de regionala utvecklingsfonderna för användning som utvecklingskapital i regionalpolitiskt prioriterade områden under treårsperioden 1985/86-1987/88. Vidare bör engagemangsgrensen för utvecklingskapital höjas för samtliga utvecklingsfonder till 5 milj.kr.

Remissinstanserna är i allmänhet positiva till förslaget. Det stöds av bl. a. *SIND*, *STU*, länsstyrelserna i Älvsborgs, Jämtlands och Norrbottens län, Östersunds kommun och Lindesbergs kommun. *SIND* påpekar att förslaget innebär en kraftig resursförstärkning för utvecklingsfonderna inom stödområdet. Verket vill därför ha möjlighet att noga följa, studera och utvärdera resurstillskotten.

Ett antal remissinstanser anser att fonderna bör tilldelas medel direkt och inte via det samlade länsanslaget. *Utvecklingsfonden i Västernorrlands län* menar att kanaliseringen av medel via länsstyrelserna leder till att utvecklingsfonderna "i princip får tre huvudmän. Detta skulle vara olyckligt bl. a. med tanke på att det innebär en ytterligare komplicering av nuvarande stödsystem".

Ett antal länsstyrelser och kommuner anser däremot att det bör ankomma på länsstyrelserna att fördela medel för utvecklingskapital. Även *SIND* anser detta men verket tillägger att "eftersom det är fråga om en omfördelning av det regionalpolitiska stödet borde den föreslagna användningen av medlen motiverats bättre och alternativen ha diskuterats i betänkandet. Alternativa vägar vore att ändra villkoren för lokaliseringsbidragen eller utöka ramen för offertstöd". Kontinuitet i det regionalpolitiska stödet skulle därmed enligt *SIND* uppnås samtidigt som eventuella konflikter mellan det regionalpolitiska stödsystemets och utvecklingsfondernas målgrupper skulle undvikas.

SAF, *Sveriges industriförbund* och *Svenska handelskammarförbundet* anser, vad gäller utvecklingskapitalet, "att denna stödform inte bör användas av utvecklingsfonderna, utan av staten tillsammans med bankerna i en

ny form för stöd som bör ersätta lokaliseringsbidragen". "Samhällets insats bör inskränka sig till att ställa upp med den del av riskkapitalet som inte kan klaras på annat håll". Vidare anser organisationerna att stödet endast bör ges till företag som på längre sikt väntas få tillfredsställande lönsamhet.

Länsstyrelsen i Blekinge län förutsätter "att de områden utanför stödområdet som särskilt anges av utredningen, och där Blekinge ingår, tilldelas medel till utvecklingskapital". Liknande resonemang förs av bl. a. *Oskarshamns kommun* som anser att det förutom Blekinge, även bör tas särskild hänsyn till Östra Småland och Sjuhäradsbygden.

"SIND har funnit ytterligt få fall där behovet av utvecklingskapital har överstigit utvecklingsfondernas nuvarande engagemangsgrens 3 Mkr. För att undvika diskussioner kring eventuella branschundantag eller vidgade krav på samråd finner industriverket det lämpligt att avstyrka utredningens förslag om höjd engagemangsgrens till 5 Mkr avseende utvecklingsfondernas låneverksamhet. I SFS 1984: 556 anges att om det finns särskilda skäl fås efter samråd med statens industriverk i varje särskilt fall utvecklingskapital lämnas med högre belopp".

Förslaget om höjd engagemangsgrens stöds däremot av bl. a. *utvecklingsfonderna i Gävleborgs och Kopparbergs län*.

8.3 Nyföretagande och företagsservice

Under denna rubrik redovisas remissopinionen med avseende på fyra olika förslag.

1. För att stödja utvecklingsfondernas arbete med att leta fram och stimulera kommersialiseringen av gångbara produktidéer föreslår utredningen att fonderna tillförs 45 milj.kr. i form av statliga administrationsbidrag under perioden 1985/86-1987/88.

Majoriteten av de remissinstanser som behandlat frågan, bl. a. *RRV, TCO, STU, kommunförbundet* samt ett antal *utvecklingsfonder, länsstyrelser och kommuner* är positiva.

Svenska bankföreningen är negativ till förslaget om produktutvecklingskapital till fonderna.

2. Utvecklingsfondernas företagsservice omfattar ett brett spektrum av insatser. Utredningen anser att denna verksamhet bör stödjas. Utvecklingsfonderna bör därför tillföras 50 milj.kr. i form av statliga administrationsbidrag under perioden 1985/86-1987/88.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan, bl. a. *statskontoret, STU, kommunförbundet, Svenska bankföreningen* samt ett antal *utvecklingsfonder och länsstyrelser*, är positiva till förslaget.

Utvecklingsfonden i Gotlands län anser att den bör jämföras med utvecklingsfonderna i de s. k. prioriterade områdena vad avser förslagen om resursförstärkning för produktutveckling och företagsservice.

3. Enligt utredningen är det angeläget för företagen att ha tillgång till korta specialinriktade kurser. Utredningen föreslår sålunda att den utbildningsverksamhet som de regionala utvecklingsfonderna bedriver i Luleå och Falun förstärks. Utöver nuvarande nivå bör denna utbildningsverksamhet tillföras 15 milj.kr. under treårsperioden 1985/86-1987/88 för kurser riktade till företag i Norra inlandet, Norrlands kustland och Bergslagen.

De remissinstanser som yttrat sig i frågan, bl. a. *STU, utvecklingsfonden i Västerbottens län* och *Luleå kommun*, tycker att förslaget är bra.

Utvecklingsfonden i Värmlands län menar dock att även Värmlands län, som tillhör utbildningsenheten i Göteborg, bör tillföras resurser. Liknande påpekande görs av *Eskilstuna kommun* avseende den egna kommunen.

Borlänge kommun anser att för att öka utbildningens kvalitet bör planering och genomförande ske i samverkan med de regionala högskolorna.

Länsstyrelsen i Västerbottens län framhåller dominansen av mindre och medelstora industriföretag i länet. Länsstyrelsen förordar därför att särskilda medel avsätts för undersökning av förutsättningarna att anordna utbildning, liknande den utredningen föreslår, i Västerbottens län.

4. Enligt utredningen är det angeläget att skapa möjligheter för intresserade att kunna genomgå en företagsledarutbildning. Bidrag till utbildning kan lämnas i form av stipendier. Utredningen föreslår att medel för sådana stipendier bör tas från det samlade länsanslaget.

SÖ, kommunförbundet, länsstyrelsen i Uppsala län och *länsstyrelsen i Västerbottens län* är positiva till utredningens förslag.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har "i samråd med regionstyrelsen i Umeå högskoloregion, Stiftelsen Industricentra, Utvecklingsfonden och Stiftelsen Vilhelmina Allmänna Näringslivsfond presenterat ett förslag till individanpassad utbildning för nyföretagande (SINDU). Projektet nämns i regionalpolitiska utredningens betänkande. Samtidigt framhålls att industricentraorterna är lämpliga lokaliseringsorter för ifrågavarande utbildning. Länsstyrelsen delar denna uppfattning och förordar att särskilda finansiella resurser avsätts för genomförande av planerad verksamhet i Vilhelmina. Länsstyrelsen hänvisar till en projektplan som har presenterats för industridepartementet under vintern 1984".

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser "de föreslagna aktiviteterna angelägna men avvisar förslaget att delvis finansiera verksamheten över det samlade länsanslaget eftersom utredningen i andra sammanhang föreslagit att berörda utvecklingsfonder skall få ett resurstillskott för verksamheten".

8.4 Stödberättigad verksamhet

Beträffande verksamheter som bör vara berättigade till regionalpolitiskt stöd föreslås i utredningen en viss utvidgning. Denna omfattar

– gruv- och mineralföretag

- all partihandel med produktionsvaror
- all uppdragsverksamhet
- uppfödning av pälsdjur, fiskodling
- konferensverksamhet
- hotell där rörelsen är utarrenderad

Utredningen föreslår också att stöd skall kunna lämnas till affärsverksamhet som bedrivs av de statliga affärsverken och som är av särskild regionalpolitisk betydelse.

Remissinstanserna är i allmänhet positiva till utredningens förslag. Därutöver föreslår *länsstyrelsen i Örebro län* att även andra typer av administrativ produktion ges möjlighet att få stöd eftersom tjänstesektorn måste stimuleras att expandera ytterligare. *Länsstyrelsen i Gotlands län* föreslår att även växthusodling skall vara stödberättigad. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* vill kunna ge stöd även till terminalbyggnader i godssvaga områden i stödområde A och förordar vidare att stöd till mineralsektorn även skall kunna omfatta prospektering.

SIND anser att gruvverksamhet, partihandel med produktionsverksamhet och konferensverksamhet inte skall vara generellt stödberättigade. Beträffande statlig affärsverksamhet menar *SIND* att man i stället bör pröva möjligheterna till avskrivning av statskapital via statsbudgeten. *SIND* förordar dessutom att branschforskningsinstitut inkluderas som stödberättigad verksamhet.

Sveriges turistråd menar att "förslaget att i fortsättningen betrakta konferensverksamhet som regionalpolitiskt stödberättigad har både för- och nackdelar. En fördel är att man därmed inte längre diskriminerar en viktig verksamhetsgren från den stödmöjlighet som annars gäller för stora delar av turistbranschen. En nackdel är däremot att man av regionalpolitiska skäl öppnar stödmöjligheten utan att närmare veta var konferensmarknaden står idag och vilken utveckling som är att vänta. Många turistprojekt inom stödområdena har hittills fått stöd bl. a. med hänvisning till att konferensverksamhet ger viktiga intäkter under icke semestersäsong. Risken finns nu att en etablering av mer renodlade konferensanläggningar i stödområdena A och B tar bort underlaget för existerande, konferensberoende turistanläggningar. Innan en ändring enligt kommitténs förslag görs bör därför konferensmarknaden analyseras t. ex. inom den just påbörjade branschstudien".

Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Västernorrlands, Västmanlands och Gotlands län* samt *Örebro läns landsting* vill att regionalpolitiskt stöd till turismen skall kunna ges även utanför de etablerade turistområdena.

Sveriges turistråd föreslår att stöd till turistanläggningar skall kunna lämnas i stödområde C även om särskilda skäl inte föreligger. Samtidigt markerar Turistrådet att "stödet bör koncentreras till etablerade turistor-

ter med utvecklad infrastruktur för turism. Åtgärderna bör inriktas på att utveckla dessa orter genom t. ex. bättre aktivitets- och serviceutbud. Samhällsekonomiska skäl talar för att stödinsatser snarare bör prioriteras till avgränsade orter än sättas in mer fritt inom stora områden”.

Vad gäller övriga villkor för stödgivningen anser *AMS* att reglerna för könskvotering haft begränsad effekt och föreslår därför att man i stället prövar möjligheterna att främja sysselsättningen för kvinnor i stödområdet genom någon form av bidragssystem.

8.5 Lokaliseringsstöd

1. I betänkandet föreslås att lokaliseringsbidrag skall kunna lämnas i samband med investeringar i byggnader och maskiner även om sysselsättningen inte ökar, om investeringarna bedöms vara en förutsättning för att sysselsättningen helt eller delvis skall kunna upprätthållas. Bl. a. därför är det inte motiverat att ha en regel för maximalt bidragsbelopp per nytt arbetstillfälle.

Nästan alla remissinstanser stöder detta förslag bl. a. med hänvisning till behovet av investeringar för att höja den tekniska kompetensen hos företagen. *SAF*, *Sveriges industriförbund* och *Svenska handelskammarförbundet* menar emellertid att lokaliseringsbidraget skall vara ett stöd för nyinvesteringar och inte för att fortlöpande finansiera reinvesteringar. Därför bör kravet på sysselsättningsökning kvarstå.

SIND påpekar att det finns en risk för att stödet närmar sig en generell kapitalsubvention om man helt frångår de nuvarande villkoren för bidragsbelopp per anställd. *SIND* föreslår därför att ett kriterium motsvarande nuvarande bidragsbelopp per nytt arbetstillfälle behålles som ett riktmärke i stödhanteringen, men att flexibilitet bibehålles för centrala beslut att i särskilda fall frånga riktmärket. Verket vill särskilt understryka betydelsen av att villkoren behålles för verksamheter som turism, torvhantering och fiskodling där investeringarna kännetecknas av hög kapitalinsats i förhållande till sysselsättning.

2. Utredningen föreslår att lokaliseringsstöd i form av bidrag och lån sammanlagt inte får överstiga 70% i stödområde A, 50% i stödområde B och 30% i stödområde C. Bidragsandelen bör på motsvarande sätt begränsas till maximalt 50%, 35% resp 20%. Vidare föreslås att nedskrivningsperioden för statens fordran för lämnat lokaliseringsbidrag förkortas från sju till fem år.

Ett övervägande antal av remissinstanserna motsätter sig denna begränsning av lokaliseringsstödet och -bidraget. Exempelvis menar *Svenska kommunförbundet* att en minskning av lokaliseringsstödet kan komma att innebära att risktagandet till en del förs över från staten till kommunerna eftersom kreditinstituten redan idag i stor utsträckning kräver kommunal borgen för lån till företag inom stödområdena.

Länsstyrelsen i Västerbottens län avstyrker begränsningen av lokaliseringsbidraget och hänvisar därvid till erfarenheterna från länet att många nyetableringar misslyckas beroende på svag soliditet eller otillräckligt eget kapital i initialskedet. Lokaliseringsbidragets funktion att finansiera inkörningskostnader kommer att försvagas om bidragsnivån sänks. Länsstyrelsen menar att en sådan försvagning kommer att få synnerligen negativa effekter på utvecklingsförutsättningarna för nyetablerade och små företag.

Länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län kan acceptera sänkningen av bidragsnivån om övriga förslag bl. a. sänkta arbetsgivaravgifter och höjningen av sysselsättningsstödet genomförs. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* ser nedskärningarna som en konsekvens av de begränsade ramar som angetts i direktiven. Nedskärningar av lokaliseringsstödet svarar mot en ökning av projektmedel och utvecklingskapital. Länsstyrelsen ser det som viktigare att pengarna räcker till många projekt än att gå in med maximalt stöd i varje enskilt projekt.

SIND avstyrker sänkningen av det totala lokaliseringsstödet. Vad gäller bidragsandelen menar *SIND* att utredningens förslag är dåligt underbyggt. Verket kan emellertid acceptera handelspolitiska skäl för förslaget men föreslår att utrymme lämnas på central nivå att i särskilda fall gå upp till 50% i hela stödområdet. I fall av särskild strategisk betydelse bör denna nivå kunna överskridas i stödområde A.

Några remissinstanser, bl. a. *SAF*, *Sveriges industriförbund*, *Svenska handelskammarförbundet*, *Svenska bankföreningen*, *utvecklingsfonderna i Kopparbergs och Gävleborgs län* samt *Skellefteå kommun* anser att lokaliseringslånen kan avskaffas och ersättas av statliga kreditgarantier.

3. Regionalpolitiska utredningen föreslår också att länsstyrelserna skall besluta om lokaliseringsbidrag om stödunderlaget är upp till 10 milj. kr.

Detta kommenteras av ett fåtal instanser. *Länsstyrelserna i Älvsborgs och Västerbottens län* är positiva. *LO* ställer sig tveksam till höjningen från 7 till 10 milj. kr. med hänvisning till risken för att stöd till icke konkurrenskraftig verksamhet i ett län går ut över verksamhet i andra län. *SIND* har ett kompletterande förslag: Om det sammanlagda utestående statliga engagemanget i ett och samma företag under en femårsperiod överstiger 10 milj. kr. bör beslut om ökat engagemang fattas centralt.

8.6 Investeringsbidrag

Utredningen föreslår att investeringsbidraget, som kan lämnas utanför stödområdet, maximeras till 15% mot tidigare 20%.

Förslaget godtas av bl. a. *SIND*, *länsstyrelserna i Kronobergs och Östergötlands län* samt *Gävle kommun*. Däremot anser *länsstyrelserna i Södermanlands, Kalmar, Blekinge, Göteborgs och Bohus samt Västerbottens län* att 20% bör kvarstå som maximal bidragsprocent. *SAF*, *Sveriges industriförbund*, *Svenska handelskammarförbundet* och *LRF* anser att investeringsbidraget bör avskaffas.

8.7 Offertstöd

Utredningen anser beträffande offertstödet

- att mer av resurserna för offertstöd bör satsas på att utveckla och stödja projekt som innehåller produkt- och marknadsutveckling,
- att det är viktigt att utbildningsprojekt kan ges stöd,
- att man så långt det är möjligt bör lämna offertstöd med villkor om återbetalningsskyldighet i någon form eller med villkor om andel i varedetillväxt,
- att subventionen i ett offertstöd tillsammans med ett eventuellt lokaliseringsbidrag som beviljas till samma projekt inte bör överstiga de maximala bidragsandelarna för respektive stödområde samt
- att offertstödet och lokaliseringsbidragen som beslutas på central nivå bör slås samman till en anslagspost.

De flesta remissinstanserna bl. a. *SIND* och *STU* är positiva till utredningens förslag. *Länsstyrelsen i Örebro län* och *Örnsköldsviks kommun* menar att offertstödet skulle användas mer aktivt om beslutskompetensen flyttades till länsnivån.

Statskontoret menar att "ett stöd som tillkommit för att täppa till hål i stödsystemet och som dessutom utnyttjas dåligt inte bör behållas. De behov offertstödet är avsett att tillgodose kan klaras av genom en stabilitet i de kostnadssänkande åtgärderna och möjligheterna till finansiering via utvecklingsfondens utvecklingskapital".

I det gemensamma remissvaret från *SAF*, *Sveriges industriförbund* och *Svenska handelskammarförbundet* meddelas att "organisationerna är negativa till att stöd lämnas med så stort utrymme för godtycke som offertstödet medger. Det är olämpligt att en statlig myndighet ges dessa utomordentliga befogenheter och det är olämpligt att stödet i sin lösa form hantearas av politiker i enskilda ärenden. Risken är då stor att praxis efter hand kommer att urholka varje försök till prioritering. Ett stöd vars normer bestäms från fall till fall rimmar illa med svensk rättsuppfattning".

8.8 Sysselsättningsstöd

Utredningen föreslår att sysselsättningsstödet skall höjas till 160 000 kr. per årsarbetare i stödområde A, 120 000 kr. i stödområde B och 60 000 kr. i stödområde C. Stödet bör fördelas under fem år med lika stort belopp varje år. Vidare föreslås att handläggningen av sysselsättningsstödet flyttas från länsarbetsnämnden till länsstyrelsen.

Remissopinionen är i stort positiv till höjningen av sysselsättningsstödet. *Länsstyrelsen och utvecklingsfonden i Gotlands län* menar dock att stödet bör utbetalas under två år för att ge kraftigare stimulans. *SIND* vill behålla den trappstegsmässiga utformningen för utbetalning av sysselsättningsstödet så att stödet blir störst i initialskedet.

SAF, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet menar att ett riskkapitalstöd skulle ersätta sysselsättningsstödet, som organisationerna betecknar som administrativt tillkrånglat och onödigt byråkratiskt.

Utvecklingsfonderna i Kopparbergs och Gävleborgs län föreslår en mer flexibel användning av sysselsättningsstödet. Länsstyrelsen bör ges frihet att inom en given totalram, med hänsyn till inomregionala förhållanden, besluta om sysselsättningsstödet nivå i resp. kommun.

Överflyttningen av handläggningen till länsstyrelserna får stöd av flertalet remissinstanser. *AMS* menar att även beslutsrätten i dispensärenden beträffande könskvotering och nedsättning av arbetsgivaravgifter vid sysselsättningsökning bör föras över till länsstyrelsen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* kan dock inte se att en överföring av handläggningen till länsstyrelsen skulle medföra några samordningsvinster och avstyrker därför utredningens förslag.

8.9 Sänkning av socialavgifter

Utredningen föreslår att nedsättning av socialavgifter skall göras även i de delar av stödområde A som ligger utanför Norrbottens län.

Remissopinionen är splittrad i denna fråga. Ett antal remissinstanser, bl. a. *SAF, Sveriges industriförbund, Svenska handelskammarförbundet, Svenska kommunförbundet, Utvecklingsfonden i Jämtlands län, Svenska bankföreningen och Strömsunds, Sorsele och Luleå kommuner* är positiva till förslaget.

Några instanser, bl. a. *AMS, RFV, LO* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* accepterar förslaget med viss tvekan. Tveksamheten rör främst det faktum att någon utvärdering ännu inte hunnit göras av sänkningen i Norrbottens län.

Andra vill att förslaget skall omfatta all privat verksamhet. Dit hör *lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, glesbygdsdelegationen, landstinget i Jämtlands län, LRF, SHIO-Familjeföretagen, norrländska handelskammarna* och *Bräcke kommun*.

Negativa till en utvidgning utanför Norrbottens län är bl. a. *RRV, RSV, SIND, länsstyrelserna i Värmlands, Kopparbergs och Norrbottens län* samt *TCO*. I detta sammanhang påpekar *länsstyrelsen i Värmlands län* att "användningen av generella och selektiva medel inom en under ett antal år fix given ram skapar problem på så sätt att de generella medlens andel kan växa och därigenom begränsa utrymmet för selektiva väl motiverade insatser".

TCO menar att en sänkning i hela stödområde A försvårar en utvärdering av sänkningen i Norrbotten och gör att eventuella effekter där kommer att minska.

Som anledning att avstyrka förslaget hänvisar *RSV* till att de nuvarande

reglerna för det s. k. Norrbottenstödet inte kan tillämpas maskinellt efter uppbördsomläggningen 1 januari 1985 utan kommer att medföra manuella rutiner hos skattemyndigheterna. Utvidgas kretsen av berörda företag och lokala skattemyndigheter ytterligare, kommer kontrollproblemen att öka.

Två instanser vill bättre anpassa systemet med socialavgiftssänkning till stödombudets indelning. *Länsstyrelsen i Västerbotten* vill att sänkningen enbart skall gälla stödområde A. *Skellefteå kommun* föreslår följande generella sänkning: 10% i stödområde A, 7% i B och 4% i C.

Länsstyrelsen i Östergötlands län och landstinget i Västerbotten anmäler en negativ inställning till socialavgiftssänkning som regionalpolitiskt medel.

Länsstyrelsen i Norrbottens län och SIND betonar i sina remissvar att det är viktigt att preciseringar redan nu lämnas om att avgiftssänkningen kommer att gälla under en längre tidsperiod, t. ex. minst återstoden av decenniet.

8.10 Industricentra

Situationen inom Stiftelsen Industricentra har för utredningens räkning studerats av en arbetsgrupp med representanter för SIND och industridepartementet. Arbetsgruppen har lagt fram tre handlingsalternativ:

- Avveckling av verksamheten och försäljning av fastigheterna till kommuner och befintliga hyresgäster.
- Konsolidering av verksamheten och en strävan efter ökad uthyrning och kostnadstäckning under de närmaste tre åren. Kompletterande investeringar om ca 100 milj.kr. kan behövas under perioden.
- Fortsatt utbyggnad av anläggningarna i nuvarande takt. Ökade resurser måste därvid sättas in på att rekrytera hyresgäster.

Utredningen *föreslår* att Stiftelsen Industricentras verksamhet konsolideras. Det bör därvid eftersträvas att intäkterna ökar. Endast sådana kompletterande nybyggnationer som kan hyras ut omedelbart bör genomföras.

Stiftelsen Industricentra bedömer att det är möjligt att genomföra den föreslagna konsolideringen med sikte på en senarelagd utveckling av verksamheten. Stiftelsen gör emellertid följande förbehåll: "Intäktsökning eftersträvas genom pågående hyreshöjningar, främst avseende kallhyrans kapitalkostnadsandel med fondering för återkommande refinansieringsbehov. Dessutom skall andelen uthyrda lokaler ökas. Detta ger dock inte omedelbar kassaeffekt. Tidsbundna hyresavtal fördröjer hyresjusteringen för redan uthyrda lokaler successivt fram till 1989 års utgång. I vad avser ny uthyrning har stiftelsen visserligen en hög målsättning, men resultatet kan belastas av oväntade händelser. Obeståndssituationer hos befintliga hyresgästföretag är exempel på återkommande minusposter i resultatavläsningen".

Stiftelsen har justerat upp hyresnivån på alla lokaler (även de hyreslediga) och bedömer det rimligt med årligt ägartillskott, som motsvarar hyran för 20% av totala lokalytan (i dagsläget uppskattas tillskottet till ca 5 milj. kr.). Enligt stiftelsen är det liksom hittills nödvändigt med årligt ägarbidrag för att täcka de regionalpolitiskt betingade administrationskostnader som inte bör belasta fastighetsförvaltningen.

SAF, Sveriges industriförbund och Svenska handelskammarförbundet menar "att Stiftelsen Industricentra nu spelat ut sin roll som regionalpolitiskt medel och därför bör avvecklas".

Övriga remissinstanser som yttrat sig, bl. a. *Norrlandsförbundet, regionala utvecklingsfonden i Jämtlands län, länsstyrelserna i Västerbottens, Gävleborgs och Västernorrlands län samt kommunerna Ånge och Strömsund*, menar att det krävs ytterligare satsningar och att en utbyggnad måste tillåtas när så behövs.

8.11 Lokaliseringssamråd

Utredningen anser att det nuvarande lokaliseringssamrådet bör utvecklas. Det torde vara en fördel om samrådet koncentrerades till ett mindre antal företag under vissa perioder. Härigenom blir det möjligt att föra mer djupgående diskussioner med berörda företag om möjligheterna att förlägga viss expansion till de regionalpolitiskt prioriterade landsdelarna. Det är viktigt att eventuella regionalpolitiska åtaganden från företagen bedöms mot bakgrund av alla de förbindelser som föreligger mellan resp företag och staten. För att få till stånd lämpliga finansiella lösningar kan det vara lämpligt att använda offertstöd.

Bl. a. *SHIO-Familjeföretagen, Gävle kommun och Ånge kommun* delar utredningens uppfattning att lokaliseringssamrådet bör utvecklas.

Länsstyrelsen i Stockholms län menar att lokaliseringssamrådet mellan centrala myndigheter och storföretagen inte får utnyttjas till att styra sysselsättningen inom den privata sektorn bort från Stockholm.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att förslagen är alltför defensiva.

Norrlandsfonden anser att utredningens ställningstagande innebär att "ambitionen att på ett konstruktivt sätt involvera de större företagen i regionalpolitiken på detta sätt begravs". Fonden kan inte acceptera detta och hävdar att lokaliseringssamrådet bör vitaliseras. Samrådet bör organisatoriskt ses över och förankras på rätt nivå.

8.12 Kommunala industrilokaler

Enligt nuvarande regler får ytan på en kommunal industrilokal som finansieras med lokaliseringstöd i normalfallet uppgå till högst 2000 m². Det innebär enligt utredningens mening en onödig restriktion. I stället bör varje projekt prövas med hänsyn till hur stor den tilltänkta investeringen är

i förhållande till den lokala marknaden för industrilokaler. Endast i undantagsfall bör dock lokalytan överstiga 5 000 m².

I vissa fall kan det vara motiverat med stöd till ombyggnad av befintliga industrilokaler och till nybyggnad av relativt stora ytor. Enligt utredningens mening bör staten med lokaliseringsstöd medverka i finansiering av större ombyggnader av industrilokaler eller nybyggnation på orter som drabbats av omfattande nedläggningar. Det är lämpligt att sådana ärenden prövas av SIND.

De remissinstanser som behandlat frågan är i stort sett positiva till förändringarna gällande kommunala industrilokaler. Sålunda stöder bl. a. *SIND, länsstyrelserna i Uppsala och Västerbottens län, Svenska kommunförbundet* samt *kommunerna Lindesberg och Örnsköldsvik* förslagen. *Örnsköldsviks kommun* anser dock att stödet bör handläggas av länsstyrelsen inom samma ramar som övriga lokaliseringsstöd. Detta skulle ge bättre möjligheter till samordning eftersom tänkta hyresgäster i de flesta fall söker lokaliseringsstödet som handläggs av länsstyrelsen.

Tierps kommun är negativ till villkor av typ preliminära hyreskontrakt och till att SIND skall bestämma hyressättningen. Sådana villkor är onödiga eftersom kommunen tar den största risken och har bäst kännedom om de lokala förhållandena.

SAF, Sveriges industriförbund och *Svenska handelskammarförbundet* säger i sitt remissvar att "det har hittills varit möjligt för kommuner att i egen regi bygga industrilokaler med hjälp av lokaliseringsstöd. Kommittén föreslår att denna möjlighet skall ytterligare vidgas. Organisationerna anser å sin sida att det nu inte kan anses föreligga den brist på lokaler som motiverade att stödmöjligheterna skapades. Kommunerna bör därför inte längta ha denna möjlighet".

9 Transportstöd

9.1 Persontransportstöd

Utredningen föreslår att ett persontransportstöd införes. Stödet bör riktas till företag inom industri och uppdragsverksamhet med högst 20 anställda. Systemet föreslås bli utformat så att varje företag får köpa rabatthäften med 20 enkelresor avseende resa mellan Stockholm och samtliga flygplatser norr om Sundsvall/Härnösand. Sätts priset vid 10 000 kronor kostar varje enkelresa 500 kr. Utredningen beräknar att 3 200 företag skulle ingå i den grupp som skulle vara berättigade att köpa rabattbiljetter. Högst 5 000 rabatthäften torde säljas per år. Den totala kostnaden för rabatten skulle därvid bli ca 25 milj.kr. per år.

För att erhålla resursutrymme för ett persontransportstöd föreslår utredningen en begränsning av godstransportstödet. Inget företag inom stödområdet skulle kunna erhålla mer än 3 milj.kr. i transportstöd per år. Denna

maximering av bidraget beräknas ge en utgiftsminskning för godstransportstödet med ca 15 milj.kr. per år.

Majoriteten av remissinstanserna bl. a. *Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Norrlandsfonden, Norrlandsförbundet* och ett antal *länsstyrelser, kommuner och landsting* är positiva till införande av ett persontransportstöd, men anser inte att stödet skall finansieras genom en nedskärning av godstransportstödet.

SAF, Sveriges industriförbund och *Svenska handelskammarförbundet* anser att medlen för persontransportstöd kan användas bättre i form av en reducering av arbetsgivaravgiften. Det är en så liten summa att den reellt inte påverkar företagens ekonomi tillräckligt för att den skall vara motive-rad. Organisationerna har svårt att se hur stödet skall administreras om man har ambitionen att förhindra missbruk. Den kontrollapparat som skulle behövas åter sannolikt upp de fördelar som skulle kunna vinnas.

Transportrådet (TPR) är positivt till införande av ett persontransportstöd. Rådet avstyrker dock förslaget om en maximering av godstransportstödet. TPR pekar på att många storföretag i södra Sverige, t. ex. Volvo, står som fraktbetalare för transporter från en lång rad legotillverkare och underleverantörer inom stodområdet och därför söker fraktbidrag. Om stödet till Volvo beskärs, skulle detta enligt TPR kunna slå tillbaka mot de småföretag som är underleverantörer, genom att Volvo skulle söka nya underleverantörer närmare sammansättningsenheterna och därmed utanför stodområdet. Vidare anser TPR att persontransportstödet bör betalas ut i efterskott, bl. a. för att kontrollmöjligheterna då är bättre.

Länsstyrelsen i Norrbottens län påpekar att en reducering av godstransportstödet skulle innebära att det företag som i Norrbottens län haft den gynnsammaste sysselsättningsutvecklingen det senaste decenniet kommer att drabbas. Det kan innebära minskat utrymme för bl. a. utvecklingsarbete och i en förlängning allvarliga konsekvenser för detta och andra företags utveckling. Vidare menar länsstyrelsen att denna typ av regionalpolitiska stimulansåtgärder måste vara av långsiktig karaktär.

Ett antal remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län, Norrlandsförbundet, Svenska kommunförbundet, Umeå kommun, Ånge kommun, Skellefteå kommun* och *Statsanställdas förbund* anser att ett eventuellt persontransportstöd inte bör begränsas till enbart flygresor.

TPR påpekar att även om en mycket stor del av tjänsteresandet i det berörda området förvisso sker med flyg, så stiger andelen järnvägsresor ju längre söderut i området man kommer. och i de sydligast belägna delarna i det tänkta stodområdet, speciellt i delar av Västernorrlands och Jämtlands län, motsvarar järnvägsresorna en så anse-nlig del av det totala tjänsteresandet att ett ensidigt stöd till flyget kan få besvärliga följder för konkurrensen. Ur strikt administrativ synvinkel skulle ett rent flygstöd vara att föredra. Med hänsyn till neutraliteten mellan transportmedlen anser dock

TPR att ett persontransportstöd bör omfatta såväl flyg som järnvägsresor.

SJ påpekar i sitt remissvar att ett transportstöd enbart riktat till flyget försämrar *SJ*:s förmåga att konkurrera. "Flygets frihet att dessutom kunna anpassa priserna på olika linjer till konkurrenssituationen möjliggör att ett "överskott" från subventionerade Norrlandslinjer kan användas för pris-sänkningar i landets södra delar, t. ex. linjen Stockholm-Göteborg, där konkurrensen är markant. *SJ* saknar motsvarande möjlighet, dvs att med "överskott" från lönsamma linjer sänka taxan på konkurrensutsatta sträckor".

Ett bortfall av *SJ*-intäkter på Norrlandslinjerna för affärs- och tjänstere-sor innebär enligt *SJ* att totalkostnaden för persontåg på Norrland i ökad utsträckning måste bäras av turist- och övriga privatresor. En dylik sned-belastning leder enligt *SJ* till att "tågpriserna måste höjas och att *SJ* allvarligt måste ompröva inriktningen av den långväga persontrafiken, vilket kan leda till en minskning av utbudet vilket i sin tur påverkar rese-möjligheterna för alla typer av resenärer. Den förändrade konkurrens-situationen leder till att *SJ*:s planer på nysatsningar på sov- och liggvagns-resandet måste omprövas. Om kommittéförslaget genomförs är det bl. a. ett direkt slag mot *SJ*:s nyligen lanserade IC-natt Umeå-Stockholm".

För att undvika en rubbning av konkurrenssituation mellan tåg och flyg föreslår *SJ* "att staten bestämmer en ersättning per resa oavsett färdmedel, differentierad med hänsyn till vilket län företaget ligger inom, exempelvis 500 kr. per resa från BD län och 200 kr. från Z län. Företagen tilldelas särskilda kuponger, vars transportstödsvärde krediteras företaget vid fak-tureringen. Tåg och flyg har då möjligheter att härutöver lämna gängse marknadsmässiga rabatter till de olika företagen". *SJ* påpekar också att företagen med ovanstående förslag slipper binda kapital i förköpta biljet-ter.

Vidare anser ett antal remissinstanser att stödet bör utgå för andra destinationsorter än Stockholm.

TPR pekar på att "enligt tillgänglig statistik fortsätter upp emot 20 procent av tjänsteresorna från Norrland bortom Stockholm till mål i södra Sverige. Det vore enligt *TPR*:s mening orimligt att dessa resor inte skulle omfattas av stöd. Det tänkta stödet bör därför gälla för tjänsteresor till eller från Stockholm eller plats bortom Stockholm, i vilket då även utrikesresor bör ingå".

Utvecklingsfonden i Jämtlands län påpekar "att Stockholm endast har 15% av landets inköspotential vilket innebär att kontakterna med södra Sverige är minst lika väsentliga för företag från Norrland och Norrlands inland. Fonden anser också att tvärförbindelsen över Mittnordenområdet (flyglinjen Vasa-Sundsvall-Östersund-Trondheim) bör inbegripas i person-transportstödet då det är smidigare för resande från exempelvis Umeå till Oslo att flyga via Sundsvall.

Länstyrelsen i Norrbottens län förordar att rabattsystemet skall omfat-

ta alla resor över 25 mil med norrlandsort som utgångspunkt. Länsstyrelsen säger vidare att stödet kunde utgå i form av bidragsprocent i efterskott som en delersättning för verkligt erlagda persontransportkostnader. En annan metod skulle kunna vara att tillämpa en s. k. krontalsprincip. En tillämpning av en s. k. krontalsprincip vilket innebär att stödet utgår som ett fast krontal per långväga resa oberoende av vilken kostnad själva transporten medfört. En sådan konstruktion skulle kunna innebära att stödet utgår oberoende av vilket transportmedel som väljs.

Norrlandsförbundet anser att en bindning av stödet till Stockholm som destinationsort kan tänkas ”innebära ytterligare en förstärkning av den bundenhet till och premiering av t. ex. stockholmska konsultföretag som gäller för norrländska företag”. Förbundet anser att det är avståndet, egentligen tidsåtgången, som skall vara normgivande för stödet då det är där kostnaden ligger.

AB Aerotransport motsätter sig utredningens förslag att kostnaderna för stödet delvis skall belasta flygföretagen. Bolaget tror inte att rabatterna skulle ge upphov till ett sådant merresande att rabatterna härigenom skulle bli självfinansierande. För att täcka rabattkostnaderna skulle, enligt AB Aerotransport, flygföretagen tvingas höja biljettpreiserna på andra trafikavsnitt. AB Aerotransport föreslår därför att stödet utformas som ett stöd direkt från samhället till de avsedda företagen.

Inte heller *luftfartsverket* bedömer det troligt att flygtrafiken skulle öka pga den föreslagna rabatten. Det finns risk för att trafiken styrs över till redan starkt efterfrågade avgångar då det föreslagna rabattsystemet innebär att det nuvarande prisdifferentieringssystemets styreffekt beträffande trafikens fördelning över dagen helt elimineras när det gäller de stödberättigade företagen. Luftfartsverket bedömer detta som en allvarlig nackdel. Till en del skulle dessa negativa verkningar kunna begränsas om stödet utformades som en rabatt oberoende av biljettyp, varvid skillnaden mellan rabatterat normalpris och rabatterat låg/minipris kunde få en viss styreffekt, antagligen dock mindre än för nuvarande prisskillnader.

Luftfartsverket anser vidare att utredningen har dragit en för skarp gräns när den bedömt vilka företag som är i störst behov av stöd. Luftfartsverket föreslår istället att persontransportstödet maximeras (på motsvarande sätt som nu föreslås för godstransportstödet). Stödet kommer då att betyda relativt lite för större företag, men tröskeleffekterna undviks. Om maximigränsen bestäms efter det stöd som kan beräknas för ett kontaktintensivt företag med mindre än 200 anställda kan inte de tillkommande beloppen för enstaka storföretag bli särskilt betydande.

Svenska kommunförbundet anser att ”med hänsyn till flygföretagens goda intäkter på vissa Norrlandslinjer så bör de kunna stå för en väsentlig del av kostnaderna för persontransportstödet”.

Norrländska handelskamrarna och *Ånge kommun* pekar på vikten av att transportstödet inte urholkas utan ges karaktären av ett långsiktigt stöd.

Företagen måste ges möjlighet att räkna med det i sin långsiktiga planering. De båda remissinstanserna anser det därför vara bättre att satsa alla tillgängliga resurser på ett väl utbyggt transportstöd.

RRV framför följande synpunkter på transportstödet:

”Den utvärdering som redovisas av utredningen talar snarast för ett avskaffande av detta stöd. I betänkandet konstateras nämligen att transportkostnadernas andel av de totala kostnaderna för företagen i de flesta branscher är liten och att transportkostnaderna därför inte torde ha någon avgörande betydelse i företagens kalkyler. Enligt RRV:s uppfattning bör mot denna bakgrund och i syfte att förenkla det nuvarande stödsystemet övervägas att avskaffa godstransportstödet och på annat sätt kompensera företag med höga transportkostnader. Med samma typ av argument avstyrker RRV också utredningens förslag om införandet av ett särskilt persontransportstöd.

Om godstransportstödet trots allt skall behållas bör enligt RRV:s uppfattning inte det av utredningen föreslagna taket för stödet införas. Om stödet skall finnas kvar och dess utformning i något avseende ändras är det enligt

RRVs mening mer motiverat att införa en regel som begränsar antalet små stödärenden och gör det möjligt att i stödgivningen prioritera företag med höga transportkostnader. I syfte att bl. a. förenkla stödhanteringen och samordna transportstödet med övrig stödgivning bör vidare övervägas att föra över handläggningen av stödärendena från transportrådet till länsstyrelserna”.

9.2 Landtransporter till hamnar

I syfte att nå likställighet mellan olika transportmedel föreslår utredningen att landtransporter till hamnar som ligger vid norrlandskusten erhåller stöd med den procentsats som gäller för den längsta transportsträckan (över 700 km) i resp transportstödzon. Vidare bör enligt utredningen förändringen tills vidare begränsas till varuslaget sågade trävaror.

Majoriteten av remissinstanserna är positiv till förslaget. Många instanser, bl. a. *Statens vattenfallsverk*, *Sveriges redareförening*, *Svenska Hamnförbundet*, *Norrlandsförbundet*, *norrländska handelskamrarna* samt *Gävle*, *Skellefteå* och *Luleå kommuner* anser dock att stödet även bör omfatta andra varugrupper än sågade trävaror. Luleå kommun kräver dessutom att stödet även skall gälla sjötransporterna. Svenska hamnförbundet säger vidare att de norrländska hamnarnas problem är stora och att det är önskvärt med ytterligare åtgärder för att nå ett läge där sjöfart och hamnar kan konkurrera på samma villkor som landtransporterna.

TPR anser att stödet förutom sågade trävaror även bör omfatta trävaror som undergått vidarebearbetning i fråga om hyvling, ämnesbearbetning osv. Detta skulle enligt TPR innebära att man tar fasta på den varugrupp

som ger de största möjligheterna för sjöfarten att konkurrera via norrländska hamnar. TPR säger vidare att "med hänsyn till sjöfartens situation utmed norrlandskusten kan det finnas anledning att överväga införandet av ett sjötransportstöd. Ett sådant skulle emellertid kräva att ytterligare medel ställs till förfogande".

SJ menar att konsekvenserna av ett ändrat transportstöd är begränsade för *SJ* som helhet, men att de för vissa bandelar kan bli betydande.

De *norrländska handelskamrarna* anser att om stödet begränsas till sågade trävaror och de stora sågverken vid kusten inte berättigas så leder detta till en konkurrenssnedvridning på den svenska marknaden.

Länsstyrelserna i Skaraborgs och Västmanlands län och *TCO* anser att stödet bör gälla även Vänerhamnarna. *TCO* och länsstyrelsen i Västmanlands län anser dessutom att även Mälarhamnarna skall vara stödberättigade.

Sveriges redareförening, Vänerns seglationsstyrelse, Vänerns Hamnförbund, statens vattenfallsverk samt *Kristinehamns kommun* menar att stödet bör omfatta landets samtliga hamnar. Remissinstanserna påpekar att en dylik utvidgning av stödet skulle innebära besparingar för statskassan samtidigt som en bättre balans vid konkurrensen mellan norrlands- och väst- och sydkusthamnar nås.

TPR har övervägt frågan om stöd för transporter över Vänerns hamnar, men kan inte finna några motiv för en sådan utvidgning av stödet.

10 Regionalpolitisk forskning, ERU

Utredningen framhåller vad gäller den regionalpolitiska forskningen två uppgifter som särskilt viktiga för den närmaste framtiden. ERU bör i båda dessa avseenden kunna spela väsentliga roller.

Det är för det första angeläget att stimulera sådan forskning vid universitet och högskolor som gör att inriktningen och utformningen av regionalpolitiken kan bygga på ett kvalificerat kunskapsunderlag. Den andra viktiga uppgiften gäller spridningen eller vidareförädlingen av synsätt och resultat från forskningen till olika användargrupper.

De remissinstanser som yttrat sig i frågan, bl. a. *SÖ, FRN, CERUM, regionstyrelsen i Umeå högskoleregion, länsstyrelserna i Jönköpings och Värmlands län* och *Strömsunds kommun*, instämmer i de bedömningar utredningen gjort.

CERUM betonar behovet av resurser för kompetensförstärkningar inom det regionalvetenskapliga forskningsfältet. Vidare framhåller *CERUM* att det behövs resurser för att förstärka det nordiska forskningsarbetet samt att det är väsentligt med forskning kring naturresursekonomi, skogspolitik och fysisk riksplanering. Det behövs även en intensifierad forskning kring glesbygdens långsiktiga och strukturella problem.

LRF framhåller att det bör bedrivas särskild forskning för glesbygdens utveckling. Förbundet anser vidare att statistikunderlaget bör förbättras då det nuvarande underlaget inte ger tillfredsställande möjligheter att följa den inomregionala utvecklingen.

Norrlandsförbundet och *regionstyrelsen i Umeå* anser att CERUM, för att kunna tillvarata och samordna den befintliga forskarkompetensen, så snabbt som möjligt bör få ökade resurser.

För att stimulera det intresse för regionalpolitisk forskning som finns i Västsverige föreslår *länsstyrelsen i Värmlands län* att några av de kvalificerade forskartjänster, som utredningen föreslår att ERU skall finansiera, placeras i Västsverige.

Länsstyrelsen i Jönköpings län beklagar att ERUs regionala samverkansgrupper har lagts ned, då de var ett viktigt forum för den regionalpolitiska debatten.

11 Besparingsförslag

Utredningen menar att en neddragning med kostnaderna med 20% – ett sådant alternativ skall enligt direktiven presenteras – är helt oacceptabel sedd i relation till de förstärkta tendenserna till geografisk koncentration av sysselsättning och befolkning. Enligt utredningen skulle en sådan besparing innebära att kostnader vältrades över på andra politikområden, främst arbetsmarknadspolitikerna och socialpolitiken.

De flesta remissinstanser menar att en nedskärning av resurserna är oacceptabel. *Riksförsäkringsverket* påtalar därvid sambandet mellan regionalpolitiska åtgärder och utnyttjandet av socialförsäkringen.

SIND menar att en nedskärning i första hand bör drabba de generella medlen. *SAF*, *Sveriges industriförbund* och *Svenska handelskammarförbundet* föreslår nedskärningar i medlen till lokaliseringsslån, sysselsättningsstöd och utvecklingskapital. Även *Svenska bankföreningen* och *SHIO-Familjeföretagen* kommer med förslag till nedskärningar.

12 Remissinstansernas egna förslag

Enligt *TPR* betraktas materialflödet som det främsta rationaliseringsområdet för svenskt näringsliv. En effektiviserad materialadministration kan få genomgripande följder både för näringslivets utvecklingsbetingelser i allmänhet och för transportsystemets uppbyggnad och funktion.

Rationaliseringsmöjligheterna ligger främst i en minskning av volymen på det material som flödar genom produktions- och distributionssystemen. Härigenom kan bl. a. kapital som nu är bundet i varor och anläggningar frigöras (en grov uppskattning ger en total besparing på ca 25 miljarder kronor/år).

Strävandena att minska förråd och lager för att frigöra kapital som nu är bundet i varor och anläggningar leder till att kraven på transportsystemet ökar. Det finns risk för att de små och medelstora företagen och de från transportsynpunkt missgynnade regionerna kan komma på mellanhand i den snabba utveckling som sker på MA-området (bl. a. beroende på avstånd till marknader och leverantörer).

TPR föreslår att det tillförs särskilda medel för att inom ramen för den regionala projektverksamheten undersöka olika möjligheter att underlätta omställningen till en effektiv materialadministration för företag och regioner som har mindre gynnsamma förutsättningar från tillgänglighets- och transportsynpunkt.

Landstinget i Västmanlands län anser att det på kommunikationsområdet finns anledning att bygga upp en struktur som stärker Mälardalen och Bergslagsområdet för att bättre utnyttja den produktionsmässiga och servicemässiga potentialen. Snabba järnvägsförbindelser runt Mälaren, effektivare anslutningsresor till flygplatser och samordning av persontrafiken är exempel på områden som behöver bevakas i de olika sektorsorganen. Enligt landstinget torde avsevärda effektivitetsvinster och ökad konkurrensförmåga nås med relativt små insatser.

Liknande resonemang förs av *Norrlandsförbundet*. För att åstadkomma den nödvändiga regionala integrationen mellan norrländska företag (en förutsättning för ett expansivt norrländskt näringsliv) behövs det kraftiga åtgärder för att befrämja de interna transporter. Exempel på en sådan åtgärd är interna höghastighetståg på nylagd räls mellan vissa utvalda orter.

Planverket pekar i sitt yttrande på de inhemska bränslenas betydelse för den regionala utvecklingen. Länsstyrelserna har utfört inventeringar av regionala tillgångar, som entydigt visar att de olika inhemska bränslena kan komma att få stor betydelse. Bränslena har sin lämpligaste användning i de inlandslägen där transportförutsättningarna är gynnsammare än för kol. Planverket menar att en särskild utredning behövs för att klargöra i vilka delar av landet som en långsiktig användning av olika inhemska bränslen skall kunna åstadkommas. Vidare bör det underlagsmaterial länsstyrelserna utarbetat utvecklas vidare.

Planverket och *LRF* framhåller kombinationssysselsättningens betydelse för regional utveckling. Enligt verket kan åtgärder för att underlätta kombinationssysselsättning behöva vidtas centralt. Vidare pekar planverket på betydelsen av att möjligheterna till försörjning på landsbygden genom kombinationssysselsättning mellan lantbruk och andra former av deltidssysselsättning inte förhindras genom orationella brukningsenheter. Om fastigheter överförs till större enheter kan det innebära förbättringar i ekonomin för dem som blir kvar i näringarna.

LRF anser, vad gäller kombinationssysselsättning, att det är viktigt med näringsinriktade insatser för att utveckla produktionsområden och stödja

enskilda initiativ. Ökade insatser bör göras genom rådgivning, utbildning och projektverksamhet. Vidare bör det självverksamma skogsbruket tillföras mer skogsmark samt understödjas genom en anpassad teknikutveckling och utbildningsinsatser.

Förbundet framhåller vidare den vikt jord- och skogsbruket har för sysselsättningen på landsbygden och vänder sig mot utredningens åsikt att en sysselsättningsminskning för jordbruket i norra inlandet är nödvändig. Insatser bör i stället göras för att förhindra en dylik utveckling.

Sammanfattning av och remissyttranden över rapport (Ds I 1984:1) Statligt stöd till glesbygd – utvärdering av stödgivningen 1968–1982

1 Inledning	294
2 Sammanfattning av rapporten	294
2.1 Utveckling sedan 1965	294
2.2 Effekter av stödgivningen i glesbygd	295
2.3 Sammanfattande slutsatser	295
2.4 Rapportens förslag	296
3 Remissammanställning	297
3.1 Allmän inställning till rapporten	297
3.2 Allmän inställning till glesbygdstödet	298
3.3 Stödets omfattning och fördelning	298
3.4 Förstärkning av de personella resurserna	299
3.5 Stödformer	300
3.6 Ytterligare utredningar	301
3.7 Erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelserna	301
3.8 Kommunernas roll	302
3.9 Uppföljnings- och utvärderingsverksamhet	302

1 Inledning

I riksdagens regionalpolitiska beslut våren 1982 (prop. 1981/82: 113, AU 23) betonades angelägenheten av dels en aktiv regional uppföljning av den statliga stödgivningen i glesbygd och dels en effektivare uppföljning och utvärdering centralt.

På industridepartementets uppdrag har planeringsdirektören Bengt Berglund utvärderat den statliga glesbygdsstödsverksamheten under åren 1968–82. Rapporten, Statligt stöd till glesbygd – utvärdering av stödgivningen 1968–82, innehåller en samlad genomgång av stödverksamheten under perioden. Berglund svarar själv för rapportens innehåll.

Undersökningen har omfattat följande former av stöd vilka regleras i förordningen (1979: 638, omtryckt 1982: 678) om statligt stöd till glesbygd

- stöd till investeringar vid företag
- stöd till kommersiell service
- stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser
- stöd till samhällelig service
- stöd till hemarbete.

Tyngdpunkten i undersökningen har lagts på perioden 1979/80–1981/82.

2 Sammanfattning av rapporten

2.1 Utvecklingen sedan 1965

Befolkningsutvecklingen i glesbygd förändrades under perioden 1965–80. Folkminskningen upphörde således i stort sett i slutet av 1970-talet. Ålderssammansättningen hos befolkningen gör emellertid att det krävs inflyttning till glesbygden om folkminskning ska undvikas även framgent.

Antalet förvärvsarbetande, som minskade kraftigt i slutet av 1960-talet, ökade något under senare delen av 1970-talet. Till denna ökning bidrog Stockholms läns skärgård, men även i län som Jämtland och Västerbotten noterades ökning.

Från och med 1968 t. o. m. budgetåret 1981/82 lämnades, inom ramen för det statliga glesbygdsstödet, totalt 480 milj. kr. som direkta bidrag till olika verksamheter. Stöd i form av investeringslån lämnades med 18 milj. kr. och kreditgarantier tecknades för 128 milj. kr. Under delperioden 1979/80–1981/82 lämnades totalt 280 milj. kr. i direkta bidrag. Stödgivningen under denna treårsperiod ökade kraftigt. Budgetåret 1979/80 utgick 66 milj. kr. i direkta bidrag. Bidragen var 1981/82 uppe i 116 milj. kr.

Det sammantagna stödet sedan 1968 fördelades geografiskt så att närmare 88 % tillföll skogslänen. Drygt 6 % vardera gick till grupperna storstads-län och övriga län.

2.2 Effekter av stödgivningen i glesbygd

Enligt redovisade kalkyler skulle stödet ha resulterat i att upp till 6000 fler personer i glesbygd förvärvsarbetade 1982 än vad som skulle ha varit fallet om stödet inte funnits.

Glesbygdsstödet har medverkat till att rädda ca 250 butiker från nedläggning sedan 1973. Av dessa hänförs 175 till perioden 1979/80–1981/82.

Den uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten med social/samhällelig service som tidigare genomförts av socialstyrelsen visar att servicen breddats och servicenivån på grund av dessa insatser höjts på ett avgörande sätt för glesbygdens invånare.

När det gäller mer långsiktiga positiva effekter av stödgivningen redovisas sådana från en lång rad län. Man har i områden som skärgårdar, där effekterna av just stödet till glesbygd kan isoleras på ett annat sätt än i övriga glesbygdsområden, kunnat notera positiva förändringar i befolkningsutvecklingen.

Att självgenererande processer skulle ha åstadkommit, och att insatserna från olika myndigheters sida i glesbygd därmed skulle vara på väg att spela ut sin roll, kan däremot enligt utredaren inte styrkas. Ett aktivt och initiativrikt arbeté måste bedrivas från dessas sida även fortsättningsvis. Det engagemang och den initiativförmåga som redan finns hos glesbygdsbefolkningen bör stimuleras ytterligare.

2.3 Sammanfattande slutsatser

Följande sammanfattande slutsatser redovisas i rapporten och gäller i allmänhet stödgivningen under perioden 1979/80–1981/82.

Det första som kan konstateras är att kapital genom stödgivningen tillförts glesbygden. Stödet till glesbygd utgjorde emellertid endast i storleksordning 10–15 % av det samlade regionalpolitiska stödet.

Det kan konstateras att stödgivningen till glesbygd, särskilt under början av 1980-talet, när den funnit sina nuvarande former, haft betydande effekter på såväl sysselsättning som service i glesbygd. Eftersom sysselsättningsfrekvensen i glesbygd redan i utgångsläget är låg krävs det emellertid enligt utredaren även fortsättningsvis betydande och uthålliga insatser för att glesbygden skall kunna hävda sig på sikt. Stödet till glesbygd måste bibehållas reallt sett, helst öka, för att möjliggöra detta.

I länsstyrelsernas enkätsvar talas entydigt om stödgivningens betydelse från psykologisk synpunkt. När det däremot gäller frågan om framtidstron tagit mer konkreta uttryck, om man vågat ta egna initiativ i annan utsträckning än tidigare, blir svaren något svävande. Det går dock att visa på projekt av betydelse, där initiativet tagits av glesbygdsborna själva.

Det måste även fortsättningsvis vara länsstyrelsernas m. fl. uppgift att tillsammans med kommunerna arbeta aktivt med glesbygdsfrågorna och ta

olika initiativ. Basen för verksamheten måste emellertid utgöras av glesbygdernas eget engagemang och egna initiativ.

Några faktorer vid sidan om systemet för glesbygdstöd, som på ett avgörande sätt kan medverka till eller motverka den önskade utvecklingen i glesbygd redovisas i rapporten. Kommunikationsfrågorna tas som exempel på detta. Kan vi inte upprätthålla en god kollektiv trafik slår det i centraliserande riktning. Den nya datatekniken liksom utnyttjandet av inhemska energikällor bedöms däremot bli till förmån för glesbygden.

Kommunreformen och kommunernas starkare engagemang i bl. a. näringslivsfrågor anges som exempel på faktorer vilka medverkat till en för glesbygden positiv utveckling.

Nödvändigheten av samordning mellan olika politikområden har framhållits i olika sammanhang. Samordningen mellan jordbrukspolitik och glesbygdspolitik betraktas som utomordentligt angelägen.

Den hittillsvarande stödgivningen har enligt utredaren medverkat till att vända en i olika avseenden negativ utveckling i glesbygden.

Utgår man från att ovan redovisade resultat i fråga om sysselsättning, kommersiell service etc. är riktiga, har resurserna allmänt sett utnyttjats mycket effektivt. Resursinsatserna är i förhållande till de uppnådda resultaten små. Varje tillskapat fast heltidsarbete under perioden 1979/80–1981/82 skulle i genomsnitt endast ha fordrat en subvention med 88 000 kr.

Riksrevisionsverket har ifrågasatt ändamålsenligheten i att IKS-stödet som egentligen är ett arbetsmarknadspolitiskt medel, hanteras av organ med regionalpolitisk verksamhet.

Enligt länsstyrelserna är IKS-stödet mycket uppskattat av kommunerna. Det påpekas att det är viktigt att se till de förbättringar av infrastrukturen etc. som med hjälp av detta stöd kan åstadkommas, vilket i sin tur förbättrar bl. a. den industriella miljön och därmed även ger långsiktiga effekter. Kommuner som får IKS-stöd aktiveras påtagligt i sitt näringspolitiska arbete och satsar själva stora resurser på att utveckla sysselsättningsmöjligheterna i glesbygd.

Uppföljnings- och utvärderingsverksamheten sker på ett relativt olikartat sätt i länen. Samtliga län känner behov av att, i enlighet med förordningen, utöva någon form av tillsyn över stödets användning. Här utgör emellertid bristen på personella resurser ett hinder.

2.4 Rapportens förslag

Enligt utvärderingen bör anslagen till glesbygdstöd öka minst i takt med inflationen. Möjligheterna att höja anslagen i denna takt kan enligt utredaren dock antas vara begränsade.

I detta läge bör enligt utredaren alla möjligheter till effektivare resursutnyttjande ses över enligt följande:

– Stödets fördelning på län bör ses över. Viktiga kriterier bör vara gles-

bygdsbefolkningens storlek i absoluta tal samt denna befolknings andel av den totala befolkningen i respektive län. Vidare bör avståndet till större befolkningskoncentrationer beaktas.

- Omfördelningen mellan länen bör följas av anvisningar om exempelvis "lägsta/högsta gräns" för stödgivningen till glesbygd.
- Minskade anslag får konsekvenser särskilt för de små länen. En särskild pott bör därför reserveras centralt för viktiga projekt.
- De personella resurserna bör förstärkas vid länsstyrelserna för planering etc.
- IKS-stödet liksom stödet till hemarbete bör ses över. Långsiktigt bör strävan vara att begränsa de olika stödformerna till enbart tre, nämligen stöd till företag, stöd till kommersiell service och stöd till samhällelig service.
- Möjligheten att ge stöd till nya verksamheter bör övervägas.
- Glesbygdsdelegationen bör ta initiativ till ytterligare utredningar. Syftet bör vara att skapa en gemensam policy inför den fortsatta utvecklingen i glesbygden.
- Erfarenhetsutbytet mellan länsstyrelserna bör utvecklas.
- Uppföljnings- och utvärderingsrutiner bör utvecklas.

3 Remissammanställning

Bengt Berglunds rapport remissbehandlades under våren 1984. Följande remissinstanser har avgett yttranden: Statskontoret, lantbruksstyrelsen (efter hörande av berörda lantbruksnämnder), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) (efter hörande av berörda länsarbetsnämnder), kommerskollegium, socialstyrelsen, konsumentverket, statens industriverk (SIND), riksrevisionsverket (RRV), expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU), Sveriges lantbruksuniversitet, delegationen för glesbygdsfrågor, samtliga länsstyrelser, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Sveriges hantverks- och industriorganisation – (SHIO-Familjeföretagen), Hushållningssällskapens förbund, Svenska bankföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, utvecklingsfonderna i Stockholms, Sorsele, Pajala, Älvdalens och Storumans kommuner samt Nämnden för hemslöjdsfrågor.

3.1 Allmän inställning till rapporten

De flesta remissinstanserna är positiva till att en översiktlig utvärdering gjorts av stödverksamheten till glesbygd. ERU anser det värdefullt att utvärderingar av statliga och andra insatser för specifika regiontyper på

detta sätt kommer till stånd. Övriga remissinstanser med liknande synpunkter är *konsumentverket*, *glesbygdsdelegationen* och *länsstyrelsen i Kalmar län*.

Socialstyrelsen anser att ämnet är så viktigt att resurser borde satsas även till några mer noggranna studier om både stödets syften och olikartade effekter i skilda regioner. *ERU* anser att metoder måste utvecklas för att framtida utvärderingar skall kunna ge tillräckligt bra beslutsunderlag för eventuella politikförändringar.

Några, bl. a. *RRV*, avvaktar de förslag som kommer att läggas fram i betänkandet om det regionalpolitiska stödet till näringslivet och anser att glesbygdsstöd bör vägas mot andra regionalpolitiska stödformer. *Svenska kommunförbundet* avvaktar den rapport som glesbygdsdelegationen kommer att lägga fram om glesbygdspolitik.

3.2 Allmän inställning till glesbygdsstödet

Samtliga länsstyrelser och även de flesta av övriga remissinstanser delar utredningens slutsats att glesbygdsstödet haft betydande positiva effekter på såväl sysselsättning som service i glesbygd. Stödet har även bidragit till att befolkningsutvecklingen har stabiliserats i glesbygden.

För statsmakernas utvärdering och eventuella förändringar av glesbygdsstödet anser *socialstyrelsen* studien vara alltför ofullständig som underlag. Några större förändringar i det nuvarande glesbygdsstödet bör därför inte göras.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att glesbygdsstödet i sina nuvarande former är så bra att de förändringar som kan övervägas är marginella.

3.3 Stödets omfattning och fördelning

Utredaren anser att resurser, realt sett, även fortsättningsvis borde avsättas i åtminstone samma omfattning som under perioden 1979/80–1981/82. Anslagen, och länsstyrelsernas utnyttjande av dessa anslag för just glesbygdsändamål, skulle behöva öka minst i takt med inflationen.

De flesta remissinstanserna delar utredarens uppfattning vad gäller resursbehovet.

Lantbruksstyrelsen, *glesbygdsdelegationen*, *länsstyrelserna i Kronobergs, Gävleborgs och Västernorrlands län*, *Landstingsförbundet* samt *Sveriges föreningsbankers förbund* anser att glesbygdsstödet bör ökas i volym.

Utredaren föreslår att fördelningen på län bör ses över och att stödgivningen bättre bör anknytas till glesbygdsbefolkningens storlek. Flera remissinstanser ansluter sig till utredarens förslag bl. a. *länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län*.

SIND anser att stödet bör ha en huvudinriktning mot de regionalpolitiskt mest utsatta landsdelarna. Uppmärksamhet bör därför ägnas åt tendensen till vidgning av området där glesbygdsstöd kan utgå.

Pajala kommun har starka invändningar mot utredningens förslag. Förslaget skulle medföra att en kommun med stor geografisk yta och en spridd befolkning får mindre andel av det totala stödet.

Utredarens förslag om omfördelning av medel från i första hand storstadslänen till skogslänen skulle enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* få mycket marginella effekter för andra län men det skulle få klart negativa effekter för storstadslänen. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* avstyrker utredarens förslag om förslagen till bedömningsgrunder innebär att endast ett fåtal län skulle ges möjlighet att använda glesbygdsstödet.

LRF, Hushållningssällskapens förbund samt *utvecklingsfonden i Stockholms län* anser att stödsinsatserna bör utökas såväl i de södra som norra delarna av landet. Stödet till storstadslänen bör ej minska.

Utredaren föreslår länsvisa anvisningar om exempelvis "lägsta/högsta gräns" för stödgivningen i glesbygden.

Flera remissinstanser, bl. a. *glesbygdsdelegationen, länsstyrelserna i Stockholms, Gotlands, Örebro, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län* anser inte att en "lägsta/högsta gräns" är befogad. Länsstyrelserna bör själva svara för prioriteringen inom länen.

Utredaren föreslår att en särskild pott bör reserveras centralt för viktiga projekt. Några länsstyrelser, bl. a. i *Gotlands* och *Västerbottens län*, är tveksamma till förslaget. *Länsstyrelsen i Gotlands län* anser att så stor del som möjligt av medlen bör fördelas på länen i början av budgetåret. Då vet länen vad de har att rätta sig efter och en bättre prioritering och effektivare resursanvändning fås.

Länsstyrelsen i Kalmar län tillstyrker förslaget om en särskild pott för speciellt kostnadskrävande projekt, vilken i första hand bör riktas till de från stödsynpunkt små länen.

3.4 Förstärkning av de personella resurserna

I utredningen föreslås att de personella resurserna på länsstyrelserna för planering etc. bör förstärkas. *TCO* anser att en förstärkning är angelägen och påpekar att handläggningen av glesbygdsstödet har förts över till länsstyrelserna utan att dessa har fått ökade personalresurser. *Länsstyrelsen i Stockholms län* är tveksam till utredarens förslag. I ett läge där reala minskningar av stödmedlen förutses anser länsstyrelsen inte att anslag som möjliggör stöd till företag m. m. bör överföras till statlig personal. Liknande synpunkter kommer också från *länsstyrelsen i Gävleborgs län*. *Glesbygdsdelegationen* vill inte förorda någon total förstärkning av de personella resurserna på regional nivå utan menar att en omprioritering av resurserna bör kunna ske där okonventionella lösningar prövas. Intressant

i detta sammanhang är enligt glesbygdsdelegationen idéerna om s. k. lokal-kontor där regionala organ samverkar samt den försöksverksamhet som pågår i Jämtlands och Västerbottens län med "kommunramar" för glesbygdsstöd. Kontakterna med glesbygdsföretagarna och den praktiska handläggningen sköts här av kommunerna. De regionala organens personal frigörs därigenom för arbetsuppgifter av mer övergripande karaktär.

Länsstyrelsen i Jämtlands län understryker vikten av att upprätthålla aktiva kontakter med företagen också sedan stöd lämnats. Länsstyrelsen säger vidare att det är sannolikt att effektiviteten i stödgivningen skulle höjas om företagsbesök och enkel analys av företagsutvecklingen gjordes t. ex. tillsammans med den redovisningsmedhjälpare företaget har. En marginell omfördelning från ekonomiska till personella resurser torde räcka.

Enligt *Sveriges föreningsbankers förbund* är en decentraliserad organisation för glesbygdsstödet viktig. Man anser att ansvaret för de av statsmakterna tilldelade ramarna för glesbygdsinsatser i första hand bör administreras av de regionala utvecklingsfonderna.

3.5 Stödformer

Om man anlägger strikt regionalpolitiska aspekter på frågan, kan enligt utredaren IKS-stödet liksom stödet till hemarbete förefalla mindre rationella jämfört med de andra stödformerna. Frågan om dessa stödformers fortsatta hantering bör därför övervägas. Långsiktigt bör strävan vara att begränsa de olika stödformerna till enbart tre, nämligen stöd till företag, stöd till kommersiell service och stöd till samhällelig service. Inom ramen för dessa tre stödformer bör det finnas flexibilitet. Möjligheten att ge stöd till nya verksamheter bör övervägas.

AMS anser att den utvärdering av stödet som redovisas i rapporten inte ger ett tillräckligt underlag för ett ställningstagande till om stödet till IKS bör finnas kvar i sin nuvarande utformning. Bedömningsunderlaget behöver utvidgas väsentligt bl. a. genom en samhällsekonomisk utvärdering. Remissinstanser med liknande åsikter är *socialstyrelsen*, *konsumentverket*, *RRV*, *SIND* och *LO*.

Många remissinstanser bl. a. *glesbygdsdelegationen*, *länsstyrelserna i Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län*, *Svenska kommunförbundet* samt *Sorsele, Pajala och Älvdalens kommuner* anser att en förenkling av bestämmelserna är angelägen. De anser vidare att IKS-stödet bör finnas kvar inom regionalpolitikens område. *Glesbygdsdelegationen* anser att stödet till hemarbete borde ingå som en form av driftstöd i företagsstödet. Delegationen avser att återkomma med förslag om glesbygdsstödet utformning i sin rapport om glesbygdspolitik.

Länsstyrelsen i Örebro län anser att IKS-stödet bör ändras så att bidrag vid behov kan utgå generellt inom stödområde C.

Sorsele kommun och *Älvdalens kommun* anser att IKS-stödet bör omfatta även centralorten. *Sorsele kommun* påpekar, att eftersom IKS i många fall är ett utmärkt komplement till beredskapsarbeten för arbetslösa, har definitionen av glesbygd orsakat onödigt stora resekostnader genom att de arbetslösa tvingats resa från centralorten till omgivande byar på grund av att IKS inte kunnat beviljas till objekt i tätorten.

Den nuvarande stödgivningen är inriktad på i första hand stöd till investeringar i byggnader och maskiner etc., dvs. materiella investeringar. Bl. a. *länsstyrelsen i Värmlands län* och *Älvdalens kommun* påpekar behovet av att stödet utökas till att omfatta även marknadsföring och i vissa fall produktutveckling.

3.6 Ytterligare utredningar

I rapporten *föreslår* utredaren att glesbygdsdelegationen bör ta initiativ till de ytterligare utredningar om problem och utvecklingsmöjligheter i glesbygd som kan behövas. Syftet bör vara att skapa en gemensam policy. *Utvecklingsfonden i Stockholms län* anser att en alltför fastlåst policy kan utgöra ett hinder för okonventionella utformningar, vilka hittills varit framgångsrika för utvecklingen i skärgården. Några remissinstanser bl. a. *lantbruksstyrelsen*, *glesbygdsdelegationen* och *länsstyrelsen i Kristianstads län* menar att det inte finns något behov av större utredningsinstanser. Det är effektivare med återkommande erfarenhetsutbyten mellan personer som på olika myndigheter handlägger utvecklingsfrågor för glesbygden.

3.7 Erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelserna

Utredaren påpekar vikten av att ta till vara länsstyrelsernas erfarenheter av den hittillsvarande stödgivningen och att få till stånd en kunskapsöverföring i fråga om rutiner, tekniker etc. Erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelserna bör därför utvecklas ytterligare. *Konsumentverket* framhåller betydelsen av att det goda samarbete och kunskapsutbyte som fortlöpande byggs upp mellan lokal, regional och central nivå kan fortsätta.

Länsstyrelsen i Västmanlands län framhåller vikten av erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelserna för att effektivisera stödhanteringen. Industridepartementet bör ta fram de bästa rutinerna för stödgivningen att spridas till länsstyrelserna.

Även *länsstyrelserna i Jönköpings och Kronobergs län* anser att man från central nivå bör ta fasta på utredarens förslag om att arbeta fram rutiner för bättre kunskapsöverföring, t. ex. genom ökat erfarenhetsutbyte mellan länen.

3.8 Kommunernas roll

Behovet av samordning mellan stödgivningen å ena sidan och "externa" verksamheter å den andra har framhållits i utredningen. Samordning med olika former av kommunal verksamhet är enligt utredaren helt nödvändigt.

Länsstyrelsen i Jönköpings län delar utredarens åsikt och påpekar vikten av att kommunala beslut inte får motverka varandra. Länsstyrelsen säger vidare att en aktiv glesbygdsplanering bör, för att inte stärka motsatsförhållandet tätort – glesbygd, integreras i övrig kommunal planering, bostadsbyggande, näringsliv, utbildning, social service, kommunikationer m. m.

Andra remissinstanser med liknande åsikter är bl. a. *länsstyrelserna i Kalmar, Blekinge, Västernorrlands och Norrbottens län*.

Enligt *Hushållningssällskapens förbund* krävs väsentliga förstärkningar när det gäller samordningen mellan stöd och rådgivning för glesbygdsföretagens utveckling.

I ett par län har använts ett system med kommunala ramar för glesbygdsstödet. *LRF* framhåller att här finns både för- och nackdelar. Fördelen är att medelsanvändningen kan bedömas gentemot de lokala behoven. Å andra sidan finns risker att de årliga medelsbehoven växlar mellan kommuner, varför det kan vara svårt att fastställa ramarna. Vid knapphet på medel riskerar enskilda projekt i en del kommuner att få otillfredsställande stöd.

3.9 Uppföljnings- och utvärderingsverksamhet

Från svaren på den enkät utredaren skickat till länsstyrelserna kan konstateras att länsstyrelserna känner ett behov av någon form av utvärdering av den egna stödverksamheten. Det framgår också av de flesta remissvaren, att det är angeläget att den ekonomiska uppföljningen sker på ett systematiskt sätt. Flertalet remissinstanser påtalar också att det måste skapas resurser för uppföljning av glesbygdsstödet.

Lantbruksuniversitetet stödjer utredarens förslag om förbättrad utvärdering. Särskilt om utvärderingen är inriktad på att kartlägga utvecklingshinder, och på hur man lyckas bryta ned sådana hinder, kan den vara till stor hjälp när det gäller att höja glesbygdsstödet effektivitet.

Länsstyrelserna i Gotlands, Älvsborgs och Värmlands län är tveksamma till ett enhetligt utvärderingssystem eftersom förhållandena är så olika i länen, geografiskt, strukturellt och beträffande omfattningen av stödgivningen.

Socialstyrelsen understryker vikten av en aktiv utåtriktad informations- och initiativverksamhet kring glesbygdsstödet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län påpekar att uppföljningen inte får bli för teoretiskt inriktad. Uppföljning och utvärdering måste därför i hög grad

ske i form av kunskapsåterföring och erfarenhetsutbyte. Den nuvarande dataregistreringen vid UMDAC kan användas för löpande översiktliga utvärderingar på såväl regional som central nivå. Initiativ till mer djupgående utvärderingar bör kunna ske med jämna mellanrum och bör då tas av den centrala nivån.

Sammanfattning av och remissyttranden över glesbygdsdelegationens rapport (Ds I 1984: 20) Glesbygden – resurser och möjligheter.**Innehåll**

1. Inledning	305
2. Inriktning på glesbygdspolitiken	305
3. Glesbygdstödet	306
4. Sektorsfrågor m. m.	312
5. Sänkta arbetsgivaravgifter	323
6. Medelsfrågor	324
7. Övrigt	327

1 Inledning

Glesbygdsdelegationens förslag till framtida glesbygdspolitik och till förändringar av glesbygdsstödet m. m. sammanfattas under respektive rubrik i de följande avsnitten.

Delegationens rapport remissbehandlades hösten 1984. Yttranden har avgetts av kommerskollegium, socialstyrelsen, riksskatteverket (RSV), konsumentverket, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), regionstyrelsen i Umeå högskoleregion, skolöverstyrelsen (SÖ), Centrum för regionalvetenskaplig forskning i Umeå högskoleregion (CERUM), lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, fiskeristyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens industriverk (SIND), statens energiverk, styrelsen för teknisk utveckling (STU), expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), samtliga länsstyrelser, televerket, statens lantmäteriverk, domänverket, Svenska kommunförbundet, landstingsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges industriförbund, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Kooperativa institutet, Sveriges hantverks- och industriorganisation – (SHIO-Familjeföretagen), Norrlandsförbundet, Hushållningssällskapens förbund, Svenska sparbanksföreningen, Svenska bankföreningen, Norrlandsfonden, Norrtälje kommun, Vetlanda kommun, Strömstads kommun, Bergs kommun, Sorsele kommun, Pajala kommun, Älvdalens kommun, Kommunförbundets länsavdelning i Jämtlands län, Stiftelsen Jämtlands läns utvecklingsfond samt Svenska handelskammarförbundet. Centralorganisationen SACO/SR har översänt yttrande från DIK-förbundet.

2 Inriktning på glesbygdspolitiken

Delegationen förordnar en fortsatt offensiv och utvecklingsinriktad politik för glesbygden. Målet skall vara att skapa en livskraftig glesbygd med arbetsmöjligheter, bra service och en god miljö.

Delegationen anser att en långsiktigt framgångsrik politik skall bygga på en mobilisering av glesbygdens resurser. För att ge förutsättningar för denna krävs strategiska centrala beslut inom en rad områden.

En bred majoritet av remissinstanserna delar glesbygdsdelegationens uppfattning rörande inriktningen på glesbygdspolitiken. Direkt negativ är egentligen bara *Svenska bankföreningen* som anser att glesbygdsfrågor inte lämpar sig för central styrning. Specifikt statligt glesbygdsstöd bör därför ej heller förekomma. Bankföreningen förordar att samtliga sju förekommande former av särskilt glesbygdsstöd avvecklas och att allt stöd till glesbygdsområden sker inom ramen för det allmänna regionalpolitiska stödet. Föreningen avstyrker således merparten av de förslag som framläggs i den nu remitterade rapporten.

En del remissinstanser påpekar att delegationens analyser är alltför bristfälliga och att glesbygdens möjligheter därför överbetonats, medan risker och svårigheter inte till fullo beaktats. Sådana och liknande invändningar framförs av bl. a. *LO, Norrlandsförbundet och länsstyrelsen i Värmlands län.*

Konsumentverket anser att den i sig lovvärda ambitionen att täcka hela fältet av faktorer som är av betydelse för glesbygden har medfört att många av förslagen fått en rapsodisk karaktär och därmed snarare blivit viljeyttringar om vad som inom olika sektorer vore önskvärt sett ur ett strikt glesbygdsperspektiv. I avsaknad av en närmare analys av bakgrundsproblematiken är det i flera fall inte möjligt att göra en närmare värdering av förslagen. Flera av förslagen rör också i praktiken olika organs synsätt i glesbygdspådrag. Där ankommer det snarast på delegationen själv att med rapporten som ett samlat handlingsprogram verka för att stärka kunskapen om glesbygdens resurser och möjligheter.

Även *AMS och RRV* anser att flera av förslagen inte är tillräckligt underbyggda för att det skall gå att ta ställning till dem.

Rapporten har enligt *Sveriges lantbruksuniversitet* en alltför förenklad syn beträffande människan som resurs och förutsättning för lokal samverkan i glesbygd. Alltför liten tonvikt har lagts på det sociala samspelet mellan människor i glesbygd, hur konflikter uppstår och löses etc.

Norrlandsförbundet påpekar att de kulturella aktiviteternas roll är ett helt försummat område.

ERU anser att de variationer i förutsättningar som råder inom det vidsträckta glesbygdsområdet bör uppmärksammas mera både i problemanalysen och i den föreslagna politiken. Vidare anser ERU att det är angeläget att utreda i vad mån en prioritering mellan föreslagna åtgärder behövs samt om en rumslig och tidsmässig samordning erfordras för effektivare och säkrare måluppfyllelse i glesbygdspolitik.

3 Glesbygdstödet

3.1 Allmänna bestämmelser

Glesbygdsdelegationen anser att glesbygdstödet är ett effektivt stöd, varför det inte finns någon anledning att göra genomgripande förändringar av dess inriktning och hantering. Vissa förbättringar och förenklingar av bestämmelserna anses dock önskvärda. Delegationen föreslår bl. a. en ny struktur i förordningen, innebärande att enbart två stödformer skulle finnas – stöd till företag respektive stöd till kommuner. Vidare föreslår delegationen att glesbygdstödet skall kunna kombineras med annat statligt stöd så länge inte subventionsgraden blir högre än vad som är tillåtet för en specifik investering.

Kravet på tillfredsställande lönsamhet för att glesbygdstöd skall kunna

lämnas anser delegationen av olika skäl vara svårt att tillämpa på glesbygdsföretag och *föreslår* en ändring av bestämmelserna.

Delegationen *föreslår* att kommunerna skall kunna erhålla projektmedel för vissa konsultinsatser, rådgivning, administration m. m. i samband med glesbygdsutvecklingsinsatser. Delegationen understryker också att processen mot ett allt starkare kommunalt inflytande över glesbygdspolitiken bör stimuleras, inbegripet ett ökat engagemang i glesbygdsstödshandlingen.

Delegationen *föreslår* att uppläggningsavgiften om 200 kr. för avskrivningslån slopas, liksom avgiften på kreditgarantier för administration och förluster på grund av infriade garantiåtaganden. Vidare *föreslås* att länsstyrelsens obligatoriska samrådspåikt med vissa andra myndigheter vid beslutsfattandet slopas. Delegationen anser inte heller att det finns behov av centrala tillämpningsanvisningar för förordningen.

För att begränsa länsstyrelsernas administrativa funktion bör det enligt delegationens mening vara möjligt att utbetala merparten av avskrivningslånedelen till bank i samband med att beslut om stöd fattas.

Förslaget att införa en ny struktur i förordningen innebärande enbart två stödformer tillstyrks av bl. a. tio länsstyrelser medan sju länsstyrelser är tveksamma till eller emot förslaget. *Konsumentverket* tar klart avstånd från förslaget och anför att i det fall en förändring av förordningens struktur övervägs är det verkets bestämda uppfattning att uppdelningen i stödändamål bör ske mellan sysselsättningsskapande och servicebefrämjande åtgärder.

Förslaget att glesbygdsstödet i framtiden skulle få kombineras med annat statligt stöd tillstyrks av bl. a. *länsstyrelserna i Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län* samt av *konsumentverket* och *lantbruksstyrelsen*. Förslaget avstyrks av *länsstyrelsen i Kronobergs län*.

Kravet på tillfredsställande lönsamhet som stödförutsättning anser bl. a. *länsstyrelserna i Kronobergs och Norrbottens län* samt *lantbruksstyrelsen* bör finnas kvar. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anger att bestämmelsen är ett stöd vid prövningen av bidragsansökningar.

Att kommuner skall kunna erhålla projektmedel för glesbygdsinsatser tillstyrks av bl. a. *länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Gävleborgs och Västernorrlands län* samt av *skogsstyrelsen, domänverket och LRF*. Även *SIND* stöder förslaget under förutsättning att det lokala engagemanget betonas, eftersom utvecklingen inte kan administreras fram. *Länsstyrelserna i Östergötlands och Skaraborgs län* påpekar att det redan i dag är möjligt att lämna stöd till lokala utvecklingsinsatser med hjälp av länsstyrelsernas medel för regionalt utvecklingsarbete. *Statskontoret* saknar en analys av skälen till förslaget och förordar i stället att kommunerna främjar glesbygdsutvecklingen inom ramen för skatteutjämningsbidraget. *Länsstyrelsen i Värmlands län* har lämnat stöd till konkreta och avgränsade näringspolitiska aktiviteter i kommunerna men anser det tveksamt om

de begränsade resurser som länsstyrelsen nu förfogar över skall användas för långsiktig subvention av lokala rådgivningsinsatser.

Många remissinstanser tar upp betydelsen av ett kommunalt engagemang i glesbygdsarbetet. Hur detta bör ske i praktiken har de emellertid olika uppfattning om.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län delar delegationens uppfattning om vikten av ett ökat kommunalt engagemang i glesbygdsutvecklingen, främst inom områden där kommunerna har egen kompetens (plan- och byggfrågor, miljösidan, teknisk försörjning, social och annan service, kommunikationer m. m.). Som delegationen framhåller är det också viktigt att betona länsstyrelsernas regionala samordningsansvar i hela regionalpolitiken, inklusive glesbygdspolitiken. Beträffande medverkan i stödgivningen anser länsstyrelsen att de försök som nu görs i Jämtlands och Västerbottens län bör fortsätta ännu ett par år varefter en utvärdering bör ske. *Länsstyrelsen i Värmlands län* har den bestämda uppfattningen att de medel som för närvarande finns är alltför begränsade för ett konsekvent genomförande av kommunala beslutsramar för alla former av glesbygdsstöd. Erfarenheter pekar också på att utfallet för enskilda kommuner kan variera högst väsentligt mellan olika år. Ett system med beslutsramar skulle således i Värmlands län för närvarande inte leda till ökad flexibilitet utan till motsatsen. Enligt länsstyrelsens mening bör det således vara upp till varje län att självt få avgöra vilken arbets- och ansvarsfördelning som anses mest lämplig. Samma uppfattning har *länsstyrelsen i Östergötlands län*.

Enligt *konsumentverket* skulle det vara klara fördelar förknippade med att överlåta beslut om hemsändningsbidrag och driftstöd till kommunerna. Detta skulle enligt verkets bedömning stärka kommunernas ansvarstagande för glesbygdsbefolkningens varuförsörjning samtidigt som en bättre avvägning skulle möjliggöras av vilka lösningar som var mest lämpade i de enskilda fallen i form av t. ex. kollektiva inköpsresor, ökade varuinköp via den kommunala hemtjänsten, stöd till varuhemsändning eller driftstöd till en befintlig nedläggningshotad butik. Stödverksamheten har numera i synnerhet i flera av skogslänen fått en god stadga. Därför vore det enligt verkets uppfattning värdefullt att i samverkan med någon uppräglad glesbygdskommun närmare överväga och eventuellt pröva ett ytterligare decentraliserat beslutsfattande av skisserat slag. Av särskild betydelse är därvid att utveckla tillfredsställande former för en allsidig behandling av ansökningar om driftstöd.

LO ställer sig tveksam till delegationens förslag om ett starkare kommunalt inflytande över glesbygdsstödet. Ett slutligt ställningstagande i denna fråga bör dock anstå tills den statliga utredningen som ser över kommunernas kompetens är slutförd.

Flera länsstyrelser och konsumentverket tillstyrker förslaget att slopa administrationsavgifter. *Statskontoret* är emot en ändring.

Ett slopande av länsstyrelsens obligatoriska samrådspåbudsplikt i stödärenden

tillstyrks av bl. a. *länsstyrelserna i Älvsborgs, Värmlands och Västerbottens län.*

Konsumentverket kan för sin del inte acceptera att kraven på samråd före beslut tas bort från förordningen. Tvärtom är det angeläget att länsstyrelserna via samrådsförandet aktivt arbetar för att förstärka samspelet med den berörda kommunen och handelns organisationer. Det bör understrykas att det inte finns något krav på att samtliga samråd måste ske skriftligt. Kravet på samråd med konsumentverket före beslut i principiellt viktiga ärenden är också klart motiverat för att utvecklingen av stödverksamheten skall kunna ske i ett samlat perspektiv. Under de senaste åren har konsumentverket behandlat i genomsnitt ca 20 samrådsärenden per budgetår.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser också att samrådskyldigheten vad gäller det kommersiella stödet bör finnas kvar. Enligt länsstyrelsen är samrådet inte betungande och det finns en uppenbar risk att delegationens förslag utmynnar i minskade resurser hos ett för länsstyrelsen värdefullt sektorsorgan. Ett lysande exempel på hur ett centralt verk enligt länsstyrelsens uppfattning bör arbeta är konsumentverket. Det bistånd som länen får vad avser utvärdering, uppföljning och utvecklingsarbete vad avser varuförsörjningsfrågor är enligt länsstyrelsen till ovärderlig nytta. Samråd på den regionala nivån bör dock ej detaljstyras av förordningen.

Konsumentverket avstyrker glesbygdsdelegationens förslag att ta bort möjligheten att kunna utfärda centrala tillämpningsföreskrifter inom ramen för förordningen. Någon närmare motivering till delegationens ståndpunkt lämnas inte. Detta är förvånande inte minst mot bakgrund av att verket inte erfarit att denna del av förordningen när det gäller stödet till kommersiell service varit ifrågasatt. Verkets uppfattning är att de flexibla formerna för samverkan varit en bidragande orsak till att stödverksamheten givit så påtagligt positiva effekter. Under den senaste femårsperioden har statsmakterna kraftigt minskat resurstilldelningen till verket. Utan ett direkt stöd i glesbygdsförordningen finns det knappast utrymme för verket att ombesörja uppgifter i anslutning till stödhanteringen vid sidan av de frågor som har en strikt konsumentpolitisk betydelse.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser inte att det finns något behov av centrala detaljerade tillämpningsföreskrifter till glesbygdsförordningen. Däremot är det angeläget att det sker ett fortlöpande erfarenhetsutbyte mellan länen. Industridepartementet/glesbygdsdelegationen bör arbeta för att denna verksamhet utökas. Lantbruksstyrelsen, socialstyrelsen och konsumentverket har också en viktig roll att fylla i detta sammanhang. Liknande uppfattning har bl. a. *länsstyrelserna i Kronobergs och Norrbottens län.* *Länsstyrelsen i Västmanlands län* anser att det finns behov av en funktion som kan ge råd i företagsstödsfrågor på ungefär det sätt som konsumentverket arbetar i fråga om det kommersiella stödet.

Enligt *lantbruksstyrelsen* vill de flesta lantbruksnämnder ha anvisningar

till stöd för verksamheten och till hjälp för nyanställd personal. Lantbruksstyrelsens anvisningar för glesbygdsstödet bör däremot slopas varför styrelsen beslutat att även formellt upphäva dem. De utarbetades med utgångspunkt från att rationaliseringsstödet och glesbygdsstödet skulle samordnas för att minska tröskeeffekten dem emellan.

Länsstyrelsen i Östergötlands län delar delegationens uppfattning att bankerna bör ta en aktiv del av ansvaret för finansieringen av investeringar i företag i glesbygden. Däremot ser styrelsen ingen anledning att involvera dem i administrationen av avskrivningslånen. Såväl ökad medverkan i finansieringen som i administrationen tillstyrks av bl. a. *länsstyrelserna i Skaraborgs, Västernorrlands och Västerbottens län. Svenska bankförbundet* framför att bankerna är angelägna att bidra till finansieringen av investeringar också i glesbygd, men att dessa måste kunna förräntas på egna meriter.

3.2 Stöd till företag

Glesbygdsdelegationen *föreslår* att högsta belopp för avskrivningslån samt för stöd till uthyrningsstuga höjs till 300 000 kr. resp. 50 000 kr. samt att avskrivningslån skall kunna lämnas även till produktutveckling, marknadsföring m. m. Vidare *föreslås* att stöd till hemarbete och godstransporter inordnas i företagsstödet. Stödet till hemarbete *föreslås* få lämnas även till s. k. hemarbetscentral samt inte enbart inom det regionalpolitiska stödområdet.

En höjning av beloppsgränserna anser många remissinstanser angelägen. *Länsstyrelsen i Örebro län* anser t. o. m. att en höjning till 400 000 kr. förefaller betydligt rimligare än föreslagna 300 000 kr. *Länsstyrelserna i Östergötlands och Göteborgs och Bohus län* anser att höjda beloppsgränser inte får någon större praktisk betydelse så länge medelstillgången är knapp.

Flera länsstyrelser tillstyrker att avskrivningslån skall få lämnas till s. k. mjuka investeringar. Inte heller *lantbruksstyrelsen* har någon erinran mot förslaget under förutsättning att bidrag endast lämnas till sådana investeringar som är att betrakta som startkostnader vid nyetablering och inte när de är att betrakta som driftskostnader.

Hushållningssällskapens förbund anser att stöd till marknadsföring helst bör ske till en grupp av företagare, gärna i kooperativ form. *Konsumentverket* ställer sig emellertid av principiella skäl tveksamt till att statliga medel skall lämnas till företagarens marknadsföring. Även *statens industriverk* är tveksamt och föreslår i stället stöd i form av lån.

Länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Hallands och Gävleborgs län anser liksom delegationen att stöd till hemarbete bör kunna lämnas även utanför stödområdet. Några invändningar mot att även s. k. hemarbetscentral skall kunna få stöd har inte framförts. *Pajala*

kommun anför att tillkomsten av små arbetscentraler med utlokaliserade arbetsuppgifter bör stimuleras bl. a. genom stödet till hemarbete. En ändring av bestämmelserna skulle kunna medföra ökad tillämpning av stödet. Stödet till hemarbete bör också höjas från maximalt 20 000 kronor till 40 000 kronor för att göra detta mer attraktivt.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser att stödet till godstransporter även i fortsättningen bör styras via kommunerna. Dock borde godstransportstödet kunna hanteras ungefär som hemsändningsbidraget till kommunerna, dvs. lämnas per bidragsår (1 juli–30 juni), sökas senast två månader efter bidragsårets utgång och lämnas kontinuerligt utan begränsningar till ett visst antal år. Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelsen i Östergötlands län*.

En förändring i förordningen så att det blir möjligt att bevilja stöd till företag för godstransporter kan enligt *konsumentverkets* bedömning inte göras utan en närmare kartläggning av problemens art och omfattning. När det gäller den kommersiella servicen vidhåller konsumentverket att leverantörsledet måste åta sig att även sköta transporterna till utpräglade glesbygdsområden. Endast i de fall där sådana åtaganden av tradition inte funnits, exempelvis i Bohus län, bör det kunna vara möjligt att bevilja stöd för godstransporter till butiker. Det är verkets mening att ett sådant stöd i likhet med hemsändningsbidraget bör kanaliseras via kommunen.

3.3 Stöd till kommersiell service

Glesbygdsdelegationen har inte föreslagit några ändrade bestämmelser för denna stödform. *Länsstyrelserna i bl. a. Kronobergs, Blekinge och Västmanlands län* har mellertid föreslagit att investeringslånen bör slopas. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anser i stället att den statliga kreditgarantin bör kunna användas mera flexibelt med exempelvis amorteringsfrihet under de första åren.

Konsumentverket menar att de försämringar som under senare år har gjorts av villkoren för investeringslån har bidragit till att länsstyrelserna i allt högre utsträckning enbart beviljar avskrivningslån. Verket anser att investerings- och avskrivningslån tillsammans bör få utgöra 75 % av den sammanlagda investeringskostnaden, mot f. n. två tredjedelar.

3.4 Stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS)

Glesbygdsdelegationen föreslår att högsta stödbelopp till enskilda arbetsobjekt skall höjas från 30 000 kr. till 50 000 kr. Vidare föreslår delegationen att IKS-stöd skall få lämnas även utanför det regionalpolitiska stödområdet samt att begränsningen att IKS-arbetena skall reserveras för företrädesvis äldre arbetslösa bör slopas.

Ett begränsat antal remissinstanser har yttrat sig om IKS-stödet och har ställt sig bakom förslagen.

4 Sektorsfrågor m. m.

4.1 Skogsbruk

Glesbygdsdelegationen betonar skogsbrukets betydelse för glesbygdens utveckling och lägger fram två förslag. Delegationen *föreslår* att ett försöksprojekt utförs i några glesbygdskommuner, där storskogsbruket utarbetar åtgärdsprogram rörande bl. a. intensifierad skogsskötsel inom vissa ekonomiska ramar med preciserade sysselsättningsmål. Vidare *föreslår* delegationen att regeringen anmodar arbetsmarknadsmyndigheterna att bättre utnyttja de möjligheter som finns att ge arbetsmarknadsstöd till totalgenomgång av bestånd som innefattar röjning, tillvaratagande av klenvirke och stamkvistning.

Länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs och Norrbottens län samt *domänverket* har ställt sig bakom förslaget om försöksprojekt i samarbete med storskogsbruket. *LRF* har inget att invända men vill påpeka att endast privatskogsbruket i dess småskaliga form har möjlighet till en produktion med sådana syften som anges för projektet. Det storskaliga skogsbruket är uppbyggt på en hantering som försvårar ett projekt med avsedd inriktning.

Enligt *SLU* torde det vara mer rationellt att initiera och finansiellt stödja dessa försök på kommunägda skogar för att successivt vinna kunskap. *Skogsstyrelsen* å sin sida anser att kunskaperna om arbetsmetoderna för att åstadkomma högre aktivitet och flera arbetstillfällen i skogsbruket nu börjar bli så goda att man kan överväga att lämna försöksstadiet och istället driva projekt i full skala.

LRF delar delegationens uppfattning att sågverken i Norrlands inland spelar en stor roll för att skapa regional balans i skogsnäringen. Inlandssågarnas förutsättningar för vidareförädling bör tillvaratas och utnyttjas. Härigenom stärks konkurrenskraften och möjligheter till fler arbetstillfällen. Lokaliseringen av virkesterminaler har här en strategisk betydelse och bör uppmärksammas i delegationens fortsatta utvecklingsarbete.

Skogsstyrelsen anför beträffande ökad lokal vidareförädling, att styrelsen i de fall där det funnits råvara att tillgå tillstyrkt utbyggnad av sågindustrier framför allt i Norrlands inland. Beträffande förslaget att bättre utnyttja det arbetsmarknadspolitiska stödet till samlade skogsåtgärder, hänvisar skogsstyrelsen till sitt yttrande över den regionalpolitiska utredningen där styrelsen berört de stora neddragningarna av stödet till den skogliga beredskapsverksamheten och skogsvägsbyggandet.

Norrlandsförbundet anser att ett utvecklat stödsystem för mer arbetsintensivt skogsbruk, med mycket större inslag av gallringsuttag, skogsvårdsåtgärder och återväxtinsatser, som inte äventyrar företagens lönsamhet utan ligger på samhällets ansvar, skulle ge god återbäring i form av stabiliserad eller t. o. m. ökad sysselsättning i glesbygden.

4.2 Jordbruk

Delegationen anser att de nationella överskottsproblemen i princip inte skall påverka inriktningen på jordbrukspolitiken för glesbygden. Behovet av förstärkta rådgivningsinsatser till glesbygdjordbruket, inklusive olika slag av kombinationsföretag, betonas. Delegationen *föreslår* att regeringen ger lantbruksstyrelsen i uppdrag att omfördela de personella resurserna vid lantbruksnämnderna i skogslänen i denna riktning. Delegationen understryker att regional- och glesbygdspolitiska hänsyn måste ges stort utrymme i strukturrationaliseringen och att kommunerna bör ha en viktig roll där. Delegationen *föreslår* att ärenden i större utsträckning än idag handläggs av lokalt utplacerade tjänstemän från lantbruksnämnderna. Dessutom anser delegationen att det bör övervägas om inte beslut i förvärvsärenden skulle kunna fattas av kommunerna. Delegationen *föreslår* att en sådan försöksverksamhet genomförs i några glesbygdskommuner. Vad gäller den prisprövning som sker vid förvärv av jordbruksföretag, anser delegationen att den inte fyller syftet att hålla nere priserna på fastigheterna. Delegationen *föreslår* därför att systemet för prisprövning ses över.

Remissinstanserna har i allmänhet inget att erinra mot glesbygddelegationens allmänna syn på hur jordbrukspolitiken i glesbygd bör utformas från i första hand regional- och beredskapspolitiska utgångspunkter. *Statskontoret* t.ex., kan i princip ansluta sig till denna uppfattning, eftersom jordbruksproduktionen i glesbygd endast marginellt bidrar till landets totala överskottsproduktion. Därtill kommer att jordbruk är en långsiktigt stabil näring som är särskilt värdefull i glesbygd. Strukturrationaliseringen inom de areella näringarna bör därför ses som led i regionalpolitiken.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser emellertid att i en samlad bedömning av i vilka områden jordbruksproduktionen skall minskas bör även tas hänsyn till var jordbruksproduktionen kan ske effektivast. Jordbrukspolitiska överväganden bör således inte helt underordnas glesbygdspolitiken.

Med hänsyn till nuvarande överskottssituation på jordbruksprodukter måste enligt *LRF* en successiv produktionsomläggning komma till stånd. Enligt *LRFs* uppfattning bör utgångspunkten vara att tillvarata lokala biologiska förutsättningar.

Animalieproduktionen kommer därför ha stor betydelse för resursutnyttjandet i glesbygdsområden. Samtidigt påverkas jordbruket i glesbygd av den allmänna jordbrukspolitiken. Det är därför nödvändigt att tillvarata givna resurser samt utveckla nya grödor och användningsområden för jordbruket som helhet. En ökad användning av vegetabilier för energiproduktion är ett sådant exempel.

Även statens energiverk tar upp energiskogsodling som ett tänkbart alternativ till traditionell jordbruksproduktion. Resultaten av pågående forskning och storförsök får ge en uppfattning om dessa möjligheter.

Behovet av ökad lokalrådgivning till glesbygdsföretag understryks av bl. a. flera länsstyrelser.

Lantbruksstyrelsen anför att problemen vid utökad lokalkonsultationsverksamhet är dels att finna lämpade personer, dels finansieringen. Det ställs stora krav på kunskaper och förmåga att arbeta självständigt men ändå hålla goda kontakter och samarbeta med övriga instanser på området. Det stora problemet är naturligtvis finansieringen. Ytterligare medel måste anslås eftersom lantbruksverket ej kan omfördela personal för ändamålet, dels på grund av övriga tjänsters karaktär av specialistfunktioner, dels på grund av ansträngd personalsituation.

Beträffande delegationens förslag att lantbruksstyrelsen skulle få i uppdrag att omfördela de personella resurserna så finner lantbruksstyrelsen att delegationen måste vara dåligt underrättad om lantbruksverkets arbetsuppgifter och personalsituation. Med hänsyn till de förslag som delegationen framför synes det märkligt att inga kontakter tagits för att undanröja denna brist. Delegationens beskrivning av sysselsättningsläget vid lantbruksnämnderna saknar helt verklighetsförankring. Samtidigt som påbjudna besparingsåtgärder resulterat i personalminskningar av storleksordningen 30 tjänster per år under de senaste 5 åren så har allt fler arbetsuppgifter ålagts nämnderna.

Slutligen erinrar lantbruksstyrelsen om att verket under innevarande budgetår ålagts att genom avgifter bidra till finansiering av konsultationsverksamheten med 10 milj. kr. Detta verkar till nackdel för rådgivningen i udda produktionsgrenar.

Beträffande dessa avgifter så anser *länsstyrelsen i Kronobergs län* att det bör övervägas om inte rådgivningen till jordbruksföretag borde befrias från sådana i de områden som utgör glesbygdssköldsområden.

SLU anser att för att lantbruksnämndernas tjänstemän skall kunna fungera som rådgivare inom nya produktionsgrenar i lantbruket, så måste de själva erhålla kompletterande utbildning på området. Samråd bör ske mellan *SLU*, lantbruksstyrelsen och glesbygdsdelegationen hur denna fortbildning bör läggas upp.

SLU framhåller vidare att det är betydelsefullt att det lokala initiativet kombineras med någon form av experthjälp. Det är då viktigt att det finns resurspersoner i kommunerna som kan stödja initiativen och fungera som kontaktpersoner till aktuella experter. *SLU* kan medverka till att dessa kommunala kontaktpersoner får den utbildning som behövs.

Den rådgivning som ofta efterfrågas är enligt *länsstyrelsens i Värmlands län* bedömning ofta av allmän karaktär. Det bästa sättet att skapa rådgivningsresurser i decentraliserade former torde därför enligt *länsstyrelsens* mening vara att se sådan verksamhet som en del av den kommunala näringspolitiken. Kommunerna spelar en central roll i det regionala utvecklingsarbetet. Det har därför varit naturligt för *länsstyrelsen* att stödja konkreta och avgränsade näringspolitiska aktiviteter i kommunerna.

Förslaget om kommunala beslut i jordförvärvsärenden avstyrks av bl. a. *länsstyrelserna i Kronobergs, Östergötlands, Älvsborgs, Skaraborgs och Örebro län* samt *lantbruksstyrelsen* och *statskontoret*.

Statskontoret anser att det bör vara en statlig uppgift att fatta beslut i jordförvärvsärenden. Samtidigt anser statskontoret att det finns anledning att pröva behovet av att ha kvar jordförvärvslagen.

Delegationens förslag tillstyrks av bl.a. *Hushållningssällskapens förbund, länsstyrelsen i Stockholms län, domänverket samt kommun- och landstingsförbunden.*

Endast några få remissinstanser tar upp förslaget om en översyn av prisprövningsreglerna i jordförvärvslagen.

Förslaget avstyrks av *lantbruksstyrelsen.*

4.3 Fiske och vattenbruk

Delegationen anser att fiskeristyrelsen bör satsa större resurser på det kustnära fisket och insjöfisket samt på lokal vidareförädling av fångsterna. Beträffande vattenbruket betonar delegationen vikten av att tillståndsprövningen för fisk- och skaldjursodling förenklas. Delegationen anser vidare att avgifter vid miljöprövning av små odlingar helt bör undvikas. För att förbättra det ekonomiska utfallet av fiskodling i mindre skala, liksom för insjöfisket, krävs enligt delegationen en samordnad mottagning, förädling, distribution och marknadsföring av produkterna.

Remissinstanserna är genomgående positiva till vad delegationen anför rörande fiske och vattenbruk.

Fiskeristyrelsen påpekar att den i sin verksamhet skall beakta både den företagsekonomiska lönsamheten och sysselsättningen i kust- och skärgårdsområdena.

Länsstyrelsen i Kalmar län föreslår att regeringen initierar en försöksverksamhet i länet i syfte att utveckla en bättre samordning inom fiskerinäringen i linje med vad delegationen föreslagit. Även bl. a. *länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Pajala kommun* betonar behovet av samordnad distribution, marknadsföring m. m.

LRF anser att fisket bör ägnas större intresse i glesbygdsdelegationens fortsatta arbete.

Fiskeristyrelsen tillstyrker förslagen rörande vattenbruket. I fråga om behovet av en förenkling av tillståndsgivningen vill styrelsen dock betona att det som många gånger uppfattas som byråkratiska hinder och tröghet i systemet i de flesta fall är att hänföra till att det ofta finns stora konflikter i fråga om olika vattenområdets användning. Kommunala mark- och vattenanvändningsplaner är därför nödvändiga.

Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* tillstyrker delegationens förslag och vill i sammanhanget peka på de utbildningsinitiativ samt de forsknings- och utvecklingsinsatser inom vattenbruksområdet som stiftelsen Samverkan Universitet-Näringsliv medverkat till. Erfarenheterna av denna verksamhet bör enligt länsstyrelsen tas till vara i glesbygdsdelegationens fortsatta arbete.

SLU anser att fiskodlingens främsta problem idag är att matfiskodlarna inte har tillgång till tillräckligt med kvalitativt godtagbar sättfisk. Även marknadsinformation kring priser, bästa avsättningskanaler, kvalitetskrav etc saknas. Beslutsfattarna på regional nivå (länsstyrelser, utvecklingsfonder, lantbruks- och fiskenämnder) har knappast övergripande kunskap om dessa problem. Givetvis kan konsulter engageras för att anskaffa denna information, men dels är detta ett dyrbart förfaringssätt, dels finns risken att ett dubbelarbete kommer att utföras eftersom ett sådant arbete kanske utförs i flera län.

Lantbruksuniversitetet påpekar att för att eliminera ovannämnda nackdelar har utredningen om statligt stöd till odling av fisk och skaldjur föreslagit inrättandet av en planeringskommitté med representanter för fiskeristyrelsen, statens industriverk, Sveriges lantbruksuniversitet och vattenbrukarnas riksförbund. Kommitténs arbetsuppgifter skall vara att utarbeta ett marknadsinformationssystem, informationssystem kring utbud och efterfrågan på sättfisk samt informera om regler för statligt stöd och andra finansieringsvägar.

TCO anser att länsstyrelserna i samarbete med fiskeristyrelsen och statens industriverk bör utreda förutsättningarna för ett ökat vattenbruk i respektive län och utarbeta en plan för den fortsatta utbyggnaden av bl. a. fiskodlingsanläggningar.

4.4 Offentlig sektor

Glesbygdsdelegationen *föreslår* bl. a.

- att de försök som inletts för att utveckla lokalkontorsidén bör fullföljas och ytterligare några försök initieras,
- att decentraliseringen inom verk och myndigheter bör drivas på,
- att inskränkningar av statlig service i glesbygden bör få genomföras först efter länsstyrelsens godkännande,
- att upphandlingskungörelsen bör ändras så att statliga myndigheter i högre grad kan göra lokala upphandlingar.

Många remissinstanser har betonat behovet av sektorssamordning. Där emot är det inte så många som haft synpunkter på de enskilda förslagen.

AMS anser i likhet med delgationen att resurser och befogenheter i ökad utsträckning bör föras så långt ut i organisationen som möjligt. I det sammanhanget nämner styrelsen att den tagit initiativ till en omorganisation av verkets kansli och lämnat förslag om en decentraliseringsplan. Förslaget innebär att det centrala kansliet minskas med 150–200 årstjänster som förs vidare till arbetsförmedlingarna.

Att länsstyrelsen bör godkänna inskränkning av statlig service tillstyrks av länsstyrelserna i *Kronobergs, Jämtlands, Västerbottens* och *Norrbotens* län. *Konsumentverket* är däremot för sin del inte berett att tillstyrka

att länsstyrelsen måste godkänna, och därmed i praktiken överpröva, andra samhällsorgans beslut i sådana frågor. En smidigare väg som i första hand bör prövas är att införa ett obligatoriskt samråd med länsstyrelsen inför planerade inskränkningar. Därigenom skapas ett rådrum där följdverkningarna av en inskränkning kan bedömas i ett större perspektiv. Enligt konsumentverkets uppfattning bör länsstyrelsen kunna få en samrådsfunktion även i vissa fall som inte berör offentlig service. Verket vill därför åter aktualisera det till regeringen tidigare lämnade förslaget om en samrådsplikt i fråga om planerade försämringar av leveransvillkoren till strategiska dagligvarubutiker och drivmedelsanläggningar i glesbygd.

Länsstyrelsen i Stockholms län konstaterar att det i slutskedet av förhandlingarna med olika parter om indragningar av verksamhet ofta kan vara svårt att på rimlig tid uppnå enighet. Länsstyrelsen förordar därför att medel i dessa situationer skall kunna utgå ur glesbygdsstödsanslaget för att trygga verksamhet av regionalpolitiska skäl.

Angående den statliga upphandlingen anför *länsstyrelsen i Kronobergs län* att det är ett område där varje kommun, landsting och myndighet har ett speciellt ansvar och noga bör överväga sina egna möjligheter till lokala upphandlingar. Glesbygdsdelegationen bör få i uppdrag att stimulera till en helhetssyn, som ökar dessa möjligheter.

Norrlandsfonden anser att den statliga upphandlingskungörelsen bör ses över, men att man bör ha i minnet att tidigare försök inte lyckats.

Flera remissinstanser ser positivt på lokalkontorsidén. *AMS* nämner att styrelsen gjort en översyn av förmedlingsservicen i glesbygd. F. n. pågår i tolv kommuner som försöksverksamhet en servicesamverkan med postverket.

Pajala kommun anser att lokalkontorsidén är så intressant att den bör testas i Pajala kommun inom ramen för civildepartementets projekt om sektorssamordning i Norrbotten.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser det vara väsentligt att länsstyrelsen ges författningsmässiga och ekonomiska möjligheter att inrätta lokala kontor med olika statliga funktioner och i samverkan med kommunal verksamhet i flera mindre orter.

4.5 Utbildning

Ett tiotal remissinstanser tar särskilt upp utbildningsfrågorna, även om det i betänkandet inte läggs några konkreta förslag utan enbart betonas behovet av glesbygdsanpassad utbildning på olika områden.

Regionstyrelsen i Umeå högskoleregion påpekar bl. a. att högskolans distansundervisning generellt kan bidra till att möta utbildningsbehov i glesbygden. Styrelsen anser också att det borde övervägas om inte medel kunde tillskjutas ur glesbygdsstödet för att genomföra småföretagarutbildning. Även *SÖ* anser att det finns en naturlig koppling till glesbygdsstö-

det när det gäller att tillskjuta resurser till utbildning av regionalekonomisk betydelse. SÖ framför också bl. a. att yrkesinriktad utbildning som passar glesbygdens förhållanden kan anordnas bl. a. i form av lokalt och regionalt arbetsmarknadsanpassade kurser där skolstyrelse respektive länskolnämnd fr. o. m. läsåret 1985/86 har möjlighet att fastställa tim- och kursplaner.

För den agrara utbildningen i glesbygd kommer en försöksverksamhet att inledas nästa läsår med kombinationsutbildning i gymnasieskolan av jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsutbildning.

Inom den påbörjade försöksverksamheten för att utveckla gymnasieskolan har utarbetats timplaneförslag som medger samordning mellan gymnasieskolan och kommunala vuxenutbildningen vilket underlättar utbildning i glesbygd.

Behovet av samverkan mellan olika skolformer understryks av AMS. AMS nämner i sammanhanget en försöksverksamhet som pågår i några av skogslänen innebärande en samverkan mellan kommunala vuxenutbildningen och arbetsmarknadsutbildningen.

Länstyrelsen i Västernorrlands län skriver bl. a. att ett bibehållande av skolor i glesbygd ofta har stor betydelse för framtidstron bland befolkningen i berörda områden. Statsbidragen till strategiskt belägna glesbygdsskolor bör därför räknas upp så att de skall kunna behållas längre än eljest.

Beträffande den glesbygdsanpassade utbildningen vill länsstyrelsen betona vikten av att utbildningen bl. a. vid lantbruks- och skogsbruksskolorna också ges en inriktning mot kombinationsverksamhet inom areella näringar (t. ex. jordbruk-trädgård-skogsbruk i olika kombinationer) samt även mot kombinationer mellan areella näringar och andra näringar (t. ex. trädgård-småindustri-servicearbete).

Även LRF påtalar bristen på samordning i undervisningen inom jordbruk och skogsbruk vid lantbruksskolorna.

4.6 Glesbygdsvetenskap

Delegationen anser att forskning är en betydelsfull del i en långsiktig strategi för utveckling i glesbygd. Delegationen anser att både ERU och CERUM bör ge hög prioritet åt forskning kring glesbygdsvetenskap. Delegationen framhåller också att högskolan i Östersund bör kunna utvecklas till en betydande resursbas för glesbygdsvetenskapen. De extra resurserna anser delegationen främst bör kunna ställas till förfogande genom CERUM. Delegationen understryker också att det är av största vikt att resursstarka forskningsinstitutioner som de tekniska högskolorna och lantbruksuniversitetet ägnar ökad uppmärksamhet åt forskning som är betydelsfull för en utveckling i glesbygd. Glesbygdsvetenskapen föreslår att regeringen specialdestinerar medel för glesbygdsvetenskap inom CERUM, de tekniska högskolorna och lantbruksuniversitetet. Den andra-

de inriktningen bör åstadkommas genom omprioriteringar inom respektive verksamhet.

Flera remissinstanser är positiva till delegationens betoning av forskningens betydelse för utvecklingen i glesbygd och förslaget om omprioritering av forskningsresurser. Det gäller bl. a. *socialstyrelsen*, *CERUM*, *statskontoret* samt *länsstyrelserna i Västernorrlands och Västerbottens län*.

CERUM anser att specialdestinerade medel är en förutsättning för att en grundläggande forskning om strukturella och långsiktiga utvecklingsfrågor skall få tillräcklig kontinuitet. *CERUM* påtalar det omedelbara behovet av basresurser till *CERUM* och att resursbehovet för högskolan i Östersund skall ses i detta sammanhang,

Beträffande Högskolan i Östersund påpekar *regionstyrelsen i Umeå högskoleregion* att även en utvecklad glesbygdsforskning vid högskolan inom överblickbar tid inte kommer att kunna svara för någon dominerande del av forskningsvolymen. Det är därför nödvändigt att utnyttja alla intressanta forskningsresurser. Östersund kan emellertid tjäna som förmedlare av idéer och önskemål till andra forskande enheter.

Länsstyrelsen i Västerbottens län vill för sin del framhålla att kompetens på området sedan tidigare finns vid universitetet i Umeå och att lantbruksuniversitetets båda enheter, skogshögskolan och Röbbäcksdalen, finns i Umeå. Länsstyrelsen anser att dessa tre enheter bör kunna utgöra viktiga resurser i glesbygdsforskningen.

SLU anser att det som generellt saknas i svensk forskning rörande glesbygdsutvecklingsfrågor och som inte heller behandlats i rapporten är övergripande forskning kring bebyggelsemönster i Sverige, speciellt glesbygdens funktioner i sammanhanget, dvs tvärvetenskapliga forskningsinsatser rörande befolkningstäthetens problem i geografiskt, ekonomiskt och socialt hänseende. Denna forskningsinriktning finns i andra länder. Glesbygdsdelegationen borde tillsammans med Arbetsgruppen lantbruk och samhälle (ALA) och de lantbruks- och skogsvetenskapliga fakulteterna vid *SLU* samt *CERUM* initiera sådan verksamhet.

ERU anser att det i pågående forskningsprogram finns utrymme för forskning kring glesbygdernas problem och möjligheter även om regiontypen glesbygd där inte utpekats som ett speciellt forskningsobjekt. *ERU* ser fram emot ett fortsatt samarbete med glesbygdsdelegationen när det gäller att precisera frågeställningar.

Länsstyrelsen i Örebro län har ingen erinran mot att särskilda medel satsas på glesbygdinriktad forskning, men motsätter sig att detta skall kompenseras genom indragning av andra forskningsresurser. Länsstyrelsen anser att Sverige behöver satsa mer på forskning främst inom teknikområdet för att klara konkurrensen från utlandet,

Länsstyrelsen i Värmlands län kan inte ansluta sig till förslaget om att lägga ett stort ansvar för glesbygdsforskningen på *CERUM* samtidigt som

delegationens erfarenheter av CERUM:s hittillsvarande verksamhet är negativa. Enligt länsstyrelsens mening är det viktigt att i forskningssammanhang ta vara på det intresse för och den kompetens som byggts upp hos enskilda forskare på olika håll i landet när det gäller glesbygdsvorsknningen. Länsstyrelsen har t. ex. i sina kontakter med högskolan i Karlstad och genom sitt engagemang i REVÄST konstaterat att det finns en betydande glesbygdsvorskning i Västsverige. Det bästa sättet att uppmuntra till och skapa resurser för glesbygdsvorskning är därför enligt länsstyrelsens mening att glesbygdsvorskningsdelegationen intensifierar sina kontakter gentemot forskningsbeviljande organ, STU, universitet och högskolor m. fl.

4.7 Energifrågor

Delegationen *föreslår* att stödet till eldningsanläggningar för inhemskt bränsle förbättras och att storleksgränsen på en anläggning för att stöd skall kunna utgå bör slopas, så att inte små anläggningar lämpade för glesbygden diskrimineras. Vidare framhålls att prisrelationen mellan elström och inhemskt fastbränsle måste förändras till fastbränslets förmån för att inte den marknad som börjat byggas upp (och som är särskilt känslig i Norrlands inland) skall slås sönder.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser det vara viktigt att slopa storleksgränsen på anläggningar vid stödgivningen. Vidare anser länsstyrelsen att för att främja en utbyggnad av trädterminaler till inlandet, bör statens energiverks bidrag differentieras så att en högre bidragsandel utgår i stödområde A och B.

Statens energiverk anför att 10–15 skogsterminaler kommer att starta verksamhet som ett resultat av 1984 års investeringsprogram. Dessa skogsterminaler kommer att tekniskt utformas som separationsanläggningar för industriråvara och bränslen. Råvara för terminalerna utgörs av hela träd och träddeklar. I och med att terminalerna färdigställs och verksamheten kommer igång kommer de att leda till en ökad verksamhet inom skogsbruket genom att lönsamheten för gallringar och rörjningar kan förbättras. Även om de statliga stöden medför att ett begränsat antal anläggningar uppförs inom rena glesbygdsvorskningsområden, förväntas utvecklingen de närmaste åren medföra att konkurrenssituationen hos skogsanvändande företag tvingar fram en ökad satsning på sådana anläggningar. Effekterna av investeringarna i skogsterminaler på utvecklingen inom glesbygdsvorskningsområdena kan vara svåra att nu entydigt avgöra. Statens energiverk kommer att utvärdera terminalstödet betydelse för bl. a. marknadsutvecklingen för skogsbränslet och kommer då även att studera regionala effekter varvid glesbygdsvorskningsfrågan naturligt kommer in. Beträffande ekonomiskt stöd påpekar verket att det kan lämna stöd vid introduktionen av ny teknik genom stöd till prototyp- och demonstrationsanläggningar. Att därutöver lämna ett långsiktigt stöd till någon teknik är enligt verkets mening inte lämpligt

då därmed de olika bränsleformernas och energibärarnas konkurrenskraft på sikt blir snedvriden,

LRF anser att tillvaratagandet av skogsbränsle som energikälla bör föranleda en mer långsiktig planering av energianvändningen.

Sorsele kommun anser att förslaget om att ändra prisrelationen mellan elström och inhemskt fastbränsle, till fastbränslets förmån, synes något illa underbyggt. Den konkurrens om skogsråvaran som redan föreligger från massaindustri, sågverk och spånplattfabriker skulle ytterligare öka. *Skogsstyrelsens* inställning däremot är att ökad användning av skogsråvara för eldningsändamål är till godo för skogsbruket och skogsindustrin. Bortsett från vissa lokala obalanser utgör eldning av avverkningsrester och lövved inget hinder för skogsindustrins råvaruförsörjning utan snarare en fördel. Skogsstyrelsen anser dessutom att lönsamheten i att elda med skogsbränslen är så god idag att det inte behövs någon utökning av stödet till anläggning av pannor för detta ändamål.

4.8 Turism

Delegationen anser att Sveriges turistråd bör analysera samspelet mellan stor- och småskalig turism i glesbygden inom ramen för arbetet med strukturplanen för turism och rekreation.

Uppfattningen att den s. k. bygdeturismen bör stimuleras får stöd av bl. a. *SLU*. Samtidigt påtalar universitetet att skevheter i skattelagstiftningen motverkar en möjlig uthyrningsverksamhet i attraktiva fjäll- och skärgårdsområden. Det gäller för högt satta taxeringsvärden samt för låg gräns för skattefria hyresintäkter. Även *länsstyrelserna i Stockholms och Skaraborgs län* pekar på de ogynnsamma skattereglernas effekter.

4.9 Småskalig teknik och informationsteknologi

Delegationen *föreslår* att styrelsen för teknisk utveckling (STU) och statens industriverk (SIND) ges i uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt den småskaliga tekniken, exempelvis inom ramen för det teknikspridningsprojekt som de fått i uppdrag att utföra.

Delegationens förslag tillstyrks av bl. a. *länsstyrelserna i Skaraborgs, Västernorrlands och Västerbottens län*.

SIND konstaterar att uppläggning av teknikspridningsprojektet pågår. Informationsmaterial och annat underlag är under utarbetande. I projektet ingår samarbete med högskolor och universitet. *SIND* anser för sin del att fördjupat samarbete mellan berörda parter är önskvärt för att få sådan forskning, som kan kopplas till enskilda affärsidéer.

STU påpekar att förbistringen om vad man på olika händer menar med småskalig teknik är stor. Det är därför viktigt att delegationen så klart som möjligt i sin aviserade exempelsamling redovisar sin definition. Med ut-

gångspunkt från denna kan STU bättre bedöma möjligheterna att inom ramen av ett uppdrag ägna särskild uppmärksamhet åt den "småskaliga tekniken".

Delegationen *föreslår* att regeringen i samband med medelstillelningen till de tekniska högskolorna och lantbruksuniversitetet särskilt anger att resurser skall avsättas för utveckling av småskaliga tekniska lösningar.

Förslaget tillstyrks av bl. a. *länsstyrelserna i Skaraborgs, Västernorrlands och Västerbottens län*. Den senare länsstyrelsen framhåller att en offensiv glesbygdspolitik fordrar en offensiv teknikpolitik avpassad till den miljö och till den tid den har att fungera i. Länsstyrelsen tillstyrker därför med skärpa delegationens förslag. Lantbruksuniversitetets båda enheter i Umeå, skogshögskolan och Röbbäcksdalens forskningsanstalt, bör härvid kunna göra betydande insatser.

Delegationen *föreslår* vidare att utvecklingsfonderna tillsammans med SIND ges i uppdrag att ta fram utbildningsmaterial för småskalig teknik som passar de små, ofta kombinerade företagen i glesbygden.

SIND framför att verket avser att i samarbete med skolöverstyrelsen ta fram förslag till utveckling av utbildningsmaterial för bl. a. småskalig teknik i den i Norrland och Småland pågående försöksverksamheten med glesbygdsutbildning för småföretagare och hantverkare.

Beträffande informationsteknologin *föreslår* delegationen att regeringen mer systematiskt verkar för att bygga upp ett finmaskigt nät av kontaktpunkter till stöd för utvecklingen inom informationsteknologins område och att regional- och glesbygdspolitiska hänsyn därvid ges stort utrymme. Delegationen *föreslår* också att regeringen ger televerket i uppdrag att utveckla modeller för hur informationstekniken skall komma glesbygden till godo. Delegationen *föreslår* vidare att regeringen avsätter resurser inom ramen för den regionalpolitiska projektverksamheten för ytterligare försök med *service-/grannskapscentraler i glesbygd*.

Förslagen får stöd av bl. a. *länsstyrelserna i Skaraborgs och Västerbottens län*. Televerket har i princip inget att erinra mot delegationens synpunkter men anser att rapporten präglas av en onödigt pessimistisk syn på tillgången till telekommunikationer i glesbygd.

Televerket bygger ut nät och nättjänster i takt med efterfrågan, vilket är en av grundidéerna med televerkets satsning på de publika tjänsterna. Televerkets strävan är således att tjänsterna skall bli allmänt tillgängliga. Det är även televerkets ambition att åstadkomma en prismässig geografisk utjämning, vilket är en av förutsättningarna för decentralisering och därmed för en allsidig regional utveckling i samhället. Härutöver är televerket berett att göra kundindividuella satsningar på normalt affärsmässiga grunder.

I televerkets treårsplan 1985/86–1987/88, som inlämnades till regeringen den 31 augusti 1984, ges entydiga besked om televerkets policy och verksamhetsinriktning samt redogörs för konkreta utbyggnadsplaner.

Av treårsplanen framgår bl. a. att det i televerkets ansvar ingår att utveckla och tillhandahålla en samhällsekonomiskt riktig teleinfrastruktur baserad på ett sammanhållet telenät och till behoven anpassade tjänster.

Det är således televerkets uppfattning att telekommunikationerna inte kan anses utgöra en trång sektor från glesbygdspolitisk synpunkt. Den flexibla nät- och nättjänstestrukturen bör istället utgöra en god grundval för de framtida glesbygdssatsningar där väl utvecklade kommunikations- och informationsnät utgör viktiga komponenter.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län framhåller att den nya informations-teknologin kan reducera de problem i glesbygden som orsakas av stora avstånd. Den är småskalig till sin karaktär och ger möjligheter till distansarbete i hemmet eller i små arbetscentraler. En medveten styrning av teknikens utbyggnad till fördel för glesbygden bör därför ske. Om så inte sker kan den nya tekniken i stället verka centraliserande. Vid utbyggnaden av det föreslagna nätet av kontaktpunkter bör väljas en modell där man i första hand tillgodoser glesbygden för att sedan bygga ut nätet mellan de mer tätbefolkade områdena. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* framför liknande synpunkter och anser också att glesbygdsdelegationen bör få i uppdrag att särskilt bearbeta informationsteknologifrågorna med sikte på bl. a. konkreta försök.

Statskontoret anser att innebörden av förslaget om finmaskigt nät av kontaktpunkter är oklart.

Pajala kommun anser att i likhet med den vävverksamhet som bedrivits under lång tid i form av bl. a. grannskapscentraler, borde många datoriserade verksamheter gå att utlokalisera till mindre orter, och att det dåligt utnyttjade stödet till hemarbete borde kunna tillämpas.

Norrlandsfonden anser att det skyndsamt bör utredas hur de ökade möjligheterna till kvalificerat distansarbete skall kunna utnyttjas i regionalpolitiken.

5 Sänkta arbetsgivaravgifter

Glesbygdsdelegationen anser det angeläget att olika finansieringsmöjligheter undersöks närmare för en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 10 procentenheter för alla näringsgrenar utom den offentliga sektorn (inkl. affärsverken) i stödområde A.

Delegationen anser vidare att möjligheten bör övervägas att i Norrlands inland befria familjeföretag från arbetsgivaravgift för den första som anställs i företaget och eventuellt också reducera avgifterna för de nästkommande två anställda.

Det senare förslaget får stöd av *Hushållningssällskapens förbund*, *SHIO-Familjeföretagen* samt *Sorsele* och *Bergs kommuner*. *SHIO-Familjeföretagen* anser att för glesbygdstödet bör generella metoder eftersträ-

vas, exempelvis sänkning av arbetsgivaravgiften eller helt borttagande av avgiften för en person (även egenavgiften). Däremot är *RSV*, *SIND* och *TCO* negativa. *TCO* anser att samhället genom befintliga sysselsättnings- och lokaliseringsstöd redan ger en betydande subvention vid nyanställning.

Skillnaden mellan glesbygdsdelegationens och den regionalpolitiska utredningens förslag beträffande sänkta arbetsgivaravgifter är att delegationen inte bara vill ha en geografisk utvidgning utan även en vidgning till fler näringar.

Några remissinstanser, bl.a. *landstingsförbundet* och *LO* har i sina yttranden framfört att man enbart stöder den regionalpolitiska utredningens förslag. *SIND* och *TCO* avvisar delegationens förslag med hänvisning till att en utvärdering först bör göras av sänkningen i Norrbottens län.

RSV tillstyrker en utvidgning till alla näringar utom den offentliga sektorn, under förutsättning att maskinell kontroll blir möjlig, men avstyrker förslaget i övrigt.

Skogsstyrelsen och *LRF* anser att jord- och skogsbruksföretag bör omfattas av sänkningen.

Domänverket biträder förslaget om sänkning av arbetsgivaravgiften men avvisar bestämt tanken att domänverket och dess dotterbolag icke skulle komma i åtnjutande av sänkningen på samma villkor som övrigt näringsliv. Domänverket är av riksdagen ålagt affärsmässigt handlande på en öppen, ej monopoliserad marknad. Detta innebär att verket har att ta normala affärsmässiga risker. Den föreslagna diskrimineringen skulle förhindra domänverket och dess dotterbolag att aktivt stödja strävanden att ta tillvara resurser och möjligheter i glesbygden.

Pajala kommun anser att differentierade arbetsgivaravgifter är ett exempel på en generell stödinsats. Tyvärr har detta relativt liten betydelse för företagen i små kommuner. De har i regel ett begränsat antal anställda och den relativa fördelen blir därför av mindre betydelse. Däremot kunde andra generella åtgärder såsom skattesänkningar för inflyttande nyckelpersoner/företag vara ett mer attraktivt stöd för glesbygden. Exempel på detta är frizoner inom specifika branscher, exempelvis forskarfrizoner där all skatt på forskning och forskarlöner reducerats eller tagits bort.

6 Medelsfrågor

6.1 Behovet av medel

Delegationen anser att åtminstone 200 milj. kr. i lån och bidrag och 75 milj. kr. i kreditgarantier kommer att krävas årligen under 1980-talets senare hälft. Enligt delegationens mening bör behovet kunna täckas dels genom omfördelningar från andra sektorer, dels genom en omfördelning inom de regionalpolitiska anslagen. Delegationen *föreslår* att 100 milj. kr. överförs från de centralt disponibla anslagen till länsanslagen.

Behovet av ökade medel till glesbygdsinsatser understryks av bl. a. *länsstyrelserna i Kronobergs, Blekinge, Värmlands, Gävleborgs och Norrbottens län* samt av *lantbruksstyrelsen, domänverket och Norrlandsförbundet*. Även *länsstyrelsen i Västerbottens län* tillstyrker förslaget om utökade resurser men anser att ökningen bör komma de mest utsatta delarna av landet, dvs. skogslänen, helt till godo. TCO anser också att en resursförstärkning behövs, men denna bör dock inte åstadkommas genom överföringar från de regionalpolitiska medlen, vilka enligt TCO:s uppfattning redan är alltför begränsade. CERUM förordar att man undersöker om en ökad samordning eller medelstransferering mellan arbetsmarknadsstöd och regionalpolitiskt stöd respektive glesbygdsstöd kan vara ett verksamt strukturutvecklande och långsiktigt strukturstabiliserande medel.

SIND anser att de motiv som delegationen anfört för en resursförstärkning inte är tillräckliga för att verket skall kunna tillstyrka förslaget. Statskontoret anser att anslagsbehovet till glesbygdsstödet inte kan beräknas på grundval av det underlag som redovisas. I princip stöder statskontoret tanken att beredskapsmedel som används för investeringar ställs till förfogande för insatser inom ramen för regionalpolitiken.

LO har stor förståelse för kravet på resursförstärkning till glesbygdspolitiken men anser att kraven måste vägas mot andra angelägna behov. Därför vill LO tillstyrka det förslag som förts fram av den regionalpolitiska utredningen och som medför en blygsammare uppräknning av glesbygdsstödet.

6.2 Arbetsmarknadspolitiska medel till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS)

Delegationen föreslår att IKS-stödet förstärks med arbetsmarknadspolitiska medel.

Förslaget får stöd av bl. a. *länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län*. *Landstingsförbundet* anser att en viss medelsomfördelning från de arbetsmarknadspolitiska anslagen bör kunna prövas.

AMS har i sitt tidigare yttrande över rapporten "Statligt stöd till glesbygd" konstaterat att den utvärdering av stödet som redovisats inte ger tillräckligt underlag för ett ställningstagande till om stödet bör finnas kvar i sin nuvarande utformning. I yttrandet understryks vidare att underlaget behöver utvidgas väsentligt bl. a. genom en samhällsekonomisk utvärdering av stödet. Enligt styrelsen har inget ytterligare tillförts i delegationens rapport som gör en annorlunda bedömning möjlig.

I anslutning till frågan om omfördelning av resurser mellan olika politikområden, vill arbetsmarknadsstyrelsen fästa uppmärksamheten på sambandet mellan arbetsmarknadspolitiken och övriga åtgärder inom den ekonomiska politiken. Behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser bestäms till stor del av det sätt på vilket den övriga ekonomiska politiken utformas.

Ökade krav på arbetsmarknadsinsatser kan därför vara ett resultat av att åtgärderna inom andra politikområden haft begränsad effekt. På motsvarande sätt kan förbättringar inom övrig ekonomisk politik innebära att kraven på arbetsmarknadspolitiken sänks så att resurser kan frigöras för andra ändamål. Det bör dock påpekas att kortsiktigt kan en ökning av de regionalpolitiska insatserna även innebära ökade behov av arbetsmarknadspolitiska insatser, inte minst för att underlätta den yrkesmässiga och geografiska rörligheten.

6.3 Försök med kommunala glesbygdsramar

Delegationen föreslår att en försöksverksamhet med utvecklade glesbygdsramar, som innefattar medel från olika samhällssektorer, startas i några glesbygdskommuner. Här skulle kunna ingå olika former av glesbygdsmedel, vissa beredskapsmedel och vattenregleringsmedel.

Förslaget tillstyrks av bl. a. *länsstyrelserna i Kalmar, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs och Västmanlands län* samt av *SÖ och Svenska kommunförbundet. Bergs, Pajala och Norrtälje kommuner* tillstyrker också förslaget och är villiga att bli försökskommuner. *Länsstyrelsen i Hallands län* föreslår Varbergs och Hylte kommuner.

Skogsstyrelsen anser att syftet, att skapa utrymme för ett starkare kommunalt engagemang i det regionalpolitiska utvecklingsarbetet, är lovvärt. En sådan frihet får emellertid inte leda till en ökad "kommunalisering" i meningen kommunal anpassning av sektorspolitiken. Det finns uppenbara risker att glesbygdspolitiken eller skogspolitiken i en kommun kommer att skilja sig från motsvarande sektorspolitik i grannkommunen.

AMS hänvisar till den försöksverksamhet som under innevarande budgetår bedrivs i Örebro kommun och som går ut på att alla arbetslösa ungdomar i åldrarna 20–24 år som inte går i utbildning eller har arbete på den öppna marknaden erbjuds ungdomsarbete. Försöksverksamheten som finansieras med bl. a. medel från anslaget för beredskapsarbete innebär i princip att kommunen ges befogenheter att friare få disponera vissa typer av statliga medel än vad som normalt är fallet. Styrelsen anser att man bör inhämta erfarenheter från försöken i Örebro och liknande försök i andra kommuner innan ytterligare försöksverksamhet påbörjas med friare användning av arbetsmarknadspolitiska medel för kommuner.

6.4 Medel till små utvecklingsbara verksamheter

Delegationen föreslår att regeringen bör avsätta särskilda resurser inom den regionalpolitiska ramen för utvecklingsbara verksamheter i glesbygd. Delegationen anser att ca 10 milj. kr. är ett lämpligt belopp för en femårsperiod. Diskussioner bör förslagsvis föras med hushållningssällskapens förbund om "huvudmannaskap" för utvecklingsarbetet.

Förslaget om särskilda medel tillstyrks av *länsstyrelserna i Södermanlands, Västernorrlands och Västerbottens län* samt av *hushållningssällskapens förbund* och *LRF*. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* är dock tveksam till delegationens förslag att diskussioner förslagsvis bör föras med hushållningssällskapens förbund om "huvudmannaskap" för utvecklingsarbetet. Ansvaret och medlen bör kanaliseras via länsstyrelsen. I arbetet bör dock även hushållningssällskapen kunna engageras. Även *länsstyrelsen i Södermanlands län* anser att resurserna bör kanaliseras via länsstyrelserna.

7 Övrigt

Landstingsförbundet anser att delegationens förslag om att utvecklingsfonderna bör ges möjlighet att bättre anpassa finansieringsinsatserna efter de enskilda företagens behov, t. ex. genom att kunna ta ut royalty i förhållande till vinst, ligger väl i linje med den uppfattning som förbundsstyrelsen framfört i andra sammanhang. Utvecklingsfonderna inom stöd-område A bör dessutom få möjlighet att med utvecklingskapital finansiera mer än 50 procent av den totala kostnaden för olika projekt.

Delegationen föreslår att utvecklingsfonderna bör ges möjlighet att utvidga sin målgrupp så att denna även omfattar företag av mer renodlad servicekaraktär. Eftersom fonderna redan nu har svårt att betjäna befintlig målgrupp kan enligt *SIND* en utökning inte ske utan betydande resursförstärkningar. Av samma skäl är *STU* tveksam till förslaget. Ett annat skäl är enligt *STU* att många utvecklingsfonder även har svårt med etablerandet av kontinuerliga och väl fungerande kontaktpunkter med kommuner geografiskt avlägsna från stationeringsorten för utvecklingsfonderna. En väsentlig utvidgad och förbättrad samverkan med kommunala näringslivsfunktioner och andra resurser är därför helt nödvändig för att möjliggöra en vidgning av målgruppen.

Enligt delegationen bör möjligheterna förbättras för ungdomslagen att fungera i det privata näringslivet. Det bör vidare vara en strävan i glesbygden att ge ungdomen arbete i denna sektor. *AMS* vill erinra om att den åtgärd vars syfte är att underlätta för ungdomar i åldrarna 18–19 år att få arbete inom den enskilda sektorn i första hand är rekryteringsstödet. Arbets sökande i ungdomslag kan dock efter särskild prövning av förmedlingen placeras i enskilda företag medan kommunen kvarstår som arbetsgivare.

Enligt *kommunförbundets länsavdelning i Jämtlands län* är kommunernas möjligheter att verka för en offensiv glesbygdspolitik i hög grad beroende av att skatteutjämningsystemet blir rättvisare än i dag.

Norrlandsfonden påpekar att rapporten till ringa del berör mineralråvaror. Fonden har de senaste åren studerat möjligheten att driva "små

gruvor". Det kan vara en möjlig verksamhetsform vid smärre mineraltillgångar i glesbygden. Härför bör möjligheten till förenklad tillståndsgivning, uppköp till fasta priser och gynnsamma skattevillkor ses över.

Konsumentverket anser att den förestående förändringen av plan- och bygglagstiftningen bör kunna förstärka möjligheten att åstadkomma en mer avvägd utveckling av detaljhandeln i tätorter och omgivande landsbygd. För att åstadkomma en sådan utveckling erfordras att resurser avsätts för en fortsatt utveckling av den kommunala varuförsörjningsplaneringen.

Jämtlands läns utvecklingsfond pekar på en enskild företeelse som motverkar startande av enmansföretag i allmänhet men kanske i glesbygd i synnerhet. Det gäller kravet på preliminär deklaration i samband med att verksamheten startat. Deklarationen medför omgående krav på inbetalning av egenavgifter m. m. och detta ofta innan en enda krona i intäkter genererats i företaget. Denna ordning skapar en fullständigt onödigt påfrestning på nystartare som i flertalet fall gör att verksamheten inte kommer igång. Enligt fonden bör deklaraionsförfarandet under första året av företagets verksamhet få ske på samma sätt som deklaration för inkomsttagare dvs. i efterhand.

Kommerskollegium påpekar att driftstöd är handelspolitiskt särskilt känsligt med hänsyn till att företagets konkurrensförmåga direkt påverkas och det bör därför enligt kollegiets mening så vitt möjligt undvikas.

SHIO-Familjeföretagen anser att glesbygdsdelegationen bör knytas till statens industriverk, i den mån det anses önskvärt att bibehålla ett fristående organ. Glesbygdsfrågorna bör administreras av industriverket respektive de regionala utvecklingsfonderna.

Sammanfattning av och remissyttranden över malmfältsutredningens betänkande (Ds I 1984: 9) Framtid i malmfälten

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	331
1.1 Utredningsarbetets uppläggning	331
1.2 Mål och riktlinjer	332
1.3 Utvecklingsalternativ för Malmfälten	332
2. FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER FÖR MALMFÄLTEN	333
2.1 Förhandlingar med storföretagen om förläggande av verksamhet till Malmfälten	333
2.2 Förläggning av statlig tjänsteproduktion m. m. till Malmfälten	334
2.3 Vård och konservering av museiföremål	334
2.4 Förläggning av kriminalvårdsanstalt till Kiruna	336
2.5 Utnyttjande av tomma bostäder för turiständamål	336
2.6 LKAB:s framtid	336
– Utbyggnad m. m. av SJ:s verkstadskapacitet i Kiruna för översyn och underhåll av malmvagnar på malmbanan ...	336
2.7 Järnsvampverk, konstgödseltillverkning samt utvinning av s. k. sällsynta jordartsmetaller ur apatit	338
– Järnsvampverk	338
– Konstgödseltillverkning	339
– Utvinning av s. k. sällsynta jordartsmetaller ur apatit ...	341
2.8 Prospektering och utvärdering av malm-/mineralfyndigheter	341
2.9 Projekt inom Bolidenbolaget	342
2.10 Det näringslivsbefrämjande arbetet i malmfältskommunerna	344
2.11 Tillvaratagande av kompetenser och produkt- och affärsidéer inom storföretag som LKAB och Boliden	344
2.12 Systematiska genomgångar av skilda sektorer för att få fram produkt- och affärsidéer	345
2.13 Insatser inom utbildningssektorn för att främja näringslivsutvecklingen i regionen	345
2.14 Högskolans roll i utvecklingen av Malmfälten	346
– Högskoleutbildningen inom järnvägsområdet	347
2.15 Åtgärder för att allmänt förbättra produktionsförutsättningarna för näringslivet i Malmfälten	348
2.16 Satsningar inom data- och rymdområdet	349
– Datakommunikation till och från Malmfälten	349
– Rymdverksamhet i Satellitbild AB och Rymdbolaget ...	350
– Ökade satsningar på KGI:s grundforsknings- och produktutvecklingsprogram	351
– Satsning på högre utbildning och forskning inom rymdområdet förlagd till Kiruna	351
– Stöd till etableringar av utvecklingsenheter i Kiruna med anknytning till rymd- och dataverksamheten	353

2.17 Framställning och användning av fasta bränslen	354
2.18 Nordnorsk olja och gas	354
2.19 Satsningar inom turistnäringen	355
2.20 Särskilda insatser i Pajala	356
2.21 Glesbygdsinsatser i Gällivare och Kiruna kommuner	356
2.22 Insatser inom skolområdet	357
3. GENOMFÖRANDE OCH FINANSIERING AV INSATSERNA I MALMFÄLTEN	358
4. EGNA FÖRSLAG FRÅN REMISSINSTANSENA	359

1 Inledning

Malmfältsutredningen överlämnade under våren 1984 betänkandet (Ds I 1984: 9) *Framtid i Malmfälten*. Betänkandet har remissbehandlats under sommaren/hösten 1984. Dispositionen av sammanställningen följer förslagen i den ordning utredningen presenterat dem.

Malmfältsutredningens betänkande (Ds I 1984: 9) *Framtid i Malmfälten* remissbehandlades under sommaren 1984.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), beredningen för planering och samordning av statliga insatser för rekreation, bostadsstyrelsen, Centralnämnden för fastighetsdata (CFD), högskolan i Luleå, Kiruna geografiska institut (KGI), kriminalvårdsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, luftfartsverket, länsstyrelsen i Norrbottens län, Nämnden för statens gruvegendomar (NSG), riksantikvarieämbetet, riksarkivet, riksrevisionsverket (RRV), skogsstyrelsen, skolöverstyrelsen (SÖ), socialstyrelsen, statens delegation för rymdverksamhet (DFR), statens energiverk, statens industriverk (SIND), statens järnvägar (SJ), statens kulturråd, statens lantmäteriverk, statens vattenfallsverk, statskontoret, styrelsen för internationell utveckling, styrelsen för teknisk utveckling (STU), Sveriges Geologiska AB, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), televerket, transportrådet, universitet- och högskoleämbetet (UHÄ), överbefälhavaren (ÖB), överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF).

Vidare har följande remissinstanser avgett yttrande: Boliden AB, delegationen för glesbygdsfrågor, Gällivare kommun, Jernkontoret, Kiruna kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), landstinget i Norrbottens län, Nordkalottkommittén, Norrlandsfonden, Pajala kommun, Stiftelsen Samhällsföretag, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska fabriksarbetareförbundet, Svenska gruvindustriarbetareförbundet, Svenska rymdaktiebolaget, Svenska Samernas Riksförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation-Familjeföretagen (SHIO-Familjeföretagen) samt Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Yttrande över betänkandet har även inkommit från ett antal andra myndigheter och organisationer.

1.1 Utredningsarbetets uppläggning

Flera remissinstanser bl. a. *högskolan i Luleå*, *socialstyrelsen*, *statskontoret*, *Kiruna kommun* och *TCO* påpekar att betänkandet innehåller en rad förtjänstfulla förslag till åtgärder i syfte att skapa en positivare framtid för Malmfälten.

Socialstyrelsen påpekar vikten av att utveckla angreppssätt som innebär att *strukturella problem leder till ett lokalt engagemang*. Det ökar den

sociala sammanhållningen och motverkar befolkningsminskningen. På längre sikt ökar det också förutsättningarna för att kostnaderna för utvecklingsarbetet kan hållas nere och att t. ex. utbildningen inriktas på den egna regionens behov.

RRV anser att utredningen inte tagit tag i och analyserat de långsiktiga och strukturella problem då det gäller storleken på de offentliga resurser som redan idag tillförs området samt att undersöka möjligheten till att omprioritera dessa till mer långsiktiga utvecklingsprogram. *RRV* anser vidare att det hade varit angeläget att ytterligare utreda önskvärdheten och konsekvenserna av olika framtida befolkningsutvecklingar för området.

SAF och *Sveriges industriförbund* anser att utredningen har valt att inte se konsekvenserna av sin egen analys. Enligt organisationernas uppfattning måste regionalpolitikens uppgift vara att skapa möjlighet till utveckling i alla delar av landet, men den skall inte vara en garanti mot befolkningsförändringar i områden med otillräcklig näringsverksamhet. De båda kommunerna kanske är, menar *SAF* och *industriförbundet*, mer betjänta av en väl genomarbetad strategi för en befolkningsmässig bantning.

1.2 Mål och riktlinjer

Som mål och riktlinjer för insatserna i Malmfälten bör enligt utredningen gälla

- att förhindra att arbetslösheten ökar samt motverka en fortsatt kraftig utflyttning
- att långsiktigt stärka och utveckla näringslivet och sysselsättningen i regionen
- att motverka de negativa sociala effekterna av de stora förändringar som sker i Malmfälten, samt
- att trygga kommunernas service och ekonomi.

Remissinstanserna delar i stort utredningens syn på målen och riktlinjerna för utvecklingen i regionen. *SGU* framhåller vikten av att regering och riksdag så snart som möjligt fastlägger mål och riktlinjer för den långsiktiga utvecklingen i Malmfälten.

1.3 Utvecklingsalternativ för Malmfälten

Malmfältsutredningen har belyst de samhällsekonomiska aspekterna på olika framtida utvecklingsalternativ för LKAB. Syftet har härvid varit dels att belysa vilken produktionsvolym och -struktur samt sysselsättning som kan motiveras samhällsekonomiskt dels att belysa under vilka förutsättningar som investeringar i nya huvudnivåer i Malmberget och Kiruna kan motiveras. Framställningen grundar sig på samhällsekonomiska analyser, gjorda för utredningens räkning av Hans Tapper vid Linköpings universitet.

LO, delegationen för glesbygdsfrågor, statskontoret och SIND ansluter sig i stora drag till de analyser som gjorts i utredningen.

Högskolan i Luleå anser att det vore lämpligt "att låta tre-fyra ekonomer yttra sig över Tappers beräkningar" – om inte detta redan är gjort – för att uppnå en högre säkerhet. *Högskolan* anser också att de samlade arbetslöshetseffekterna av en nedläggning av LKAB kan bli större än vad som antas i betänkandet. Detta får då också effekter på samhällsekonomin i övrigt, vilket måste beaktas vid valet av vilka åtgärder som skall tillämpas i Malmfälten.

Även *RRV* har kommenterat osäkerheten i samhällsekonomiska analyser och sysselsättningseffekter av en nedläggning av LKAB. De synpunkter *RRV* framför, är i enlighet med ovan nämnda kommentarer gjorda av *högskolan i Luleå*.

SIND påpekar att det samhällsekonomiskt lönsamma inte i alla lägen är synonymt med det "samhälleligt önskvärda". Som antytts erbjuder malmfältsproblematiken exempel på att skillnaden i ogynnsamma fall kan bli högst betydande. Det krävs politiska mål och värderingar som utgångspunkt för Malmfältens långsiktiga utveckling. Det är enligt *SIND* en brist att en mer preciserad diskussion i dessa termer inte förs i betänkandet.

2 Förslag till åtgärder för malmfälten

2.1 Förhandlingar med storföretagen om förläggande av verksamhet till Malmfälten

Sedan mitten av år 1983 pågår på regeringens uppdrag förhandlingar med storföretagen om möjligheterna att förlägga verksamhet till Norrbotten och Malmfälten. Det är enligt utredningen ännu för tidigt att bedöma resultatet men utredningen understryker vikten av ett aktivt arbete på att få ny verksamhet till Malmfälten.

Utredningen *föreslår* att det pågående arbetet utvärderas och att därefter beslut tas om formerna för ett fortsatt arbete på detta område.

Gällivare kommun instämmer i utredningens förslag.

SIND anser att regionalpolitiken idag måste ha sin tonvikt på att utveckla regionernas befintliga resurser och företag. Detta torde vara av särskild betydelse i Norrbotten och Malmfälten, där den ofta omtalade bristen på "företagaranda" och på en välintegrerad lokal industristruktur ofta förklarats med dominansen av storskaliga, utifrån initierade och "fjärrstyrda" verksamheter. Å andra sidan påpekar *SIND* att det idag befintliga näringslivet utanför gruvsektorn inte inom överskådlig tid kan nå en sådan omfattning att den kan suga upp den från järnmalsverksamheten. Det vore därför, enligt *SIND*, värdefullt om storföretagsetableringar kunde komma till stånd. Med tanke på de ganska nedslående erfarenheter som gjorts finns det enligt *SIND*:s uppfattning skäl att inte ställa förväntningarna så högt att man inte ägnar tillräckligt intresse åt andra åtgärder.

2.2 Förläggning av statlig tjänsteproduktion m. m. till Malmfälten

Utredningen föreslår att ytterligare resurser satsas på en utbyggnad av SIGA-verksamheten. Förslaget grundas på att SIGA utgör ett viktigt instrument när det gäller att styra verksamheter inom central och regional förvaltning till Malmfälten.

Utredningen menar vidare att Norrbotten och Malmfälten bör prioriteras i det arbete som bedrivs från regeringens sida för att fullfölja tidigare principuttalanden från riksdagen om en decentralisering av arbetsuppgifter från den centrala statliga förvaltningen i stockholmsregionen.

Förslagen har föranlett kommentarer från några remissinstanser. Sålunda är *Gällivare kommun* och *TCO* positiva till en utbyggnad av SIGA. *TCO* påpekar dock att de försök som hittills gjorts med utlokalisering av verksamheter från statliga myndigheter till SIGA inte varit särskilt framgångsrika. *TCO* förordar därför att regeringen ger direkta anvisningar i regeringsbrevens om vilka omfördelningar av statlig verksamhet som skall göras.

Även *riksantikvarieämbetet* och *statens lantmäteriverk* är positiva till SIGA:s verksamhet. *Lantmäteriverket* ger även förslag till förläggning av ytterligare en verksamhet till SIGA. Vid lantmäteriverket pågår mikrofilmning av länsstyrelsernas förrättningsarkiv. Med nuvarande takt beräknas arbetet inte vara klart detta århundrade. Lantmäteriverket föreslår därför, dels p.g.a. längden på arbetet dels p.g.a. de rationaliseringsmöjligheter mikrofilmning innebär, att medel anslås till lantmäteriverket så att uppdrag avseende en lika stor produktion som f.n. utförs vid lantmäteriverket kan läggas ut till SIGA i Gällivare. Denna verksamhet beräknas till 1 200 000 kr. per år. För verksamheten behövs en investering (främst 4 kameror) till en kostnad av högst 600 000 kr. Till detta tillkommer kostnader för lokaler och SIGA:s organisation. Verksamheten kräver visst förberedelsearbete i berörda län (länsstyrelserna) i form av genomgång av akter, reversaler, leveranser m. m. samt visst ledningsarbete centralt vid lantmäteriverket, totalt ca 500 tkr. per år.

Kiruna kommun framför i sitt remissvar att hänsyn måste tas till den samhällsekonomiska mereffekten av en lokalisering av SIGA till Kiruna. De anser att det finns risk för ökade regionala obalanser om det sker en koncentration av statlig verksamhet till jämförelsevis redan överhettade centra. *Gällivare kommun* påpekar att malmfältskommunerna måste ges särskild prioritet i arbetet med att decentralisera den centrala och regionala statliga förvaltningen.

2.3 Vård och konservering av museiföremål

Utredningen har genom statens kulturråds försorg studerat förutsättningarna för etablering av en enhet för vård och konservering av museiföremål till Kiruna.

Ansvar för genomförandet av projektet bör enligt utredningens mening läggas på en av regeringen utsedd arbetsgrupp med representanter från statens kulturråd, museerna, utbildningsdepartementet, länsstyrelsen och Kiruna kommun.

En förutsättning för uppbyggandet i Kiruna måste enligt utredningens mening vara att verksamheten på sikt kan finansieras med ordinarie medel inom kultursektorn. En del av investeringskostnaderna bör kunna täckas via beredskapsmedel. Investeringskostnaderna i övrigt liksom driftkostnaderna i ett inledningsskede bör enligt utredningen finansieras med särskilda medel.

Kiruna kommun är positiv till förslaget men påpekar att en bedömning måste ske dels utifrån det verkliga behovet av sådan vård, dels också utifrån den samhällsekonomiska mereffekten av en lokalisering av verksamheten till Kiruna.

Statens kulturråd delar utredningens uppfattning men anser att särskilda medel bör utgå även efter inledningsperioden.

Riksantikvarieämbetet och *riksarkivet* är också positiva till utredningens förslag men går emot utredningens förslag om finansieringen. Att berörda myndigheter inom kultursektorn själva skall stå för ekonomin efter inledningsskedet gör det praktiskt taget omöjligt för de statliga arkivmyndigheterna att medverka vid projektets genomförande. Kostnaderna måste täckas genom ett tillskott till kulturbudgeten.

Riksarkivet är kritisk mot att bokbindningsverksamheten i förslaget har knutits till annan huvudman. Så gott som allt material som är i behov av konservering är inbundet och behöver efter det att varje blad som konserverats inbindas på nytt. Riksarkivet anser att om inte detta kan ske i Kiruna är arkivvården inte hjälpt.

Riksantikvarieämbetet konstaterar att förslaget är förbundet med många specifika förutsättningar som måste kunna uppfyllas innan projektet kan få avsedda kultur- och regionalpolitiska förutsättningar.

Riksantikvarieämbetet framför följande krav:

- Enheten måste förfoga över kvalificerad personal och i detta avseende kan Kiruna-projektet möta betydande svårigheter.
- Konserveringsåtgärderna måste utföras i nära samband med de uppdragsgivande institutionerna.
- Satsningen i Kiruna får inte motverka andra regionala satsningar inom vård- och konservering.
- Transporterna mellan Stockholm och Kiruna kommer att dra särskilda kostnader. Klimatskador och riskerna för transportskador är faktorer som kommer att fungera som en begränsning ifråga om vilka föremåls-kategorier som kan skickas till Kiruna.

Riksantikvarieämbetet förordar en mindre, specialiserad verksamhet med inriktning på arkeologisk metallkonservering och naturhistorisk kon-

servering. En utbyggnad kan sedan realiseras efter hand som erfarenheter vunnits om projektets bärkraft.

2.4 Förläggning av kriminalvårdsanstalt till Kiruna

Kriminalvårdsstyrelsen och Kiruna kommun har fört diskussioner om förläggning av en kriminalvårdsanstalt till Kiruna. Utredningen anser att frågan bör studeras ytterligare och att regeringen bör ta initiativ till en utredning av förutsättningarna för byggnadet av en sådan enhet i Kiruna.

Kiruna kommun är positiv till förslaget.

Kriminalvårdsstyrelsens bedömning är att det inte föreligger några behov av ny kriminalvårdsanstalt i Kiruna under de närmaste åren. De nya regler om halvtidsfrigivning som gäller från den 1 juli 1983 har påverkat beläggningen vid de slutna rixanstalterna. Antalet intagna har minskat relativt kraftigt. Samtidigt har medel anvisats för uppförande av nya bostadspaviljonger i Hall och Tidaholm. Dessa nybyggnationer medför att det enligt kriminalvårdsstyrelsen inte bedöms föreligga något behov av ytterligare rixanstaltsplatser inom de närmaste åren.

2.5 Utnyttjande av tomma bostäder för turiständamål

Antalet tomma bostäder ökar i malmfältskommunerna och då främst i Kiruna. Olika vägar prövas nu för att finna alternativ användning för dessa bostäder. En användning skulle enligt utredningen kunna vara att utnyttja de tomma bostäderna som lägenhetshotell i en ökad turistsatsning i Malmfälten. Utredningen *föreslår* att förslaget utvecklas vidare av Sveriges turistråd och de båda malmfältskommunerna. Utredningen *föreslår* vidare att de kostnader som inte kan täckas av beredskapsmedel eller bostadsombyggnadsstöd finansieras via ett samlat malmfältsanslag.

Bostadsstyrelsen beskriver i sitt remissvar de bestämmelser som gäller för att få bostadslån för ombyggnad.

Norbottens läns landsting tar avstånd från förslaget att genom "utnyttjande" av tomma lägenheter för turiständamål med samhällsmedel konkurrera på så helt olika villkor med turistnäringen.

Norrlandsfonden påpekar att förslaget inte bör ses som ett självändamål utan utgöra en del av vitalisering av turistnäringen inom området. Norrlandsfonden *föreslår* att förutsättningarna för en ökad turistverksamhet ytterligare undersöks.

2.6 LKAB:s framtid

Med tanke på den centrala roll företaget också i fortsättningen kommer att spela i Malmfälten anser utredningen att det är angeläget att man från statsmakternas sida för befolkningen, för kommunerna och för övriga näringslivet i Malmfälten klargör hur man långsiktigt ser på LKAB:s framtid.

Många remissinstanser, bl. a. AMS, länsstyrelsen i Norrbottens län, SGU, Svenska fabriksarbetarförbundet, Gällivare kommun, LO, Norrbottens läns landsting, Norrlandsfonden, Svenska gruvindustriarbetarförbundet samt TCO delar uredningens uppfattning att LKAB kommer att fortsätta att spela en central roll i Malmfältens utveckling och att det är viktigt att statsmakterna klargör hur man ser på LKAB:s framtid.

SGU påpekar också att LKAB:s järnmalmsbrytning har en stor betydelse för den inhemska försörjningen med järnmalmsprodukter och att den har en positiv effekt på den svenska handelsbalansen.

ÖEF utesluter inte att järnmalmen i en kris åter kan bli bytesobjekt och kan således bedömas som försörjningsviktig. ÖEF har genom skilda planeringsåtgärder sökt öka säkerheten för att nödvändig järnmalmsproduktion skall kunna upprätthållas i olika kriser.

Svenska gruvindustriarbetareförbundet anser att det är viktigt att klara ut LKAB:s roll och ansvar i det allmänna utvecklingsarbetet för att stärka och förnya näringslivet i Malmfälten. Företaget måste, enligt Svenska gruvindustriarbetareförbundet, aktivt delta i arbetet med att få fram nya verksamheter och sysselsättning. Det är också angeläget att LKAB går in på ägarsidan i framtida projekt i Malmfälten med nära anknytning till såväl järnmalmsrörelsen som övrig gruv- och mineralindustri.

TCO anser att det är nödvändigt att staten som ägare klart anger de långsiktiga arbetsvillkoren för LKAB. Därvid bör staten enligt TCO ange

- att LKAB:s gruvbrytning skall bedrivas efter företagsekonomiska kriterier, men att staten kommer att vara beredd att bidra till att den långsiktiga gruvdriften tryggas,
- att ägaren under de närmaste åren avstår från att kräva utdelning från LKAB för att ge företaget större möjligheter att finansiera de stora investeringar som måste genomföras,
- att ägarna är beredda att tillskjuta ytterligare kapital för att LKAB skall klara investeringar i bl. a. nya huvudnivåer,
- LKAB måste få en långsiktig lösning för järnvägstransporterna som innebär låga transportkostnader och en kraftigt förbättrad kvalitet på transportsystemet.

TCO anser att LKAB skall vidga sitt verksamhetsområde och bidra till en allmän näringslivsutveckling i Malmfälten. Ökade krav måste dock kombineras med att LKAB tilldelas särskilda resurser för utvecklingsarbete. Som exempel nämner TCO att det inom LKAB borde bildas en särskild enhet för utvecklingsprojekt eller att LKAB tillsammans med andra intressenter bildar ett särskilt utvecklingsbolag.

Utbyggnad m. m. av SJ:s verkstadskapacitet i Kiruna för översyn och underhåll av malmvagnar på malmbanan

Utredningen betonar vikten av att verksamhet med anknytning till järn-

malmshanteringen så långt som möjligt förläggs till Malmfälten. En aktuell fråga just nu är enligt utredningen var översyn och underhåll av malmvagnar skall ske i fortsättningen. Utredningen menar att denna verksamhet bör ligga i Malmfälten. Utredningen *föreslår* vidare att eventuella merkostnader för en utbyggnad av verkstadskapaciteten täcks av staten via ett samlat malmfältsanslag.

SJ framför att:

”F.n. repareras malmvagnar vid verkstäder i Narvik, Kiruna och Notviken. Malmbaneutredningen har visat på olika alternativ att rationalisera och förbilliga denna verksamhet. Det alternativ som nu utvecklas är att lägga merparten av reparationsarbetena i Kiruna. Detta förutsätter en utbyggnad av verksamheten, som i sin helhet måste finansieras med sosselsättningsmedel. En sådan lösning är på väg. Utbyggnaden, som kan stå klar i aug.-sept. månad 1985, beräknas skapa ett 20-tal nya arbetstillfällen vid verkstaden i Kiruna.”

2.7 Järnsvampverk, konstgödsetillverkning samt utvinning av s. k. sällsynta jordartsmetaller ur apatit

Utredningen lägger fram ett antal förslag för att långsiktigt stärka näringslivet och sysselsättningen i Malmfälten. I detta avsnitt behandlas de remissvar som inkommit angående

- byggande av järnsvampverk i Malmfälten
- produktion av apatit och fosforsyra i Malmfälten samt eventuella möjligheter att framställa ammoniak ur bränngasen från en framtida järnsvampproduktion
- byggande av försöksanläggning för utvinning av s. k. sällsynta jordartsmetaller ur apatit.

Majoriteten av de remissinstanser som kommenterat ovanstående är positiva till förslagen. Några remissinstanser har dock påpekat de osäkerheter som finns när det gäller nya projekt liksom vikten av att de projekt som föreslås bedöms på kommersiella grunder.

SGU, *STU* och *SIND* påpekar alla vikten av att marknads- och lönsamhetsförutsättningar undersöks. *SHIO-Familjeföretagen* understryker ”att ett genomförande av utredningens förslag om järnsvampverk respektive apatit-fosfattillverkningen måste bygga på att privata företag är villiga att under marknadsmässiga förhållanden gå in och satsa på projektet.”

Kiruna kommun är positiv till samtliga dessa förslag. Kommunen anser dock att en förprojektering bör göras för att få en realistisk bedömning av genomförbarheten.

Järnsvampverk i Malmfälten

Utredningen *föreslår* att regeringen tar upp förhandlingar med bl. a.

SKF och LKAB om byggande av järnsvampverk i Malmfälten. Dessa verk skulle då kunna ersätta den omfattande järnskrotsimporten till landets stålverk.

Odelat positiva till järnsvampproduktion är *Norrbottens läns landsting*, *TCO*, *Norrlandsfonden*, *Svenska gruvindustriarbetareförbundet*, *Gällivare kommun* och *STU*. Några remissinstanser, *SGU*, *statens energiverk*, *Svenska fabriksarbetareförbundet* och *LO* påpekar osäkerheten med att använda torv som energikälla då det inte finns någon utvecklad teknik för detta. Statens energiverk föreslår att kol inledningsvis används som energikälla. Projektet "järnsvampverk i Malmfälten" skulle då kunna utnyttja att kolförgasning med plasmateknik finns demonstrerat i representativ skala och att det blir mer tid för utprovning av torvhantering och torvförgasning.

SGU, *Norrlandsfonden* och *LO* är positiva till byggande av järnsvampverk i Kiruna och Malmberget men påpekar vikten av att undersöka marknaden för järnsvamp.

ÖEF anser att det från strikt beredskapssynpunkt för närvarande inte behövs något järnsvampverk i Sverige. Styrelsen anser dock att om de planerade verken byggs, kan det få effekter som blir positiva för beredskapen. En särskilt plus i beredskapshänseende är att torv kan användas som energikälla.

Jernkontoret är positivt till att järnsvampstillverkning i Malmfälten utreds, men kontoret anser inte att det för närvarande är företagsekonomiskt försvarligt att med gällande priser på importskrot investera i en järnsvampsanläggning för att ersätta sådant skrot. *Jernkontoret* anser vidare att regeringen inte skall ta upp förhandlingar med LKAB och SKF då ett speciellt bolag bildats av berörda kommuner (*Malmfältens Järnsvamp AB*).

Jernkontoret framhåller också vikten av att finansieringen av eventuella järnsvampverk sker på ett sådant sätt att det inte stör våra handelsförbindelser med utlandet.

Konstgödseltillverkning

Skandinavisk kemiinformation AB har för Malmfältsutredningens räkning studerat förutsättningarna för utnyttjande av apatit som råvara för konstgödseltillverkning i Malmfälten. Studien visar, enligt malmfältsutredningen, att dylika möjligheter finns.

Malmfältsutredningen föreslår att regeringen går in i överläggningar med Norsk Hydro/SUPRA och LKAB om ett samarbete mellan dessa företag avseende produktion av apatit och fosforsyra i Malmfälten. Härvid bör också beaktas eventuella möjligheter att framställa ammoniak ur bränngasen från en framtida järnsvampproduktion i Malmfälten.

Positiva till tillverkning av apatit och fosforsyra är *ÖB*, *SGU*, *Gällivare kommun*, *Svenska gruvindustriarbetareförbundet* och *ÖEF*. *ÖEF* påpekar

dock att beredskapsintresset vad gäller fosforsyratillverkning är relativt lågt. Fosforgödselmedel kan i händelse av avspärning undvaras flera år. Den svenska produktionen av fosforsyra och fosfat är dessutom för närvarande större än förbrukningen.

Under förutsättning att ett fullständigt underlag för etablering av produktion av fosforsyra och fosforbaserade gödselmedel tas fram, har inte heller SGU någon erinran mot förslaget angående produktion av apatit och fosforsyra. SGU påpekar dock att den inhemska användningen av handelsgödsel minskat.

Även *LO* och *Svenska fabriksarbetareförbundet* är positiva till en investering i apatitproduktion i Malmfälten. Förbunden anser dock att det i första hand bör satsas på att få regelbunden produktion av apatit i redan befintliga anläggningar i Kiruna.

ÖEF är positiv till en *framställning av ammoniak* ur bränngasen från ett framtida järnsvampverk. Även *LO* och *Svenska fabriksarbetareförbundet* ansluter sig till förslaget om vidareförädling av Malmfältens råvaror. De båda förbunden påpekar dock att grundförutsättningarna för en vidareförädling ännu inte är uppfyllda. Svenska fabriksarbetareförbundet anser därför inte att det för närvarande är aktuellt med ytterligare utredningar i frågan. Förbundet anser också att de tidigare nämnda förhandlingarna mellan regering, Norsk Hydro/SUPRA och LKAB bör bedrivas under medverkan av berörda fackliga organisationer.

Norrlandsfonden stöder en apatit- och fosforsyraproduktion, men anser att en statlig reglering syftande till att göra Sverige självförsörjande i händelse av avspärning troligen är nödvändig för att apatit från Malmfältet skall kunna slå ut andra förekommande utgångsmaterial för gödningsämnen. *TCO* framhåller att produktion av fosforsyra, svavelsyra, ammoniak etc. vid LKAB förutsätter en fortsatt brytning av högfosformalm i Kiruna. Då efterfrågan på sådan malm är låg och den internationella konkurrensen hög när det gäller konvertering av högfosformalm till lågfosformalm, är det viktigt att denna konvertering stöds.

SAF och *Sveriges Industriförbund* instämmer i de synpunkter som lämnats till dem från Sveriges kemiska industrikontor.

Kemikontoret påpekar att de höga kapitalkostnader som erfordras för etablering av kemisk industri måste ses i förhållande till den sysselsättning som skapas. Vidare anser Kemikontoret att förutsättningarna för att framgångsrikt konkurrera med produkterna på en internationell marknad kommer att vara begränsade. Kemikontoret rekommenderar, dels på grundval av ovanstående, dels på grundval av den antydning som görs i Malmfältsutredningen att järnmalmsbrytningen på lång sikt kan upphöra, att noggranna utvärderingar görs av de föreslagna projekten. Vidare påpekar Kemikontoret att en ammoniakframställning i Malmfältet kan få negativa effekter för ett likartat projekt, det s. k. Nynäsprojektet.

Utvinning av s. k. sällsynta jordartsmetaller ur apatit

Tibor Parak har för utredningens räkning gjort en studie om förutsättningarna för utvinning av sällsynta jordartsmetaller ur malmfältsapatiten. På grundval av denna studie föreslår utredningen att regeringen uppdrar åt STU att närmare undersöka förutsättningarna för byggande av en försöksanläggning för utvinning av sällsynta jordartsmetaller i Malmfälten. I utredningsuppdraget bör också ingå att lämna förslag på huvudmän för en sådan produktion.

Norrlandsfonden och *Gruvindustriarbetareförbundet* är positiva till förslaget. *Norrlandsfonden* påpekar dock att utländska konsulter med kunskap om sällsynta jordartsmetaller troligen måste anlitas, då svensk expertis på området torde saknas.

STU och *ÖEF* är mera tveksamma till en utvinning av sällsynta jordartsmetaller. *STU* är tveksam till närmare undersökningar då utvinningen av metallerna skulle ske i anslutning till en fosforsyraproduktion och då det är avsättnings- och lönsamhetsmöjligheterna mer än de tekniska möjligheterna som är avgörande för projektet. *ÖEF* anser inte att projektet för närvarande är viktigt ur försörjningssynpunkt. *SGU* delar *ÖEF*s åsikt och anser vidare att det bör ankomma på *LKAB* att närmare utreda dessa förutsättningar.

2.8 Prospektering och utvärdering av malm-/mineralfyndigheter

Med hänsyn till gruvnäringens betydelse anser utredningen det viktigt att prospektering och uppföljning/utvärdering av malm/mineralfyndigheter hålls på hög nivå. Utredningen föreslår således att en särskild samarbetsgrupp skapas – ett Norrbotten Mineral – för uppföljningsinsatser av prospekteringsuppdrag. Särskilt intresse bör från gruppens sida riktas mot industrimineralsidan. Utredningen föreslår vidare att medel för sådana insatser i Malmfälten tas via ett samlat malmfältsanslag samt att finansieringen av verksamheten i länet i övrigt får ske på annat sätt.

Flera remissinstanser bl. a. *Gruvindustriarbetareförbundet*, *Boliden AB*, *ÖEF*, *NSG*, *Sveriges Geologiska AB*, *SGU* och *Norrlandsfonden* är positiva till utredningens förslag angående prospektering och uppföljning/utvärdering av malm/mineralfyndigheter.

Utredningens förslag om inrättande av "Norrbotten Mineral" avstyrks emellertid av *Boliden AB*. Bolaget anser att den kompetens gällande bl. a. marknadsbedömningar och konkurrensanalyser som erfordras för att få fram flera kommersiellt arbetande mineralföretag ej skapas genom en sådan arbetsgrupp.

Negativt till en arbetsgrupp är även *Gruvindustriarbetareförbundet* då de anser att en sådan grupp ytterligare skulle splittra prospekteringsverksamheten. Förbundet påpekar också att utredningen inte berört de s. k.

obrutna fjällområdena. Det anser, trots de starka bevarandebestämmelserna som finns, att den nuvarande situationen är skäl för undersökning om brytning i dessa områden kan vara något att eftersträva.

Kiruna kommun föreslår att prospekteringsverksamhet inom de obrutna fjällområdena startas så snart som möjligt. Denna verksamhet kan skapa sysselsättning på kort och medellång sikt.

NSG anser inte att en arbetsgrupp av det slag utredningen föreslår kan lösa de frågor som kan uppstå gällande exempelvis marknadsundersökningar och nya bolagskonstellationer. Nämnden anser det istället vara motiverat att skapa ett regionalt forum för Norrbotten. I detta forum kan då för regionen speciella exploateringsproblem aktualiseras och eventuellt kanaliseras till nya intressenter. Nämnden är berett att aktivt medverka i en sådan grupp. Den anser vidare att finansieringen av en fortsatt undersökning på ett visst objekt även fortsättningsvis bör ligga på företag och organisationer som arbetar på marknaden i fråga.

Inte heller *SGU* anser det nödvändigt med en särskild samarbetsgrupp utan anser att det till *SGU* knutna prospekteringsrådet utgör ett tillräckligt forum för diskussion av aktuella frågor gällande industrimineral. *SGU* är även beredd att ställa underlagsmaterial, kompetens och kunskaper till förfogande för utvärdering av länets mineralfyndigheter.

Sveriges Geologiska AB anser att en långsiktig, målinriktad prospekteringsstrategi för industrimineral i Norrbotten är väsentligare än tillkomsten av någon ny organisation. En sådan strategi saknas i utredningen. *Sveriges Geologiska AB* rekommenderar en femårsplan för aktiv industrimineralprospektering i Norrbotten.

Positiva till inrättande av en arbetsgrupp för uppföljning av prospekteringsuppslag är *Norrlandsfonden* och *statens vattenfallsverk*. *Statens vattenfallsverk* anser att det krävs tillförande av stora och kvalificerade resurser för att nå resultat och påpekar även att samordningsfrågan med "Jokkmokks Mineral" måste lösas om den tänkta "Norrbotten Mineral" bildas.

2.9 Projekt inom Bolidenbolaget

Utredningen har undersökt möjligheterna att öka verksamheten vid Bolidenbolagets anläggning i Aitik utanför Gällivare.

Bolidens försök att kommersialisera industrimineral ur avfallsprodukter bör säkerställas med resurser för fortsatt utvecklingsarbete. Utredningen föreslår att medel ställs till förfogande för ytterligare satsningar på försöken med utvinning av industrimineral i Aitik.

Dagbrottsbrytningen i Aitik bedöms kunna fortsätta ned till ett djup av 300-400 meter. Detta skulle med dagens brytningstakt innebära fortsatt drift i dagbrott några år in på 2000-talet. Därefter kan en eventuell underjordsbrytning aktualiseras. En tidigareläggning av undersökningarna av

malmtillgången på större djup skulle – enligt vad utredningen erfarit från Bolidenbolaget – om den visar positiva resultat, kunna leda fram till att underjordsbrytningen kan startas tidigare än som nu planeras. Utredningen förordar därför att staten medverkar till en tidigareläggning av djupundersökningen av Aitikmalmen och att staten går in med medel för att täcka merkostnaderna för en sådan tidigareläggning.

Utredningen *föreslår* vidare att regeringen tar initiativ till en utredning av prissättningen på järnvägstransporterna av kopparmalmen från Aitik.

SGU påpekar att vad gäller förslaget om ytterligare medel för det pågående industrimineralprojektet att detta projekt, som är indelat i tre etapper, har finansieringen ordnad. Projektets etapp 2 som för närvarande pågår beräknas avslutas årsskiftet 1984/85. Ett positivt utfall från denna etapp kommer att utlösa projektets tredje etapp, som planeras ta ytterligare ca två år att genomföra. Det innebär att det tidigast 1986 kan, finnas tillräckligt underlag för beslut om byggande av en fullskalanläggning. Beslut om eventuellt statligt stöd bör därför anstå till resultatet föreligger från industrimineralprojektets tredje etapp.

Gällivare kommun och *Gruvindustriarbetareförbundet* är positiva till utredningens förslag som rör Bolidens Aitikgruva. *Gruvindustriarbetareförbundet* påpekar att ett sådant större projekt – djupundersökning och ev. längre fram underjordsbrytning – baserat på lokala förutsättningar och som ger en stor potentiell sysselsättningseffekt måste genomföras.

Boliden AB tillstyrker utredningens förslag i fråga om Bolidens försök att kommersialisera industrimineral ur avfallsprodukter och att dessa bör säkerställas med resurser för fortsatt utvecklingsarbete.

När det gäller tidigareläggning av djupundersökning av Aitikmalmen anser *SGU* att det i första hand bör avgöras på kommersiella grunder.

Boliden AB anser att för att säkra en fortsatt drift i Aitik efter dagbrottsbrytningen bör en djupundersökning ske ca 10 år innan dagbrottsbrytningen planeras bli avslutad. Med nuvarande verksamhetsomfattning skulle frågan för Bolidens AB:s del aktualiseras först fram emot sekelskiftet. Boliden AB har inga möjligheter att satsa medel på en tidigareläggning av djupundersökningen.

Boliden AB har mot bakgrund av utvecklingen på kopparmarknaden dragit slutsatsen att underjordsbrytning i Aitik inte är aktuell under överskådlig tid. Med de rådande utsikterna anser sig Boliden AB icke heller kunna rekommendera att det undersökningsprogram som utredningen skisserat utföres under 1980-talet.

SGU har inget att erinra mot att regeringen tar initiativ till en utredning av prissättningen på järnvägstransporterna från Aitik.

När det gäller fraktpriserna för Aitikmalmen anser *SJ* att inom *SJ* gängse principer bör tillämpas, dvs. transportavtal tecknas på företagsekonomiska grunder.

2.10 Det näringslivsbefrämjande arbetet i malmfäلتskommunerna

Utredningen betonar vikten av att det i Malmfälten skapas särskilda möjligheter för att få fram dels ägar- och riskkapital dels företagsledningskompetens för att i befintliga eller nya företag utveckla nya produkt- och affärsidéer. Detta kan enligt utredningen exempelvis ske genom ett förstärkt Bothniainvest eller ett särskilt investment-/finansbolag för Malmfälten.

Gällivare kommun är positiv till förslaget om ett särskilt investment- eller finansbolag i Malmfälten. Kommunen anser dock att ett dylikt bolag måste ha statsmakernas fulla stöd för att bli ett verkningsfullt instrument i förstärkningen av Malmfältens näringsliv.

Norrlandsfonden poängterar i sitt remissvar att det oftast inte är riskkapital som saknas utan idéer. Även TCO anser att det snarare är bristen på projekt, företagsledningskompetens och idéer än bristen på kapital som är det största hindret för utveckling av näringslivet. Organisationen anser det därför vara av största vikt att stora insatser görs för att i första hand förstärka näringslivets kompetens vad gäller företagsledning, marknadsföring och försäljning, produktionsplanering etc. Det är härvid angeläget att ta tillvara på den kompetens som finns vid högskolan i Luleå och om så krävs bör högskolan ges särskilda resurser för satsningen i Malmfälten. TCO anser vidare att man bör överväga okonventionella grepp som att med statliga medel engagera konsulter och/eller företagsledare *utanför* länet.

2.11 Tillvaratagande av kompetenser och produkt- och affärsidéer inom storföretag som LKAB och Boliden

Utredningen anser att det inom storföretag som LKAB och Boliden bör finnas kompetenser och idéer inom områden som kan tillämpas även utanför den egna verksamheten.

Utredningen *föreslår* att

- länsstyrelsen tar initiativ till förhandlingar med LKAB och Boliden om att personella resurser avdelas inom respektive företag med speciellt ansvar att ta emot, bedöma och föra vidare produktidéer som kommer fram bland de anställda,
- länsstyrelsen och utvecklingsfonden tillsammans med LKAB, Boliden och de båda malmfäلتskommunerna utformar ett program för ett samordnat utnyttjande av verkstäder och utrustning i det lokala näringslivsarbetet,
- statliga medel ställs till förfogande för en delfinansiering med företagen av denna verksamhet inom ramen för ett samlat malmfäلتsanslag.

Boliden AB påpekar att Bolidens verkstäder och utrustning är anpas-

sade till den egna verksamheten varför endast ett begränsat utnyttjande av resurserna i utvecklings-/uppfinnarsyfte kan komma i fråga. Den eventuella kompetens som kan finnas i Boliden Contech, vilket är ett dotterbolag till Boliden AB som bedriver kommersiell teknikförsäljning, är dock tillgänglig för projekt inom regionen.

Vidare säger Boliden AB att företaget där kompetensprofil och resurstillgångar så tillåter är berett att medverka i den aktiva projektsökningen. Företaget anser dock inte att det finns skäl nog att skapa en permanent organisation för detta syfte.

2.12 Systematiska genomgångar av skilda sektorer för att få fram produkt-/affärsidéer

Stockholms universitet har på uppdrag från utredningen gjort en genomgång av möjligheterna att finna affärs- och produktidéer inom järnvägssektorn som skulle kunna placeras i Norrbotten och Malmfältens. Den praktiska uppföljning och utvärdering som nu görs av den framtagna idékatalogen från utvecklingsfondens sida har lett till direkta kontakter mellan storföretag inom järnvägsindustrin och ett antal norrbottniska industriföretag om underleveranser.

Utredningen *föreslår* att regeringen uppdrar åt statens industriverk att tillsammans med utvecklingsfonden i Norrbottens län låta göra systematiska sektorsgenomgångar.

SIND är positiv till utredningens förslag. Enligt *SIND* bör huvudansvaret ligga på utvecklingsfonden genom dess nära kontakt med och kunskap om företagen i länet. *SIND* betonar också vikten av att den kompetens som finns inom LKAB på ett aktivt sätt och i lämpliga former tas tillvara.

2.13 Insatser inom utbildningssektorn för att främja näringslivsutvecklingen i regionen

Utbildningssektorn kan – enligt utredningen – aktivt medverka i en långsiktig omvandlings- och utvecklingsprocess av Malmfältens näringsliv. En slagkraftig samordningsgrupp för samverkan utbildning – näringsliv bör enligt utredningen skapas i respektive kommun. Grupperna bör följa upp och definiera näringslivets behov av utbildningsinsatser. De bör vidare samordna de olika utbildningsansvarigas resurser så att nödvändiga utbildningslinjer/kurser kan etableras snabbt och flexibelt.

Utredningen menar vidare att grupperna förutom personella resurser också bör ha särskilda ekonomiska resurser till förfogande för att bekosta utbildningar och kurser av kortare eller mer speciell karaktär.

Utredningen *föreslår* att länsstyrelsen tar initiativ till en samordning av utbildningssatsningarna och att särskilda medel anslås inom ramen för ett samlat malmfältsanslag.

SÖ delar utredningens förslag och påpekar att det står i samklang med utvecklingen inom skolväsendet under de senaste åren. De föreslagna medlen bör kunna användas till bl.a.

- lärarfortbildning i ny teknik och med regional profil
- utrustning, "tekniska centra" samt
- programvara för utbildningsändamål.

SÖ nämner också några områden som kan vara betydelsefulla för framtida satsningar:

- Programutveckling på datorsidan
- Fiberoptik
- Kombinationsutbildningar
- Kontinuerlig översyn och förnyelse av yrkesutbildningar inom basnäringarna.
- Breddning av utbildning för satsning inom turism exempelvis aktiv fritid
  - fritidsledare, bättre språkkunskaper för guide turer med utländska turister, kurser i olika lokala hantverkstekniker etc.

Vad gäller platstilldelningen till gymnasieskolan och vid timtilldelning till KOMVUX tar SÖ hänsyn till en rad förhållanden, även näringslivets omvandling i resp. län/kommun. För gymnasieskolans del konstaterar SÖ att Norrbottens län redan har en avsevärt högre platskapacitet än de flesta övriga län i riket. SÖ påpekar vidare att folkbildningens roll inom utbildningssektorn inte diskuteras i betänkandet. Malmfältens folkhögskola med bl. a. Kiruna kommun som huvudman är en av landets större folkhögskolor.

UHÄ har i sitt remissvar hänvisat till synpunkter inlämnade av Umeå universitet. Umeå universitet har sedan hösten 1983 i samarbete med Kiruna kommun givit utbildning i Kiruna inom data, elektronik och ekonomi. Detta utbildningsutbud har vuxit fram som ett samarbetsprojekt mellan kommunen och universitetet i stort sett enligt den modell som utredningen föreslår, med en samordningsgrupp inom kommunen som tar fram ett utbildningsbehov och som har ekonomiska resurser till sitt förfogande för att bekosta utbildningen. Dessa kurser är finansierade av AMS.

2.14 Högskolans roll i utvecklingen av Malmfälten

Tekniska högskolan i Luleå kan enligt utredningen stödja en långsiktig utveckling i Malmfälten.

Utredningen anser att högskolan bör anordna särskilda högskolekurser i Malmfälten. Inrättande av särskilda högskolelinjer med betydelse för Malmfälten bör också övervägas. Vidare anser utredningen att möjligheterna bör prövas att förlägga viss yrkesteknisk högskoleutbildning till Malmfälten.

Enligt vad utredningen erfarit finns ett stort intresse för förstärkt utbildning på järnvägsområdet både från SJ och internationella biståndsorgan.

Utredningen *föreslår* att länsstyrelsen tillsammans med högskolan i Luleå utarbetar en särskild plan för särskilda insatser i Malmfälten. Utredningen *föreslår* att särskilda statliga medel anslås för denna typ av insatser via ett samlat malmfältsanslag. Vidare *föreslår* utredningen att länsstyrelsen och högskolan utreder intresset och formerna för en högskoleutbildning inom järnvägsområdet.

Högskolan i Luleå, STU och Norrlandsfonden är positiva till utredningens förslag när det gäller högskolan i Luleå och dess betydelsefulla roll för den långsiktiga utvecklingen i regionen.

Högskolan i Luleå påpekar att man redan bedriver en hel del utbildning i Malmfälten. Enligt högskolan kan den med all säkerhet byggas ut och nämner att särskilt intressant är tankarna på ett "rymduniversitet". Högskolan anser att det finns anledning att närmare undersöka förutsättningarna för en högre utbildning inom rymdområdet, lokaliserad till Kiruna.

Högskolan i Luleå betonar vidare den långsiktiga roll högskolan har för Malmfältens framtid. Denna roll består i att utbildningen vid högskolan redan nu är inriktad på sådana områden som är av stor betydelse för utvecklingen i Malmfälten. Denna positiva utvecklingskraft skulle avsevärt förstärkas om forskningen inom dataområdet vid högskolan kunde byggas ut. Detta är ett av skälen till att högskolan i årets anslagsframställning begärt medel för en utbyggnad av forskningsorganisationen på datorområdet med sex nya professurer

- datalogi
- datorsamhällets utveckling
- elektronisk kretsteknik
- reglerteknik
- signalbehandling.

Kiruna kommun anser att det finns risk för en försämring av yrkeskunskapen och forskningen inom gruvområdet. Kommunen *föreslår* därför att en utbildning inom gruvteknik på högskolenivå lokaliseras till Kiruna och att verksamheten vid Forskningsgruvan säkras.

Högskoleutbildningen inom järnvägsområdet

SIDA är positiv till utredningens förslag att studera formerna för en högre utbildning vid högskolan i Luleå, med sikte på drift och underhåll inom järnvägsområdet. En sådan utbildning kan bli värdefull för insatser i mottagarländer för svenskt utvecklingsbistånd.

SJ anser att den utbildning som redan finns inom de tekniska högskolorna väl täcker *SJ*'s krav avseende allmäntekniska baskunskaper. *SJ* *föreslår* ett ökat samarbete med de tekniska högskolorna beträffande forskning och utveckling inom järnvägsområdet men anser att detta bör kunna rymmas

inom nuvarande institutioners verksamhet. SJ anser att det är bäst om utbildningen med större inslag av järnvägsteknik förläggs till KTH. Anledningen till detta är närheten till SJ:s centrala maskin- och bantekniska avdelningar samt laboratorier.

2.15 Åtgärder för att allmänt förbättra produktionsförutsättningarna för näringslivet i Malmfälten

Lokaliseringsstöd ger enligt utredningen möjligheter till betydande sänkningar av företagens kapitalkostnader. Utredningen menar dock att detta stöd i vissa fall bör kunna kompletteras med ytterligare stöd på det sätt som skett under senare år med medel från de anslag som regeringen förfogar över för särskilda insatser i Norrbotten.

Utredningen avstår från att lägga förslag om transportstödet och sänkt arbetsgivaravgift. Utredningen förutsätter att den regionalpolitiska utredningen beaktar den allvarliga situation som råder i Malmfälten.

För att stimulera företag i Malmfälten till extra utvecklingsinsatser vad avser produktutveckling, marknadsföring o. dyl. föreslår utredningen ett allmänt utvecklingsstöd till småföretag med upp till 200 anställda.

Norrlandsfonden anser att ytterligare vikt bör läggas vid betydelsen av förbättringar inom marknadsföringsområdet.

Gällivare kommun påpekar att ett utvecklingsstöd torde vara nödvändigt för att underlätta den nödvändiga anställningsprocess och satsning på "egna verksamheter" som industriföretagen inlett och som måste genomföras för att bygga upp ett komplement till gruvverksamheten.

SHIO-Familjeföretagen anser att syftet med regionalpolitiskt stöd bör vara att utjämna skilda förutsättningar för företag i olika regioner. I första hand bör, enligt SHIO-Familjeföretagen, avståndsproblem i fråga om kommunikationer, transporter och marknadskontakter samt klimatnackdelar utjämnas.

SHIO-Familjeföretagen anser att utredningens förslag beträffande särskilt stöd till företag med mindre än 200 anställda torde kunna omformuleras så att det väl stämmer överens med ovanstående.

TCO tillstyrker inte utredningens förslag om ett särskilt utvecklingsstöd. Enligt TCO är ordinarie stödformer tillräckliga för att klara företagens utvecklingskostnader. Istället bör, enligt TCO, ökade resurser satsas på att få fram flera utvecklingsbara projekt och idéer och på att förstärka kompetensen i företagen. Utvecklingsfondens verksamhetsområde bör vidgas till att också omfatta tjänsteproducerande företag.

2.16 Satsningar inom data- och rymdområdet

Utredningen lägger fram följande förslag för att stödja utvecklingen inom data- och rymdområdet i Malmfälten,

- att ett system med "nolltaxa" prövas för datakommunikation till och från Malmfälten,
- att Rymdbolaget och Satellitbild AB ges ekonomiska möjligheter till fortsatta investeringar i byggnader och utrustning samt ges resurser för att i ökad utsträckning kunna ta tillvara och utveckla produkt- och affärsidéer som kommer fram i verksamheten,
- att KGI:s grundforsknings- och produktutvecklingsprogram utökas med personella och laborativa resurser och att KGI i samarbete med utvecklingsfonden i länet utarbetar en organisation för den affärsmässiga produktanläggningen,
- att de planer som nu finns inom lantmäteriverket, centralnämnden för fastighetsdata (CFD) samt Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) på etablering av verksamhet i Kiruna fullföljs,
- att länsstyrelsen, tillsammans med Rymdbolaget, Satellitbild AB, KGI samt högskolan i Luleå tar fram förslag till en stiftelse med syfte att etablera och bedriva högre utbildning och forskning inom rymdområdet i Kiruna,
- att särskilda medel för insatser på rymd- och dataområdet lämnas via ett samlat malmfältsanslag.

Remissinstanserna är allmänt sett positiva till utredningens förslag inom rymd- och dataområdet.

Datakommunikation till och från Malmfälten

För att främja utbyggnaden av datorbaserad verksamhet i Malmfälten föreslår utredningen att ett system med nolltaxa prövas när det gäller datakommunikation till och från Malmfälten. Kunden, dvs. företag utanför Malmfälten, skulle då debiteras för lokalsamtal och dataföretaget för kostnaderna i övrigt. För dataföretagen i Malmfälten bör de senare kostnaderna täckas genom regionalpolitiska medel.

Förslaget har föranlett yttranden från SMHI, televerket, statens lantmäteriverk, LO, TCO och Rymdbolaget. Samtliga remissinstanser är positiva till en reduktion av teletaxorna.

Televerket säger i sitt remissvar "att det ur teleteknisk synvinkel finns goda möjligheter att enligt ett flertal olika alternativ använda datakommunikation till och från Kiruna. Debitering i Kiruna av inkommande datatrafik kan ordnas".

TCO anser att en total översyn av teletaxorna bör göras i syfte att minska avståndsfaktorn. Mycket talar för att datakommunikation över telenätet kommer att få en styrande effekt för näringslivets framtida lokali-

sering. Detta innebär då att avståndsrelaterade taxor kommer att bidra till en stark centralisering av dataföretag och företag som använder datakommunikation.

Rymdbolaget framför liknande synpunkter. Bolaget anser att all datakommunikation i Sverige med malmfältsområdet bör ske till lokalsamtal-taxa. Systemet kan då även vara till nytta för företag som etablerar egna enheter inom området. Vidare påpekar *Rymdbolaget* att goda datakommunikationsmöjligheter kommer att erbjudas genom Tele-X-projektet.

Rymdverksamhet inom Rymdbolaget och Satellitbild AB

Utredningen föreslår "att *Rymdbolaget* och *Satellitbild AB* ges ekonomiska möjligheter till fortsatta investeringar i byggnader och utrustning samt ges resurser för att i ökad utsträckning kunna ta tillvara och utveckla produkt- och affärsidéer som kommer fram i verksamheten".

UHÄ tillstyrker i första hand att resurser satsas så att nya produkt- och affärsidéer kan tas tillvara. Högskolan säger vidare att en plan för ny företagsetablering i närheten av *Rymdbolagets* och *Satellitbild AB:s* verkstäder bör utvecklas.

Även *Rymdbolaget* är positivt till förslagen. *Rymdbolaget* poängterar att det för en fortsatt expansion inom rymdverksamheten vid Esrange är viktigt att Sverige noggrant bevakar vilka nya satsningar som görs inom det europeiska rymdprogrammet. *Rymdbolaget* erinrar i det här sammanhanget om "pågående förhandlingar inom European Space Agency (ESA) om förläggningen av markstation för den europeiska satelliten ERS-1. Förläggning till Esrange förutsätter att Sverige täcker vissa byggnadskostnader och innebär etablerande av en helt ny anläggningsdel med ytterligare sannolikt ett trettiotal arbetstillfällen. Satsningen är av strategiskt intresse eftersom den innebär helt ny teknologi med stor vikt för 1990-talets rymdverksamhet. Eftersom ERS-1 är ESA's första fjärranalyssatellit är det sannolikt att den första markstationen kommer att följas av ytterligare anläggningar och arbetstillfällen efterhand som ESA's fjärranalysprogram utvecklas."

För att tillmötesgå det stora intresset för svensk rymdverksamhet föreslår *Rymdbolaget* uppbyggnad av ett "Visitors Center" vid Esrange. Vid detta center skall det finnas permanenta utställningar och modeller, konferensmöjligheter etc.

Vidare påpekar *Rymdbolaget* vikten av fortsatt satsning på mottagning och behandling av fjärranalysdata inom *Satellitbild* i Kiruna AB. Satsning på projekt med inriktning på fjärranalys kan stödja såväl *Satellitbilds* som annan svensk industris expansion. Enligt *Rymdbolaget* bör därför DFR få ökade resurser för att förstärka det nationella fjärranalysprogram de bedriver.

Rymdbolaget är även berett att medverka i en försöksverksamhet (under förutsättning att särskilda medel ställs till förfogande) för att bearbeta nya projektidéer med inriktning på Kirunaområdet.

DFR instämmer i utredningens åsikt att det europeiska rymdsamarbetet ger stora expansionsmöjligheter inom rymdverksamheten i Kiruna. Genom sin funktion som svenskt kontaktorgan gentemot European Space Agency (ESA) har DFR kunnat notera att konkurrensen är mycket stor mellan ESA's medlemsstater om att förlägga rymdverksamhet av olika slag till nationella institutioner. Detta medför ofta att man erbjuder sig att kostnadsfritt ställa byggnader eller utrustning till organisationens förfogande. DFR anser att Sverige bör, om situationen uppstår, ta på sig dylika kostnader för att effektivt kunna konkurrera om förläggning av europeisk rymdverksamhet till Kiruna.

DFR tillstyrker vidare utredningens förslag om förstärkta resurser till utveckling och bearbetning av nya idéer, framförallt inom fjärranalysteknikområdet.

Ökade satsningar på KGI:s grundforsknings- och produktutvecklingsprogram

Kiruna Geofysiska Institut (KGI), bedriver forskning samt mät- och registreringsverksamhet inom den övre atmosfärens fysik. Verksamheten är i huvudsak av grundforskningskaraktär. Utredningen föreslår att ökade resurser ges till KGI för produktutveckling och tillämpad forskning så att fler avancerade produkter och system kan utvecklas mot en produktion i Malmfälten.

Utredningen föreslår också att satsningen på grundforskning förstärks för att förbättra utbytet av de forskningsprogram KGI är engagerade i.

De två remissinstanser, KGI och DFR, som yttrat sig över förslagen är båda positiva.

KGI påpekar vikten av att utöka resurserna inom KGI:s huvudverksamhet, grundforskning inom den fysiska rymdforskningen. Denna resursförstärkning bör kanaliseras till dem via de normala kanalerna och på ett sådant sätt att en speciell förstärkning av KGI-Kiruna inte medför en minskning av de normala anslagen.

Enligt DFR har varken lönenivå eller personalstyrkans omfattning ökat i takt med KGI:s expansion. DFR menar att detta i längden kan leda till svårigheter att behålla eller nyrekrytera personal, vilket vore olyckligt med tanke på den betydelse KGI har för svensk rymdverksamhet.

Satsning på högre utbildning och forskning inom rymdområdet förlagd till Kiruna

För att ytterligare stärka utvecklingen inom rymdområdet i Kiruna föreslår utredningen att länsstyrelsen, tillsammans med Rymdbolaget, Satellitbild AB, KGI och högskolan i Luleå tar fram förslag till en stiftelse med syfte att etablera och bedriva högre utbildning och forskning inom rymdområdet i Kiruna.

- Verksamheten bör till att börja med byggas upp kring
- forskarutbildning i rymdteknik
  - vidareutbildning för redan verksamma, t. ex. i ämnen som rymdteknik, fjärranalys och bildbehandling
  - specialkurser i rymdteknik, fjärranalys etc.
  - sommaruniversitet och nobelsymposier inom det rymdtekniska området.

Rymdbolaget är positivt till förslaget och säger sig vara berett att medverka i en satsning på högre utbildning inom rymdområdet i Kiruna.

Statens lantmäteriverk säger i sitt remissvar att de är beredda att medverka med den kompetens de kan ställa till förfogande. Verket säger sig inte ha någon möjlighet att permanent medverka i finansieringen av stiftelsens verksamhet.

Även *KGI* är berett att medverka till att en högre teknisk utbildning kommer till stånd i Kiruna.

Kiruna kommun, *DFR* och *SMHI* är alla positiva till utbildnings- och forskningsverksamhet inom rymdområdet i Kiruna. Kiruna kommun anser att ett utbildnings- och forskningsinstitut i rymdteknologi bör inrättas i Kiruna.

DFR anser att den av utredningen föreslagna stiftelsen bör svara för kurser som har karaktären av special- eller vidareutbildning och som vänder sig direkt till tekniker och ingenjörer som är anställda i rymdtekniska företag. Den grundläggande utbildningen och forskningen inom rymdområdet ligger däremot inom högskolans ansvarsområde. *DFR* föreslår därför att möjligheterna till en utbildningsgren inom högskolan med speciell inriktning på rymdverksamhet utreds. En sådan utbildning bör inte inskränka på basutbildningen utan ha karaktären av vidareutbildning. En utgångspunkt bör vara att de delar av utbildningen som kräver tillgång till rymdteknisk utrustning bör förläggas till Kiruna.

SMHI påpekar att utbildningen har betydelse för den utvecklingsgrupp inom *SMHI*:s område som sysslar med bild- och fjärranalysdatabehandling. En effekt av utvecklingsgruppen är att utbildning av en bristkategori (högkompetent datapersonal med inriktning mot bildbehandling och människa/maskinkommunikation) kommer till stånd genom on-the-job-training och den av utredningen föreslagna utbildningen inom rymdområdet får då betydelse. Den kan även användas i *SMHI*:s övriga verksamhet.

UHÄ är positiv till utredningens förslag om bildande av en stiftelse. Däremot är *UHÄ* tveksamma till att bygga upp grundutbildning inom t. ex. fjärranalys och bildbehandling i Kiruna som ett komplement till utbildningen vid högskolan i Luleå. *UHÄ* anser att de krympande resurserna för grundutbildning då kommer att splittras och att det kan bli överskott på viss typ av civilingenjörer.

Stöd till etableringar av utvecklingsenheter i Kiruna med anknytning till rymd- och dataverksamheten

Det finns enligt utredningen för närvarande planer inom statens lantmäteriverket, CFD och SMHI på att etablera verksamhet till Kiruna. Utredningen ser dessa planer som mycket intressanta och föreslår att de fullföljs.

Rymdbolaget är positivt till ovan nämnda förslag. Bolaget förordar dessutom att SMHI ges medel att beställa tjänster gällande digital bildbehandling från Satellitbild AB.

SMHI har tidigare fått i uppdrag av regeringen att inkomma med förslag till sysselsättningsskapande åtgärder i Malmfälten. Som svar på detta uppdrag föreslog SMHI skapandet av en utvecklingsgrupp för bild- och fjärranalysdatabehandling inom SMHI:s område. Finansieringen av verksamheten under uppbyggnadsfasen kan inte ske inom befintliga ramar. De ökade kostnaderna för fjärrlokalisering relativt lokalisering vid SMHI:s centrala verksamhet i Norrköping talar annars mot lokalisering till Kiruna.

CFD är mycket positiv till de förslag som tagits upp i malmfältsutredningen och som skulle medföra att resurser avdelas för att öka takten i koordinatregistreringen av landets fastighetsregisterkartor. Förslaget innebär även att CFD skulle kunna avsätta resurser för såväl registervård inom redan upplagda områden som för angelägna utvecklingsinsatser inom koordinatregistrets användningsområden. En samgruppering med kartcentralen i Kiruna ger möjligheter till administrativa samordningsvinster.

Lantmäteriverket har sedan ett år tillbaka i Kiruna etablerat en enhet för upprustning av registerkartor. Detta har lett till att ett visst samarbete mellan CFD och lantmäteriverkets kartcentral i fråga om koordinatregistrering redan etablerats. Diskussioner pågår f.n. mellan lantmäteriverket, CFD och domstolsverket angående fortsättningen av fastighetsdatareformen, vilken bör föregås av denna koordinatregistrering. De tre myndigheterna överväger en gemensam skrivelse till regeringen med förslag om att takten i fastighetsdatareformen skall ökas. Detta gör att en ytterligare satsning på koordinatregistrering ökar i angelägenhet.

Lantmäteriverket föreslår att resurser för registrering av fastighetskoordinater knyts till kartcentralen i Kiruna. Verksamheten bör i enlighet med det förslag i frågan som framförs från CFD utföras under CFD:s huvudmannaskap. Lantmäteriverket anser vidare att den föreslagna verksamheten i Kiruna bör kunna vidareutvecklas för framtida koordinatregistrering av kulturminnen, fornlämningar, skyddsrum etc.

Den digitala karttekniken – omfattande insamling, bearbetning och presentation av lägesbundna data – genomgår en snabb utveckling. Presentationen av dessa lägesbundna data kommer troligen också att se annorlunda ut. Lantmäteriverket bedömer att sådan ny produktion av lägesbunden information i lämplig omfattning kan lokaliseras till Malmfälten.

2.17 Framställning och användning av fasta bränslen

Enligt utredningen är Malmfältens egen fastbränslemarknad begränsad dels på grund av att befolkningstalet är litet och dels därför att bebyggelsestrukturen lämpar sig för fjärrvärmesystem endast i ett antal större tätorter. Med uppbyggnaden av fastbränslesystem följer, enligt utredningen, en intressant marknad för verkstadsprodukter. Här finns möjligheter för företag i Malmfälten att delta.

Statens vattenfallsverk stöder ökade insatser inom fastbränsleområdet. Tillgångarna på torv och skogsavfall är en potentiell möjlighet till sysselsättning i Norrbotten.

Enligt UHÄ bedrivs för närvarande med stöd av Nämnden för energiproduktion och forskning en omfattande forskning kring avvattnings av torv i Umeå.

Vidare påpekar UHÄ att på utvecklingssidan har Umeå universitet sedan två år en lokal tvåårig utbildningslinje "Energilinjen" som har en inriktning mot fasta bränslen. Den forskning och utbildning som, enligt UHÄ, bedrivs i Umeå kring fasta bränslen främst torv, gör att Umeå på ett verksamt sätt kan bidra till utveckling av torvanvändning både som bränsle och som råvara i annan produktion.

2.18 Nordnorsk olja och gas

Om det blir aktuellt att bygga en naturgasledning från Nord-Norge till kontinenten och om den dras genom Sverige kommer malmfältskommunerna enligt utredningen att beröras på tre sätt

- byggandet av ledningen
- driften av ledningen
- möjligheter att utnyttja naturgas.

Eventuella effekter av nordnorsk gas/olja för Sveriges del ligger i en mycket avlägsen och osäker framtid. Utredningen har inga förslag till konkreta insatser på detta område, men vill, peka på vikten av att arbetet med dessa frågor fortsätter.

Utredningen föreslår att regeringen ger Projekt Gastransitering i uppdrag att tillsammans med länsstyrelsen utreda förutsättningarna för att till Malmfälten förlägga dels ett underhållscentrum, dels driftledningscentralen för en eventuell framtida gasledning genom Sverige för naturgas från Nord-Norge till kontinenten.

Statens vattenfallsverk konstaterar liksom utredningen att effekterna för Sveriges del av en eventuell exploatering av nord-norsk olja och gas ligger i en avlägsen och osäker framtid. En transportledning genom Sverige är bara ett av flera alternativ. Först om några år vet man om projektet kan genomföras. Vattenfall fortsätter sin förprojektering enligt regeringsupp-

draget för att få tillträde till mark för en eventuell gasledning i rätt tid och för att transiteringen därmed skall bestå som ett reellt alternativ för transport av gasen genom Sverige.

Statens energiverk delar uppfattningen att en gasledning genom Sverige är synnerligen osäker och anser att det inte finns motiv för föreslagna detaljstudier. När det gäller möjligheterna för svensk industri att delta i uppbyggnaden av infrastruktur m. m. för oljeledningsverksamhet i Nord-Norge anser statens energiverk att dessa möjligheter bör främjas även i framtiden varvid Svenska Petroleum Exploration AB kan spela en viktig roll.

Norrlandsfonden anser att utredningen borde ha utvecklat frågan om vilka effekter eventuella fynd av gas och olja utanför Nord-Norge kan få på malmrörelsen och på näringslivet i övrigt i malmfältskommunerna. *Norrlandsfonden* anser bl. a. att det borde finnas möjligheter att träffa särskilda överenskommelser mellan berörda norska fylken och malmfältskommunerna.

2.19 Satsningar inom turistnäringen

Av stor betydelse för turismen i Malmfälten är enligt utredningen en förbättring av resmöjligheterna till regionen. Kontakter har tagits med Sveriges turistråd om möjligheterna att få igång charterflyg till Malmfälten – dels från Stockholm, dels från kontinenten. Sveriges turistråd är positiv till ett försök med chartertrafik till området. Enligt turistrådet bör försöket omfatta en treårsperiod med början 1985. Utredningen anser att särskilda medel bör ställas till förfogande för en sådan satsning.

Luftfartsverket och *Gällivare kommun* är positiva till utredningens förslag och påpekar att det krävs betydande insatser när det gäller marknadsföring.

Glesbygdsdelegationen påpekar att Inlandsbanan kan fungera som transportmedel till Malmfälten och bli ett viktigt komplement till charterflyget. Den begränsade satsning av Inlandsbanan som kommunförbundet och glesbygdsdelegationen initierade för sommaren 1984 blev en stor framgång.

En ökad satsning av turismen i Malmfälten förutsätter också, enligt utredningen, ytterligare insatser. Bl. a. nämner utredningen att viss fortsatt utbyggnad måste ske på anläggningssidan för att fullgöra påbörjade satsningar i hotell, stugbyar m. m. Olika slags kringaktiviteter bör utvecklas. Hemslöjden är ett exempel där turistnäringen indirekt kan betyda ökad sysselsättning.

En annan viktig fråga för turistnäringen är enligt utredningen utbildningen av personal. Utredningen *föreslår* att utbildning för personal inom turistbranschen ordnas anpassad till Malmfältens särskilda förutsättningar.

Enligt *SÖ* skulle de utbildningar inom turistnäringen utredningen näm-

ner kunna starta omedelbart med hjälp av befintlig tim- och kursplan för turisthotellservice inom komvux. Vidare nämner SÖ att AMU anordnat ett antal olika utbildningar, bl. a. restaurang och storhushåll, turistkurs, lift- och pistmaskinskötare, fjällförare och fjällguider för utbildning av personal till turistbranschen i Norrbottens län.

SIND är positivt till utredningens förslag och menar att möjligheterna till en ökad turism bör vara goda, inte minst tack vare den nya vägen mellan Kiruna och Narvik. Även *SJ* ser goda möjligheter till ökad turism. Genom de föreslagna åtgärderna i Malmfälten skapas förhoppningsvis den efterfrågan som behövs för att *SJ* skall kunna köra hela chartertåg eller chartervagngrupper i ordinarie tåg. *SJ* ser fram emot att få delta i turistsatsningarna i Malmfälten.

2.20 Särskilda insatser i Pajala kommun

I anslutning till malmfältsutredningens arbete har det på regeringens uppdrag utarbetats ett särskilt utvecklingsprogram för Pajala kommun bl. a. mot bakgrund av återflyttningen från Malmfälten. Malmfältsutredningen *föreslår* att särskilda medel ställs till förfogande för insatser i Pajala varvid den i programmet föreslagna hanteringsordningen för stödet bör gälla.

Flera remissinstanser bl. a. *AMS*, *skogsstyrelsen*, *delegationen för glesbygdsfrågor*, *Norrbottens läns landsting* samt *Pajala kommun* ansluter sig till utredningens förslag att särskilda insatser för Malmfälten även ska omfatta Pajala kommun.

2.21 Glesbygdsinsatser i Gällivare och Kiuna kommuner

Vissa av de åtgärder som föreslås i utvecklingsprogrammet för Pajala är också enligt utredningen tillämpliga i Gällivares och Kirunas glesbygder. Småskalig industri, hantverk, pälsdjursuppfödning, uppbyggande av familjejordbruk, bärödling, fiske är några exempel utredningen nämner, där effekter kan nås genom särskilda glesbygdsinsatser. Rennäringen är av stor omfattning i de båda kommunerna. Utredningen nämner några långsiktiga problem som måste lösas inom näringen t. ex. företagsstrukturen, vidareförädlingen av renprodukterna liksom kompletterande sysselsättning för samerna. *Utredningen föreslår* att särskilda resurser ställs till förfogande för glesbygdsinsatser av ovan angivet slag.

När det gäller det fortsatta planeringsarbetet för sysselsättningsskapande åtgärder i malmfältskommunerna är det, enligt *lantbruksstyrelsen*, viktigt att rennäringens intresse beaktas, speciellt när det gäller planering för turism och torvutvinning.

Svenska Samernas Riksförbund instämmer i att sysselsättningsläget är svårt i malmfältsområdet. Förbundet påpekar att samebyarna/sameföre-

ningarna måste vara med i planeringen i ett tidigt skede för att minska intrångseffekterna.

SÖ har fått i uppdrag av regeringen att inventera, utarbeta och fastställa tim- och kursplaner för yrkesinriktad utbildning i glesbygd. Första rapporten 1983-11-29 har tillställts industridepartementet. Andra rapporten kommer att färdigställas hösten -84. En del av de samordningsförslag utredningen tar upp återfinns i rapporten.

Delegationen för glesbygdsfrågor lämnar följande förslag till glesbygdsinsatser i malmfältskommunerna:

- Inrättande av försöksverksamhet med gemensamma lokalkontor i de kommuner som utredningen berör. Exempel på verksamheter som kan ingå i sådana kontor är länsstyrelse, lantbruksnämnd, utvecklingsfond och hushållningssällskap.
- Intensifierad lokalrådgivning för att främja småföretagandet inom olika näringar. En sådan verksamhet kan utgå från ovan nämnda lokalkontor.
- Försök med "kommunala glesbygdsramar" i vilka resurser från olika samhällssektorer samordnas. Glesbygdsinsatserna i Malmfälten och Pajala kommun kan utgöra sådana försök.

2.22 Insatser inom skolområdet

Skolan kan enligt utredningen spela en viktig roll när det gäller att förebygga och lindra de ökade psykiska och sociala påfrestningar som situationen i Malmfälten innebär. Särskild vikt bör läggas vid information och diskussion om vad som händer i ett samhälle i omvandling.

Utredningen menar också att skolan bör informera om hur man kan öka sina möjligheter på arbetsmarknaden genom utbildning, praktik m. m. Utredningen pekar också på behovet av en väl utbyggd och fungerande skolsocial verksamhet – kuratorer, stödundervisning m.m.

SÖ delar utredningens uppfattning om att skolan bör informera om hur man kan stärka sin situation på arbetsmarknaden. SÖ påpekar att detta ligger i linje med vad SÖ arbetat för under flera år. SÖ stöder också förslaget om behovet av en väl utbyggd och fungerande skolsocial verksamhet. SÖ understryker också att det är särskilt angeläget att medel avsätts även för den elevsociala verksamheten inom AMU.

Socialstyrelsen anser att det gäller "att utveckla angreppssätt som innebär att stukturella problem leder till ett ökat lokalt engagemang och inte ökade flyttningsrörelser från orten. Det ökar den sociala sammanhållningen och motverkar befolkningsminskningen. På längre sikt ökar det också förutsättningarna för att kostnaderna för utvecklingsarbetet kan hållas nere och att t. ex. utbildningen inriktas på den egna regionens behov. I dag utbildar Norrbotten sina ungdomar för landets övriga regioner, främst stockholmsområdet. Detta medför att utbildningen stimulerar utflyttning-
en från i stället för utvecklingen i regionen".

3 Genomförande och finansiering av projekten/insatserna i Malmfälten

Utredningens förslag om finansiering av insatser i Malmfälten dvs utnyttjande av ordinarie medel så långt som möjligt samt ett samlat malmfältsanslag tillstyrks av bl. a. LO, AMS och *landstinget i Norrbottens län*. AMS delar utredningens uppfattning att större projekt bör prövas särskilt av regeringen och ej belasta ett sådant samlat malmfältsanslag. AMS framhåller vidare att då medlen avser närings- och regionalpolitiska insatser bör pengarna anvisas över industridepartementets budget och ej avräknas anslagen för arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Statskontoret anser att "en omfördelning av arbetsmarknadspolitiska medel till mera långsiktigt sysselsättningsskapande åtgärder kan vara motiverat. Samtidigt bör formerna för finansiering och genomförande av kommersiella projekt övervägas. Någon form av privat investmentbolag med visst statligt/kommunalt stöd kan tänkas. Statliga förvaltningsprojekt kan tas fram fortlöpande i organisationsutredningar genom stående direktiv om att pröva lokalisering till Malmfälten/Norrbotten (ev andra områden). Den finansiella prövningen bör ske i den ordinarie budgetprocessen, dock med hänsyn tagen till eventuella lägre samhällsekonomiska kostnader i Norrbotten/Malmfälten".

Svenska samernas riksförbund påpekar att om länsstyrelsen skall handha medlen som anslås i ett samlat malmfältsanslag är det viktigt att lantbruksnämnden som rennäringsmyndighet är med i handläggningen av frågorna.

Kiruna kommun anser att en tidsmässig begränsning för ett samlat malmfältsanslag till 1990 är en alltför kort tid. Vidare anser Kiruna kommun "en lokalt förankrad beslutsordning som helt nödvändig mot bakgrund av de erfarenheter som erhållits av malmfältsdelegationens framgångsrika arbete".

Kiruna kommun ser det också angeläget att det lokala arbetet med att utveckla näringslivet i Malmfälten får fortsatt stöd i enlighet med intentionerna i utredningen. Liknande synpunkter har även inkommit från Gällivare kommun. Kiruna kommun anser vidare att erfarenheterna från Kirunaprojektet visar vikten av ett aktivt utvecklingsarbete i kommunen för att skapa ny sysselsättning i Malmfälten.

Norrlandsfonden anser att näringslivet knappast kan stärkas via statliga bidrag. Projekt utan en traditionell företagsekonomisk lönsamhet medför endast en kortsiktig lösning på nuvarande problem.

RRV anser att utredningens förslag i finansiellt avseende inte innebär några väsentliga ökningarna av resursöverföringar till Malmfälten. Utredningens förslag får, enligt RRV, karaktären av förändringar på marginalen i ett redan existerande stödssystem som visat sig antingen otillräckligt eller i grunden felaktigt för att hantera de problem som området brottas med.

RRV anser inte att de projekt som diskuteras i betänkandet kan bidra till att under resten av seklet upprätthålla nuvarande sysselsättningsvolym och än mindre skapa en sådan sysselsättningsvolym som utan omfattande ytterligare stödinsatser långsiktigt kan bära upp nuvarande befolkning.

Det hade enligt RRVs mening varit angeläget att ytterligare utreda önskvärdheten och konsekvenserna av olika framtida befolkningsutvecklingar för området. RRV påpekar vidare att de mycket speciella förhållandena i området gör det motiverat att pröva nya och okonventionella metoder för samhällliga ingripanden och förändringar i de näringsmässiga förutsättningarna. I ett sådant arbete bör man även, enligt RRV, vara öppen för att införa eller ändra regelsystem så att de anpassas till områdets förutsättningar. Som ett exempel nämner RRV arbetsfördelningen mellan statliga, landstingskommunala och primärkommunala uppgifter kanske måste överges i Malmfälten om man långsiktigt ska kunna ge samhällsservice till de människor som kommer att bo i Malmfälten. Några andra exempel RRV nämner är satsningar på exklusiva forsknings- och utvecklingsmiljöer för att locka till sig intresserad och kompetent personal, en mer flexibel lönesättning inom den offentliga sektorn, inrättande av exklusiva utbildningslinjer samt lokaliseringstöd inriktat på att locka upp teknologiintensiv produktion inom angränsande teknikområden.

AMS tillstyrker förslaget att en delegation tillsätts efter den 30 juni 1985 då nuvarande malmfältsdelegationen upphör och som får arbeta vidare med utvecklingen i Malmfälten. Enligt SIND är det önskvärt att uppgifterna hanteras inom befintliga, permanenta organ. Med tanke på de speciella problem som finns i Malmfälten bör enligt SINDs uppfattning berörda regionala organ ge särskild prioritet åt insatser i malmfältskommunerna.

LO instämmer i förslaget om en förlängning av malmfältsdelegationen men att det förutsätter ett särskilt ramanslag för att delegationen skall kunna arbeta på samma sätt som hittills.

Länsstyrelsen i Norrbottens län påpekar att beslut om genomförande av förslagen fattas så fort som möjligt. Länsstyrelsen pekar också på vikten av att ett kommande beslut klart formulerar var genomförandeansvaret skall ligga för de olika åtgärdsförslagen.

4 Egna förslag från remissinstanserna

Några remissinstanser har i samband med sina remissvar angående malmfältsutredningens betänkande inkommit med egna förslag för att främja utvecklingen i Malmfälten.

Vattenfall påpekar i sitt remissvar att utredningen inte berört det föreslagna aluminiumsmältverket i Piteå. Utredningen har inte heller tagit upp frågan om ytterligare utbyggnad av vattenkraften. Vattenfall anser att en satsning på dessa områden skulle få betydande effekter på sysselsättningen.

Högskolan i Luleå och riksrevisionsverket förordar att Malmfälten blir provområde för en förkortad arbetstid. Högskolan föreslår att en grupp tillsätts med uppgift att undersöka förutsättningarna för en arbetstidsförkortning i Malmfälten.

Utdrag
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-02-21

Föredragande: statsrådet Boström

Anmälan till proposition om regional utveckling och utjämning

---

I. TRANSPORTSTÖD M. M.

1 Inledning

En god transportförsörjning ger förutsättningar för en balanserad befolknings- och näringslivsutveckling i landet. De betydande investeringar på kommunikationsområdet som nu görs medverkar också till att göra Sverige rundare. För att åstadkomma mer likvärdiga transportförutsättningar i skilda delar av landet har statsmakterna sedan länge strävat efter att utjämna transportkostnaderna i olika delar av landet. Sedan år 1971 har som en följd härav ett godstransportstöd funnits för landets nordliga delar.

Transportstödet i dess nuvarande form innebär att bidrag lämnas till transporter över 250 km som sker på järnväg eller på landsväg i yrkesmässig trafik. Sjötransporter är däremot undantagna. Stöd ges för transporter från, till och inom ett stödområde som utgörs av Norrland utom vissa delar av Gävleborgs län samt delar av Värmlands och Kopparbergs län. Stödområdet är indelat i fem transportstödszoner.

Den varumässiga avgränsningen av stödet är inriktad på helfabrikat och mera bearbetade halvfabrikat. Den gäller vissa skogsindustriella produkter, järn- och stålprodukter, varor inom verkstadsindustrin, plast-, textil- och läderindustrin, kemiska industrin, byggnadsmaterialindustrin samt jordbruks- och livsmedelsprodukter.

Transportstödet omfattar även transporter av vissa råvaror och halvfabrikat till orter inom stödområdet (intransportstöd). Intransportstödet inriktas på vissa näringsgrenar för vilka en reducering av transportkostnaderna i särskild grad stimulerar produktion och sysselsättning inom stödområdet.

Transportstödet lämnas med 10 till 50 procent av nettofraktkostnaden beroende på transportsträckans längd och stödzon. Av administrativa skäl finns vissa begränsningar för stödet. Sålunda krävs att en enskild sändning

skall väga minst 100 kg och att den sökandes bidragsgrundande transportkostnader under ett kalenderår skall uppgå till minst 6 000 kr.

Den regionalpolitiska utredningen behandlar i sitt betänkande (SOU 1984: 74) Regional utveckling och mellanregional utjämning frågan om transportstöd. Utredningen anser därvid att det nuvarande godstransportstödet är ett viktigt medel för att stödja och utveckla näringslivet inom skogslänen. Enligt utredningens mening bör därför det nuvarande stödet behållas med i huvudsak oförändrad utformning. Utredningens överväganden om transportstödet har emellertid föranlett förslag till förändringar i två avseenden.

För det första bör godstransportstödet förändras så att likställighet åstadkommes mellan olika transportslag och transportvägar. Den fråga som utredningen särskilt haft att överväga i detta avseende gäller ett eventuellt stöd också till sjötransporter. Enligt utredningens mening finns det inte skäl att införa ett särskilt stöd till sjötransporter. För att åstadkomma den eftersträfvansvärda likställigheten mellan fartygs- och landtransporter bör transportstödet i stället ändras så att det skapas balans mellan alternativen att skeppa gods via hamnar vid väst- och sydkusten resp. vid norrlandskusten.

För det andra anser utredningen att godstransportstödet bör kompletteras med ett stöd till företagens persontransporter. Utredningen framhåller betydelsen av att minska de norrländska företagens kostnader för nödvändiga personkontakter med södra och mellersta Sverige och utlandet. För att underlätta etablering av kontakter bör kompensation i viss utsträckning lämnas för persontransportkostnader med flyg.

Den regionalpolitiska utredningens förslag och remissyttranden över dessa sammanfattas i bilaga 1.2.

Malmfältsutredningen föreslår i betänkandet (DsI 1984:9) Framtid i Malmfälten ett system med nolltaxa för datakommunikation till och från Malmfälten.

I prop. 1984/85: 100 bil. 8 (sid. 128, f) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Transportstöd för Norrland m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisa 202 000 000 kr. Jag anhåller nu om att få ta upp denna fråga.

2 Godstransportstöd

2.1 Landtransporter

Sammanfattning av mina bedömningar: Det nuvarande godstransportstödet för järnvägs- och lastbilstransporter bibehålls oförändrat.

Utredningsförslag: Regionalpolitiska utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. För att finansiera införandet av ett person-

transportstöd föreslås dock att inget företag inom stödområdet skall kunna erhålla mer än 3 milj. kr. i transportstöd per år.

Remissinstanserna: Allmänt omvittnas att det nuvarande godstransportstödet är ett verksamt medel för att stödja näringslivets utveckling i de norra delarna av landet. En bred majoritet förordar därför att transportstödet bibehålls oförändrat. Från enskilda remissinstanser framförs dock önskemål om utvidgningar av stödområdets södra gräns liksom att vissa kommuner bör föras till en annan stödzon med högre bidragsprocent. Negativ till transportstödet är riksrevisionsverket som förordar att stödet avskaffas. Den föreslagna besparingen genom en maximering av statsbidraget avvisas av en klar majoritet av remissinstanserna som olämplig.

Mina bedömningar: Det regionalpolitiska godstransportstödet infördes år 1971. Motiven för stödets införande var bl. a. att statsmakterna såg det som en angelägen regionalpolitisk uppgift att i olika hänseenden ge näringslivet i Norrland och angränsande delar av stödområdet möjligheter att driva sin verksamhet under förutsättningar, som mer liknar dem som gäller för näringslivet i andra delar av landet. Det gällde bl. a. på transportområdet, där högre fraktkostnader till följd av de långa transportavstånden kan framstå som en hämmande faktor, när det gäller näringslivets utveckling. Ett transportstöd ansågs vara ett lämpligt medel för att försöka minska de kostnadsmässiga olägenheter, som följer med de stora avstånden inom stödområdet.

Transportstödet har efter införandet förändrats i olika avseenden. Dess effekter har också utvärderats. Genom transportrådets försorg gjordes år 1981 en utvärdering, som visade att transportkostnaderna har en väsentlig betydelse för lokalisering och sysselsättning och att transportstödet har haft en positiv effekt på företagen inom stödområdet och därmed har varit ett verksamt regionalpolitiskt medel.

När det gäller transportkostnaderna konstaterades i utvärderingen att dessa kostnaders andel av saluvärdet för företagen inom stödområdet genomsnittligt var cirka 40 % högre än för näringslivet i södra och mellersta Sverige. Enligt utvärderingen kunde också läsas ut att transportkostnaderna utgjorde en avgörande faktor när det gällde frågan om etablering inom en viss region.

Utvärderingen gav vidare vid handen att stödet också fortsättningsvis borde kunna användas som ett effektivt regionalpolitiskt medel för att utjämna de – på grund av transportavstånden – negativa effekterna för stödområdet vad gäller produktion, varuutbyte och transporter jämfört med södra och mellersta Sverige.

Utredningens betänkande och remissyttrandena i anledning av detta bestyrker också de goda erfarenheterna av det hittillsvarande transportstödet. Allmänt konstateras att stödet bl. a. innebär att de avståndsmässiga

olikheter som gäller för produktion i olika delar av landet utjämnas. Därigenom har det norrländska näringslivets konkurrenskraft stärkts.

Mot denna bakgrund delar jag utredningens uppfattning om transportstödet betydelse som ett verksamt medel att stödja näringslivets utveckling i de norra delarna av landet. Transportstödet bör därför bibehållas med den inriktning och omfattning som f.n. gäller. Jag har inte heller funnit några avgörande motiv för att förändra gällande regler eller stödombudets avgränsning och indelningen i olika stödzoner.

Vad gäller utredningens förslag till besparing genom att maximera stödet till 3 milj. kr. per företag, delar jag de erinringar som en bred remissopinion framfört. Förutom administrativa avgränsningsproblem sammanhängande med vad som skall menas med "företag", kan förslaget ge olämpliga regionalpolitiska effekter. I vissa fall betalar t.ex. större företag i södra Sverige frakten för transporter från tillverkare och underleverantörer inom stödområdet och söker därför fraktbidrag. Om stöd till sådana företag beskärs skulle detta kunna slå tillbaka mot de småföretag som är underleverantörer genom att nya underleverantörer väljs närmare sammansättningsenheterna och därmed utanför stödområdet.

2.2 Sjötransporter

Mitt förslag: För att åstadkomma en mer likvärdig valsituation mellan transporter med landtransportmedel och fartyg bör anslutande landtransporter av sågade, hyvlade och på annat sätt bearbetade trävaror till hamnar längs norrlandskusten och i Vänern och Mälaren oavsett transportsträckan bli bidragsberättigande. Transportstöd skall härvid lämnas med den procentsats som gäller för den längsta transportsträckan i resp. transportstödszon.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningens förslag överensstämmer med mitt förslag bortsett från att endast transporter av sågade trävaror förordas bli bidragsberättigade samt att enbart transporter till norrlandshamnar föreslås vara bidragsgrundande.

Remissinstanserna: Allmänt bedöms utredningens förslag som positivt. Utvidgningar föreslås dock vad gäller dels bidragsberättigade varugrupper, dels bidragsberättigade hamnar.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Det nuvarande godstransportstödet är begränsat till landtransporter. Det har länge hävdats från sjöfartsnäringen, hamnarna längs norrlandskusten och angränsande län att transportstödet därmed verkar konkurrensnedvridande genom att det diskriminerar användning av sjötransporter.

Förslag om att införa ett stöd även för sjötransporter har tidigare avvisats. Härvid har hänvisats bl. a. till att den marknadsmässiga fördel som landtransportstödet innebär kompenseras av de statliga insatser som görs för främst norrlandssjöfarten på isbrytningens område med kostnader på ca 175 milj. kr. för ett normalår.

Jag bedömer det som angeläget att ökad likställighet kan åstadkommas mellan olika transportslag och transportvägar. Jag kan därför ansluta mig till utredningens förslag att transportstödet ändras så att stödet i sig inte påverkar valet mellan alternativen att skeppa gods via hamnar t. ex. vid väst- och sydkusten resp. via norrländska hamnar.

I jämförelse med utredningens förslag förordar jag dock en utvidgning vad gäller bidragsberättigade hamnar. För att åstadkomma en bättre likställighet inte bara mellan hamnar längs norrlandskusten och syd- och västkusten utan också mellan konkurrerande hamnar i Väneren och Mälaren bör landtransporter även till dessa hamnar bli bidragsberättigande med de villkor jag här har förordat. Jag vill i sammanhanget nämna att transporter till hamnar söder härom redan i dag i flertalet fall kan tillgodogöra sig transportstöd.

När det gäller stödets varumässiga omfattning har utredningen föreslagit att det endast skall omfatta sågade trävaror. Enligt min mening skulle en så snäv avgränsning innebära administrativa problem och heller inte helt rätta till den nuvarande orättvisa konkurrenssituationen. Jag förordar därför att förutom sågade trävaror även andra trävaror som undergått vidarebearbetning i form av hyvling, ämnesbearbetning m. m. blir bidragsgrundande.

Mitt förslag innebär därmed att transportstödet kommer att lämnas för transporter av sågade, hyvlade och på annat sätt bearbetade trävaror från de sågverk som f. n. kan uppbära stöd. På sätt som gäller i dag kommer stöd inte att lämnas för transporter av sågade trävaror från de s. k. bulksågverken eller sågverk i Värmlands och Kopparbergs län utom de som är belägna inom Torsby, Malungs, Mora, Orsa och Älvdalens kommuner. Dessutom gäller att transporter från sågverk som ligger i anslutning till en hamn inte kommer att vara stödberättigande. Bidragsprocenten kommer – oavsett avstånd – att vara enligt följande.

Sågverkets belägenhet	Zon	Bidragsprocent
Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län	1	10
Västernorrlands län	2	20
Jämtlands län exkl. Strömsunds kommun	3	30
Västerbottens och Norrbottens läns kustkommuner	4	35
Västerbottens och Norrbottens läns inland samt Strömsunds kommun	5	50

Den förändring av transportstödet som jag nu har förordat bör inte leda till att statens kostnader för stödet ökar nämnvärt. I den utsträckning som transporter av trävaror från inlandssågverken genom förändringen av transportstödet kommer att skeppas ut över mer närliggande hamnar kommer också kostnaderna för stödet att minska. Förslaget innebär nämligen att man utvidgar för den varugrupp som ger de största möjligheterna för sjöfarten att konkurrera via norrländsk eller väner- och mälardamn. För de transporter som redan i dag skeppas ut över norrlandshamn eller väner- och mälardamn innebär samtidigt förslaget ökade kostnader för staten. Någon mer exakt beräkning av nettoutfallet är emellertid svår att göra. Med utgångspunkt från att stödet utvidgas på det sätt jag förordat för trävaror beräknar jag dock att om det kommer att uppstå ökade medelsanspråk blir dessa av begränsad omfattning. Jag har därför inte beräknat något ökat medelsbehov för ändamålet.

Flera remissinstanser har föreslagit att denna metod att införa ett hamntransportstöd bör utvidgas till att omfatta även andra varugrupper än de här nämnda. Jag anser dock att erfarenheterna av det nu föreslagna stödet först måste avvaktas.

Jag anser att förändringarna i godstransportstödet bör kunna träda i kraft den 1 januari 1986.

3 Persontransportstöd

3.1 Inledning

Mitt förslag: Ett persontransportstöd införs som minskar de norrländska företagens kostnader för nödvändiga personkontakter med södra och mellersta Sverige.

Utredningsförslag: Den regionalpolitiska utredningen har föreslagit att ett persontransportstöd inrättas. Utredningen har när det gäller de principer som bör ligga till grund för stöd till näringslivet framhållit betydelsen av att minska de norrländska företagens kostnader för nödvändiga personkontakter med södra och mellersta Sverige och utlandet. Dessa kostnader är i många fall betungande. Samtidigt är det av stor betydelse att de norrländska företagens kontaktnät och marknadsföring byggs ut. För att underlätta etablering av kontakter bör enligt utredningen kompensation i viss utsträckning lämnas för reskostnader med flyg.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag om att inrätta ett persontransportstöd. Sålunda tillmäter länsstyrelsen i Norrbottens län frågan om en reducering av företagens reskostnader stor betydelse. Några remissinstanser, bl. a. SAF, Industriförbundet

och Handelskammarförbundet, är tveksamma till förslaget att inrätta ett persontransportstöd då kostnaden bedöms bli alltför hög. I stället förordas att medlen kan användas bättre genom att reducera arbetsgivareavgiften.

Luftfartsverket har invändningar framför allt mot den föreslagna utformningen av stödet, som bedöms komma att inverka på prisdifferentieringssystemet inom inrikesflyget.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: För egen del anser jag att personkontakterna är så viktiga för företagens utveckling att ett persontransportstöd är motiverat. De norrländska företagen har här en påtaglig konkurrensnackdel då den svenska marknaden har sin tyngdpunkt i landets mellersta och södra delar. Då de stora avstånden i hög grad fördyrar de norrländska företagens personkontakter, bör det enligt min uppfattning vara en regionalpolitisk uppgift att kompensera dessa företag för de höga persontransportkostnaderna. Jag anser därför att ett särskilt persontransportstöd skall införas som minskar de norrländska företagens kostnader för nödvändiga personkontakter med södra Sverige.

Jag vill i sammanhanget erinra om de lågprissatsningar som har genomförts inom inrikesflyget och SJ och som har inneburit goda möjligheter till billigare resor över hela landet. Ett persontransportstöd bör ses som ett komplement härtill. Det måste också utformas neutralt i förhållande till rabattsystem, prisdifferentieringar e. d. som tillämpas av trafikföretagen.

3.2 Allmän avgränsning av stödet

Mitt förslag: Persontransportstöd lämnas till företag med anställd personal inom industri- och uppdragsverksamhet. Bidragsgrundande är tjänsteresor utförda av anställd personal. Resorna skall företas med flyg eller tåg.

Utredningsförslag: Regionalpolitiska utredningen föreslår att stödet till persontransportkostnader med flyg bör riktas till de företag som har störst behov av stöd. Enligt utredningens mening bör stödet riktas till små och medelstora företag. Gränsen bör sättas vid 200 anställda. En avgränsning bör vidare göras till företag inom industri- och uppdragsverksamhet.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har kommenterat den allmänna avgränsningen av stödet. Transportrådet föreslår följande avgränsning.

- Bidragsberättigad är fysisk eller juridisk person som driver rörelse och som har arbetsställe med eget resultatansvar inom stödområdet. Arbetsställets verksamhet skall kunna hänföras till tillverkningsindustri eller uppdragsverksamhet.

– Bidragsberättigade resor är de som bekostas av företaget och utförs i tjänsten av vid detta företag anställd personal.

Länsstyrelsen i Norrbottens län vänder sig på flera punkter mot utredningens förslag. Den anser sig emellertid inte ha underlag för att göra någon kvalificerad bedömning av den tekniska utformningen av stödet utan pekar på några alternativa lösningar.

Flera remissinstanser har, med hänvisning till konkurrensneutraliteten mellan transportmedlen, avvisat utredningens förslag om att endast låta flygtransporter omfattas av stödet.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: I utredningens betänkande görs endast översiktliga avgränsningar av vilka företag som skall vara stödberättigade. Utredningen talar om "företag inom industri och uppdragsverksamhet med mindre än 200 anställda". En sådan avgränsning skapar svårigheter när det gäller att bestämma vad som avses med "företag", "anställda" samt "industri och uppdragsverksamhet".

Det är därför nödvändigt att definiera dessa begrepp för att uppnå entydiga regler. Det är också nödvändigt att söka definitioner som så långt möjligt ansluter till redan befintlig nomenklatur och indelning för att därigenom underlätta bedömningar av om företagen är stödberättigade.

Begreppet företag bör definieras för att slå fast vilken typ av företagande som stödet bör omfatta. I likhet med transportrådet förordar jag en definition i så nära anslutning som möjligt till den som används i statistiska centralbyråns centrala företagsregister.

Begreppet är inte entydigt. Man kan antingen avse bolaget, hela rörelsen, eller så kan man avse arbetsställe. Valet mellan begreppet företag i meningen hela rörelsen eller arbetsställe får konsekvenser, bl. a. beroende på att antalet enheter och antalet anställda varierar. Det gäller således att finna en definition av begreppet företag som är ändamålsenlig. Enligt min uppfattning bör ett företag i detta sammanhang t. ex. i viss utsträckning vara självförvaltande och i huvudsak lokaliserat till en plats. För att uppnå största möjliga enkelhet bör man ta fasta på arbetsstället men också lägga till att det i någon mening bör ha eget resultatansvar.

Utredningen föreslår en övre gräns på 200 anställda. Det är dock mycket få arbetsställen inom området som skulle falla utanför en sådan gräns. Med tanke på att en sådan avgränsning inte skulle ha någon avgörande betydelse anser jag i likhet med flera remissinstanser att den övre gränsen om 200 anställda inte är ändamålsenlig. Utredningens mening om att stödet i första hand bör riktas mot små och medelstora företag kan i stället tillgodoses genom att någon form av begränsning av stödet per arbetsställe och år införs i t. ex. antal bidragsberättigande resor, bidragsberättigande reskostnad eller maximerat stödbelopp. Jag anser det vara nödvändigt att införa en sådan avgränsning för att inrikta stödet mot de företag för vilka bidraget kan bli mest verksamt liksom för att begränsa kostnaderna för stödet.

En undre gräns har diskuterats av transportrådet, framför allt från administrativ synpunkt och med tanke på den stora mängden mycket små företag. Inom tillverkningsindustrin kan det bedömas att den övervägande delen av de små företagen har en lokal marknad. Inom uppdragsverksamheten finns emellertid många små företag som har stora resbehov. Enligt min uppfattning bör en undre gräns införas men den bör inte sättas så högt att man exkluderar resintensiva företag med få anställda. Även i detta sammanhang kan en avgränsning ske utifrån den totala reskostnaden. En sådan avgränsning skulle ansluta till den gräns för lägsta bidragsgrundande fraktkostnad som finns inom godstransportstödet. Denna gräns bör i princip motsvara de reskostnader ett normalt arbetsställe med fem anställda har.

Vad beträffar den bidragsgrundande restypen bör resenären enligt min mening vara anställd vid det bidragsberättigade företaget. Resan bör dessutom alltid vara fakturerad på företaget, och skall dessutom ske i tjänsten. Dessa senare avgränsningar är viktiga inte minst för att kunna stävja missbruk.

En ytterligare avgränsning som måste göras är vilka branscher i näringslivet som skall vara stödberättigade. Utredningen har här föreslagit att en avgränsning bör göras till företag inom industri och uppdragsverksamhet.

I likhet med transportrådet stöder jag detta förslag. Med denna avgränsning kan merparten av den verksamhet som stödet avses nå, nämligen de tillverkande företagen och vissa serviceföretag till dessa inom tjänstesektorn, bedömas komma att ingå.

Utredningens förslag omfattar endast tjänsteresor med flyg. Utredningen har emellertid inte närmare övervägt de problem från trafikpolitisk konkurrenssynpunkt som en sådan avgränsning för med sig. En mycket stor del av tjänsteresorna från och till det berörda området sker visserligen med flyg men andelen järnvägsresor stiger ju längre söderut i området man kommer. I de sydligaste belägna delarna i det tänkta stödområdet uppgår järnvägsresorna till en så ansevärd del av det totala tjänsteresandet att ett ensidigt stöd till flyget inte kan ligga i linje med de trafikpolitiska strävandena att möjliggöra konkurrens på lika villkor mellan trafikgrenarna. Jag delar därför den uppfattning som framförts av flera remissinstanser att persontransportstödet bör omfatta både flyg- och järnvägsresor.

3.3 Geografisk avgränsning av stödet

Mitt förslag: Företag belägna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län skall vara bidragsberättigade. I Västernorrlands län skall företag belägna i Örnsköldsviks, Sollefteå och Kramfors kommuner vara bidragsberättigade.

Utredningsförslag: Enligt regionalpolitiska utredningen bör varje företag få köpa rabatthäften avseende resa till eller från Stockholm från och till samtliga flygplatser norr om Sundsvall/Härnösand.

Remissinstanserna: Flera förslag till utvidgningar jämfört med utredningens förslag har framförts under remissbehandlingen. Bl. a. har länsstyrelsen i Västernorrlands län förespråkat att Sundsvall/Härnösand får del av stödet. Utvecklingsfonden i Jämtlands län anser att flyglinjen Vasa–Sundsvall–Östersund–Trondheim bör inbegripas i stödet. Kommunförbundet föreslår att flyglinjen Sveg–Stockholm omfattas av stödet. Länsstyrelsen i Norrbottens län anser inte att rabatten bör begränsas till en enda destination, Stockholm. Rabattsystemet bör omfatta alla resor över 25 mil med en norrlandsort som utgångspunkt.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Enligt utredningen är den enda geografiska riktlinjen att stödet skall avse "resa från och till samtliga flygplatser norr om Sundsvall/Härnösand". Jag anser att denna avgränsning är väl avvägd, då flera undersökningar har visat att det är först norr om Sundsvall som resekostnaderna tenderar att överskrida dem för företag i sydligaste Sverige.

Benämningen "norr om Sundsvall/Härnösand" innebär att de sydligast belägna trafikflygplatser från vilka koncessionerad flygtrafik utgår är Kramfors och Östersund. Den enda övriga flygplats som befinner sig söder om dessa inom Västernorrlands och Jämtlands län är Sveg. Men med hänsyn till inlandsregionens speciella transportsituation anser jag att även Härjedalens kommun och därmed Sveg bör ingå i det här föreslagna stödområdet.

Mitt förslag innebär således att koncessionerad flygtrafik från Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, liksom Örnsköldsviks, Sollefteå och Kramfors kommuner i Västernorrlands län bör vara bidragsberättigande. Detsamma bör gälla för järnvägsresor från samma område.

3.4 Stödbelopp m. m.

Mitt förslag: Stödet motsvarar 40 % av reskostnaden för företag i Norrbottens län, utom Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner, 35 % för företag i nu nämnda kommuner, 30 % för företag i Västerbottens län och 20 % för företag i Jämtlands län och berörda kommuner i Väster- norrlands län. Stödet betalas ut i efterskott och skall gälla för tjänstere- sor till eller från Stockholm eller plats bortom Stockholm.

Kostnaderna för stödet beräknas uppgå till 24 milj. kr. per år. Refor- men föreslås träda i kraft den 1 januari 1986.

Utredningsförslag: Regionalpolitiska utredningen föreslår att stödet i hu- vudsak bör vara utformat så att varje företag får köpa rabatthäften med 20 enkelresor avseende resa till eller från Stockholm från och till samtliga flygplatser norr om Sundsvall/Härnösand. Om priset sätts vid 10000 kr. kostar varje enkelresa 500 kr. Jämfört med ordinarie biljettpriser blir rabatten räknat i kronor större ju längre flygsträckan är. Totalt beräknas 3200 företag ingå i den grupp som skulle vara berättigade att köpa rabatt- biljetter. Högst 5000 rabatthäften torde säljas per år. Den totala kostnaden för rabatten skulle därvid bli ca 25 milj. kr. per år.

Remissinstanserna: Den enda remissinstans som behandlat dessa frågor är transportrådet och mitt förslag överensstämmer i allt väsentligt med rådets yttrande.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: I utredningens betänkande skisseras i översiktliga drag ett stödsystem som i huvudsak är baserat på rabatthäften med förköp av företagen. Jag anser inte att detta är den mest lämpliga utformningen. En rad andra lösningar kan diskuteras.

Vid utformningen av administrativa rutiner för stödet måste hänsyn tas till ett stort antal faktorer. De krav som bör ställas på stödet kan samman- fattas med att stödet skall vara enkelt att utnyttja, enkelt och billigt att administrera samt vara svårt att missbruka.

Ett system med förhandsutbetalning av stöd i enlighet med utredningens förslag måste utformas så att rabattbeloppet är utbetalat före eller senast i samband med resan. Resbehovet hos företagen måste därvid bedömas i förväg. Detta innebär att man hos myndigheten får en svår och kostsam bedömning av resbehoven hos företagen, eller måste koppla in mellan- händer i hanteringen.

En andra huvudtyp av system är ett s. k. restitutionssystem som ger utbetalning i efterskott av stödet. Företagen betalar således orabatterat pris vid resa, men får restitutionsvis kompensation direkt från stödmyndigheten.

Enligt transportrådets uppfattning talar flera skäl för ett system med utbetalning i efterskott. Jag delar den uppfattningen. Restitutionsystemet baseras på kostnader som verkligen har uppstått och därmed är enklare att kontrollera. Företagen får visserligen vänta på pengarna, men behöver inte planera resandet i förväg. Ett väl fungerande sådant system finns sedan lång tid för godstransportstödet. Erfarenheter från detta system bör kunna vara till hjälp vid konstruktionen av persontransportstödet. Det är också viktigt att ett restitutionssystem ger större kontrollmöjligheter för den myndighet som skall administrera stödet.

Beträffande rabattstorlek och teknisk lösning av rabatteringen finns även här olika lösningar. Man kan tänka sig ett s. k. taxetak vid en viss punkt (förslagsvis Sundsvall), en procentuell rabatt varierad mellan olika områden eller ett krontal per resa varierande mellan olika delar av stödområdet. De olika lösningarna har för- och nackdelar. För egen del anser jag att en bidragssats i procent av reskostnaden bäst skulle svara mot kravet på enkelhet vid utformningen av stödet. Ett procentuellt stöd kan gälla för ett företag oavsett om resan skett med flyg eller järnväg och oavsett använda rabattsystem eller resmål. Systemet med procentuellt stöd är dessutom inarbetat och välkänt hos många företag i området.

Jag har när det gäller att fastställa procentsats tagit hänsyn till en rad olika faktorer. Allmänt gäller som jag tidigare har framhållit att de totala kostnaderna för stödet måste begränsas. Samtidigt bör dock stödet ges en sådan omfattning att det angivna syftet med stödet uppnås. Stödet bör vidare vara högre ju längre norrut i det föreslagna stödområdet man kommer. Men då stödet bör göras överskådligt och enkelt att administrera bör antalet zoner begränsas. Skillnaderna i procentsats får inte heller vara så stora att besvärande tröskeleffekter uppkommer. Procentsatserna måste också avvägas så att de kan anpassas till rådande pris- resp. rabattsystem för flyg och tåg. Jag har vid en samlad bedömning funnit att bidragsprocenten för stöd till företag i Norrbottens län utom Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner bör vara 40 %, till företag i dessa fyra nämnda kommuner 35 %, till företag i Västerbottens län 30 % samt till företag belägna i Jämtlands län och Örnsköldsviks, Sollefteå och Kramfors kommuner i Västernorrlands län 20 % av reskostnaderna.

Utredningen talar endast om rabatt till/från Stockholm. Enligt tillgänglig statistik fortsätter upp emot 20 procent av tjänsteresorna från Norrland bortom Stockholm till mål i södra Sverige. Även dessa resor bör enligt min mening rimligen omfattas av stödet. Detta bör således gälla för tjänsteresor till eller från Stockholm eller plats bortom Stockholm.

Utredningen kostnadsberäknade stödet till 25 milj. kr./år, varav 10 milj. kr. enligt utredningen borde tillskjutas av flygbolagen. Jag bedömer det dock inte rimligt att räkna med detta tillskott från flygbolagen, särskilt då även järnvägsresor omfattas av stödet. Flygbolagens medverkan vid finansieringen av persontransportstödet byggde enligt utredningen på förutsätt-

ningen att stödet skulle generera ett merresande. Detta har dock starkt ifrågasatts av flera remissinstanser. Jag föreslår därför att stödet finansieras över statsbudgeten och att det utformas så att de totala kostnaderna uppgår till 24 milj. kr. per år.

Jag har i det tidigare angivit de riktlinjer för ett persontransportstöd som jag anser bör gälla. På flera områden krävs emellertid ytterligare överväganden. Regeringen bör få riksdagens bemyndigande att fatta erforderliga beslut för stödets inrättande. Jag avser inom kort föreslå regeringen att transportrådet, som bör vara den beslutande stödmyndigheten, får i uppdrag att överväga den närmare utformningen av persontransportstödet och lämna förslag till regeringen härom. En utgångspunkt bör därvid vara att kostnadsutvecklingens effekter på anslaget begränsas.

När det gäller ikraftträdandet anser jag att det är viktigt att information om en eventuell reform kan nå företagen i god tid, liksom att transportrådet ges tillfälle att utfärda de föreskrifter som behövs. Reformen bör därför kunna träda i kraft den 1 januari 1986.

4 Stöd till datakommunikation med Malmfälten

Mitt förslag: Kraftigt reducerade taxor prövas under en treårsperiod för datakommunikation till och från Malmfälten. 1 milj. kr. per år avsätts för detta.

Utredningsförslag: Malmfältsutredningen föreslår att regeringen skall uppdra åt televerket att utreda ett system med nolltaxa för datakommunikation till och från Malmfälten. Kunder som utnyttjar datatjänster hos företag i regionen skulle debiteras för lokalsamtal och dataföretagen i Malmfälten för övriga kostnader, vilka enligt utredningen skulle kunna täckas med regionalpolitiska medel. Utredningen beräknar kostnaderna för ett sådant system till ca 1 milj. kr. per år.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som berör frågan – SMHI, televerket, lantmäteriverket, LO, TCO och Rymdbolaget – är positiva till förslaget.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Jag anser att den utveckling inom data- och rymdverksamheten som kommit igång i Malmfälten är mycket betydelsefull. Malmfältsutredningens förslag främjar ytterligare denna utveckling genom att kompensera för avståndsberoende merkostnader. Detta ligger, enligt min mening, väl i linje med de regionalpolitiska strävandena. Utredningens förslag om reducerade taxor för datakommunikation till och från Malmfälten bör därför prövas. Jag avser senare föreslå regeringen att

uppdra åt transportrådet att efter samråd med televerket organisera en försöksverksamhet i enlighet med utredningens förslag. Försöket bör bedrivas under en treårsperiod och inom en kostnadsram på 1 milj. kr. per år. Medlen bör anvisas över statsbudgeten under anslaget I 2. Transportstöd för Norrland m. m.

5 Anslagsfrågor för budgetåret 1985/86

Enligt vad som nu är känt kan kostnaden för *godstransportstödet* för Norrland m. m. för innevarande budgetår beräknas till 189 milj. kr. Den lägre medelsförbrukningen i jämförelse med vad som finns anvisat på statsbudgeten – 202 milj. kr. – sammanhänger med att fraktpriser och godsvolymer inte ökat i den takt som tidigare förutsatts.

Transportrådet har i sin anslagsframställning för budgetåret 1985/86 beräknat en kostnad för godstransportstödet om 208 milj. kr. Jag har i det föregående föreslagit vissa förändringar av reglerna inom denna medelsram. Jag föreslår därför att för godstransportstöd anvisas ett anslag på 208 milj. kr. för budgetåret 1985/86. I årets budgetproposition har anslaget tagits upp med ett oförändrat belopp om 202 milj. kr. i avvaktan på föreliggande proposition.

För kostnadsutvecklingen på längre sikt har transportrådet i sin långtidsbedömning förutsatt vissa volym- och kostnadsökningar. Med hänsyn till det statsfinansiella läget bedömer jag det som nödvändigt att överväganden görs om hur den kostnadsuppdrivande automatiken i gällande stödsystem kan brytas utan att stödets regionalpolitiska profil rubbas. Jag kommer därför senare att föreslå regeringen att transportrådet ges i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder som gör att kostnadsutvecklingen för bidraget kan begränsas. Jag avser att återkomma till riksdagen i denna fråga i nästa budgetproposition.

Mitt förslag tidigare om införande av ett *persontransportstöd* innebär för ett helt bidragsår en kostnad på 24 milj. kr. Med hänsyn till att stödet kan avse endast andra halvåret av budgetåret 1985/86 kan medelsbehovet uppskattas till 12 milj. kr.

Kostnaderna för att *reducera taxor för datakommunikation* som jag har förordat i det tidigare kommer under budgetåret 1985/86 att uppgå till 1 milj. kr.

Transportstödet *administration* betalas f. n. genom transportrådets förvaltningsanslag. Jag beräknar att den tillkommande arbetsuppgiften för stöd till vissa hamntransporter kan integreras med rådets nuvarande administrativa uppgifter. Jag har därför inte beräknat några ökade resurser för detta ändamål. Införandet av ett nytt stöd för persontransporter kräver emellertid ytterligare resurser för handläggning av och information om stödsystemet. Med hänsyn till den föreslagna starkt schabloniserade bi-

dragsgivningen bör medelsbehovet kunna begränsas. Vidare förorsakar stödet till datakommunikation med Malmfälten ett visst merarbete för transportrådet. För budgetåret 1985/86 har jag mot denna bakgrund bedömt att transportrådet för de utvidgade arbetsuppgifterna bör få disponera särskilda medel som bör avräknas från transportstödsanslaget.

Sammanlagt innebär således mina förslag att 19 milj. kr. bör anvisas på anslaget utöver vad jag har föreslagit i årets budgetproposition.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna ändringar i godstransportstödet för Norrland m. m. i enlighet med vad jag angett i det föregående,
2. godkänna riktlinjerna för ett persontransportstöd i enlighet med vad jag angett i det föregående,
3. godkänna vad jag har angett i det föregående om stöd till datakommunikation med Malmfälten,
4. till *Transportstöd för Norrland m. m.* för budgetåret 1985/86, utöver vad som föreslagits i prop. 1984/85: 100 bil. 8, anvisa ett förslagsanslag på 19 000 000 kr.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde 1985-02-21	3
Bilaga 1 Industridepartementet	12
1 Inledning	12
2 Regionalpolitikens allmänna inriktning	14
2.1 Regionalpolitikens mål och uppgifter	14
2.2 De regionalpolitiska medlens allmänna inriktning, utformning och hantering	16
2.3 De regionalpolitiska insatsernas geografiska inriktning	18
3 Regionalpolitikens medel	27
3.1 Inledning	27
3.2 Regionalpolitiskt utvecklingsarbete	28
3.2.1 Ansvarsfördelning och inriktning	28
3.2.2 Regional projektverksamhet	38
3.2.3 Kommunernas och landstingskommunernas näringspoli- tiska roll	41
3.3 Åtgärder för att främja utbildning, forskning, teknikutveckling och teknikspridning	43
3.3.1 Den allmänna inriktningen	43
3.3.2 Teknicspridning	47
3.3.3 Särskilda åtgärder för att främja forskning och utveckling i Umeå högskoleregion	53
3.4 Regionalpolitiska åtgärder för företagsutveckling m. m.	55
3.4.1 Utgångspunkter	55
3.4.2 Regionala insatser för företagsutveckling	59
3.4.3 Stöd i samband med nyetablering och expansion	63
3.4.4 Nedsättning av företagens socialavgifter	82
3.4.5 Stiftelsen Industricentra	85
3.4.6 Lokaliseringssamråd	89
3.5 Insatser i glesbygd	91
3.5.1 Allmän inriktning	91
3.5.2 Glesbygdssstödet	93
3.5.3 Ytterligare synpunkter på glesbygdsfrågorna	102
4 Särskilda insatser i vissa regioner	107
4.1 Inledning	107
4.2 Norrbotten/Malmfälten	108
4.2.1 Insatser i Norrbotten under senare år	108
4.2.2 Fortsatta insatser i Malmfälten	117
4.3 Bergslagen	134
4.4 Uddevallaregionen	136
5 Nordiskt regionalpolitiskt samarbete	138
6 Den regionalpolitiska forskningen	141
7 Hemställan	143
8 Anslagsfrågor	145
Bilaga 1.1 Den regionala problembilden	159
Bilaga 1.2 Sammanfattning av och remissyttranden över regional- politiska utredningens betänkande (SOU 1984: 74) Re- gional utveckling och mellanregional utjämning	249

Bilaga 1.3	Sammanfattning av och remissyttranden över rapport (Ds I 1984: 1) Statligt stöd till glesbygd – utvärdering av stödgivningen 1968–1982	293
Bilaga 1.4	Sammanfattning av och remissyttranden över glesbygdsdelegationens rapport (Ds I 1984: 20) Glesbygden – resurser och möjligheter	304
Bilaga 1.5	Sammanfattning av och remissyttranden över malmfältsutredningens betänkande (Ds I 1984: 9) Framtid i malmfälten	329
Bilaga 2	Kommunikationsdepartementet	361
1	Inledning	361
2	Godstransportstöd	362
2.1	Landtransporter	362
2.2	Sjötransporter	364
3	Persontransportstöd	366
3.1	Inledning	366
3.2	Allmän avgränsning av stödet	367
3.3	Geografisk avgränsning av stödet	369
3.4	Stödbelopp m. m.	370
4	Stöd till datakommunikation med Malmfälten	373
5	Anslagsfrågor för budgetåret 1985/86	374
6	Hemställan	375

